

LAST ZGOD. DR. ST. A

VODITELJ

bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.

Sap. 7, 15



Izdali

profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru.



Uredil

Frančišek Kovačič.



Letnik X.

V Mariboru, 1907.

Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

VODITELJ

bogoslovnih vedah.

D 35 / 1907



9 579



Lesnik X

V Mariboru 1907

Kazalo

k X. letniku „Voditelja“.

Eksegeza.

Stran

Mesijanski psalm XLIV. J. Markošek	121, 241
--	----------

Nravnoslovje.

Zavornice moralne slobode. F. K.	73
Vera in narodnost. Dr. J. Hohnjec	365

Zgodovina.

Razne pripombe k zgodovini sv. Cirila in Metoda. T. Lempl S. I.	1
Zvonovi in zvonjenje. F. K.	26, 146
Zgodovina slov. cerkv. govorništva. Nova doba. Dr. A. Medved	47, 174, 288, 399
Ljutomerski dušni pastirji. † M. Slekovec	154, 301
Napoved sinode za l. 1600 v Gorici. E. Trstenjak	238
Irenejevo delo <i>Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος</i> najdeno. Lukman	240
Je-li deloval sv. Rupert kdaj na Štajerskem? M. Ljubša	256
Srednjeveški liturgiški odlomki iz Škofič pri Vrbskem jezeru. A. Stegenšek	353

Pravo.

Duhovnik izvrševalec oporoke. Anton Stergar	90
Oporoka in kodicil. J. Voh	95
Konvalidacija ali sanacija neveljavnega zakona radi zadržka javne spodobnosti. Dr. Fr. Kruljc	95
Ali se naj vpiše v krstne bukve oče nezakonskega otroka, če to sam želi? A. Stergar	97
Mož želi prepisati na svoje ime nezakonskega otroka svoje žene, kateremu on po lastni izpovedi ni oče. A. Stergar	98
Hišno-najmovinski davek. J. Voh	193

Protestantska poroka in protestantska odgoja otrok mešanih zakonov pa cerkvene kazni. Dr. F. Kruljc	196
Ali morajo cerkveni stavbeni fondi plačevati pristojbinski nadomestek? A. Stergar	199
Se-li smejo vrniti poročencem krstni listi?	202
Nova postava o kongruu	208
Oklic pri sklepanju mešanih zakonov. Dr. Fr. Kruljc	319
Pogodba glede vzgoje otrok pri mešanih zakonih ogrskih državljanov, ki stanujejo izven Ogrske	322
Oklic avstrijskih državljanov, ki imajo na Ogrskem svoj domicilium, pa se hočejo v Avstriji poročiti	324
Kje naj stoji ženin pri poroki? A. Stergar	419
Zaroke in zakon. F. K.	419
Je-li treba dostaviti oklic, če se dobi od namestnije spregled radi opuščene ga oklica? A. Stergar	420
Razredovina. J. Voh	421

Liturgika.

Rationabiles ali rationabile? J. Voh	99
Krajši obrazec pri podeljevanju poslednjega olja	100
Skrajšani obrazec za občno odvezo. F. K.	100
Simbolika starozakonskih daritev. J. Kavčič	133, 389
Kako se prenaša ciborij v božji grob. J. Voh	209
Slovesni krst brez botrov dopustljiv? Dr. Fr. Kruljc	210
Petje pri šolarskih sv. mašah. Musicus	211
Sme-li bolnik, ki ni tešč, iz pobožnosti sprejeti sv. obhajilo? F. K.	323
Posvečevanje zvonov. F. K.	324
Ali se naj duhovnik zanese na to, če se mu reče: bolnik se nič ne zaveda, ne more več govoriti? A. Stergar	420
Se-li sme rabiti slatina pri sv. maši? F. K.	424
Obnovljen odpustek udom bratovščine rož. venca	424

Katehetika.

Monakovska metoda nelogična? A. Čížek	100
Pozdrav: Hvaljen bodi Jezus Kristus v šoli in izven šole. A. Čížek	104
Novi katekizem. A. Čížek	106
Katehetske konference. A. Čížek	107
So-li »skušnje« pri dekanijških vizitacijah vedno merilo za vsposobljenost katehetov in za znanje učencev? A. Čížek	107
Naše misli o učnem načrtu za veronauk v ljudskih šolah. A. Čížek	212
Eksegeza, parafraza pri katehetičnem pouku. A. Čížek	329
Katehetsko društvo. Dr. G. P.	332
Slovenski katekizem v primeri z nemškim originalom. J. Vogrin	425

Cerkveni letopis.

Avstrijski škofje svoji duhovščini in vernikom. F. K.	108
»Motu proprio« o verskih kongregacijah. F. K.	109

Preganjanje katoliške cerkve na Francoskem. F. K.	109
Naša organizacija. F. K.	110
Vzhodna cerkev. F. K.	112, 341, 445
Postni pastirski listi za l. 1907. S. S.	219
Cerkveno-politična kriza na Francoskem. F. K.	221
Odluk glede rabe glagolice. F. K.	223
Prvi avstrijski shod za varstvo otrok. F. K.	226
P. Nikolaj Nilles S. I.	226
Katehetska društva. A. Č.	227
Papež o reformnem katolicizmu. F. K.	335
Lavantinski pastirski list o volitvah. F. K.	337
Prvi hrvaško-slovenski pedagoško-katehetski tečaj v Zagrebu	338
Nova izdaja Vulgate. F. K.	341
Odluk rimske inkvizicije ali novi syllabus. F. K.	434
Velehradski shod za cerkveno unijo. F. K.	440
Katoliški shod v Würzburgu. F. K.	442
Jubilejno romanje spodnještajerskih Slovencev v Marijino Celje. xy.	443
Društvo slovenskih katehetov. F. K.	444

Slovstvo.

Hettinger, Apologie des Christentums. Lukman	114
Struckmann, Die Gegenwart Christi in der hl Eucharistie. Lukman	114
Janežič, Officium divinum. J. Voh	117
Kellner, Heortologie	117
Kimovec, Tantum ergo. S. S.	119
Belar, Slovenska maša. S. S.	119
»Duhovni Pastir«	119
Morawski, Abende am Genfer See. Stegenšek	228
Bertrin, Kritična razprava o lurških čudežih. F. K.	228
Semeria, La messa nella sua storia e nei suoi simboli. Stegenšek	229
Napotnik dr. M., Privilegia paroch. Eccl. B. M. V. Marburgi. F. K.	231, 240
Streit, Katholischer Missionsatlas. Stegenšek	231
Napotnik dr. M., Pastirski listi. Dr. A. Medved	232
Schwillinsky, Leichtfaßliche Christenlehrpredigten. D. A. Medved	233, 459
Panholzer-Kociper, Male zgodbe sv. pisma. J. Vogrin	233
Bonomelli, Religiös-soziale Tagesfragen. Lukman	235
Gruden, Das soziale Wirken der kath. Kirche in Österreich. Diöz. Laibach. F. K.	236
Walter, Der kath. Priester in seinem Leben und Wirken. J. Pristov S. I.	237
Seigerschmied, Sv. družina. J. Č.	238
Kern, De sacramento extremae unctionis. Dr. J. Hohnjec	343
Commer, Hermann Schell und der fortschrittliche Katholizismus. F. K.	346
Četrto izvestje društva za krščansko umetnost v Ljubljani. Stegenšek	350
Hugo, Katholische Exegese unter falscher Flagge. F. K.	446
Koliko let je učil Kristus? Jehart	447
Stadler, Djela Apostolska. F. K.	450
Irenejevo delo »V izkaz apostolskega oznanila«. Fr. Ks. Lukman	451
Weiss, Historia ecclesiastica. Stegenšek	456

	Stran
Cerkveni zvonovi v Lavantinski škofiji. F. K.	458
Stroj, Liturgika. A. Č.	458
Meyer, Erste Unterweisungen in der Wissenschaft der Heiligen. Lukman	459
Faulhaber, Die Vesperpsalmen der Sonn- und Feiertage. Lukman	459

Raznoterosti.


Kakšen naj bo tlak po naših cerkvah? Fr. Pengov	205
Bogoslovni kurzi na Nemškem. Lukman	351
Žitnice egiptovskega Jožefa. F. K.	352
Razstava cirilo-metodijska na Velehradu	460
Prof. Fr. Ks. Funk †. F. K. Lukman	461
Nezgodna hrvaškega glagolaša med Nemci. M. Ljubša	462
Petnajststoletnica smrti sv. Janeza Zlatousta. F. K.	463
Kirchliches Handlexikon. Lukman	463
Zvonovi v narodni pesmi in pripovedki. F. K.	463

Priloga.

Cerkveni zvonovi v Lavantinski škofiji:	
Predgovor	I
Slovstvo	II
Dekanija Slovenska Bistrica	1
Dekanija Konjice	41



Razne pripombe k zgodovini sv. Cirila in Metoda.

astilec slovenskih apostolov, sv. Cirila in Metoda, ki je leta 1900 v »Voditelju« razpravljal o potovanjih svetega Metoda v Rim, in leta 1902 o škofovskem redu in nekoliko tudi o meniškem stanu svetega Cirila, bi rad še nekoliko pripomogel, da se zgodovina teh preznamenitih in ljubeznivih svetnikov čedalje bolj izjasni.

Navesti hočem iz njune zgodovine razna manj jasna mesta in odgovoriti na vprašanja, ki tu nastajajo, kakor bodem najbolje mogel.

1. Sveti Ciril je prejel mašniški red bivajoč na cesarskem dvoru v Carigradu, tedaj očitno kakor klerik glavne carigradske patriarške cerkve. Koliko je bil takrat star, tega nam njegov življenjepis ne pove izrečno; sklepati pa moremo iz vsega, kar beremo prej in poslej, da je bil nekje v dva- ali triindvajsetem letu svoje dobe (rodil se je 827). Seveda je Ciril privolil v svojo posvetitev, ali privolil je pod močnim vplivom volje drugih: logotet Teoktist, cesarica Teodora in patriarh Ignacij so ga na to sklonili. In ker je bila patriarhu dobro znana redka pobožnost in učenost mladega moža, je mislil, kakor se zdi, da sme njegovo posvečenje tudi nenavadno hitro izvršiti. Teoktist reče cesarici: »Ostrizimo ga na popovstvo«; »in tako so mu tudi storili«. Te besede legendine obsegajo vse: mašnika Cirila imamo pred seboj.

Merodajne osebe pri dvoru, katere smo imenovali, so isti čas Cirilu namenile službo knjižničarja v dvoru patriarškem. Ali prav kmalu po prejetih svetih redih je mladi mašnik pobegnil ter se skrnil v neki samostan pri morski ožini.

Kaj pomeni ta Cirilov beg? Mar to, da mu odločena služba ni ugajala? Res mu ni ugajala, kakor v posledku izvemo, ali da bi bil pobegnil edino ali poglavitno iz tega vzroka, se ne da primerno misliti. Pravo misel Cirilovo bomo zadeli, ako se spomnimo, da je bil že od rane mladosti začel posebno častiti svetega Gregorija bogoslova (nazijanškega), ter prebirati njegove spise. Dobro mu je bilo torej

znano, kako je sv. Gregorij po svojem posvečenju v mašnika pobegnil v samoto, in kako se je potem, ko se je povrnil, opravičeval zavoljo tega v glasovitem govoru, v katerem opisuje vzvišenost in svetost, pa veliko in težko nalogo duhovskega stanu. Videl se je zdaj sveti Ciril v podobnem slučaju, ko sveti Gregorij, bil je prehitro in ko iznenada prestavljen v vzvišeni in sveti stan, dalo se mu je premalo časa, se za-nj pripraviti; in tako je mislil, da ne more nič boljšega storiti, kakor posnemati svetega Gregorija, slično ko on zbežati v samoto in ondi premišljevati, kako naj se v daljnem življenju izkaže vrednega svete mašniške odlike.

Namena, menih postati, Ciril pri tem begu ali sploh ni imel, ali pa ga je, če ga je imel, zopet opustil; zakaj ko so ga po šestih mesecih našli, se je povrnil na dvor, in postal učitelj modroslovja.¹

2. Okoli leta 851 je šel Ciril po nalogu cesarja in patriarha v Malo Azijo k mohamedanskim Saracenom, da zavrne njih drzne ugovore proti krščanski veri, kar je častno opravil.² Vrnivši se v Carigrad se je skoro odrekel javne službe, in živel nekaj časa kot zasebnik samotar na nekem tihem mestu, potlej je pa odšel na goro Olymp (v Bithyniji) k svojemu bratu Metodu, ter ondi začel živeti v vedni molitvi, branju in učenju.³ Izraz legendin ko nalašč odbija misel, da bi se bil namenil menih postati, kakor je bil Metod; hotel je le tukaj živeti za nedoločen čas.

Ko so čez nekaj let Cirila iskali, da bi ga poslali h Kozarjem, so ga našli menda ravno še na Olympu. Legenda vsaj ne ve, da bi se bil med tem kam drugam preselil. Tako tudi najbolj naravno umemo, kako je prišlo, da je šel brat Metod ž njim v Kerzon in h Kozarjem, kar pričujeta obe legendi. Po dovršenem imenitnem poslu prideta oba brata z najdenimi ostanki svetega Klementa v Carigrad. Ciril si je zdaj, predstavivši se prej cesarju, izbral neki stan pri cerkvi svetih apostolov, in živel zopet na tihem v molitvi in učenju.⁴ O Metodu pa poroča njegov življenjepis (pogl. 4.): »Ko je cesar in patriarh videl, kako dobro vojuje na potu božjem, sta ga hotela prisiliti, da se da posvetiti v nadškofa za neko odlično mesto, kjer da je treba takega moža; ker pa on tega ni hotel, so ga postavili proti njegovi volji predstojnika v samostanu, ki se imenuje Polychron, ki ima dohodka 24 meric zlata, in v katerem živi nad 70 očetov.« Bil je ta samostan na azijskem bregu marmorskega morja, blizu mesta Kyzikus.⁵

¹ Življenje Konstantinovo, pogl. 4., s katerim primeri pogl. 3.

² Ondi, pogl. 6.

³ Življenje Konstant. pogl. 7. — ⁴ Ondi pogl. 13.

⁵ Ta zanimiv mestopisni podatek nahajam prvič v knjigi: Fr. Pastnek, Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. V Praze 1902. Str. 62.

Ta poročila legend potrebujejo pojasnila iz drugih virov. Treba je kaj vedeti o cesarskem tajniku Fotiju, ki je s somišljeniki dolgo roval proti častitemu patriarhu Ignaciju, in ko je bil ta 23. novembra 857 brez kanonične preiskave odstavljen in pregnan, je sam nepostavno zasedel patriarško stolico. Zadosti pa bode, ako navedem le nekaj iz Anastazija Bibliotekarja. Bili so med drugimi ravno menihi ali puščavniki na Olympu, katerih eden je bil sveti Metod, in s katerimi je tudi Ciril skoz leta enodušno Bogu služil, ki so se z nepremakljivo zvestobo držali patriarha Ignacija, in najodločnejše odklanjali občestvo s Fotijem. Pretrpeli so zavoljo tega nemilo kazen. Fotij (ali pa njegov zaveznik, podcesar Bardas) je ukazal, jih razgnati in njih uboga prebivališča z ognjem uničiti.¹

To razsvetljuje več ko dovolj razmerje med našima svetnikoma in Fotijem. Zdaj vemo, zakaj se Metod po misijonskem delu pri Kozarjih ni mogel povrniti na Olymp, kamor ga je še v poznejših letih srce vleklo.² Jasno nam je hkrati, da Metod ni samo iz ponižnosti odklonil nadškofovske časti in službe, ampak pred vsem iz vzroka vse-skozi odločilnega, ker je bil prepričan, da ne sme se posvetiti dati od patriarha vsiljenca. Da je predstojništvo v Polychronu prevzel, se je le zgodilo, ker je kakor menih moral zavzeti mesto v kakem samostanu, in mu drugega niso dovolili. Bil je v Polychronu jetnik pod častno pretvezo.

V ostalem vidim v navedenem poročilu legende dovoljen dokaz (čeravno ga pisatelj legende sam ni videl), da je bil sveti Metod takrat že mašnik, dosledno, da je bil mašnik postal med menihi na Olympu. Dasi je namreč Fotij v obče slabo maral za cerkvene zakone, je bil vendar v izvajanju svojih osnov previden in lokav; zato ni verjetno, da bi s tako burno brezobzirnostjo nekega meniha lajika zaporedoma zdaj na nadškofovsko stolico hotel posaditi, in potlej ga vrnil na prvo mesto v nekem velikem in imenitnem samostanu, kjer je bilo brez dvoma dobro število mašnikov, in je mogel pravilno le mašnik biti predstojnik ali opat. Kaj pa bi bil Fotij s tem dosegel? Razžalil bi bil najobčutljivejše ponižnega Metoda, razžalil pa tudi prav občutljivo menihe ter jih le izzval na odločnejši odpor proti sebi, namesto da bi jih storil sebi bolj udane. Tega ni mogel hoteti, in zato moramo soditi, da je imel takrat v osebi Metoda že mašnika pred seboj.

Ciril, ki je bil tako rano opustil javno službovanje, gotovo ker so ga bolele žalostne razmere, ustvarjene po Fotiju in razuzdanem podcesarju Bardasu, se je naravno zdaj, ko je Fotij gospodoval kot patriarh, še bolj željno ogledoval po kakem samotnem zavetju. Ali

¹ Migne, Patrolog. latina tom. 129. col. 13. — ² Življenje Metoda pogl. 7.

na Olymp ni bilo več misliti, bogati Polychron, kamor se je njegov brat le prisiljen zaklonil, mu ni ugajal, in tako si je poiskal — milosti in zaščite cesarjeve si svest — zasebni stan pri cerkvi svetih apostolov. — Da je pa večkrat brata v Polychronu obiskoval, si lahko mislimo, in nekaj časa pred odhodom na Moravsko je utegnil tudi trajno pri njem prebivati. Imela sta takrat se o čem meniti, slovensko pismo sestavljati in slovenski evangelijar prirejati. Skoro gotovo sta se tukaj z materjo poslovila.

Nista se morala sveta brata po vrnitvi od Kozarjev tako kmalu na Moravsko odpraviti, kakor se je zdelo nekaterim, ki so se naslanjali samo na legende. Kdor primeri zgoraj navedeno vest Anastazija bibliotekarja s podatki legend, bode spoznal, da sta se mudila v Kerzonu in pri Kozarjih po priliki isti čas, ko je Fotij, ravno na patriarško stolico povzdignjen, na vso silo si prizadeval, vse spraviti v svoj tabor, in hudo preganjal tiste, ki se mu niso udali. Tako pridemo do sklepa, da sta odšla Ciril in Metod v Kerzon leta 857 ali 858, povrnila pa se l. 859 ali 860. Na Moravsko pa sta odšla, kakor znano, v prvi polovici leta 863.

3. Rastislav, moravski knez, je bil cesarja Mihaela III. zaprosil, naj mu pošlje škofa, ki bo znal njega in njegovo ljudstvo bolj popolnoma poučiti v krščanski veri, v božjem zakonu.¹ A cesar mu pošlje le dva mašnika, dobra učitelja sicer, škofa pa ne. Zakaj ne? Mogel je slutiti, da bi se s tem zamotal v nevarno pravdo z Nemci, ker je dozdej nemški škof gospodoval na Moravskem, ki je imel zaslonbo pri nemškem kralju Ludoviku. S cerkveno-pravnega stališča sta cesar in patriarh Fotij za sebe težko kak pomislek imela, Rastislavu željo izpolniti; ali to sta oba dobro vedela, da nekdo drug, namreč Ciril, bi nastopil s silnimi pomisleki, ako bi mu ponudila škofovski red; on bi se od patriarha vsiljenca nikakor ne dal posvetiti, ne za Moravsko, ne za kako drugo mesto. Cesar je pa na vsaki način hotel ravno Cirila na Moravsko poslati; »nihče ne more te naloge izvršiti, kakor ti«, mu je rekel. Le opata Metoda se je še spomnil, ter mu ga za pomočnika odločil. V pismu do Rastislava potem cesar ni mogel drugače, kakor o »škofu« popolnoma molčati, tembolj pa učitelja Cirila priporočiti z vsemi mogočimi pohvalami.¹ In Fotij je lahko cesarju pritrdil; zakaj

¹ Življ. Konšt. p. 14. — V. Jagić si ne upa trditi, da bi bil Rastislav ravno škofa prosil. Ali razloga za ta svoj dvom nima, pač pa navaja nekaj, kar legendin podatek utrjuje. Rastislav si je želel cerkvene uredbe, od Pasovske škofije neodvisne. A taka neodvisnost se je dala le doseči z lastnim škofom, ne s kakim »učiteljem«, ki bi bil samo mašnik. To je moral Rastislav sprevideti. (Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, Wien 1902. (I. Abh. str. 6. in 7.)

doma sta mu Ciril in Metod bila na poti, v tujini pa bosta vsekako pridobila slavo grški cerkvi, povzdignila njen ugled, četudi ne bosta služila njegovim, Rimu sovražnim namenom.

4. Kako dolgo sta Ciril in Metod vršila apostolsko delo na Moravskem? Metodova legenda pravi: tri leta (pogl. 5.); Cirilova: štirideset mesecev (pogl. 15.); italska pa (pogl. 7.) in z njo moravska (pogl. 6.) štejeta štiri leta in pol. Razložek med slovenskima legendama je, kakor vsakdo lahko spozna, nebitven; kar je ena površnejše izrazila, pove druga natančneje. Kako pa je prišel Gauderich Veliterski do svojih štirih let in pol, si lahko razložimo tako, da je vštel tudi oni čas, ko sta Ciril in Metod poučevala pri panonskem knezu Kocelu tistih okoli petdeset mladeničev, katere je bil knez izbral in njima izročil. Da sta imela ž njimi dovolj opraviti skoz eno leto in dva meseca po priliki, se da umeti. Ko sta bila na tem, da dalje gresta, jima je Kocel ponujal dobro plačilo, kar znači, da je bilo delo — vsaj do neke mere — dovršeno.¹ Vredni italijanski škof Gauderich se pač za zemljepisne razmere ni posebno natančno menil; zajel je pod ime »Moravia« vse tiste kraje, »illas partes«, kjer sta bila sveta brata poslovala, ter Kocelovo kneževino cenil ko del Moravske. Toliko si je pa dobro zapomnil, da sta sveta moža prišla »in Moraviam« pred štirimi leti in pol po priliki.

5. Dobila sta Ciril in Metod od papeža služben, časten poziv, naj prideta k njemu v Rim. To nam pričajo vsi glavni viri. Italska legenda in Metodova tudi imenujeta dotičnega papeža: bil je slavni Nikolaj I.

Poleg tega pa iz virov tudi doznavamo, da sta apostolska moža že preje, predno sta prejela omenjeni poziv, ne samo sklenila v Rim iti, ampak tudi potovanje v Rim dejanski nastopila. Razločno beremo v Cirilovi legendi: »Ko je bil na Moravi štirideset mesecev v delu vztrajal, je šel svetiti (posvetiti dat) svoje učence.« Kam je šel? Ker sta želela Ciril in Metod za več ko enega svojih učencev škofovsko posvečenje (glej italsko legendo pogl. 8.), in kar je s tem že rečeno, ustanovitev novih slovenskih škofij, sta morala v Rim, zakaj nihče drug, kakor papež, ni imel pravice in oblasti, teh želj izpolniti. V srednjem veku so na zapadu sploh le papeži nove škofije ustanavljali, ali stare, opuščene na novo vzpostavljali, bodi sami, bodi po legatih; in do panonske škofije so imeli še posebej od nekdanje patriarške predpravice, kakor je pozneje Janez VIII. nemškemu kralju Ludoviku

¹ Življ. Konšt. pogl. 15. — Slabo so to mesto legende premislili pisatelji, ki pravijo, da je Kocel Cirilu dal 50 učencev na pot. Kaj bi vendar ž njimi na potu? Le malo število že izučenihi mladihi mož sta vzela seboj.

dokazoval.¹ O teh cerkveno-pravnih razmerah sta se Ciril in Metod poučila, in po tem se ravnala, kakor priča sam papež Hadrijan II. pišoč slovenskim knezom: »Illi vero (C. et M.) cum cognovissent, ad apostolicam sedem pertinere vestras partes, contra canonem nihil fecerunt, sed ad nos venerunt.«² »Contra canonem nihil fecerunt«, to je, nista se v škofa posvetiti dala v Carigradu, niti sta takega posvečenja drugje iskala, bodi za sebe, bodi za učence, temveč sta prišla v to svrho k nam.³

K temu sta Ciril in Metod naravno, kolikor sta mogla in smela, vpoštevala želje slovenskih knezov. Kam so pa te merile? Rastislav se je oziral le na dvoje velikih cerkvenih središč, na Rim in Carigrad. Najprej je v Rimu prosil, naj mu pošljejo učiteljev, in seve tudi škofa; ker mu pa predolgo niso mogli ugoditi, se je obrnil v Carigrad. Od tod spet ni dobil škofa, ampak le dva mašnika, za škofovstvo pa sicer jako sposobna. Te pošilja zdaj v Rim, da mu jih posveté. A Kocel se je zanašal, da bo mogel enega izmed bratov za-se imeti, in je zato poslal papežu prošnjo, naj mu Metoda posveti v panonskega škofa.⁴

In kdaj in kje sta prejela naša apostola pozivno pismo Nikolaja I.? Na Moravskem že ne, ker drugače bi se nikakor ne bila tako dolgo mudila pri knezu Kocelu. Pa tudi gotovo ne še le v Benetkah ali sploh v gornji Italiji, kakor so jeli trditi neki novi pisatelji.⁵ Kdo bi pa bil mogel papežu pravočasno naznaniti, kdaj ravno bosta Ciril in Metod v Benetke prišla in kako dolgo ali kratko se ondi mudila, da jima pismo tje pošlje? In če sta pismo tukaj prejela, sta li potem nalašč se obotavljala in čakala, dokler izvesta, je-li Nikolaj že umrl in je naslednik izvoljen? Ali pa se je zgolj slučajno vse tako hitro zvrstilo: Po pismu iz Rima v Benetke odposlanem papeževa smrt, pokop, zadušnice, izvolitev novega papeža, ki Cirila in Metoda sprejme? Vse to so neverjetnosti. Opora, ki jo mislijo za novo trditev v Cirilovi legendi imeti, je ničeva. Res, da legenda v 16. poglavju poroča o prepiru, ki ga je imel Ciril z duhovščino na Benečanskem o slovenščini v bogoslužju, in še le potlej, začetkom 17. poglavja pové, da je papež Cirila, ko je o njem izvedel, k sebi pozval. Toda vsakdo, kdor dobro gleda, lahko spozna, da pisatelj to dejstvo samo zato še le zdaj ome-

¹ Glej: Kos, tisočletnico Metodove smrti, str. 8. (št. 2.), in stran 12 (št. 6).

² Življ. Metod. pogl. 8.

³ Volitve ali imenovanja in posvečevanja novih škofov se morajo vsikdar zvesto vršiti po kanonih ali pravilih od apostolov in cerkve postavljenih. Nekanonično vrinjen škof ni in ne more biti deležnik apostolske oblasti.

⁴ Po zmoti prelega legenda to prošnjo Kocelovo v neki poznejši čas.

⁵ Pridružil se jim je naš veleccenjeni g. dr. Jos. Gruden v »Katoliškem Obzorniku« l. IX. str. 13.

nja, ko se Ciril že Rimu bliža, ker ni prav vedel, kedaj ravno, in od katerega papeža je izišel poziv. Zakaj ako bi bil to vedel, bi bil moral Nikolaja tudi imenovati. On pa imenuje samo Hadrijana, ko da je on isti, ki je Cirila vzprejel, ga tudi bil pozval.¹

Niti na Moravskem tedaj, niti še le v gornji Italiji sta Ciril in Metod prejela pozivno pismo papeža Nikolaja. Kje potem? V Blatnem gradu pri knezu Kocelu, proti koncu tistih štirih let in pol, o katerih govori italska legenda. Najbrže jima je nekdo izmed solnograške duhovščine to uslugo storil, ter papežu poslal poročilo o njima. Ni treba se spodtikati nad tem, da sta sveta brata po ravno omenjeni legendi že »post aliquot dies« prišla v Rim. Smisel takega nedoločnega izraza se da precej raztegniti, in če vendar ni dovolj primeren, lahko to pripišemo pomanjkljivemu zemljepisnemu znanju Gaudericha škofa.

Opustiti se mora potemtakem domišljevanje, da sta Ciril in Metod najprej poskušala nove škofije ustanoviti s pomočjo beneškega (gradeškega) patriarha, ali tudi onega stare Akvileje, ki je tisti čas v Čedadu stoloval.

6. Čemu sta se pa Ciril in Metod v Benetkah ali drugje v Benečiji mudila? No, potujoč tako daleč, kakor je iz Blatnegrada v Rim, sta se morala včasih ustaviti in si odpočiti. Naravno je, da sta se ustavljala na mestih, ki so bila bolj znamenita, zlasti v cerkvenem oziru; in take so bile Benetke s svetiščem svetega Marka, in tudi že Čedad iz vzroka malo prej navedenega. — Tudi temu se ni čuditi, da sta se v Benetkah (ali morda v Čedadu?) kmalu obdana našla od večjega števila višje in nižje duhovščine in menihov. Glas (fama) je šel pred njima, in ju oznanjeval prav zgovorno; zakaj jako zanimive so bile nju osebe, njuno dosedanje delovanje, njuni nameni; in veliko pobožno zanimanje so k temu budili ostanki svetega papeža in mučenika Klementa. In Ciril in Metod sta imela vzroka, tudi nalašč poskrbeti, da se kar možno seznanita, izmenita in sprijaznita z duhovščino metropolije Akvilejske, ki ima pod svojo jurisdikcijo toliko slovenskega ljudstva, in ki bode preimenitna soseda novih — če Bog da — slovenskih škofij. — Vnel se je razgovor o rabi slovenskega jezika v bogoslužju, — a o tej se za zdaj niso mogli sporazumeti.

7. V Rimu sta Ciril in Metod dosegla — kar je bil pglavitni cilj njunih želja — ustanovitev samostalnih škofij za Moravsko in Panonijo, vtemeljitev slovenske metropolije, ki bi znala sčasom dobiti še

¹ »Et certior factus de eo Romanus papa accersivit eum. Et cum venisset Romam, obviam ei ivit ipse apostolicus Hadrianus.« Vita Constant. c. 17.

večji obseg. Le v tem je papež Hadrijan spremenil osnovo plemenitih in ponižnih bratov, da ni njunim učencem, ampak njima samima odločil in podelil škofovsko čast, učence pa posvetiti dal v mašnike in diakone. — Drugo spremembo je pa potlej izvršil večni Bog sam s tem, da je Cirila k sebi poklical. Dasiravno bolan, je moral biti takrat, ko je prejel škofovski red, vendar še v takem stanju, ki je dajalo upanja, da bode prišel še k boljim močem; sicer bi se bilo posvečenje opustilo. Ali preteklo je le malo dni, bolezen je z večjo silo pritisnila, in prejel je iz samih nebes oznanilo, da bo v kratkem umrl. Naslednji dan se z dovoljenjem papeževim v meniha preobleče, vzame ime Ciril, in po petdesetih dneh umrje 14. febr. 869.

Ker sem o vsem tem že l. 1902 razpravljaj, dodajam tukaj samo nekaj manjših pripomb.

Kdaj sta prejela Ciril in Metod škofovsko posvečenje? Vzemši za oporo tistih petdeset zadnjih dni Cirilovih, katere omenjata Cirilova in moravska legenda, je Rački izračunil, da je bil Ciril posvečen v nedeljo 26. decembra, na dan svetega Štefana, l. 868, in naš Fr. Kos mu pritrjuje.¹ Ali to je pomota. Do smrti Cirilove 14. februarja 869 je preteklo petdeset dni ne od njegovega posvečenja v škofa, ampak od dne, ko je v pogledu na gotovo bližnjo smrt menih postal, vzemši meniško opravo in spremenivši ime. To je bilo na praznik sv. Štefana. Škof je bil moral postati, ne sicer dolgo, pa vsaj nekoliko dni poprej. Ako pa zdaj gremo od dne sv. Štefana čez Božič nazaj, zadenemo na kvaterno nedeljo, četrto v adventu, takrat 19. dec. Zanesljivo bo to pravi dan škofovskega posvečenja svetega Cirila, kakor tudi svetega Metoda. V decembru so sploh navadno stari papeži vršili škofovska in druga posvečevanja, a kvaterno nedeljo je bil Gelazij I. posebno v to odločil. — Izvršil se je sveti čin v cerkvi svete Marije »ad Praesepe« ali Marije Snežne, kakor doznavamo iz Cirilove legende (pogl. 17), a posvetitelj je bil sam papež Hadrijan II. Njegov naslednik Janez VIII. imenuje svetega Metoda »episcopum apostolicae sedis manu sacratum«.²

Živa želja Konstantina filozofa, to ime odložiti, in se imenovati »Ciril«, je skrivnost njegovega notranjega življenja. Hotel je popolnoma svetu odmreti, in se pred prehodom v večnost otresti vse njegove ničemurnosti. Zakaj ravno »Ciril«? Menda je pač takrat posebno zazival svetega Cirila Aleksandrijskega, da bi on, ki je v življenju na pomoč prišel carigrajski cerkvi proti Nestoriju, zdaj z nebes ji pomagal proti Fotiju.

¹ Spomenica str. 136. op. 94.

² V pismu do Hermanricha pasovskega.

8. Papež Hadrijan je novima škofoma Cirilu in Metodu in njunim mašnikom dovolil, v slovenskem jeziku služiti sveto mašo in druge svete obrede vršiti.

Za to dejstvo imamo v Cirilovi in v Metodovi legendi službeno pričevanje stare bolgarske cerkve, katero so poučili neposredni učenci svetih mož: Klement, Gorazd, Sava, Angelar in Naum. Pravim: službeno, pričevanje, ker so se omenjene legende po cerkvah brale, naj bi narod med ostalim pomnil, komu mora biti hvaležen za bogoslužje v domačem jeziku. Isto ponavlja malo poznejši grški življenjepis svetega Klementa, in dalje legenda moravska in češka. — Da Gauderich, Veliterski škof, o slovenskem bogoslužju molči, je pa naravno. On je pisal v čast in slavo svetega papeža in mučenika Klementa, in z obzirom na njega in prenesenje njegovih ostankov je proslavil tudi našega Cirila kakor svetega in apostolskega moža. Slovenščina Cirilova je bila za-nj čisto postranska stvar, in lahko da mu tudi res ni posebno ugajala, ter da se je vsaj s početka držal na strani trojezičnikov.¹

Kakšni razlogi so neki papeža Hadrijana pripravili, da je dovolil Slovanom nekaj tako novega, nenavadnega? Ne smemo pač misliti, da je Hadrijan, ko je bil zaslišal Cirilovo sicer modro in lepo govorjenje, takoj vstvaril svoj končni odlok v tej zadevi. Gotovo si je vzel časa za premišljevanje in posvetovanje z Bogom in raznimi modrimi možmi. Mogla so slednjič na njega odločilni vtis napraviti ta-le dejstva:

Bilo je ljudi slovanskega plemena ogromno število, polovico Evrope so zasedli; in za njih pokristjanjenje in dalje za razvoj in utrditev krščanskega življenja med njimi se je dotlej še primeroma malo, vse premalo storilo.

Veliki del Slovanov se je naselil v zemljah, v katerih se je stara rimska kultura s svojo latinščino manje vdomačila, ter so jo seleči se barbarški narodi popolnoma uničili. V takih zemljah je latinski jezik slab pripomoček pri misijonskem delu; treba je, se odločnejše oprijeti in obilnejše posluževati jezika dotičnih narodov.

Jako težko je bilo, dobiti pravih mož za misijonsko delo med Slovani; nekaj morebiti zato, ker je bila sploh popustila gorečnost prejšnjih stoletij; nekaj pa gotovo zato, ker se možje in mladeniči romanskega kakor germanskega rodu pretežno in vsled tega neradi uče slovanskih narečij.

To pomanjkanje so morali tisti čas ravno v Rimu prav živo in neugodno čutiti. Moravec Rastislav je bil (kakor že omenjeno) najprej

¹ Metodova legenda (pogl. 6) pravi, da je papež ravno enemu izmed škofov trojezičnikov naložil, da neke njegovih učencev posveti; a Cirilova legenda (pogl. 17) imenuje med posvetitelji učencev ravno Gaudericha.

prosil škofa in učiteljev, pa niso mogli mu ustreči, niso uspeli, kakor se je izrazil papež sam, in tako se je obrnil knez v Carigrad. Kako nevarno je to bilo! Mogel bi bil dobiti kakih Fotijevih pristašev! — V Bolgarijo je bil l. 866 poslal papež Nikolaj I. misijonarje. Dobro so delali, ali ko je prišel čas, da se ustanovi redna hierarhija, so nastale potežkoče. Knez Boris je zaželel Formoza, škofa mesta Porto, za svojega škofa. Dobil je odgovor, da to ne more biti, ker se škofje ne smejo premeščevati. Dajte mi tedaj in v škofa posvetite diakona Marina. Oh, tega pa spet ne, ga preveč potrebujemo na vse strani! Vsakega drugega moreš imeti, le Formoza ne in Marina ne. Dali so potem Borisu za škofa nekega Grimoalda. Knez se ga ni ravno branil, ali ostala je, ni drugače misliti, v njegovem srcu neka nezadovoljnost — in niso si mogli v Rimu prikrivati nevarnosti, ki je vsled tega pretila; zakaj Grki so neprestano prežali na Bolgarijo, da jo spet pridobe.¹ — Latinska duhovščina v Dalmaciji je tudi očitno premalo skrbela za Hrvat in Srbe, in Grki so silili tudi v te strani.

Gledajoč papež v duhu tako veliko žetev in tako pomanjkovanje delavcev, se je Cirila in Metoda res lahko veselil, ko »angelov božjih«. ² Imel je pred seboj dva mašnika polna apostolske gorečnosti, rimski stolici odločno in ponižno vdana, izvrstno izobrazena, popolnoma večča slovenskega in grškega jezika in dovolj dobro tudi latinskega. Lep kos apostolskega dela sta med Slovani že storila, koliko več bosta storiti mogla kot škofa! Priredila sta si že naprej lepo semenišče, odgojila zdatno število mladih sokolov, ki bodo ž njima kot mašniki sodelovali. Toda Ciril in Metod sta si napravila svojo posebno osnovo, zdi se jima, da moreta prav uspešno le delati, ako se jima dovoli raba slovanskega jezika v cerkvenih molitvah, svetih obredih in pri sami sveti maši. Ako jima v tem ne ugodim — tako je utegnil papež preudarjati — me bosta najbrže prosila dovoljenja, se povrniti v vzhodno domačijo, na Olimp ali v kak drug samostan, in potem se bo ohranilo od nju dosedanjega prizadevanja le malo trajnega sadu. Kolika izguba, ako mi odideta! In kaj mi brani, Cirilu in Metodu dovoliti, kar želita? Mar kak božji zakon? Ne! Ali kak cerkveni kanon? Tudi ne, razven ako bi se občna in trajna navada na zapadu smatrala kot kanon. Proti takemu kanonu pa sme papež vsekako narediti izjemo iz primeroma važnih razlogov. Hočem jo tedaj narediti. Nemški škofje bodo

¹ Znano je, da se je Boris v začetku leta 870 res podvrgel carigrajski patriarški oblasti. Odločilno vendar tega ni povzročila njegova nezadovoljnost z Rimom; ampak nekaj so ga Grki preslepili, in nekaj se je bal mogočnega cesarja Bazilija. Tako razlaga stvar Valentin Lah v časopisu »Archiv für kathol. Kirchenrecht« (zv. 40, str. 274 in dalje), in meni je zdaj žal, da sem prej enkrat Borisa imenoval moža trde glave. — ² Življ. Metod. pogl. 6.

vzdignili veliko grajo, ne dvomim; toda včasih mora papež tudi nasproti škofom pokazati, da se zaveda svojih dolžnosti in pravic kot najvišji pastir cele cerkve in patriarh na celem zapadu; sosebno če neki škofje čez mero širijo svojo oblast in ne marajo misliti na ustanovitev novih škofij, dasi so potrebne.

V ostalem je bilo le primerno, sveto mašo v novih škofijah služiti, četudi v slovenskem jeziku, vendar po rimskem obredu, ne po grškem. In tako je papež res odločil. Dokazov ne navajam, ker mislim, da so dovolj znani.¹

9. Ko je bil papež Cirilu dovolil, da vzame meniško obleko in se odreče vsega pozemeljskega, je jurisdikcijo njemu namenjeno prenesel na Metoda, in tako je le-ta postal moravsko-panonski škof in metropolit. Predno je odšel, mu je podelil izvenredno oblast svojega legata a latere, kar so okoliščine res tudi zahtevale. Da ga je poslednjič prav iz srca blagoslovil, to se ve.

Nekaj tednov po Cirilovi smrti, na spomlad l. 869 je prišel škof Metod, preskrbljen z vsemi potrebnimi pismi od papeža in spremljan od svojih novoposvečenih mašnikov in diaconov v slovenske zemlje, ter se ustavil v Blatnemgradu pri knezu Kocelu, ki je bil pred kratkim papežu pisal in nujno prosil, naj mu ga pošlje. Na Moravsko za zdaj tudi ni kazalo iti, ker so Moravci imeli vojsko z Nemci.

Kot papežev legat je Metod duhovščini in vernikom v Panoniji oznanil ustanovitev nove moravsko-panonske škofije, in sam sebe proglasil kot škofa. V dokaz so se kajpada javno prebrala papeževa pisma, katera so bili odličnejši duhovniki že pred slovesnim činom pregledali.

Potem je Metod začel dejanski vršiti svojo višjepastirsko službo. Slovensko krščansko ljudstvo ga je bilo, to se ve, posebno veselo; z večjo radostjo se je zbiralo okoli oltarjev, kjer je on, ali pa kateri novih iz Rima došli mašniki v domačem jeziku opravljali sveto službo, kakor pa okoli drugih, kjer so stari mašniki v latinščini služili. Zaničevali niso dobri verniki starega reda, ali manj jim je ugajal: »vilescere fecit (Methodius) missas et evangelia ecclesiasticumque officium eorum, qui hoc latine celebraverunt.«² To je posebno nadsvečenik (archipresbyter) Rihbald, načelnik solnograške duhovščine, tako težko trpel, da je kmalu odšel domov v Solnograd. Bilo je brez dvoma še drugih nezadovoljnejšev, vendar mislim, da se je dober del tudi nemške duhovščine s škofom Metodom lepo sprijaznil; nekateri so se bili ž njim seznanili tisto leto, ko je s Cirilom bival na Kocelovem dvoru,

¹ Opozarjam vendar na glagolske spomenike v novejšem času najdene, o katerih nas poučuje Jagić v razpravi: Glagolitica. Würdigung neuentdeckter Fragmente. Wien 1890. — ² Anonymus Salisburgensis.

in našli na njem prikupljivih lastnosti. Duhovniki slovenskega rodú — zakaj gotovo je solnograški nadškof tudi takih imel v Panoniji — so se pa lahko v kratkem sami navadili po slovansko maševati. S posebnim zaupanjem so mogli menihi občevati z Metodom, ker je iz meniha in opata postal škof.

Ovrgel sem dovolj že v svojih prejšnjih razpravah zmotno poročilo legende, da se je Metod najprej le kot mašnik povrnil iz Rima h knezu Kocelu, in še le pozneje po kneževi želji spet šel v Rim po škofovsko posvečenje. Kot mašnik samo bi Metod ne bil mogel v Panoniji uvesti slovanskega bogoslužja. Po občem cerkvenem pravu je namreč vsak škof v svoji škofiji ravnatelj svetih obredov, in tak je bil dosledno v Panoniji solnograški nadškof Adalvin; zakaj popolnoma pravičnim potom, po vztrajnem misijonskem delu se je solnograška škofija raztegnila v Panonijo. Hoče-li Metod in hočejo njegovi učenci začeti slovanski maševati z dovoljenjem Adalvina, ali brez njegovega dovoljenja? Na prvo ni bilo misliti, drugo pa bi bila v cerkveno-pravnem pogledu neka nepravilnost, katere papež sam ni mogel hoteti; zakaj papež mora biti prvi v spoštovanju obstoječih cerkvenih zakonov, in dosledno v spoštovanju škofovskih pravic, kakor jih ti zakoni določajo. Solnograški duhovniki po Panoniji nastavljeni bi bili le pravilno ravnali, če bi bili pred Metodom in njegovimi učenci zapirali vrata svojih cerkvá, dokler jim ni lastni škof Adalvin oznanil, kaj hoče Metod s svojimi učenci, in da se mu mora kot papeževemu legatu volja izpolnjevati. Ali bo morebiti Kocel Metodu pridružil oborožene ljudi, ki mu bodo po sili cerkvena vrata odpirali? Kake prizore bi bilo to izzvalo! — Papež Hadrijan je mogel slovansko liturgijo umestno in pametno le dovoliti v zvezi z ustanovitvijo ene ali več novih škofij v slovanskih krajih. S postavljenjem novega, samostalnega škofa v Panoniji je jurisdikcija solnograškega nadškofa ondi nehala; novi škof (Metod) je zdaj ravnatelj svetih obredov, in tako vedó vsi duhovniki, pri čem so. Smeli bodo kajpada stari gospodje, ki ostanejo, še dalje po latinsko maševati; ali slovanska liturgija ima svojo pravico, in kdor bi zlobno in pohujsljivo proti njej nastopal, bo moral pričakovati cerkvene kazni — cenzure.

Zato bi morali učeni možje, kakor sta n. pr. velečenjena profesorja Jagić in Pastrnek, ki priznavajo in branijo dejstvo, da je papež Hadrijan Cirilu in Metodu dovolil slovansko bogoslužje, ravno odtod priti do sklepa in priznanja, da je resnična vest italske legende, po kateri je bil Metod že za svoje prve navzočnosti v Rimu (s Cirilom vred) v škofa posvečen; in dosledno, da v legendi Metodovi poročilo o njegovem posvečenju v panonskega škofa ne stoji na pravem mestu. Knez Kocel je že takrat, ko sta se Ciril in Metod čez eno

leto pri njem mudila, če ne po lastni pameti, pa od svetih bratov poučen dobro sprevidel, da bi s slovanskim mašnikom, ki bi se moral popolnoma podvreči solnograški jurisdikciji, ne mogel uresničiti svojih misli in namenov. In zato je Metodu pri odhodu predal pismo do papeža, s prošnjo, naj ga njemu v škofa posveti (ker Ciril brez dvoma ostane Moravcem). In dobil je Metoda kot škofa nazaj, ter ni bilo potrebno, ga zopet pošiljati v Rim. Vest o drugem potu Metoda v Rim na koncu 8. poglavja legende se odlikuje z vsemi znaki neresničnosti.¹

10. Papežu Hadrijanu je bilo jasno, da bi bil prazen trud, se z nemškimi škofi spuščati v kaka posvetovanja in poganjanja o ustanovitvi nove slovanske metropolije; zato jo je ustanovil brez njih sodelovanja s tisto najvišjo pravico, ki jo je imel kot papež in patriarh. Ali naznaniti je moral vsekako o primernem času svoj prevažni ukrep solnograškemu nadškofu, in — vsaj posredno — tudi škofu pasovskemu; to je zahteval red cerkvene uprave, službeno razmerje med papežem in škofi, ter duhovna oblast, katere sta se omenjena škofa v Panoniji in oziroma na Moravskem posluževala, ne da bi bili temu papeži ugovarjali. Imela je namreč ta oblast svoj dober temelj v misijonskem delu, ki so ga bili solnograški škofje v Panoniji, pasovski (četudi manj popolnoma) na Moravskem izvršili.

Kakšen vtis je pa napravilo obvestilo papeževo v Solnogradu? O tem moremo soditi iz posledkov. Ponos, ki je ondotno duhovno gospodo z Adalvinom na čelu navdajal z ozirom na zasluge za Panonijo pridobljene, slast širnega gospodovanja na cerkvenem polju, in gmotni dobitki s tem sklenjeni so storili, da so se s prav železnim tilnikom postavili proti papežu. Sklenili so, njegovega obvestila nikakor ne vzeti na znanje. Dosledno so se potem delali, ko da ničesar ne vedó o Metodu mašniku, škofu, papeževem legatu. Govorili so le: Grk Metod, ali Slovan — Sclavus-Metod, ali tudi filozof Metod (zamenjajoč ga s Cirilom). Ta človek, ki se je drzno vrnil v naše posestvo, mora spet proč; če se ne ugame sam, ga odpravimo po sili. — Pasovski škof Hermanrich je bil pa očitno še bolj strasten mož, kakor nadškof solnograški. Ker pač ni imel preobilo lastnih, za Moravsko

¹ Že v začetku istega poglavja je razvidno, da se nahaja pisatelj legende (ali morda bolje: nje slovanski prirejevalec iz grškega originala) v veliki zmedenosti. Imenuje prvič Kocela, pa ne pove, kdo in kaj je ta Kocel; pravi, da je Kocel papežu pisal, naj mu Metoda učitelja pošlje, pa ne vemo, kdaj in kje se je z Metodom seznanil. Navaja pišočega papeža Adrijana, njegov nastop po umrvem Nikolaju je pa premolčal. O možu, ki se je dal tako zмести, ter je take vrzeli pustil v svojem spisu, se mora reči, da ni bil primerno izobrazhen za delo, ki ga je prevzel. Zato ni čudo, da je padel tudi v neke prave zmote.

sposobnih duhovnikov, ni nerad videl, da so tje tudi od drugod, iz Akvileje, iz Grškega prihajali misijonarji, samo da so se njemu ponižno klanjali kot škofu. Težko da je Grkom nalagal, svoj obred opustiti in se rimskega poprijeti. A ko je zdaj slišal, da bi moral svojo škofovsko oblast na Moravi prepustiti Metodu, tistemu ubogemu Metodu, ki je pred par leti z bratom Cirilom pri Rastislavu vodil neko slovansko šolo, je vzkipel silnega srda, in samo mislil, kako bi tega napadalca svoje lasti v roke dobil in se po volji znosil nad njim.

In res je Hermanrich prvi dobil Metoda v svojo oblast, in neusmiljeno ž njim ravnal, kakor mu to pozneje papež Janez VIII. očita v znanem pismu. Vzeti moramo, da se je Metod proti koncu leta 869, ko je bil med Nemci in Moravci mir sklenjen, ali pa gotovo v začetku leta 870 iz Panonije odpotil na Moravsko, da tudi tukaj oznani ustanovitev slovanske metropolije in začne služiti kot škof. Lahko da ga je hkrati silila že nevarnost, ki mu je pretela od solnograške strani, da se umakne na Moravsko. Toda zgodilo se mu je po oni stari: Incidit in scyllam, qui vult vitare charybdim. Naravno, da je hotel priti do kneza Rastislava, ki bi ga bil gotovo po možnosti ščitil. Ali predno je prišel do cilja, so ga prestregle sovražne roke ter ga izročile škofu Hermanrichu. Je-li Hermanrich sam najel ljudi, ki so na Metoda prežali in ga vjeli, ali mu je kdo drug po lastni, enako zlobni volji storil to uslugo, tega ne vemo.

Ponovno moram tukaj naglasiti, kar sem v razpravi o potovanjih sv. Metoda dokazal, da je Metod postal jetnik Hermanrichov v zimskem času, ki je tekkel z leta 869 v leto 870, najbrže v januarju ali februarju 870. Pastrnek in Jagić tukaj slabo računata, ker se oba nahajata v očitni zmoti, da je dal papež Janez VIII. svojo instrukcijo Pavlu Jakinskemu še le nekje v septembru ali kratko pred septembrom 873.¹ Instrukcija se vendar med ostalim imenomoma tiče Adalvina solnograškega; a ta je umrl, kakor je tudi učenima učenjakoma dobro znano, že 14. maja 873. Datum instrukcije se mora potem takem postaviti v prvo tretjino ali četrtno leta 873,² a ona svedoči, da je bil Metod takrat že tri leta zaprt.

11. Nemudoma je Hermanrich izporočil drugim bavarskim škofom, da ima Metoda vjetega, in nato so se zbrali, kakor so se bili očitno že poprej sporazumeli, da Metoda postavijo na odgovor, in potem sklepejo, kaj dalje ž njim storiti. Kje so se zbrali? V Briznu (Freisingu) pri ondotnem škofu Hanonu. To doznamo iz pisma papeža Janeza VIII.

¹ Pastrnek str. 14. in str. 249. — Jagić l. c. str. 26.

² Manj verjetno je pač, da bi se bil Janez VIII. že l. 872 bavit z Metodovo zadevo, ker je bil izvoljen še le 14. decembra omenjenega leta, tedaj kratko pred Božičem in Novim letom.

do tega škofa, v katerem mu očita: Z Metodom nadškofom in legatom apostolske stolice si ravnal tako brezobzirno in nepravilno, »da ga nisi niti vrednega štel, mu dati sedež z mašniki, ki so se pri tebi našli (nec presbyterorum, qui penes te reperti sunt, iudicasti dignum consessu).« Besede »penes te«, kaj značijo drugega kakor: v tvojem škofovskem dvoru, v tvoji residenci? Bil je škof Hanon, kakor je razvidno iz istega pisma, oskrbnik nekih posestev, ki jih je rimska cerkev imela na Nemškem; vsled tega se je smatral kot odličnega zaupnega moža svete stolice (proprius Sancti Petri hominem), in v to ime se predrznil, v pravdi škofov zoper Metoda kar kot namestnik papežev nastopiti. V Brizen tedaj je Hermanrich zapeljal Metoda, in ga dovedel pred škofo okoli Hanona zbrane na naj-surovejši način.¹ Zaman se je Metod branil in dokazoval svojo pravico. Obsodili so ga kot krivega in moral je v ječo. Ni sicer treba misliti, da je bila to ječa najhujše vrste, a ječa je vendar bila; ponovno nahajamo v papeževih listinah besedo »carcer«. In ne glede na telesne neugodnosti je moralo pobožni duši Metodovi posebno hudo dejati, da skoz tri leta ni mogel opravljati daritve svete maše. »In eum (Methodium) cum sequacibus tuis et sociis quasi sententiam protulisti, et a divinis celebrandis officiis illum sequestrans carceri mancipasti«, tako piše papež Hanonu.

12. Ako hočemo legendi verjeti, je bil pri tem shodu bavarskih škofov navzoč tudi sam nemški kralj Ludovik. Ko se mu je pravdanje zdelo že predolgo in preburno, reče škofom, nagnivši se k Metodu: »Ne mučite mojega Metoda, zakaj poti se že, ko da je blizu peči.« Na to pa Metod: »Da, gospod! srečali so nekdam ljudje filozofa potnega, ter ga vprašali: Kaj se potiš? A on je dejal: Z grobimi ljudmi sem se prepiral.«² — Ni sicer v legendi izraženo ime kralja, o katerem je govor; ali brez vsega dvoma je imel pisatelj v misli, kakor sem rekel, nemškega kralja Ludovika (ne pa kneza Svetopolka, kakor nekateri hočejo). Omenjeni kralj, v začetku 9. poglavja legende označen kot »vrag moravskega kralja«, očita Metodu kakor iz enih ust z nemškimi škofi: »Na naši oblasti učiš!« to je na ozemlju, kjer imamo le mi oblast. In v začetku naslednjega, 10. poglavja se nemški škofje imenujejo kraljevi škofje. To je jasno dovolj! Pa kako, vprašajo, bi bil mogel nemški kralj reči: Ne mučite mojega Metoda? Zakaj pa ne? Kako osebo si svojiti: moj Peter, moj Janez itd. je obče znan, prav navaden izraz sočutja (bodi resničnega, bodi navideznega), ki se lahko rabi nasproti vsakomur.

¹ To se поблиže čita v papeževem pismu do Hermanricha.

² Življenje Metodovo pag. 9.

Da je bil kralj Ludovik res stopil z nemškimi škofi v neko zvezo proti Metodu, o tem ni dvomiti. Zato je papež Janez VIII., hoteč leta 873. Metoda osloboditi, ne samo k škofom, ampak tudi h kralju Ludoviku poslal Pavla Jakinskega z naročilom in s pismom, v katerem dokazuje, da je, postavivši Metoda škofa v Panoniji in na Moravskem, le svoje pravice se poslužil. In naravno so škofje spoznali potrebo, predno posilno nastopijo proti Metodu, iskati zveze s kraljem Ludovikom in njegove podpore se zagotoviti. Ne potrebuje to daljnega pojasnjevanja.

Ali je pa resnično spredaj navedeno pripovedovanje legende o osebni navzočnosti kralja Ludovika pri shodu škofov, in kako je Metoda pobožal in kak odgovor od njega dobil, to se sme, kakor mislim, verjeti ali tudi ne verjeti. Pisatelj legende je imel neko znanje o preganjanju in zaporu Metoda, vendar le temno in površno; nobenega imena, niti oseb niti mest ne ve imenovati. Pripovedovalci s preveč pomanjkljivim znanjem pa radi kaj primešajo iz gole domišljije, vpletajo kako lično staro pripovedko (kakor je ona o potečem se filozofu), ker je pač ravno prikladna sedanjemu slučaju.

Naravnost neresnično pa je, da šteje legenda samo dve leti in pol Metodovega zopora. To zmotu pripisujem oni zmedenosti slovenskega prireditelja legende, v kateri si je izmislil drugi pot Metodov v Rim. Tri leta je Metod prebil v ječi, da, gotovo še nekoliko več, ako vštujemo čas, sicer ne dolgi, predhodnega zopora pri Hermanrichu.

13. Razmatrajoč poznejša dejanja svetega Metoda nahajajo nekateri še zmiraj neko veliko zagonetko v tem, da je papež Janez VIII. Metoda prepovedal, sveto mašo po slovansko služiti, a Metod, da se ni ravnal po tej prepovedi, ampak je ostal pri svoji rabi. Ali sami si delajo poteškočo mnogo večjo, kakor je, ker postavljajo papeževo prepoved pod neresnični datum. Domišljujejo si namreč, da je Jakinski škof Pavel tozadevno papeževo pismo Metodu predal o tisti priložnosti, ko ga je iz ječe rešil, to je v spomladi 873.¹ To očitno ni res! Res je sicer, papež pričuje v pismu iz leta 879, da je poslal Metodu pismo z ono prepovedjo (ki nam ni ohranjeno) po Pavlu Jakinskem; ali iz tega se glede časa te pošiljatve ne more ničesar skleniti, ker je škof Pavel večkrat opravljal za papeža kaka poslanstva. Pač pa se iz istega pisma, danega 879, jasno posnema, da je bil papež Metodu pismo s prepovedjo poslal nedavno poprej; morbiti, ko je že isto leto 879 teklo, ali pa v letu 878 (kakor jemlje z drugimi naš dr. Kos). »Slišali smo«, pravi papež, »da ne učiš tega, kar je sveta rimska cerkev od prvaka apostolov se naučila... in da

¹ Pastrnek str. 111. in 112. — Jagič l. c. stran 30.

ljudstvo v zмотo zavajaš. Zato ti s tem apostolskim pismom ukazujemo, da prideš brez obotavljanja, nemudoma k nam...» Po tem nadaljuje: »Slišali smo tudi, da maše poješ v barbarskem, to je v slovanskem jeziku. Zato smo že s svojim pismom po Pavlu, jakinskem škofu tebi poslanim ti prepovedali« itd. Celo to besedilo, ki navaja zaporedoma dve tožbi proti Metodu in navode veže z veznikom »tudi« (»etiam«), dela skoz prepričalen vtis, da je papež prejel pisma z eno in drugo tožbo ne davno poprej, čeravno ne hkrati. Potem pa tudi ni moglo davno biti, da je Metodu slovansko mašo prepovedal; zakaj storil je to v posledku zaslišane tožbe: »unde tibi . . . prohibuimus«.

Z druge strani dokazujejo pisma Janeza VIII. iz leta 873, da se takrat njegove misli niso prav nič tikale Metodovega bogoslužnega jezika, ampak da je njegovo srce le razvnemala neusmiljena krivica, katero so bavarski škofje Metodu storili in še delali, in drzno zaničevanje, s katerim so grešili proti sami apostolski stolici. Na kako tožbo proti Metodu ozir vzeti, je bil takrat tako malo voljan, da je škofom po Pavlu jakinskem ravno izporočil, da za zdaj neče nobene take poslušati. Še le čez tri leta bodo smeli priti s tožbami, ako se jim bo zdelo, med tem naj ima Metod zadoščenje, da slobodno in mirno vlada svojo škofijo. — In slednjič o Metodu še zaprtem papež ni bil mogel slišati, da mašo po slovansko poje; zakaj v ječi še tiho ni maševal, kam-li, da bi pel.

Ako se zmotno misli, da je papež Metodu slovansko mašo prepovedal l. 873. o priliki njegovega oslobojenja, je seveda prav težko, skoro nemogoče, Metoda izgovoriti in ga čistega spoznati greha nepokorščine. Posebno na Moravskem bi se bil v tem času prav lahko nemški duhovščini prilagodil z latinskim maševanjem, ker s slovanskim ni bil niti začel, — vsaj kot škof ne; in tudi panonski verniki bi bili — zaslišavši razloge — voljno spet vzprejeli starejšo navado, samo da se jim ustreže z lepo slovansko razlago svetih obredov in ostalega krščanskega nauka, ter se druge molitve po domače ž njimi opravljajo. A mnogo drugačen je bil položaj, ko je Metoda doletela papeževa prepoved leta 878 ali 879. Do tega časa se je navada slovanske maše jako utrdila, čut in mišljenje naroda se ž njo globoko zrastle. Zdaj je bilo res silno težko se na latinščino povrniti, in se je mogel zato Metod z mirno vestjo poslužiti epikije, kakor sem to že drugje razložil. Takoj izvršiti, kar je poglavar zapovedal, je sicer v obče najbolj hvale vredno; ali so izjeme, so slučaji, kjer razumnost veleva, stvar odložiti, čakati priložnosti, da se s poglavarjem natančneje izmeniš.

Kakor je podoba, je papež Janez VIII. Metodu slovenščino v bogoslužju prepovedal nevedoč, da mu jo je bil Hadrijan II. dovolil. Vzroka je, se temu nekoliko čuditi, vendar pretežno zopet ni, si stvar dovoljno razložiti. Janez VIII. je mogel dobro pomniti, kako sta se svoj čas Ciril in Metod potegovala v zboru rimske duhovščine za slovenski jezik v liturgiji; a radi mnogih in važnih opravkov, ki jih je imel kot arhidiakon rimske cerkve, in ki so njegovo navzočnost zdaj tu zdaj tam, tudi zunaj Rima, zahtevali, se je utegnil manje meniti za daljnje razgovore, ki jih je imel Hadrijan II. skoz leto dni s slovanskima apostoloma; in moglo mu je z istega vzroka neznano ostati, kaj je na zadnje v tej stvari sklenil, kakšno pravico Metodu pri odhodu dal. Arhidiakoni so bili pomočniki papežev (oziroma škofov) v zadevah administracije in jurisdikcije; določbe in spremembe glede svetih obredov so se njih službe manje dotikale. — In kaj ko bi bil Janez VIII. vedel za Hadrijanovo dovoljenje, pa bi ga bil v prepovedi Metodu poslani namenoma premolčal (ignoriral)? Tudi to je po mojem mnenju prav mogoče. Mogel je ono dovoljenje premolčati, naj bi se ne zdelo, da hoče čin svojega prednika grajati kot ne dovolj premišljen in previden; a mogel je Metodu slovansko liturgijo prepovedati, ker so mu tožbe, katere navajajo, prizadevale resnih skrbi. Te skrbi mu je pa Metod do dobra razpršil, ko je pokoren njegovemu pozivu, prišel v Rim, in tako je prepovedi sledilo novo dovoljenje, slično prvemu, ki ga je bil Hadrijan II. dal.

Z omenjenimi tožbami proti Metodu, ki so okoli l. 878 v Rim prihajale, so bavarski škofje tega časa težko kaj imeli opraviti. Njih kovačnica je bila na Moravskem, v bližini Metoda in kneza Svetopolka, kakor se lahko razbere iz papeževega pisma upravljenega Svetopolku l. 879. Kdo vse se je udeleževal tega rovanja proti slovanskemu škofu, nam ni natančneje znano; bili so pač vplivni ljudje (duhovniki) nemške stranke, a eden prvi med njimi gotovo Wiching, ki se pozneje bolj očitno javlja. Duhovnik Janez iz Benetek, ki ga je bil Svetopolk s pismom k papežu poslal, se je tudi sam, kakor se zdi, pridružil tožiteljem Metoda.

14. Na Moravskem je Metod od časa, ko je v spomladi 873 prišel na slobodo, do svoje smrti 885 vršil škofovsko službo; do leta 880 sam, potlej pa z Wichingom kot podčinjenim si škofom v Nitri. Pasovski škof, bodi Hermanrich, bodi njegov naslednik Engelmar (874—899), ni smel misliti na to, da bi še na Moravskem nastopil kot škof. Zakaj čeravno knez Svetopolk Metoda ni ljubil, mu je bilo vendar mar, vzdržati v svoji kneževini novo samostalno cerkveno uredbo; in bil je za to močan zadosti, posebno od leta 874, ko je v Forchheimu mir sklenil s premaganimi Nemci.

V Panoniji ondotni knez Kocel Metodu ni mogel dati enako trdne opore, ker je bil le fevdnik nemškega kralja Ludovika.¹ Poskusili so tedaj bavarski škofje, Metodu, ko so mu morali slobodo povrniti, vsaj v Panoniji tla izpodmakniti. Legenda poroča, da so Kocelu zažugali: Nikar tega pri sebi ne obdrži, drugače se nadaj od nas neprilik, iz katerih se ne boš zlahka izbavil. Ali takoj dodaje legenda: Oni sami se niso izbavili obsodbe svetega Petra, zakaj štirje izmed njih so v kratkem pomrli. Res je umrl Adalvin solnograški, kakor že prej rečeno, 14. majnika 873, Hermanrich pašovski 26. decembra 874, Hanon brižinski 9. oktobra 875. Za te tri že vedó vsi pisatelji. Kdo je pa četrti? Ako se ne motim, bode Adalbert I., naslednik Adalvinov v Solnogradu, ki je umrl že 30. julija 874.²

Za Bogom je ostal zvesta in močna opora Metodova tudi za Panonijo papež Janez VIII., dokler je živel. Da mu pripravi varna tla, je pisal ne samo kralju Ludoviku, ampak tudi njegovemu sinu Karlomanu, ki je že od leta 864 gospodoval na Koroškem, in od leta 865 tudi na Bavarskem, pa ob enem menda v očetovem imenu nadziral Panonijo. Piše mu papež: »Reddito ac restituto nobis Pannoniensium episcopatu liceat fratri nostro Methodio, qui illic ab apostolica sede ordinatus est, secundum priscam consuetudinem libere, quae sunt episcopi gerere.«³ Ni dvoma, da je uvaževal ta opomin vladar, ki je pač še nado gojil, kedaj cesarsko krono dobiti od papeža.

Vplival je Janez VIII. tudi na Theotmara nadškofa solnograškega (874–907). Spočetka se sicer zdi, da tudi ta škof ni bil voljan jurisdikcije v Panoniji opustiti, zakaj odšel je tje kmalu po svojem nastopu 874, in posvetil neko cerkev v Ptuju. Ali pozneje doznavamo to in ono, kar spričuje, da se je udal papeževi volji in Metodu pustil njegovo pravico. Leta 877 je dobil Theotmar imenitno odliko palliuma. Oboje je značilno: da jo je tako pozno dobil, pa da jo je vendar le dobil. Pallium znači popolno zaupanje papeža do dotičnega škofa. Pri tej priložnosti je papež Theotmaru prepustil neko svoje posestvo proti plačevanju letnih obresti — prav po bratovsko. Leta 880 je prišel nadškof na poziv papeža v Rim, kjer je ravno takrat Metod moral odgovarjati na znane tožbe. In ni sledu, da bi se bil tu pojavil kak spor; v miru se je Theotmar zopet poslovil, in ponesel seboj pobožen dar, telo (ostanke) svetega mučenca Vincencija.⁴

¹ Tudi se ne ve prav, kako dolgo je Kocel še med živimi ostal. Večidel danes menijo, da je umrl že 874.

² Glej freiburški »Kirchenlexikon«, članek »Salzburg«, ki ga je napisal učeni benediktinec Willibald Hauthaler. — ³ Kos, Spomenica str. 13. št. 9.

⁴ Vse to priobčuje Hauthaler v omenjenem članku. In dalje še zatrjuje o tisti zloglasni spomenici, katero so baje Theotmar in drugi bavarski škofje l. 900 poslali papežu Janezu IX., da najbrže ni pristen dokument. Dobro, če ni!

Neko posebno, zanimivo spričevalo Metodove delavnosti v Panoniji od l. 873 naprej je to, da je papež njegov delokrog proti jugu še razširil. Priporočil je namreč l. 876 Mutimiru, slovinskemu županu ali vojvodu (*»duci Sclaviniae«*) med Dravo in Savo, naj se zopet zjedini s panonsko škofijo, pod katero so bili njegovi predniki; in naj se izroči pastirski skrbi škofa, ki je ondi, hvala Bogu, že postavljen od stolice svetega Petra.¹ — Naj tukaj opozorim, kako je jako naravno misliti, da je Mutimirova župnija postala most, po katerem se je slovanska liturgija razširila še dalje na jug, med prave Hrvate.

Res pa je, da je moral Metod panonski del svoje škofije nekaj pred časom zapustiti. To spričuje znani kratki spis: *Excerptum e libello de conversione Carantanorum*, kjer beremo: *»Supervenit quidam... Methodius, qui... slavice celebravit divinum officium, et vilesocere fecit latinum; tandem fugatus a Karentanis partibus intravit Moraviam, ibique quiescit«*. Ime Karantanije se po solnograški navadi razteza tudi na Panonijo. Leta 882 je vzela Metodu nemila smrt glavnega zaščitnika, papeža Janeza VIII. V Panoniji je za Karlomanom († 880) zapovedoval njegov sin Arnult, velik prijatelj Wichingov, dosledno neprijatelj Metodov, k temu sta se leta 882 Arnult in Svetopolk sprla, in po hudi vojski, v kateri je Panonija silno trpela, še le 885 se pomirila. Iz vsega je umevno, da se je moral Metod v tem času za vselej umakniti iz Panonije.

* * *

15. Dvakrat je bil sveti Metod v Rimu, a legenda vrhu tega pripoveduje (v 13. pogl.), da je šel pozneje enkrat, v svojih zadnjih letih, tudi v Carigrad, povabljen od grškega cesarja Bazilija.

To legendino poročilo je pa brez dvoma le pravljica, katero je stvaril v Bolgariji vladajoči bizantinizem in ž njim združen Fotijev duh. Bizantinizem je, kakor znano, razvada, cesarja obožavati, robsko se mu klanjati, cerkveno oblast nerazsodno mešati ž njegovo posvetno. Fotijev duh je nagnjenje k razkolu, stremljenje, najvišjo cerkveno oblast iz Rima preložiti v Carigrad, ali vsaj doseči enakopravnost med Rimom in Carigradom. Ta dvojni duh so prinesli seboj v Bolgarijo duhovniki iz Carigrada poslani, in v istem duhu so kajpada odgajali mlade bolgarske klerike. Takim bizantincem tedaj in častiteljem Fotija, naj so že bili grškega ali bolgarsko-slovanskega rodu, je jako težko dejalo, da je sveti Metod, ki je s papežem tako zaupno občil, več ko enkrat se mu lično poklonil, in od njega bil odlikovan

¹ Rački, *Documenta hist. croat. periodum antiquam illustrantia* str. 371.

z najvišjimi častmi in oblastmi, na Carigrad, kakor se je vsaj zdelo, pa je leta 863 naprej čisto pozabil, popolnoma v nemar pustil cesarja in njegovega patriarha. Prav prestrašili so se pa, ko so slišali o za-trjevanju nekih neprijateljev Metodovih, da se cesar na-nj srdi, tako da bi mu življenje vzel, ako ga dobi. V tem so videli silno hudobno sumničenje in obrekovanje Metoda, zakaj to je trdno stalo v njih mislih, da pri sporu med Metodom in cesarjem bi le Metod mogel biti kriv, ne pa cesar-bog. Čutili so tedaj potrebo, tako govorjenje pobi-jati, in zložili so pripovedko, katera naj dokazuje, da je bilo med ce-sarjem in svetim škofom Metodom vedno najprijaznejše razmerje; da cesar Metoda ni nič manje častil in ljubil, kakor rimski papež, in Me-tod da ni bil cesarju in njegovemu patriarhu nič manje vdan, kakor papežu. Edino na to meri celo poročilo o Metodovem potu v Cari-grad. Kake resne, stvarne svrhe tega obiska ni videti. Da je cesar izmed učencev Metodovih obdržal enega mašnika in enega diakona s knjigami, se omenja kot nekaj, kar spočetka ni bilo ravno nameravano; hoče se s tem samo pokazati, kako zadovoljen je bil cesar z Metodo-vim delovanjem, in da je hotel ž njim ostati v cerkvenem občestvu.

Pisatelj legende je to pripovedko rad verjel in uvrstil v svoj spis, ker je bil sam pristen bizantincec, in — ne da bi hotel razkolnik biti — vendar resen častilec razkolnika Fotija. O zlobnih in krivičnih delih tega moža proti častitljivemu patriarhu Ignaciju in proti duhov-nikom in menihom njemu vdanim neče naš pisatelj ničesar vedeti, ne črhne o njih besedice, dasi je imel k temu nujnega povoda.¹ Da je Fotij s cesarjem Metodu ponujal nadškofijo, pripisuje le njegovi go-rečnosti za dobro in sveto stvar, dočim je bil to le grešen poskus, s katerim je hotel patriarh vsiljenec Metoda od Ignacija odvrniti, in za-se pridobiti. Važnejše je še, da si je pisatelj legende Fotija izbral za voditelja v dogmatiki: ž njim vred smatra nauk, da izhaja sveti Duh ne samo iz Očeta, ampak ob enem od Sina, kot herezijo (glej pogl. 12.). Nikoli morda ni slišal, ali če je slišal, ni verjel, da je bil Fotij kedaj obsodbe vreden razkolnik. In moremo si to njegovo nevednost tudi razložiti. Znal je namreč Fotij na sinodi 879 z zvitim in skrajno drznim ravnanjem svojim Grkom toliko peska nametati v oči, da so ga res smatrali kot patriarha, od papeža po njegovih poslancih potr-jenega; znal je tudi skrbno prikrivati izobčenje, s katerim ga je papež udaril početkom leta 881, ko je bil o dogodkih na oni sinodi natanko izveščen. Če so nekateri Fotijevi pristaši o tem činu Janeza VIII. vendar le zaslišali, so molčali in se delali, ko da nič ne vedó.

¹ To opažamo tudi pri pisatelju Cirilove legende.

Sveti škof Metod je pa bolje, kakor njegov bolgarski življenjepisc v 10. stoletju, poznal Fotija in njegove zgodbe vse od tistega časa, ko je patriarha Ignacija izpodrinil. Prvim njegovim zlobnim činom je bil sam priča, sam tudi trpel pod njegovim preganjanjem. Poznejše dogodke je natanko izvedel pri svojem dvakratnem bivanju v Rimu, in ker se je naravno živo zanimal za usodo carigrajske cerkve, mu tudi gotovo ni dolgo ostalo neznano drugo slovesno izobčenje Fotija po Janezu VIII. Da je bil novi carigrajski razkol na Moravskem sploh že dobro znan v tistem času, v katerega legenda postavlja Metodov pot v Carigrad, lahko sklepamo ravno iz tiste slutnje nekaterih, da se cesar na Metoda srdi. Velik srd sta kuhala Fotij in cesar na papeža; prav naravno so si tedaj domišljevali, da se nju srd razteza tudi na Metoda, ki je malo poprej sklenil novo prisrčno zvezo s papežem.

Novi razkol v Carigradu je trajal do l. 886, namreč do smrti cesarja Bazilija. Srdila sta se on in njegov izobčeni patriarh ne le na papeža Janeza VIII., ampak tudi, in morebiti še hujše na njegovega naslednika Marina (882–884); zakaj ta je bil svojemu predniku kot njegov poslanec prinesel iz Carigrada zvesto in natančno izvestje o sleparski izvršitvi sinode leta 879 pod vodstvom Fotijevim; ter je potlej kot papež rečeno sinodo vnovič zavrgel. Ako imamo to pred očmi, kaj bi potem morali misliti o Metodu, če je v času od 881–885 izvršil obisk v Carigradu tako, kakor legenda pripoveduje? Beremo, da je cesar pohvalil Metodovo učenje. Pa ko sta se menila o veri, je beseda skoro gotovo prišla tudi na člen o izhajanju svetega Duha. Tu bi bil moral Metod, da zadobi pohvalo cesarja od Fotija poučenega, zatajiti vero, ki jo je poprej brez vsakega dvoma v Rimu izpovedal. Beremo, da je Metod prišel v spremstvu nekaterih učencev, in od teh da je cesar obdržal enega mašnika in enega diakona. Če je to res, je bil Metod strašno slep in nezvest pastir, ker predaje te mlade ljudi zagrizenim razkolnikom, ki jih bodo skoro gotovo izkvarili in storili sebi enake. Beremo, da je cesar Metodu ponujal vse mogoče, da ga je obsul z mnogimi darovi, in ne beremo, da bi se jih bil Metod branil. Kaj to drugega znači, kakor da se je dal sramotno podkupiti, podmititi, da bo pristaš razkolnikov? Beremo, da je slično kot cesar, tudi patriarh Metoda častil, tedaj tudi kake darove mu poklonil itd., katerih se Metod spet ni branil. S tem je stopil v občestvo s škofom slovesno izobčenim, z razkolnikom je sam postal razkolnik.

Ne, na ta način, kakor hoče pisatelj legende, ni mogel Metod izvršiti obiska v Carigradu. Potem pa recimo dalje, da sploh ni šel v Carigrad v omenjenem času. Ni imel k temu primerne povoda, ker je bilo premalo upanja, da bi kaj dosegel za poravnanje razkola, a

bilo se je bati, da bi ga cesar, četudi ne usmrtil, pa v kak samostan zaprl, da odvzame papežu dobro oporo.

16. Sveti Metod je umrl, kakor znano, 6. aprila 885. Daljnje zgodbe obilnejše pretresati se nisem namenil, vendar naj povem svoje misli o ukrepih papeža Štefana V. (VI.), ki je okoli septembra istega leta, kot naslednik Hadrijana III. zasedel apostolsko stolico. Papež Štefan je od nekoga zaslišal, da je škof Metod za njegovega prednika Janeza VIII. prisegel, da ne bo več po slovansko služil svete maše, da je pa to vse eno činil slej ko prej. Štefan je to ovadbo vzel za resnico, in takoj se odločil, slovanščino v svetih obredih vnovič strogo prepovedati. To nam priča v britanskem muzeju najden »Comonitorium«, obsegajoč navodila ali instrukcije za škofa Dominika in dva mašnika, Janeza in Štefana, katere je papež kot svoje poslanca odpravil na Moravsko.¹ O pristnosti te listine, katero so priznali Martinov, Jagić in drugi učenjaki, se tudi meni ne da dvomiti.

Poleg te listine imamo drugo, namreč pismo papeža Štefana do Svetopolka,² katero je deloma pač skvarjeno, kakor Jagić popolnoma prav ugiblje,³ a v toliko vendar gotovo resnično, v kolikor se vjema z onimi instrukcijami. Tukaj beremo, da je bil knez Svetopolk znanega škofa Wichinga poslal k papežu v Rim, seveda v to svrho, da ga določi naslednika rajnemu Metodu. Brez dvoma je tedaj Wiching bil — na koga drugega bi se moglo sumnjati? — ki je Metoda pred papežem Štefanom obdolžil lomljenja prisege za Janeza VIII. nad telesom svetega Petra storjene.

Vsiljuje se le vprašanje: Kako je vendar papež Štefan mogel verjeti tako grozno neresnico? Kako da je v zmoti ostal, in da se Wichingova laž ni kmalu odkrila kot taka? Moral se je Wiching zanašati, da se ne bode odkrila, pa kako?

Pomisliti nam je tukaj prvič, da je bil papež Štefan v zares težkem in zamotanem slučaju. Zakaj če je bilo neverjetno, da je škof Metod prisego lomil, ni li bilo a priori tudi silno neverjetno, da Wiching, ki je tudi škof katoliške cerkve, brezvestno laže, da krivo toži že pokojnega škofa ene največjih pregreh? Vzel je tedaj papež prvo izmed teh dveh neverjetnosti za resnico, ker je eno moral vzeti kot tako. Wiching, živ pred njim stoječ, je govoril odločno, zanesljivo, kakor znajo vajeni lažnjivci, a Metod smrtno spanje spijoč ni mogel priti se branit. Od prej sta mogla oba škofa papežu malo znana biti, če se je tudi v letih 879 in 880 v Rimu nahajal kot mašnik. Saj ni

¹ Kos, Spomenica, str. 20. št. 16. — ² Ondi str. 19. št. 15.

³ Zur Entstehungsgeschichte itd. str. 50., 51.

vsak rimski mašnik imel povoda, približje se seznanjati z vsakim tujim škofom, ki se je v opravkih pri papežu mudil.

Sicer pa se papež Štefan na Wichinga vendar ni zanesel brez-pogojno. Zanesel se je na-nj preveč, a popolnoma ne. To priča tisti odstavek njegovih instrukcij, ki se tiče Metodovega učenca Gorazda. Metod ga je bil umirajoč označil kot najsposobnejšega, da postane njegov naslednik. To označenje je Wiching pred papežem lažnjivo tolmačil rekoč, da si je Metod proti vsem kanonom sam postavil svojega naslednika. Tukaj je bil Štefan V. previden ter ni hotel Gorazda takoj zavreči, ampak je legatom le naročil, naj mu prepovedo izvrševanje škofovske oblasti, dokler ne pride sam v Rim na odgovor. Bil je tedaj papež pripravljen, ga vzprejeti in zaslišati, — mogoče, da bi ga potlej potrdil in posvetil. To je bila zares najboljša misel. Metod sam se ne more braniti, naj branijo njega in sebe učenci, ki so eno ž njim. Ako bi se bilo to prav izvedlo, bi bila cela resnica prišla na dan.

Obžalovanja vredno ostaje, da je papež hotel slovanščino v svetih obredih popolnoma prepovedati, ne da bi počakal na izid pravde.

Kako pa si naj razložimo Wichingovo drznost, da se ni bal, papežu tako lagati? Ali ni bilo v Rimu škofov ali drugih cerkvenih dostojanstvenikov, ki so dovolj dobro vedeli, kaj se je leta 880 med papežem Janezom VIII. in nadškofom Metodom izvršilo? Kaj ko bi bil papež Štefan od te strani za gotovo izvedel, da je Janez VIII. Metodu slovansko liturgijo dovolil? Potem bi Wiching v celi svoji lažnjivi goloti pred njim stal, in moral vzprejeti strogo cerkveno kazen.

No, pa ravno iz tega, da se Wiching ni bal nevarnosti od omenjene strani, lahko sklepamo, da je v resnici ni bilo; zakaj bil je premeten mož, ki je znal dobro opaziti in poizvedeti vse okolnosti, ki so mogle podpirati ali ovirati njegova podjetja. Papež Janez VIII. ni razglaševal na vsa usta in na vse strani, da hoče Metodu vnovič dovoliti slovanski obredni jezik, oziroma, da mu ga je dovolil, ker je le predobro vedel, kako nevšečno je to mnogim gospodom germanskega in romanskega plemena, navedi jim dobrih razlogov kolikor hočeš. Kako previdno je ravnal, spoznavamo ravno iz imenitnega in dragocenega pisma do Svetopolka, v katerem slovansko bogoslužje lepo hvali in zopet dovoljuje. Pravi tukaj, da je sklical neko število škofov ter Metoda pred nje postavil, da izpriča svojo pravovernost: »Igitur hunc Methodium . . . interrogavimus coram positis fratribus nostris episcopis si orthodoxae fidei symbolum ita crederet et . . . caneret, sicut s. Romanam ecclesiam tenere . . . constat. Ille autem professus est, se . . . sicuti s. Romana ecclesia docet, . . . tenere et psallere.« Seveda je Metod to približje razložil, in bržkone navedel grških svetih očetov,

ki o izhajanju svetega Duha ravno tako učé, kakor latinski. In zbrani škofje so njegovo izpoved in razlago z zadovoljstvom vzeli na znanje, in potem — se razšli. Vse ostalo je papež sam, deloma morda s pomočjo kakih slovanskih škofov iz akvilejske metropolije ali iz Dalmacije, presodil in odločil: »Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus¹ orthodoxum et proficuum reperientes, vobis iterum . . . remisimus.« Vprašanja o slovanski maši, radi katere je bil Metod tudi zatožen, papež Janez ni moral in ni hotel predložiti službenemu zboru škofov; ni moral, ker je bilo to vprašanje že rešeno po Hadrijanu II.; ni hotel, ker je naprej vedel, da bodo neki škofje stare, prazne ugovore ponovili. Takih ni maral slišati, ker ga je bil prej Metod prepričalno poučil in celo njegovo srce pridobil. — Prav verjetno je torej, da je rimskemu kleru sploh ostalo neznan, kaj je Janez VIII. ukrenil ali ne ukrenil glede slovanskega bogoslužja. Seveda kak tajnik papežev je moral vendar vedeti za stvar. Ali kdo ve, kje je že bil ta tajnik ob koncu l. 885, ko je postal papež Štefan V. (VI.) Silno viharne časi so med tem potekli, in pogostoma so se izvršile velike premembe v rimskem kleru.

Kako pa, ko bi bil dal papež Štefan listine Janeza VIII. poiskati in pregledati? Morda je pomislil na to, a takoj spredel, da bi to bilo težavno in bržkone brezuspešno podjetje. Papeža Janeza je namreč zadela žalostna usoda, da je umrl pod rokami lakomnih hudodelcev, ki so potlej plenili po njegovih prostorih, in razvlekli tudi mnoga pisma. Nekatera so se našla v 11. stoletju v samostanu Monte Casinno, in med njimi ravno ono do Svetopolka iz leta 880, katero bi bil moral papež Štefan najti.

Mogel se je tedaj Wiching, razmotrivši vse okoliščine, zanesti, da papež ne bo poskušal, po osebah ali listinah v Rimu se nahajajočih izvedeti pravo resnico o Metodu in njegovem obnašanju. Da ga pa še odločnejše odvrne od vsake take misli, da ga prav izdodbode, hitro kaj ukreniti proti slovanskemu bogoslužju in Metodovim učencem, v to je služil lokavo izmišljen in silno zloben način njegove ovadbe. Zakaj se Wiching ni zadovoljil, lagati, da je bil Metod papežu Janezu trdovratno nepokoren, da ni držal dane mu besede? To bi bilo premalo vtisa storilo na papeža Štefana. A trditev prisege na grobu svetega Petra in lomljenja te prisege je bila pripravna, papeža jako presenetiti, ga prestrašiti in vzbuditi v njegovi duši velik sum, da je slovanska liturgija nekaj prav nevarnega, da je le plašč, pod katerim se hoče prikrivati pogubno praznoverje in krivoverje. Zakaj če je Janez VIII. naložil Metodu tako posebno prisego, kakor Wiching

¹ usibus sacris.

govori, ga je brez dvoma smatral kot krivoverca, ali vsaj kot takega, o katerem se mora to sumiti (ut suspectum de haeresi). Obtožencem te vrste namreč nalagajo cerkvena sodišča prisego, da se z njo očistijo in zajamčijo vztrajnost v pravi veri. In da se Metod potlej celo lomljenja prisege ni bal, le še bolj opravičuje sum, da je nosil v sebi strup krive vere.

Zdelo se je tedaj preplašenemu papežu najbolje, brez odloga odpraviti legate na Moravsko, ki se bodo s knezom Svetopolkom izmenili, in posebno Metodove učence dodobra izprašali, potlej pa odločili v njegovem imenu, kar se jim bode prav zdelo. Toda Svetopolk in Wiching sta poskrbela, da resnica in pravica vkljub papeževim legatom ni prišla do zmage. Najbrže se jim ni dopustilo, da bi govorili z Metodovimi učenci samimi, — brez sovražnih prič. Priredil se je kak razgovor v navzočnosti kneza in Wichinga; ta sta pa z oblastnim in strastnim nastopom slovanske duhovnike in klerike lahko zbegala in užugala, da niso mogli dovolj dopovedati in dokazati, kar so hoteli. Vsled tega si poslanci niso vedeli drugega sveta, kakor da predajo Wichingu škofovsko jurisdikcijo za vso Moravsko, k čemur so imeli pooblastilo od papeža. Opustili menda niso, mu priporočiti, da z Metodovimi učenci pravično in blago ravna. A on je to tako spolnjeval, da se Bog usmili.

* * *

»In memoria aeterna erit iustus, ab auditione mala non timebit« (Ps. 111, 7). Zlobno obrekovanje, o katerem smo govorili, je sicer provzročilo veliko škodo, ali se ni moglo dolgo in od mnogih verovati. Za vse, ki so pobližje poznali Metoda, njegovo življenje in delovanje, je bila stvar po sebi skoz neverjetna. Obrekovalec Wiching je izginil z zgodovinskega pozorišča z najslabšim glasom; Metod pa, kakor Ciril stojita pred nami v nevenljivi slavi svetnikov. Stojita pred nami, da premišljujemo nju kreposti, občudujemo in hvalimo nju dela, da ju posnemamo in zaupno priporočamo njuni priprošnji sebe in slovanske narode.

T. Lempl S. I.

Zvonovi in zvonjenje.

I. Začetek in razvoj zvonov.



akor marsikatera človeška naprava, so tudi zvonovi morali prehoditi dolgo pot počasnega razvoja, da so od neznatnih početkov in zelo priprostih oblik dospeli do sedanje tehnične dovršenosti.

Pri vseh starih narodih na zahodu kakor na vzhodu nahajamo našim zvončkom in zvonovom slično orodje, s katerim so dajali različna znamenja. Celo o Kitajcih poroča Marko Polo, da so v 13. stoletju z udarjanjem na deske naznanjali dnevne ure, požare in vstaje.¹

Po Mojzesovem ceremonijalu je na zgornji obleki velikega duhovnika moralo viseti 12 zlatih zvončkov, ki so cingljali, kadar je vstopil v svetišče ali izstopil (II. Mojz. 28, 33—35). Tudi starim Asircem so bili znani zvončki, in ni goli anahronizem, če srednjeveški umetniki predstavljajo Modre iz Jutrovega z zvončki na robu vrhnje obleke. V britskem muzeju v Londonu se čuvajo že kakih 3000 let stari zvončki iz Ninive, ki so zlitii iz bakra in kositra skoro v istem razmerju kakor se dandanes zlivajo zvonovi, namreč 85 % bakra in 15 % kositra, dandanes pa mešajo 77—80 % bakra in 20—23 % kositra.

Rimljani so z nekim kovinskim orodjem dajali znamenje, kadar so se odprla kopaljšča, kakor je razvidno iz Marcialovega epigrama (14, 163): »Sonat aes thermarum«, in pa iz pisma Plinijevega (3, 1): »Hora balnei nuntiata est«.

Prvi kristjani, zlasti ob času preganjanja, se pač niso mogli in smeli posluževati tako glasnih znamenj; tu in tam, zlasti na vzhodu, so se morda posluževali troblje (tuba). V katakombah so se tu in tam poleg mrliča našli brončeni ali srebrni zvončki.² Iz 4. stoletja pa že imamo priče, da so se za bogoslužne sestanke in opravila dajala javna znamenja.

V Pahomijevih pravilih³ je določena kazen za tistega meniha, ki bi po zvoku troblje prepozno prišel k molitvi ali k zboru. Tudi Efrem Sirski govori o menihu, ki je na dan znak⁴ zadnji prišel k sv. opravilu, potem pa prvi odšel. Dočim je na vzhodu prišel v splošno rabo t. zv. *σημαντρίον*, *σημαντήρ*, *σημαντήριον* (signum) t. j. tanka deska ali pločevina, ob katero so s kladivom udarjali, omenja na zahodu že sv. Gregor Tourski v sredini 6. veka neko znamenje, ki se začetkom božje službe in kanoničnih ur potegne za ože.⁵ Da je pod tem znamenjem (signum) umeti zvon, je razvidno iz raznih pisateljev 7. 8., 9., 10. in 11. veka, ki zvon često imenujejo »signum«. Ta naziv je za zvon celo službeno sprejet v katoliški cerkvi, kakor je razvidno iz rimkega pontifikala.⁶

¹ Otte, Glockenkunde, str. 9. — ² Kraus, Roma sotterranea. II. Aufl. 488.

³ Regula Pachomii c. 3. et 9. Migne, P. L. XXIII, 65, 66.

⁴ Signo ad synaxin et officium dato. Paraenes. 43.

⁵ De miraculis s. Martini 1, 28: Reverti autem cupiens nocte ad funem illum, de quo signum commovetur, advenit. — Ib. 3, 23: Interea signum movetur horis matutinis, aggregatur et populus. — Histor. Francor. 3, 15: Dum per plateam praerent, signum ad matutinas motum est. Migne, P. L. LXXI, pg. 933, 978, 255.

⁶ Pontificale Rom. I. 2. de benedictione signi vel campanae.

Tudi Gregor Vel. pripoveduje, da je menih, ki je donášal jedi sv. Benediktu, naznanjal svoj prihod z zvončkom.¹ O sv. Ludgaidu († 592) pravi aberdeenski brevir, da je dal napraviti za svojo cerkev prepotreben železni in štirioglati zvon.² Vendar so začetkom 7. stoletja zvonovi bili še redki tudi po mestih. Ko je Klotar I. 615. obsejal mesto Sens, je dal škof Lupus zvoniti z zvonovi v Štefanovi cerkvi; tega nenavadnega glasu so se sovražniki tako prestrašili, da so pobegnili kakor brez glave.³ V sredini 9. veka piše Amalarius iz Metz, da se rimska cerkev drži še starega običaja, namreč lesenih regetulj, »ne zaradi pomanjkanja kovine, ampak zaradi starosti«, v frankovski cerkvi pa da so regetulje v rabi le še zadnje tri dni velikega tedna.⁴

Iz prve polovice 9. stoletja poroča Walafrid Strabo, da je v njegovem času bilo razširjeno mnenje, da je domovina zvonov Italija; v mestu Noli v Kampaniji, da so jih prvič izdelovali, zato se manjši zvonovi imenujejo »nolae« (od mesta Nola), večji pa »campanae« (od pokrajine Kampanije).⁵ Beseda *campana* se nahaja tudi v spisih Izidora Hispalskega ter pomeni neko tehtnico.⁶ Anastazij Bibliotekar pozna obojni pomen: tehtnica in zvon. Zdi se, da je besedo »campana« za zvon prvi rabil opat Cumenäus na škotskem otoku Hy okoli l. 660. Izvajanje te besede iz Kampanije smatra Otte⁷ za verjetno, ker je pri starih bil na glasu kampanjski baker,⁸ kakor tudi posodje iz njega⁹ in pa žgana ilovnata posoda; pri napravljanju zvonov se pa potrebuje oboje: model iz ila in pa zlivanje kovine.

Latinska beseda »campana« se je še ohranila v južnih romanskih narečjih, v laščini (izvzemši piemontsko narečje), španščini in portugalščini. Latinsko besedo »nola« razlagajo iz keltiškega *nell* = zveneti, odtod v angleščini *knoll* = zvoniti. Nikakor pa ne prihaja beseda *nola* od mesta Nola, ampak *nola* pomeni pri pesniku Avieniu (4. stol.) neko zvonečo stvar, ki se obesi na vrat hudemu psu, da se ga vsakdo lahko izogne.¹⁰ Nemška beseda »Glocke« se v nemščini ne nahaja pred 9. stoletjem; v spodnje nemškem narečju se imenuje *klocke*, danski *klocke*, švedski *klocka*, francoski *cloche* (*clocher* = šepati, sem in tje se majati), v anglosaščini 8. stoletja se imenuje zvon *clucque*,

¹ Dial. 2, 1. — ² Cit. v Wetzer-Welte Kirchenlex. v. pg. 700.

³ Bolland., sept. I., 258. — ⁴ De offic. 4, 21. Migne, P. L. CV, 1201.

⁵ Walafrid Strabo, De exord. et increm. rerum ecclesiast. c. 5. — Otte, Glockenkunde str. 9.

⁶ Campana, statera unius lancis, e regione Italiae nomen accepit, ubi primum eius usus repertus est. Etymol. 16, 25. Migne, XXXII, 591.

⁷ Otte, o. c. str. 10. — ⁸ Plinius Hist. nat. 34, c. 2. 8.

⁹ Horac, Satirar. I. I. sat. 6, v. 118; II. sat. 13. — ¹⁰ Otte, l. c.

irski clog, provensalski cloca ali clocha, piemontski cioca; v angleščini pomeni sedaj beseda clock uro, zvon pa se imenuje bell.

V latinski obliki se omenja »clocca« prvič v pismu angleškega opata Gutbereta, učenca Bede Častitljivega. O izvoru te besede so jezikoslovci različnega mnenja, sploh pa ji podajejo onomatopoičen pomen.¹

Slovansko besedo zvon p. Škrabec tako-le razlaga: »Beseda zvon je od korena zven in pomeni prvotno sonus, potem že v stari slovenščini tudi tintinnabulum. V ruščini pomeni zvon tudi sonus, Klang, kolokoljnyj zvon = Glockengeläute, zvon v ušah = Ohrensausen, vendar v pluralu zvóny = alle zu einer Kirche gehörigen Glocken; deminutiv zvonók = Klingel (pri vratih), tudi Glöckchen. Prava beseda za Glocke je v stari slovenščini klakol, v ruščini kolokol, oboje iz prvotnega kolkol, kar je reduplikacija korena kol, lat. callare, grški κέλομαι, nemški hallen.«

Tudi sanskritski jezik ima izraz za zvon; imenuje se ghana, in ghati od besede han = udarjati, odtod ghatika = ura.

Krivo je mnenje, ki se je od 15. in 16. veka splošno razširilo, da je nolanski škof Pavlin okoli l. 400 izumil zvonove. Pavlin sicer natančno opisuje dve cerkvi, kateri je posvetil, a zvonov niti z besedico ne omenja.²

Enako je krivo mnenje, da bi bil papež Sabinijan (604—606), naslednik Gregorija Vel. izumil in uvedel zvonove, najbrž je le zaukazal v Petrovi cerkvi z zvonom naznanjati začetek kanoničnih ur in službe božje.⁴ Tudi o papežu Štefanu III. (752—757) se poroča, da je v zvoniku bazilike sv. Petra dal obesiti tri zvonove.⁵

Ker so že Rimljani po hišah in javnih zbirališčih rabili zveneče orodje, se je to zlasti v Italiji najbrž ohranilo, pred vsem v samostanih, potem pa tudi v cerkvah. In tako so se iz malih zvončkov polagoma razvijali vedno večji — do pravih orjakov. Zdi se, da so se prvi večji zvonovi izdelovali v irskoškotskih samostanih. Prvi zvon se pripisuje sv. Forkernu, katerega zvonolivci častijo kot svojega zaščitnika. Bil je sin nekega irskega kneza; ko so ga izvolili za škofa v Trimu, je zbežal v puščavo ter pozidal samostan, umrl je koncem 5. veka.

¹ Otte, o. c. str. 13 op. 1.

² Obrnil sem se s prošnjo do veleučnega jezikoslovca, da mi razloži slovenski naziv za zvon. Moji prošnji je v pismu dne 18. febr. 1905 blagohotno ustregel, za kar mu izrekam tu dostojno zahvalo.

³ Epist. 12. ad Severum.

⁴ Platina, De vitis Pontif. Colon. Ub. 1600. str. 84; Kreuser, Christl. Kirchenbau, I. 168; Otte, o. c. str. 11. — ⁵ Wetzer & Welte, Kirchenlex. V, 700.

Tudi v življenju sv. Kolumba († 597) na daljnem škotskem otoku Hy se imenuje zvon,¹ o irskem menihu Dagäus († 586) se pa pripoveduje (pač pretirano), da je zлил 300 zvonov.²

Od 7. stoletja naprej nahajamo na zahodu vedno več sledov o cerkveni rabi zvonov. L. 734—738 so zvonovi že splošna cerkvena navada. Iz Angleškega so najbrž prišli zvonovi na Nemško. Ob času Karola Vel. († 814) so bili zvonovi že povsod v rabi; za Kolin in Aachen je dal Karol Vel. po menihu Tanco v St. Gallenu zlititi zvonove, in tudi kapitular iz l. 801 izrecno naroča duhovnikom, da ob določenih urah zvonijo in opravljajo sv. opravilo.³ V sredini 9. veka je bilo zvonjenje že v navadi ne le po samostanih in po mestih, marveč tudi po deželi, kjer je bilo še bolj potrebno.

Iz zahoda so zvonovi prešli tudi v vzhodno cerkev. Beneški dože Orso I. je l. 865. poklonil grškemu cesarju Mihaelu 12 krasnih zvonov, katere so obesili pri sv. Sofiji v Carigradu. Pri znani konservativnosti vzhodne cerkve so se zvonovi na vzhodu le polagoma vdomačili.

Tudi Kopti v Egiptu imajo mnogo zvonov in zvončkov male oblike z obročkom na vrhu. V kairskem muzeju se nahaja 9 starih zvoncev, ki tvorijo zanimivo skupino v razvoju cerkvenih zvonov.⁴

Prvotno so obešali zvonove nad cerkveno streho med dva stebra, s katerima se je končavala zahodna cerkvena stena, ali pa so steno samo povišali in v njene loke postavili zvonove. Do 8. veka so cerkve imele le po en zvon. Ko so dobile več zvonov in so zlivali večje zvonove, so začeli staviti zvonike, katere je romanski in gotični slog organično spojil s cerkveno stavbo.

* * *

Iz početka so kovali zvonove iz več kovinskih plošč. Najstarejši vzorci te vrste so: zvonček sv. Filana v edinburškem muzeju,⁵ orknejski zvon,⁶ pa zvon v kolinskem muzeju, ki so ga bojda izrovale svinje že l. 613 (»Saufang«) v »Petrovem močvirju« (Peterspfuhl-ulica v Kolinu). Zbit je z bakrenimi žreblički iz treh železnih plošč. V stolnici v St. Gallenu se čuva ploščevinast zvonček, ki ga je rabil sv. Kolumban († 615). V cerkvi v Wilpartingu na Gorenjem Bavarskem se

¹ Columba quadam die ministro suo campanam subito pulsare praecepit, cuius sonitu fratres excitati ecclesiam protinus sunt ingressi. Cit. gl. Otte, o. c. str. 10.

² Wattenbach, Zeitschr. f. Archäologie & Kunst I, str. 22.

³ Hefele, Conciliengeschichte, B. III. str. 691.

⁴ Jos. Strzygowski, Koptische Kunst. Catalogue général des antiquités égyptiennes du musée du Caire. Vienne 1904, str. 313 i. d.

⁵ Wetzer & Welte, Kirchenlex. V, 699.

⁶ Kraus, Realencyclopädie I, 622; Kirchenlex. I. c.

vsako leto na praznik sv. Marina (15. nov.) k povzdigovanju zvončka z železnim zvoncem, ki ima obliko kape; ž njim je svetnik († 657) vabil vernike k službi božji. Železni zvonovi, ki imajo včasih štirioglasto obliko, se nahajajo tudi po drugih cerkvah, zlasti pa na Irskem. Že Walafrid Strabo pozna zlite in kovane posode,¹ in brizinški škof Erchambert († 853) poroča v svojem vizitacijskem zapisniku, da je neka cerkev na deželi imela dva zvona, enega iz bronca, drugega iz železa.² Kjer je manjkalo bronca, so si pač pomagali s kovanim železom.

Priprost, pa v kulturno-zgodovinskem oziru zelo zanimiv način, kako so v srednjem veku zlivali zvonove, nam podaja spis »Schedula diversarum artium« meniha Teofila, ki je živel (približno) koncem 11. in začetkom 12. stoletja v benediktinskem samostanu Helmershausen na sedanjem Nižje-Hesenskem.³

Glavna reč pri zvonu je, da ima dober glas. Odločilne važnosti za glas je pa oblika zvona, pa razmerje med višino, obsegom in debelostjo zvona. Že v 13. veku je veljalo pravilo, da dober zvon mora imeti trojni glas: glavni glas je ob robu, kamor kembelj bije, drugi v sredini, tretji pa blizu glavnice (Haube). Sploh je bilo zvonolivstvo v 12. in 13. veku že dobro razvito, najbolj pa se je razvilo v 15. veku. Zvonolivci so znali takrat jako dobro pogoditi čiste glasove. Način, kako so to dosegli, je bila stroga tajnost posameznih zvonolivskih družin. Celo novejša tehnika ne more prekositi večkrat njih spretnosti.

V 16. veku zvonolivska umetnost nazaduje, 17. in 18. stoletje je dalo malo dobrih zvonov. Na Nizozemskem so v 17. stoletju zvonolivstvo zopet povzdignili bratje Emony in Petit.⁴

F. Emony je v 17. veku, ko so se tajnosti starih zvonolivcev bile že pozgubile, stavil pravilo, da dober zvon mora biti tako umerjen, da se iz njega lahko izvabijo tri oktave, dve kvinti in ena terca. Glavni glas je na robu, kamor kembelj udarja, terca je nekoliko višje, med sredino zvonovo in med mestom, kamor kembelj bije, čista kvinta je za dvojno oddaljenost višje, gornja oktava je blizu glavnice, spodnja oktava glavnega glasu pa na skrajnem robu.

V 16. stoletju so zvonolivci dobili v svoj delokrog še drugo opravilo, s čisto drugačnim namenom; oni, ki so dotlej zlivali le milodoneče glasnike veselja in žalosti, so odslej izdelovali tudi smrtonosno bojno orožje, topove. Neredko se je zgodilo, da je sovražnik iz za-

¹ *Rer. eccles. c. 5.* — ² *Otte, o. c. str. 68.*

³ Opis z nemškimi prevodom je priobčen v »*Quellenschriften für Kunstgeschichte und Kunsttechnik des Mittelalters und der Renaissance*«, herausgegeben v. R. Eitelberger v. Edelberg. VIII. Wien, 1874, str. 318–331.

⁴ B. Zehe, *Historische Notizen über die Glockengiesserekunst des Mittelalters.* Münster 1857, str. 4, 5.

plenjenih zvonov zlival topove, pa tudi nasprotno so v spomin na slavno zmago večkrat zaplenjene ali nerabne topove prelili v zvonove.

Topovina obsega okoli 90 % bakra in 10 % kositra, dočim ima zvonovina 75—80 % bakra in 20—25 % kositra.

Baker ima 3 stopinje trdosti in 8·9 gostosti, tali se pri 862 ° R. in v raztopljenem stanju dobi zelenkasto bojo.¹ Ako se mu primeša kositer, postane trji, bolj zvonki in glajši, se lažje stali a je tudi bolj krhek. Kositer (Zinn) ima srebru podobno bojo; zrak in voda ne vplivata nanj, je jako prožen pa tudi obrabljiv. Topi se pri 182 ° R. Ako se torej zvon zliva, se najprej dene v peč baker, in ko se ta raztopi, se dodane kositer. Sploh se mora paziti, da nikdar ni treba pozneje dostavljati bakra, ampak le kositer. Taljenje traja 4—6 ur, pri večji množini kovine tudi dalje.

Primesa drugih kovin v zvonovino je brez pomena ali celo škodljiva. Da bi zvon imel lepši glas, ako se mu primeša srebra, je prazna bajka. Manjšim zvonovom se dodaje navadno več kositra.

Iz železa vlti zvonovi imajo tudi močen in dokaj dober glas, pa so tudi jako trpežni. Ker je kositer precej drag, so v prejšnjih časih zlasti za revnejše cerkve zlivali zvonove iz železa.² Anglež Morris Stirling priporoča za take zvonove, naj se raztopljenemu surovemu železu pridene kositra $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ nasproti teži železa. S tem se dobi posebne vrste mešanica, ki se potem spoji s 4 deli rafiniranega železa.³

* * *

Starejši zvonovi, pred 14. stoletjem, imajo le redkokdaj kak napis. Letnica se pred 14. stoletjem najde zelo redko na zvonu, tudi zvonolivec se do 15. veka malokdaj imenuje. Starejši napisi so kratki pa jedrnati, poznejši obširnejši pa včasih jezikovno in pesniško slabi; najbrž so jih pogostoma neuki zvonolivci sami sestavljali. Vključno do 14. stoletja so napisi v majuskulah; najprej lapidarne pismenke, potem čisto gotične. V 15. in začetkom 16. stoletja so v navadi minuskule, vmes se nahajajo v 16. stoletju tudi poznogotičske majuskule in uncialke.

Znamenje visoke starosti je, ako zvon nima nikakšnega napisa, če je rodo zlit, podolgovat in zgoraj močno zaobljen. Če ni letnice, se da včasih iz značaja pismenk približno določiti stoletje, kadar je zvon zlit. — Do 16. stoletja so napisi zgoraj na vratu med vodoravnimi palčicami, od 17. stoletja naprej tudi ob spodnjem robu. V 18. stoletju

¹ Harzer, Die Glockengiesserei str. 5.

² V dekaniji Sv. Lenarta v Slov. gor. je nekdanja Marija Snežna imela železne zvone z jako neprijetnim glasom. — ³ Harzer, o. c. str. 31.

pridejo v navado kronogrami. V 14. stoletju imajo zvonovi že več okrasja; gotika jih je na razne načine okrašala. Okoli vratu je nadadno zobčast venec, spodaj pa venec iz listja, zlasti detelje. Med posameznimi besedami so pike, kocke, trikoti, rozete, lilije, zvončki, listki in zavojčki, največkrat pa enakokraki križci in zvezde pa živalske podobe.¹ V 18. stoletju je zelo v navadi tudi t. zv. Caharijev križ, t. j. križ, ki ima vpisane začetne črke besed določene molitve zoper kugo. Imenuje se Caharijev križ po jeruzalemskem škofu ob času cesarja Heraklija.

Med starejšimi napisi je posebno priljubljen zlasti na t. zv. mrliških zvonovih vzdihljaj: O rex gloriae, Christe, veni cum pace. Spominja nas na pomor in na nemirne bojne čase. Večkrat se najde tudi skrivnostna kratica Aglaattah gibbor P' olam adonaj = Ti si mogočen na večno, adonaj! Prav pogostoma se nahajajo na zvonovih lepi izreki iz psalmov, včasih angelski pozdrav, in pa: Ecce cruce Domini, fugite partes adversae, ali prošnja iz litanij: A fulgure et tempestate libera nos Domine!

Kakor je dandanes navada pri polaganju temelja ali obnavljanju jabelka na zvoniku vložiti novce, tako je bila nekdanja navada, prilepljati jih na zvonove, deloma za okrasje, deloma v spomin. Največ takih vzgledov je doslej znano iz Turingije. Na Gornjem Štajerskem se nahajajo taki zvonovi v Aussee, v Schwambergu pod Golovcem in v Geishornu.² Negativ novca se je vtisnil v modelovo krilo in ko se je izlila zvonovina, se je na zvonu prikazal vzbočen odtisek novca.

2. Zvonjenje sploh.

Značilno je, da je zvonjenje mrzko skoro vsem sovražnikom krščanske vere. Le nekateri azijski nekrščanski narodi imajo zvonove, podobne krščanskim. Že l. 1254 poroča Rubruquis o budističnih Kigurih, da imajo zvonove kakor kristjani v Evropi, zato pa da vzhodni kristjani ne marajo zvonov, da ne bi posnemali malikovalcev. Zlasti pa imajo Kitajci velike zvonove; francoski jezuitje-misijonarji 16. in 17. stoletja poročajo, da je v samem Pekingu bilo 7 zvonov. Kitajski zvonovi so le malo zaobljeni, ob straneh imajo obroče in vse polno kitajskih napisov, ki obsegajo imena darovateljev in budistične izreke.

¹ Fabrgruber, o. c. str. 282.

² Luschin v. Ebengreuth, Münzen als Glockenzierrat. Mitteilungen der k. k. Central-Commission 1880. Pg. LXX—LXXII. Veliki zvon v Aussee je iz l. 1445, ima vtišljenih 21 vinarjev (Pfennig) in 22 zlatih denarjev. Med prvimi se zokrat nahaja tip vojvoda Albrehta V. († 1439), zlati novci pa imajo do polovice tip ogrskega kralja Sigismunda († 1437), ostali pa beneškega doža Franca Foscarri (1423 do 1457).

Kitajci ne zvonijo kakor mi, ampak z lesenim kijem bijejo po zunanji plati zvona; glas je neskladen, služijo pa bolj svetnim kakor bogoslužnim namenom. Postanek zvonov zavijajo Kitajci v mitološke bajke. Manjše zvončke rabijo Kitajci tudi za strašilo ptičem in za okrasje svojih streh.

Tudi Birmanci zelo čislajo zvonove. V vojski l. 1853. so Angleži zaplenili v Dagonovi pagodi v Rangônu 17.000 funtov težki zvon iz l. 1791. Znani so zvonovi tudi Japoncem, ki imajo baje celo zlate zvonove.¹ Tudi pri raznih ameriških rodovih so zasledili železne in bakrene zvonove.² Zelo sovražijo zvonove mohamedanci. Na Španskem so kristjani do l. 850. uživali dokaj prostosti, vendar so jih mohamedanci zaničevali prav zaradi zvonjenja in pozneje se je preganjanje kristjanov začelo ravno s tem, da so pometali raz cerkvenih streh zvonove. Turški pisatelj Saadeddin navaja kot poseben uspeh osvojenja Jeruzalema po mohamedancih, da je obmolknilo »odurno« zvonjenje.³ Koderkoli so Turki raztegnili svojo oblast, so morali umolkniti zvonovi, izvzemši posamezne, jako oddaljene samostane. Prvi znak, da je za stoletnim velikim petkom bosenski raji došel dan vstajenja in prostosti, je bilo slovesno zvonjenje, ko je avstrijska vojska zadušila upor fanatičnih zatiralcev.

Tudi v naših škofijah so z zvonovi združene razne pripovedke, ki spominjajo na turške čase.

Istotako judovskim rabinom ne prija zvonjenje. Rabi Bechai ml. (v 13. stol.) očita »edomitom« t. j. kristjanom, da so od paganskih čarovnikov sprejeli zvonjenje, ki ni v navadi pri nobenem drugem ljudstvu.⁴ V »Sepher Nizzach« je pripomnjeno k Iz. 5, 18: »To so ožeta, s katerimi oni vlačijo zvonove (קְלִי־קִיָּה) v hiši grdobije k službi svojega Boga.« V prejšnjih časih so goreči Judje, ko so slišali krščanske zvonove, mrmrali kletev: Moschech bachevel jippol baschefel, bachevel moschech jippol bachoscheh (Kdor vleče za ože, naj pade v blato, za ože kdor vleče, naj pade v temino).⁵

Ob času francoske revolucije se je vnel vandalski boj tudi zoper zvonove. Narodni konvent je 23/25. febr. l. 1793. dovolil občinam, da prelijejo zvonove v topove, dne 11. aprila 1796. je pa bilo zvonjenje formalno prepovedano. Le po en zvon je smel ostati v vsaki občini, da so ž njim vabili k vstaji; pa še na teh so izpilili stare napise in podobe ter napravili jakobinsko čepico z znano republikansko frazo: »liberté, égalité, fraternité«. Na stotine in tisoče zvonov je šlo v livarne, kjer so jih prelili v topove in v denar. Da so mogli razbiti drugi zvon⁶

¹ Otte, o. c. 59. — ² Ibid. — ³ Otte, o. c. str. 15, op. 2. — ⁴ Otte, l. c.

⁵ Alt, Der christliche Kultus I, 64; Otte, o. c. str. 15, op. 2.

⁶ Veliki zvon »Bourdon« so bili prej sneli, da bi ga ne zlorabili za vstajo.

v Notre-Dame v Parizu, so napravili poseben stroj in 8 mož je imelo opraviti 6 tednov, da so razdjali 25.000 funt. težki zvon iz l. 1472. K sreči v livarnah niso dospeli, da bi prelili vse zvonove, in ko se je pozneje pod Napoleonom I. l. 1802. zopet vpeljalo krščansko bogoslužje, so preostale zvonove razpoklonili raznim cerkvam.

Sploh je zanimiv psihološki pojav, da zagrizeni odpadniki in brezverci ne morejo trpeti zvonjenja. Ima pač prav tudi v tem oziru Slomšekova pesem:

Grešim, mi zvonček bije
In kljuka žalostno,
Mi noč in dan upije
Da storil sem hudo.

* * *

Na Avstrijskem so ob Jožefovem času pozaprla mnogo samostanov, podružnic in kapelic, tedaj so tudi mnogi zvonovi morali zapustiti svoje staro domovje in potovati, Bog ve, kam, pogostoma tudi v livarne.

Takratni dvorski dekreti se z veliko vnemo pečajo z najneznatnejšimi cerkovniškimi zadevami in podajajo navodila tudi za zvonjenje. Zlorabe so res bile tu in tam in v vzduhu takratnega mrzlega absolutizma, v katerem je nekam zamrla v cerkvenih krogih vsa energija, je bilo naravno, da je za vsako malenkost trebalo »hofdekreta».

Ko so bili l. 1753 odpravljeni nekateri prazniki, je vlada l. 1769 naročila ordinarijatom, naj prepovejo tudi slovesno zvonjenje na predvečer odpravljenih praznikov, da se jih tako ljudstvo prej odvadi in da se rokodelci ne motijo pri delu, ker so sicer na predvečer velikih praznikov ob slovesnem zvonjenju nehali z delom. Ordinarijat lavantinski je dotično naročilo dobro zavrnil, (seveda brez uspeha), češ, zvonjenje ni krivo, če še ljudstvo vedno praznuje odpravljene praznike; pri nekaterih je vzrok pobožnost, pri drugih lenoba, popivanje in ples, češ, doslej ob teh dnevih nismo delali, ne bomo tudi naprej. Če se prepove nedolžno zvonjenje na predvečer, se bo ljudstvo le razdražilo, ker je tega vajeno. Sicer je pa čudno, da se vlada spodtika nad zvonjenjem, nič pa nima zoper to, da ljudje ob takih dnevih po krčmah popivajo, plešejo in razgrajajo,¹ mesto da bi delali.

Dvorski dekret z dne 1. marca 1787. naroča, naj se odpravijo razne zlorabe na dušni dan, oziroma na večer vseh svetnikov. Pod temi »zlorabami« omenja odlok, da ljudje devajo toliko luči na grobove, da so kar pokriti od luči, v cerkvah in na pokopališčih je vse polno beračev, po nekaterih krajih skoro celo noč zvonijo, po ne-

¹ Kn. šk. lavantinski arhiv.

kod igrajo celo noč, drugod jedo in upijejo, tu in tam uganjajo na pokopališčih vsakovrstne burke, celo vodo nosijo po nekod v cerkev, da se verne duše s kopianjem in hlajenjem krepčajo. Kakor je videti, je bilo res raznovrstne navlake v ljudski nabožnosti, a jožefinski dekreti so pogostoma z umazano vodo izsuli tudi otroka.

Najstrožje je bilo prepovedano, kot praznoverje, zvonjenje zoper točo. Ko je pa bilo to zvonjenje odpravljeno, so bili znatno oškodovani zvonarji, ki so zato dobivali posebno bernjo (Lautgarbe). Graški gubernij je tedaj 20. jan. 1785 razglasil cesarsko naredbo z dne 7. jan. i. l., da se mežnarjem in šolnikom mora še naprej dajati tista bernja, ki so jo prej dobivali za zvonjenje ob slabem vremenu, četudi je to zvonjenje odpravljeno, ker mežnarji niso tega odpravili svojevoljno, ampak zgodilo se je na najvišje povelje, pa iz drugih ozirov, ne zato, da bi se občinam hotelo olajšati kako breme. Novo breme se jim s tem itak ne nalaga, zvonarjem je pa ta bernja potrebna za njih obstanek.

* * *

Po naših deželah so mnogo trpeli zvonovi razen turških zlasti vsled ogrskih napadov. Ni čuda torej, če se je ohranilo le malo starih zvonov, ko imajo toliko sovražnikov. Poleg človeških rok jim je hud sovražnik ogenj, ki je pogostoma vpepelil cela mesta in trge s cerkvami in zvoniki vred. Dokler ni bilo strelovoda, je pogostoma »oganj z nebes« ukončal zvonove, saj še sedaj ni izključena ta nevarnost. Znano je, da zvonovi vsled hudega mraza radi počijo, in tako so v mnogih hudih zimah, ki jih zgodovina našteva, umolknili vsled mraza tudi mnogi zvonovi, ki so morda že stoletja doneli z visokih lin. Redkeji so slučajji, da bi bila nagla povodenj podršla cerkve in pokopala v mokri grob tudi zvonove.

* * *

Kakor nam kaže zgodovina zvonov, je njih prva praktična raba bila v tem, da so vabili k skupni molitvi v cerkvi ali v koru in pa k službi božji. Kakor so se pa polagoma razvijali razni obredi in ljudske pobožnosti, so tudi zvonovi dobivali vedno večji delokrog. Zgodovina zvonjenja je zatorej posebno zanimiva za poznavanje versko-nabožnega življenja v raznih dobah.

Rabo in namen zvonov izražajo kratko naslednji stih, ki se v raznih inačicah nahajajo večkrat na zvonovih:

Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum,
Defunctos ploro, nimum fugo, festa docoro.

Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango.

Consolor viva, fleo mortua, pello nociva.

i. t. d.

Kakor je zvon posvečena stvar, tako se je tudi zvonjenje smatralo za nekak bogoslužni čin, zato je v starih časih zvonjenje oskrbovali duhovniki ali vsaj kleriki z nižjimi redovi, zlasti ostijariji. Zato pravi obrednik: »Ostiarium oportet . . . percutere campanam«, odtod tudi običaj, da pri podeljevanju ostijarijata posvečenec potegne za zvonec. Praška sinoda l. 1349. naroča, naj bodo zvonarji dovolj poučeni kleriki (nižji), da bodo mogli z duhovnikom peti in moliti.¹

Durandus († 1296) našteva 6 vrst zvonov² (»squilla«, ki zvonijo v reflektoriju, »cymbalum« v samostanu [in claustru], pač na hodniku, »nola« v koru, »nolula« v korologiju [pri uri], »campana« in »campanili«, »signum« pa v stolpu). Pozna tudi različne načine zvonjenja. V postnem času (od nedelje sedemdesetnice naprej) se k uram in matutinu le enostavno zvonijo ob nedeljah in praznikih.³ V večjih cerkvah se je vendar k prvi dvakrat zvonilo, prvič je vabilo, drugič naznanjalo začetek molitve; k terci, seksti, noni in k matutinu je zvonilo trikrat, prvič je vabilo, drugič naznanjalo, da se treba zbrati v koru, tretjič, da treba začeti. K maši in k večernicam se je zvonilo samo z dvema zvonovoma. V manjših cerkvah se je pa ob delavnikih enostavno zvonilo, ob nedeljah in praznikih pa kakor ob drugih časih. Po nedeljah in praznikih zvonovi glasneje in slovesneje zvonijo, da speče vzbudijo in opojene streznijo, ker takrat tudi pridigarji priložno ali nepriložno glasneje opominjajo.

K nočurnom po noči je pozvanjalo trikrat v opomin, da treba čuti, da nas hudobec ne zasači; glas zvona kliče: Vstani, ki spiš, vstani od mrtvih.⁴ Ko se je ob koncu matutina zapela himna »Te Deum laudamus«, so tudi zvonovi zapeli v čast božjo in v znamenje veselja.⁵

Prastari je tudi običaj, da se mrtvim zvonijo, in sicer je to v navadi že od časov Bede Častitljivega († 735).⁶ Sinoda v Kalkutu v Northumberlandu l. 787. naroča, kadar umrje škof, naj se vsi »služabniki božji« (omnis famulorum dei coetus) na glas zvona zbere v cerkvi.⁷ Ko je opat Sturm v Fuldi l. 799. čutil, da se mu bliža smrt, je dal zvoniti z vsemi zvonovi, da so se bratje zbrali k molitvi.⁸ Durandus pravi, da se mrliču zvonijo, da bi ljudje molili za rajnega. Isti

¹ Hefele, Conciliengeschichte B. III. str. 596.

² Rationale seu Enchiridion divinatorum officiorum. Venetiis 1577, pg. 14.

³ Non debet compulsari nec depulsari sed simpulsari, id est, simpliciter pulsari . . . l. c. — ⁴ O. c. fol. 15, 147. — ⁵ Ibid 147. — ⁶ Kirchenlex. V, 703.

⁷ Boeckeler, Beiträge zur Glockenkunde str. 7. — ⁸ Boeckeler l. c.

pisatelj pa nam poroča tudi različen način zvonjenja za ženske, za moške in za klerike. Ženi se pozvanja le dvakrat, ker je ona odvrnila človeka od Boga, možu se zvoni trikrat, ker je prej vstvarjen, kleriku pa tolikokrat, kolikor je imel redov. Naposled se zvoni še z vsemi zvonovi. Zvoni se tudi, kadar mrliča nesejo k cerkvi in od cerkve h grobu.¹

Tudi zvonjenje pri procesijah omenja Durandus. Zvonovi so troblje vojujoče cerkve; kakor se sovražnik prestraši, ki se hoče vtihotapiti v tujo deželo, ako krdela njegovega nasprotnika iznenada močno zatrobijo, tako se na glas zvona, ki spremlja zbrane vernike, hudiči prestrašijo in zbeže.² Iz istega razloga se zvoni tudi ob nevihti, da se zli duhovi prestrašijo, verniki pa opozore na pretečo nevarnost in opomnijo k molitvi.

V znamenje žalosti umolknejo zvonovi zadnje tri dni pred Veliko nočjo in sicer od večernic, ko je Kristus bil vjet, drugod pa zvonijo k primi na veliki četrtek in potem ne več.³

Tudi ob času interdikta morajo umolkniti zvonovi, kakor prenehajo druga sv. opravila. Izvzeti so bili visoki prazniki: Božič, Velika noč, Binkošti, Vnebovzetje Marijino od prvih do drugih večernic. Ob teh dnevih se je smelo zvoniti in cerkvena vrata so se smela odpreti.⁴

Že sv. očetje opominjajo vernike, naj molijo zlasti zjutraj, o poldne in zvečer. Kakor je v samostanih zvon klical k molitvi, tako se je polagoma uvedel običaj, da zvoni k molitvi zjutraj, opoldne in zvečer. Zgodovina tega zvonjenja in ž njim združenega angelskega pozdrava je zelo zanimiva, pa vkljub dokaj obsežnemu slovstvu je do najnovejšega časa bila nejasna in pomešana z raznimi zmotami.⁵

¹ O. c. fol. 14. — ² L. c. — ³ O. c. fol. 218.

⁴ Dalham, Conc. Salisb. 255.

⁵ Med najnovejšimi razpravami o zgodovini zvonjenja zjutraj, o poldne in zvečer ter o angelskem pozdravu, ki so z novo lučjo osvetlile to vprašanje, je omeniti spis italijanskega raziskovalca Dantejevega Fr. Novati (Reale istituto di Scienze e Lettere Rendiconti. Ser. II. vol. 31. Milano 1898), ki je posvetil svojo pozornost večernemu zvonjenju v Italiji. Vsebino njegove razprave z nekaterimi dodatki podaje jezuit C. A. Kneller v »Zeitschr. für kath. Theol.« Innsbruck, 1901, str. 348—356.

Najznamenitejše delo o našem vprašanju je pa doslej razprava, ki jo je priobčil v londonskem listu »The Month« l. 1901 in 1902. H. Thurston, ki skuša spraviti zvonjenje angelskega pozdrava v zvezo z raznim drugim zvonjenjem, ki je bilo običajno v srednjem veku; druga na obsežne vire oprta in skrbno sestavljena razprava o našem predmetu je pa spis učenega dominikanca Tomaža Esserja v »Historisches Jahrbuch« Görresove družbe l. 1902, zv. I, II, IV. Na ta dva spisa zlasti pa na zadnjega se ozirajo in opirajo daljše in krajše razprave v »Katholik-u« 1903: »Zur Geschichte des Ave Maria, des Angelusgeläutes und der Salveandacht (str. 333—341); »Stimmen aus Maria-Laach« 1903, str. 366; »Zeitschrift für kath. Theologie« (Inns-

Na podlagi najnovejših raziskav podamo tu pregled zgodovine zvonjenja zvečer, zjutraj ob zori, o poldne, ob 7. uri zjutraj in ob petkih.

3. Večerno zvonjenje.

Veliko moč ima večerni zvon na človeško dušo in že Dante († 1321) opeva, kako se potnika poloti domotožje, ko zasliši iz daljave večerni zvon, ki, rekel bi, žaluje za umirajočim dnevom.¹ Iz tega bi se dandanes naravno sklepalo, da Dante tu misli na večerni angelski pozdrav, torej je to zvonjenje bilo že takrat v navadi, ko je Dante spisoval svojo božansko komedijo. Toda ta sodba bi bila pre nagla, njegove besede moramo presojati — ne po naših običajih, ampak po običajih srednjega veka. Takrat je pa potnik lahko slušal večerno zvonjenje, ki je imelo zgolj civilni pomen, ali pa je naznanjalo sklep molitvenih ur — konec kompletorija.

Po srednjeveških štatutih italijanskih mest je večerno trikratno, redkeje dvo- ali enokratno zvonjenje naznanjalo, da se pred postavo začne noč in da nastopi nočni red. Ko se je oglasil večerni zvon, je moral vsakdo domov; krčmarji so morali odsloviti pivce in zapreti krčme, zato je ta zvon dobil ponekod tudi ime »campana bibitorum« (zvon za pivce). Po mestu se je smelo iti le po nujnem opravku in z lučjo, pa tudi ni bilo varno hoditi po ozkih ulicah. Ko je namreč odzvonilo, so smeli iz hiš kar na ulico zlivati vodo in tako je ponočnjak kaj lahko dobil mrzlo kopel s kako umazano vodo. V nekaterih mestih je večerni zvon tudi naznanjal, da sedaj nastopi za vsak prestopok dvojna kazen, zato se je dotični zvon tudi imenoval »campana pro poena duplicanda« (zvon za podvojeno kazen). Naznanjal je ta zvon tudi, da treba ogenj zakriti; ta pomen je imel zlasti na Francoskem, kjer se je čas večernega zvonjenja izrecno imenoval »couvre-feu« (zakrij ogenj, ignitegium), pa tudi po nemških deželah se čisto imenuje večerni zvon »Feuerglocke«. Še do nedavnega časa je po naših mestih zvon opominjal, da treba iti domov (v Mariboru ob 11. uri); dotični zvon je še do današnjega dne ohranil nelepo ime »Lumpenglocke«. Od tega zvonjenja kakor tudi od liturgičnega ob koncu

bruck 1904, str. 394—410). Žal, da se izvrsten članek Esserjev ozira le v mali meri na naše pokrajine (na ogrsko, solnograško in oglejsko cerkev). Glede naših krajev bo torej konečna sodba mogoča šele, ko se zbere in preišče arhivalno gradivo, vendar bodo ti splošni podatki dajali luč za razumevanje raznih napisov in zvonjenja pri nas, potem bomo pa obenem zasledovali, kolikor splošno dokazane zgodovinske resnice glede tega vprašanja imajo oporo specijelno v sedanji lavantinski škofiji. Naša metoda pri tem bo torej sintetična in analitična, zato pa tudi dovolj zanesljiva.

¹ Divina commedia, Purgatorio VIII, 4—6.

kompletorija je dobro ločiti naše zvonjenje k angelskemu pozdravu, pač pa se je morda slednje oslonilo na prvo, ali se mu pridružilo ali mu dalo nov pomen. Angleški pisatelj Thurston in p. Esser kažeta na zvezo med »Zdrava Marija«-zvonjenjem pa med onim, ki je bilo zvečer običajno v srednjem veku.¹

Mnogokrat se je že trdilo, da je večerno zvonjenje k angelskemu pozdravu uvedel papež Urban II. (1088–1099) na klermontskem koncilu (l. 1095), češ, da se naj od onega časa, ko se odpoti križarska vojska v sv. deželo, vsak dan zjutraj in zvečer v vseh katedralnih in opatijskih cerkvah trikrat pozvoni in ljudstvo opomni k molitvi za srečen izid vojske. To da je začetek angelskega pozdrava zjutraj in zvečer. Toda v aktih klermontskega koncila je zastoj iskati kakega takega naročila za večerno zvonjenje. Sicer so pa znani še starejši vzgledi, kjer se naroča molitev ob večernem zvonjenju. Že l. 1031 se je naročilo v koncilu v Limoges, naj okoli 3. ure zvonijo zvonovi v vseh cerkvah in vsi se naj vržejo na obličje ter molijo za rešitev iz nadlog in za mir; istotako se je naročilo na koncilu v Caën-u (l. 1061), naj se vsako večer z zvonom vsakdo opomni k molitvi in se prepove po večernem zvonjenju se potepati po mestu. S tem je pa le cerkev dala svoje posvečenje in verski pomen že obstoječi civilni uredbi. Z angelskim pozdravom kot posebno pobožnostjo ni to v nikakšni zvezi.²

Kot pravi začetnik večernega zvonjenja k angelskemu pozdravu se imenuje dalje papež Gregorij IX. (1227–1241), češ, da je od Urbana II. zaukazana molitev za križarje ostala v navadi kakih 134 let, ko so pa Turki zopet osvojili sv. mesta in je ponehala vnema za križarske vojske, so ljudje začeli opuščati to pobožnost, tedaj je pa Gregorij IX. obnovil zapoved in zaukazal, naj se zvoni in moli v čast Mariji Devici.³ Tako poroča benediktinec Genebrard⁴ (Gilbert) v svoji kronografiji in pravi, da drugi pripisujejo vpeljavo angelskega pozdrava Honoriju III. (1216–1227), med temi je zlasti opat ursperški v »Chronicon Urspergense«. A celo poročilo Genebrardovo stoji na slabih nogah. Ako je namreč v kroniki opata ursperškega res bilo poročilo, da je Honorij III. vpeljal zvonjenje k angelskemu pozdravu, bi njegovo poročilo bilo verodostojno, ker je bil vrstnik Honorijev, Genebrard pa

¹ Stimmen aus Maria-Laach 1903, str. 366. »Histor. Jahrbuch« 1902, I, 36–37. Thurstonovega spisa nimam v izvirniku pri rokah, ampak le poročilo o njem v »Stimmen aus Maria-Laach« (1903, str. 366) pa v »Zeitschrift f. kath. Theol.« (Innsbruck, 1904, str. 394).

² Esser, »Hist. Jahrb.« 27. — ³ Esser, l. c. 27–28.

⁴ Genebrard je živel v 16. stoletju (1537–1597), njegovo najimcinitnejše delo so Chronographiae II 4. Paris 1580, 1585.

ne navede nobenega dokaza, zakaj se mu vendar zdi verjetnejše, da je Gregorij IX. vpeljal ta pobožni običaj, in zakaj ni pritrnil opatu ursperškemu. Sicer pa tudi v »Chronicon Urspergense« ni besedice o angleškem pozdravu, ampak šele v poznejšem dostavku (Paraleipomena rerum mirabilium, 1230—1537) se pripoveduje, slično kakor Genebrard, da je papež Gregorij IX. zaukazal, naj se gotovim uram dnevnega oficija dostavi *Salve regina* ter naj se zvoni k povzdigovanju in k hvalnicam device Marije (*campanasque ad Eucharistiae confectionem et laudes Virginis Dei Genitricis pulsari decrevit*).

Tubinški prošt Janez Nauclerus poroča tudi še pred Genebrardom, da je Gregorij IX. dodal *Salve Regina* in zaukazal zvoniti k povzdigovanju, k jutranjim hvalnicam Marijinim pa moliti posebno molitev (*et laudes Virginis speciali oratione in matutinalibus celebrari*).¹ O kakem angleškem pozdravu tu ni govora. Zatorej je najbrž Genebrard dostavil besedo *ad salutationem* (*et laudes S. Virginis*) le kot pojasnilo ne kot posebno, od »laudes« različno stvar. Ta stavek so pa poznejši pisatelji umevali v zmislu svojega časa in so iz Genebrarda brali, da je Gregorij IX. vpeljal večerno zvonjenje v Marijin pozdrav, ali pa celo tudi zjutranje in poldašnje, za daljne vire se pa niso pobrigali. Tudi bolandisti so se oprli le na dvoumno in nezanesljivo poročilo Genebrardovo.²

Sploh torej iz teh časov ni zanesljivega poročila o vpeljavi ali že obstoječem običaju večernega zvonjenja v Marijin pozdrav, zato tudi učeni Benedikt XIV. odklanja trditev, da sta Urban II. ali Gregorij IX. vpeljala to zvonjenje.³

Dokaj razširjeno je tudi mnenje, da je sv. Bonaventura († 1274) vpeljal večerno zvonjenje, ki se je potem zlasti po frančiškanskem redu razširilo po vsem svetu.⁴ Wadding celo ve povedati, da je to zvonjenje Bonaventura zaukazal na generalnem kapitolu v Assisi l. 1269.⁵ A če pogledamo v prvotne vire, iz katerih teče poročilo, se takoj prepričamo, da tudi s to trditvijo ni nič, in prav tu imamo klasičen vzgled, kako se včasih zgodovina obdeluje in kako nekritično rabijo viri, potem pa zmota gre od pisatelja do pisatelja, od ust do ust, poljudni spisi in govorniki jo zanesejo med ljudstvo, in treba je večkrat potem velikega poguma, da se odstrani kak vkoreninjeni nezmisel.

Waddingovo poročilo se najbrž oslanja na stavek v pridigi, katero je imel Octavianus de Martinis v konzistoriju pred Sikstom IV.

¹ Esser, l. c. 28.

² Acta Sanctorum, t. VII. II. d. ad 16. Oct. str. 1110, n. 17.

³ Institut. eccles. Inst. XIII. n. 11.

⁴ Frančiškanski brevir mu to izrecno pripisuje. Lect. V. in festo s. Bonav.

⁵ Annal. Ord. Min. ad an. 1269 n. 4. Gl. Esser, l. c. str. 30.

l. 1482. povodom kanonizacije sv. Bonaventure, vsaj velika sličnost je med njima. Med drugim pravi tukaj govornik, da je sv. Bonaventura na generalnem kapitolu v Pizi naročil, naj bratje opominjajo ljudstvo k pozdravljenju Marijinemu, ko se po kompletoriju da znamenje z zvonom,¹ ker se misli, da jo je v tem času bil angel pozdravil. S čudovito lahkomišljenostjo je Beyerlinck (*Theatrum vitae humanae*, Lugdun. V., str. 230) to pridigo pripisal samemu sv. Bonaventuri, češ, da je Bonaventura govoril pred Sikstom IV. in izposloval vpeljavo angelskega pozdrava, dasi je Bonaventura umrl dobrih 200 let pred Sikstom IV.! Drugi so ta nezmisel brez premisleka prepisovali in emfatično poudarjali, da se je pobožnost angelskega pozdrava močno razširila pod Sikstom IV. po prizadevanju sv. Bonaventure!²

Še starejše je poročilo iz l. 1369. v »*Chronica XXIV. Generalium Ord. Min.*«³ K l. 1263. se poroča, da je tega leta zboroval glavni kapitol v Pizi in da je bilo naročeno, naj bratje v svojih pridigah navajajo ljudstvo, da nekaterekrati (*aliquibus vicibus*) pozdravi Marijo, ko zvoni pri kompletoriju. V poznejših rokopisih iz konca 15. veka je temu poročilu že dostavljeno, naj ljudje pokleknejo in molijo tri »Zdrava-Marije«, ko po kompletoriju zvoni. Enako pravi drugo poročilo v isti kroniki, da je generalni kapitol l. 1269. zaukazal, naj se vsako soboto poje v čast devici Mariji slovesna sv. maša in naj patri pridigujejo, da jo ljudje nekaterekrati pozdravijo, ko zvoni zvon kompletorija (*quod quando auditur campana completorii, ipsa virgo aliquoties salutetur*). Tudi temu poročilu so poznejši rokopisi dostavili — ob njihovem času že obstoječi običaj, da naj se trikrat moli Zdrava-Marija, ko se sliši večji samostanski zvon. Že same besede večji samostanski zvon kažejo, da so veliko poznejša pritiklina, zakaj v 13. stoletju so frančiškani smeli imeti le po eden zvon in še tega so si s težavo priborili. Za naše dežele nam o tem spričuje listina z dne 29. julija 1256., izdana v Anagni, s katero je Aleksander IV. razveljavil in odpravil vse prepovedi in naredbe svetnih prelatov, s katerimi so na Avstrijskem in Štajerskem nadlegovali minorite. Med drugim so jim branili imeti zvon (le o enem je govor) in lastno posvečeno pokopališče.⁴ Še l. 1456. je spodnještajerska duhovščina na solnograškem provincijalnem kocilu med drugimi pritožbami najavila tudi to, da nekateri samostani beraških redov imajo

¹ ... idem piissimus cultor gloriosae Virginis Matris Iesu instituit, ut fratres populum hortarentur ad salutandum eandem signo campanae, quod post completorium datur ... Bolland., *Acta Ss.* t. III. ad 14. Iul., str. 826.

² Esser, l. c. 31. — ³ *Analecta Franciscana*, t. III. pg. 329 in 351.

⁴ ... nec sustinentes eos habere campanam vel cimiterium benedictum. Jos. v. Zahn, *Urkundenbuch III*, str. 286.

v svojih cerkvah ne le po eden, ampak po dva in še več zvonov ter vsak dan zvonijo k oficiju, kakor je običaj v župnijskih cerkvah, in nečejo tega opustiti. Prior eremitov sv. Avguština v Radgoni da je rekel: če župniku ne ugajata dva zvonova, bom pa dodal še tretjega.¹

Navedeni viri v svoji prvotni in pravi obliki nam torej povedo le to, da je sv. Bonaventura naročil, naj njegovi redovniki vspodbujajo vernike k počeščenju Marijinemu, kadar h kompletoriju zvoni, ker je bilo takrat razširjeno pobožno mnenje, da je ob tem času prinesel angel Mariji pozdrav iz nebes. To zvonjenje je pa bilo že nekaj navadnega in zdavna obstoječega, o večernem zvonjenju k Marijinemu pozdravu, ki bi bilo nekaj novega, ni duha ne sluha v teh in drugih istočasnih poročilih.

Šele 14. stoletje nam prinese gotova poročila o večernem angel-skem pozdravu kot posebnem pobožnem običaju.

Za milansko cerkveno pokrajino se je zdelo zelo verjetno, da je že koncem 13. veka bilo ondi v navadi večerno zvonjenje za angelski pozdrav. V grobnem napisu humiliata Fr. Bonvina della Riva namreč je stalo med drugim, da je prvi dal zvoniti k »Zdrava-Mariji«: »Qui primo fecit pulsari campanas ad Ave Maria«. Kamenite plošče s tem napisom dandanes ni več, videl in opisal jo je Tiraboschi,² ki je stavil Bonvinovo smrt pod konec 13. veka. Toda novejši čas se je našla oporoka tega moža iz l. 1313. in plošča z napisom je bila postavljena precej časa po njegovi smrti. Dasi torej ta spomenik ni brez vrednosti za zgodovino večernega zvonjenja, vendar za 13. stol. nam ne podaje nikakšne opore, pač pa za začetek 14. veka.

Odločilne važnosti za naše vprašanje je naročilo frančiškanskega provincijalnega kapitola beneške pokrajine sv. Antona iz l. 1295. P. Esser še ga pri svoji razpravi ni porabil, ker ga je šele pozneje odkril in izdal po nekem rokopisu bodlejanske knjižnice v Londonu A. G. Little (The English Historical Review, 18, London 1903, stran 495).³ Kapitol, ki se je vršil imenovanega leta v Padovi, naroča, naj se v posameznih krajih zvoni zvečer trikrat počasi v čast device Marije, in tedaj naj vsi bratje pokleknejo in molijo trikrat Zdrava Marija, milosti polna . . . (In primis, quod pulsetur in locis singulis de sero campana ter paulatim ad honorem Virginis gloriosae et tunc fratres omnes

¹ Item sunt certa claustra mendicantium habentia in Ecclesiis suis non tantum unam sed duas et plures campanas, quod quotidie ad officium compulsant, sicut in Ecclesiis parochialibus fieri solet; nec a talibus volunt abstinere. Dixit enim quidam Prior ordinis heremitarum s. Augustini in Ragkersburg: si plebanus in duabus campanis suis displicentiam habet, ipse vellet addere tertiam. Dalham, Concilia Salisburg. pg. 237. — ² Vetera Humiliatorum Monumenta. Mediolani 1766.

³ Gl. poročilo v »Zeitschrift f. kath. Theol.« 1904, str. 395.

genuflectant et dicant ter Ave Maria gratia plena). Ako primerjamo ta odlok s prejšnjim, ki ga je dal sv. Bonaventura glede zvonjenja pri kompletoriju, sledi: 1. Naročilo sv. Bonaventure utegne biti vsaj daljni povod in priprava današnjemu večernemu angelskemu pozdravu; 2. večerno zvonjenje v čast Materi božji ima zelo verjetno svoj početek v frančiškanskem redu in po frančiškanih se je ta običaj razširil po vseh krajih in prenesel v ljudstvo; 3. začetek mu je iskati koncem 13. stoletja. Po vsem katoliškem svetu razsejani minoritski samostani so pač bili moč, ki je novo pobožno navado lahko bliskoma razširila in utrdila, tem bolj, ker so jo pospeševali tudi papeži in škofje.

Kot nekaka predstopnja večernemu angelskemu pozdravu se sme smatrati tudi običaj, ki ga je vpeljal v Arezzu v sredi 13. veka fr. Benedikt Sinigardi, naročil je namreč bratom, naj po kompletoriju molijo antifono: *Angelus locutus est Mariae*.¹

Večerno angelsko zvonjenje se sicer že omenja v neki listini iz brikenske škofije iz l. 1239, toda ta letnica je nezanesljiva in Esser misli, da je dotična listina prej iz 14. kakor pa 13. stoletja.² Kot najstarejšo nedvomno pričo za večerno zvonjenje navaja p. Esser odlok ostrogonske provincijalne sinode iz l. 1307, ki pravi, da ta običaj na mnogih krajih verniki trdno držijo, in naroča, naj vsi svetni in redovni prelatje in drugi duhovniki v svojih cerkvah vsak večer, ko se dan začne naginjati (*cum iam dies inclinare ceperit*), dajo zvoniti z malim zvoncem (*ad instar tintinnabuli campanam sonari faciant*), in ko slišijo zvonov glas, naj vsi verniki v čast devici Mariji molijo trikrat »Zdrava-Marija«, da zadobé odpuščenje svojih grehov. — Ta priča je iz našega najbližjega soselstva ter izrecno poudarja, da je ta navada razširjena že v mnogih krajih, zatorej je morala biti že vpeljana nekje koncem 13. veka, da se je do l. 1307. že mogla tako daleč razširiti.

Iz l. 1308. navaja slično naročilo Thurston iz Španije.³ Za tema najstarejše poročilo je iz Francije, kjer je l. 1316 maguelonski škof Janez Rajmund odobril večerno zvonjenje v čast Mariji devici.⁴ L. 1318. je papež Janez XXII. potrdil za cerkev v Saintes (nadškofija Bordeaux) že obstoječi običaj, da se zvečer pozvoni in verniki opominjo, naj molijo angelski pozdrav. Onim, ki bi pri tej priliki kleče molili tri Zdrava Marije, podeli papež odpustka 10 dni.

¹ *Instituit fratribus suis Antifonam, quae cantatur post Completorium: Angelus locutus est Mariae, quam semper maxima devotione recitabat et canebat.* — Tekst je priobčil za zgodovino palestinskih frančiškanov jako zaslužni p. Jeronim Golubović O. F. M. v »Vita et miracula B. Benedicti Sinigardi de Aretio scripta per Nannem (Iohannem) Aretinum a. 1302.« *Quaracchi* 1905. — *Prim. Theologische Quartalschrift. Tübingen* 1906, III., str. 436–440. — ² L. c. str. 40.

³ *Gl. Stimmen a. M. L.* 1903, str. 367. — ⁴ *Cit. gl. Esser, l. c. str. 40.*

Odslej se množijo listine, s katerimi škofje raznih pokrajin potrjujejo in priporočajo pobožno navado in podeljujejo odpustke, navadno več škofov skupaj daje odpustkov po 40 dni. L. 1322. je kapitol v Vichu v Kataloniji naročil, naj se proti večeru zvoni in naj vsi kleče molijo eno Zdrava Marijo za blagor in mir duše in telesa, za rodovitnost zemlje in ohranitev sadežev.

Na Angleškem je l. 1324. škof winchesterski Janez de Stratford opomnil svoje vernike, naj vsak večer, ko pri »ignitegiju« zasllišijo zvon s trikratnim presledkom, kjerkoli so, kleče molijo angelski pozdrav in sicer za vsak odstavek zvonjenja trikrat, torej v vsem devetkrat.

Dne 16. aprila 1326 je pasovski škof za neko cerkev svoje škofije odobril zvonjenje z odpustkom za one, kateri bi na glas zvona trikrat molili »Zdrava Marija«.

L. 1327. je papež Janez XXII. naročil svojemu vikariju v Rimu, naj se ondi vpelje večerno zvonjenje; v posameznih delih mesta naj se določijo primerne cerkve, kjer se bo vsak dan ob večernem mraku zvonilo, in kdor moli angelski pozdrav, dobi 10 dni odpustka. Trikratna molitev in klečanje se ne omenja v tem ukazu.¹

V prvi polovici 14. stoletja je več škofov na Italijanskem, Francoskem in Nemškem odobrilo, oziroma zaukazalo večerno zvonjenje z odpustkom 40 dni, navadno pod pogojem, da se kleče trikrat na glas zvona moli »Zdrava Marija«. Med drugimi je tudi oglejski patrijarh s svojimi sufragani l. 1339. podelil odpustek 40 dni onim, ki bi pripomagali k zidanju dominikanske cerkve v Čedadu, kateri odpustek se dobi ob določenih dnevih, dobe ga pa tudi tisti, ki ob večernem zvonjenju trikrat pobožno molijo »Zdrava Marijo«. V naših krajih je torej v tem času že bilo v navadi večerno zvonjenje. V sredini 14. veka je že bila povsod razširjena ta navada, dasi niso povsod ob istem času zvonili, zakaj »statuta nova« kartuzijskega reda pravijo l. 1368, da se trikrat z malim zvonom pozvoni in trikrat moli »Zdrava Marija« — pręd kompletorijem ali po kompletoriju, kakor je navada dotičnega kraja (prout ritus patriae postulat).

K sklepu bodi omenjeno, da so škofje oglejske pokrajine skupno dali odpustek Marijini cerkvi v Ljubljani dne 10. julija 1362. in 14. aprila 1363. onim, ki bi molili ob večernem zvonjenju.²

* * *

¹ Tekst je prvokrat priobčil p. Esser, l. c. str. 42.

² v. Pettelegg, Die Urkunden des Deutsch-Ordens-Centralarchivs zu Wien Nr. 1367.

Poleg angelskega pozdrava se zvečer zvoni še z manjšim zvonom za verne duše in prav ta namen je dal večernemu zvonjenju sploh ime »večna luč«. Angelus Rocca poroča v svoji knjigi o zvonovih¹ l. 1612, da se v nekaterih krajih, zlasti v Rimu, po večernem angelskem pozdravu da še drugo znamenje z zvonom, ki vabi k molitvi za verne duše. Odkar se je razvilo angelsko pozdravljenje do sedanje oblike, se je dostavila molitev »Gratiam tuam...« in sklenila s prošnjo za verne duše: »Vernih duše naj po milosti božji počivajo v miru. Amen.« Za solnograško nadškofijo je nadškof Marko Sittich l. 1616. zaukazal, naj se poleg trikratnega zvonjenja za angelski pozdrav dostavi zvečer še znamenje za rajne.²

Začetek tega zvonjenja se pripisuje pobožni napoljski gospej Maria Laurentia Longa (okoli l. 1534), kateri je bil sv. Kajetan duhovni voditelj, in tako se posredno smatra njega začetnikom sv. Kajetan. Vendar je to ostalo omejeno le na napoljsko ozemlje.³ V Rimu se pripisuje začetek tega zvonjenja frančiškanku Evangelista Gerbi, ki je umrl v samostanu Aracoeli l. 1593. Poznejši zgodovinar (l. 1758) Fioravanti poroča, da je na prigovarjanje tega moža vpeljal večerno zvonjenje za verne duše papež Gregorij XIII. (1572—1585) in dal za to posebne odpustke. Toda verjetnejše je poročilo, ker časovno bližje, Vincencija Fontana, da je ta običaj vpeljal v Rimu v cerkvi S. Maria sopra Minerva dominikanec fr. Ambrozij Brandi, ki je bil prej predstojnik v Piemontu in je že ondi vpeljal zvonjenje za verne duše, pozneje pa tudi v Rimu in sicer l. 1609. Ko je papež Pavel V. (1605 do 1621) slišal to zvonjenje in zvedel za vzrok, je zaukazal zvoniti po vseh rimskih cerkvah. Iz Rima se je potem razširilo v druge dežele. Iz 16. stoletja je le malo poročil, pač pa veliko več iz začetka 17. stoletja. Prišlo je torej v navado v prvih desetletjih 17. veka.⁴ Molilo se je različno; največkrat psalm *De profundis* ali pa 3 očenaše in 3 Zdrava Marije. Enoličnost v moljenju je vpeljal šele Klement XII., ki je 14. avgusta 1736 podelil 100 dni odpustka tistim, ki bi zvečer kleče molili za rajne psalm *de profundis* ali pa 1 očenaš in Zdrava Marijo z dostavkom: Gospod, daj jim večni mir... Ako to molitev opravljajo celo leto, dobe enkrat v letu tudi popolni odpustek. Pij IX. je 18. julija 1877. izjavil, da se dobi omenjeni odpustek, naj se zvoni prej ali pozneje, Pij VI. je pa že 18. marca 1781. proglasil, da se odpustek dobi, četudi zvonjenje ni v navadi, ako se le ob določenem večernem času opravijo omenjene molitve.⁵

F. K.

(Konec prihodnjič.)

¹ De campanis commentarius. Roma 1612.

² Hartzheim, Conc. Germ. IX, 267. — ³ Esser, l. c. 818.


⁴ Esser, l. c. 821. — ⁵ Ibid. 823.

Zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva.

(Dalje.)

IV.

Nova doba.

ekako okorno je slovensko cerkveno govorništvo vseh časov, katere smo dosedaj proučevali. Vsebina je pri nekaterih propovednikih, posebno v protireformacijski dobi, še dokaj dobra, semtertje celó izborna; a oblika je skoraj povsod silno pomanjkljiva. Za jezikoslovna pravila se nikdo ni zmenil, jih tudi ni mogel upoštevati, ker jih — ni poznal. Slovenski jezik je bil neolikan in neuglajen, vrhutega še vsled silnega vpliva tujih narodov zeló pokvarjen. Ni bilo nikogar, ki bi se bil potegnil za njegovo pravilnost in lepoto. Med izobraženim svetom je bil neznan; zaničevali so ga celó njegovi lastni otroci.

Velik preobrat izvrši se v le-tem oziru v XIX. stoletju. Po veliki francoski prekuciji se začnejo narodi zavedati svojega obstoja. Vedno rastóča narodna zavest provzroči narodno izobrazbo. Jezik, ki je poglavitni izraz posameznih narodnosti, jamejo povsod gojiti in likati. Z njim in v njem napredujejo vse vede, znanosti in umetnosti. Kakor drugi, tako tudi slovenski narod obhaja svoj duševni preporod. Lep napredek opažamo v vseh strokah narodne izobrazbe.

Slovensko cerkveno govorništvo se je pod le-temi razmerami razvilo do nenadne popolnosti. Dospelo je do svojega klasičnega razvoja, do svoje nove — cvetóče dobe. Marsikateri njegovi proizvodi so dovršeni po obliki in vsebini. Plodovitost v propovedniškem slovstvu je postala tako obilna, da ne ostajamo Slovenci z ozirom na velikost svojega naroda za nobenim drugim ljudstvom; med slovanskimi svojimi sobratmi zavzemamo celó odlično mesto. Tiskanih govorniških del je izšlo kaj lepo število v našem slovstvu. A niso samo posamezni propovedniki izdajali svojih odličnih del, osnovala sta se tudi dva lista, ki sta za slovensko cerkveno govorništvo največega pomena: »Slovenski Prijatelj« in »Duhovni Pastir«; zbrala sta okrog sebe najboljše propovednike in širila po vsej domovini veselje in vnetost do lepega, dovršenega cerkvenega govorništva.

Zaradi točnejšega pregleda razdelimo novo dobo slovenskega cerkvenega govorništva v štiri dele in sicer:

- A. Prehod v novo dobo,
- B. Slomšek in njegovi sovrstniki,
- C. »Slovenski Prijatelj«,
- D. »Duhovni Pastir« in njegovi sotrudniki.

Ker je število govorniških del v tej dobi zelo veliko, nam bo mogoče le iz najvažnejših in najznačilnejših navesti odlomke za vzgled.

A. Prehod v novo dobo.

Vsak slavnejši pojav v človeški omiki se le počasi izvrši; napredek se razvije do dovršenosti le korakoma.

Tak razvoj znači tudi novo dobo slovenskega cerkvenega govornštva. Njen začetek še nosi dokaj lastnosti prejšnjih časov. Pod vplivom vedno bolj razvijajoče se narodne izobrazbe pa izginjajo sčasoma slabosti, katerih se minoli vek niso mogli otresti. Slovensko slovstvo se lepo razvija; Vodnik, Kopitar, Preširen, vzbudijo s svojim delovanjem zanimanje za slovstveno delovanje sploh ter najdejo mnogo pismenovalcev. V občem napredovanju jamejo i v slovenskem propovedništvu cveteti najlepša dela na tem polju. Prehod v novo dobo nam tvorijo sledeči možje:

1. Ožbald Gutsman, rojen dne 4. avgusta 1724 v Grabštajnu na Koroškem. Gimnazijske nauke je vsled izvanredne nadarjenosti z odličnim uspehom dovršil v Celovcu.¹ Potem je vstopil v jezuitski red ter je l. 1749. postal duhovnik. Redovno vodstvo mu je poverilo misijone v slovenskih župnijah. V težavni in naporni službi je prepotoval ves Gorotan ter si je povsod pridobil veliko priznanje. Bil je izvrsten propovednik, odičen z vsemi vrlinami za svoj poklic. Ko je bil jezuitski red l. 1773. razpuščen, je bil Gutsman imenovan katehetom pri uršulinkah v Celovcu. Umrli je l. 1790.

Gutsmana moramo prištevati najboljšim slovenskim govornikom. On ni slovel le pri svojih sovrstnikih, njegovo ime bode i v bodočnosti slavljeno. Izdal je odlično knjigo pod naslovom:

CHRISTIANSKE RESNIZE, SKUS PREMISHLUVANJE napreinefhene, inu Sa Predige tudi naraunane, od enega Meshnika is Tovarfhiva JEsufovega na fvetlobo dane. S Perpufhanjam teh Vifheh. V ZELOUZI Se naidejo naprude per Joshefu Shotterju. Vtitnjene per Kleinmayrfkih Deidizhah. 1770. — Mala 8^o. Str. XVIII + 236.²

¹ V spričevalih ima opombe: »Profectus optimus«, »Profectus, quo melior desiderari vix potest«, »Omnium optimus«. Scheinigg v »Kresu«, V., 526.

² Na str. 237–246 je dodal Gutsman za jezikoslovce jako zanimive »Anmerkungen über die windisch- und krainerische Rechtschreibung«, katere končuje z opazko: »Dieß sind einige wenigen Anmerkungen, die nicht von einem einzigen Kopfe ersonnen, sondern aus Anweisung, und Einstimmung solcher Leute, die in der slavisch, böhmisch, kroatisch, krainerisch, und windischen Sprache eine genugsame Kenntniß besitzen, sind aufgesetzt worden.«

Posvetil je knjigo izdajatelj Frančišku De Dreer, proštu tinjskemu, kojega kot milega prijatelja in zaščitnika slovenskega jezika v predgovoru lepo pohvali, rekoč:

Idioma ipfum, quo hic libellus scriptus est, licet exiguo reponatur in pretio (ab iis maxime, qui plurium linguarum haud sunt amantes) a Te tamen velut indignum non repudiatur. Te nempe ovicularum, quae TIBI copiosissime commissae sunt, iuvandarum ardor, ac studium eo perpulit, ut, quamvis gravissimis distentis negotiis, idioma Vindicum, cui plures etiam, quas probe calles, doctae & elegantes linguae nihil affine possident, tam abunde condisceres, ut Te isthoc sermone celebrationes ad populum conciones adornasse & Vindi gloriarentur, & Germani magnopere mirarentur.

V slovenskem predgovoru pove namen in cel načrt svoje knjige. Pravi namreč:

Vezh rezhi je meni priedprifhlu, katire so mene na tu perpravile, da sim lete Bukve pod vtifk dau. 1. Je fkoru enu zielu pomenkanje flovenjeh takeh buku, v' katireh bi te jimenitneifhe boshje Refnize obiuneifhi bile resloshene. Od tega je prifhlu enu veliku pruti meni, inu drugem na snanje danu shelenje vifoku vredneh gospudou Duhounikou, katiri bi radi takefhe rezhi fkus vtifk na svetlobo dane imeli. 2. Je mene nagnalu to vupanje, da Christianfke Refnize, ali duhouni vuki na tako visho, koker v' letih bukveh, priednofheni, ne bodejo bres duhounega prida, aku se bojo od duhouneh paffirjou na njih podvershene vuzhize naraunali; ali pak tudi od poboshneh Christianou posebnu brali. Sama fkufnoba, inu vezhbartna fposnanofht nam ozhitnu fkashe, da h' pravei pokuri, k' ftaunemu pobulshanju, inu k' vezhei Christianfkei popounofht veliku pomaga, inu samore, kader en Christian te jimitneifhe, inu oiftreifhe vuke vezhne Refnize v' enem, ali drugem zhafu safhliifhi obiuneifhi poredi priednofhti...

Gutsman, »katerega moramo smatrati kot ustanovitelja slovničnega delovanja na Koroškem«,¹ kaže zdaten napredek v jezikoslovnem oziru ter se v tem odlikuje od vseh svojih prednikov. Pozna se mu sicer nekoliko koroško narečje, a trudi se rabiti povsod lepe narodne izraze.

Njegove »Krščanske resnice« obsegajo 15 premišljevanj o najvažnejših poglavjih sv. vere. A da vstreže še posebej pridigarjem, doda »index concionatorius«, v katerem kaže propovedniku, kje najde v premišljevanjih različne snovi za cerkvene govore. Misli so povsod vzvišene, razprava je lepo naravno in logično razvita; povsod se kaže zelo nadarjen in vsled dolgih izkušenj izvežban cerkven govornik.

Za vzgled bodi:

¹ »Kres«, l. c. Kako visoko Gutsmana učenjaki čislajo, kaže Šafarikova sodba o njem; imenuje ga »kenntnisreich und wacker«, o njegovem besednjaku pravi: »Es ist noch immer das brauchbarste gedruckte slovenische Wörterbuch.« Šaf. 68.

Ednaitu Premifhluvanie.
Od lubesni proti blishnemu.

Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invice, sicut dilexi vos. Ioa. 15. v. 12.

Ta je moja sapoved, da se vi med sebo lubite, koker fim jes vafs lubiu.

Christus ni ko nafh Vuzhenik, temuzh tudi nafh Oblaftnik. V svetem Evangelii je on otu vezhkrat en sapovednik, en gospud jimenuvan biti. On ima to oblast po gospodarfki vishi, kar le ozhe, nam sapovedati. Leto oblast je na snanje dau, ker je sfoje Apoftolne poslau po ziele m svieti, njim rezkh: Vuzhite vse ludi, kerstite, inu podvuzhite jih, vse dershati, karkoli fim vam sapovedau. Matth. 28. Med tistem je vunder kai bilu, kar je Christus posebno perporozhiu, inu dershati sapovedau; namrezh lubesen pruti blishnemu, od katire sam nafh sapovednik taku rezhe: Ta je moja sapoved, da se vi med sebo lubite, koker fem jes vafs lubiu. Od lete posebne Christusove sapovedi ozhemo fedai enu premifhluvanje narediti; taku, da bodemo premifhluvali h' pervemu: Sakai mi imamo leto sapoved svetu dershati; k' drugemu: na kai saeno visho bi mi imeli toisto dershati; h' tretkemu: kam, inu h' katiremu konzu se ima to dopounenje teiste sapovedi ftegniti.

Da te fpomin boshje vprizhnosti v' nafheh mislah terdneishi obdershimo, se fpodubi fpomeniti, da v' pershoni vfa-kitirega nafhega blishnega imamo sposnati boshjo podubo, po katirei je vfaki zhlovek stvarjen: inu da Bug v' nami prebiva, po letih besedah svetega Paula, Vi fte en tempel shivega Boga, koker Bug rezhe: jes bodem v' njih prebivau, inu med njimi hodi. Profimo Christufa sa pomuzh, pridnu letu premifhluvanje storiti. O prezhasitlivi Sin boshji! kateri si zhloveshko naturo, inu podubo na se vseu, da bi mi losheifhi od tebe famega se navuzhili, po poti tvojih sapoved hoditi, ti per fedanjem premifhluvanju s' pomuzhjo tvoje gnade v' nami to lubesen prau naraunaj, da tvojo sapoved, s' katiro nam sapoviefh blishnega lubiti, pridneifhi naprei dopounimo.

Pervi odftavik.

Ni treba prafnofkerbnu vprafhati, sakai bi imeli nafhega blishnega salubu imeti. Vezh rezhi se naide, katire

nam letu perporozhijo. Al bi pak leta ne imela ta narvezhi naganja h' temu biti, kir je Christus nafh Vuzhenik, nafh Gospud fam taku fkerblivu, inu mozhnu to lubesen pruti blishnemu nam gornefu? Leto zhednoft je on sa enu posebnu snamenje fvojeh jogrou, inu vuzhenikou postaviu, ker je djau: Per letem bodo vfi fposnali, da fte vi moji jogri, aku bote med febo lubesen imeli. Joa. 13. Zhe bi tai toiftu snaminje tebi menkalu, bi ti ne biu Christufou joger: Christus bi fe tebe framovau, on bi tebe tajiu pred fvojem Ozhetam nebefhkem, inu pred njegovimi Angelzi: on bi reku: Jes tega zhloveka ne posnam. Leta zhednoft, namrezh lubesen pruti blishnemu, fe more saftopiti, da je pomienjena fkus to shenituvanfku oblazhilu, katuru fo vfi k' Evangelfkei shenitvi poklizoni mureli imeti. Ti, moi Christian! fi ja tudi h' tei duhounei shenitvi, inu h' Christufovei velikei vezherji poklizon; tebi je perpushenu vezhbarti k' boshjei misi priti? Kai bi bilu, zhe bi tebe Kral nebefhki tamei sagledau bres shenitniga oblazhila, brez tega snaminja Christianfke lubesni? Al ni refs, da bi mogu h' tebi tudi rezhe: Kaku fi ti femkai noterprifhu, inu ne imafh shenitnu oblazhilu, tu je, to meni slasti dopadlivu snaminje, ali to zhednoft te lubesni pruti blishnemu? Kai bi ti odgovoriu? Ti bi mureu obmouzhati, Ti bi saflushiu, s' tvojo grosno framotjo na rokah, inu nogah svesan, inu vershen biti v' svunane temnize, kir je jok, inu klepetanje teh sob. Matth. 22. Tebi, moi Christian, je perpushenu, inu dodelenu, da samorefh vezhbarti k' boshjemu Oltarju fe perblishuvati, tamkai pred oblizhje shivega Boga stopiti, inu kakeshen dar offrati, eno molitvo, hvalo boshjo, ali drugi offer Bogu pernefti. Aku pak ti lubesen pruti svoimu blishnemu ne imafh, takefhnu tvoje offrivanje Bogu ne bode dopadlu. Ti imafh vedeti, da je fam Christus taku vuzhiu: Kateri fe so fvojem bratam (ali blishnem) terdi, ta je fodbe doushen. Kateri pak svojemu bratu rezhe: Raka, ta je fvita doushen. Kateri pak rezhe: Norez, ta je peklenfkega ognya doushen. Satu kader ti tvoi dar na Oltar offrash, inu tamei tebi na mifel pride, da tvoi brat ima kai super tebe: taku pufti tam pred Oltarjam tvoi dar, inu poidi poprei totai, inu fpravi fe s' tvojem bratam, inu tedai pridi, inu offrati tvoi dar. Matth. 5. Tedai namrezh fhe le bode tvoi dar Bogu dopadliu, kader Bug bo per tebi prava lube-

sen pruti blishnemu nagledau. Vidifh, o kerfhenik, kaku potrebnu je tebi, da leto zhednoft Christianfke lubesni sveftu fkashefh, inu ohranifh, aku ne ozhefh od boshjega Oltarja, inu oblizhja odvershen biti Kai fhe drugega nafs ima h' Christianfkei lubesni perganjati? Leta je po bosheh zhednoftih ta narimenitneifhi; ja, kaker vuzhi fveti Tomash Aquinarfki, je s' boshjo lubesnio fkori ko ena enaka zhednoft. Kaku bi fizer Sv. Apostel Paul, kateri to lubesen pruti Bogu sa taku vifoku dershi, biu mogu srezhi: Kateri blishnega salubu ima, ta je poftavo dopouniu; sakai popounoft te poftave je ta lubesen. Rom. 13. Kaku bi fizer Christus, ker je od lubesni pruti Bogu lete befiede reku: Tota je ta perva, inu ta narvezhi sapoved: kaku bi mogu bres odlozhika lete befiede perftaviti: Ta druga sapoved je pak teiftei enaka: Ti imash tvoiga blishniga lubiti, kaker fam febe. O preslahтна, inu velikega fhtimanja vriedna zhednoft te lubesni pruti blishnemu! jes tebe dofeh mau fhe nifim prau fposnau. Ampak naprei tebe ozhem po vriednofti fhtimati, inu pridneifhi v' djanju fkasati. Sa enu posebnu nagnanje h' temu, aku bi li drugega ne bilu, meni pak bode letu flushilu, kir moi te narvifhi sapovednik, inu gospodar Christus JEsus taku k' nam govori: Ta je moja sapoved, da fe vi med febo lubite, kaker sem jes vafs lubiu: Jes vam dam eno novo sapoved; tu jes vam sapoviem, da fe med febo salubu imate. To narbulfhi daruvanje, pravi Sv. Bernard, to nebefkemu sheninu Jesufu nardopadliveifhi snaminje je ta lubesen pruti blishnemu, katiru snaminje nebefhki shenin Christus na fvojei novei nevefti, kerfhanfkei dufhi taku filnu sheli viditi, inu teiftei taku mozhnu perporozhi

2. Jurij Japelj, rojen l. 1744. v Kamniku, kjer je v samostanu vrlih oo. frančiškanov dovršil ljudsko šolo, potem pa v Ljubljani licealne in bogoslovne nauke. 12 let je bil kaplan v Trstu, od koder je prišel za dvornega kapelana v Ljubljano. Od l. 1793.—95. je bil dekan pri Sv. Kancijanenu na Ježici in zatem 4 leta dekan v Naklem; od tam pa je bil imenovan korarjem v Celovcu. Vsled obilih zaslug mu je bila namenjena še viša duhovska čast, kajti imenovan je bil škofom v Trstu, a imenovanje mu je došlo še le na mrtvaškem odru l. 1807.

Japelj zavzema ne le na propovedniškem polju, temveč sploh v slovenskem slovstvu odlično mesto. Kratko, a jedernato oceni Slomšek v »Drobtinicah« l. 1852. njegovo delovanje, ko pravi: »Umrl si so

(Japelj) 11. oktobra 1807 v Gospodu, kakor so vse svoje dni v Gospodu živeli, in pri sv. Rupertu za Celovcem počivajo od svojih del, njih hvala pa v lepem spominu Slovencev živi. Ako pomislimo čas, v katerem so živeli, in preštejemo njih spise in njih obširna težavna dela, se lahko prepričamo dobrega duha, kateri jih je za svoje ljudstvo oživiljal, in moramo po vsej pravici spoznati, da so rajni Japelj bili igla najiskrenejših naših rodoljubov, kar jih je kdaj slovenska zemlja nosila. Naj jim toraj naša hvala na tem svetu, v nebeškem raju pa večno plačilo bode!«¹

V cerkvenem govorništvu slovi njegovo nekdanj zeló cenjeno in v dušnem pastirstvu povsod udomačeno delo:

PREDIGE sa vfe NEDELE SKUSI LEITU, katere je Is mnogih jesikov spisal inu Naprej nessel JURI JAPEL, Fajmafhter, inu Dehant per S. Kanzjanu na Jefhzi blisu favfkiga mošta. V LUBLANI, Per Ignaziu Kleinmajerju v' lejti 1794. I. Dejl. — Mala 8^o, str. 387. II. Dejl, str. 323.

O le-teh pridigah točno sodi Slomšek, rekoč: »Njih pridige so bile prav po domače. Akoravno so bili visoko učen mož, so se vendar znali v svojih poukih tako ponižati, da jih je vsako dete lahko razumelo. Vsakemu so bili vse, naj bi vse Kristusu pridobili.«

Kot prav značilna bodi navedena v odlomku iz II. dela str. 309.:

PRIDIGA

Na XXIV. inu posledno Nedelo po Finkufhtih.

Sklep vfeh Nedelfkih Pridig.

Coelum et terra transibunt,
verba autem mea non transibunt.
Nebu in semla bodo preihle,
moje besede pak ne bodo preihle.

Mat. 24, 35.

Danas to posledno Nedelo po Finkufhtih se fklene to duhovnu lejtu, fkusi kateru vam je bila na povele Jesufa Kriřtufa taifta vezhna beseda naprej nefsena, katero ne nhamo nigdar k' povezhenju tih enih, inu k' ferdamanju tih

¹ Posebno laskavo sodi o njem Šafařik l. c. str. 27.: »Japel war ein enthusiastisch fleißiger Slavist, der eine nicht gemeine Kenntnis seiner Muttersprache besass und sich besonders als eigentlicher Urheber der neuen krainischen Bibelübersetzung unter seinen Stamm- und Glaubensgenossen bleibenden Ruhm erworben hat. Seine literarische Thätigkeit fiel in eine Zeit, in welcher unter der wohlthätigen Regierung Maria Theresia's und Josephs II. auch über Krain und die benachbarten Länder die Strahlen der Aufklärung immer höher und heller zu leuchten begannen und er war einer der Vordersten in dem Vereine edler Männer, die sich durch ihren Einfluss auf die Belebung der religiös-moralischen und intellectuellen Cultur ihrer Landsleute um dieselben hochverdient gemacht haben.«

drugih naprej nefti. Sakaj vy ne fmete mejniti, lubi pofluffhavzi, de je boshja befseda taku vfhafana, kakor nekatere arznie, katere zhe nizh ne nuzajo, pak tudi ne fkomdujejo. Leta fkashe v' ferzi tega, kateri jo pofluffha, vfelej fvojo mozh, ali njemu k' frezhi, ali k' nefrezhi, inu sa tega volo, zhe befseda boshja enimu ozhi njegove pameti ne odpre, ga fhe bøl oflepy, zhe ga ne omezhy, ga fhe bøl terdovratniga ftury. Moja befseda, pravi ta vfigamogozhni Bog fkusi Isaia Preroka (55, 11) fe ne bo k meni prasna vernila. Kdor jo tedaj s' fpoftovanjam gori vsame, v' fvojim ferzi ohrani, inu po njih navukih shivy, ta bøl fvojo dufho isvelizhal. Zhe jo pak vy v' nemar puftite, sanizhujete, inu k' vafhimu osdravlenju ne ponuzate, taku bo ona k' oterpnenju vafhiga ferza flushila, inu bo urshah vafhiga vezhniga pogublenja. Obernite jo pak kakor koli hozhete, taku je to gvifhnu, de bote vy po njej fojeni, inu takrat vam ne bøl nizh pomagalu, de bi vy rekli: jest nifim taku saftopil, ali takú mejnil, kakor vekfhi dejl ludy dela, ker fi famy sa fe po fvoji glavi eno posebno vero inu vejft fture. Satorej nafs tudi nafh Isvelizhar, po tem, ker nam je to gmajn fodbo prav ftrafhnu smalal, sagvifha: de bōdo Nebū inu semla prefhle, de pak njegove zhes vfe refnizhne befsede ne bodo prefhle. Ravnu s' letemi befsedami fklenem tudi jest moje navuke lejtafhniga duhovniga lejta: Nebu inu semla bodo prefhle, ali moje befsede ne bodo prefhle. Prejden dalej govorijm, pèrpravite fe

Srezhen tedaj, inu tavshenkrat frezhen je taifti, kateri fe ny puftil od tih hudobnih sapelati, inu fe tudi ny navukov tiga fvejta dershah, ampak je fvoje mifli, fvoje shele, inu zelu fvoje shivljenje po boshji poftavi ali sapovdi vifhal . . .

Ta vuk, katiriga my dershimo, ny nafh, ampak Jefusa Christufa, kateri nafs je poflal. Ty, kateri fo pred nami govorili, fo vafs ravnu letó vuzhili, inu ty, kateri bodo sa nami prifhli, vafs tudi ne bodo mogli nizh drusiga vuzhiti. Nigdar ny bilu toliku pomozhi, toliku podvuzhenja povfod sa verne Christjane, nikdar fe ny taku obilni kruh boshje befsede vun dejlil, kakor v' fedajnih zhafsih. Kdor fi nezhe lete pomozhi k' nuzi fturiti, nima obeniga isgovora; on fe sna refs tej fhtimi fvojga Paftrija vmakniti, inu po ptujih pafhah hoditi, ali on da fam na snanje, kaj sa ena ovza je on, on sna s' zhafsam fhe ta pravi hlev sgrefhiti, inu Bog vej, v' kaj sa enu nefrezhnu fhtivilu priti.

Ali jeft profsim Ozheta te luzhi, de vafš ne pufty od te prave zhede odjiti, inu vafh hlev sgrefhiti, ampak de vam on fvojo fveto Poftavo v' ferze vtfine, inu de tò notrajnu masilu fvojga fvetiga Duha k' nafhim befsedam perdene.

Ti pak o befseda mojga Bogá, ti fвета poftava, katera vfelej ena inu nefpremenena vezhnu oftanefh, katera fi ta edina regelza, mera inu shnora nafhiga sadershanja, ti bodi nafha luzh, ta luzh nafhe vejfty, ta mufter nafhiga shivlenja! ti bofh to tamó mojga hudiga nagnenja pregnala, ti bofh moje zvible odvsela, inu moje ftopinje po tej pravi poti vishala. Zhe bom tebe sa fvet prafhal, ne bom golufan, zhe bom tebe poflufhal, ne bom sapelan, zhe sa tabo pojdem, fe ne bom sgubil, inu ti me bofh gvifhnu h' timuiftemu Bogu perpelala, kateri je ta vezhni ftudenez vfe luzhi, inu vfe dobre. Amen.

3. Jožef Hasl. Bil je rojen v Celju l. 1733. Stopil je v jezuitski samostan v Gradcu, kjer je dovršil svoje študije, ki so bile, kakor je pri jezuitih obsebi umevno, obširne in temeljite. Po duhovniškem posvečevanju poslali so ga v Ljubljano, kjer je bil več let sloveč slovenski pridigar. Po razdružitvi jezuitskega reda je šel na Štajersko, kjer je postal na Laškem beneficijat, 1773–84. Potem je bil župnik v Dolu pri Hrastniku, kjer je umrl l. 1804.

Na glasu kot »vir pius et doctus«¹ je mnogo propovedoval v ljubljanski in labudski škofiji. Njegovo pobožnost spričuje tudi knjiga, katero je poslovenil in nekoliko z lastnimi dodatki povečal:

SVETI POST, CHRiftofovemu terplenju pofvezhen, v' vřakdanu fpremiřhlivanje reŝdejlen, pervizh fkus P. Gabr. Hevenesia is Tovarfhtva Jefufoviga po Latinřku popifan, sdej pak od Joŝeha Haslna, Mafhnika is ravnu letiga Tovarfhtva na kraynfki jeŝik preloŝhen inu na fvitlobo dan. LABACI lit. Egerianis 1770. Mala 8^o. 440 strani.

Latinsko delo je krasno, prevedeno v vse olikane jezike; Haslov prevod zasluži torej priznanje, da je tako odlično delo, »tanti Auctoris dignum opus«, kakor ga P. Marko Pohlin imenuje, v slovenščini objavil, a škoda, da je v njem slovenščina dokaj trda in s ptujkami prenapolnjena.

4. Pařkal Skerbinc, rojen 1780 v Viřnji gori na Kranjskem. V mladeniřkih letih je vstopil v franřiřkanski samostan v Klanjcu na Hrvatskem. L. 1804.—07. je bil gramatikalni učitelj na gimnaziji v Novem mestu. Od tam je priřel za duhovnega pomoćnika in provin-

¹ Val. Orožen, Decanat Tüffer, str. 381.

cijalnega tajnika v Ljubljano. Potem je postal gvardijan in župnik pri Devici Mariji v Ljubljani. Pozneje je bil poslan na Dunaj, kjer je umrl l. 1824.

P. Skerbinc je bil svoj čas slaven pridigar, pri ljudstvu izvanredno priljubljen. Dičile so ga najlepše govorniške zmožnosti, s kojimi je tudi dosegel sijajne uspehe. Deloval je v dobi, v kateri je uprav cvetel cerkvi sovražni jožefinizem; Voltairejev duh je preveval vse takozvane »razsvitljene« kroge. P. Skerbinc je z apostolsko gorečnostjo branil svetinje sv. cerkve; raditega ga je ljudstvo toli proslavljalo ter je v ogromnih množicah prihajalo k njegovim propovedim.

Slovensko cerkveno-govorniško slovstvo je P. Skerbinc pomnožil za dvoje dokaj obširnih del, ki se imenujete:

- a) NEDÉLSKE PRIDIGE, K' jih je dal natifnit P. PASHKAL SKERBINZ, Quardian in Fajmafhter V' Lublani per MATER BOSHJI PRED MÓSTAM. Jih ima na prodaj Adam Hainrich Hohn na štarmu Tergu Nro. 157. 1814. Mala 8°. 10 + 522 str.
- b) PRASNISHKE PRIDIGE, K' jih je dal natifnit P. PASHKAL SKERBINZ Quardian in Fajmafhter v' Lublani per MATERI BOSHJI PRED MÓSTAM, s' perftavkam nektirih nedélskih. V' Lublani. Jih ima na prodaj A. H. Hohn. 1814. 8°. 266 str.

Na čelu prve knjige je latinski predgovor, spisani 21. julija 1813, v katerem pové, da izda svoje cerkvene govore vsled preobilih prošenj dušnih pastirjev. Značilno je, da gledé jezika kratkomalo izjavi, da se na njegovo lepoto in pravilnost ni prav nič oziral:

Linguae quod attinet, ea est, quae intelligi a quovis sat facile potest, quamvis multum germanizet. Mihi enim sufficit, si a quovis tantum modo doctrina, & exhortatio ad virtutem audiatur, malo de dictionis elegantia, & linguae puritate non laudari. Plurimos autem Germanismos, & expressiones ad noviter creatae Slavicae Linguae normam corrigere ex professo intermittere mihi visum est, cum experientia propria me doceat, plures novas Slavicas expresiones nec a cultis, multo minus a rudibus rusticis, qui tamen prope soli meum efficiebant auditorium, capi; quo jam asecutio finis principalis cujusvis sermonis, qui est docere, instruere, persuadere, movere, ac virtutis viam ostendere, plane redditur impossibilis. Quippe (si nescivero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbatus, & qui loquitur, mihi barbarus. Volo autem in Ecclesia quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam, quam decem millia verborum in lingua.) I. Cor. c. 14. V 11. & 19. De comptulis dictionibus recte ait Caspar. Sanchez: (plus habent artis, quam spiritus, eas non tam concipit, et parturit oratio ad Deum, quam elegantiae, & ingenii apud homines infantile aucupium. Illius Doctoris vocem libenter audio, fatetur S. Bernard. qui non plaufum, sed plantum mihi movet. Lacrimae auditorum laudes tuae fuit.) ait S. Hieronym. Non scribo pro

Clero, fed pro bona duntaxat lectionis spiritualis amante plebe. Praefumptio quippe foret haud exigua, si ego, juvenis qui sum, Clero erudito, ac in dicendo exercitato me opella mea succurrere velle dictitarem. Hinc non exquiro voces ab eruditis aeri nostri Slavicae Linguae purgatoribus inventas; sed tantum pafsim usitatis utor; quamquam eas origine Slavicas haud efse, sed ex aliis linguis mutuatas, & apud Slavos quasi civitate donatas perbene noverim. Purgationem Linguae, ac Orthographiam relinquo Grammaticis, & purgandis solummodo moribus infudo, optime convictus, me, si a rudibus intelligar, a doctis quoque intellectum iri . . .

Vade jam in lucem opus. Quod si in manus incideris inflati, & ridentis te, sustine, non captas laudem. Si vero innocuae manus excipiant te, fac, ad quod existi, intrare, doce, emenda, aedifica, labor tuus, & laus tua corona sit.

Da se je P. Skerbinc gledé jezika zmotil, bo priznal tudi največi njegov častilec. Seveda je res, da mora cerkveni govornik v prvi vrsti ozirati se na jedrnato, odločno krščansko vsebino, a jezikoslovna stran njegovih govorov vendar ni postranska stvar; zakaj se ne bi potrudil, poslušalce razveseliti tudi z lepoto svojih izrazov? Ako bode ljudstvo tudi v tem oziru odgojeval, bodo njegove zasluge tem večje. Škoda, da v propovedih o. Paškala ni tako lepa slovenščina, kakor je latinščina v njegovem predgovoru.

Svojim besedam ostane o. Paškal zvest v vseh govorih. Za dokaz bodi uvod pridige »Na V. Nedelo po Ss. trieh Krajlih« (str. 148.):

Puſtite obdoje fkupej raſti do ſhétve.

Matth. 13.

De na fveti, inu tudi v' katoliſhki zirkvi dobri, inu porédni, pravizhni, inu grefhniki fkupej sméfhani ſhivé, to naf vuzhi vfakdajna ikufhna; de pa to Bóg fam takó ozhe iméti, to nafs perviſha pergliha, ktiro nam naprej poſtávi donáſhni S. Evang. Vfheniza fo brumni, plevél, ktir med vfhenizo rafte, fo grefhniki, hlapzi, ktiri ózhejo plevél vun sruváti, fo taifti kritiani, ktiri is enga preperzajtniga ajfra prez proti nebéfam na mafhvanje vpijejo, inu filjo Bogá ſtrafati pohujfhanje, deſglj on imá veliko potrplénje. Al Bog prez ne ſtrafa, ampak zháka do ſhétve, takrat ſhe le bo vfheniza od plevéla odlózhena, do tiſtikrat puſti on obdoje fkupej raſti, grefhne inu pravizhne fkupej ſhivéti. Al dobrotlivi Bóg! pohujfhanje grefhnikov je vender pravizhnim h' veliki fhkodi! Ja! kritiani! to je ref, nad grefhnim fo fe ſhe nar fvetéſhi pohujfhali, ſa volo tega je nafha dovfhnoſt, ali pohujfhlivih fe ogibati, al jih ſpreoberniti. Al kolkokrat ſe ne eno, ne drugo ne more ſgoditi! Kaj je ſtriti takrat? ozhmo ſ' grefhniki potegniti? to Bóg vari? kaj tedaj? Zhe po beſedah S.

Paula tím, k' Bogá lubjo, vfe h' dobrimo fhlushi, tok' ni zvi-blati, de brunnim snajo tudi isgledi porédnih flushiti, h' dobrimo; tedaj le per naf ftoji, de fi isgléde grefnih h' nuzo ftermó. Ena velika refniza, potrebna vfakimo smed naf, ktiro pa bo morbit malokdej takó permiflena, kakor sa-fhlushi premiflena biti. Premiflimo jo donf. Bóg, pravi S. Krisoftomus, bi obenga greha ne terpel, keb nizh ne perpomógel h' pogmeranjo njegove zhafti; tedaj hudobni isglédi grefnikov, ktire moremo med feboj terpéti, pogmérajo boshjo zhaft, inu novu pomágajo v' brumnosti gori jemáti. Inu kakor fe boshja modroft, po befedah S. Aug. v' temó posebno pokashe, de is tega, kar je hudo, ftri to, kar je dobro, ravno takó moremo mi v' isglédih grefnikov, ktire ne moremo popraviti, ktirih fe ne moremo ogibáti, moremo smiram le na to glédati, kar je dobriga. Inu to ni nizh téfhkiga, kakor obeno sélifhe ni takó ftropéno, deb' sa nizh dobriga ne blo, ravno takó obeno pohujfhanje ni takó fhkodljivo, deb' ne blo enmo, ali drugimo h' pobol-fhanjo. Vezhdejl fe sgodi, de brumni, k' vidjo grefhne isglede, bodo fkus to bel ajfra povni v' boshji flushbi, bel ferzhni v' pogméranjo fojga saflushenja; inu to je dobizhek, ktirga imámo is flabih isglédov grefnih kriftjanov, med ktirim shivimo. To ózhem danes fkasati, sa to rézhem: flabi isglédi grefnikov naf pergajnajo Bogó s' vezhim ajfram slushiti, prvi dejl, flabi isgledi grefnikov man pomágajo nafhe saflushenje gmérati, drugi dejl. Obduje preden svisham, poterpíte . . .

Da je bil P. Skerbinc kot propovednik tako češčen¹ zasluži gledè na govorniško snov v polni meri. Najviše resnice in čednosti razpravlja na tako priprost in jasen naèin, da je moral ljudstvo očarati. Poglejmo uvod v pridigo »Na gód fpozhetja Marie Devize« (II. del, str. 1.):

Od ktire je rojen Jefuf.

Mat. I. 16.

Per branju danafhniga S. Evangelia mi je blú ravno takó, kakor enmu knapu, ktir rudo kople, inu véj, de bo slato najdil, on svefto kople, inu po dolgimu kopanju najde zdaj zin, inu fvinz, sdaj kufer, inu sheleso, sdaj mefing, inu

¹ Prof. Fr. Wiesthaler pravi v »Ljubl. Zvonu« 1882. I. str. 666., da se P. Skerbince »starejši Ljubljanèanje še zdaj spominjajo kot izvrstnega propovednika«; v nekrologiji goriškega franèiškega arhiva se P. Skerbinc laskavo imenuje »Concionator zelosifsimus et famosifsimus«.

frebro; vender vse leto mu fhe ni sadofti, njegove shele gredó fhe dalaj, on kople fhe naprej, inu hozhe slatá najti; kader fe mu enkrat med kopanjem safvétí, inu vidi, de je slato najdil, takrat mu je sadofti, shele fo fpolnene, fe od-dahne, pozhiva, nizh vezh ne sheli, kir je najdil kar je ifkal. Ravno takó, pravim jest, fe je meni godilo, k' fim bral da-nafhni S. Evang. jes fim vedel, de v' timu velika bogatia fkrita leshi, namrezh to nigdar sadofti hvaleno divifhtvo, ktiro fim vedil, de morem najti per tej, od ktire je rojen Jefuf. Sato fim mogel dolgu kopat, veliko Ss. Mofh ftariga testamenta na ftran odloshiti, kakor fte flifháli, dokler fim prifhel do Marie, dokler fim fpolnil fvoje shéle, dokler fim najdel kar fim ifkal. Ref jé, nekteri tih Ss. Mofh, fo dajáli od febe veliko fvetlobo lepíh zhednófti, vendar jih fhe ne fim mogel sa zhifto slato fposnáti, kir fim najdil li sakonfke, inu devize med njimi ne fim narajmal. Prez od sazhetka fim prifhel na Abrahama, na ozhaka nar mózhnífhi vire, al per timu fe ni fim mudil, Abraham je rodil Isaka, podóbo vse pokorfhne, tudi tiga fim preftopil; Isak je rodil Jakoba, rasgled te poterpeshlívófti, pa tudi tiga fim na ftran putil; fim prifhel na Davida; mofha po volji boshji, na Salomona, nar modrifhiga med vfm kralji, na Ezekiasa, ktirmu je Bóg petnajft lejt shivlenje podalshal, na Josiasa, ktir je fvoje kra-leftvo popolnáma ozhistil od malíkvánja, al tud per tih fe ne fim mudil, kir per vfakimu je ftala ta beféda, de je rodil, jes pa fim hotel li divizo najti; sakaj sa sapopadik danafhne pridige fim otel imeti eno takó, ktira ni rodila, al zhe je rodila, de je vender vselej zhifta Diviza oftala, inu eno tako fim najdel! nad Mario, od ktire je rojen Jefuf, inu fzer ro-jen takó de nje divifhtvo ne famo ni blo odvfoto, ampak je blo fhe veliko vezh pofvezhenó. Per timu zhiftimu slatu fim oftal, tukaj fim fe odahnil, ne fim vezh naprej iskal, kir fim najdel per nji ta nebéfhi dar divifhtva, od ktirga bom danaf govóril . . .

5. Valentin Vodnik (1758—1819), slavni preroditelj slovenskega slovstva, dika duhovskega stanú v slovenski književnosti. Njegove pi-sateljske zasluge so nevenljive; v probuji slovenskega ljudstva visoko nadkriluje vse svoje sovrstnike. Bil je i dušni pastir, kapelan v Sori in v Ribnici, potem župnik v Koprivniku in zopet kapelan pri sv. Ja-kobu v Ljubljani. Iz le-te poslednje službe ohranila se je, žal! edina Vodnikova spisana propoved, pod naslovom: *Homilia in Evangelium Dominicae Duodecimae post Pentecosten* (1796).

6. Matej Ravnikar, rojen na Vačah na Kranjskem l. 1776. Kmalu po mašnikovem posvečevanju postal je (1802) profesor dogmatike v Ljubljani, 1805 profesor veronauka na liceju in čez dve leti ravnatelj bogoslovja v Ljubljani. Za francoske vlade je bil ravnatelj vseh ljubljanskih šol; 1817. l. dobil je lamberski kanonikat, 1830 bil je imenovan tržaško-koprskim škofom, v katerem visokem dostojanstvu je l. 1845. umrl.

Ravnikar je posredno v slovenskem cerkvenem govorništvu bistvene važnosti; njegove zasluge moramo neomejeno priznati. Kakor nobeden njegovih prednikov ne, spoznal je Ravnikar jasno, »kako potrebno je duhovniku, duševnemu očetu preprostega naroda, da zna dobro njegov jezik; raditega se je obrnil s Kopitarjem in Cojzom vred, do dotičnih oblastij s prošnjo, da se dovoli stolica slovenskega jezika v Ljubljani; tej prošnji se je ustreglo s tem, da je 1817. l. cesar Franc ukrenil, naj se bogoslovci drugega leta učé slovenskega jezika; tega nauka smeli so se udeleževati tudi slušatelji licejski. Posledica te stolice je bila ta, da je začenjala mlajša duhovščina v lepšem in čistejšem jeziku govoriti s prižnice, in da so v lepšem in čistejšem slogu izhajale na Kranjskem knjige. Tudi to ni bila majhna zasluga, da je spravil Metelka v Ljubljano in na stolico slovensko; tako je uplival na naraščaj slovenskih pisateljev.«¹

Bil je Ravnikar tudi plodovit slovenski pisatelj; pisal je učne knjige za ljudske šole, izdal je zgodbe sv. pisma, celó »Abezédnik sa Shole na kmetih« je njegovo delo. Propovedniki so mnogo rabili njegov prevod linškega škofa Antona Galla iz nemščine »Anleitung zur Kenntniss und Verehrung Gottes« pod naslovom:

Perpomozhik BOGA prav spoznati in zhaftiti, ino pot prave frezhe po Jesufovím vuku in shivljenju, preftavleno is Nemfhkiga in femtertje pomnósheno (fkusi Matevsha Ravnikarja.) V Lúblani natifnil J. Rezer 1813. 8°. 109 str.

7. Mihael Hofman, rojen v Ljubljani l. 1755. Bil je nekaj let katehet v Kranju, potem korar v Novem mestu. Umrl je l. 1826. v Ljubljani. Po njegovi smrti je izdal Janez Cigler njegovo sem spadajoče delo:

Ekferzizije, to je Nauki in Premifhlevanja od narimenitnífhil refniz fвете vere. Spifal ranjki zhaftitlivi gospod Mihael Hofman, nekdanji korar v Novím Mestu. Natifnil Blasnik 1839. 8°. XV + 277 strani.

8. Anton Krempelj, odličen štajerski rodoljub in pisatelj. Bil je rojen l. 1790. v Črešnjevcih pri sv. Petru poleg Radgone. Latinske in bogoslovne šole je obiskoval v Mariboru in v Gradcu, kjer je bil l. 1814. duhovnikom posvečen. Služboval je za kapelana v Svetinjah,

¹ Dr. Glaser l. c. II. str. 76.

blizu Ljutomera, v Ormožu in Ptuju; potem je bil župnik pri sv. Lovrencu v Slov. goricah (1827—36) in pri Mali Nedelji, kjer je umrl leta 1845.

Krepelj ni bil samo odličen slovenski pisatelj, kojega lepa in navdušena knjiga »Dogodivščine štajerske zemlje« je narodu mnogo koristila, temveč bil je tudi daleč okrog sloveč propovednik. Njegova nenavadna izobrazba, orjaški govorniški glas in jedrnat, prav poljuden jezik so narodu tako dopali, da ga je kot govornika uprav obožaval. Slovenske gorice so ga vse poznale ter so odmevale njegove hvale. Njegove cerkvene govore še sedaj lahko sodimo, kajti ohranil nam jih je vstrajno delavni govornik v tisku. Prvo njegovo tozadevno delce ima naslov:

Predga per ftolétnem shegnanji na POLENSHAKI v' tem leti 1833. (Na male Mafhe dan.) 1833. S' zherkami bratov Tanzer.

Za vzgled iz nje:

Dnef je toti hishi isvelizhanje ftorjeno.

Luk. 19.

Perzhetek.

Lubi Kristjani! Dnef mi vetelo ino zhaftito obhajamo ti isbrani den, kader je Diviza Maria zelemi zhlovezhanftvi na frezho fe na fvet narodila. Ja dnef fe spomenemo, kak fo fe s' vefeljom na njeno rojstvo smiflili njeni fveti ftarfhi, njeni divifhki tovarfh fv. Joshef, njeni boshanfki fin Jefuf, ino kak je nad njoj fe vfigdar vefelilo vse kerfhanftvo, ino fe vfigdar vefelilo bo, sakaj od nje fe je narodil Jefuf, ker fe imenuje Kristuf, ino ker je ti fvet s' luzhjo tega Evangelja rasvefelil, ter prozh vsel grehe od fvéta. Dnefhni den je ali vfemi kerfhanfkemi ludiftvi en den ferzhnega vefelja. Dnefhni den je pa tudi sa toto faro, ino sa toto Divize Marie zirkev en den posebnega vefelja, kajti dnef tu obhajamo ftoletno shegnanje, ino fvetkovanje, kero naf na imenitne rezhi fpomene, kero naf pela skos eno zelo ftolétje, ino nam med drugim posebno dá viditi, kaj je v' totem pretezhnem ftolétji 1.) fv. materi katolfhki zirkvi, 2.) kaj toti farni zirkvi k' posebnem vefelji. To je sapopadek moje predge, s' keroj to dnefhno zhaftitlivo fvetkovanje obhajati pomagam, ino kero govorim na zhaft tiftoj, od kere fe je narodil Jefuf, ker fe imenuje Kristuf...

Dokonzhanje.

Tak tedaj vidite moji lubi Kristjani! na kaj naf ti dnefhni den zhaftito spomene. On naf spomene, na eno pretezheno ftolétje, ino tak na to, kaj je v' totem fv. materi katolfhki zirkvi, ino kaj je toti farni zirkvi k' posebnem vefelji bilo.

Na toti dnefni den bote ali dugo ponili, ali saponte si tudi, ino nikol ne posabite na to, kaj vam toti dnefni den storiti veli. On vam rezhe: Da fe vi dnef na eno zelo pretezheno ftolétje smiflite, tak fe smiflite tudi, kelko njih je od vafhifh ftarfih ino predftarfih v' totem ftoletji to zhafno shivljenje dokonzhalo, ino molte sa njih dufhe, premiflite pa per tem tudi, da bo sdaj naprej toto ftolétje tudi sagvifhno vafho to flédno, ino sato perpravleni bodte. Da fe vi dnef smiflite, kak je ta sv. zirkev pale v' totem pretezhenem ftolétji dofti taushent novih Pravovernih k' fvoji zhredi dobila, tak sa-hvalte dobrotlivemi Bogi sa dar te prave vere, s' keroj je vafh flovenfki narod she pred 10. ftolétjami rafsvetzen. Sdershte toto vero vafho tak, kak vaf vuzhijo. Da fe dnef s' vefeljom smiflite, kak fo velki dobrotniki toto zirkev dali sesidati, tak ne henjajte, konzhi sa nje popravze ino druge potrebozhe fkerbeti. Da vaf dnefhne obhajila spomenejo nato zhaftitlivo shegnanje tote zirkve, tak ne posabte, da je tota zirkev ena hifha boshja, ena hifha te molitve, en fveti kraj. Da fe vi dnef smiflite, kak je tota zirkev k' eni farni zirkvi podignjena, tak prefhtimajte tudi, kaj sa ena dobrotta je to sa vaf, ka je vafha zirkev s' enim Mefhnikom ofkerblena. Da fe dnef tu krishni pot shegna, tak imate snati, da je vafha farna zirkva ob enem tišta gora Kalvaria, na kero je Jefuf s' krishom obloshen fhel, da bi tam skus fvojo fmert na krishi naf odrefhil. Na to fe smiflite, ino s' pravo ferzhno poboshnoftjo molte ti krishni pot, pernefte pa tudi en dar sa tote podobe, kere vam terplenje ino fmert nafhega Odrefhenika tak lepo pred ozhi dershijo. Ja na vfe to fe smiflite, te pa fe perporozhte Jefufi ino Marii, rekozh: O moj krishani Jefuf! naj bom tebi perporozhen s' telom ino s' dufhoj jas ino vfi ti moji. O Maria, mati boshja! bodi ti tudi moja luba mati v' shivlenji ino na fmertno vuro. Amen. Odlično Krempeljevo delo je knjiga:

KRATKE PREDGE na vfe nedele ino fvetke zelega leta. Vkup fpravlene ino vundane od ANTONA KREMPL, Farmefhtra per fv. Trojizi mále Nedle sdol Radgone. Pervo leto. V' tréh rasdélkih. 1849. Saloshil Franz Ferftl v' Gradci. Johannes Lovrenz Greiner. — Vel. 8^o. 242 strani, a »Drugo leto« jih ima 224.

V vsakem zvezku so pridige za nedelje in praznike celega leta; dušnim pastirjem so bile toraj v veliko pomoč. Kakor že naslov pravi, so pridige res kratke, a v govorniškem oziru zelo lepe, polne naj-

boljše propovedniške snovi. Izrazi so krepki, za kmečko ljudstvo pripravi; narečje Slovenskih goric se takoj spozna. Za vzgled bodi govor »Od hafnovitofiti fhol« (I. del str. 234.), ki ne kaže samo Krempeljevih govorniških lastnosti, temveč tudi priča o hvalevredni vnemi naših duhovnikov, širiti med ljudstvom izobrazbo in prosveto:

Da oni ne vejo, kaj bi verjeti mogli,
tak bodo na veke pogubljeni.

Job. 4.

Lubi ffarfhi! pride pále tifti zhaf, kadar bodo vafhi otrozi sazheli v' fholo, po nedelah pa sred vami k' kerfhanfkemi navuki hoditi. O kak dobro je to sa vaf ino sa nje, sakaj tak fe bodo navuzhli, kaj imajo snati ino verjeti, da vezhno svelizhanje sadobijo, ino fe nebo nad njimi fpunilo, kaj ti poterplivi Job pravi: Da ne vejo, kaj bi verjeti mogli, tak bodo na veke pogubljeni. Sakaj neki ffarfhi fo fhe refen tak nefkerbni sa podvuzhenje fvojih otrok, ka od fhole nizh nezhejo snati, da fo oni ne v' fholo hodili. Ali jas bi vaf dnef rad vfe previshal, kak dobro ino hafnovito je sa vaf ino sa vafhe otroke, zhe nje fholati date, ino da je ena pofebna frezha sa vaf ino sa nje, ka imate perloshnoft, vafhe otroke v' fholo dati. Od hafnovitofiti fhol tedaj dnef hozhem govoriti.

Vafhi otrozi fe v' fholi vuzhijo v' bukvize brati, oni fe vuzhijo pifati, oni fe vuzhijo razhunti, oni fe vuzhijo kerfhanfkega navuka. Hafnovitofit ali, kero vafhi otrozi is fhole vseti snajo, je velka 1. sa to zhafno, je velka 2. sa to vezhno.

1. Hafnovitofit sa to zhafno je: zhe fe navuzhijo v' bukvize brati, tak fo takfhne bukvize, v' kerih fe dobre podvuzhenja sa to zhafno najdejo, kakti podvuzhenja sa gofpodarftvo, sa shivino, sa vfe forte, vrazhitvo, ino veliko takih rezhi. Zhe fe navuzhijo pifati, ter pifmo fhteti, tak nje povfod leshi ftane, oni fi te potrebne rezhi snajo gorsapifati, doftikrat takfhe, kerih fe drugazh nebi mogli sapomniti, ino na tem je doftikrat dofti leshozho; oni vidijo, kaj v' pifmah ftoji, kak fo njihove pifme narejene, tudi na tem je dofti leshozho. Zhe fe navuzhijo razhuniti, tak fi per odaji ino kupefhtvi, ter per drugih plazhilah vfe leshi ino bol per zhi ftem srazhunijo, kelko imajo komi dati, ali od koga dobiti. Vfe to je k' velkemi hafki. Takfhnega pa tudi drugi bol fhtimajo, kak ker zelo nizh ne vej. Takfhni tedaj, ker fo kaj fholani, tudi leshi eno bolfho flushbo dobijo. Vidite ali kelko hafka vafhi otrozi snajo is fhole vseti.

Ne je ali prav, zhe vi vafhlih otrok ne date v' fholo, sa tega volo, da fe vam sdi, ka nebi mogli sa njimi plazhuvati, ali da nje doma potrebuje, sakaj vi morbiti drugazh na nepotrebne rezhi dofti vezh vunsmezhete, kak bi sa vafhim fholarom plazhali, ker bi vam fhe po vafhi fmerti sahavalil sa to, kaj fte ga fholati dali. Vafhi otrozi fo vam tudi tezhaf, kaj v' fholo grejo, fhe ne k' tak velki pomozhi, ka bi njim sa tega volo toto dobroto fkratili. Néki ftarfhi tudi fvojim otrokom puftijo dofti vezh vun v' bodikaj djanji potrofihiti, kak bi njih v' fholi dopernefli.

2. Kaj pa fpada na to vezhno, tak snajo vafhi otrozi fhe vekfhi hafek is fhole vseti, kak sa to zhafno; sakaj ravno sato, da fe navuzhijo v' bukvize brati, najdejo v' njih telko lepih ino dobrih navukov, ka njim je dofti leshi na poboshne mifli, ino k' dobrim djanjam priti, kak drugim, keri nizh ne vejo. Rasvun tega je ja tudi v' fholi kerfhanfki navuk, kerega fe tam fnajo dofti bol, kak famo po nedelah v' zirkvi navuzhiti. To njim pomaga, ka poftanejo bol gledezhi, ino nevarnofti te dufhe leshi vidijo, ino zhe ravno tudi takfhni pregrafhijo, tak fe snajo hitrej na pokoro ino pobolfhanje obuditi, kak keri fo flepi, ino nevarnofti te dufhe ne vidijo, ali nje is nesnajozhe terdokornofti viditi nezhejo. To njim pomaga, da snajo po nedelah ino fvetkih v' zirkvi is bukviz moliti, pa tudi doma bukvize v' roke vseti, ino kaj lepega is njih brati, namefto kaj bi vmanjukuvali ali drugazh bodikod fe potepali. To njim pomaga, ka snajo befedo boshjo bol saftopiti, ino fi njo leshi sapomniti. To njim pomaga, ka snajo enkrat tudi fvoje otroke v' tih potrebnih navukih bol podvuzhiti.

O kaj sa en lepi hafek ali vafhi otrozi is fhole vsemejo! Kak bi njim mogli toto dobroto fkratiti, sa tega volo, da fte vi tudi ne v' fholo hodili? Ravno sa to vam mora shal biti, kaj vaf je nifhe ne v' fholo dal. Vofhte tedaj vafhim otrokom kaj bolfhega, kak fe je vam dalo.

K' dokonzhanji fhe vaf savolo tote rezhi morem na negdafhne Slovenze fpomenti. Vi berete od fv. Metudia, kak je on, potem kak fta on ino njegov brat fv. Ziril nath flovenfki narod na kerfhanfko vero obernila, fhole vpelal, ino flovenfka mladoft je v' zelih fheregih le perbeshala vkup, da bi fe tam vuzhila.

O tak pertezte tudi vi flovenfki otrozi radi fem v fholo! Vafhi ftarfhi, vé, da bodo vaf radi puftili, kajti fo fe dnef

previshali, k' kak velkem hafki fo fhole vam ino njim: k' velkem hafki sa to zhafno, k' velkem hafki sa to vezhno. Ino zhe bote fe vi kaj dobrega navuzhili, tak bo to njim k' trofhti fhe na njihovo fmertno vuro. Amen.

Izdal je Krempelj nadalje:

EVANGELISHZHE S kratkimi navuki. 1844.

Posebej v tisku ste izšli tudi njegovi:

a) PREDGA sa novo Mefho na velke Mefhe den 1837, per fv. Petri fvu Radgone sa Gofpoda Franza Kleinofheka.

b) Predga od tih novih Kriřtjanov v' Ameriki. (Na novega leta den 1834.)

Krempelj je bil zaradi svoje delavnosti in posebej še kot propovednik v velikih čislih. Zapisnik ptujske prořtije ga slavi z laskavimi besedami: »Vir praestans, catecheta et concionator insignis«. »O Kremplovem pogrebu se je čulo toliko vriščanje in cviljenje med ljudstvom, da so pobegnoli morali duhovniki s pokopaliřča, narod se ni dal od groba svojega premilega pastirja, modrega učitelja in ljubimca odpraviti.«¹ Najlepši spomenik mu je pa postavil veliki Slomšek, ko pravi o njem v vznesenih besedah: »Poznate, prijatelji, iskrenega Slovenca, rodoljuba gorečega Krempelna Antona? Kakor deroči vrelec, kateri iz pečovja prihruje, med kamenjem po koreninah, ne počivaje rožla, ter hoče vse jeze podreti, naj bi svoje kraje rodovito napojil, katere je dolga suša stiskala, tako nevgnano je tirala rajnega Krempelna do svojega doma in roda živa ljubav. Z bistrim očesom je meril našega slovstva nasprotnike, z ojstrim peresom je branil svojega naroda pravice, kakor nam pravijo njegove knjige. Veliko let že počivajo v domači zemlji njegove kosti, njegov slovenski duh še neprenehoma mlajši rojake po vsih tistih krájih navdaja, po katerih je rajni Krempel slovenščino rosil. Hvala mu lepa!«²

9. Anton Šerf. Krempelj je imel vrlega rojaka in sovrstnika po letih, Antona Šerfa, ki je bil rojen l. 1798. v Radgoni. Šolal se je deloma v Mariboru in deloma v Gradcu, kjer je bil tudi l. 1828. v mařnika posvečen. Služboval je kot kapelan v Ruřah, Apačah, v Št. Juriju na Ščavnici, pri Veliki nedelji in pri Sv. Tomažu, kot provizor v Središču in v Jarenini; od l. 1848.—76. pa je bil župnik pri Svetinjah poleg Ljutomera. Umril je v pokoju l. 1882.

Šerf je bil vrlo nadárjen duhovnik in odličen cerkveni govornik. Bil je velik prijatelj izvanredno delavnega Petra Danjkota ter je z ve-

¹ »Dom in Svet«, 1895. l., str. 642. — ² »Drobtinice«, 1862. l., str. 78.

Znan je »zabavljiv napis« dr. Preřirna na Krémpeljna:

Nisi je v glávo dobil, si dobil le slovenščino v krémplje,

Duh preonémčeni slab, vóljni so krémpļji bili.

Le-to Preřirnovó očitanje je preostro in neosnovano; Krempelj je za svojo dobo pisal dovolj lepo in čisto slovenščino!

likim oduševljenjem deloval za razširjenje njegovega pravopisa. Začetkoma je bil sam slovstveno vstrajno delaven, a ko danjčica ni prodrla, sta Danjko in Šerf odložila svoje toli plodonosno pero. Šerf je takoj v začetku svoje duhovniške službe izdal dvojce cerkveno-govorniških del in sicer:

- a) Pad no zdig človeka, ali Zagreberje no Odgreberje človečjega Naroda v' sedmih Predgah k' Obydenij grešnika na Pokoro. Napravil no vyndal Anton Šerf, kaplan pri Velki Nedeli. V' Radgoni v' Alois Wajcingerovem knixi8i 1832. — Vel. 8°. 94 str.
- b) Predge na vse Nedele no Svetke celega ker8arjsko-katol8kega cirkvenega leta, kak tydi za vse farne cirkvene varihe Sekovske 8kofje po slovenskem kraji no neke priloxnosti. Zloxil no na svetlo dal Anton Šerf, Me8nik posvetni. 1. Letni tok. Nedelni no Svetexni del, razdelen v' 8tiri zvezke, kerih dva perva zapopadeta nedelne, dryga dva svetexne predge.

»Vyqte ηe vse zderxavati, kaj sem koli zapovedal.« Mat. 28, 20.

»Zveliqani so tisti, kerj boxjo besedo posly8ajo, no sderxavajo.« Lyk. 11, 28. zato pa

»Pyste besedo Kristu8ovo obilno med vami prebivati.« Kol. 3, 16.

V' Gradci 1835, nati8ηene no zaloxene pri J. A. Kienreichi. Vel. 8°. 4 + 584 str.

Šerf je pisal v danjčici¹ popolnoma v radgonskem narečju ter se ni zmenil za skupni slovenski jezik, katerega je vendar po Vodnikovih in drugih tedanjih spisih moral poznati. Kar zadeva pa vsebino njegovih cerkvenih govorov, se mora z radovoljnostjo priznati, da spadajo med najboljše proizvode v slovenskem propovedništvu. Nekateri so pravi biseri naše homiletike. Posamezni govori so dokaj dolgi, zelo vestno izvedeni, razdelitev je naravnost uzorna, ne le v osnovi, temveč i v izdelovanju. Po vsej pravici jih toraj Šerfov dekan Peter Danjko laskavo pohvali, ko piše na čelu »pridig za nedele no svetke«: »Jaz sem nazoune predge pazljivo prebral ino naj8el, da so skerbno po bogoslovnih postavah sporedene ino niq nezaderxijo, kaj bi katol8kim vernim ino zaderxavanskim navukum, cirkvenim ino dexelskim zapovedam bilo zopertno ino razkolno; dosti veq se more povedati, one so lepi cvetni zbori naj svete8ih navukov na8ega Gospoda Jezu8a Kristu8a, blaxenih apostolov, ino cirkvenih ouakov, pune svetiga duha ino moqne človeki na podvuqerje ino pokoro, na qasno no veqno srefo. Beri, veri ino zaderxavaj ηe zato vsaki rad...«

¹ Med njo in našo gajico je sledeči razloček: v danjčici je η = č, 8 = š, y = u (ü), x = ž, η = nj.

Za vzgled — edini v danjčici — bodi:

Na Vyzemski Pondelek.

»Gospod! ostani pri nama; kajti veqer bode,
ino den se je nagnul.« Lyk. 24, 29.

Gospod bodi vseli pri nas, naj mi nekda bomo
pri tebi.

Tobia8 je xivel s' svojoj xenoj Anoj, ino s' svojim sinom Tobia8om vu vsi poboxnosti ino slyxbi boxji, ino Gospod Bog je bil z' ηem. On je xivel v' boxjem strahi, ino Bog ga je obsreuyval. Zato pa je poslal Bog Aηgela Ra-faela; ker je ηegovega sina po poti sprevaljal, ino jemi vra-8tvo za odre8enje od ηegove slepote povedal. Tob. 6. Ino resniqno je, kaj Jezu8 pravi: »Kde dva ali trije v' mojem imeni zebrani sojo tam sem jas na sredi med ηimi.« Mat. 18, 20. Dva Jezu8ova vyuenika sta 8la na ravno tisti den, kda je Jezu8 od smerti stanil, v' Emavski terg, ker je okoli 8estdeset tekovnih potov od Jeruzalema leval. Ino onedva sta po poti govorila od vsega tega, kaj se je godilo z' Jezu8om v' Jeruzalemi. Jezu8 pa od smerti starjeni se je k' ηema dridryxil, ino ne sta ga spoznala. Jezu8 jima je rekel: »Kaj so to za govori, kere vidva mata, ino zakaj sta xalostna?« Eden z' imenom Klofa8 je odgovoril: »Si ti edini ptujec v' Jeruzalemi, ino si ne zvedil, kaj se je v' totih dnevih godilo? On je pital: kaj? Ino rekla sta: z' Jezu8om Nazarenskimi, ker je bil prerok, mogoqen v' delah no reqah pred Bogom no lystvom, kerega so na8i vi8e8i na smrt obsodili, ino krixali, ino od vsega tega je xe dnes tretji den. Sreqna sta bila totiva vyuenika, da sta vredna najdena bila, Jezu8a qasi po ηegovem stanenji po poti za tovari8a meti no viditi. ηyna vera na ηegovo boxanstvo 8e je resen nebla zver8ena, zato pa ηima je pogovarjal Jezu8 po poti ηyno malovernost, alipa dopadliiva sta ηemi deno bila. Ino dare so se xe do terga priblixali, kam sta onadva iti htela, se je Jezu8 zaderxal, liki da bi htel dale iti. Onedva pa sta ga silila, pri ηima ostatici rekoq: »Ostani pri nama, kajti veqer bode, ino den se je nagnul«, ino on je 8el z' ηima notri. Zgodilo pa se je, da, kda so pri mizi sedeli, je kryh vzal, poblagoslovil, vlomil no ηima daval. Zdaj so se ηyne oqi odperle, ino onedva sta ηega spoznala, on pa je od ηynih oqi preminul. — Kak rad gre Jezu8 k' takim lydem, ker ηega lybijo no ηemi slyxijo, kda oni ηega k' sebi zovejo! Kak hitro je Jezu8 »Voditelj« I.

s' totima vyčenikoma v' hram 8el, kda sta ga zvala; zakaj ona sta veliko skerb za ŋega mela, no ga močno lybila, ŋi je ravno ŋyna vera 8e slaba bila; kajti onedva sta xalostna bila ŋrez ŋegovo terpleŋe no smrt. To na vyči Jezu8a od smerti staŋenega lybiti no za ŋega vso skerb meti. Tydi mi moremo zvesto Jezu8a prositi. Ostani pri nas, naj tydi mi nekda pri ŋem ostati smemo. Je mi čemo prositi Jezu8a

I. Naj on ostane pri nas, kda se den na8ega xivleŋa nagne ino

II. Naj mi ŋega pri nebe8ki večerji spoznamo.

Naj gorijo dnes tydi na8e srca, kda on k' nam govori no nam pismo razlaga, ino spoznajmo mi ŋega no vse, kaj 8e smo ŋemi duxni včiniti. Posly8ajte.

I.

Mi moremo Jezu8a prositi, naj on k' nam pride, kda se den na8ega xivleŋa nagne. Ino Jezu8 bode tydi pri8el k' nam te: 1) ŋi smo mi zdaj ŋegovi vyčeniki, 2) ŋi mi ŋega v' na8em serci povsodik soboj nosimo, 3) ŋi mi ŋega od nas mimo nepystimo . . .

II.

Gospod! ostani pri meni; kajti večer je postala ino den mojega dela se je nagnil! tak more nas vsaki rečti na svoji zadni posteli, naj mi ŋega pri nebe8ki večerji v' ŋegovem boxanstvi spoznamo. Či smo pravični no od greha čisti po vsem serci; te mi 1) ŋega xe pri zadni večerji ŋegovega presvetega Tela spoznamo za na8ega zveličara; 2) te mi ŋega pri nebe8ki večerji za na8ega plačitelja spoznamo; 3) te mi ŋega pri nebe8ki večerji za na8ega razveselitela na veke spoznamo . . . (Sklep:)

Gospod! ostani pri nas; kajti večer na8ega xivleŋa je pri8la, ino den na8ega dela se je nagnul! Jezu8 bode tydi pri8el k' nam na stan, ŋi smo zdaj mi ŋegovi pravi vyzheniki, ŋi mi ŋega zdaj v' na8em serci stanyjemo, ino ŋi ŋega mimo nepystimo. Mi bomo te ŋega xe tydi pri zadni večerji na smertni posteli spoznali za na8ega milostivnega zveličara; mi bomo ŋega pri nebe8ki večerji spoznali za na8ega plačavca ino bomo spoznali ŋega te na vse veke za na8ega naj dobrotlive8ega razveselitela. — Gospod! ostani pri nas, kajti večer gračyje, ino den se nagle; tak sta tota dva vyčenika Jezu8a k' sebi zvala na stan no na večerjo vabila.

Naj sojo ηene besede nam na izgled, da mi nikoli na Jezusa nepozabimo; temoη ga vseli na stan v' na8o serce vzememo, naj tydi on nas, kda veηer na8ega dneva pride, rad v' svoje veqne stani8a vzeme. Amen.

10. P. Felicijan Rant, rojen v Šmartnu pri Kranju. Bil je učen frančiškan, odličen govornik in zaslužen gvardijan v Ljubljani. Umrl je l. 1842. Izdal je:

Sedem poftnih pridig od fhtirih poflednih rezhi, katire je pridigoval P. FELIZIAN RANT, Guardian in Fajmofhter v Ljubljani per materi boshji pred moftam, v' letu 1829. V natif teh bukev fo gnadjivi Firht gospod gospod ANTON ALOIS, Ljubljanski Shkof 26. listoviga gnoja 1833 dovolili. (Drugi natif.) V' Ljubljani, 1849. Natifnil Joshef Blasnik. Na prodaj per Eduard Hónu, bukvovesu in kupzhevavzu s' popirjam na ftarim tergu N. 157. — Mala 8^o, 96 strani.

Le-te propovedi, naslanjajoče se tesno na trpljenje Kristusovo, so po vsebini zeló lepe. Tudi oblika, posebno, kar se čistosti slovenskega jezika tiče, so tako dovršene, da se le malokatero iz onega časa morejo z njimi primerjati, kažejo nenavadno govorniško nadarjenost in spretnost Rantovo.

11. P. Ferdinand Vonča, rojen v Št. Vidu nad Ljubljano leta 1792., tudi redovnik sv. Frančiška v Kostanjevici pri Gorici, sloveč orijentalist, profesor za razlago starega in novega zakona na frančiškanskem zavodu v Kostanjevici, umrl nagle smrti na vizitaciji v Nazarjih na Štajerskem l. 1840. V proslavo sv. leta 1826., ki se je po vsej katoliški cerkvi izvanredno slovesno obhajalo, imel je v cerkvi sv. Petra pri Natisoni Videmske škofije tri propovedi, katere so pozneje izšle pod naslovom:

Tri Pridge sa Sveto leto k' jih je pridigoval v' fari sv. Petra per Natisoni Videmske Shkofije III., IV. in V. nedelo po Binkufhtih Svetiga leta 1826 P. Ferdinand Wonzha Franzhifhkanar ilirfke provincije vuzhenik jutrajnih jesikov per domazhkih fholah na Koftanjovzi bliso Gorize. V' Ljubljani per Jurju Lichtu, (natifn.) v' Zelovzu per Ferd. od Kleinmayro natifkauzu 1827. — 12^o. 155 strani.

Povodom sv. leta 1826. je bilo izdano mnogo propovedniškega gradiva v slovenskem jeziku; tako je izšla:

Pridiga, ktero fo milofl. prezhaft. Firht in Gofp. Gd. Anton Alois Ljublanfki Shkof imeli per S. Jakopu v' Ljubljani 30. mal. tr. 1826 per prvi prozefji fvetiga leta, is nemfhk. preftavljena (od G. Dolenza). V' Ljubljani natifn. J. Saffenberg. — 8^o. 28 strani.

Navedena bodi tu še:

Sadna Pridiga, f' katero fo milofl. knes vélki Shkof Augufhtin Gruber 4. prof. 1824 flovo jemali. V' Ljubljani 1824. — 8^o, 16 str.

Prevod je iz nemškega izvirnika, oskrbljen po prof. Metelku.

12. G. Janez Traven (Traun), rojen l. 1781. v Dobu na Gorenjskem, župnik v Poljanah pri Škofji Loki, umrl l. 1846. Izdal je najobširnejšo zbirko cerkvenih govorov za sv. leto 1826. pod naslovom:

OPOMINJEVANJE K' POKORI v' fvetim letu 1826, to je: PRIDIGE od odpusftikov, od pokore in nekterih drugih refniz, ktere grefhnika k' pravi pokori budé. Jih je pridigoval JANES TRAUEN, fajmofhter v' Poljanah nad Loko. Natifnil Joshef Blasnik. 1829. — Mala 8^o. 389 strani.

Pridige so većinoma izvorne, nekatere pa so posnete po knjigah iz drugih jezikov, kojih je takrat izšlo veliko število.

13. France Veriti. Rojen je bil l. 1771. v videmski škofiji na Laškem, v trgu Tolmezzo. Latinske šole je obiskoval v Vidmu, kjer je bil sprejet zaradi velike marljivosti in vzgledne npravstvenosti v dijaško semenišče. Vsled zlobnega obrekovanja pa je bil primoran iz semenišča izstopiti. Zapustil je študije ter se je posvetil trgovskemu stanu; bil je nekaj časa trgovski pomočnik v Požunu. A tudi tu mu ni ugajalo. Njegov nemirni duh ga je gnal na morje; 4 leta je bil mornar ter je potovaje po morju obiskal največja svetovna mesta. Ko si je z veliko varčnostjo prihranil nekaj premoženja, prevzel je gospodarstvo na rojstnem domu. A kmalu se je i njega naveličal. Vrnil se je zopet k študijam. Dovršil je bogoslovje v Vidmu, potem pa je vstopil v ljubljansko škofijo v dušno pastirstvo. Kapelanoval je v Horjulu, v Selcih, na Krki; bil je vikar na Rovtah, župnik v Horjulu, slednjič kanonik v Novem mestu, kjer je umrl l. 1849.

Veriti je čudna, znamenita prikazen med slovenskimi duhovnimi pisatelji. Bil je rodoh Lah, ter ni v mladosti razumel niti besedice slovenski. Še le na potovanjih je kot trgovski pomočnik slovenščino prav spoznal; pozneje se je pa kot duhovnik iste tako vrlo naučil, da je začel v njej knjige izdajati. Pisal je zelo mnogo. Objavil je celo vrsto nabožnih knjig, ki spadajo posredno ali neposredno v cerkvenogovorniško stroko. Tako:

- a) Popotnik fhiroke in oske poti. 1828.,
- b) Shivljenje Svetnikov in Preftavni Godovi. 1828.,
- c) Raslaganje Jesufovih naukoh na gori. 1827.,
- č) Terpljenje Jesufa Kriřtufa Gofpoda nafhiga. 1831.,
- d) Kerfhanfki Katolfhki Nauk sa odrafhene ludi. 1834.,
- e) Kerfhanfki Katolfhki Nauk sa otroke. 1836.,

- f) Mnogi fveti Nauki in Sreki is bukev Pripovift, Pridigarja, Modrofti in Siraha. 1846.
- g) Premifhljevanje terpenja in smerti Gospoda in Odrefhenika nahiga Jesufa Kristufa. 1845.

Posebne važnosti pa je:

RASLAGANJE SVETIGA EVANGELJA vftih nedelj in sapovedanih prasnikov zerkveniga leta. Spifal Franz Veriti, Fajmofhter v' Horjulu. V natif tih bukev fo miloftlivi Firfht Gospod Gospod Anton Alojs, Ljubljanki Shkof 17. grudna 1829 dovolili. V Ljubljani, 1840. Natifnil Joshef Sassenberg. Na prodaj per Janesu Klemensu, bukvovesu. Mala 8^o. VIII + 640 strani.

V predgovoru pravi med drugim o namenu te knjige:

De loshej rasumefh, kar je Jefuf delal in uzhil, ali kar fo fveti evangelifti sapifali, je to raslaganje fpifano. V' tih bukvah je fizer raslaganje evangeljev, ki fe beró ob nedeljih in sapovedanih prasniki: vender fo v' tih vfe potrebne refnize sapopadene, in to raslaganje ti pomaga rasuméti tudi drugo, kar fo fveti evangelifti fpifali.

Za vzgled:

I. Nedelja v' adventu.

Evangeli f. Luka 21, 25—33.

Sapopadik.

Jesuf Kristuf pove ftrafhne snamnja konzhanja fveta, tudi velik ftrah vftiga zhloveshtva, in napove fvoj zhaftitljivi prihod ali poflednjo fodbo, ob kateri bo pravizhne in hudobne fofil.

»V tiftim zhafu je Jefuf fvojim uzhenzam rekel: Bodo snamnja na fonzu in mezu in svesdah, in na semlji bo fti-fkanje med narodi savolj ftrafhniga fhumenja morja in valov.«

Jesuf Kristuf, vezhna refniza, napove vftimu zhloveshtvu ftrafhne snaminja konzhanja vftiga fveta in fvojiga zhaftitljiviga prihoda. Sonze bo otemnelo, mesez ne bo fvetil, ker ima le od sonza fvetlobo; svesde bodo padale in druge ftrafhne rezhi fe bodo godile. Ni fizer umeti tih velizih zhudeshev; godili fe pa bodo, ker Jefuf, on refnizhni in vftigamogozhni Gospod, to govori in napove. To fe bo gotovo godilo; pomeni pa tudi, de bo pred konzhanjem fveta fonze pravize, Jefuf, na fvetu otemnelo, ker bo veliko sapeljivzov soper rasodete refnize govorilo, in ljudi pohujfhevalo. Luna to je, zerkev, ktera ima le po Jefufu fvetlobo, bo tudi otemnela, savoljo filniga preganjanja boshjiga fovrashnika Anti-kripta.

Svesde bodo padale, to je, kateri so se f' fvetim shivljenjem in f' zhihtimi nauki ko svesde fvetili, bodo v' hudim preganjanji od refnize odftopili. Tudi veliko drusiga ftrafh-niga in hudiga bo pred konzhanjem fveta: ljudftvo bo soper ljudftvo, in mefto soper mefto; morfki valovi bodo ftrafhno divjali kakor da bi hotli semljo in ljudi pokonzhati.

Kriftjan! terdno veruj vse to, ker govori Jefus vezhna refniza. Sdaj febi in fvetu odmri, in ne ljubi neumno, kar bo pokonzhano; ljubi pa fvojiga Boga, in flushi mu, ker oftane vekomaj. Zhe konzhanja fveta ne bofh doshivel, ti bo konez fveta, kader umerjefh. Pred konzhanjem fveta bo veliko sapeljivzov, tudi sdaj jih ni malo. De od njih sape-ljan nifi, glej v' fonze pravize, v' Jefufa, in poslufhaj zerkev, ktera je fteber refnize, in fe smotiti ne more; bodi ftanovi-ten v' veri, in sveft v' sapovedih, in ti bo dobro per fodbi. »Preden bo fodba, perpravi ti pravizo, in bofh per Bogu ufmiljenje nafhel.« Sirah 18, 19—20.

Vrhutega je še Veriti obelodanil več knjig, ki se ne tičejo cerkvenega govorništva. Tudi v' rokopisu je zapustil mnogo slovstvene tvarine, med njo obilo cerkvenih govorov.

Veritijeva »slovenska beseda je bila vglajena, lahko vsim zastopna, slovenščina je čedna, ne preolišpana, ampak modro osnovana. Duh pisanja scer ne leta visoko, pa globoko v srce gre. Posvetniga lišpa v njih pismih ne najdeš, pa dobro zerno pobožnosti te bo oživelo ino vnelo za pravo krščansko življenje. Pisarija Veriti Franca je sadunosniku podobna, ki ima lepši sadje ko cvet. Hvalo jim vsak krščanski domorodic vé.«¹

14. Urban Jarnik. Med koroškimi dušnimi pastirji v le-tej dobi se je visoko odlikoval velik učenjak, uzoren duhovnik in plamtéč slovenski rodoljub, Urban Jarnik. Porodil se je l. 1784. pri Nadižarju »na Potoce« v župniji sv. Štefana v Ziljski dolini. Z izvrstnim vspehom se je šolal v Celovcu, kjer je bil tudi l. 1806. duhovnikom posvečen. Služil je potem kot kapelan v Čanjčah, v Podkrnosu in v Celovcu; l. 1818.—27. je bil župnik v Šmihelu, potem pa v Blatnem gradu do smrti l. 1844.

Jarnik je bil pesnik, jezikoslovec in zgodovinar, priznan po svojih delih tudi preku meje svoje domovine. A kakor ga je daljni svet čislal zaradi njegove učenosti v posvetnih vedah, tako so ga njegovi bližnji rojaki cenili kot cerkvenega govornika. Žal, da nam je vrli propo-

¹ »Drobtinice«, 1850, 121.

vednik zapustil le skromen spomenik v tej stroki svojega obširnega delovanja. Sem namreč spada samo njegova knjižica:

JEDRO KERSHANSKIH RESNIZ. Is Némfhkiga pre-
stavil URBAN JARNIK, Fajmofhter v' Némfhkim Sh. Miheli.
V' Zelovzu 1820. Natifnil Antoni Gelb, Natifkaviz. — 8°.
70 strani.

Le-ta knjiga je zbirka lepih nauk za krščansko življenje, za kratke cerkvene nagovore zelo pripravna. Kot značilen vzgled odličnega prevoda v tistem času podamo odlomek, nauk 38., str. 63.:

Poterplenje v' révah ino nadlogah.

1. Hozhefh Gofpódu flushiti, bodi gotov na vfo fkuflhuo. Vko-
reni fvoje ferze, ino v' nefrezhi ne perhajaj nepoterpeshliv. Terdno fe
dershi Boga, ino ne bódi mu nesvéft, h' konzu bofh fpet frezhen. Vfe,
karkoli fe ti pergodi, ti naj dopade, ino bodi ftanoviten, kadar nefrezha
sa nefrezho na te perburi: sakaj kakor fe slato v' ognju fkuflha, fku-
flhajo fe Bogulubni v' fkuflnavfkej pézhi.


2. Bog sam je sa dobro fposnal fpravlavza k' isvelizhanju Jesufa
Kristufa, ktiri je vnovil veliko otrók, do velizhaftva perpelati, fkósi ter-
plenje popolnima ftoriti. Le dobro pomiflite, kako fo fe mu grefhniki
vftavljali, de fe vi ne vtrudite, ino ferzhnost ne sgubite. Najte s' poter-
peshlivostjo, de tékamo po tekovnej ograji, ino de na Jesufa gledamo.

3. Ménim, de fedajne réve nizh nifo proti prihodnimu velizhaft-
nimu isvelizhanju, ktiro fe bo nad nami rasodelo. Narbolj frezhni fe
fhtimajte, kadar val goftokrat ktira nadlóga salése, de bote fkósi to
fkuflhajo shlahtnejfhi, kakor v' ognju fzhifheno slato najdeni. Neisre-
zheno ino flavno vefelje, de nikolj vezhiga, bo vafhe ferza pregrélo,
kadar bote fvoje vére mesdo, ino zélo odréfhjenje fvojib dufh prejeli.

4. Sa to fe ne vtrudite; koljkor vtoshnejfhi nafh svunajni zhlo-
vek perhaja, toljko shivejfhí bo vfak den snotranji. Preterpi kakor pra-
vizhen bojiz Kristufov vfe teshave. Nobeden bojovavez ne bo kronjen,
rasun de je po pravizi fe bojoval. Kmet more prej délati, al hozhe
fadu dobiti. Pogledjte kmet vef sheln po semle shlahtnimu fadu s' po-
terplenjam dozhakuje sgodnji ino posnji dashj. Tako taj zhakajte
tudi vi s' poterplenjam ino bodite ferzhni.

Dr. Ant. Medved.

Zavornice moralne slobode.

emelj, na katerem sloni celo pravoslovje, brez katerega si nra-
vna delovanja sploh ni moči misliti, je dejstvo, da je člove-
ška volja prosta in zato človek tudi odgovoren za svoja de-
janja. Dva filozofična sestava si stojita v tej točki ostro na-
sproti: determinizem, ki zanika prostost človeške volje in uči, da je
vse naše delovanje posledek notranje nujnosti, mnogoterih fizičnih in
psihičnih činiteljev, kakor so pojavi v zunanji naravi posledek mnogo-

terih nujno delujočih sil. Determinizem je logični posledek panteizma in materijalizma. Nasprotno pa »indeterminizem« uči, da je človeški duh sicer spojen s telesom, vendar pa duh obvladuje tvar in je zato človek sposoben, da si prosto in samolastno določuje svoje delovanje, za katero potem žanje pohvalo ali pa kazen, ker je zanj odgovoren. Vsi, še tako naporni, zviti in duhoviti poskusi, na podlagi determinizma rešiti človekovo odgovornost in s tem pravno-pravni red, so se izjalovili. Monizem, panteizem ali materijalizem, kateremu je človek le neznamen atom večne in edine materije, ali pa prigodni pojav absolutnega bitja, mora seveda dosledno odrekati človeku vsako samostojnost in prostost, a ravno s tem se zaplete v nerazrešljivo protislovje z našo samozavestjo, s praktičnim življenjem in s pravno-nravnim redom.

Prostost človekova se ne da utajiti in ne odstraniti, četudi ostane uganka, kakor pravi Du Bois-Reymond,¹ in tudi najbolj okoreli monisti se v praktičnem življenju ne more sprijazniti z mislijo, da je neka slepa, fatalna sila enega storila zločincem, drugega njegovim sodnikom.

Nravna prostost človekova se pa vendar ne sme tako raztegniti, kakor bi sploh nagibi ne določevali našega delovanja, zato je netočen naziv »indeterminizem« za oni modroslovnji sestav, ki zagovarja prostost človeške volje. Človek je marveč v svojem delovanju odvisen od mnogoterih vzrokov in vplivov, ki več ali manj določujejo smer njegovemu delovanju ter mu zmanjšujejo moralno vrednost. Globoko psihološko in pravno resnico je zapisal apostol: »Vidim pa drugo postavo v svojih udih, ki nasprotuje postavi mojega uma in me zasuznjuje v postavo greha, ki je v mojih udih.« (Rimlj. 7, 23.)

Stvar ni samo v teoretičnem oziru velike važnosti, ampak tudi v praksi. Le na psihološko-antropološki podlagi je mogoče pravo pravoslovje in uspešno vzgojno delovanje. Zlasti duhovnik kot dušni voditelj in vzgojitelj mora dobro poznati psihično ozadje človeških činov, da more prav presojati njih moralno vrednost ter uspešno pobijati zlo, utrjevati pa dobro.

Ne bomo govorili v tem članku o raznih duševnih boleznih, v katerih luč razuma že popolnoma ugasne in zamre pravna prostost, ampak le o ovirah, ki motijo in zmanjšujejo prostost in so večkrat predstopnja popolne dušne temote. Omejimo se tudi le na znotranje ovire, o zunanjih, vzgojnih, družabnih, verskih, gospodarskih, političnih, klimatičnih itd. vplivih, ki več ali manj določujejo smer moralnemu delovanju človekovemu, izpregovorimo morda o drugi priliki.

Tudi ni naš namen, dokazovati v tem članku prostost človeške volje ter se prerekati s starejšimi in novejšimi nasprotniki pravne pro-

¹ Die sieben Welträthsel, Leipzig, 1898, str. 91.

stosti. Omejili se bomo le na znotranje okoliščine, ki tiče v naši čutno-duševni naravi, individualni in skupni, ter ovirajo ali celo odstranjujejo prosto odločbo. Od tega je odvisno, ima li zasluga ali krivda res takšno vrednost, kakor se dozdeva na zunaj. Naša izvajanja zasegajo torej v psihologijo in v psihiatrijo, ki sta važni in nujno potrebni pomožni vedi pravoslovju in vzgojeslovju.

I. Individualna narava človekova.

Modroslovno in bogoslovno pravoslovje ima nalogo, da nam podaje objektivna vodila za naše delovanje in presojevanje lastnih in tujih nraavnih činov, toda v praksi, v konkretnih slučajih se nikakor ne smejo abstraktna načela shematično naobračati na posameznika, ampak tu pride vselej v poštev subjektivni moment. Noben človek ni drugemu popolnoma enak, ampak vsak ima svoje osebnosti v fizičnem ustrojstvu in v nravi. Koliko finih različic se nahaja v posamezniku od slaboumnega deteta pa do največjega učenjaka! Posameznik, individuuum je za nas prava uganka. Saj še človek sam sebe ne more spoznati do cela, kamo li drugi. Le tisti, ki s svojim vsevidnim očesom preiskuje srca in obisti ljudi, more s popolno gotovostjo prodreti globine osebkva, prav oceniti njegovo delovanje in dognati, koliko je pri tem sodelovala prosta volja, koliko je pa pripisati njegovi individualni naravi, s katero ne more povse prosto razpolagati. Delovanje se ravna po naravi, kakšna narava, takšno delovanje. Vsak človek ima svojo posebno naravo, ki podaje kolorit tudi njegovemu delovanju; človek tako misli, čuti in deluje, kakor je prikrojena in dejansko razpoložena njegova narava. Vsak sprejema vtiske raznih predmetov in reagira na nje po svojem telesno-duševnem razpoloženju. Isti človek pod istim vtiskom in v istih okoliščinah ne deluje vselej in povsod enako. Zatorej je poznavanje individualnosti neizmerno važno za pravično ocenjevanje nraavnega delovanja. Četudi ne moremo poedinca nikdar do dna prepoznati, vendar moremo vsaj približno spoznati njegovo individualnost.

Individualna narava je posledek mnogoterih zunanjih in znotranjih činiteljev. Individualna narava je dedščina, katere si človek ni sam dal, ampak jo je sprejel kot gotovo dejstvo. Stariši, spočetje, čas od spočetja do rojstva, fizična in duševna vzgoja v prvih otroških letih, gmotne in socialne razmere, v katerih okviru človek raste, vse to in mnogoteri drugi faktorji določujejo človeku individualno naravo. Ko človek postane samostalen, sicer lahko v neki meri posegne v izoliko svoje individualnosti, a dejanski mora tudi najsamostalnejši človek računati s svojo individualno naravo, katera mu je dana brez njegovega sodelovanja in na katero je vezan pri vsem svojem delovanju.

Prvi činitelj, ki določuje človeku individualno naravo, je njegovo telesno ustrojstvo. Že sv. Tomaž stavi važno načelo, kateremu bo pritrdil vsak moderni psiholog in psihiater, namreč: Kolikor bolj je razpoloženo telo, toliko boljše sprejme dušo,¹ zatorej ljudje, ki imajo boljše razpoloženo telo, imajo tudi dušo, ki ima večjo moč v razumevanju. Nadarjenost, nagnjenje do gotovih dejanj in predmetov, razne duševne lastnosti so v veliki meri odvisne od telesnega ustrojstva.

Telesno ustrojstvo človekovo, in s tem njegova individualnost, je pa mnogokrat določeno že v materinem telesu pri spočetju ali za časa nosečnosti. Ako so stariši, oziroma mati ob času spočetja in nosečnosti, duševno in telesno zdravi, bo krepko in zdravo tudi dete, ako ne nastopijo od drugod kake ovire. Ako so pa stariši, ali vsaj eden izmed njih, zlasti mati, fizično-psihično nakaženi, se bodo praviloma zle posledice v tej ali oni obliki pokazale tudi pri otroku. Večkrat se sicer dajo podedovani nedostatki s skrbno vzgojo in negovanjem odstraniti ali zaprečiti, a največkrat ostanejo, četudi ne v isti obliki kakor pri stariših. Vsled podedovanja je individualnost človekova pogostoma določena že v prvi klici, od spočetja do rojstva. Ne le znotranje ustrojstvo starišev, ampak tudi zunanje okoliščine, v katerih živi mati ob času nosečnosti, kakor: prevelik strah, skrb in žalost, telesno pomanjkanje, udarci, razuzdano življenje, pijančevanje itd. vplivajo na to, da se fizično ustrojstvo otrokovo skazi. Zakon podedovanja sicer ne velja v onem obsegu, kakor to hočejo darvinisti, ki ga raztezajo tudi na višje duševne zmožnosti, a zanikati se ne da z ozirom na telesne posebnosti in one psihične lastnosti, ki so v najtesnejši zvezi z organizmom. Ne le zunanje lastnosti, kakor velikost, poteze v obrazu, boja, oči, lasje itd., ampak tudi znotranje ustrojstvo je podvrženo temu zakonu. In ravno slednje, ko enkrat dozori, zasega mogočno v umstveno-nravno področje. Najbolj se podedujejo one fizično-psihične osebnosti, katere so že stariši prinesli seboj na svet, redkeje one, ki so si jih sami pridobili, razven, če te povzročijo spremembe v sami protoplazmi. Posredno torej podedovanje vpliva tudi na duševne zmožnosti potomcev, zato se pogostoma zgodi, da imajo slabo nadarjeni stariši tudi slaboumne otroke. Ker se podeduje lahko vse, kar je v vzročni zvezi s fizičnim organizmom, zatorej se tudi v nravnem oziru lahko podedujejo gotove čednosti ali pregrehe, namreč one, ki globlje zasegajo v čutno-organično naravo, kakor: zmer-

¹ Summa theol. I. qu. 85, a. 7. in c.: Manifestum est enim, quod quanto corpus est melius dispositum, tanto meliorem sortitur animam.

² A. Weismann, Das Keimplasma, eine Theorie der Vererbung. Jena 1892, str. 331: Mit der Zusammensetzung des Keimplasmas durch die in der Eizelle zusammentreffenden väterliche und mütterliche Idee ist die Individualität des Bion gegeben.

nost in pijančevanje, čistost in nečistost, jezljivost in krotkost. Vsled podedovanja so že od narave nekateri ljudje nagnjeni h gotovim pregreham in čednostim, kakor to poudarja že tudi sv. Tomaž.¹ Tako podedovano nagnjenje bi se moralo vpoštevati zlasti pri volitvi stanu. Ne sme se misliti, da je pri takih osebah prosta odločba že a priori izključena, a če se je hudobija pri prednikih že zajedla v organizem, povzročuje tudi pri potomcih nagnjenje in razpoloženje k dotični pregrehi in kaj lahko dotičnika zavede v njo, četudi ga nujno ne sili. Odgovornost je pri takem seveda manjša, zasluga pa, ako skušnjavo preмага, tem večja, vendar podedovano fizično razpoloženje pripravlja pot strasti, in tako prekletstvo pregrehe prehaja od starišev na pozne rodove. Pot čednosti ali pot pregrehe ni vselej in edino posledek premišljene, proste samoodločbe, ampak mnogokrat je človeku več ali manj že odkazan po rojstvu. Tako razumemo ono čudovito ponižnost, potrpežljivost in usmiljenost z grešniki, ki se opaža v življenju mnogih svetnikov, češ, če bi jaz bil v njegovem (grešnikovem) položaju, bi bil morda še hujši grešnik!

Najhujše je za potomstvo, če so stariši vdani pijančevanju in spolni razuzdanosti, ali če so psihično nakaženi. Taki otroci so skoro vselej slabih živcev in nagnjeni k raznim strastem. Še celo otroci, ki so spočeti v slučajni pijanosti starišev, ki sicer niso vdani pijančevanju, morajo nositi pogostoma posledice nesrečne ure svojega začetka. Šolska statistika kaže, da so otroci, rojeni po dobrih vinskih letinah, ko se je mnogo sladkega vinca popilo, navadno slabo nadarjeni, fizično in duševno slabo razviti.²

Telesno-psihične hibe starišev pri potomcih ne nastopajo vselej v isti obliki in stopnji, ampak zelo raznovrstno, včasih že vzgodnji dobi, včasih šele v poznejših letih in bolj skrito. Podedovane psihopatične slabosti se kažejo večkrat že pri dojenču: neprestano vrišči, kaže ne navadno jezo in svojeglavnost, prijemajo ga krči; nagloma in brez pravega povoda se spreminja njegovo razpoloženje, sedaj je razposajeno vesel, naenkrat pa postane slabe volje in pobit. Spanje je večkrat nemirno, kažejo se od časa do časa pojavi nervoznosti. Ko poraste, ne mara veliko za stariše, za brate in sestre, se nagloma raztogoti in hoče vse razbiti, sčasoma postane pravi tiran v družini. Nasproti živalim in ljudem je okruten, škodoželjen, zavidljiv, potuhnjjen, lažljiv in neposlužen. V šoli kaže morda veliko nadarjenost v gotovi smeri, toda len je,

¹ S. theol. I. II. qu. 51, a. 1. in c.: Ex parte corporis secundum naturam individui sunt aliqui habitus appetitivi secundum inchoationes naturales: sunt enim quidam dispositi ex propria corporis complexionem ad castitatem, vel mansuetudinem, vel ad aliquid huiusmodi.

² Ricker, Pastoral-Psychiatrie. Wien 1894, str. 41.

raztresen, nepazljiv, pripravljen za vsak prestop; v njegovih »lum-parijah« se ne kaže samo mladeniška, več ali manj nedolžna razposajenost, ampak zloba, trdosrčnost, predrznost, nesramnost. Silno je razdražljiv in vihrav, vdan goljufiji, tatvini, laži, pretepanju. Zgodaj se mu vzbudi spolni nagon, ki ga žene k masturbaciji, k onanizmu, k zapeljevanju. Ko iz šole izstopi, mu ni za nobeno resno delo, za noben poklic; ne pozna več nobene autoritete, se poteplje, pijačuje in se pretepa. Za opomine in prošnje je gluha. Kamor pride, povsod nastopa kakor zli duh. Spolni nagon ga žene v vedno hujše pregrehe, kmalu pride v nasprotje s kazenskimi postavami in mora v luknjo, a čim zapusti ječo, je že zopet stari grešnik ali pa še hujši, dokler ne najde konca pri kakem pretepu, v ječi, v norišnici ali pa na vislicah.

Dušni pastir in vzgojitelj, ki pozna obiteljske razmere svojega okrožja, bo s paznim očesom spoznal pri potomcih podedovane hibe njih prednikov; takim nesrečnikom bo posvetil posebno skrb in ljubezen; moder nasvet in pravočasna zdravniška pomoč morda zapreči večje zlo.

2. Čutna narava z ozirom na nravno delovanje.

Naše duševno delovanje je v najožji zvezi z živčevjem, ki se deli v dve veliki skupini: cerebrosposinalni ali osrednji živčni zistem in pa vegetativni ali simpatični zistem. Slednji ima svoj glavni sedež v spodnjem trebuhu ter sestoji iz več vrst živčnih vozlov, ki so med seboj spojeni s tankimi živčnimi nitkami. Imenuje se tudi ganglijski zistem ter stoji v zvezi s hrbtnim mozgom in z različnimi organi v vratu, v prsih in v trebuhu. Z možgani je le posredno v zvezi po hrbtenjači in nekaterih živcih. Na to skupino živčevja, ki služi zlasti hranitvi in ploditvi, nima človek naravnost nikakšnega vpliva, ampak le posredno, namreč po centralnem živčevju, kolikor to stoji v zvezi z ganglijskim zistemom.

Nasprotno pa je tudi ganglijski zistem v zvezi s cerebro-spiralnim in zatorej njega delovanje vpliva posredno na duševno delovanje, ki se poslužuje cerebrosposinalnega sestava. Ta zveza med vegetativnim in cerebrosposinalnim zistemom je velike važnosti za psihologijo pa tudi za nraeoslovje. Nered v enem ali drugem sestavu povzroči tudi nered v psihičnem življenju.

Cerebrosposinalni zistem obsega možgane in pa hrbtni mozeg. Kakor je ganglijski zistem organ vegetativnega življenja, ki se večinoma vrši neodvisno od naše samosvesti in volje, tako je veliki mozeg centralni organ psihičnega življenja, čutenja in zaznavanja, posredno tudi mišljenja in hotenja. Semkaj morajo prodreti vsi zunanji vtiski, da morejo priti v področje naše samosvesti in od tod deluje duša zo-

pet na zunaj; tukaj prehajajo ukazi naše volje v fiziološke funkcije in se po sredobežnem živčevju širijo na mišice raznih organov.

Ne le da so od možganov odvisni občutki in zaznava čutov, čutne predstave v domišljiji in čutni spomin, ampak tudi višje duševno delovanje, mišljenje in hotenje je v marsičem odvisno od možganov, ne sicer naravnost, pač pa posredno. Čuti in domišljija podajajo namreč umu tvarino za mišljenje in vsak umski čin spremlja neka podoba v domišljiji, zatorej je od ustrojstva, od popolnosti ali nepopolnosti možganov odvisno tudi mišljenje. Ker človek tvarino svojega mišljenja dobiva s pomočjo čutov iz čutnega sveta, je vse njegovo duševno življenje in delovanje najozžje spojeno s čutnostjo in njenimi organi. Vsak, tudi najbolj netvarni in abstraktni čin naše duše je v gotovi meri odvisen od možganov. Dokler so torej možgani nerazviti, tudi ni možno višje duševno delovanje, ako so možgani nepravilno razviti ali so šivi na lobanji se prezgodaj zatrdili, je to vzrok slaboumnosti. Iz dobro razvitih možganov se sme z neko gotovostjo sklepati na duševno usposobljenost in moralično vrednoto, ne pride pa tu v poštev toliko velikost in teža možganov, ampak veliko bolj oblika in množina zavojev ter brazd na površju možganov.¹ Značilno je pa za človeka, da ima njegov mozeg v primeri z ostalim živčevjem veliko večjo obliko in težo kakor pri živalih.²

Nepravilnosti v obliki in razvoju možganov motijo in zadržujejo tok duševnega delovanja, zmanjšujejo inteligentnost, s tem pa tudi moralno prostost volje. Le v zelo omejeni meri je človeku dano vplivati na razvoj svojih možganov, največkrat ima že od narave, po rojstvu človek določeno kakovost možganov in tako v tem oziru glede na razumnost in moraličnost dobi posameznik pet, dva ali le eden talent.

Izmed neštevilnih vzgledov, kako večkrat telesna poškodba možganov vpliva na nravnost človeka, navedimo vsaj enega. Dveletnemu otroku Charlie Ryan je padla sekira na glavo in ga poškodovala. Rana je zacelila, a ostale so strašne posledice. Deček je kazal uprav diabolichen značaj. Neusmiljeno je mučil živali, ki so mu prišle v roke. Kradel je, kar je le mogel in razbijal krog sebe; svoji starejši sestri je zadal z nožem v lice globoko rano in nekega dne ga je mati zasačila ravno, ko je hotel mlajši sestrici vrat prerezati, sosedovemu otroku je pa poskušal oko izdreti. Stariši so tedaj sklenili groznega dečka poslati v popoljševalnico. Poprej so pa vprašali zdravnika in ta je s pomočjo Röntgenovih žarkov dognal da mu štrli koščica v možgane. Z dovoljenjem

¹ Gutberlet, Der Kampf um die Seele. Mainz, 1899, str. 208.

² N. d. str. 209.

starišev je z operacijo odstranil koščico in čez mesec dni je deček zapustil kliniko in je bil naenkrat ves spremenjen, miren, poslušen, marljiv, dobrosrčen.¹

Najbolj se kaže odvisnost duha od čutnosti in razpoloženja možganov, kadar človek izgubi zavest. Sem spada ne le popolna brez-zavestnost in omotica, ampak tudi spanje, ki ima glavni vzrok v utrujenosti centralnega živčevja, zlasti možganov. Prehod od stanja popolne čuječnosti do spanja je navadno počasen; človek se zaziblje najprej v neko polspanje. Kakor ob večernem mraku solčna svetloba, tako gine počasi v polspanju zavest; umsko in voljino delovanje vedno bolj pojema, dobiva pa večjo oblast domišljija in človek je v takem stanju navadno zelo razdražljiv. Ker se zmanjša zavest in umsko spoznanje, se zmanjša tudi prostost volje in s tem odgovornost. Dušni sodnik mora to skrbno vpoštevati, da prav presodi grehe, ki se store v takem stanju in katerih se tankovestni ljudje mnogokrat obtožujejo.

Kar bi sicer pri jasnem spoznanju in popolni zavesti morda bilo težki greh, je vsled zmanjšane razsodnosti in prostosti le mali greh ali sploh ni greh, ako je človek v polspanju že nekako opojen in ni več sposoben za trezno razmišljanje in izbiranje. Samozavest in jasno spoznanje moti in zmanjšuje tudi glavobol, vsled katerega človek čuti močen pritisk na glavi; prevelika vročina, pijanost vsled vžitega alkohola, izguba krvi, ali ker kri preveč sili v možgane (hyperaemia) kakor n. pr. v jezi, ali pa se kri umakne iz možganov (anaemia) kakor je to, če se človek močno prestraši. Pomanjkanje krvi v možganih je pogostoma vzrok slaboumnosti. Vse to moti delovanje možganov, vsled tega tudi umsko delovanje, samosvest in prosto voljo.

O trajnih duševnih boleznih, ki so za pravo boleznijo možganov in živčevja, niti ne govorimo. Duša kot netvarna podstat ne more oboleti, a ker je pri svojem delovanju navezana na čutne organe, ne more pravilno razvijati svojega delovanja, ako v centralnem živčevju, zlasti v možganih ni vse v redu.²

Kakor glasovir, ako ni prav ubran, ne more dati pravilnih glasov, tako tudi ni mogoče pravilno mišljenje in delovanje pri človeku, ki je obolel na možganih ali centralnem živčevju. Zato se tudi njega govorjenje in delovanje ne more tehtati z isto mero, kakor pri zdravih ljudeh. Človekoljubnost in krščanska ljubezen zahtevata veliko potrpežljivosti in prizanesljivosti s takimi ljudmi. Strogi nastop utegne jih včasih

¹ Huber, Die Hemmnisse der Willensfreiheit. Str. 281.

² Usus rationis requirit debitum usum imaginationis et aliarum virium sensitivarum, quae utuntur organo corporali: et ideo ex transmutatione corporali usus rationis impeditur, impedito actu virtutis imaginativae et aliarum virtutum sensitivarum. Summa theol. I-II. qu. 33. a. 3, ad 3.

pač zastrašiti in odvaditi od kakega dejanja, v moralnem oziru se jim vendar ne more v polni meri vštovati. Tak bolnik je brez moči pod pritiskom obolelega organizma, ki vpliva na čustva, na predstave, na nagon in na delovanje. Morda je sicer svojo bolezen sam zakrivil z lahkomišljenim in razuzdanim življenjem, a dejstvo je, da sedaj stoji pod neodoljivim vplivom, njegova prostost je zvezana ali celoma uničena. Od zdravega stanja pa do popolne znorelosti je seveda mnogo prehodnih stopinj, na katerih več ali manj trpi jasno spoznanje in prosta odločba, s čemur mora vesten dušni zdravnik vselej računati.

3. Čutne predstave, domišljija in čustva.

Vsak čin volje predpostavlja predstavo. A predstava sama še ne določuje volje, ampak volja lahko privoli ali odkloni motive, ki so v predstavi, jih lahko obudi ali jih zatara. Vprašanje o prostosti volje je odvisno od vprašanja prostega predstavljanja, pravi Ulrici. Čez svoje občutke, čustva, afekte in nagon nimamo naravnost oblasti, ampak jih k večjemu lahko vpravnavamo s protimotivi in protipredstavami. Zatorej preneha prosta volja, ako ni v naši oblasti, da kako predstavo odstranimo ter si ustvarimo in izberemo ono, po kateri bi naj delovali. Da imamo čez svoje predstave neko oblast, je gotovo, ker si lahko obujamo razne predstave, oziroma lahko obrnemo svojo pozornost od onih, ki nehote prestopijo prag naše samozavesti. Vendar je naša oblast nad predstavami v mnogoterem oziru omejena. Večinoma nastopajo v nas razne predstave brez naše proste odločbe in mnoge se trdovratno vzdržujejo v domišljiji proti naši volji in se jih tudi z največjim naporom ne moremo znebiti.

Lahko je pač svetovati: Take misli si izbij iz glave, a v resnici so tudi največji in moralno najmočnejši duhovi trpeli na tem, da so jih nadlegovale razne predstave, ki so se enkrat zarile v njih čutni pomnež in v domišljijo.¹ Kolikor globlje se nam je vtisnila kaka predstava, toliko manj je odvisna od naše volje in je ne moremo kratko malo pregnati iz naše samozavesti. Čim močnejše je kak organ sodeloval pri kakem čutnem činu, tem večji in trajnejši je vtisek, tem lažje in pogostejše se obudi dotična predstava.

Tudi one predstave, ki so sicer pohranjene v našem spominu, pa tiče pod površjem zavesti, se vračajo same od sebe, celo proti naši volji v zavest, nastopajo tako silovito in se drže na površju tako krčevito, da je volja nasproti njim brez moči. Nasprotno pa večkrat z največjim naporom volje ne moremo spominu izvabiti predstave, ki je

¹ Prim. živahen opis sv. Aug. Confess. l. x. c. 30.

v njem pohranjena. Iz tega je razvidno, da imajo naše predstave neko samostojnost in neodvisnost, ki omejuje moč volje. Največjega pomena pri proizvajanju predstav je domišljija, ki utegne človeku postati vir blagoslova ali pa prekletstva in pogube. S svojimi čuti sprejema človek vase vtiske zunanjega sveta, ki podajajo prebogato tvarino za proizvajanje predstav; na podlagi čutnih vtiskov pridobljene predstave pa domišljija predelava in reproducira pa ustvarja iz njih tudi nove oblike. V domišljiji se nekako stikata duh in tvar; domišljija je v najožji zvezi s celim čutnim organizmom, draži razne telesne organe in ima toliko moč, da čisto znotranje pojave in občutke prestavlja v zunanji svet, kakor je to pri halucinacijah, ter pogostoma napravi iz zdravega človeka bolnika in iz bolnika zdravega. Domišljija mogočno vpliva na čustva in strasti, katerim podaje neprestano goriva, nasprotno pa zopet čustva in strasti vplivajo na domišljijo in tako se zoper višji in plemenitejši del v človeku zaroti ves nižji del in lažna domišljija peha človeka naravnost v pogubo. Kar prija njegovi čutnosti, zlasti strastem, to mu slika z najlepšimi bojami, neprestano obnavlja in vzdržuje take predstave, nasprotno, večkrat rešilne, pa z vso silo izpodriva, razumu vse krivo predstavlja, dokler ga ne potegne za seboj, ž njim pa tudi voljo ter spravi človeka v brezno nravne propalosti ali pa v norišnico. Ker je spolni nagon v človeku najsilovitejši, je tudi tukaj domišljija najnevarnejša, ako dobi premoč ter dušo neprestano moti s svojimi gnusnimi predstavami, ki so toliko hujše, čim večkrat se obnavljajo in čim bolj se vsled močnih afektov in činov zajedo v možgane in živčevje spravijo v trajne tresljaje. Za vzgojitelja in dušnega vodnika je neizmerne važnosti, da pravočasno, zlasti v mladih letih, napolni spoznavno moč z dobrimi predstavami, ki si nekako osvojijo duha in zapro vhod slabim predstavam, domišljijo pa navrnejo v pravi tir. Največkrat pa ima že opraviti z gotovim dejstvom, tedaj mu preostane le, skušati zmanjšati zlo, v moralnem presojevanju pa vpoštevati znotranji stan osebe, ki išče pri njem pomoči ali je izročena njegovi skrbi. Če kje, velja tu: principiis obsta. Hitro s početka treba zatirati zle predstave in ohraniti domišljijo čisto, sicer pada od stopinje do stopinje in enkrat pridobljen habitus vitiosus je za človeka pekel na tem svetu.

Spoznavni čutni zmožnosti odgovarja v človeku teživna zmožnost (appetitus); kakor se prva nanaša na posamezne in čutne reči, tako tudi druga, in kakor prva je tudi druga velike važnosti za nravno delovanje in življenje človekovo. Slepno teženje, ki tiči v naši naravi, je nagon, kolikor je pa teženje združeno s spoznavo, se imenuje poželenje. Čutno teženje (poželenje) je delovanje organov in vegetativnega živčevja, od njegovega razpoloženja je odvisno čutno pozele-

nje, ki je toliko silnejše, kolikor bolj je dotični organ razpoložen za neko delovanje. Čutno teženje ko tako ni prosto, vendar je vsaj deloma pod vplivom razuma in volje, ki mu lahko dasta višjo in plemenitejšo smer. Volja lahko odreče zadovoljitev čutnemu teženju ali pa ga zadržuje z nasprotnimi nagibi. Posredno gospodujeta um in volja nad čutnim teženjem s tem, da odvrata čutno zaznavo in domišljijo od njegovega predmeta drugam. Vendar je to gospodstvo uma in volje nad čutnim teženjem dokaj omejeno, da, um in volja zapadeta lahko celo nadvladi čutnega teženja, ako čutne moči (zaznava in teženje) vsled kake napake v organizmu ali vsled pridobljene navade delujejo preveč močno, vsled česar človek postane nekak automat; čim je navzoč dotični predmet, izbruhnejo z neodoljivo močjo. Odtod strašna moč slabe prilagoditve, ki strmoglavlja tudi Samsona in Davide.

Veliko ulogo igrajo v našem psihičnem in nravnem življenju čustva. O njih naravi, izvoru in sedežu so dušeslovci raznih nazorov; eni jih smatrajo kot dejstvovanje spoznavne zmožnosti, drugi teživne, tretji stavijo za čustva neko posebno, od spoznavne in teživne zmožnosti različno zmožnost v naši duši; nekaterim so čustva posledek dušnega razpoloženja, ki sledi iz spoznanja in teženja, drugim je čustvo istost spoznanja in teženja, zopet drugim neko stanje, ki nastane vsled pospešitve ali motitve življenja in ima svoj sedež v bistvu duše same, ne pa pa v spoznanju ali teženju.¹

Čustva so naravni izraz naše čutno-duševne narave in so odmev duševnega delovanja na čutno stran naše narave, so nekake strune v živčevju in v srcu, ki dajejo glas pod vplivom duševnega delovanja, zatorej so v najožji zvezi z višjimi duševnimi zmožnostmi, z umom in voljo, z druge strani pa s čutnimi, organskimi silami. S čemur se duh prav živo peča, to povzroča gotove gibljaje tudi v najnižji naravi. Čustva so nekak kazalec, kako močno osvaja kaka ideja našega duha.² Dasi so pa čustva mnogokrat posledek višjega duševnega delovanja, je njih sedež vendar v čutnosti, zatorej je kakovost in smer čustev zelo odvisna od razpoloženja našega organizma, zlasti čutnic. Od ugodnega in neugodnega telesnega stanja je mnogokrat odvisno, kakšno vreme vlada v kraljestvu naše znotranjosti, jasno in veselo, ali oblačno, mrzlo in suho. Čustva so nekako krila, katerih se poslužujeta um in volja v svojem poletu; kakšna čustva prevladujejo v človeku, na takšno stran se pri večini ljudi nagiblje tudi njih mišljenje in delovanje.

¹ Gutberlet, Die Psychologie. Münster 1904, str. 233.

² Prim. sv. Tomaža Quaest. disputatae, de veritate, qu. 26, a. 10.

Ker je pa delovanje odvisno od telesnega razpoloženja, ki si ga človek včasih že z rojstvom prinese na svet, zato je posameznik mnogokrat že po naravi nagnjen k tej ali oni čednosti ali tudi k slabosti, n. pr. k milosrčnosti ali jezi in maščevalnosti. Naša čustva so le toliko v področju naše prostosti, kolikor so posledek višjih, prostih umskih činov, kolikor pa vznikajo na tleh naše čutne, organske narave, so le v zelo omejeni meri pod gospodstvom naše proste volje.

Za vzgojitelje in dušne voditelje je neprecenljive važnosti, spoznati čustveno individualnost svojih gojencev, otrok ali odraslih. Pred vsem je treba paziti, ni li gotovo telesno razpoloženje, morda boleha-vost, podedovana organična slabost ali kaka telesna hiba vzrok, da v tej ali oni osebi prevladujejo takšna ali drugačna čustva. Le če to vpoštevamo, moremo pravično soditi njeno delovanje in mu dajati primeren pravec. In če hočemo trajno pridobiti koga za kako lepo idejo ali ga odvrniti od slabe, ne smemo se omejiti na suho razkladanje, ampak kolikor bolj se dotičnik da voditi čustvom, toliko bolj jih moramo vpoštevati in primerno obujati. Ljudje pronicavega uma in močne volje so manj odvisni od čustev, lažje jih je prepričati z umskimi razlogi in z voljinimi nagibi, a suhota in ubožstvo v čustvih je pri njih zopet mnogokrat vzrok, da jih kako delo stane toliko več truda in osebne žrtve, njih delovanje se nam zdi nekam mrzlo in prisiljeno, a delali bi jim krivico, če bi jih presojali z istim merilom, kakor one, ki kar plavajo v čustvih. Najbolj se to opaža v t. zv. verskih čustvih. Kolikor višji je predmet, na katerega se nanaša duševni čin, toliko težji je za človeka, ki je duševno manj razvit; takemu pomagajo čustva. To se kaže zlasti pri otrokih in ženskah, katerim sta um in volja navadno manj razvita, tem močnejša so pa čustva, ki jih vsposablajo večkrat za heroična dejanja. Zreli možje pa bolj z razumom tuhtajo, čustva ostanejo v ozadju, zatorej je nemodro, možki spol dolžiti verske malomarnosti, če ne vidimo v njegovi zunanosti tolikega verskega vznosa, kakor pri ženskah; nasprotno pa je veliko večje važnosti, ako se pri otrokih vname in pridobi srce za verske resnice, kakor pa če se razum prenapolni s suhimi pojmi in umetno sestavljenimi definicijami.

Srce, ki je sedež čustev, se nikakor ne sme zanemarjati, zakaj čustva so v verskem kakor nraavnem oziru velike važnosti. Ako primerjamo vpliv, ki ga imajo višje duševne zmožnosti na čustva s vplivom, ki ga imajo slednja na um in voljo, lahko opazimo, da je ta veliko močnejši od prvega. Ako so torej čustva v pravem redu, so mogočna opora človeku v njegovem delovanju in v boju za visoke cilje, drugače pa utegnejo postati nevarna zavornica jasne spoznanja in

proste samoodločbe, zlasti če tako močno narastejo, da se spremenijo v strasti.

4. Strasti in navada.

Že itak omejena oblast razuma in volje nad čutnimi silami se še zmanjša ali celo preneha, ako čutni giblji postanejo zelo močni in trajni. Posebno močno in trajno poželenje imenuje dušeslovje strast. V vsakdanjem življenju mislimo pod strastjo navadno kaj slabega, kar je v nravnem oziru škodljivo, v resnici pa je strast le močen in trajen duševni pojav, ki sam po sebi ni ne dober ne slab. Ako so v službi razuma in volje, so dobre in človeku koristne pri njegovem delovanju, ako pa prestopijo svoje meje, so prava dušna bolezen, kakor jih imenuje Cicero,¹ ter posredno in neposredno vplivajo na voljo in ji omejujejo prosto samoodločbo. Neposredno, ker je temeljni psihološki zakon ta, da kolikor močnejše deluje ena zmožnost, toliko bolj pojema delovanje druge, zatorej silno in trajno delovanje čutnega teženja (strasti) preči delovanje višje zmožnosti (uma in volje). Posredno pa strasti vplivajo na voljo s tem, da siloma vzdržujejo v domišljiji predstave o predmetu svojega teženja, ker se pa um pri svojem delovanju poslužuje predstav v domišljiji, se tudi umsko mišljenje osredotoči krog predmeta, ki mika strasti, za umskim spoznanjem pa gre volja in tako si razbrzdane strasti podvržejo vse človekovo mišljenje in hotenje, in če to traja dalj časa, se tudi um in volja zarijeta v navado, pridobita si zli habitus in tak človek je potem podoben obsedencu, ki ga zli duhovi drže v okovih.

Strast kot poželenje ali bojazen (*passio concupiscibilis, irascibilis*) torej v naslednjih stopnjah vpliva na prostost dejanja: najprej razdraži organizem, vsled tega obrne vso pozornost nase, s tem se zatemni razum, ki potegne za seboj voljo. Ako je poželenje predhodno (*concupiscentia antecedens*) in tako močno, da popolnoma zapreči rabo razuma, dejanje neha biti prosto. Tako poželenje sicer intenzivno zvišuje energijo volje, zmanjšuje pa njeno prostost.

Ako večkrat ponavljamo kako dejanje, si pridobimo v njem neko spretnost in trajno nagnjenje k dotičnemu dejanju. V vsakdanjem življenju imenujemo to navado, ki se po pravici imenuje druga narava, ali kakor pravi slovenski pregovor: »stara navada, železna srajca«. Ako se kaka navada enkrat utrdi, obvladuje tako močno človekovo delovanje in duševno življenje, kakor da bi mu bila prirojena. Navada je lahko dobra ali pa slaba; v prvem slučaju je velikanske vrednosti za nravno življenje, ker zelo olajšuje čednostno življenje; v drugem

¹ Tuscul. III. 4.

slučaju je pa strašen tiran v človeku, ki ga močno drži v svojih verigah. Slabo navado si lahko človek navleče neprosto voljno ali prostovoljno in premišljeno. Prva se s svojimi dejanji všteta takrat, ko se človek zave njene hudobije, pa se ji prav nič ne ustavlja; prostovoljna in premišljena pa nosi osebno krivdo koj od začetka, a neha biti prostovoljna, čim človek resno in voljno sklene, znebiti se je, četudi ne gre tako hitro.

Zla navada vpliva na prosto voljo vsled svojih posledic, ki jih ima v fizičnem in psihičnem področju. V fizičnem oziru so pogubne one zle navade, katerih dejanja zasegajo v organizem, zlasti nečistovanje in pijančevanje. Vsled opetovanih činov postajata nagon in poželenje vedno močnejša in čim pogosteje se jima zadovolji, tem hujše se oglašata; naposled celo stanje dotičnega človeka dobi bolehav patološki značaj in najmanjša stvarca vzbudi poželenje tako silno, da mu se človek ne more ustavljati. Zato je tako silno težavno zastarelega pijanca, nečistnika itd. spraviti na pravo pot.

V psihološkem področju zla navada voljo popolnoma navrne na krivo pot in ji odvzame energijo, ki ji je potrebna, da se ustavlja usodopolnemu nagnjenju h grešnemu dejanju. Kakor v nadnaravnem redu, kjer človeku odvzame posvečujočo milost božjo, tako tudi v naravnem, v fizičnem in psihičnem naredi greh grozno opustošenje, in ko se enkrat utrdi kot grešna navada, postane človek v pravem pomenu suženj greha (Jan. 8, 34). Mnogokrat brezvestni ali nespametni ljudje zakrivijo, da se že otrok naleze zle navade, še preden pride k pameti. Fizično in duševno se pogostoma v cvetoči mladosti vničijo mladeniči in dekleta s polucijami; spolovila se sčasoma tako razdražijo, da se odtod razvije »neurasthenia sexualis«. Mršavo in upognjeno telo jim je živi grob, ki ga seboj nosijo, volja je popolnoma strta, človek postane kakor goba brez vsake energije, pobit, strahopeten, brez veselja do dela. Le redko in le z izrednimi sredstvi se tak siromak oslobodi strašnih spon grešne navade. Poleg nadnaravnih sredstev (molitev, pogostno sprejemanje sv. zakramentov) je takemu priporočiti resno delo, ki ga odvrne od gnusnih predstav, v katere je neprestano uprta njegova domišljija, zmerno, a ne prestrogo življenje, gibanje v prostem zraku, utrjenje telesa; če je zlo že preveč napredovalo, tudi zdravniška pomoč.

Ako slaba navada enkrat prevzame celega človeka, skazi dušo in telo ter človek vsled svoje pregrehe postane patološko nenormalen, tedaj je njegova zla navada tudi trajna zavornica moralne prostosti in sicer v tem večji meri, čim silnejše njegov razbrzdani nagon tirja zadoščenje in kolikor slabejša je volja. Pri zastarelem in globoko padlem grešniku se utrdi naposled prepričanje, da je odpor zoper tako

skušnjavo sploh nemogoč, zatorej se s popolno resignacijo vda pregrehi in skuša sam sebe prepričati, da dotično dejanje sploh ni grešno, ampak naravna potreba. Ako celo take osebe, ki so duševno in telesno normalne, imajo jasno spoznanje in še krepko voljo, stane včasih trdega boja, da se upro zli navadi, ki še je le v začetnem stanju, koliko težje je to za človeka, ki je že popolnoma v okovih dolgotrajne grde navade.

Popolnoma je sicer vničena prostost volje šele takrat, ko se po zli navadi povzročeno psihično stanje prevrže v pravo duševno bolezen — znorelost, vendar jo tudi v prejšnjih stadijih zelo omejuje, ter se vsled te navade storjena dejanja morejo le deloma všteti, zatorej samo po sebi težko grešno dejanje ni vselej tudi subjektivno takšno. Vsako nepremišljeno, le iz navade storjeno dejanje, je neprostopoljno in se zato tudi v moralnem oziru ne more všteti. Seveda kdor se vedoma, premišljeno in prostovoljno oklene kake zle navade, ta je potem tudi odgovoren za vse tisto, kar pozneje stori pod pritiskom zastarele navade, ker je tako dejanje — voluntarium in causa.

So pa tudi zle navade, ki narave same ne kazijo, kakor n. pr. navada preklinjanja, laganja, obrekovanja, zlorabe in zaničevanja svetih reči itd. Vsled take navade so pač posamezna dejanja lahko neprostopoljna, ker človeku uidejo, a trajna in prava ovira moralne slobode niso, zato je treba le nekaj resne volje, da se jih človek znebi.

5. Umsko spoznanje in volja.

Korenina človekove npravne prostosti je njegov razum,¹ ki ga povzdiguje visoko nad tvarni svet. Teženje in hotenje nujno predpostavlja spoznanje; čutno teženje se more nanašati le na to, kar mu predstavlja čutna zaznava, slično se tudi hotenje nanaša le na to, kar um karkoli spozna. Človekovo hotenje je le toliko prosto, kolikor ga spremlja in osvetljuje umsko spoznanje. Kakor je pa umsko spoznanje vir prostega hotenja, tako v gotovih okoliščinah lahko nastane tudi njega ovira. Le kjer je razum, tam je tudi prosta volja,² kjer manjka umsko spoznanje, manjka tudi prostost, kjer raste ali pada prvo, raste ali pada tudi prostost; karkoli moti ali ustavlja umsko spoznanje, moti ali ustavlja tudi prostost.

Da si torej človek prostovoljno določuje svoje delovanje in da se mu to more všteti, je pred vsem potrebna samozavest. Le kdor se zaveda samega sebe, more razpolagati s svojimi čini. A to še ni

¹ Tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet. De verit. qu. 24. a. 2.

² Ubicunque est intellectus, est liberum arbitrium. S. theol. I. qu. 59, a. 3.

vse, ampak njegovo spoznanje mora imeti znak univerzalnosti, ker le tedaj je mogoča izbira, ko bi pa umsko spoznanje bilo omejeno le na posameznost, bi tudi volja se mogla nanašati le na to. Naposled se pa za prostost nujno zahteva dejansko spoznanje, da je to ali ono dovoljeno, ali ne, dobro ali zlo. V praktičnem življenju se ta sodba o dovoljenosti ali nedovoljenosti kakega dejanja imenuje glas vesti. Karkoli je na poti tem trem momentom umskega spoznanja, omejuje tudi prostost volje. Le po spoznanju dobi volja nekako oči. Vpliv razuma na voljo je pa tudi omejen le na to, da ji predstavi predmet; le če je ta predmet vsestransko dober, tedaj jo takoj nujno vleče tudi v privolitev, drugače pa se volja lahko odloči proti navodilu, ki ji ga daje razum, po znanem izreku: *Video meliora, proboque: deteriora sequor.*

Vendar pa kolikor močnejši in številnejši so nagibi, ki jih podaje razum, toliko gotovejše se vda volja. Prostost volje ne obstoji v tem, da bi delovali brez nagibov in razlogov, največkrat določuje voljino delovanje spoznanje; dejanski se človek odloči navadno za to, kar se mu zdi najboljše, najprimernejše, najkoristnejše ali najugodnejše. Človeška dejanja se vrše le pod vplivom nagibov; včasih govore vsi nagibi in razmere za to, da človek stori ali opusti kako dejanje, v takem slučaju je volja že določena k dejanju. Nagib je toliko močnejši, čim večja je objektivna vrednost spoznanega predmeta in kolikor močnejše se osebek zaveda te vrednosti. Navadno prevladujejo oni motivi, ki se bolj vjemajo z razpoloženjem in značajem osebkov. Vendar pa nagibi nimajo tolike moči, da bi popolnoma potlačili moč proste volje; primera s tehtnico, ki se nagne na ono stran, kjer je težji predmet — v našem slučaju motivi — ni primerna, zakaj volja sama večkrat s svojo močjo nagne tehtnico na drugo stran in dá prednost manjšim nagibom nasproti močnejšim. Nasprotno pa ima tudi volja vpliv na razum, ker ga nagiblje, da svoje mišljenje obrne na ta ali oni predmet. Vendar pa vsako spoznanje ni odvisno od volje, ampak prej mora biti umski čin, potem šele sledi volja, zato pri ocenjevanju нравnih činov pride v prvi vrsti v poštev umsko spoznanje, je-li bilo to pravilno in nemoteno, je-li napačno spoznanje (zmota) zadolženo ali nezadolženo, je-li spoznanje nastopilo pred činom ali po činu.

Pomanjkljivo spoznanje je temeljni zadržek proste volje, zato različni činitelji, kakor nagon, strasti, duševne bolezni itd. ravno s tem omejujejo prosto voljo, ker zadržujejo in motijo jasno spoznanje in so vzrok, da dotične osebe »sede v temoti in v smrtni senci neznanja« (Luk. 1, 79). Zato tudi razumemo vzklik križanega Zveličarja, ki je izraz neskončnega usmiljenja in prizanesljivosti božje: »Oče, odpusti jim, ker ne vedo, kaj delajo« (Luk. 23, 34).

Predhodno, nezadolženo in neprosto voljno neznanje (*ignorantia antecedens, invincibilis*) ali nezadolžena pozabljivost sploh odstrani odgovornost, *quia nihil volitum, nisi praecognitum*.¹ Če je pa neznanje zadolženo in premagljivo (*ignorantia vincibilis*), je človek odgovoren za svoje dejanje, vendar pa tudi tako neznanje zmanjšuje odgovornost, ker je spoznanje pomanjkljivo in volja ni naravnana na slabo dejanje ko tako. Vendar pa tako neznanje ne zmanjšuje odgovornosti toliko, da bi iz velikega greha postal samo mali greh. Ako je zanemarjenje spoznanja v važni stvari (*ignorantia in re gravi*) že samo velika krivda, so tudi posledki praviloma težki grehi, in sicer zapade dotičnik krivdi oni čas, ko spozna, da vsled njegovega neznanja utegne nastati kaka škoda. N. pr. če duhovnik zanemari potrebne stanovske nauke pa vsled tega kakor slepec vodi ljudi po napačni poti, je odgovoren za slabe posledice, čim spozna, da bo njegovo neznanje pogubno drugim ali njemu samemu. Ako je pa zanemarjanje bilo le manjše, so zle posledice, ki nastopijo vsled takega neznanja, le lahki grehi. Zgodi se pa lahko tudi, da zadolženo in premagljivo neznanje postane sčasoma nepremagljivo.

* * *

Ako imamo vse to pred očmi, se bomo v praktičnem življenju varovali svojega bližnjega prehudo soditi. Ne smemo se pri tem postaviti na abstraktno stališče npravne popolnosti tudi ne na naše lastno stališče, ampak vmisliti se moramo v položaj, v katerem se ubogi grešnik dejanski nahaja in iz tega stališča ga presoјati. Kolikokrat se morda šibki trs s preneglo in preostro sodbo zlomi in potlači v močvirje pregrehe, ko bi ga mila roka še bila lahko vzravnala!

Druga praktična posledica je ta, da se spovednik, propovednik, dušni pastir in vzgojitelj mora varovati onega rabinskega rigorizma, ki kar s pestjo meče okoli sebe smrtne grehe. Ne samo, da se moramo varovati proglašati za smrtni greh to, kar se niti teoretično po moralki ne da označiti kot smrten greh, ampak pomisliti je treba, da vsled dejanskega subjektivnega razpoloženja objektivno smrten greh ni vselej tudi subjektivno tak. Smrten greh se stori le takrat, ako človek v važni reči prekrši npravni red in sicer s polnim spoznanjem in privoljenjem.²

Kjer ni važne tvarine (*materia gravis*), ali je spoznanje in prosta odločba pomanjkljiva, tam ni težkega greha. Seveda je mogoče tudi

¹ Lehmkuhl, Theol. Moralis. T. I. pg. 23.

² *Omnia peccata ex genere suo mortalia possunt transire in venialia ex defectu plenae libertatis seu deliberationis. Amort, Tractatus de peccatis. Disp. II. qu. 2.*

nasprotno: ako človek po svojem spoznanju z gotovostjo smatra lahko stvar za težko in vkljub temu ravna proti glasu vesti, stori težki greh.

Ker je subjektivni moment tolike važnosti pri presojevanju nravnih činov, si mora tudi dušni pastir prizadevati na podlagi že pridobljenega psihološkega in psihiatričnega znanja koliko najbolj spoznavati poedince; individualna pastoracija je silno važna in potrebna, zato bo dušni pastir porabil primerno priliko, da se seznanj s svojimi ljudmi ter spozna njih individualne posebnosti in domače hišne razmere. V pedagoških krogih se polaga velika važnost na to, da učitelji in starši večkrat občujejo med seboj, še večje važnosti je to za dušnega pastirja.

Naposled pa mora vsak človek in zlasti še duhovnik biti pred vsem skrben dušni pastir samega sebe in si s pomočjo milosti božje prizadevati, da ima v pokorščini nižje sile svoje narave, da se raznim skušnjavam in zlim priložnostim upira hitro od začetka ter si z resnim delom in premagovanjem utrdi svojo voljo, sicer utegne postati žalostna žrtev samega sebe, pravi »suženj greha«. Zraven bo pa primerno skrbel tudi za svoje telo in njega zdravje, zakaj zdrav duh v zdravem telesu je največji blagor za človeka na tem svetu. *F. K.*



II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Duhovnik izvrševalec oporoke. Vsak, ki dela oporoko, sme v njej določiti zanesljivo osebo kot izvrševalca svoje zadnje volje (Testaments-Exekutor, Vollzieher des letzten Willens). § 816 drž. zak. se namreč glasi: Ako je rajnik določil izvrševalca svoje zadnje volje, je dotičniku dano na voljo, da vsprejme to opravilo ali ne. Če ga prevzame, je zavezan, da kot pooblaščenec naročila zapustnika ali sam izvrši, ali pa da počasnega dediča priganja k izvršitvi.

V velikó zadrego pride zlasti mlajši duhovnik, če naj hkrati nastopi kot izvrševalec oporoke n. pr. po rajnem župniku. Sicut coecus est in via. Pokliče ga notar, citira ga sodišče, nadlegujejo ga dediči, oglašajo se upniki, določajo se mu plačilni nalogi, legatarji ga sproti prosijo za to in ono itd.

Da bi se duhovnik vseh teh sitnosti kar naravnost odkrižal, in odklonil opravilo izvrševalca poslednje volje, ne kaže, ker je izvrševalec zadnje volje potreben še posebej duhovniškim oporokam. Tudi pijeteta zahteva, da stori rajnkemu to uslugo.

Nek župnik je dekana postavil za izvrševalca svoje zadnje volje. Ta pa se je branil tega posla in predlagal sodišču soprovizorja. Sodišče pa v to ni privolilo in je dekānu naznanilo, da bo, če on neče biti izvrševalec oporoke, izvršitev poslednje volje prepustilo naravnost dedičem. § 817 drž. zak. pravi namreč: Ako rajnki ni postavil izvrševalca svoje poslednje volje, ali če ta ne prevzame te skrbi, naj dediči sami neposredno izvršijo njegovo voljo, ter se naj o tem skažejo pred sodnijo. Ozir legatarjev zadostuje, da jih dedič obvesti o legatih. Legatar naj se v tem slučaju sam pobriga, da dobi od dediča to, kar mu je ranjki sporočil.

K temu so sorodniki-dediči navadno kje daleč doma, ne morejo priti vsak čas k sodišču, ne poznajo legatarjev in so še manj informirani o zapuščini kakor n. pr. kapelan.

Duhovniku izvrševalcu oporoke podati nekaj navodil, je namen temu sestavku. Vedeti mu je treba: 1. Kaj ima storiti izvrševalec oporoke; 2. kako se navadno vrši zapuščinska obravnava. Ker duhovnik ob takih prilikah ne vtegne prebirati celih knjig in potrebuje hitre informacije, je sestavek kolikor mogoče kratko, točno in pregledno začrtan.

A.

Kaj ima storiti izvrševalec oporoke?

1. Izvrševalec ne more, tudi če ga je rajnki v to pooblastil, tožiti v imenu zapuščine (odlok z dne 31. jan. 1884, št. 746. Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes von Glaser, Unger und Walther, Band 1-25, fortgesetzt von Pfaff, Schey und Krupsky 9871).

2. Iztirjatev zapuščinskih aktiv (n. pr. zaostale štole in drugih dolgov) navadno ni njegova skrb (odlok 3. julija 1860, št. 6476, slg. 1156).

3. Nima pravice ovreči oporoke (odlok 18. jan. 1881, št. 312, slg. 8255).

4. Pač pa sme rekurirati proti pripoznatvi kakega dediča (odlok 17. marca 1891, št. 3160, slg. 13.659).

5. Zapustnik lahko določi razven izvrševalca oporoke tudi posebnega pravnega zastopnika (odlok 12. julija 1876, št. 8158, slg. 6204; 3. febr. 1875, št. 1073, slg. 5617).

6. Dedič ne more zabraniti njegove ingerence s tem, da bi sam odločil kakega drugega pooblaščenca (odlok 9. jan. 1868, št. 11.674, slg. 2965); tudi mu ne more odpovedati ali ga odsloviti (odlok 30. jan. 1877, št. 374, slg. 6367), ker izvrševalec ne zastopa samo dediča, ampak tudi druge, ki imajo opraviti z zapuščino.

7. Če je tudi imenovan izvrševalec oporoke, se uprava zapuščine lahko prepusti dediču (odlok 30. dec. 1861, št. 8214, slg. 2076).

8. Izvrševalec oporoke ne more cedirati ali odstopiti od svojih pravic (odlok 11. marca 1874, št. 1853, slg. 5295), če bi n. pr. rajniki naročil: legati naj se izplačajo, kar pa ostane, naj izvrševalec oporoke porabi v ta ali oni namen (odlok 23. jun. 1891, št. 7718, slg. 13.828).

9. Se mora uradno obvestiti o tem, da je postavljen za izvrševalca oporoke ter povabiti k inventuri. (Katechismus des österr. Erb-rechtes, Manz'sche k. k. Hof-, Verlags- und Univ. Buchhandlung, Wien 1885, str. 101, § 195).

10. Brez njegove pritrditve se zapuščinska obravnava ne sme skleniti. On potrdi, da je dedič izvršil vse, kar je rajniki naročil ter podpiše v ta namen tudi testamentarični izkaz (Katechismus des österr. Erbr. str. 95, § 186).

11. Daje sodišču potrebne informacije: n. pr. pri mrtvaškem ogledu, inventuri itd., prijavi morebitne dolžnike.

12. Opozori sodišče na eventualne pomote. Rajni g. S. je določil v svoji oporoki: G. župnik M. naj si tudi nekaj — karkoli — izbere iz moje zapuščine v prijazen spomin. Sodišče je poslalo intimacijo M. v naši škofiji, dočim je rajniki brezdvomno mislil na M. v drugi vladikovini.

13. Skrbi ranjkemu za primeren pogreb, mrtvaško opravilo, ter vpliva na dediče, da mu postavijo dostojen nagrobni spomenik. Vendar ne sme, tudi če mu je zapustnik v oporoki naročil, naj prevzame skrb za pogreb, v ta namen na račun zapuščine najeti posojila (odlok 19. maja 1892, št. 5221, slg. 14.264).

14. Če zapustnik o tem ni ničesar določil, gleda na to, da se rajnkega bukve, pisma in duhovska obleka izločijo iz zapuščine, ter da se ne prodajo na licitaciji, ako nima dedič nič proti temu. Podpisani se je obrnil radi tega do notarja, ta pa se je odsekal: od sodišča imam nalog, da moram vse, vse prodati; nato je šel k sodnijskemu sekretarju, ki je prošnji takoj ugodil.

15. Posebno vestno in natanko naj pregleda število neopravljenih sv. maš ter naj že prej sešteje štipendije.

16. Da gre (ob smrti nadarbinarja) pri popisu in ločitvi delo bolj hitro od rok, naj s cerkvenimi ključarji od točke do točke že prej pregleda zadnje potrjene cerkvene račune, cerkveni in nadarbinski inventar, ter dnevnik dohodkov in stroškov. Drugače se takrat lahko marsikaj prezre radi kratkoče časa. (Poč, Duh. posl. str. 335.)

17. Še predno pride politična komisija, si ogleda pomanjkljivosti poslopij, povpraša domače ali dotične obrtnike, kdaj se je to ali ono

sezidalo ali popravilo, da ve dati pojasnila. Če mogoče, naj poišče dotične podatke v troškovniku (Dannerbauer, str. 750).

18. Ako česa manjka, kar mora prednik povrniti, naj to naznani pri popisovanju zapuščine ali pri sodnijski obravnavi (Poč, Duh. posl. str. 537).

B.

Kako se navadno vrši zapuščinska obravnava?

Ker se gre samo za zapuščino rajnkega, mora se najprej konstatirati smrt zapustnikova. Sodišče prevzame takoj zapuščino v svoje varstvo, če treba, se zapuščina uradno zapečati. Ako se je našel testament, se pred sodnijo odpre ter javno pred pričami razglasi. V posebnih slučajih se brž ko brž napravi inventar, dedičem naznani sodišče smrt zapustnikovo, ter jih pozove, naj se izjavijo, hočejo li biti dediči ali ne. Dedinsko izrečenje je ali pogojno, ali brezpogojno. Sodišče izda edikt, v katerem pozivlja zapuščinske upnike, naj v določenem obroku oglasijo pri sodišču svoje tirjatve. Dokler teče zapuščinska obravnava, izroči se lahko dediču zapuščina v gospodarstvo, pa še ni njegova last, in dedič ne more ž njo početi, kar bi hotel. Zapuščina duhovnikov se navadno proda na licitaciji. Na to se določijo plačila za erar, učiteljski penzijski fond, zapuščinsko obrnavo, cenitev, razprodajo itd. Dedič se mora izkazati, da je izpolnil vse, kar je zapustnik naročil v oporoki. Zapuščinska obravnava se konča s tem, da izda sodišče pismo, v katerem se bere, da se zapuščina izroči dediču v popolno last. To pismo se imenuje prisojilo. S prisojilom dokonča sodišče svoj posel in dedič je odslej gospodar in lastnik zapuščine.

Posamezne stopnje zapuščinske obravnave so tedaj sledeče:

1. Konstatira se smrt zapustnikova (Todfallsaufnahme).
2. Zapuščina se uradno zapečati (enge Sperre, Verschließung und Versiegelung des Nachlasses).
3. Naznani se oporoka (Kundmachung des Testamentes).
4. Intimirajo se dediči (Aufforderung der Erbberechtigten zur Erbs-erklärung).
5. Dediči se izrečejo ali pogojno (bedingte), ali brezpogojno (unbedingte Erbs-erklärung).
6. Pozovejo se upniki (Einberufung der Verlassenschaftsgläubiger).
7. Napravi se inventar (Inventierung des Nachlasses).
8. Zapuščina duhovnikov se navadno proda (Feilbietung, Versteigerung, Licitation).
9. Določijo se plačila (Nachlassgebührenaussweis).
10. Poda se testamentarični izkaz (Testamentsausweis).
11. Prisodi se dedščina (Einantwortung).

C.

Kot pripomočke lahko vporabi izvrševalec oporoke pred vsem sledeče vire:

1. Državni zakonik § 816 in 817 z opazkami.
2. Poč, Duh. posl. str. 334—347: oskrbovanje nadarbinskega premoženja ob izpraznjeni službi.
3. Dr. Tavčar, Slov. pravnik, snopič II., str. 235—243: o zapuščinski obravnavi.
4. Dannerbauer, Praktisches Geschäftsbuch, str. 754 in sl: Vorgang bei der Verlassenschaftsabhandlung nach dem Tode eines Pfarrbeneficiaten, in pa str. 409: Feilbietung und Licitation; die wesentlichen Bestimmungen der Licitationsordnung.
5. Damianitsch, Handbuch des Verfahrens außer Streitsachen, enthaltend die Verlassenschaftsabhandlung (Manz'sche k. u. k. Hof-Verlags und Universitäts-Buchhandlung, Wien, I., Kohlmarkt 20, 7 K).
6. Dr. M. Luckner, Über die Abfassung von Testamenten, nebst einer gemeinverständlichen Auseinandersetzung des gerichtl. Verfahrens bei der Verlassenschaftsabhandlung, Manz 3 K.
7. Dr. Ferd. Schuster, Kommentar zum Gesetz über das Verfahren außer Streitsachen-, Verlassenschaftsabhandlung, Manz 8 K 40 h.
8. Dr. Josef Unger, Die Verlassenschaftsabhandlung in Österreich (se dobi samo antikvarično 3 K).
9. Katechismus des österreichischen Erbrechtes, dann Verlassenschaftsabhandlungsrechtes, Manz, kartoniert 1 K 50 h.

Z zadnjo knjigo bo izvrševalcu oporoke pač najbolj ustrezno, in sicer zato, ker je 1. po ceni, 2. kratka, 3. pregledna, 4. celotna, 5. izvrševalcu duhovniške oporoke kot nalašč prirojena, ker se posebič ozira tudi na zapuščine duhovnikov, 6. priročna; izvrševalec jo lahko vtakne v vsak žep, ter jo citira pri inventuri, prodaji itd.

Zato podajemo tukaj kratek pregled v tej knjigi za izvrševalca oporoke odločene tvarine.

§ 173. Katero sodišče prevzame in vodi zapuščinsko obravnavo? — 175. Splošni pregled zapuščinske obravnave. — 176. Kdo naznani sodišču smrt zapustnikovo? — 177. Kaj določa zakon o mrtvaškem ogledu? — 178. Kakšen je približno tozadevni uradni formular? — 179. Kdaj je treba zapuščino zapečatiti? Kdaj lahko ostane nezapečaten? Kaj se shrani pri sodišču? — 181. Kdaj izostane zapuščinska obravnavo? — 182. Kaj se pri m. ogledu izloči od zapuščine? — 183. Kako se objavi a) spisan, — 184. b) ustmen, — 185. c) pri notarju napravljen ali shranjen testament? — 186. Kakšen popravek ima izvrševalec oporoke? — 187. Kje se shranijo originalni testamentov? — 189. Kaj se zgodi z redovnimi znaki? — 191. Kdaj se napravi zapuščinski inventar? — 192. Kdo izvrši inventuro? — 193. Kakšne dolžnosti ima sodnijski komisar glede inventure? — 194. Kaj je zapovedano o cenilcu? — 195. Kdo mora biti pričujoč pri cenitvi? — 197. Kako se inventirajo vrednostne listine? — 198. Kako se biležijo tirjatve? — 199, 200. Kako se navede ostala zapuščina? — 201. Kako se cenijo nepremakljiva posestva? — 202. Kaj, če se najdejo v zapuščini tuje reči? — 203. Se-li tudi zapustnikovi dolgovi zapišejo v inventar? — 205. Kaj je predpisano o inventuri po nadarbinarjih? — 206. Kdo podpiše inventar? — 209. Kdo plača stroške za inventuro? — 214—216. Kdaj in kako se napravi testamentarični izkaz? — 226. Kaj velja o plačilih? — 229. Kaj se všteje v passiva? — 231. Koliko odstotkov se plača za zapuščinske davke? — 232. Kdo jih plača? — 237. Kje

n kdaj se plača prispevek za učiteljski penzijski zaklad? — 238—250. Kako je v posameznih kronovinah? — 259. Kaj je prisojilo? — 266. Kaj, če se pozneje najde še kaj zapuščine? — 267. Kaj, če se najde oporoka šele po prisojilu? itd.

Že iz tega pregleda je razvidno, da je ta knjiga pravi vademecum za izvrševalca oporoke. Zato bi bilo želeti, da si jo naroči vsak duhovnik. Če že ne bo potreboval kot izvrševalec poslednje volje, jo lahko uporabi kot nekak promptuarium.

Saj ni treba, da bi duhovnik študiral še zapuščinsko obravnavo, bi vtgnil kdo reči, to je za juriste! No, de necessitate sicer to ni, dobro in koristno pa vendar bo, če si duhovnik, ki ima že opraviti z zapuščino, preskrbi vsaj najpotrebnejšega vpogleda v zapuščinsko obravnavo. S tem bo duhovnik povzdignil svoj ugled pred uradnimi osebami, pa tudi pred drugimi, če jim ve takoj prav svetovati in odgovoriti. Izognil se bo tudi sitnega povpraševanja po pisarnah, nepotrebnih potov in stroškov.

Anton Stergar.

Oporoka in kodicil. Ako je kdo poprej napravil kodicil, pozneje pa oporoko, poslednja ipso facto ne prekliča volil, ki jih je kdo sporočil po veljavnem kodicilu. Tak slučaj še je razpravljal minulo leto pri nekem c. k. okraj. sodišču na Štajerskem. Dotični g. sodnik je menil, da cerkev, kateri je testator bil namenil volilo, tistega ne bo dobila, ker ga v poznejšem svojem testamentu ni ponovil. Veesl. c. k. finančna prokuratura, katero je dotični g. župnik v tej zadevi poklical na pomoč, se je potegnila za cerkveno volilo, češ, da oporoka ipso facto ne podere starejšega kodicila, ako je ta bil postavno popravljen. Dotično c. kr. sodišče je v tej zadevi vnovič zaslišalo prič oporoke in glavnega dediča in je na podlagi teh izpovedb zapriseženih prič prisodilo cerkvi njej voljeno sporočilo. *Vigilantibus iura!* *J. Voh.*

Konvalidacija ali sanacija neveljavnega zakona radi zadržka javne spodobnosti? V hiši A. imajo več hčer. Mladenič Kaj se veljavno zaroči z Berto, a zaroka se kmalu razdere mutuo consensu. Kaj na to v zakon vzame Sempronijo iz druge hiše. Čez nekaj let smrt ta zakon razloči. Kaj ne more sam ostati, si išče nevesto in jo najde v Silviji, sestri svoje nekdanje zaročenke Berte. Kaj in Silvija prideta k zapisovanju, odgovorita na stavljena vprašanja, kakor vesta, vendar zaroke med Kajem in Berto nihče v misel ne vzame; na vprašanje, jeli že kateri drugi zakon obljubil, odgovori Kaj z »ne«, ker meni, da se vprašuje za čas po smrti prve žene. Zakon se sklene in vsi so prepričani, duhovnik kakor svatje, da veljavno. Prvemu otroku iz tega zakona je za botro sestra žene — Berta, ki je kmalu po razdoru svoje zaroke s Kajem drugega možila. V razgovoru pri vpisovanju krsta omeni botra, da je že bila ona svoj čas Kajju za ženo namenjena in že bila celo z njim zaročena, da pa je vesela, ker se je vse razdrlo.

ko Kaj kar nič lepo s Silvijo ne ravna. V trenutku ni sicer tako pozoren duhovnik na opombo o Bertini zaroki s Kajem, pač pa mu začne delati preglavice pozneje, ko se je zopet spomni. Vpraša se, čemu se radi tega vznemirja duhovnik?

Rešitev.

a) Poglejmo najprvo, ali ima kakšen vpliv zaroka med Kajem in Berto na sedanji zakon med Kajem in Silvijo! Odgovor je jasen, če se pomisli, da izvira iz veljavno sklenjene zaroke razdiralen zadržek javne spodobnosti. § 35 znane instrukcije za duhovna sodišča določuje: *Sponsalia valido et pure inita obstant, ne sponsorum alter cum alterius consanguineis in primo gradu matrimonium contrahat.*¹ Ta zadržek ostane, če se tudi zaroka razdere.² In zato zakon, ki se je sklenil brez spregleda tega zadržka, kakor se je zgodilo v našem slučaju, je neveljaven. Pomisleki duhovnikovi tedaj niso skrupelni, imajo svoj vzrok; duhovniku vendar ne more biti vse eno, ali je zakon veljaven ali neveljaven, kakor hitro zasledi neveljaven zakon, bo pač smatral za svojo dolžnost skrbeti, da se stvar uredi. Kaj se naj stori v našem slučaju?

b) Kot pravilo velja, naj se prepreči razdor zakona in naj se spremeni neveljaven zakon v veljaven, razun ako bi že bil zakon razveljavljen po državni oblasti ter bi nameravala mož ali žena skleniti novi zakon ali ga pa že celo sklenila, v tem slučaju bi se moralo delovati, da se zakon, ako le mogoče, razveljavi tudi po cerkveni oblasti.³ V našem slučaju se bo torej moralo delovati, da se spremeni neveljaven zakon v veljavnega. Kar se pa tega tiče, je treba prevdariti, po katerem načinu se naj bi to zgodilo; zato je namreč dvojni način — poveljavljenje zakona (*convalidatio*) in izceljenje zakona v korenini (*sannatio in radice*). Najprvo se mora v poštev vzeti poveljavljenje.⁴ Da se po poveljavljenju spremeni neveljaven zakon v veljavnega, je treba v slučajih, kakor je naš, spregleda od zadržka, se morata zakonska zavedati neveljavnosti sklenjenega zakona vsaj kolikor toliko, in slednjič morata ponoviti zakonsko privoljenje⁵ in sicer, ako je zadržek očit, pred župnikom in dvema pričama, ako pa je skriven in bo tudi skriven ostal, kolikor se da soditi, bi zadostovalo, da bi sama privatno ponovila privoljenje, vendar pa se priporoča tudi v tem slučaju, da se

¹ Kosec, Katoliško zakonsko pravo 14.

² Dr. Aichner, *Compendium iur. eccl.* 8, 619.

³ Dr. Ritter v. Scherer, *Handbuch d. Kirchenrechtes*, II. Band, IV. Buch 499.

⁴ Dr. Ritter von Scherer IV, 508.

⁵ Kosec, Katoliško zakonsko pravo 216. — Dr. Ritter von Scherer IV, 504. 505.

izvrši, če se le more zgoditi brez nevarnosti, po tridentinski obliki.¹ V našem slučaju sicer ve in to brez dvoma več kakor pet — vsaj tako razmerje, kakor je bilo med Kajem in Berto, se razve po soseski in gotovo bo še prič, ki se ga spominjajo — za dejstvo, iz katerega izvira zadržek, a zadržek je ljudem neznan; toda kdo je porok, da jim bo neznan ostal, pa če bi jim tudi neznan ostal, ali ga ni mogoče spričati tudi »per sententiam iudicis«? Torej je vsaj smatrati zadržek za očitega² in zato bi se potem takim moralo privoljenje izvršiti po tridentinski obliki. A težave bo delalo privoljenju žalostno razmerje med možem in ženo, in če bi ga bilo mogoče ponoviti tudi samo privatno, kar pa v našem slučaju ne bo šlo. Po pravici se je bati, da v takem slučaju, kakor je naš, nastane še hujše zlo, kakor hitro bi zvedela zakonska za neveljavnost zakona; radi tega bo kazalo, naša zakonska pustiti v nevednosti ter prositi za izceljenje v korenini.³ Prošnjo na svetega očeta za izceljenje v korenini bo vložil duhovnik po svojem ordinariju najbolje pri penitencijariji.⁴ *Dr. Fr. Kruljc.*

Ali se naj vpiše v krstne bukve oče nezakonskega otroka, če to sam želi? H krstu nezakonskega otroka pride tudi nezakonski oče s pričama.

Kaj bi pa radi?

Naj me vpišejo za očeta tega le otroka!

Ste-li pravi oče? Da!

Kdaj se bosta vzela?

Zdaj se še ne moreva. Ona dobiva pokojnino, ni veliko, pa pustiti je le škoda, jaz pa še tudi nisem sam svoj.

Potem je pa to tako zastojno delo. Otrok itak ne bo imel vašega imena, pozakonjen pa na ta način tudi ni. Le poročita se, po poroki bomo pa otroka prepisali!

Oče odide in se pozneje ni več oglasil. Mogoče je hotel gosp. župnik s tem, da ni ustregel želji nezakonskega očeta, nekako indirektno vplivati nanj, da bi se brž poročil z otrokovo materjo, vendar ni ravnal prav.

Prvič je župnik postavno zavezan ugoditi želji nezakonskega očeta. »Der Matrikenführer hat die unter Beobachtung der gesetzlichen Vorschriften abgegebene Vaterschaftserklärung in das Taufbuch unweigerlich zu gestatten.«⁵

¹ Dr. Ritter von Scherer IV, 503. — Dr. Aichner, Comp. 8, 6. 80.

² Dr. Aichner, Compend. 8, 647. — ³ Dr. Ritter von Scherer IV, 508.

⁴ Dr. Ritter von Scherer IV, 508 opom. 35. Dr. Aichner, Compend. 8, 646.

⁵ Dvorni dekret z dne 27. jun. 1835, št. 16.406, Griefsl, Matrikenvorschriften str. 123. — Tako naroča tudi sklepni protokol za lav. škofijo XXXVI, leta 1884, str. 2, 3.

Drugič je radi otroka zelo želeli takega vpisa, ker mu daje velike pravice po državnem zakoniku, §§ 166--171, 762-764 (Poč, Duh. posl. str. 81.). Drugače je treba te pravice otroku dobiti šele po tožbi za očetovstvo (Paternitätsklage).

Pomisliti pa je:

- a) da mati dostikrat sploh ne toži, vse ostane in suspenso, otrok pa le nima očeta;
- b) umrje lahko oče ali mati;
- c) če mati toži, očetovstva vsakokrat ne more dokazati;
- d) če tudi tožbo dobi, ostane zamera;
- e) če pa se oče sam da vpisati, ju je lažje pripraviti do tega, da skleneta zakon.

Tretjič: Mati ne more potem koga drugega tožiti za očetovstvo.¹

Četrtič: Če se pozneje poročita, izvrši legitimacijo kratkim potom župnik sam, naj sta se poročila v domači župniji ali kje drugje. Zадostuje samo opomba: Na podlagi poročne knjige tom . . . pag . . . , ali poročnega lista z dne . . . sta I. I. in N. N. sklenila zakon. (Grießl, Matrikenvorschriften, str. 127.)

Ant. Stergar.

Mož želi prepisati na svoje ime nezakonskega otroka svoje žene, kateremu pa on po lastni izpovedi ni oče. Fr. Š. vzame samiško nevesto, ki pa že ima otroka. Otrok je kmalu goden za šolo, Fr. Š. ga da pod svojim imenom vpisati v šolsko matico. Zato zve sosed, s katerim sta si že dolgo navskriž, ter ga zatoži, češ: otroka je dal vpisati pod napačnim imenom ter hotel preslepiti šolsko oblast.

Ves potrt pride Fr. Š. h g. župniku ter prosi, naj mu pomaga: naj le njega vpiše za očeta temu otroku, čeravno on ni oče, samo, da bo otrok dobil njegovo ime.

G. župnik mu odgovori, da ne more na noben način zapisati v matrike kaj takega, kar ni res, ter mu svetuje, naj gre k sodniji, tam bo že zvedel, kaj ima storiti, da se otrok prepíše na njegovo ime. Tako ravnati naroča Cerkevni zaukaznik za lav. škofijo 1884, slepčni prot. B, str. 11.

Samoumevno je g. župnik storil prav, da je prošnjo F. Š. kratko malo odbil.

Vprašamo tukaj le: Ali bo Fr. Š. pred sodnijo kaj dosegel? Legitimacija je v tem slučaju izključena. Kaj pa adopcija?

Ko bi se pozakonjenju stavile nepremagljive zapreke, ali ko bi mož hotel sprejeti otroka, čegar oče on ni, ter mu dati dedinske pra-

¹ Odlok 31. jan. 1882, št. 13.716, Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes von Glaser, Unger und Walther 8854, ad § 164, 1. drž. zak.

vice, ga more sprejeti za svojega, to je: more ga posinoviti, pohčeriti. (Poč, Duh. posl. str. 83.)

Vendar pa bo Fr. Š. pri sodnji težko kaj dosegel, ker zahteva državna postava za adopcijo sledeče pogoje:

1. § 179 drž. zak.: Posinovnik mora biti za časa adopcije brez zakonskih otrok. Odlok 21. jun. 1871, št. 7328, Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes von Glaser, Unger und Walther, Band 1—25, fortgesetzt von Pfaff, Schey und Krupsky, pravi sicer: Strenger Beweis der Kinderlosigkeit ist nicht zu fordern.

2. § 180 drž. zak.: Posinovnik mora biti star 50 let.

3. Posinoveljenec pa mora biti najmanj 18 let mlajši od tistega, ki ga hoče posinoviti.

Sicer pa bi otrok, tudi če se posinoveljenje dovoli, imel dvojno ime: ono nezakonske matere in ono posinovnika, ker sodnija ne potrdi adopcijskega pisma, če se v njem zahteva, da naj ima posinoveljenec samo rodbinsko ime posinovnika. (Odlok 21. jun. 1871, št. 7328, slg. št. 4206.)

Posinoveljenca prvotno ime mora stati pred onim posinovnika. (Odlok 31. marca 1897, št. 3846, slg. 16.003.)

Vsled odloka just. min. z dne 30. apr. 1860 sicer ni predpisano, da bi se posinoveljenje zabiležilo v krstnih bukvah, čeravno je to želeli radi morebitnih zakonskih zadržkov, vendar pa sporoči sodnija vsled odloka just. min. z dne 6. dec. 1859 posinoveljenje c. kr. namestniji, namestnija pa ordinarijatu in ordinarijat dotičnemu župnijskemu uradu.

Če želi mož natančnejših navodil glede potrebnih adopcijskih poslov, naj ga župnik opozori na §§ 257—265 ces. pat. z dne 9. avgusta 1854, št. 208 drž. uk. lista. *Ant. Stergar.*

B. Liturgika.

Rationabiles ali rationabile? V introitu Dom. in Albis se bere v Pustetovih izdajah misala: Quasi modo geniti infantes alleluia: rationabiles sine dolo loc concupiscete« etc. Mehlinška izdaja in misale, ki ga je Propaganda bila izdala l. 1862 pa bereta: Quasi modo geniti infantes rationabile sine dolo loc concupiscite etc. Nek sosednji kn. šk. ordinariat je izdal naročilo, da se naj bere rationabile, in se popravijo misali, ki imajo drugačno besedilo, češ, da se na Belo soboto (sabbato in Albis) bere v berilu, ki je vzeto iz I. lista sv. ap. Petra 2. pogl. od 1—10. v. v 2. v. »sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite.« Kaj je tedaj prav rationabile ali rationabiles?

G. urednik Pustetovih liturgičnih knjig si ni vedel pomagati, zato je dne 20. junija 1864 sledeča vprašanja predložil S. R. C. v Rim. I. Q. »Sabbato in Albis in Epistola legit editio Propagandae rationabiles sine dolo lac concupiscite. Nonne legendum cum Vulgata rationabile? S. R. C. responditi Legendum: rationabile II. Q. Dominica in Albis in Introitu editio Propagandae iterum legit rationabile Cum in introitu versio Vulgata adhiberi non soleat, quaeritur utrum heic legendum: rationabiles aut rationabile? Respondit S. R. C. Retinendum: rationabiles. Zakaj tako? Sv. cerkev je skoraj vse Introite Graduale, Offertorije, Communio in vse kar pevcev zbor poje pri sv. maši povzela iz onega latinskega prevoda sv. pisma, ki se imenuje »Itala«; berila in evangelije pa iz prevoda »Vulgata« imenovane, od tod ta razloček. Itala veže rationabile z lac Vulgata pa z infantes, zato bere rationabiles. Ker utegneta obe prestavi prav imeti, zato se mora v introitu Dom in Albis brati rationabiles a v berilu poprejšnje sobote pa rationabile. Tako je v Actis et Regestis S. R. C. Tako ima Typica editio Missalis Romani, tako se mora brati, a se misale ne sme pačiti.

J. Voh.

Krajši obrazec pri podeljevanju poslednjega olja. Kongregacija rimske in splošne inkvizicije je z odlokom dne 25. aprila 1906 določila, da se v slučaju sile in predstoječe smrti rabi ta-le skrajšani obrazec:

Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen.

Skrajšani obrazec za občno odvezo. Generalni prokurator kapucinskega reda je od kongregacije za sv. obrede izprosil dovoljenje, da se pri občni odvezi, ki se podeljuje privatno po zakramentalni odvezi, uporabi krajša formula, ki se glasi:

Auctoritate a Summis Pontificibus mihi concessa, plenariam peccatorum tuorum Indulgentiam tibi imperior. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen.

F. K.

C. Katehetika.

„**Monakovska metoda**“ nelogična? »Monakovska metoda« je povzročila med kateheti prav živahno kontroverzo. Smelo rečemo, da se v tako kratkem času še ni v nobeni dobi toliko pisalo in razpravljalo o katehiziranju, kakor zadnjih 7 let.¹ Že v tem oziru lahko re-

¹ Glej: A. Čížek »Katehetična metoda nekdanj in sedaj«; str. 15 in nasl. Slovstvo.

čemo, vsa čast monakovskim katehetom! Čule so se pa o njihovi metodi najrazličnejše sodbe.¹ Nekateri so jo pobijali kot nepotrebno novotarijo, drugi z vso vnemo dokazovali, da ni nič novega, da se je po njihovem načinu že davno poučeval krščanski nauk. Nekateri so se zgražali nad njo, češ, proticerkvena je, torej nad vse opasna, drugi pa trdili, da je le na ta način mogoče vplivati blagodejno na razum in srce ter otroke trajno nagibati k versko-nravnemu življenju. Le »monakovska metoda« se ozira na otroške zmožnosti in način njihovega pojmovanja, rekli so eni, nepsihološka je, trdili so drugi. Odkod ta nasprotstva? Večinoma so izvirala iz površnosti kritikov. Mnogi niso niti spoznali karakteristikon »psihološke« metode, o kaki malenkostni pomanjkljivosti so pisali dolge članke, cele brošure, a kar je dobrega na njej, so v svoji ognjevitosti popolnoma prezrli. Drugi so po eni več ali manj nedovršeni katehezi sodili vso metodo. O nekaterih kritikih smelo trdimo, da niso niti prečitali Weberjevih in Stieglitzjevih katehez, vsaj pazljivo ne, sicer bi ne mogli tako krivo soditi o njuni metodi. Med slednje prištevamo tudi Viktor Keller-ja,² ki trdi,³ da »monakovska metoda« ni logična.

Dokazali bomo, da je to očitanje krivično. To pa ne toliko radi tega, da bi branili monakovske katehete, marveč opozoriti hočemo s tem na pogrešek, ki bi ga lahko storil katehet-začetnik, ki hoče poučevati po »novi« metodi.

»Monakovska metoda«, tako piše Keller, »počne redno z nazori-
lom, ki so v njem nekako posebljeni pojmi, ki jih hoče katehet raz-
viti. Če bi rad katehet razložil n. pr. 23. vprašanje Vel. katekizma
»Kakšna mora biti naša vera?« poiskal bo kak vzgled n. pr. moža, ki
je »splošno«, »trdno«, »živo« in »stanovitno« veroval. Pripovedoval
bo njegovo življenje, pa povdarjal zlasti one momente, iz katerih je
posebno razvidno, kakšna je bila njegova vera. Pri »razlagi« (II. stop-
nja) preide po abstrakciji od poedinih do splošnih pojmov pa pravi:
Peter je vse veroval, kar je Kristus učil, njegova vera je bila splošna.
Naša vera je splošna, če verujemo brez izjeme vse... Peter ni prav
nič dvomil nad tem, kar je Kristus učil, njegova vera je bila trdna.
Naša vera je trdna, če verujemo tako, da prav nič ne dvomimo...
itd. Takšna mora biti tudi naša vera. Logičnega dokaza, da in zakaj
moramo tudi mi tako verovati, nam ta metoda ne poda. Se-li da ta
dokaz izvajati iz pripovedi? Moram jaz verovati, ker je Peter veroval?

¹ Ibidem: Kritika »psihološke metode« str. 17 in nasl.

² Najnovejše njegovo delo je: »Die Katechismusfrage« (München 1906. Cena 80 vin.), kjer se pa nahaja mnogo zdravih misli.

³ V »Katechetische Blätter« 1906, 8. zv. »Analyse und Synthese«.

Je-li to logično?« Tako Keller. Sedaj si pa oglejmo Stieglitz-ovo katehezo, ki obravnava isto snov: O lastnostih naše vere.¹

Kot nazorilo mu služi: Jezus obeta presveto rešnje Telo (Zgodbe sv. pisma II. del št. 34.), oziraje se zlasti na besede Petrove: »Gospod h komu pojdemo? Ti imaš besede večnega življenja, mi pa smo verovali in spoznali, da si ti Kristus, sin živega Boga.«

Na drugi stopnji (razlaga) nadaljuje tako-le: To je bil lep odgovor, prav možka beseda. To se pravi verovati. — Jezus je vprašal apostola: »Li hočete vi tudi oditi?« Kaj meni Gospod? . . . On apostolov ni samo vprašal, nekako zapovedal jim je: Vi ste moje besede slišali, če pa nečete verovati, potem le pojdite, kakor drugi, ne potrebujem vas, našel bom že druge apostole, ki mi bodo verovali. Kaj pa pravi Peter? . . . »Gospod, h komu pojdemo« itd. Kaj pa hoče reči apostol s temi lepimi besedami? . . . Gospod, oni odhajajo, ker te niso razumeli in ker nečejo verovati. Mi te tudi nismo razumeli, pa ostanemo vendar pri tebi in hočemo radi vse verovati, kar si nam rekel, ker si ti to rekel, saj ti si Kristus, Sin živega Boga, zato mora biti tudi vse res. — Glejte, to se pravi prav verovati: vse verovati, če tudi vsega ne razumemo; vse verovati, kar je Bog (Jezus) razodel, kar nam Bog po kat. cerkvi zapoveduje verovati. Bog je večna resnica, in cerkev je učiteljica resnice. Če vse brez izjeme verujemo, potem je naša vera splošna. Nekateri učenci so Jezusa zapustili, ker niso vsega razumeli, oni so le nekaj verovali, pa ne vsega. Tega mi ne smemo storiti, ne, tako hočemo ravnati, kakor Peter in drugi apostoli, tedaj verujemo prav. Naša vera je splošna, če verujemo brez izjeme vse, (kar je Bog razodel in) kar uči katoliška cerkev.

Na drugi pomožni stopnji (združitev) povdarja Stieglitz zopet: Peter je krasen vzgled, ki nas uči, kako moramo verovati . . . Zakaj pa lahko vse verujemo? . . . Bog je temelj naše vere, on je večna resnica, cerkev pa učiteljica prave vere . . . po njej govori Bog.

Istotako pojasnjuje Stieglitz, kdaj je naša vera trdna, kdaj živa. Kaj je torej tu nelogičnega? Je-li Stieglitz res sklepal, kakor trdi Keller: Petrova vera je bila splošna itd., torej mora biti splošna itd. tudi naša? Ne. Stieglitz je le hotel na podlagi nazorila najprej pojasniti pojem »splošen«, vera je »splošna«. Peter je vse veroval, . . . njegova vera je bila splošna . . . Naša vera je splošna, če verujemo vse, kar je Bog razodel . . . Vzrok pa, zakaj vse verujemo, ni Petrova vera, marveč resničnost božja. Peter je vse veroval, ker je spoznal in vedel, da je Kristus Bog, Bog pa je večna resnica. Mi moramo

¹ Heinrich Stieglitz: Ausgeführte Katechesen über die kath. Glaubenslehre. 6. Katechese: Eigenschaften des Glaubens.

vse verovati, kar je Bog razodel — ne ker je Peter veroval, marveč — ker je Bog sam na sebi resnica in torej ne more ne goljufati ne goljufan biti. Mi moramo verovati vse kakor, ne ker je Peter vse veroval.

Še en vzgled navaja Keller, da bi ž njim podprl svojo trditev. »Govor je o ljubezni do Boga. Monakovska metoda navede zopet za vzgled moža, ki je Boga nad vse ljubil in to svojo ljubezen pokazal tudi dejanski. Pripoveduje se njegovo življenje, njegova smrt, potem pa pride zaključek: tako je ta mož ljubil Boga, tudi mi moramo Boga ljubiti.« — Ko govori Weber o ljubezni do Boga,¹ služi mu kot nazorilo bibl. zgodba o Eleazarju, potem pa nadaljuje: Hudo je bilo za Eleazarja prenašati tako strašne muke, žrtvovati svoje življenje. Moral je imeti važen vzrok, da je vse to tako voljno pretrpel. Ljubil je Boga, zato ga ni hotel razžaliti. Ko bi bil jedel prepovedano meso, bi bil Bog užaljen. Vsak greh je razžaljenje božje . . . a Boga razžaliti, tega Eleazar na noben način ne bi storil. Ljubil je Boga bolj, kot svoje življenje, ljubil je Boga »nad vse«. Tudi vi morate Boga ljubiti . . . in sedaj navede Weber vzroke, zakaj? . . . Povedal sem vam že, kako je Bog svet ustvaril, kako lepo je vse uredil, da bi človeku na zemlji ugajalo. Raj je bilo krasno prebivališče. Človeku na ljubo ga je Bog tako okrasil. Ko sta bila prva človeka Bogu nevhvaležna ter grešila, ju je Bog vendar še rad imel. Ni jima poslal nagle smrti. Ne, svojega edinorojenega Sina je poslal, da bi ljudi odrešil. Jezus Kristus je ljudem toliko dobrot skazal, bolnike je ozdravljaj, mrtve je k življenju obujal, lačne nasičeval, poučeval jih je, kako se lahko zveličajo — a kako plačilo je sprejel za to? Križali so ga. Da, božji Zveličar se je dal križati. Hotel je trpeti in umreti, in vi vsi dobro veste, koliko je moral Jezus trpeti . . . Za koga pa je toliko trpel? Za nas ljudi. Da, Jezus je za nas toliko storil in glejte čudo — vendar jih je še mnogo, ki Zveličarja ne ljubijo. Kaj ne otroci, mi nečemo biti Jezusu tako nevhvaležni, mi mu hočemo njegovo ljubezen povrniti. »Ljubimo Boga, ker nas je on najprej ljubil!« Tako nas opominja ljubljenec Jezusov, sv. Janez, to naj bo naš trdni sklep . . .

Na to sledi pouk, kako naj otroci kažejo svojo ljubezen do Boga . . . »Ako me ljubite, spolnajte moje zapovedi!« — Stieglitz² si je zbral kot nazorilo za isto snov apostola Pavla ter v kratkih pa jasnih potezah začrtal njegovo delovanje, preganjanje in trpljenje.

¹ Dr. A. Weber, Ausgeführte Katechesen über die Gebote Gottes; 39. kateheza.

² Heinrich Stieglitz: Ausgeführte Katechesen über die Gebote Gottes. 1. Katechese: Gottesliebe.

V »razlagi« pojasni, zakaj je sv. Pavel tako neumorno deloval, tako neizrečeno veliko trpel: »Ljubezen Kristusova me priganja« (II. Kor. 5, 14). Iz ljubezni do Boga je Pavel vse zapustil, očeta, mater, domovino, premoženje, odrekal se je posvetni sreči, minljivemu veselju. Vse je žrtvoval radi Boga, nazadnje celo svoje življenje... »Kristus — torej Bog — je moje življenje in smrt moj dobiček« (Fil. 1, 21).

Na to sledé vzroki, zakaj je Pavel Boga tako goreče ljubil. Od- kar ga je razsvetil žarek božje milosti, spoznal je, kako velik je Bog, kako lep, kako svet! Pozneje je bil enkrat zamaknjen v nebesa. Smel je gledati Boga v rajskem veličastvu. Radosti, ki jo je tu vžival ne more popisati... »Nobeno oko ni videlo...« Od tega trenutka mu je mrzelo vse posvetno veselje; le eno željo je imel: »Želja me je, ločiti se in biti s Kristusom« (Fil. 1, 23), zato je vse rad pretrpel. Čim več je bilo treba trpeti, tem bolj se je veselil, kajti trpeti iz ljubezni, to je lahko in sladko. Pavel je torej ljubil Boga, ker je spoznal, »kako popoln, dober in ljubezniv je Bog sam v sebi. (Vel. katekizem 332, 2.)

Pa še drug vzrok je imel Pavel, da je ljubil Boga. Bil je nekdam hud sovražnik Kristusov in kristjanov, Bog ga je pa že tedaj ljubil. — Storil je mnogo hudega, Bog pa je bil dobrotljiv... Ljubil je Boga, ker je spoznal, »kako neskončno ga je Bog najprej ljubil... in mu delil neštivilnih dobrot.« (Vel. Kat. 332, 1.)

Sedaj sledi »uporaba«. Otroci, pomislite malo, koliko dobrot je že Bog vam skazal od početka vašega življenja... Ljubezen zahteva ljubezen... Kedaj pa ljubimo Boga?... »Ako me ljubite, spolnajte moje zapovedi!« (Jan. 14, 15.) Stieglitz in Weber hodita isto pot. Pavel (Eleazar) je ljubil Boga nad vse... To je pokazal s tem... Zakaj je Pavel (Eleazar) ljubil Boga?... Kakor — ne ker (!) — je Pavel (Eleazar) ljubil Boga, moramo ga ljubiti tudi mi, kajti spoznali smo 1. kako popoln, dober in ljubezniv je Bog sam v sebi, ker nas ljubi tako nesebično; 2. kako neskončno nas je Bog najprej ljubil... in nam delil neštivilnih dobrot. Ka- žemo pa ljubezen do Boga, če spolnujemo njegove zapovedi.

Je-li tedaj »monakovska metoda« res nelogična? *A. Čížek.*

Pozdrav: Hvaljen bodi Jezus Kristus v šoli in izven šole. Druga božja zapoved prepoveduje skruniti božje ime. Božje ime pa skruni (med drugim), kdor ga nespoštljivo izgovarja. Ga-li otroci vedno spoštljivo izgovarjajo, ko pozdravljajo kateheta, tuintam še učitelja v šoli, a izven šole tudi druge ljudi s pozdravom: Hvaljen bodi Jezus Kristus? Dostikrat smo se prepričali, da ne. Dogaja se često- krat, da zaženejo otroci grozen krik, ko stopi katehet v učilnico, pa vlečejo (tudi v višjih razredih) zlog za zlogom, kakor abecedniki, ko

se učijo brati, pa sestavljajo polagoma posamezne zloge v besede: Hva — ljen — bo — di — Je — zus — Kri — stus — .

Včasih je še hujše, če se namreč glasovi križajo. Najprej začnejo šolarji v prvih klopeh, ker le-ti zapazijo kateheta najprej, ko odpre vrata; potem še le vstanejo drugi, ki hočejo prve prevpiti, zato kričijo še bolj. Nekaterim porednežem ta zmešnjava ugaja, zato počnejo še enkrat na ves glas: Hva — ljen . . . Kaj sličnega se je gotovo prigodilo že mnogim katehetom, kajpada samo enkrat v istem razredu, ako večkrat, potem je katehet sam tega kriv.

O spoštljivem izgovarjanju božjega imena tu ni govora. Pa tudi izven šole, če pozdravljajo učenci kateheta, učitelja ali druge odrasle s tem pozdravom, ne izgovarjajo vsikdar spoštljivo najsvetejšega imena. Največkrat se čuje: Hvaln — Jez — Kristo - o - o - os, seveda kolikor možno kričeče. Jeli čudo, ako se nekateri posmehujejo takemu pozdravljanju? Ne daje li to morda tudi povoda, da hočejo nekateri učitelji odpraviti ta starodavni krščanski pozdrav, pa ga nadomestiti z dober dan i. t. d.

Kako naj odpravi katehet to nedostojnost? Mogoče tako-le, da počne — ko so ga otroci ravnokar nespoštljivo pozdravili —: Ljubi otroci, bojim se, da ste začeli današnji pouk z grehom. — Bog je dal na Sinajski gori med bliskom in gromom zapoved, ki jo vi vsi dobro poznate, glasi se: Ne imenuj po nemarnem božjega imena! — Izraelci so včasih pozabili na to zapoved, zato jih je Mojzes opominjal rekoč: »Gospod ne bo štel za nedolžnega tistega, ki bo imenoval po nemarnem njegovo ime« (II. Mojz. 20, 7). Otroci, tudi vi ste se danes pregrešili zoper drugo božjo zapoved. — Sv. apostol Pavel pravi o imenu Jezus, da je »ime, ki je čez vsa imena«, »da se naj v imenu Jezusovem pripogne vsako koleno teh, ki so v nebesih, na zemlji in pod zemljo« (Fil. 2, 9, 10), to se pravi, da ga naj molijo in častijo angeli in zveličani v nebesih, ljudje na zemlji, trpeči v vicah, pogubljeni v peklju; da, tudi ti morajo Jezusa spoznati za svojega Gospoda, Sodnika in Kaznovalca (Anzelm).

Kadar mašnik pri sv. maši izgovori ime Jezus, se vsikdar pobožno prikloni. Tudi vi ste se učili, da morate prikloniti glavo, kadar molite: »Češčena Marija« in izrečete ime Jezus. Glejte, ravno isto najsvetejše in najčastitljivejše ime izgovorite vsikdar, ko pozdravite: Hvaljen bodi Jezus Kristus; a kako nespoštljivo ste ga danes izgovorili! Kako so nekateri kričali, drugi se pri tem celo posmehovali! Zdelo se mi je skoraj, kakor bi se hoteli šaliti z najsvetejšim pozdravom! Otroci! To se ne sme več zgoditi! To bi bil greh. Poslušajte dobro, odslej bomo naredili tako-le: Kadar pridem prihodnjič v šolo in odprem šolska vrata, boste vsi na enkrat in kolikor mogoče mirno vstali, drugega še

nič! — Še le potem, ko bom tu-le v sredini, boste pozdravili. Ali kako? Rekli boste — sedaj poslušajte dobro — mirno in pobožno: Hvaljen bodi Jezus Kristus! Jaz pa bom odgovoril: Na veke! Amen. Ko izrečete sveto ime Jezus, se boste vsi lepo priklonili. Kričati, tega ni treba, to je nedostojno. Vleči, zlog za zlogom, zakaj pa to? Saj se ne učite več govoriti. Če pri drugi priliki govorite, ali pripovedujete, ali očeta in mater česar prosite, tudi ne govorite tako polagoma, zlog za zlogom. —

Zdaj bom pa videl, kako ste si zapomnili, kar sem vam ravno rekel, kako znate vbogati. Vstanite! Pozdravite lepo mirno in pobožno! (Prvikrat še ne bo dovršeno, katehet mora imeti dosti potrpežljivosti, treba bo še enkrat ali večkrat kaj popraviti, a slednjič bo le šlo.) Sedaj ste lepo pozdravili. Tako boste pozdravljali odslej vedno in sicer ne le v šoli, marveč tudi izven šole, kadar srečujete odrasle ljudi. N. kako boš ti pozdravljaj? In ti N.? Tako je lepo. Z dostojnim pozdravom boste vsigdar Jezusa počastili, on vas bo pa blagoslavljal. Razen tega še dobite za vsak pobožen pozdrav 50 dni odpustka. Glejte, koliko odpustkov bi že bili lahko sprejeli, ko bi bili vsikdar dostojno in pobožno izrekli ta sv. pozdrav. — Otroci, le pomislite večkrat, kako neizmerno nas Jezus ljubi. Kaj je vse za nas pretrpel, kako neizrečene muke je radi nas prenašal! Umrl je na križu, da bi nas rešil večne smrti. Ni li potem naša dolžnost, da smo mu hvaležni? Svojo hvaležnost pa pokažemo najlažje s tem, če rečemo pogosto a prav prisrčno in pobožno: Hvaljen bodi Jezus Kristus!

A. Čížek.

Novi katekizem. Da je novi katekizem mnogo boljši od prejšnjega, to priznajo tudi njegovi nasprotniki. Da ni popolnoma dovršeno delo, to nam priča dejstvo, da so ga začeli v nekaterih škofijah kar hitro popravljati, da se oglašajo vedno več katehetov, ki želijo preosnove — n. pr. dr. Knavs v lanski zadnji številki »Voditelja«, Viktor Keller: »Die Katechismusfrage«, J. Valerian Schubert: »Zur Reform des Katechismus« i. t. d. —, najčešče in pri vsaki priliki n. pr. pri vseh katehetskih shodih se pa čuje tožba, da je mnogo preobširen.

Prepričani smo, da ta katekizem ne bo za večne čase, saj proti temu že govori zgodovina katekizma. A istotako sigurno je, da drugega katekizma tako kmalu ne dobimo, prav gotovo pa takega ne, ki bi vsem ugajal. Da izražajo posamezniki svoja mnenja, svoje želje glede katekizma, to bodi vsakemu dovoljeno, a bolj aktualno se nam zdi vprašanje: kako shajati s sedanjim katekizmom? N. pr. katera vprašanja bi bila za memoriranje brezpomembna? Kako poljudno razložiti težavnejša vprašanja? Kako sestaviti v nekaterih partijah vprašanja v metodično enoto? i. t. d. To, menimo, bi bilo jako obširno polje, ka-

terega bi naj začeli vsi kateheti brezizjemno obdelovati. To bi bilo pozitivno delo.

Katehetske konference. Na Nemškem — tako poročajo »Katechetische Blätter« — je na večih krajih običajno, da se shajajo duhovniki ene ali več dekanij vsaki mesec po enkrat (navadno prvi ponedeljek v mesecu) zdaj v tej, zdaj v drugi župniji. Namen teh zborovanj je, da se duhovniki teoretično in praktično vežbajo v katekiziranju. Za vsakikrat se izvoli drug referent, ki obravnava v šoli, zdaj v nižjem, zdaj v višjem razredu določeno snov. Vsako leto se predela tako oddelek katekizma; v nižjih razredih n. pr. življenje Jezusovo, v višjih n. pr. nauk o katoliški cerkvi. Po dovršeni katekezi, ki traja okoli pol ure, se otroci odpusté in zdajci se začne živahna debata o predavanju, o metodi i. t. d.; nje namen je dognati, kako bi se dala določena snov najkrajše in najboljše obravnavati. Pri skupnem obedu se nadaljuje pogovor o raznih katehetskimi vprašanjih, o različnih dogodkih v pastirovanju, o novih literarnih proizvodih i. t. d. —

Bi li to pri nas ne bilo mogoče? Potrebno je gotovo.

So li »skušnje« pri dekanijskih vizitacijah vedno merilo za vsposobljenost katehetovo in za znanje učencev? Sešli smo se slučajno z nekim šolskim nadzornikom. Tekom pogora nam pove ta-le slučaj: »Pred nekaj tedni sem nadzoroval sko šolo. Pri takih prilikah imam navado, da pogledam tudi šolske knjige poedinih učencev; prepričan sem, imajo li vsi predpisane knjige, so li snažne i. t. d. V nekaterih knjigah našel sem majhne lističe, ki so na njih bila napisana posamezna vprašanja iz katekizma. Nisem se hitro spomnil, čemu je to, zato sem vprašal enega učenca: Zakaj si pa napisal to vprašanje na listek? »Prosim, g. nadzornik, tega nisem jaz napisal, ampak g. župnik,« mi je odgovoril, »in rekli so, da se moram odgovor na to vprašanje dobro naučiti«. Sedaj se mi je zjasnilo. Nekaj dni poprej je bila v tej župniji dekanajska vizitacija. — V svoji hudomušnosti vprašal sem še učenca: si li zadnjič pri »skušnji« dobro znal? »Prosim da«, se je odrezal, pa se pri tem smehljal, kakor bi hotel reči; eno vprašanje se še pa že naučim. — Tudi jaz sem se moral smehljati«. Pozneje smo čuli, da znajo otroci na tej šoli najbolje krščanski nauk, kajti g. župnik je — izboren katehet. Misli si menda: mundus vult decipi, ergo —.

A. Čížek.



III.

Cerkveni letopis.

1. Avstrijski škofje svoji duhovščini in vernikom. Meseca oktobra na Dunaju zbrani škofje so izdali dve okrožnici, ki se pečata s sedaj aktualnimi versko-cerkvenimi zadevami. Prva je namenjena sami duhovščini ter opozarja na nevarnosti, ki ji dandanes prete. Opira se deloma na okrožnico, ki jo je sv. oče Pij X. izdal na italijanske škofe dne 28. julija 1906 in o kateri smo tudi mi poročali.¹

Prva nevarnost, ki kakor strup kvari nauk in cerkveno disciplino, je t. zv. reformizem ali modernizem, ki hoče verske dogme vpriličiti modernim sestavom in nazorom racionalizma in evolucionizma, prezira pa nepretržni nauk in mišljenje cerkve, sv. očetov in cerkvenih zborov. Dalje hoče preustrojiti cerkveno upravo po vzgledu civilne ustave; drzno se zaganja v celibat, ki je vedno bil dika in krepkost sv. cerkve. Odtod tudi zla navada, brezobzirno kritikovati nasvete, opomine in odloke cerkvenih oblasti.

Temu prevratnemu duhu novotarij se je treba koj s početka krepko ustavljati. Ako kdo stvar dobro premisli, vir teh tožb in novotarij ni toliko v pomanjkljivosti cerkvenih naprav, ampak veliko bolj v človeških strasteh, ki često obvladujejo tudi pri duhovnikih, zatorej je pred vsem potrebno prenovljenje srca, da duhovniki obude in obnové v sebi zakramentalno milost, ki so jo sprejeli pri mašniškem posvečevanju. To se doseže z večkratnimi duhovnimi vajami, z gorečo molitvijo in čuječnostjo, prav posebno še s češčenjem presv. Srca Jezusovega in Device Marije.

Nekatere cerkvene naprave, ki so le človeško delo, utegnejo zastareti in potrebujejo reforme, a konečna odločitev potrebnih reform pripada papežu in škofom. Če tudi nekatere reforme imajo drugod svoj izvir, vendar jih konečno mora sprejeti in odobriti postavna cerkvena oblast, ker novotarije, ki so se kdaj uvedle v cerkvi brez odobrenja cerkvene oblasti ali celo proti njeni volji, niso imele dobrih posledic. Tudi duhovščina lahko daje postavnim potem svoje nasvete, toda društev med duhovniki, ki se ne vjemajo s cerkveno disciplino in svečeniškim duhom, škofje ne morejo priporočati.

Dalje opominjajo škofje, naj se božja beseda dostojno in primerno oznanjuje vernikom. Vprašanja, ki spadajo v časnike ali na akademične stolice, in čisto osebne reči, naj se odstranijo iz prižnic; glavni vir pridigam bodi sv. pismo.

Ker dandanes hudobni ljudje vedno bolj poskušajo iz šole odstraniti ves cerkveni vpliv, je dolžnost duhovnikova, da prav vestno in vneto izvršuje katehetsko službo. — Posebno pereče je dandanes socialno vprašanje, ki ni samo gospodarsko, ampak tudi religiozno-moralno, zatorej mu mora duhovnik posvečevati posebno skrb, naj pospešuje in podpira primerna društva, katerim bodi religija podlaga, pri tem pa naj ne pozabi dostojanstva in poslanstva duhovskega, ki ima za cilj pred vsem duše. Svojo skrb naj obrača duhovnik tudi na tisek, naj odvrča ljudstvo od slabih časnikov, priporoča pa dobre, varuje pa se naj tudi sam slabega časopisja, da se sčasom ne nalezne njegovega duha; še manj sme tako časopisje podpirati.

¹ Voditelj 1906, str. 432.

Glede izdajanja časnikov in knjig se sploh duhovnik mora držati apostolske konstitucije »Officiorum ac munerum« z dne 25. januarija 1897.

Pastirski list za ljudstvo govori o napadih na krščanski značaj sv. zakona in na verski pouk v šoli.

Ob enem so na Dunaju zbrani škofje poslali francoskim škofom bodrilno pismo, v katerem jim izražajo svoje simpatije v sedanjem težavnem položaju.

F. K.

2. Rim. Velikega pomena je papežev »Motu proprio« z dne 16. julija 1906, vsled katerega se zanj ne smejo verske kongregacije ustanavljati brez predposvetovanja z apostolsko stolico. Naravno je, da versko življenje rodi vsak čas nove družbe, ki si stavijo za cilj gojiti bogoljubnost in pomagati raznim časovnim potrebam človeške družbe. A vsako človeško delo ima tudi svojo slabo stran in v ustanavljanju novih verskih kongregacij se lahko prestopi prava mera in s tem krščanski stvari več škoduje, kakor hasni. Glede ustanavljanja verskih kongregacij predpisuje torej sv. oče ta-le pravila:

I. Noben škof ali ordinarij v kateremkoli kraju ne sme ustanoviti ali dovoliti, da se v njegovi škofiji ustanovi nova kongregacija enega ali drugega spola brez pismenega dovoljenja apostolske stolice.

II. Za to dovoljenje se mora škof s pismeno prošnjo obrniti na kongregacijo škofov in redovnikov. V prošnji mora naznaniti, kdo snuje novo kongregacijo, iz katerega razloga, kakšno ime bo imela, kakšno obliko, bojo, tvarino bo imela redovna obleka njenih udov; kakšnim in kolikerim opravilom se misli posvetiti kongregacija, kakšna sredstva ji zagotavljajo obstanek, in ali že obstoje v dotični škofiji slične družbe.

III. Če kongregacija dovoli ustanovitev, škof lahko osnuje ali dovoli osnovati novo družbo, toda v naslovu, v obleki, v namenu in pogojih, odobrenih od sv. kongregacije se brez njenega dovoljenja ne sme nikdar nič spreminjati.

IV. Škof mora preiskati pravila družbe, ki se želi na novo ustanoviti in jih ne sme odobriti, dokler ne dožene, da se popolnoma vjemajo s pravili, ki jih je odobrila rimska kongregacija.

V. Enkrat osnovana kongregacija, če se tudi razširi v več škofij, ostane pod jurisdikcijo škofov, dokler ne dobi potrčila ali pohvalnega spričevala od papeža.

Dne 26. nov. m. l. je obiskal papeža grški kralj Jurij I. s svojo hčerjo Marijo, omoženo z ruskim velikim knezom Jurijem Mihajlovičem. Kralj Jurij I., po veri protestant, ima že stare zveze z apostolsko stolico. Že l. 1876. je s svojo soprogo obiskal papeža Pija IX. in imel z njim dolg intimen pogovor. V novembru l. 1892 je o priliki svoje srebrne poroke sprejel iskreno čestitko od papeža Leona XIII., kar je utrdilo prijateljstvo med kraljem in papežem. S sedanjim papežem se je seznanil kralj, ko je še bil patrijarh v Benetkah. Njegov obisk torej ni samo čin navadne diplomatske uljudnosti, ampak izraz osebnega prijateljstva, kar je velikega pomena za katoliško stvar. Vkljub sovražnosti grškega časopisja in duhovščine uživa katoliška cerkev in njeni zavodi na Grškem še dokaj prostosti in miru.

F. K.

3. Pregarjenje katoliške cerkve na Francoskem. Dočim se ves krščanski svet pripravlja na bližnje vzvišene božične praznike, ko odmeva iz nebes angelska pesem: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem

na zemlji, ki so dobre volje«, se spušča na francosko cerkev žalostna zimska tema; njen položaj je podoben onemu, ko sta Jožef in Marija zastonj iskala prebivališča pri svojcih ali ko sta pred krutim Herodom morala bežati z Detetom v Egipt. — Dne 11. dec. 1906 je potekel obrok, ko bi se imela ustanoviti verska društva, katerim bi se izročile cerkve, a ker se vsled papeževe prepovedi taka društva niso osnovala, začne sedaj vlada, dasi ne brez bojazni, izvajati posledice: škofijske palače, župnišča, semenišča in cerkve zapadejo državi in občinam; opravljanje službe božje hočejo podvreči društvnemu zakonu iz l. 1881, da se namreč bogoslužno opravilo liki shod mora prej naznaniti. Škofje in duhovniki so to odrekli, zatoorej bodo sledile kazni. Sedeminosemdesetletni starček, pariški kardinal Richard je moral zapustiti svojo palačo. Z omenjenim dnem je prenehal konkordat in takoj se je vršila v nuncijaturi sodnijska preiskava in so izgnali zastopnika papeževega nuncija msgr. Montagnini-a. Prete tudi z izgonom onim škofom, ki bi slušali ukaze rimskega papeža kot »tujega državljana«, mnogo duhovnikov in klerikov bodo pa vtaknili v vojaško suknjo. — Ves svet napeto pričakuje, kako se bodo stvari razvile in kak bo njih izid; katoličani vsega sveta sočustvujejo ikreno s francoskimi katoličani, ki trpe zaradi svojega verskega prepričanja, sovražniki pa si satanskega veselja manejo roke in delajo priprave, da tudi drugod, zlasti na Španskem, v Nemčiji, v Avstriji in Italiji uprizorijo enako gonjo. V resnici bo izid velike borbe za pravo slobodo vesti na Francoskem znatno vplival na cerkvenopolitične razmere v drugih državah. Kriza za francosko cerkev je res strašna, tem hujša, ker je žalibog veliko resnice v besedah, ki jih je pred nekaterimi tedni izrekel minister Briand: »Mi smo vero v oni svet zadušili, luči na nebu smo ugasnili, in nihče jih ne more več prižgati«. Z brezversko šolo in slabim tiskom so širne sloje odvrnili od krščanstva; glavni pionirji popolne laicizacije so bili ravno učitelji; duhovščino so spravili ob vso veljavo in jo popolnoma potisnili iz javnega življenja v zakristijo, in ko so izpraznili cerkve, še tudi duhovnike izganjajo iz svetišč. Francoske razmere nam dajejo jako resen opomin, naj si iz njih povzamemo koristen nauk, da bedimo in delamo. Pri nas skušajo nasprotniki priti do svojega cilja po isti metodi kakor na Francoskem: potisniti duhovščino iz javnega življenja, vničiti ji ugled pri ljudstvu, in ko bodo tla pripravljena, vreči tudi zadnji sled krščanstva iz javnosti in iz domače hiše. Z neomadeževanim življenjem, z obsežno izobrazbo, z živahnim delovanjem na znanstvenem in socialnem polju moramo utrditi ugled sebi in krščanski stvari, katero moramo po svojem poklicu zastopati.

F. K.

4. Naša organizacija. V Avstriji stojimo pred novo dobo; nova volilna in tiskovna postava bode povzročila velik preobrat ne le v čisto političnem, ampak tudi v socialnem, versko-nravnem in kulturnem oziru. Temne sile delujejo vsepovsod, javno in tajno, da zatro v avstrijskih ljudstvih zadnjo iskro krščanskega mišljenja in čutenja. Socialni demokraciji ž njenim robotnim materijalizmom gre na pomoč izmozgana buržoazija, ki se zaganja zlasti v svetost zakonske zveze in pa v krščanski pouk v šolah. Vzpričo teh nevarnosti se javlja tudi med katoličani novejši čas živahnejše gibanje. Lanski dunajski katoliški shod kaže v dvojni smeri praktične posledice: med Nemci se krepko razvija osrednje tiskovno društvo »Piusverein«, ki pripravlja tla za velik katoliški dnevnik in sploh za dober tisek, z druge strani se pa snuje splošna zveza katoliške nepolitične organizacije

za celo Avstrijo. V tej zadevi se je vršil meseca septembra minolega leta shod delegatov vseh avstrijskih škofij, katerega se je udeležilo do 70 zastopnikov. Potreba krepke organizacije in tesnejše zveze se čuti bolj in bolj. — Tudi pri nas na Slovenskem se živahno deluje po načrtu, ki ga je podal zadnji slovenski katoliški shod. Da se delo olajša, je isti shod nasvetoval, naj se osnujejo za posamezne kronovine samostojne zveze nepolitičnih društev. Za Štajersko se je to že izvršilo in se je 29. nov. 1906 vršil ustanovni shod krščansko-socijalne zveze za Štajersko, kjer se je že tudi napravil splošen načrt za mladinsko, strokovno stanovsko, karitativno in gospodarsko organizacijo. Shod je sprejel naslednje resolucije: 1. Krščansko-socijalna zveza za Štajersko odobruje in sprejme vse sklepe, ki so se sprejeli na velikem shodu v Mariboru meseca septembra 1905 (priobčeni so v »Društvenem Koledarčku« za l. 1906). 2. Prav živo priporoča, da se po možnosti v vsaki župniji osnuje izobraževalno ali stanovsko društvo. Kjer ustanovitev društva sploh ni mogoča, bo »Zveza« skušala nadomestiti društvo s knjižnico in predavanji. 3. Da se dobi pregled o društvenem delovanju, se naj čim prej naznani seznamek vseh društev, bodisi naših ali nasprotnih. 4. Za predavanja po društvih naj osrednji odbor sestavi čim prej načrt. 5. Odobruje in priporoča se, da se v društvih po možnosti goji tudi telovadba, obsoja se pa, da se telovadba zlorabi za ponočevanje in pijančevanje ter v protiverske agitacije. 6. Krščansko-socijalna zveza za Štajersko stopi v ožjo zvezo z enako organizacijo na Kranjskem.

Društveno delovanje je dandanes integralni del dušnega pastirstva in sicer delovanje na širni podlagi, ki se ne sme omejiti na peščico pobožnih duš. Krivo je, če se vsa skrb obrača le na one, ki so v tretjem redu ali v kaki bratovščini, drugi pa se prepuščajo samim sebi, da po krčmah popivajo in razbijajo. Ni dovolj samo s prižnice priporočati zmernost, čistost in varčnost, treba je tudi s konkretnimi sredstvi navajati ljudi, zlasti mladino, k dobremu. Na svetu je že tako, da vsi nimajo vneme in veselja za bratovščine, pa zato še se ne smejo odvreči, kakor bi ne bili kristjani, dober pastir mora ravno takšne ovce iskati. In to doseže, ako jih pridobi za društvo, kjer dobivajo dobro berilo, se vadijo v petju, v glasbi, v govorništvu, ali celo v telovadbi, če priredijo od časa do časa kako predstavo ali drugačno zabavo. Seveda se društveno življenje ne sme tako pretiravati, da bi poedinca celo odtegnili domači hiši in njegovi družini, a pomilovanja vreden je vsakdo, zlasti še duhovnik, ki o kakem društvu izven cerkve ne mara nič sličati. Vsaka nerodnost, ki se zgodi tu in tam v kakem društvu — kjer so ljudje, so pač tudi človeške slabosti — se posploši in očrni vsa društva, ali pa se pripíše na rovaš njih voditeljem. Koliko zla se zgodi izven društev po nedeljah in praznikih, ali naj zato nedelje in praznike odpravimo?! Koliko grehov se je že zgodilo na potu v cerkev ali iz cerkve, ali se zato naj ljudem prepove v cerkev hoditi?! Bati se je, da takim črnoglednežem, ki jim mrzi »krščansko-socijalna« boja, nekega dne vdere preko glav plaz novega časa, pa ne »krščansko-socijalni«, ampak revolucionarni, ki jim bo izpraznil cerkve in bratovščine.

Dejanski krščanski ljubezni še ne zadostimo s tem, če tu in tam damo beraču kak groš, ampak dajmo z ljudskimi posojilnicami, kakor celo vlada želi, ljudem priložnost, da si hranijo in množijo svoje prislužene vinarje ter se i gmotno povzdignejo, saj se žalibog le prepogostoma vresničuje znani izrek: Paupertas meretrix.

Mi tedaj snovanje in zveze nepolitičnih društev iskreno pozdravljamo in prav krepko priporočamo dušnim pastirjem, spominjajoč jih gesla sv. očeta Pija X.: »Postulant actionem tempora nostra«! F. K.

5. Vzhodna cerkev. Ogromno rusko carstvo je sedaj podobno silni reki, ki je dolgo časa bila okovana v debeli led, a potegnil je topli jug, sneg in led se začne topiti, s strašno silo se gibljejo ogromne ledene plasti, vse poka in škriplje, narastla voda prestopa bregove in poplavlja okolico, ker ji nakopičene plasti leda v koritu zastavljajo pravilni odtok. Takšna je sedaj politična in socijalna Rusija, a ista slika se nam kaže tudi v versko-cerkvenem področju, tudi tu se vse maje in presnavlja.

Zgodovina ruske cerkve od pokrščenja kneza Vladimira do današnjih dni je dolga vrsta stopinj, ki so rusko cerkev bolj in bolj ločevale od vesoljnega krščanstva, jo osamevale in v isti meri podlagale železni roki državnega samodrštva, dokler ni zašla v enak položaj, v katerem je bilo do nedavna rusko kmetstvo.

Carski edikt, ki proglašča versko slobodo vesti, znači zvršetek tisočletne evolucije in začetek nove dobe versko-cerkvenega življenja na Ruskem. Razne veroizpovedi, zlasti katoliška cerkev, so si oddahnile, državno pravoslavno cerkev je pa spopadel strah. Neštevilne množice, ki jih je kruta sila stiskala v obroč državne cerkve, jo trumoma zapuščajo in hite tja, kamor jih je že prej srce vleklo. Samo v dveh gubernijah, v siedlecki in lublinski je do 26.000 oseb zapustilo pravoslavno cerkev in pristopilo h katoliški cerkvi. V severnih pokrajinah se množijo staroverci, na jugu pa stunditje (ruski protestantje).

Vsemožna ruska birokracija in v njeni službi stoječa višja duhovščina je pa iznašla razne oklepaje, s katerimi je ogradila carski ukaz, da ne more stopiti v življenje v celem svojem obsegu, a kolo časa se ne bo dalo ustaviti, v sami znotranjosti državne ruske cerkve se razvija temeljita kriza. Veliki del višje duhovščine in t. im. »črna duhovščina« t. j. menišтво se krčevito ustavlja reformam in hoče, da se ohrani dosedanje stanje, ker to je njej v prilog. Svetna, ali t. im. »bela duhovščina« pa nujno zahteva reforme; k temu jo sili že njen žalostni socijalni položaj. Brez izobrazbe, brez ugleda na zgoraj in na spodaj, pri pičli plači morajo vzdrževati večkrat številno obitelj. Župnikom na deželi je odkazano po 10 ali več »desjetin« (desjetina = $4\frac{1}{5}$ pluga) zemlje, katero morajo s svojo družino sami obdelovati. Vrh tega dobi od vsakega kmeta nekaj žita, po priliki 1 četverik (1 funt). A ves ta dobiček mora deliti z dijakonom in zakristanom,¹ dočim na »črne« t. j. na menihe pride po 500 rubljev na leto, predstojniki samostanov dobivajo pa po 4000, 7000, celo po 10.000 rubljev na leto. Neoženjeni menihi imajo tudi veliko več veljave, vse boljše službe: profesure in prelature so dostopne le njim. Oženjeni svetni klerik more postati k večjemu protojerej. Nizki položaj, ki je njegov dosmrtni delež, zamori v njem vsak višji polet, vzbuja nezadovoljnost in zavist.

Z dušeskrbjem se peča le »bela duhovščina«, menihe uporabljajo edino-le pri mornarici. V primeri s prebivalstvom je pa duhovščine, ki izvršuje dušeskrbje, veliko premalo. Že iz tega stališča je nemogoče, da bi ruska cerkev izvrševala med ljudstvom pravo socijalno misijo. Njeno de-

¹ Silbernagl, Verfassung und gegenwärtiger Bestand sämtlicher Kirchen des Orients, str. 129.

lovanje je bilo omejeno skoro le na zaprašene akte in na blesteče ceremonije. Naravno je torej, da se povsod oglašajo duhovi za preosnovami, seveda gredo struje na razne strani, a razmere in logični razvoj bodo rusko cerkev sčasoma privedle do dilema: ali se približati protestantizmu ali katolicizmu.

V širnih slojih ruskega prebivalstva socialno vprašanje vedno močneje trka na vrata in ker to vprašanje ni samo gospodarsko, ampak obenem versko-nravno, zahteva sodelovanje cerkve. In ravno to bo rusko cerkev prisililo, da si ogleda zapadni katolicizem; duhovite socialne okrožnice Leona XIII. utegnejo tudi ruski cerkvi postati dobro došle vodnice. Poleg socializma ima ruska cerkev drugega nevarnega sovražnika: kriticizem, ki bo odstranil stare predsodke, utegne pa postati tudi škodljiv. Novejši čas se ruska bogoslovna znanost kaj lepo razvija in prosvitljeni duhovi morda pridejo do prepričanja, da ruski cerkvi ni najhujši sovražnik katolicizem, ampak socializem in racionalistično-protestantski kriticizem. Oni, ki hočejo ohraniti v ruski cerkvi pozitivne temelje Kristusove cerkve in na njih podlagi zasnovati blagonosno apostolsko-socialno delovanje, se bodo morali približati katoličanstvu, ki ima res že mnogo iskrenih prijateljev med izobraženci.

V Kavkazu je nastal nov razkol v krilu pravoslavne cerkve. Duhovščina georgijskega eksarhata je na svojem sestanku v Tiflisu in v Kutais pretrgala vsakršno zvezo s petrograjskim sinodom in proglasila avtonomijo georgijske cerkve, ki je za celih 7 stoletij starejša od ruske cerkve. L. 1783 se je Georgija pred mohamedanskim nasilstvom zatekla pod zaščito Rusije, pa je kmalu potem postala ruska pokrajina, izgubivši svojo politično in cerkveno samostojnost. Petrograjski sinod je ukinil »katholikosa«, duhovno glavo georgijske cerkve in l. 1852 zaplenil vse georgijske cerkve in samostane. Višje duhovske službe so zavzemali le Rusi, ki so zatirali domači jezik, kar je povzročilo močno protirusko agitacijo.

Tudi carigrajski cerkvi preti nova nevarnost. Patrijarh je sicer s pomočjo turške vlade ugnal — vsaj na videz — uporne člane svoje sinode, a sedaj se je odprla zopet stara rana, na kateri boleha carigrajska grška cerkev že pol stoletja, to je bolgarski razkol. Še od prejšnjih časov imajo Grki v kneževini Bolgariji gotove predprave v cerkvenem oziru in po njih organizaciji ima še vedno patrijarh znaten vpliv na bolgarske zadeve. V bolgarskem in francoskem jeziku je nedavno izšla knjiga, ki razpravlja o položaju Grkov v Bolgariji. Po tej knjigi je bilo l. 1900 na Bolgarskem 66.634 Grkov, ki imajo 125 cerkev in samostanov, Bolgarov je pa bilo 2.888.219 in ti so imeli 1883 cerkev in samostanov. Potemtakem pride na 529 Grkov že ena cerkev (oziroma samostan), med tem ko pri Bolgarih pride šele na 1534 duš ena cerkev (samostan). V nekaterih mestih pride celo na 180 ali 200 Grkov po ena cerkev, dočim ima šele po 2000—5000 Bolgarov po eno cerkev. Grške cerkve so vse iz prejšnjih časov, ko je grški vpliv na Bolgarskem bil vsemogočen; pri razdelitvi, ki se je vršila še pod turško vlado, so Turki boljši del odmerili svojim prijateljem Grkom; Bolgari so si po osloboditvi morali zidati nove cerkve, dočim mnoge grške stoje prazne. Te razmere zahtevajo preosnove in ljudstvo samo zahteva zase grške cerkve, ki itak stoje prazne; vsled tega je prišlo celo do krvavih protigrških demonstracij. Grški patrijarh pa utegne izgubiti svoj vpliv tudi v Macedoniji, ker Bolgari vedno bolj zahtevajo samostojnost

macedonske cerkve in že resno premišljujejo, da se bolgarskemu eksarhu v Carigradu doda sinoda, kakor jo ima grški patrijarh. Bolgarska agitacija je dosegla tudi, da cele občine prestopajo od grškega patrijarhata k bolgarski cerkvi.

F. K.



IV.

Slovstvo.

Apologetika in dogmatika.

Apologie des Christentums. Von Dr. Franz Hettinger. Neunte Auflage, herausgegeben von Dr. Eugen Müller, Professor an der Universität zu Strassburg.

Erster Band: Der Beweis des Christentums. Erste Abteilung. Freiburg in Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 1906. 8°. XLIV, 567 str. K 5:40, gbd. in Halbfranz K 7:50.

Zweiter Band: Der Beweis des Christentums. Zweite Abteilung. Ebd. 1906. 8°. 510 str. K 5:30, gbd. in Halbfranz K 7:40.

Če doseže obširno, pet zvezkov broječe delo, kakor je Hettingerjeva apologija, toliko uspehov in si pridobi toliko prijateljev, da ga je treba devetokrat izdati, je hvala in priporočilo odveč. »Mnoga srca je to delo poučilo, pomirilo in povzdignilo v dnevih hudih duševnih bojov, v mnogih je pomnožilo veselje do vere in potrnilo verski pogum. In takih, ki so potrebni krepila in vspodbuje, je vedno več.« Hettingerjev duh je bil čudovito vsestranski. Iz najrazličnejših literatur in knjig je zbral misli, in vendar ni ekletik, temveč misli samostojno in zna povedati svoje misli v umetniško dovršeni obliki. Hettinger je učenjak in umetnik. Novejša nemška literatura ima štiri velike apoloģije krščanstva: Hettingerjevo, Weissovo, Schanzovo in Schellovo. Vsaka dokazuje po svoji poti, da krščanstvo ni *ἐπίγειον εὐρημα* in *ἀνθρωπίνων οἰκονομία μυστηρίων*. Ep. ad Diogn. 7, 2 znači stališče treh izmed njih: *ἀλλ' αὐτὸς ἀληθῶς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀόρατος θεός* (Schanz), *αὐτὸς ἀπ' οὐράνων τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν λόγον τὸν ἅγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυσε* (Schell) *καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν* (Weiss). Hettinger je univerzalnejši, a najbolj soroden zadnjima dvema. Vse štiri apoloģije se izpopolnjujejo. Resnica je pač, kakor pravi nekje Schell, liki središče kroga: od vsake točke periferije se da potegniti polmer do središča. Izmed štirih apoloģij pa si je pridobila Hettingerjeva najširši krog prijateljev in si ga bode tudi ohranila. — Opozarjam v prvih dveh zvezkih na sledeča »predavanja« ali poglavja: 2. Die Reiche der Wahrheit. 9. Grund und Wesen der Religion. 17. Christi Wort u. Werk. 18. Die Person Jesu Christi. Tamkaj se najlepše zrcalijo vsi zakladi Hettingerjevega duha in srca.

Lukman.

Die Gegenwart Christi in der hl. Eucharistie nach den schriftlichen Quellen der vor-nizänischen Zeit. Eine dogmengeschichtliche Untersuchung von Dr. theol. Adolf Struckmann, Priester der Diözese Paderborn. (Theol. Stud. der Leo-Gesellschaft 12.) Wien. Verlag von Mayer & Co. 1905. 8°. XXII, 332 S. K 9.—

Monografija, ki jo ocenjamo, je doktorska disertacija, ki jo je predložil pisatelj tubinški bogoslovni fakulteti. Preiskovanje je omejil na pisane vire; služba ga

je ovirala, da se ni mogel baviti tudi z monumentalnimi pričami. V 10 poglavjih presoja temeljito, premišljeno in vsestranski mesta prednicejskih cerkvenih pisateljev, kjer govorijo o evharistiji. Literaturi gnostikov je posvetil celo 5. poglavje. Najbolj me je zadovoljila razprava o Tertulijanu; škoda, da Struckmann še ni mogel rabiti izvrstnega francoskega dela o Tertulijanovi teologiji A. d'Alès, *La théologie de Tertullien* (Bibliothèque de théologie historique). Paris 1905. Čeprav so razprave o posameznih pisateljih temeljite, pogrešam vendar v knjigi celotne slike prednicejskega nauka o evharistiji. Ko bi bil pisatelj to poskusil, bi bil tuptam v nebestvenih stvarih drugače govoril, hkrati pa našel za svojo tezo novih potrdil. Začeti bi bil moral — vsaj v daljšem uvodu — o I. Kor. in Jan. 6, zakaj centralna ideja v starokrščanskem nauku o evharistiji ni realna pričujočnost, — to je praesuppositum in conditio sine qua non —, temveč *κοινωνία τοῦ αἵματος, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ*, če rabimo Pavlove besede, ali, ako govorimo z Janezom, *Ἐνὶ αἰῶνι*, ki ga postane deležen, kdor ostane v Kristusu in Kristus v njem. Jan. 6, 56: *ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ*. Cf. 57. 58. S to pripombo ne nameravam kratiti pisatelju zasluženega priznanja ter ponavljam, da je monografija temeljita, sodba premišljena.

Pristaviti moram pa še dvoje: nekaj formalnega in nekaj stvarnega.

V grških tekstih se nahaja neverjetno veliko število tiskarskih pogrškov. Posebno z naglasi je tiskarski škrat mešal zelo poredno. Nedoslednost sem opazil v citiranju, str. 472 in 611 je citirano 1. izd. Bardenhewerjeve Patrologije, na str. 90 še le 2. izd. — Str. 31 stoji za dolgim citatom: So Renz, a. a. O. S. 37 Anm. Pa katero delo Renzovo je to? Na str. 13 je citirana zadnjokrat njegova knjiga »Opfercharaktere«. — Napačna sta citata na str. 102 Zahn, *Gesch. des ntl. Kanons* 2, 2, 419–426 in na str. 103 *Gesch. des atl. Kanons* II, 832. Pa to se da odpustiti. K stvari pa bi pripomnil sledeče: Str. 5: Da izraz: *ἐμπληθῆναι* Doctr. apost. 10, 1 za duhovno uživanje evharistije ni »predebel«, prim. poleg Const. apost. VII, 26 n. pr. Ambr., *Expos.* in ps. 118, VIII, 48: »... Domini... qui esurientem te sui corporis epulis expleverit.« Funk, *Patres apostolici* I², 22 sl. meni, da se nanaša izraz na agape, ki so bile združene z obhajilom. Toda cela sledeča molitev nasprotuje po mojem mnenju tej razlagi. — Str. 10: K Doctr. adost. 9, 2: *ὅπερ τῆς ἀγίας ἀμπέλου Δαυιδ τοῦ παιδός σου* cf. Gaudentius Brixin., *Sermo II de Exodi lectione*. P. lat. XX, 858: »... quia quod accipis... sanguis est illius sacrae vitis.« — Str. 22–38. Beseda *εὐχαριστία* se nahaja v Ignacijevih listih petkrat Eph. 13, 1; Philad. 4; Smyrn. 7, 1 (bis); 8, 1. Struckmann meni, da rabi sv. Ignacij besedo vedno za najsv. zakrament. Ako bi bil pogledal razvoj tega pomena pri H. Bruders, *Die Verfassung der Kirche von den ersten Jahrzehnten der apost. Wirksamkeit an bis zum Jahre 175 n. Chr.* Mainz 1904, str. 7–10 (*Forschungen zur christl. Literatur & Dogmengeschichte* B. IV, 1, 2) bi bil sodil morda oprezneje. Glede Ignacija se pa tudi z Brudersom ne vjemam. Nedvojbeno pomeni *εὐχαριστία* najsv. zakrament Smyrn. 7, 1. Philad. 4 pa pomeni »božjo službo«, kjer se vrši presv. daritev. Proti Andersenu, ki mu je *εὐχαριστία* = »gottesdienstliche Versammlung der Gemeinde«, in ki neče ničesar vedeti o resnični pričujočnosti Gospodovi, govori tekst, kar je Struckmann prezrl. Sv. škof utemeljuje svoj opomin z dvema razlogoma, ki stojita asindetično drug za drugim, vsak pa ima po dva člena: *σπουδάζετε οὖν μᾶ εὐχαριστία χρησθῆναι*. 1. *α) μία γὰρ σὰρξ τοῦ κυρίου ἡμῶν* I. X. *καὶ β) ἐν ποτήριον εἰς ἔνωσιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ*, 2. *α) ἐν θυιατήριον, ὡς β) εἰς ἐπίσκοπος*... Prevod: »Prizadevajte si torej vdeleževati se le enega bogoslužnega sestanka (kjer se opravlja evharistija): eno je namreč (evharistično) telo našega Gospoda Jezusa Kristusa

in eden kelih za edinost njegove krvi, eden oltar, kakor tudi eden episkop s prezbiterijem in diakoni, mojimi sosluzabniki.« Mesto postane jasno, če primerjamo Smyrn. 8, 1: ἐκείνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἢ ὑπὸ ἐπισκόπου οὖσα. Philad. 4. pravi torej: σπουδάζατε μᾶ εὐχαριστία χρῆσθαι, samo ena je namreč βεβαία. Zakaj? Μία γὰρ σάρξ κτλ. — Σάρξ uumeje Struckmann o Gospodovem telesu za njegovega bivanja na zemlji; toda po krivici. Paralelizem s ποτήριον nasprotuje temu in zahteva razlago, ki jo daje Ignacij sam Smyrn. 7, 1: ... διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτήρος ἡμῶν I. X. τὴν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν.

Eph. 13, 1 je θεοῦ genitivus obiectivus in εὐχαριστία stoji v svojem prvotnem pomenu. Sile satanove uniči skupna molitev, ὅταν πυκνῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε. Krizostomove besede niso ad rem.

V listih sv. Ignacija se nahaja toraj beseda εὐχαριστία 1. v svojem prvotnem pomenu Eph. 13, 1; 2. »božja služba« ali »sestaneč«, kjer se opravljajo sv. skrivnosti Philad. 4; Smyrn. 8, 1; 3. pomeni sam najsv. zakrament Smyrn. 7, 1.

Še en dokaz navaja Struckmann za se na str. 50. Sv. Justin, Apol. I, 66 piše: καὶ ἡ τροφή αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῶν εὐχαριστία. »Wenn zu Justins Zeit die τροφή αὕτη schon εὐχαριστία heisst, so ist unseres Erachtens dieser Ausdruck bei Did. 6, 9 (citāt je napačen, zakaj beseda stoji 9, 5) und oftmals bei Ignatius in gleicher Weise zu fassen, besonders wenn man die Beziehung Justins zu Kleinasien berücksichtigt (Eus., Hist. eccl. IV, 18, 6). — Toda 1. konstatirati hočemo razvoj strokovnega izraza, torej ni mogoče sklepati naravnost nazaj od Justina, ki je pisal vsaj 40 ozir. 55 let pozneje ko Ignacij in redaktor »Nauka apostolov«. 2. Rabi uprav Justin, Apol. I, 65 εὐχαριστία v prvotnem pomenu in razlaga svojim čitateljem, zakaj in kako je dobila beseda pri kristjanih še drug pomen. Ἐπειτα προσφέρεται τῷ προεστώτι τῶν ἀδελφῶν ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κράματος, καὶ οὗτος λαβὼν αἶνον καὶ δοῦσαν τῷ πατρὶ τῶν ὄλων ... ἀναπέμπει καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιώσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ποιεῖται· οὐ συντέλεσαντος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐχαριστίαν πᾶς ὁ παρῶν λαὸς εὐφημεῖ λέγων· Ἀμήν... Εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστώτος... οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῶν δίακονοι διδόνασιν ἐκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι· Καὶ ἡ τροφή αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῶν εὐχαριστία...

Str. 47: Da piše Justin, Apol. I, 65: ποτήριον κράματος ne pa π. ὕδατος καὶ κράματος bode pisatelju težko kdo verjel, čeprav se ščiti z besedami Bardenhewerjevimi, Patrologie 1895, 95, ki jih je pa isti učenjak v drugi izdaji izpustil, gotovo ne brez razloga. Cf. Bardenhewer, Gesch. der altkirchlichen Literatur I. Freiburg i. Br. 1902, 238 f. — Str. 51: O dogmatičnem pomenu Justinovega ἐδιδάχθημεν, s katerim se sklicuje na apostolsko tradicijo, razpravlja najtemeljiteje Th. Zahn, Geschichte des neutestamentlichen Kanons I. (Strani ne morem navesti, ker nimam dela na razpolago). — Str. 52: Iust., Apol. I, 66: τὴν ... τροφήν ... ἐκείνου τοῦ σαρκιοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι, stoji σάρκα καὶ αἷμα brez člena, ker je dopovedek. To je najkrajši odgovor na Rückertove in Stieglitzove trditve.

Na koncu knjige je seznamek navedenih in eksegeziranih mest in abecedno kazalo.

Liturgika.

Officium divinum ali kratek nauk o brevirju, to je naslov knjižici, ki šteje 88 strani v 8^o in jo je spisal mč. g. Rudolf Janežič, kn. šk. duhovni svetovalec in špiritual v bogoslovnici v Mariboru. Izdala jo je tiskarna sv. Cirila na svoje stroške v Mariboru leta 1906. Cena lični knjižici je: nevezani 1 K, vezani 1 K 60 h, po pošti 10 h več.

Dasiravno je »Cerkveni zaukaznik za lavantinsko škofijo« letos v svoji VI. številki v 47. odstavku delce po zasluženju pohvalil in častiti duhovščini v nakup priporočil, se čuti »Voditelj v bogoslovnih vedah« še posebno obvezanega, da spregovori par besed o knjižici, ki jo je spisal mož, ki se trudi v poučevanju in v izgoji gg. bogoslovcev.

Da bodo tudi oni, ki knjižice doslej še niso v roke dobili, o bogatem njenem zadržaju mogli soditi, podamo kratko kazalo.

Vse delce je razdeljeno na tri dele, od katerih prvi razpravlja na str. 3 do 28 o brevirju v obče, o njegovem imenu, začetku in razvoju, o važni dolžnosti ga moliti in o pogojih, pod katerimi se tej dolžnosti zadosti.

Drugi del na straneh 28 do 57 govori o posameznih delih dnevnic od »Aperi« do Antiphonae finales B. M. V.

Tretji in zadnji del pa na drobneje opisuje Officia diversa, ferialia, dominicalia in raznih godov ali festiva.

Ko si knjižico prebral, boš težko kaj pogrešal, česar bi g. pisatelj ne bil vsaj v obilnih opombah pod črto mimogrede omenil.

Kje je g. pisatelj našel prepoved na pepelnično sredo obhajati praznik pro foro, kakor trdi na str. 59, ne pove, jaz sem našel le zadnja dva dni Velikega tedna kot aliturgična dneva, ob katerih se ne more praznik pro foro externo obhajati, ker na Veliki petek sploh ni sv. maše, Veliko soboto se pa, izvzemši apostolski indult, sme le po ena sv. maša služiti, ki je v tesni zvezi s sv. obredi tega dneva, zato ni moč vsem vernikom zadostiti praecepto de audiendo sacro, kar pa o pepelnici nikakor ne velja, takrat se sme v vsaki cerkvi po več sv. maš služiti, ako je le več mašnikov.

Nekaj enakega je bilo l. 1869. zastran Velikega četrta. Bili so spisatelji direktorijev, ki so trdili, da je Velik četrtek tudi aliturgičen dan, da se torej praznik Marijinega Oznanjenja ne more pro foro obhajati. Preložili so ga bili tudi quoad feriacionem na ponedeljek po Beli nedelji. Pozneje so se prepričali o svoji pomoti in so dotično naredbo v direktoriju pravočasno preklicali ali zmota je bila že gotova. V neki župniji so se držali direktorija, njihovi sosedje pa poznejših pojasnil. Tako se je prigodilo, da so iz poslednje župnije prišli v prvo v ponedeljek po Beli nedelji v vinograd kopat, ko so v tej župniji imeli zapovedan praznik in slovesno božjo službo, ker so Veliki četrtek opravljali hlapčevska dela, med tem, ko so njihovi sosedje tisti dan praznovali.

Zato je važno, da se dožene, je-li pepelnica aliturgičen dan ali ne?

Str. 63 v. 14 od zgoraj izraz »preloži« ni na svojem mestu, ker se navadno rabi le o godovih, ki se pozneje obhajajo, boljši bi bil izraz (post): se opravi že v soboto ali latinski izraz preokupira ali anticipira.

Tiskarskih pogreškov nisem našel v knjižici, ki je na finem, trpežnem papirju prav lično tiskana, tako, da se ti že na prvi pogled prikupi. Ker se v teku let marsikaj pozabi, zato tudi čč. v dušeskrbju osivelim gospodom kličem: tolle et lege! Ti ne bo žal za kronico, ki si jo izdal za knjižico: Officium divinum. J. Voh.

Heortologie oder die geschichtliche Entwicklung des Kirchenjahres und der Heiligenfeste von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart von

Dr. K. A. Heinrich Kellner, o. š. Professor der katholischen Theologie an der Universität zu Bonn. Zweite, vollständig neu bearbeitete und vermehrte Auflage. Freiburg in Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 1906. 8°. XI, 303 S. M. 6.

Kellnerjeva »Heortologija« zasluži priznanje z znanstvenega in s praktičnega stališča: z znanstvenega, ker podaja na podlagi starih in novih preiskovanj celotno sliko razvoja cerkvenega leta; s praktičnega, ker je ključ za globoko umevanje cerkvenega leta, torej tudi duhovniku v pastirstvu zelo koristna.¹

V prvem delu govori pisatelj splošno o ideji cerkvenega leta, o praznikih, njih razdelitvi in številu (str. 1—28). Drugi del o posameznih prazničnih dobah in praznikih ima dva oddelka: prvi govori o cerkvenem letu in njegovih prazničnih dobah (str. 29—151), drugi pa o češčenju svetnikov sploh in o praznikih Matere božje, angelov in nekaterih svetnikov (str. 151—241). Posebno obširno je izvedena zgodovina praznika brezmadežnega spočetja prebl. Device. Tretji del, ki sodi pravzaprav na prvo mesto, razpravlja o virih za zgodovino cerkvenega leta (str. 242—295). Na koncu je kronološki pregled ter abecedno kazalo osebnih in krajevnih imen, ki bi pa smelo biti obširnejše in popolnejše: ravno drobnih beležk je treba često iskati v kazalu.

Naj sledi nekaj popravkov in dostavkov! Str. X: Duchesne, L., *Origines du culte chrétien*. 3e éd. Paris 1903 ne 1889. — Str. 5: Najstarejša priča za dies dominica = nedelja je Doctr. XII apost. c. 14: *κατὰ κυριακὴν δὲ κυρίου συνελθόντες κλάτατε ἄρτον*. — Str. 32: cf. J. Schmid, *Die Osterfestfrage auf dem ersten allgem. Konzil zu Nizäa*. Theol. Studien der Leo-Ges. 13. Wien 1905. — Str. 32 in 39: Dan Kristusove smrti je najbrž 7. apr. 30. Cf. H. Achelis, v *Nachr. der kgl. Ges. d. Wiss. in Göttingen* 1902, 707—717 in J. van Bebbber v *Bibl. Zsch.* II, 67—76. — Str. 43: J. Schmid, *Die Osterfestberechnung auf den britischen Inseln vom Anfang des 4. bis zum Ende des 8. Jhdts*. Regensburg 1904. — O spisu Martina Brakarskega (?) »De pascha« cf. A. E. Burn, *Niceta of Remesiana. His life and works*. Cambridge 1905, CXXX; tekst je na str. 93 nsl. — Str. 60 nsl: Gotovo je, da še v t. zv. »Peregrinatio Silviae« »missa« ni stalni izraz za euharistično daritev, vendar je tamkaj, če se ne motim, iskati prvi početek tega pomena: »missa« ima namreč že splošni pomen »služba božja«. Peregr. c. 27 (ed. Geyer p. 80): *Missa autem, quae fit sabbato ad Anastase, ante solem fit, hoc est oblatio, ut ea hora, qua incipit sol procedere, et missa* (ed. Gamurrini: iam missa) in Anastase, facta sit. — Kar se tiče Ambros., ep. 20, 4 cf. moja razpravo Vod. VIII, 484 nsl. Tudi glede Leona I, ep. 9, 2 me K. ni prepričal. — Str. 64: O blagoslavljanju velikonočne sveče vemo več! Bilo je v navadi v drugi polovici IV. stoletja v Piacenzi in najbrž v celi milanski metropoliji. »Praeconium paschale« (Exsultet) je gotovo tudi gornje-italskega izvira. V sedanjem rimskem »Exsultet« se pozna Ambrozijev vpliv. Dva primera! Praec. pasch.: *Nihil enim nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset. Ambr., Expos. ev. sec. Luc. II, 41: Plus igitur, Domine Iesu, iniuriis tuis debeo, quod redemptus sum, quam operibus, quod creatus sum. Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset.* — Praec. pasch.: *O certe necessarium Adae peccatum, quod Christi morte deletum est! O felix culpa, quae talem ac tantum meruit habere redemptorem! Ambr., Enarr. in ps. 39, 20: Felix ruina, quae reparatur in melius! Ep. 73, 9: Culpa autem gratiam fecit. De inst. virg. I, 104: Amplius nobis*

¹ Praktično navodilo, kako se mora pridigar zaglobiti v duh cerkvenega leta cf. A. Mayenberg, *Homiletische und katechetische Studien im Geiste der hl. Schrift und des Kirchenjahres*. 3. u. 4. Aufl. Luzern 1904, 175—633.

profuit culpa quam nocuit, in quo¹ redemptio quidem nostra divinum munus invenit. — O zgodovini blagoslavljanja velikonočne sveče cf. G. Mercati v *Studi e Testi* 12, Roma 1904, 36 ss. Tam je natisnjen tudi ritmični formular špansko-zapadno-gotskega izvira iz rokopisa VII. stoletja. — Str. 69: Omeniti se mora A. Linsenmayer, *Entwicklung der kirchlichen Fastendisziplin bis zum Konzil von Nizäa*. München 1877. — Str. 70⁴: Ne Ambrosius, *Comm. ad Rom* 14, 5 (PL XVII, 167), temveč Ambrosiaster. — Str. 73⁴ cf. Ambr., *Expos. in ps.* 118, VIII, 48. — Str. 80: Ne Georg, temveč Johann Hunyadi. — Str. 86: Sekvenca »Veni sancte Spiritus« je zložil Inocencij III. — Str. 112: *Sermo* 7, 1. 3 (PL XVII, 614) ni Ambrozijev. — Str. 127: *Testamentum D. N. Iesu Christi*, ki ga je izdal patriarh Rahmani, vendar ne more biti priča za epifanijo v prvi polovici 3. stoletja! — Str. 155: Omeniti je treba: Delehaye H., *Les légendes hagiographiques*. Bruxelles 1905 in pa Günther, H., *Legenden-Studien*. Köln 1906. — Str. 197¹: Opatija je Maredsons ne Maredsons. — Str. 204¹: Duchesne, *Origines (du culte chrét.)* ne Origenes. — Str. 227 nsl: K. govori jako živahno pro domo, t. j. za svojo hipotezo o dobi sv. Cecilije (za cesarja Julijana) proti Dr. Kirschu in bolandistu Delehaye, ki ga pa piše dvakrat napačno Delahaye. — Str. 233: Ἀπόκρυφος ne Apoceros. — Str. 246 § 39: cf. H. Delehaye, *Prolegomena k izdaji Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae v Acta Sanctorum (Propylaeon ad Acta Sanctorum Novembris)*. Tri najstarejše martirologije t. j. *Depositio Episcoporum* in *Depositio Martyrum* kronografa iz l. 354, kartaški in pa sirski martirologij je izdal v priročni izdaji H. Lietzmann v *Kleine Texte für theologische Vorlesungen und Übungen*. Bonn 1903. Lukman.

Fr. Kimovec: **Tantum ergo** za mešani zbor z orglami; cena 30 h, 5 izvodov 1 K.

L. Belarja **Slovenska maša** za 3 ženske glasove. 60 h, 4 izvodi 2 K. — Oboje tiskala Zadržna tiskarna v Ljubljani, založil skladatelj, kapelan na Bledu.

Kimovec je zelo delaven glasbenik, zlasti zadnji čas izda delce za delcem, kojih čisti dobiček je namenjen za nove orgle v novi župni cerkvi na Bledu.

Tantum ergo je nenavadno dolg, ž njim je skladatelj popolnoma zapustil himnodični slog, ki se je v cerkvi razvil; ob kaki posebno slovesni priliki se pa lahko porabi. Spremljevanje z orglami ni lahko. — Slovenska maša Belarjeva se ocenjevalcu nikdar ni hotela posebno prikupiti, in to zlasti zaradi mnogo ponesrečenih ritmov. Komur pa ugaja — omenjene hibe se dajo z zelo dobrim predavanjem in primernimi tempi nekoliko zakriti, — se mu nudi tukaj v prav lepi in ceni prireditvi za 3 glasni ženski zbor. S. S.

„Duhovni Pastir“

nastopi z l. 1907 svoje štiriindvajseto leto. Kakor doslej bo »Duhovni Pastir« tudi nadalje zbiral govore, ki so po svoji vsebini in obliki primerni vplivati na napredek in razvoj domačega cerkvenega govorništva.

¹ In quo = eo quod. Ali ni morda »in quo« itale in vulgate v Rimlj. 5, 12 le prevod grškega ἐφ' ᾧ v pomenu vzročne veznice, kakor v navedenih Ambr. besedah?

»Duhovni Pastir« objavi v XXIV. letniku:

1. govore za vse nedelje in zapovedane praznike in sicer večinoma po dva govora;

2. dvojne postne govore (1. Jezusov značaj, spisal profesor dr. J. Ev. Krek, 2. Jezusovo trpljenje v Jeruzalemu, spisal župnik Iv. Rotner);

3. razne priložnostne govore. Posebno opozarjamo na nadaljevanje Govorov krščanskim materam o vzgoji, ki so sestavljeni po naročilu presv. knezoškofa dr. Antona Bonaventura Jegliča. Tudi ima pripravljenih več govorov za praznike cerkvenih patronov, za Marijine družbe itd.

Že v dosedanjih letnikih je »Duhovni Pastir« objavil več časa primernih priložnostnih govorov, odslej bo pa imel posebno prilogo z naslovom »Društveni govornik«. Namen »Društvenemu govorniku« je pospeševati delovanje v naših izobraževalnih, strokovnih, zlasti pa mladeniških društvih. Zato bo prinašal časa primerne govore ali pa bogate osnove socijalnovzgojevalne, poučne, deloma tudi strokovne vsebine za razna predavanja po naših društvih. V »Društvenem govorniku« bo redno objavljali govore tudi prof. dr. Janez Ev. Krek.

»Zbirka lepih zgledov« se bo nadaljevala tudi v prihodnjem letu. Na vrsto pridejo zgledi k naslovom: Sv. maša, milost, molitev itd.

»Duhovni Pastir« stane s prilogo »Zbirka lepih zgledov« 8 K. Prav zaradi društvenih govorov si ga naj za l. 1907 naročajo tudi tisti, ki ga doslej niso imeli.



I.

Mesijanski psalm XLIV.¹



ta psalm (v hebr. 45.) je kraljeva ženitovanjska pesem, ki opeva Kristusa kot ženina sv. cerkve.

Obseg: Psalmist proslavlja lepoto, krotkost in pravičnost kralja ženina, oblečenega v prekrasno opravo (2—10 a); v drugem delu opeva nevestino milino (v. 10 b—15 a) in njeno častno spremstvo (v. 15 b—16); želi odlični dvojici mnogo potomstva in slavno ime (v. 17. 18).²

Napis V. 1. In finem, pro iis, qui commutabuntur filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

H koncu, njim, ki se bodo spremenili, Koretovim sinovom, v pouk, pesem za ljubljene.³

In finem (לְמַנְצֵחַ lamənazzeach), razlago glej »Voditelj« 1904 str. 161 sequ.

Proiis, qui commutabuntur (עַל-שֹׁשָׁנִים 'al-šošanim), šošanim izvajajo od שֹׁשַׁן ali שֹׁשָׁן šušān, ki pomeni (belo, poljsko) lilijo⁴ 'al-šošanim po lilijah. Šošanim je po mnenju večine novejših razlagavcev začetek sedaj ne več ohranjene pesmi, po katere napevu so prepevali ta psalm.⁵ Nekateri razlagajo šošanim kot lastno ime enega izmed štiriindvajsetih godbenih korov, ki jih je ustanovil David.⁶

Rabinec Kimchi smatra šošanim kot liliji podobno godalo,⁷ Jarchi pa kot godalo s šestimi שָׁשׁ (šeš = šest) strunami.⁸ Calmet meni: Vox

¹ Gl. »Voditelj« 1. 1906 str. 349.

² Kasiodor opomni pri razdelitvi: Prima pars eius (sc. psalmi) quatuor modis Sponsi continet laudes, id est Domini Salvatoris. Secunda simili numero quatuor partibus mysticis virtutibus Sponsa praedicatur Ecclesia. Migne P. lat. LXX col. 319.

³ Victori pro liliis, filiorum Core, eruditionis, canticum amantissimi. Sv. Hieronim Psalterium iuxta Hebr. ed. Lagarde Lipsiae 1874. Teubner, str. 48.

⁴ Fürst, hebr. chal. H. w. b. II, 429.

⁵ Ecker, Porta Sion, Trier 1903, col. 435 i. dr. — ⁶ Fürst, II, 429.

⁷ Reischl, Buch der Psalmen. Regensburg 1873; I. del st. 234.

⁸ Sedlaček, Vyklad posv. žalmů; I. del v uvodu XXV. hexachordon.

šošanim optime de hexachordo sive de hilari carmine explicari potest,¹ na drugem mestu pa pravi: Hebraica syntaxis obvio sensu exprimit chorum adolescentium, qui festum aliquod veluti, nuptiale celebrant, vel saltem similis festi occasione canunt.² Najboljša in najpriprostejša je prva razlaga, po kateri je šošanim exordium (začetek) alius cantici, ad cuius normam melodicam hisce psalmus cantandusest.³ Septuaginte prestavljavci brali so v nepunktiranem besedilu namesto šošanim, שֶׁשׁוֹנִים šešonim od korenike שָׁנָה I šanah spreminjati se;⁴ v množini שֶׁשׁוֹנִים šonnim s predloženim שׁ (šin),⁵ okrajšanim iz אָשֶׁר (ašer, ki).⁶ Preložili so ὑπερ τῶν ἀλλοιωθησομένων in po njih Vulgata: pro iis, qui commutabuntur, za one, ki se bodo spremenili. Kako so pa prišli na pomen »spremenjenja«? Prav lahko. Saj napovedujejo preroki v mnogih izrekih, da bo napočila z Mesijo velika npravstvena sprememba. »Tisti dan«, (ob Mesijevev prihodu) se bode zgodilo: Vsak, kdor bo puščen v Sionu in bo ostal v Jeruzalemu, bo svet imenovan.« (Iz. 4, 3.) »To govori Gospod: Dal jim bom eno srce, in dodelil novega duha v njih osrčje: kamnato srce bom vzel iz njih mesa, in jim bom dal meseno srce.« (Eceh. 11, 19.) »Novo srce vam bom dal.« (Ec. 36, 26.) »Od najmanjšega do največjega me bodo spoznali, pravi Gospod, ker jim bom odpustil hudobijo in njih greha se ne bom več spominjal.« (Jer. 31, 34.) O npravstvenem pretvorjenju posameznika razlaga ta izraz sv. Bazilij: Inscriptionem posuit, qui immutabuntur nimirum ut arbitror pro iis, qui sui ipsorum curam gerunt, quique per exercitia pietatis semper magis ac magis proficiunt.⁷ Na duševno pretvorjenje pri sv. krstu nanaša ta izraz Eythym. Zigaben: Pro iis vero qui commutandi sunt, hoc est, pro Christianis, qui per baptismatis regenerationem innovandi erant, veterem exuentes hominem et novum induentes.⁸ Sv. Ciril Aleksandrijski umeva ta izraz o združitvi Judov in paganov v en rod, v eno, novo izvoljeno ljudstvo. Commutatos porro Iudaeos pariter ethnicosque dicimus, atque in unum coaluisse dilectum populum ex duobus, per vocationem.⁹

Filiis Core לִבְנֵי־קֹרַח (libenej-korach) je hebraizem = Corachitae.¹⁰ לִ (lamed) pred בְּנֵי (benej) znači pisatelja. Septuaginta izraža to z dajalnikom τοῖς υἱοῖς Κορέ, po njej Vulgata: filiis Core. Namesto hebr. קֹרַח (ch) ima e. Koreta, Levijevega pravnuka iz Kaatovega rodu, sina Isaar-

¹ Comm. lit. Wirzburgi 1791; del VI, 424. — ² Dissertationes II. del 170.

³ Mlčoch, Psalterium seu lib. psal. Olomucii 1890, st. 197. cf. J. Kon. Zenner, die Psalmen nach dem Urtexte. Münster 1906. I. del 14, 2. d.

⁴ Fürst, II, 477. — ⁵ Thalhofer, Erkl. der Psalmen. Regensburg 1895, st. 306.

⁶ Reinke, Kurze Zusamm. 88, op. 1.

⁷ Migne, P. g. XXIX col. 389. — ⁸ Migne, P. g. CXXVIII col. 487.

⁹ Migne, P. g. LXIX col. 1026. — ¹⁰ Mlčoch, op. cit. 186.

jevega je požrla zemlja z Datanom in Abironom in ž njihovimi pristaši žive v puščavi, ker se je vzdignil proti Mojzesu in Aronu. Njegovi sinovi Aser, Elkana in Abiasaf se niso udeležili upora, zato so se obvarovali pogina. Ena vejica korahitskega rodu povspela se je pozneje kot levitska pevska družina k visoki slavi. Tem korahitovim potomcem prisojajo napisi psalmov po vulgati 41. 43.—48. 83. 84. 86. 87. psalm. Po mnenju nekaterih izhajajo ti psalmi iz Korahitske pesmarice, ki je imela naslov: libnej korach.¹

Ad intellectum מִשְׁכִּיל maskil; LXX: εἰς σύνεσιν v pouk. Maskil part. Hif. od מִשְׁכַּל sakal, biti razsoden; ravnati s preudarkom; v Hif. storiti razsodnega, učiti. Maskil pomeni 1. razsoden, razboren, tudi v pomenu pobožen (ki ve namreč prav razsoditi med dobrim in slabim, in se odločiti za dobro; 2. ime neke vrste pesmi,² ki uči razsodnost, poučna pesem.³ Carmen, quod auditorem et lectorem reddat intelligentem, sapientem, pium.⁴ Nekateri smatrajo maskil kot premišljevanje.⁵ Ad intellectum canticum textum psalmi significat, qui trahendus est ad intelligentiam supernam, in qua futurarum rerum sacramenta spiritualia continentur.⁶ Bahman smatra maskil kot muzikalno opazko za predpevca.⁷ Canticum datum ad intelligenter et sapienter canendum.⁸ Najboljše je pač umevati psalme z napisom maskil kot poučne psalme,⁹ kot poučne pesmi, kot carmen erudiens.¹⁰

Canticum שִׁיר šir שִׁירֵי pesem, quippe nuda voce organo non simul sonum edente, cum concina vocis modulatione emissum est.¹¹

Pro dilecto, יְדִידָה jedidot ἡπὲρ τοῦ ἀγαπαινοῦ. Množina od יְדִידָה jedidah fem. rabi se tu v abstr. smislu, ljubko, dražestno, prijetno. Sir jedidot pesem, ki opeva ljubki dražestni predmet,¹² pesem ljubezni; jedidot = res amatoriae.¹³ Nominativ dilectum = res dilecta.¹⁴ Tako mnogi novejši razlagavci. Stara tradicija pa umeva splošno pro dilecto kot subst. masculini generis, torej pesem na ljubega, namreč na Mesijo. Pro dilecto totius inscriptionis summulam continet et caput: quia nimirum hic tractatur de Christo, qui et ipsi Patri dilectus est.¹⁵

Dilectum enim Dei filium vocat.¹⁶ Canticum canitur carissimo atque dilecto. Carissimus autem ille est, de quo canit Evangelium:

¹ Ecker, op. cit. 603; prim. tudi Weiss, Musik. Instr. Graz 1895 st. 13. 14.

² Fürst, I, 798. ³ Hoberg, Psalmen der Vulgata, Freiburg 1892. st. 84.

⁴ Mlčoch, op. cit. 141. — ⁵ Reischl, op. cit. I, 150.

⁶ Cassiodorus, cit. col. 318. — ⁷ Kom. z. d. Psalmen, Berlin 1890; st. 100.

⁸ Bellarmin, Explanatio in psal. Coloniae 1611. — ⁹ Thalhoffer, op. cit. 227.

¹⁰ Calmet, com. lit. op. cit. VI, 423. — ¹¹ s. Basilius, op. cit. col. 391.

¹² Hoberg, op. cit. 125.

¹³ Ecker, op. cit. 773. — ¹⁴ Mlčoch, op. cit. 198. — ¹⁵ Eythym. Zig. col. 490.

¹⁶ Theodoretus, Migne P. gr. LXXX col. 1187.

Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.¹ Dignum fuit in sacramento tituli psalmi huius quod praemisit, qui de nuptiis cantatur, canticum pro dilecto, vel canticum amantissimi, quatenus per hoc plena dilectio commendetur Filii, qui sic dilectus absque additamento dicitur, ut ipse solus intelligatur dilectus,² kakor tudi pesnik Visoke pesmi imenuje premnogokrat ženina Mesijo.

V. 2. Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribae velociter scribentis.³

Iz srca mojega vre lepa pesem, pravim: »kralju moja pesem!« Moj jezik bodi kakor pero pisalca, ki urno piše.

Eructavit, רָחַשׁ rachaš le v Kal. intransitivno: kipeti, vreti, teči; v podobi: prekipeti. Rachaš je najbrže onomatopoeična beseda, prirejena po šumenju kipeče vode. V prenesenem pomenu znači notranjo ginjenost, navdušenje, ki polni srce.⁴

Eructare nima v bibličnem jeziku nobenega slabega postranskega pomena;⁵ rabi se navadno o govorjenju: Dies diei eructat (nuntiat) verbum (ps. 18, 3). Cor meum לִבִּי libi, leb, srce, j, suf. 1. sg. verbum bonum דַּבַּר טוֹב dabar tob. dabar znači besedo, reč. Dabar tob (verbum bonum) je dobra, sladka reč, sladkost,⁶ nadalje pesem ljubke, vesele vsebine:⁷ sermo gratus et salutaris omnibus.⁸ Nekateri sv. očetje umevajo eructavit... bonum o rojstvu Sina (verbum) iz Boga Očeta. Hic mecum considera Verbi Dei ex substantia Patris Dei processum et generationem, non tamquam corpus e corpore, sed sine compositione, immaterialem, intellectualem ceu verbum ex mente sine ulla partitione vel divisione.⁹ Proti temu je že ugovarjal Euzebij.¹⁰ Tudi novejši razlagavci so splošno mnenja, da tvorna oseba tu ni Bog Oče, ampak prerok, katerega srce prekipeva.

Rachaš je glagol abundandi, veže se s tožilnikom.¹¹

Dico אָמַר 'omer, part. K. in 1. sg. fut. Kal. enako od אָמַר 'amar govoriti, prednašati ego אָנִי 'ani s povdarkom.¹²

Opera mea (מַ'אֲסָאֵי ma'asaj, מַ'אֲסֵה ma'aseh) suff. 1. sg. = poëma meum,¹³ moja pesem. Množina izraža posamezne dele in misli pesmi. Nekateri ne umevajo »opera mea« o pesmi, ampak o delovanju in mišljenju pesnikovem sploh. Vendar je ta razlaga zelo neverjetna posebno,

¹ Sv. Hier. epistola LXV ad Principiam virginem. Migne, P. I. XXII col. 625.

² Paschasius Radbertus expos. in ps. XLIV lib. I na koncu Migne P. I. CXX col. 1012, — ³ ... stilus ... velocis. Sv. Hier. iuxta Hebr.

⁴ Reinke, Com. zu den messian. Psalmen I, 376. — ⁵ Hoberg, op. cit. 125.

⁶ Mlčoch, op. cit. 182 in 198. — ⁷ Thalhoffer, op. cit. 308.

⁸ Bellarmin, op. cit. 239. — ⁹ Sv. Ciril Alexandr. I. c. col. 1026.

¹⁰ P. gr. XXIII, 394. — ¹¹ Gesen., hebr. gr. 27 izd. § 117, 4 op. 4, b. lit. 2.

¹² Schegg, Psalmen I, 573. — ¹³ Mlčoch, 198.

ker nasprotuje razlagi najstarejših sv. očetov, ki so splošno razlagali »opera« kot pesem. Idioma autem non solum Hebraicae, sed et Latinae linguae est, pro syntagmatibus et scriptis opuscula dicere. Ergo et iste, qui laudes cantaturus est Domino, carmen suum et opusculum consecrat ei, et pro Musis gentilium, ipsum invocat in principio, quem laudaturus est.¹ Quodnam est ergo hoc opus, quod regi dicat? Hic hymnus haec prophetia.²

Regi, לַמֶּלֶךְ (lemelek) τῷ βασιλεῖ, v čast kralju, dat. com.³ Namesto לַמֶּלֶךְ (lamelek), kakor je brala LXX, kar je razvidno iz spolnika τῷ; mislila je na določenega kralja. V hebr. pesništvu se spolnik večkrat izpušča. Non dixit, cuiam regi, significans se dicere Deo universorum et ideo non dixit βασιλεῖ sed τῷ βασιλεῖ adiectione articuli peculiarrem dominationem ostendens.⁴ Rex je Mesija. Profero inquit (sc. propheta) Christo Regi opera mea, h. e. prophetias, quas de eo afflatus Spiritu pronuntio.⁵

Lingua mea לְשׁוֹנִי (lešoni) od לָשׁוֹן (lašon) suf. 1. sg. jezik; calamus עֶבֶר et st. c. sg. črtalo pero. Scribae סֹפֵר sofer part. sg. K. od סָפַר pisati. Velociter (scribentis) מְהֵרָה (mahir) adj. nagel, izurjen, spreten. Sv. Hierom. scribae velocis. Nekateri dostavljajo k lingua mea »esto« (poželjni). Naj bo moj jezik spreten in nagel, da bo našel vedno prikladni izraz za notranjo misel. Lahko pa umevamo tudi v pripovedovalnem načinu: naglo in spretno, kakor pero spretnega pisalca narokovalcu, sledi moj jezik pesniškemu navdihnjenju, izražajoč misli v prikladnih besedah. Velociter scribentis razlaga tradicija o sv. Duhu: Scriba igitur est Spiritus sanctus.⁶ Kaj lepo pravi sv. Hieronimus: Debeo et linguam meam qua stilum et calamum praeparare, ut per illam in corde et auribus audientium scribat Spiritus sanctus.⁷

V. 3. Speciosus forma prae filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in aeternum.⁸

Lepše si postave mimo človeških sinov; miloba je razlita po tvojih ustnicah, zato te je oblagodaril Bog na vekomaj.

Prerok začne slaviti Kristusa, opevajoč najpoprej njegovo lepoto.

Speciosus forma, מְהֵרָה (jofjafita), ὡραῖος κάλλει. Hebr. izraz umevajo razlagavci prav različno. Nekateri ga smatrajo za podvojno (reduplikativno) obliko⁹ in sicer za edini prejšnji primer reduplikacije

¹ Sv. Hier. ad Princip. Virg. l. cit. col. 626.

² Sv. Hrisostom, Migne, P. gr. LV col. 184. — ³ Mlčoch, op. cit. 198.

⁴ Hrisostom, op. cit. col. 184. — ⁵ Eythym. Zig., op. cit. col. 490.

⁶ Sv. Bazilij, Migne P. gr. XXIX col. 395, enako Evzebij, op. cit. col. 395.

⁷ Ep. LXV ad Pr. V. col. 627.

⁸ Decore pulchrior es filiis . . . effusa . . . tibi deus. Sv. Hier.

⁹ Thalhofer, op. cit. 308.

obeh prvih radikalov v svrhu ojačenja;¹ izvajajo ga od יָפָה (jafah) svetiti se, biti lep, dražesten, in ga razlagajo kot 2. p. m. redupl. Pual יָפָהּ יָפָהּ (jofjafah) ali Pealal (Ges.) v pomenu: biti zelo lepo vpodobljen. Ta redupl. oblika je po njih mnenju nepravilna le v tem, da stoji יָפָהּ יָפָהּ mesto יָפָהּ יָפָהּ, da namreč drugi ' ni prvi radikal drugega dela, ampak da je nastal iz tretjega radikala (ה) prvega dela, in da so postavili punktatorji יָפָהּ יָפָהּ po naličnosti kala.² Gesenij pravi, da je izraz יָפָהּ יָפָהּ »brezsmiselni« in priporoča čitavo יָפָהּ יָפָהּ jafita. Po njegovem mnenju je nastal ta izraz, tako, da je punktacija, ki si ni upala spremeniti Kethiba, ovekovečila pisni pogrešek (tako imenovano dittografijo).³ Njemu pritegne tudi Ecker, ki piše: masoreški יָפָהּ יָפָהּ ostane »brezsmiselni« in nerazložljiv. Nekateri priporočajo mesto ene יָפָהּ יָפָהּ (jofjafita): dve יָפָהּ יָפָהּ jafi jafita;⁴ יָפָהּ (samost.) jafi: lepota, lep v lepoti. Nekateri smatrajo יָפָהּ (jafi) = יָפָהּ (jafo) inf. abs. od jafah kot ojačenje. Stari prestavljavci so brali na tem mestu v hebr. najbrž dve besedi (jafi jafita), ker imajo v prestavah dva podobna izraza. LXX: ὠρατός (lep, popoln) κάλλει (krasota). Sv. Hier. decore pulchrior ps. j. hebr. 48; arabski psalterij: decora in pulchritudine.⁵

Mnogo starih razlagavcev nanaša speciosus forma na nepopisno lepoto Kristusove duše. Euzebij izrecno poudarja: Psalmus vero pulchritudinem, non corporis, sed virtutis, enuntiat. quae nullam peccati labem admittit.⁶ Sv. Krizostom zavrača najprvo napačno mnenje onih, ki so nanašali speciosus na calamus: Nonnulli quidem dicunt »speciosus... hoc dictum esse de lingua, quod sit calamus speciosus forma; potem pa dostavi: mihi autem videtur eum deinceps de Christo dicere, significans gratiam, sapientiam, in njunega razodetja na zunaj, kot doctrina, miracula.⁷ Akoravno velja po mnenju sv. očetov speciosus pred vsem oduši Kristusovi, ga vendar lahko razlagamo tudi o njegovi telesni lepoti; saj se je zrcalilo božje veličastvo v njegovem zunanem pojavu in doseglo svojo dovršenost v preslavljenem telesu.⁸ Tega mnenja so bili tudi že stari razlagavci. Nisi enim habuisset et in vultu quiddam oculisque sidereum, nunquam eum statim secuti fuissent apostoli, nec qui ad comprehendendum eum venerant corruissent. Absque passionibus crucis, katere so ga kazile s flagellis et sputis et alapis et clavibus et in iniuriis patibuli za čas njegovega trpljenja tako, da »ni imel podobe ne lepote, in ni bilo na njem nič očitnega, da bi ga bili želeli njega zaničevanega in najzadnjega med ljudmi, moža bolečin

¹ Schegg, op. cit. I, 574.

² Fürst, op. cit. I, 530. — ³ Op. cit. § 55, 3, lit. e.

⁴ Reinke, Com. op. cit. I, 381.

⁵ Lib. psal. a Scialac Victor in Gabr. Sionita Romae 1614. st. 130.

⁶ Op. cit. col. 395. — ⁷ Op. cit. col. 185. — ⁸ Hoberg, op. cit. 125.

(Is. 53, 2. 3.), izvzemši ta čas, bil je Mesija tudi telesno universis pulchrior, pravi sv. Jeronim.¹

Prae filiis hominum מִבְּנֵי אָדָם (mibene adam) מִן min od, znači primerjalno stopnjo.² Lepši je Mesija kakor (min od) (vsi) človeški sinovi (otroci). Prav lepo piše Belarmin: Speciosus forma supra homines vere Christus est: nam si respicias divinitatem, infinita pulchritudine praeditum videbis; si respicias spiritualem animae pulchritudinem speciosus Christus est prae omnibus spiritibus creatis; si respicias splendorem corporis eius glorificati pulchrior sole est, et pulchritudinem eius sol et luna mirantur.³

Diffusa est, הוּצָק (huzak) 3. m. sg. pf. Hof. od הִצַּק jazak izliti. Gratia, חֵן (chen) χάρις milost, milina, ljubkost; in labiis tuis בְּשִׁפְתֹתַיִךְ (besiftoteka), be = v ali na, הַשֵּׁף safah dual s suf. 2. m. sg. na ustnicah tvojih. Ustnice κατ' ἐξοχήν so sedež miline. Mnogi razlagajo ta izraz o daru v srce segajočega govorenja, s katerim je Kristus očaral svoje poslušalce. Mirabantur in verbis gratiae, quae procedebant de ore ipsius: (Luc. 4, 22) et stupebant in doctrina eius, quia in potestate, erat sermo ipsius (Luc. 4, 32). Loquente Christo, per gratiam Deo reconciliatus est mundus.⁴ Nekateri umevajo v prenesenem pomenu in labiis apostole, ker je po njih govoril Kristus svetu. Possumus etiam per labia eius sanctos apostolos intelligere.⁵

Propterea על־כֵּן 'al-ken zategadelj, benedixit בֵּרַךְ (berakeka) 3. m. sg. pf. Piel suf. 2. m. sg. od בָּרַךְ barak blagosloviti, blagodariti, benedixit ait pro benedictum effecit.⁶ Deus אֱלֹהִים 'elohim; in aeternum לְעוֹלָם leolam. Večno oblagodarjenje očetovo je po mnenju nekaterih za Sinu božjega θεός njegove proslavljene človeške narave,⁷ ali tudi gratia unionis hypostaticae, quae in aeternum duratura est; inde enim tanquam ex fonte manaverunt omnia dona, quae in Christi humanitatem copiosissime fusa sunt.⁸

Propterea razlagajo v dvojnem pomenu: po prvem bi pomenilo: iz tega, ker je razlita milina po Mesijevih ustnicah, iz tega ker je tako lep, sklepa prerok, da ga je Bog oblagodaril,⁹ njegora lepota je učinek božjega oblagodarjenja, (logični vzrok spoznavanja);¹⁰ po drugem mnenju: ker je Mesija lep, zategadelj ga je Bog oblagodaril, povzdig-

¹ Epist. LXV. op. cit. col. 627.

² Komparativ izraža Hebrejec s tem, da dostavi osebo ali stvar, katero pre-sega druga v kaki določeni lastnosti, s predlogom min dotičnemu pridevniku. Ges. op. cit. § 133, 1. — ³ Op. cit. 240.

⁴ Cassiodorus, op. cit. col. 320. — ⁵ Eythymius Zig., op. cit. col. 490.

⁶ Cyrill. Alex. op. cit. col. 1031. — ⁷ Thalhoffer, op. cit. 309.

⁸ Bellarmin, op. cit. 240 b. — ⁹ Ecker, op. cit. 1580. — ¹⁰ Thalhoffer, 309 op.

nil in preslavil njegovo človeško naravo na desnici Očetovi.¹ Propter gratiam labiorum in aeternum benedictus est.² Mesijeva lepota je tvorni vzrok božjega oblagodarjenja; to izraža bližnji pomen besedice »propterea«. Vendar pravi že Bellarmin³ in z njim mnogo novejših razlagalcev: prior expositio antepenenda.

V. 4. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime.⁴

Opasi si meč črez svoje ledje, o ti najmočnejši. Psalmist opeva nepremagljivo moč Mesijevo in označi orožje, s katerim bo zmagal vse nasprotnike.

Accingere חָגַר (chagor) 2. m. sg. imper. K. od חָגַר (chagar) opasati se,

gladio tuo חַרְבְּכָא (charbeka) כֶּרֶב (chereb) suf. 2. m. sg. meč tvoj, super femur עַל-יָרֵךְ (al-jarek) črez ledje; tuum ni v hebr. LXX: $\text{\acute{e}\pi\iota\ \tau\acute{o}\nu\ \mu\upsilon\tau\eta\rho\acute{o}\nu\ \sigma\sigma\upsilon}$, in po njej vulgata tuum. Gladius razlagajo sv. očetje o besedi božji.

Arbitramur illud tropice referri ad vivum sermonem Dei.⁵ Gladium tuum, quid, nisi verbum tuum? Illo gladio stravit inimicos, illo gladio divisit filium a patre, filium a matre, nurum a socru.⁶ Živa je namreč božja beseda in močna in ostrejša kot vsak na obe strani oster meč in seže do ločitve duše in duha, tudi sklepov in mozga in rzsodi misli in namene srca (Hebr. 4, 12), hic gladium sermonem praedicationis debemus accipere.⁷

Protentissime גִּבּוֹר (gibor) $\delta\upsilon\nu\alpha\tau\acute{\epsilon}$ korenjak, junak, ki se nikogar ne boji in vsakogar zmaga, kakor Mesija peklenskega duha, ut nos iamdiu peccato captivos liberet et de exuviis erigat tropaeum.⁸

V. 5. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede et regna, propter veritatem et mansuetudinem, et iustitiam: et deducet te mirabiliter dextera tua.⁹

V svoji ličnosti in lepoti napni (lok) srečno hodi in kraljuj! Zaradi resnice in pohlevnosti in pravice, in čudovito te bo vodila tvoja desnica.

Specie . . . tua pripada v hebr. in v LXX še k četrtemu verzu.

Specie tua הוֹדְכָא (hodka) od hod s suf. 2. m. sg. kinč, veličastvo. Et pulchritudine tua וַהֲדָרְכָא (vahadareka) od הֲדָר (hadar) suf. 2. m. sg. blesk, krasota. Nekateri vežejo ta dva izraza z gladio v 4. verzu. Meč

¹ Schegg, op. cit. I, 574. — ² Hieron. Epist. LXV op. cit. col. 628.

³ Op. cit. 241. a cf. Mlčoch, op. cit. 198. — ⁴ . . . fortissime. Sv. Hier.

⁵ Sv. Bazilij, op. cit. col. 399. — ⁶ Sv. Avguštin, Migne P. c. XXXVI col. 500.

⁷ Cassiod. op. cit. col. 320. — ⁸ Eythymius Zig., op. cit. col. 491.

⁹ Gloria et decore tuo. Prospere ascende propter . . . et docebit te terribiliter. . . Sv. Hier.

je psalmistu simbol kraljeve slave in veličastva, v meču se zrcali oboje.¹ Nekateri smatrajo ta dva samostavnika za nadaljevanje opisa Mesijeve lepote: z veličastvom in krasoto (obdarovan), nekateri jih družijo s potentissime, mogočen po svojem veličastvu in lepoti.²

Intende v septuaginti: $\alpha\alpha!$ $\acute{\epsilon}\nu\tau\epsilon\iota\nu\omicron\nu$ torej et intende, napeti. Kaj? Sv. Krizostom pravi: Intende arcum significavit et sagittam.³ Tudi nekateri novejši razlagajo tako: napni namreč lok.⁴ Nekateri pravijo: intende je ingredere viam, progredere, prodiraj,⁵ vzdigni se.⁶ Intende hoc est adauge motum atque impetum tuum.⁷ To drugo umevanje je lažje in priprostejše, kakor pa dostavljati arcum (lok) brez potrebe.⁸

V hebrejskem stoji na tem mestu $\eta\eta\eta\eta$ (vabadareka), va = in, hadar veličastvo, ka = tvoje. S to besedo se začinja v hebr. in LXX peti verz. Z ravno isto besedo se konča v hebr. četrti verz; to ponavljanje se je zdelo že sv. Jeronimu nepotrebno in zato jo je tudi kar enostavno izpustil in začel peti vere s prospere... Septuaginta so brali v nepunktiranem besedilu namesto masoreškega $\eta\eta\eta\eta$ (vahadarka) $\eta\eta\eta\eta$ (vehadrek) imper. Hif. 2. m. sg. od $\eta\eta\eta$ (darak) z vav veznim tlačiti, stopati, na lok, da ga tako napne zato imajo: $\alpha\alpha!$ (η ve) $\acute{\epsilon}\nu\tau\epsilon\iota\nu\omicron\nu$ (hadrek) in po njej vulgata intende izpustila pa je $\alpha\alpha!$.

Prospere procedo: $\eta\eta\eta$ (zelach) 2. m. sg. imper. K. od $\eta\eta\eta$ (zalach), srečno prodiraj, zmaguj, et regna ($\eta\eta\eta$) rekab 2. m. sg. imper, Kal. od $\eta\eta\eta$ (rakab) peljati se, ali jahati curru aut equo vehi. Creatis regibus (sc. Persarum) mos erat equos regios (ali pa tudi kraljevi voz) ascendere, inde pro: equita ponit Vulgata iuxta LXX: $\xi\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\upsilon\sigma\epsilon$, regna ut sensus sit clarior⁹, toraj zajahaj konja ali zasedi voz, pokaži se kralja.¹⁰

Propter veritatem $\eta\eta\eta\eta$ ($\alpha\lambda\text{'}d\epsilon\beta\alpha\text{'}e\text{'}m\epsilon\text{'}$) et mansuetudinem $\eta\eta\eta\eta$ (ve'anvah) oppressio et iustitiam $\eta\eta\eta\eta$ (zedek) = res iuxta, ius. Oba zadnja izraza skupaj veanvah-zedek = veanvat zedek pomeni ius oppressum, zatirana pravica. Veanvah st. c. mesto veanvat; ne končuje se namreč st. c. vedno na at (η) mnogi pa ločijo mansuetudinem in iustitiam kot različni dopolnili. Nekateri vežejo propter veritatem... iustitiam z intende: vzdigni se, pojdi v boj, tako n. pr. sv. Krizostom: Alii enim homines regnantes vel pro civitatibus vel pro opibus vel pro inimicitiis vel pro vana gloria bellum gerunt; ipse autem propter nullum eorum, sed propter veritatem, ut eam plantet in terra, et propter mansuetudinem, ut qui sunt feris immaniores, mansuetos efficiat et

¹ Thalhofer, op. cit. 309. Delitsch Fr., Bibl. Kom. über die Psalmen 4. izd. st. 357. — ² Hoberg, op. cit. 126. — ³ Op. cit. col. 191.

⁴ Thalhofer, op. cit. 309, Schegg, I, 576; Lampe, I, 516.

⁵ Mičoch, op. cit. 198. — ⁶ Hoberg, op. cit. 126.

⁷ Eythym. Zigab. op. cit. col. 491. — ⁸ Hoberg, 126, cf. Ecker, 1222.

⁹ Mičoch, 198. — ¹⁰ Ecker, col. 1618.

propter iustitiam, ut in quos tyrannidem exercet iniquitas, eos iustos faciat.¹ Nekateri nanašajo propter veritatem, iustitiam kot pridevniko na kralja, da je namreč resnicoljuben, krotek in pravičen.² Že Euthymij opozarja na to mnenje: Omnia haec operare et vince, ut (kakor ὦς) verax, mitis et iustus. Omnibus enim his pollebat Christus.³ Verjetnejše je prvo mnenje.⁴

Et deducet te דרור (vetorka) 3. f. sg. fut. Hif. suf. 2. m. sg. od דרר II. poučevati, Hif. הורח (horah) kazati, učiti s tožilnikom osebe.

Mirabiliter: מראות (nor'aot) od ארא nor'a pl. grozen. Ta izraz se rabi v sv. pismu posebno kjer se govori o velikih, čuda- in grozopolnih dejanjih, zategadelj je prav prikladen tudi na tem mestu, ko se govori o kralju, ki je oblagodarjen s čudapolno božjo močjo.⁵ Mirabiliter = mirabilia, praeclara facta. Vulgata izraža množino nor'aot po LXX θαυμαστων kot adverb.

Dextera tua דמינך (jeminaka); ימיך (jamin) suf. 2. m. sg. desnica, kot poosebljena povzročiteljka in učiteljica junaških dejanj te uči in ti daje izvajati dejanja, ki napolnjujejo tvoje sovražnike z grozo. Septuaginta rabi hifil horah v pomenu kazati n. pr. pot⁶ in prevaja: ὁδηγήσει: od ἔδηγέω kazati pot, voditi, spremljati,⁷ po njej vulgata deducet, in sicer kot iussiv prilično predstoječim glagolom, torej: et doceat (deducat) te praeclara facta.⁸ Sv. Krizostom našteva nekatera taka dejanja: Sunt valde terribilia et horrore plena, quae gessit: mors deleta est, perfracti sunt inferi, paradusus fuit apertus, coelum patuit, obstructa sunt ora daemonibus, inferna cum supernis comixta sunt, Deus homo factus est, homo sedit in solio regio, aperta est spes resurrectionis, immortales expectationes, ineffabilium bonorum usus fructus et alia quaecumque per suum adventum praeclare gessit.⁹

V. 6. Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

Tvoje puščice so ostre — ljudstva bodo pod te padla — za v srce kraljevih sovražnikov.

Tukaj je stavek pretrgan, ker je beseda pesniško navdušena. Expositores omnes, per hyperbaton construunt praesentis versiculi verba, hoc pacto: Sagittae tuae acutae in corde (ἐν καρδίᾳ) inimicorum

¹ L. cit. col. 192/193. Po mnenju nekaterih rabijo se ti trije abstraktni izrazi za nosilce naštetih lastnosti, v smislu: Potegni se za svoje zveste, vdane in pravične podanike. Zenner, op. cit. I, 107.

² Ecker, col. 1344; Hoberg, 124.

³ Op. cit., col. 491, cf. s. Basilius, op. cit. col. 402. — ⁴ Ecker, 1344.

⁵ Reinke, Com. I, 388. — ⁶ Fürst, o. c. I, 546.

⁷ Reichenbach, op. cit. II, 164.

⁸ Mičoch, 199. — ⁹ Op. cit. col. 193.

regis (infixae sunt) et quod ait: populi sub te cadent, per parentheses iacet.¹

Sagittae tuae חִצֵּיךָ (chizzejka), pl. od צַח chez pšice tvoje (so se mora dostaviti).²

Acutae שְׁנוּנִים (šenunim) part. pass. Kal. od שָׁנַן (šanan) ošpičen, oster. Kaj pomeni sagittae? Tradicija uči: Sagittae acutae sermones sunt appositi et solertes, qui auditorum pertingunt corda, feriuntque et sauciant animas sensu facili ac prompto praeditas.³ Sagittae Christi evangelici sunt sermones.⁴ Sv. Ciril Alexandrijski razlaga sagittae o apostolih, ki po svojem pridigovanju ferunt errantes verumque Deum ignorantas.⁵ Paulus sagitta fuit Domini, pravi sv. Jeronim.⁶ O božji besedi sploh umeva sagittae sv. Avguštin: sagittae (sunt) verba cor transfigentia, amorem excitantia.⁷

Po acutae stoji v septuaginti: δύνατε (močni, korenjak), v hebr. ni tega.

Populi: אַמִּים (ammim) pl. od am,

sub te תַּחְתֶּיךָ (tachtejka), תַּחַת (tachat) suf. 2. m. sg. spodaj, cadent יִפְּלוּ (jipelu) 3. p. m. pl. fut. Kal. od יָפַל (nafal): ljudstva bodo padla pod te; ta parenteza označuje vspeh puščic.

Populi sub te cadent conversiones significat hominum, quando credentes in humilitatem feliciter cadunt qui prius vitio praesumptionis erecti sunt.⁸ Ipse enim casus, et quod sint sub illo, est omnibus fundamentum et radix altitudinis. Cum enim eos liberasset ab ignorantia et ab inani factu et gloria, et ab errore daemonum, eos sibi subdidit.⁹ Dicuntur populi sagittis vulnerati cadere sub isto Rege, quia non vulnerantur, ut omnino extinguantur, sed ut moriantur peccato, et vivant iustitiae et eo modo subiecti Regi Christo remaneant eique serviant, cui servire regnare est.¹⁰

In corda בְּלֵב (beleb) ἐν καρδίᾳ v srcu, in corde s. Hier. Tukaj imamo brahilogijo,¹¹ okrajšavo, po kateri se združujejo in corda... regis s sagittae. Ostre so puščice, prodirajo globoko v srce. Nekateri dostavljajo k sagittae, glagol cadent: sagittae tuae acutae (populi sub te cadent), cadent in corda inimicorum regis; izpuščeno je (po tem mnenju) v verzu drugi cadent, ker se je zdel nepotreben.¹² Sv. Avguštin piše namesto in corda in corde, kakor tudi sv. Jeronim, in združuje cadent z »in corde« neposredno. Populos videmus subditos Christo, cadentes non videmus. Exponit ubi (dopolnilo kraja) cadunt: in

¹ Euthym. Zig., op. cit. col. 494. — ² Thalhofer, 310.

³ Sv. Bazilij, op. cit. col. 402. — ⁴ Euthymius, op. cit. col. 494.

⁵ Op. cit. col. 1035. — ⁶ Ep. LXV op. cit. col. 630. — ⁷ Op. cit. col. 503.

⁸ Cassiodorus, op. cit. col. 322. — ⁹ Sv. Krizostom, op. cit. col. 194.

¹⁰ Bellarmin, op. cit. 243 a. — ¹¹ Ecker, op. cit. 206. — ¹² Schegg, o. c. I, 578.

corde. Ibi se (v srcu) erigebant adversus Christum, ibi (v srcu) cadunt ante Christum. In corde, exponit, quod superius ait cadent, non pedibus quibus corpora sustententur, sed corde, quo animae perfidia sublevatur. Ibi (v srcu) enim qui poenitens cadit, resurgit; et de sua iniquitate deiectus, ad salutaria, Domini mandata transfertur.¹ O različni čitavi »in corde« ter »in corda« pravi Belarmin; Parum refert, utrum legatur in corde vel in corda. Nam et verum est sagittas Dei penetrare corda peccatorum, et verum est easdem sagittas semel in corde infixas ibidem haerere et vulnus amoris alere et conservare et eo modo ex inimicis et peccatoribus amicos et sanctos facere.²

Kdo pa so inimici? Ciril Aleksandrijski uči: Inimici autem regis. Satanus et quilibet divinis dogmatibus adversantes (misli je tu posebno na Arija), sploh vsak človek, ki nasprotuje Kristusu in njegovemu nauku z besedo ali z dejanjem.³

Inimicorum אויבֵי (’ojbej) od ’ojeb sovražnik, regis הַמֶּלֶךְ (hamelek) ha predložnik, melek = kralj. Regis stoji mesto tuorum sc. inimicorum; namesto zaimka postavil je psalmist ime.⁴

V. 7. Sedes tua Deus in saeculum saeculi: virga directionis virga regni tui.⁵

Prestol tvoj, o Bog, je na vekov veke; palica (žezlo) tvojega kraljestva je palica pravice.

V tem verzu opeva psalmist Mesijevo najvišjo t. j. božansko čast.

Sedes tua קִסְאָךָ (kis’aka) od קִסַּס (kiss’e) s suf. 2. m. sg. Dageš se nahaja v ם, ker je nastala beseda קִסַּס (kiss’e) iz קִרְסֵי (kirse) vsled pojednačenja ך (r) s ם (s).⁶

Deus אֱלֹהִים (’elohim) septuaginta ὁ θεός. Elohim umevajo skoraj vsi razlagavci kot vokativ, kralja nagovarja psalmist »kot Boga«. ⁷ Tradicija iz najstarejših časov uči isto in smatra »elohim« kot vokativ (kot nagovor). Septuaginta: ὁ θρόνος σου ὁ θεός, tvoj prestol, Bog = o Bog. Absque dubio est ὁ θεός Alexandrinae (LXX) — Vocativus, quia saepe ponit Nominativum ὁ θεός loco Vocativi. ⁸ Že najstarejši razlagavci stavijo pred in po ὁ θεός vejice, da bi označili vokativ; tako Teodoret: ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, ἀιώνιος. ⁹ Latinski prestavljavec Teodoret pravi: o Deus. ¹⁰ Ravno tako ima sv. Krizostom ¹¹ sv. Ciril Aleks. ¹² sv. Bazilij ¹³ i. dr. Sv. Jeronim spričuje: Aquila (prastari prestavljavec) Eloim verbum Hebraicum, non nominativo casu, sed vocativo inter-

¹ Cassiodorus, op. cit. col. 322. — ² Op. cit. 243 a.

³ Op. cit. col. 1035. — ⁴ Mlčoch, o. c. 199.

⁵ Thronus tuus, deus, in saeculum et in aeternum, sceptrum aequitatis, sceptrum . . . Sv. Hier. — ⁶ Fürst, o. c. I, 633. — ⁷ Thalhofer, o. c. 310.

⁸ Mlčoch, o. c. 199. — ⁹ Migne, P. gr. LXXX col. 1192. — ¹⁰ Ib. col. 1191.

¹¹ Op. cit. col. 194. — ¹² Op. cit. col. 1037. — ¹³ Op. cit. col. 404.

pretatur, dicens Θεός et nos propter intelligentiam, o Deus, non Deo posuimus, quod Latina lingua non recipit.¹ V psalteriju iuxta Hebr. piše, tronus tuus, deus, in saeculum. Kaldejska, sirska in arabska prestava prelagajo »elohim« z vokativom.² Sv. Pavel navaja ta verz, da označi visokost Kristusovo, kot Sinu božjega nad vsemi angelji. Ad filium autem: thronus tuus, Deus in saeculum... (Hebr. 1, 8). Nekateri racionalisti n. pr. de Wette so hoteli elohim razlagati kot genitiv, odvisen od kis'aka, da bi se torej glasilo: tvoj tron Boga t. j. tvoj od Boga ustanovljen, tebi od Boga podeljen tron; pa že Olshausen je zavrnil vse kot take razlage, kot jezikovno si nasprotujoče, katere ne umevajo elohim kot Vokativ.

In saeculum saeculi עוֹלָם וָעֶד (olam va'ed), kar je Bog že obljubil Davidu, kažoč na obljubljenega Mesijo: regnum tuum usque in aeternum ante faciem tuam, et thronus tuus erit firmus iugiter (vedno in vedno) (II. Reg. 7. 16). Ta prestol poseduje Mesija po besedi angelja Gabriela: Hic erit magnus et Filius Altissimi vocabitur: et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius: et regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis (Luk. 1, 32. 33). Kako vlada Mesija to kraljestvo? Virga שֶׁבֶט (šebet) s. c. sg. palica, žezlo, directionis מִישֵׁר (mišor) ravnina v pren. pomenu, pravica virga directionis = sceptrum rectum. Virgam regulam divinae significat aequitatis, quae veraciter recta dicitur, quia nulla pravitate curvatur.³ Virga regni tui שֶׁבֶט מַלְכוּתְךָ (šebet malkuteka), malkut = kraljestvo suf. 2. m. sg. Vlada bo Mesija svoje kraljestvo z žezlom pravice.

V. 8. Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis.⁴

Ljubiš pravico in sovražiš krivico, zato te je mazilil, o Bog, tvoj Bog z oljem veselja pred tovariši tvojimi.

Psalmist opisuje tu v drugi polovici prejšnjega stiha omenjeno pravičnost kralja.

Dilexisti אָהַבְתָּ (ahabta) 2. m. sg. p. Kal od אָהַב (ahab) ljubiti; iustitiam צְדָקָה (zedek) pravičnost, pravica, et odisti וָטִישְׁנָא (vatisn'a) 2. m. sg. fut. K. z ו con. od שָׁנָא (san'e) sovražiti iniquitatem רֵשַׁע (reš'a) krivica.

Quia dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem, oboediendo usque ad mortem, mortem autem crucis,⁵ propterea גִּלְגָּלְךָ (al-ken) zategadelj, izraža vspeh, posledico.⁶

¹ Ep. LXV op. cit. col. 631 in opomba a.

² Reinke, Com. I, 393. — ³ Cassiodorus, op. cit. 322.

⁴ Deus, deus tuus, oleo exultationis prae participibus tuis. Sv. Hier.

⁵ Bellarmin, 243; Schegg I, 579. — ⁶ Hoberg, l. c. 126.

Unxit te מִשָּׁחָה (mešachaka) 3. m. sg. pf. K. s. suf. 2. m. sg. od מִשָּׁחָה (mašach) maziliti.

Pri Judih je bila navada, da so mazilili goste pri slovesnih pojedinah. Maziljenje je bilo znamenje časti in odlikovanja, z opuščanjem maziljenja pregrešil se je hišni gospodar proti vkoreninjenemu običaju; zategadelj je izražena v Kristusovih besedah napram farizeju: *Oleo caput meum non unxisti* (Luc. 7, 46) zaslužena graja. Maziljenje je bilo tudi znamenje veselja. Prerok Izaija ga omenja izrecno, ko ozna nja veselo vest o Mesiju: *Ut darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu* (Is. 61, 3). Isto sklepamo tudi iz izreka Kristusovega: *Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes...* tu *cum ieiunas caput tuum, mazili se, pokaži tako svoje veselje, kakor bi šel na svatbo.* (Mat. 6, 16. 17.)

Bog je Mesijo mazilil z oleo laetitiae מִשְׁמֵן מִשָּׁחָה (šemen, maščoba. mastno olje (sason) veselje, t. j. z velikim veseljem.

Deus Deus tuus אֱלֹהִים אֱלֹהֵיךָ ('elohim 'elohejka); prvi Deus je vokativ. Sv. Avguštin pravi: *O tu Deus, unxit te Deus tuus. Deus ungitur a Deo. Etenim in latino putatur idem casus nominis repetitus: in graeco autem evidentissima distinctio est, quia unum nomen est, quod compellatur, et alterum ab eo, qui compellat, Unxit te, Deus. O tu Deus, unxit te Deus tuus: quomodo si diceret, Propterea unxit te, o tu Deus, Deus tuus. Sic accipite, sic intelligite, sic in graeco evidentissimum est.*¹ Ker se pa v Septuaginti glasi sedaj obojni Deus enako ἔχρησέ σε ὁ θεός ὁ θεός σου in ni izražen natančneje vokativ, zategadelj opomni že Bellarmin glede sv. Avguština: *Inde (namreč po izreku sv. Avguština) existimandum est, in textibus graecis, quos nunc habemus incuria libroriorum mutatum esse ὁ (pri prvem θεός, kar bi izražalo Vokativ) in ὁ (kakor je sedaj).*² Tudi svetopisemski strokovnjak sv. Jeronim uči: *Primum nomen Dei vocativo casu intelligendum est, sequens nominativo.*³ S tem soglašajo tudi novejši razlagavci.

Nebeški Oče je mazilil Mesijo z oljem veselja, ko je njegovo človeško naravo združeno z božjo po hipostatični uniji pritegnil pri vnebohodu Gospodovem h gostiji večnega veselja... glorificavit eum et exaltavit ad dexteram suam, et donavit illi nomen (veliko, vse prese-gajočo čast), quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium et infernorum. (Philipp. 2, 9. 10). Izražen je z besedami »unxit oleo laetitiae« status exaltationis Christi.⁴ Grški sv. očetje razlagajo »oleo laetitiae«, radi o sv. Duhu. Recte Spi-

¹ Op. cit. col. 505. — ² Op. cit. 244 a. — ³ Ep. LXV l. c. col. 631.

⁴ Ecker, o. c. 1476.

ritus nominatur oleum laetitiae, cum unus ex fructibus, quos sanctus Spiritus producit, gaudium sit.¹

Prae consortibus tuis מְחַבְרֵיךָ (mechabereka) חֵבֵר (chaber) tovariš suf. 2. m. sg., מִן (min) od; mechabereka navadno prestavljajo bolj kot tvoje tovariše.² Consortes hic vocat omnes spirituales.³ Socii (consortes) eius et amici et fratres, secundum humanitatem sunt, qui crediderunt.⁴ Qui enim participes eius? Filii hominum: quoniam et ipse Filius hominis particeps factus est mortalitatis illorum, ut faceret eos participes immortalitatis suae.⁵ Tudi mi bomo kot bratje (consortes) Kristusovi po njegovi podobi preslavljeni, pa nikdar ne njemu popolnoma enaki, zategadelj se imenuje Mesija maziljen prae (v hebr. bolj kakor v večji meri kakor) consortibus.⁶ Če so tudi po milosti multi filii, sed ipse Unigenitus, kateremu gre hvala in čast in slava in oblast vekomaj in vekomaj (Ap. 5, 13).

V. 9. Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te v. 10. a) filiae regum in honore tuo.⁷

Mira in aloa in kasija diše iz tvojih oblačil, iz hiš slonokoščenih, iz katerih te razveseljujejo.

Myrrha מִרְרָה (mor) μύρρα, v celem starem svetu sloveča dišava, dragocen, po trpentinu dišeč v Arabiji iz Balsamo dendron-Myrrha kapajoč drevesni klej, katerega so rabili deloma posušenega za kadilo, deloma svežega kot glavno primes mazilnega olja; rabili so ga tudi za parfumiranje oblek.⁸

Gutta: מִלְחָה (va'ahalot), στυκτή. Gutta kapljica, s tem prevaja vulgata στυκτή, ki pomeni neko finejšo vrsto mirovega olja.⁹

Gutta vero etiam ipsa myrrhae species est tenuissima. Postquam enim contusum est aroma, quidquid in eo est liquidi, in guttam separatur, quod crassius superest myrrha appellatur.¹⁰

¹ Sv. Bazilij I. c. col. 406: podobno tudi sv. Krizostom col. 197.

² Ecker, col. 532, Delitsch, op. cit. 357 i drugi.

Pravilna pritiklana nominis pluralis je מְחַבְרֵי eja z jod, מְחַבְרֵי eka brez jod suf. nom. singularis. Nekateri hebr. izdaje imajo mechaberejka z jod n. pr. hebr. besedilo pri Reinke, com. I, 398 in Kurze Zusam. der Texte 89. V pojasnilo služi opomba 1 št. 2 § 91, lit. k Gesen. Kautzsch, po kateri se jod v sufiksu včasih pravopisno izpušča. Včasih se razlaga tudi kot generelna ednina. Zenner se je izognil potežkočem s tem, da je izpustil v svoji prestavi hebr. besedila ta izraz, kar bi se pa v takih komentarjih ne smelo zgoditi. (Op. cit. 106).

³ Sv. Krizostom, op. cit. 198. — ⁴ Theodoretus, op. cit. col. 1191.

⁵ Sv. Auguštin, op. cit. col. 507. — ⁶ Thalhoffer, op. cit. 311.

⁷ Myrrha et stacte et cassia in cunctis vestimentis tuis, de domibuseburneis, quibus laetificaverunt te . . . Sv. Hieronim. — ⁸ Schegg, o. c. I, 580.

⁹ Hoberg, op. cit. 126. — ¹⁰ Sv. Bazilij, op. cit. col. 406.

Hebr. אַהלוֹת (ahalot) pomeni aloin les, jako dragocen in blago-dišeč les nekega drevesa, ki se nahaja pogostoma v Zadnji-Indiji in obmejnih otokih, in ga nazivajo *Aquilaria Agallocha Roxburgh*.¹

Casia קַזְיָוֹת (kezi'ot) κασία vonjava, pripravljena iz olupljene in na solncu posušene notranje skorje kasijevega drevesa (*cinamomum Cassia*), ki pripada k družini lauracej in je v bližnjem sorodstvu s cimetovim drevesom. To vedno zeleno drevo se nahaja v Kini, Indiji, Javi, Ceylonu in Borneo in zraste 5 - 6 metrov visoko. *Casia cortex est tenuissimus et bene olens, lignosum obtendens calamum*.²

Te tri dišave, podoba dražestne lepote Mesija-kralja, duhtijo a vestimentis tuis קֹל-בִּגְדוֹתֶיךָ (kol-bigdotejka) iz tvojih oblačil. V hebr. se glasi: Mira in aloa, kasija (so se mora dostaviti) vsa oblačila tvoja. בִּגְדֶךָ (beged) pl. suf. 2. m. sg. Pred kasija ne stoji v hebr. »י« veznik.³

»Miro, aloo in kasijo« razlaga tradicija rada mistično. *Myrrham dicit passionem, haec enim mortuis potissimum applicatur. Guttam autem et casiam suavem odorem, qui e passione emanat*.⁴

Myrrha mortem significat . . . Gutta vero, quae dicitur ammoniaca, duritias curat . . . quae pulchre incarnationi Domini comparatur . . . cassia, quae a nostris fistula dicitur, redemptio generis humani per aquam baptismatis indicatur.⁵ . . .

A domibus eburneis מִן-הֶקְלֵי שֵׁן (min-heklej šen), הֶקֶל (hekal) st. c. pl. palača, šen = zob (slonov), slonova kost. LXX: ἀπὸ βαρέων ἐλε φαντίνων od βάρει. Βάρει, ιος in ἴδος čoln, potem stolp, hiša s stolpom.⁶ Palatia, quorum conclavia ebore ornata erant, dicuntur palatia eburnea.⁷

Namesto a domibus eburneis imajo nekateri stari psalteriji a gravibus ali a gradibus.⁸ Kako so prišli do te čitave? Že sv. Jeronim razpravlja o tem tako-le: Pro eo quod nos transtulimus domibus eburneis, quia in graeco scriptum est ἀπὸ βαρέων ἐλε φαντίνων, quidam Latinorum ob verbi ambiguitatem, a gravibus interpretati sunt, cum βάρει verbum sit ἐπιχώριον Palaestinae: et usque hodie domus ex omni parte conclusae, in modum aedificatae turrium ac moenium publicorum βάρεις appellentur.⁹ Βάρεις dicit aedificia maxima, eaque ex ebore constructa.¹⁰ Verbum βάρεις quid significet alii antea interpretes non vi-

¹ Ecker, op. cit. 1109. ² Sv. Basilij, op. cit. col. 407.

³ Včasih sta pri naštevanju namesto običajnega polysyndeta združeni z veznikom le zadnji dve besedi, redkejšje le prvi dve, kakor na tem mestu. Gesenius, op. cit. § 154. Op. pod črto 1, a. — ⁴ Theodoretus, op. cit. col. 1194.

⁵ Cassiod. op. cit. col. 325. ⁶ Reichenbach, op. cit. I, 300.

⁷ Mlčoch, o. c. 200. — ⁸ Schegg, o. c. I, 481. — ⁹ Epist. LXV, l. cit. col. 633.

¹⁰ Sv. Bazilij, op. cit. col. 407.

dentur assecuti, scribunt enim pari omnes vitio βαρῦς cum ypsilon quod est grave et paulo post eodem sensu etiam plurium numero βαρῦς.¹ Tudi Pashasij Radberški piše βαρῦς, pa razlaga v pravem smislu kot domus, aedificatae in modum turris . . .² Tudi domus razlaga tradicija mistično: Per domus animam et assumptum Christi corpus intelligit.³

Ex quibus, LXX: ἐξ ὧν, v hebr. stoji מִנִּי = מִנִּים (minni = minnim) le v množini = strune, potem igra na strune, glasbilo na strune; minni smatrajo na tem mestu navadno kot okrajšano množino od minnim, pa je lahko tudi ednina s kolektivnim pomenom in prevajajo Minni = zvoki strunini te razveseljujejo.⁴ Kaldejci razlagajo minni kot lastno ime nekega armenskega kraljestva. Septuaginta so smatrali minni kot predložnik = מִנֵּיָהֶם (minejhem) (od njih) ali מִנֵּיָהֶם אֲשֶׁר (minejhem ašer) (od katerih),⁵ zato so prevedli ἐξ ὧν, tudi sv. Jeronim piše »quibus«.

Delectaverunt te מְחַחֵשׁ (simchuka) 3. pl. pf. Piel suf. m. sg., veselijo te. V hebr. je osebek minni. Iz slonokoščenih palač razveseljuje te igra na strune.⁶ Po vulgati imamo osebek še le v naslednjem verzu: filiae regum. Iz slonokoščenih palač: iz katerih te razveseljujejo.

V. 10. a) Filiae regum in honore tuo. Kraljevske hčere v tvoji krasoti.

Filiae בְּנוֹת (benot) pl. st. con. od בַּת hčer,

regum מְלָכִים (melakim) kralj; in honore tuo בִּיקְרוֹתֶיךָ (bikerotejka),

b = v. יָקָר (jakar) pl. fem. suf. 2. m. sg. drag, ljubljen. V hebr.: kraljeve hčere so med tvojimi ljubami. Po Vulg.: kraljeve hčere v (k) tvoji krasoti. V קָ je dageš forte dirimens.⁷

Hebraicam vocem jekarot »nobiles, pretiosae, carae« significare hic loci — feminas, quas in pretio habet rex et magni aestimat — feminas regi caras — res ipsa docet.⁸ Kdo so te ljubljenske kraljeve? Quae fuerint filiae regum nisi generosae magnaeque et regiae animae? quae . . . Christum cognoscentes, ipsum delectaverunt in honore in vera fide et charitate perfecta, gloriam divinitati eius dantes.⁹ Kdo so regum: Filiae regum: sive hominum fidelium, qui regunt corpora sua, et perducunt filias, quae sacro baptisate generantur; sive imperantium (sc. filiae). Quod frequenter contingit, ut relicto palatii dominatu soboles

¹ Opomba izdajatelja Jeronimovih del k Epist. LXV, l. cit. col. 633 a.

² Migne, P. lat. CXX lib. II exp. in ps. 44. col. 1038.

³ Euthymius Zigab., op. cit. col. 495. — ⁴ Fürst, op. cit. I, 748.

⁵ Reinke, Kurz. Zus., op. cit. 89 op. 3. — ⁶ Thalhoffer, op. cit. 311.

⁷ Bachman, op. cit. 162. Včasih se ojači soglasnik, ki ima šewa (:) s tako zvanim dageš forte dirimens v znamenje, da se naj šewa izgovori. Gesenius, op. cit. § 20, 2. b. lit. h. — ⁸ Mičoch, o. c. 200.

⁹ Sv. Basilih, op. cit. col. 407. Eusebij, op. cit. col. 402.

principum eligant divina servitia. Ideo enim addidit in honore tuo, ut religiosam mentem tali designaret iudicio. Non enim in honore patrum suorum delectatae sunt, sed in honore Domini Salvatoris.¹

Ivan Markošek.



Simbolika starozakonskih daritev.

O daritvah sploh.

Zdrava pamet uči človeka, da je Bog, to je, bitje, ki je samo od sebe in neskončno popolno. Človek čuti, da je od Boga odvisen in to odvisnost izraža pred vsem s tem, da ga pripoznava ali vanj veruje, da se k njemu zateka ali v njega upa in da se ga oklepa z ljubeznijo ali da spolnjuje božjo voljo, ali če v kratkem izrečemo, da ga časti. Ker pa je človek iz duše in iz telesa, mora svoja dušna čustva tudi po zunanje izražati, ali Boga tudi z zunanjimi znamenji poveličevati. Ker je ud človeške družbe, se mora to zunanje češčenje vršiti očitno (*cultus publicus*). Redno zunanje božje češčenje pa se kaže v daritvi in molitvi.

Ako naravno sodimo, mora daritev biti že tako dolgo, kakor je človeštvo, torej tudi že v raju. Prvotna daritev v raju je bila gotovo pred vsem v tem, da je človek sam sebe Bogu daroval v pokorščini, da je svojo voljo popolno podvrigel božji volji in da je živel za Boga in zjedinen z Bogom, kar pa je le »notranja daritev«.² Ali pa je že v raju bila tudi »zunanja daritev«, o tem nam sv. pismo ničesar ne poroča. Morebiti, če bi bila jedilna daritev prvotna, bi smeli uživanje sadu od drevesa življenja smatrati za zunanjo daritev.³ Gotovo je le to, da ima v raju vera svoj začetek, kjer pa je vera, tam mora biti tudi daritev, oboji imata za temelj božje razodetje in človeško naravo.

Po prvem grehu je človek zgubil sicer raj, ni pa zgubil spoznanja božjega in ne zavesti, da je od Boga odvisen, zato je z vero na Boga morala ostati tudi daritev, s katero je svojo odvisnost od Boga čutno izražal. Naravna pamet uči namreč človeka, da zaradi svoje slabosti potrebuje višje pomoči in božjega vodstva, in zato se mora vdati Bogu in mu skazovati vso čast in vse spoštovanje. Ker pa je človek čutno bitje, mora svoja čustva izražati s čutnimi znamenji.

¹ Cassiodor, op. cit. col. 324.

² Primut quidem ut bonum animae, quod Deo offertur interiori quodam sacrificio per devotionem et orationem et alios huiusmodi interiores actus; et hoc est principale sacrificium. (Thom. Summa th. 2. 2. 9. 85, a. 3 ad 2.)

³ Herder, Kirchl. L. I. IX. 878.

Podložnik prinaša svojim višjim darila, da bi jih prepričal svojega spoštovanja in svoje vdanosti. Isto velja v veliko večji meri o človeškem razmerju do Boga. Zavest popolne odvisnosti žene človeka, da izraža svojo vdanost in spoštovanje, da prinaša Bogu v dar, kar je jemu samemu drago in Bogu dopadljivo, t. j., da opravlja daritve.¹

Od tod pride, da se nahajajo pri vseh narodih daritve, naj bo že vera kakoršnakoli, in da se celo začetek daritev izvaja od božjega bitja. Da bo se nam bolj razjasnilo bistvo daritve, moramo si pred vsem ogledati vrste daritev in način darovanja, kakor nam to pred očuje zgodovina raznih narodov.²

Glavne vrste daritev z ozirom na daritvene reči so nekrvave in krvave daritve.

I. Nekrvave daritve.

K nekrvavim daritvam, ki so najstarejše,³ se prištevajo:

1. Daritve prvin raznih poljskih pridelkov (primitiae frugum).
2. Daritve močnikov, (πέλανοι, placenta sacrae), posebno strdnih in solnatih, kakor tudi drugo pecivo, ki je imelo mnogokrat podobo raznih živali. (Grki in Rimljani so darovali, če niso imeli daritvenih živali, iz voska, testa ali tudi iz lesa napravljene živali (sacra simulata, victimae fictae).⁴

3. Kadilne daritve, v katerih so v začetku zažigali lorbekovo listje, cedrin les, gumijevo smolo itd., pozneje pa pravo kadilo,⁵ ki pa se je rabilo tudi pri krvavih in pitnih daritvah.

4. Pitne daritve (libatio, σπονδή, λοιβή), pri katerih so izlivali tekočine: strd, olje, mleko, posebno pa vino. Pitne daritve so se oprav-

¹ Naturalis ratio dictat homini, quod alicui Superiori subdatur, propter defectus, quos in se ipso sentit, in quibus ab aliquo Superiori eget adiuvari et dirigi: et quidquid illud sit, hoc est, quod apud omnes dicitur Deus. Sicut autem in rebus naturalibus naturalia inferiora superioribus subduntur: ita etiam naturalis ratio dictat homini secundum naturalem inclinationem, ut ei, quod est supra hominem, subiectionem et honorem exhibeat secundum suum modum. Est autem modus conveniens homini, ut sensibilibus signis utatur ad aliqua exprimenda, quia ex sensibilibus cognitionem accipit. Et ideo ex naturali ratione procedit, quod homo quibusdam sensibilibus rebus utatur, offerens ea Deo in signum debitae subiectionis et honoris, secundum similitudinem eorum, qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionis domini. Hoc autem pertinet ad rationem sacrificii. Et ideo oblatio sacrificii pertinet ad ius naturale. (S. Thom. Summ. Theol. II, II, qu. 85, art. 1, c.)

² Lübkers Reallex. des klass. Altertums. Paulis Real-Encyclop. der Altert. Wissensch. I. VI.

³ Ante, Deos homini quod conciliare valeret, far erat, et puri lucida mica salis. Ov. fast. I. I, 337.

⁴ Τῆς τῶν Φεῤῥεφαττίων ἐορτῆς ἐνεστῶσης οἱ δ' μὲν ἠποροῦν βούς μελαίνης πρὸς τὴν θυσίαν καὶ σταιτίνην πλάσαντες τῷ παρ-έστησαν. Plut. Lucull. X.

⁵ Herod. I, 183; II, 130.

ljale ali samostalno ali v zvezi z žgalnimi daritvami, pa le s čistimi rokami.¹ Samostalne pitne daritve so se vršile a) za uspeševanje kakšnega imenitnega podjetja;² b) pri slovesnih pogodbah;³ c) pri daritvah za rajne (*χοίη*);⁴ pri lastnem popivanju, kjer so se prve kapljice razlile bogu v čast, da se je s tem posvetila pijača.⁵

Nekaterim bogovom so darovali le pitne daritve, kakor n. pr. bogu *ἀγαθός δαίμων* in *Ζεὺς σωτήρ*, drugim zopet pitne daritve brez vina, kakor muzam, nimfam i. dr. (*νηφάλια ἱερά, θύμματα, νηφάλιοι δούσαι*). Ta navada ima pač svoj razlog v značaju, kakoršnega so pridajali božjemu bitju.

II. Krvave daritve.

Krvave daritve so bile navadne daritve v vseh časih in pri vseh narodih stare davnosti. H krvavim daritvam pripadajo pred vsem a) daritve raznih živali. Pri teh daritvah opazujemo, da se niso smele vsem bogovom darovati enake živali, ampak deloma tiste, ki so jim bile posvečene, deloma pa, ki so jim bile sovražne. Tako so Demetri, varhinji poljskih pridelkov, darovali svinje, in Dionizu, bogu vinske trte, pa kozle, ker svinja ugonablja polje, kozel pa vinograde. Svetlim, nadzemjskim bogovom so darovali živali bele barve, temnim, podzemjskim pa črne barve.⁶ Redko so rabili za daritev divjačino in še redkeje ribe; navadno so darovali le lovskim varuhom in varhinjam divjačino, tako n. pr. Artemidi jelene, prepelice Heraklu itd. Sicer pa so ptice bolj pogosto rabili za daritev, saj so bolniki po zadobljenem zdravju darovali peteline Asklepiju, bogu zdravilstva, v zahvalo in o Sokratu beremo, da je zapovedal darovati petelina, ko se je bližal smrti, ker je posmrtno življenje smatral za blagor.⁷ Vendar glavnim daritvenim živalim se prištevajo goveda, ovce, koze, svinje, deloma tudi konji, posebno pri orientalskih narodih. Darovali so ali posamezno žival ali več živali različne vrste n. pr. po tri; pri Grkih bika, kozla in merjasca, kar so imenovali *»τριτῶα = trojica«,* ali pri Rimljanih svinjo,

¹ *Κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χειρας ἔχευαν.* Hom. II. IX, 174. *Νίψατο δ' αὐτὸς χειρας* Hom. II. XVI, 230.

² Hom. Iliad IX, 177; XVI, (225—232); XXIV, 306.

³ Diod. Sic. I. III, 71. Hom. Iliad III, 295. — ⁴ Hom. Od. X, 518. XI, 26.

⁵ *Οἶνον δ' ἐκ δεπῶων χαμάδις χέαν, οὐδέ τις ἔτλη Πρὶν πιεῖν, πρὶν λείψαι ὑπερμενέει Κρονίωνι.* Hom. II. VII, 480. Dixit, et in mensam laticum libavit honorem, primaque libato summo attigit ore. Verg. Aen. I, 736, 737.

⁶ *Οἴσετε δ' ἄρν', ἔτερον λευκόν, ἐτέρην δὲ μέλαιναν,*

Γῆ τε καὶ Ἥελίω. Hom. II. III, 103, 104.

⁷ *ὦ Κρίτων, (ἔφη), τῷ Ἀσκληπιῷ ὀφειλομεν ἀλεκτρούνα, ἀλλ' ἀπόδοτε καὶ μὴ ἀμελήσητε.* Plat. Phaedo. LXVI, 118.

ovco, govedo, kar so imenovali »suovitaurilia«. Pri slovesnostih ali tudi v velikih stiskah so darovali večkrat velikansko število živali pri eni daritvi. Tako je Klejsten daroval o priložnosti snubitve svoje hčerke 100 goved in Punci v drugi punski vojski 300. Posebno imenitna je bila »hekatomba«, slovesna očitna daritev, pri kateri se je darovalo sto živali (ἑκατόμβη = ἑκατόν, βοῦς).

Daritvene živali so morale biti brez hibe, dorasle in zdrave, kojih še človek ni rabil za svojo službo, n. pr. kot tovarne živali.¹ Po spolu so jih navadno prilagodili spolu božanstva, kojemu so darovali, moškimi bogovom živali moškega spola, boginjam pa živali ženskega spola.²

b) Človeške daritve. Že od prvih časov sem je bilo pri raznih narodih v navadi, da so ob posebnih okoliščinah darovali tudi človeške žrtve. Svoj izvor imajo pač te žrtve v mnenju, da se more jeza, katero je bog razlil čez ljudstvo, edino potolažiti s tem, da darujejo enega izmed svoje sredine. Te daritve so se trudili pozneje odpraviti, da so mesto ljudi darovali živali ali nežive reči. Tako je naročil Junij Brut, da se naj darujejo Maniji, materi Larov, mesto otrok makove in česnove glave. Kjer pa so se obdržale človeške žrtve, so jih skušali oblažiti, da so darovali k smrti obsojene in še tem so nudili priložnost, ubežati izpred altarja. Tudi so se zadovoljevali, če se je prelilo le nekaj človeške krvi, kakor n. pr. pri Špartancih, kjer so bičali dečke boginji Artemidi na čast. V rimski državi sta Lentul in Kras³ postavno odpravila človeške žrtve, vendar ob času sile tudi postave niso mogle zabranjevati takšnih žrtev. Tako je dal Julij Cezar na Martovem polju darovati dva človeka⁴ in August je zapovedal, ko je s silo vzel mesto Peruzijo, pred altarjem med bogove vštete Julja Cezarja 300 ljudi zaklati, med njimi senatorja Tiberja Kanucija.⁵

Kartažani so ob času punskih vojsk žrtvovali maliku Kronu 300 dečkov, misleč, da se ta bog huduje nad njimi, ker so opustili daritev otrok.⁶ Sploh se lahko trdi, da so prejeli pri Rimljanih Saturn, pri Grkih Kron, pri Egipčanih Oziris in pri Feničanih in jim sorodnih narodih Moloh človeške daritve. Razen teh je bil s človeškimi žrtvami še posebno češčen bog vojske, kateremu so darovali ujete sovražnike in njemu posvečeni meč polivali s človeško krvjo.⁷ Darovale pa so

¹ Σοὶ δ' αὖ ἐγὼ βέξω βοῶν ἡνι, εὐρυμέτωπον,

Ἄδμήτην, ἦν οὐπω ὑπὸ ζυγὸν ἦγαγεν ἀνίρ. II. X, 292, 293.

² Nam diis feminis, mares maribus hostias immolare abstrusa et interior ratio est. Arnob. VII, 19.

³ DCLVII. demum anno urbis Cn. Cornelio Lentulo P. Licinio Crasso coss. senatus consultum factum est, ne homo immolaretur. Plin. I. XXX, (3.)

⁴ Dio Cass. I. XLIII, c. 24. — ⁵ Dio Cass. XLVIII, 14.

⁶ Diod. Sic. I. XX, 14. — ⁷ Herod. I. IV, 62.

se tudi skoraj vsem drugim bogovom takšne daritve.¹ Kolikor nam poročata bajkoslovje in zgodovina, so se glavne človeške žrtve vršile za rešitev domovine; v teh daritvah so darovali otroke prostovoljno ali po naročilu orakelja, ali so se posamezniki žrtvovali za blagor domovine. Tudi vse pripovedke o pošastih, zmajih in spakih, ki so zahtevali človeški krvni davek, ni druga, kakor spomini na človeške žrtve. Slednjič so bile človeške žrtve v navadi pri pogrebih, pa veljale so bolj rajnim, ko bogovom, da bi ž njimi pomirili duše,² deloma pa, da bi si ž njimi živi ohladili jezo.

Način darovanja:

Pri Grkih so imele daritve znak slovesnih obedov, katere je pripravil človek bogovom; vendar jih je moral posvetiti z dobrim namenom in z lastno svetostjo, da se jih je mogel vredno udeleževati.³

Daritveno žival so prignali k altarju okrašeno z vencí in s trakovi in s pozlačenimi rogovi. Če je žival rada šla, je bilo to dobro znamenje; s klanjem so tako dolgo čakali, da je žival z gibanjem glave dala nekako navidezno znamenje, da privoli v daritev. Preden so se dotaknili daritvenega orodja, umili so si roke in pokropili navzoče z vodo, ki so jo prej posvetili z žrjavico, katero so vzeli z altarja in jo potisnili v vodo. Preden se je začela daritev, so se navzoči opomnili, da naj bodejo prisotni s sveto tihoto in pobožnostjo (*εὐφημία*), nato so potrosili zatilnik živali s praženim ječmenom (*ὀβλίαι* sc. *κριθαί*) mesto kruha in odrezali nekaj dlake na čelu v znamenje posvetitve za daritev ter jo sežgali v ognju. Sedaj je sledilo klanje. Udarili so žival s kijem ali s sekuro po čelu, da se je omočena zvrnila, kar so žene spremljale s kričem. Nato je svečenik, v prvih časih tudi vladar kot najvišji svečenik, živali z daritvenim nožem prerezal vrat. Kri so pristregli in ž njo pokropili altar. Če se je daritev opravljala nadzemljskim bogovom, so vzdignili živali glavo in jo zapognili nazaj, preden so prerezali vrat; če pa podzemljskim bogovom ali rajnim, so glavo tišali k zemlji, da je kri tekla v zato skopano jamo. Nato so žival djali iz kože, maščo in nakatere kose mesa n. pr. stegno s pitnim darom, s kadilom in močnikom sežgali na altarju, drugo pa zaužili darovavci pri daritvenem obedu ali si vzeli svečeniki domov. Le pri daritvah za rajne in za zarotene niso zauživali mesa, ampak so ga pokopavali ali ga na drug način uničevali. Celo daritev so navzoči spremljali z molitvijo, s petjem, z godbo ali tudi s plesom. (*γέρανος*).

Še s slovesnejšimi obredi so opravljali daritve Rimljani. Pri javnih daritvah so prihajali darovavci v prazničnih oblačilih k altarju, ki

¹ Herod. I. IV, 103. — ² Hom. II. XXI, 28.

³ Hom. II. I, (458—466). Od. III, (439—463); XIV, (414—438).

je bil na planem postavljen. Darovavci in altar so bili okrašeni s travkovi, z zelenjem, s cveticami, in z mladičjem (*coronae, stemmata, strophia, struppi*), kakoršno je bilo bogu, kateremu je daritev veljala, posebno drago.¹ Njim je sledil svečenik (*pontifex*). Klicatelj (*praeco*) je opomnil svečenika in starašinstvo, da naj opravljajo sveto opravilo z največjo pazljivostjo, ljudstvo pa, da bodi tiho² (*ut linguis faveret*). Nato so privedli darovalni strežniki³ (*popae*) okrašeni z lorbekovim listjem, podsukani, na prsih in plečih goli, ovenčano daritveno žival na nenapetem konopcu. Takoj so se morali nečisti odstraniti⁴ in svečenik je začel moliti daritveno molitev,⁵ katero so ponavljali darovavci, držeč se za altar. Nato je posvetil daritveno žival, da jo je polil po glavi s studenčnico, kateri je bilo primešano vino, debela moka (*mola salsa*) in kadilo; pokusil (*libabat*) je vino iz daritvene skledice (*simpuvium*) in ga dal darovavcem piti (*libamina prima*), odrezal je živali dlake s čela in vrgel v ogenj. Potem je obrnil daritveni nož proti vzhodu in ga potegnil od glave do repa rekoč: žival je posvečena (*macta est = magis aucta*) in žrtvovalec (*victimarius*) je stavil vprašanje: »agone?« na kar mu je svečenik odgovoril: »hoc age«, nato je udaril s sekiro žival po glavi, da se je zvrnila in klavec (*cultrarius*) je takoj prerezal vrat.⁶ Manjše živali, kakor svinje in ovce, je klavec sam zaklal. Pristreglo kri so zmešali z vinom,⁷ s kadilom in moko ter razlili na altar. Nato je sledila druga pitna daritev vina. Žival so položili na daritveno mizo, jo polili z vinom in kadilom in razkosali; potem z noži čreva vzdignili (z rokami se niso smeli dotakniti) in položili pred vedeževavce (*haruspices*), da so jih preiskovali (*exta consulere*). Če so bila brez hibe (*exta bona*) in se je vzdigoval bogovom prijeten dim, so bili bogovi spravljeni (*litatum est*). Med tem so sežgali mlince (*ferctum, strues*). Črevesa so nesli trikrat okrog altarja in na duhovnikovo povelje (da, *quod debes de dextera manu aris*) položili na altar, proseč bogove, da naj daritev blagovoljno sprejmejo (*accipe, suma, cape, libens, volens*). Bogovom pripadajoče dele mesa so

¹ Plin. I. XVI, 4.

² Ore favete omnes et cingite tempora ramis. Verg. Aen. I. V, 71.

³ Illa dies hornis caedem denuntiat agnis — Succinctique calent ad nova lucra popae. Propert. I. IV, Eleg. III, v. 61, 62.

⁴ »Procul o procul este profani« conclamat vates, »totoque absistite luco« Verg. I. VI, 258, 259.

⁵ Victimam caedi sine precatione non videtur referre aut deos rite consuli. Plin. XXVIII, 2. (3.)

⁶ Supponunt altri cultros tepidumque cruorem succipiunt pateris Verg. Aen. I. VI, 248, 249.

⁷ Purpuream vomit ille animam et cum sanguine mixta vina refert moriens. Verg. Aen. I. IX, 349, 350.

polili z vinom, z moko in kadilom, položili v pletenjače in sežgali na altarju. Potem je sledilo češčenje. Svečenik je šel na desno stran okrog altarja in s povzdignjenimi rokami molil k bogovom. Nato je položil, se zopet na desno stran obrnivši, desnico na usta, držeč kazalec čez palec (primore digito in erectum pollicem residente) in opravljal sedé z ljudstvom češčenje. Še enkrat so ponovili pitno daritev in svečenik je odslovil ljudstvo z besedami ilicet (ire licet), ali valete ali ex templo. Sedaj je sledil daritveni obed (epulae sacrificales).

Poglejmo še si glavno daritev pri Egipčanih,¹ kakor so jo opravljali na čast boginji Izidi. Pred njenim praznikom so se postili in veliko molili. Najimenoitnejša daritvena žival je bil bik. Preden se je žival darovala, preiskal jo je svečenik, če je bila čista po dlaki in na jeziku. Potem ji je ovil rogove z biblom, tega pa omazal s pečatno zemljo in na njo pritisnil pečatni prstan. Še le sedaj je bila žival sposobna za daritev. Peljali so jo k altarju, jo pokropili z vinom in prosili boginjo, da bi sprejela dar, nato so jo zaklali. Zaklano žival so djali iz kože, glavo pa odrezali in nad njo izgovarjali zarotilne besede, da bi vsaka nesreča, ki bi imela zadeti deželo ali darovavce, prišla nad glavo. Zaroteno glavo so prodali tujcem na trgu ali pa jo vrgli v reko, jedli pa od nje niso nikdar. Iz živali so vzeli samo želodec, čreva in mast pa so pustili v njej. Odrezali so stegna, ledje, pleča in vrat. Ostalo telo pa so napolnili s čistim kruhom in s strdjo, z rozinami, figami, s kadilom, z miro in drugimi dišavami, nato ga položili na altar ter oblivali z oljem. Medtem ko se je žgalo, so se trkali na prsi. Kariji, ki niso bili pravi Egipčani, pa so si še z noži delali vreze na čelu.² Nato je sledil daritveni obed.

Na slični način so darovali Perzi in njim sorodni narodi, le da navadno pri krvavih daritvah niso rabili pitnih in jedilnih daritev,³ izvzemši Skite, ki so človeške žrtve polivali z vinom.⁴

Iz navedenih navad in obredov, kakor so jih gojili pagani pri svojih daritvah, je razvidno, da je za daritev neobhodno potrebno tole: a) Vidni dar. b) Da se ta dar vedoma in z namenom daruje le bogu. c) Da se v nekrvavih in krvavih daritvah dar bistveno izpremeni ali pokonča; ječmen se praži, kruhi se sežgejo, vino, mleko, strd se izlije in deloma zaužije; živali se celò ali deloma sežgejo, deloma porabijo za daritvene obede. d) Darovavec in daritvena žival morata biti čista. e) Daritve, posebno če so bile očitne, sme opravljati le svečenik, in sicer v imenu občine in za občni blagor. Pri Perzih je bilo strogo zapovedano tudi zasebne daritve

¹ Herod II, (38—41). — ² Herod. II, 61.

³ Herod. I, 132. — ⁴ Herod. IV, 61.

opravljati za ves narod in za kralja.¹ f) Darovati se sme le tisti dar, ki si ga je izvolil bog. g) Žival je morala s svojim kretanjem privoliti v daritev in darovavci so morali darovati radovoljno, kar posebno kažejo človeške žrtve. h) Daritvene obrede so spremljali z molitvami in himnami.

Navedeni pogoji nam predočujejo v glavnih potezah naslednji pomen daritev: α) Daritve se pred vsem opravljajo, da človek pripozna Boga, kot najvišjega gospoda ter ga časti (častilna daritev). S tem namreč, da človek izroči in pokonča reči, ki so mu drage in ljube, Bogu v čast, pripozna Boga za gospoda čez življenje in smrt in ob enem izraža, da je sam odvisen od njega in da je vse njegovo imetje le božji dar. Darovati je moral čist dar in sam biti čist ali kakor Pitagora² zahteva, da se naj darovavci bližajo bogovom ne sicer v dragih, pač pa v belih in čistih oblačilih in da naj bodo čisti in prosti ne samo na zunanje vsakšnega krivičnega dejanja, ampak tudi po notranje sveti. S to brezmadežnostjo je človek izražal strah in spoštovanje do božje svetosti.

β) Daritve se opravljajo, da se človek zahvali Bogu, začetniku vseh dobrot in vsega dobrega za prejete dobrate in obenem prosi novih dobrot (zahvalna in prosilna daritev). Bog pa ni le dober do stvari, katerim deli dobrate, ampak je sam na sebi dobrota, vir in zadnji razlog vsega dobrega, v katerem imajo po bistvu vse stvari svoj začetek. To razmerje božje do stvari pa čisto izraža le s tem, da se stvar Bogu popolnoma izroči, bodisi da se stvar ugonobi po bistvu, ali izpremeni ter odtegne vsaki posvetni rabi in to se izvrši v daritvi.

γ) Daritve se opravljajo, da se človek po njih spravi z Bogom (spravna daritev). Človek se je čutil pred Bogom zadolženega in da je zapadel smrtni kazni. Da bi pa vendar sebe rešil, daroval je mesto svojega, drugo življenje. Ker pa je kri smatral za živlensko moč, zato je bil prepričan, da se dá le v preliti krvi zadoščenje za zadolžitev. Kri nedolžne živali se mora preliti, da se reši življenje zadolženega človeka — še več — kri nedolžnega človeka more spraviti zadolženo človeštvo. »Zakaj življenje mesa je v krvi.«³ »Ni naroda, ki bi dvomil, da je v prelivanju krvi spravna moč. Tega mnenja ni pamet in ne nespamet iznašla, še manj ga v vesoljno veljavo spravila. To mnenje ima svoj početek v največji globini človeške narave in zgodovina nam

¹ Herod. I, 132. — ² Diod. Sic. I. 7, 8, 9, 10. V, 51.

³ III. Moz, 17, 11. »Purpuream vomit ille animam« Verg. Aen. 9, 349 secundum eos, qui animam sanguinem dicunt . . . cuius animae sedem plerique sanguinem esse volunt (Services).

v tem oziru ne izkaže nobene disonance na celem svetu.«¹ Največja globina človeškega srca pa je vest. Darovavec daruje življenje, božanstvo prejme darovano življenje in tako se ohrani zadolženo življenje in izvrši se zedinjenje z bogom. Pri daritvah nahajamo tudi daritvene obede. Vsa daritvena žival je božja, pa ko se je po krvi izvršila sprava, razodene božanstvo svojo milost in dobrotljivost do darovavca, da ga sprejme k svoji mizi. To je simbol božjega prijateljstva in občestva, izraz zedinjenja z Bogom in veselja v Bogu. *J. Kavčič.*



Zvonovi in zvonjenje.

(Konec.)

4. Jutrnica.



koraj istočasno z večernim zvonjenjem zasledimo tudi običaj, da se zvonijo ob zori Mariji v pozdrav in počeščenje. V civilnem življenju je bilo že zdavna poprej v navadi tudi zjutranje zvonjenje, ki je naznanjalo, da se mestna vrata odpro in da se začne zopet mestno življenje na ulici in na trgu.

Kot najstarejšo pričo za jutrnico v religioznem pomenu navaja p. Esser² kroniko mesta Parme, ki za l. 1317 (po našem računu, po takratnem 1318, ker se je z Božičem začelo novo leto) poroča, da se je na Božič, ki je takrat padel na nedeljo, začelo zjutraj zvoniti v treh presledkih, škof parmski pa je zaukazal, naj vsakdo na glas zvona moli tri očenaše in tri »Zdrava Marije«, pa je zato podelil 40 dni odpustka. Zvonilo in molilo naj bi se v čast devici Mariji, da bi obvarovala mesto Parmo v miru in prostosti, zato je dotični zvon tudi dobil ime »Zvon miru« (campana pacis). Mestni svet je pa zaukazal, da ob jutrnici razni delavci morajo iti na delo.

Važno za naše vprašanje je poročilo valencijskega (Valence) kanonika in advokata papeške kurije v Avinjonu, Giovanni Mangano, ki l. 1330. v svojem delu »Liber de laudibus Papiae« (bil je namreč rojen v Paviji) piše, da je po večernem zvonjenju v Marijin pozdrav čez nekaj časa se oglasil »zvon pivcev«, ki so morali na njegov glas zapustiti krčme, čez nekaj časa pa drugi zvonček (scilla-Schelle), ki je dalj časa zvonil in naznanjal, da se ne sme več hoditi po mestu. Ob zori pa je sedemkrat vdaril zvon v znamenje, da je sedaj izhod dovoljen.

Poleg vsakdanjega zvonjenja, pravi dalje poročilo, zvečer v pozdrav Marijin se je nedavno (nuper) vpeljalo drugo zvonjenje zju-

¹ de Maistre, Abendstunden zu St. Petersburg. II. 352. (Dursch, o. cit.)

² Histor. Jahrb. 1902, str. 247.

traj in sicer kmalu, ko zora napoči, tudi v pozdrav Marijin, kakor je navada v mnogih krajih.¹ Ker je pisatelj bival onstran Alp, je verjetno, da so med temi »mnogimi kraji« tudi izvenitalske dežele; ker pa se je v Paviji šele nedavno začelo zjutraj zvoniti, je običaj bil še nov in se je še le uvajal, dasi je že bil dokaj razširjen.

L. 1368. je škofjski zbor v Lavaur (Vaurens, nadškofija tuluška) pod kaznijo izobčenja zaukazal vsem župnikom, da dajo vsak dan ob solnčnem izhodu zvoniti z enim zvonom kakor zvečer. Oni, ki bi ob jutranjem zvonjenju kleče molili v čast peterim ranam Kristusovim pet očenašev in v čast sedmerim radostim Marijinim 7 »Zdrava-Marij«, zadobé odpustek 30 dni. Molilo pa bi se naj za ohranitev in pomnožitev miru in blaginje sv. cerkve.² Naslednje leto 1369 je pa sinoda bézierska (v narbonski nadškofiji) naročila, naj se zanaprej ob zori pozvoni s tremi udarci na veliki zvon; kdor bi molil tri očenaše in tri »Zdrava-Marije«, zadobi 20 dni odpustka.

L. 1390 - 1391 se je ta običaj uvedel na Bavarskem. Bavarski vojvoda Štefan je bil namreč v jubilejskem letu v Rimu. Slišal je v Rimu in po drugih laških mestih zvoniti jutrnico in to se mu je tako prikupilo, da je izprosil od papeža Bonifacija IX. dovoljenje, da ta običaj vpelje tudi na Bavarskem. V zadnjem desetletju se je jutrnica vpeljala še v raznih nemških in poljskih pokrajinah kakor tudi na Angleškem.³ Po nemških in avstrijskih deželah se je vendar jutrnica prav razširila in vdomačila šele v 15. stoletju. Na Nemškem sta k temu veliko pripomogli sinodi dveh velikih cerkvenih pokrajin, mogunške in kolinske, ki sta se obe vršili l. 1423. Obe sta skoro z istimi besedami zaukazali, naj se vsak dan malo pred solnčnim izhodom trikrat pozvoni z zvonom, s katerim se je doslej zvonil zvečer angelski pozdrav, v čast prebritkega trpljenja device Marije, ki je stala pod križem svojega ljubljenelega Sina. Jutranje zvonjenje naj opomni vernike, da začnejo dan s hvalo Marijino ter jo počastijo z angelskim pozdravom. Oni, ki bi kleče molili trikrat »Zdrava Marija«, zadobé 40 dni odpustka. Kolinska sinoda še izrecno naroča, naj se zvoni z velikim zvonom (campana magna). Kot poseben namen jutrnice se označuje britkost in žalost Marijina.

Istega leta je v briksenski škofiji škof Bertold vpeljal zjutranje zvonjenje v treh presledkih. Pri tem zvonjenju bi se naj verniki hvaležno spominjali včlovečenja in rojstva Sina božjega ter bi naj z angelskim pozdravom dostojno počastili njegovo deviško mater ter Bogu

¹ Muratori, Rerum Ital. Scriptores XI. c. 29; prim. »Zeitschrift f. kath. Theol.« 1901, str. 350; Histor. Jahrbuch 1902, str. 248.

² Esser, l. c. str. 248. — ³ Esser, l. c. str. 250-251.

zahvalili za vse prejete dobrote in ga prosili za prihodnje. L. 1451. je več kardinalov podelilo odpustke za romarsko cerkev v Marijinem Celju na Štajerskem, katerega zadobe oni, ki na glas zvona zvečer ali zjutraj kleče molijo v čast devici Mariji tri »Zdrava Marije«. ¹ L. 1470. sta solnograški nadškof Bernard in škof Silvester v Chiemsee podelila Marijini cerkvi v Hallstadtu na Gornjem Avstrijskem 20 dni odpustka za one, ki zvečer in zjutraj trikrat molijo »Zdrava Marija«.

Že v 1. polovici 15. veka govori sv. Antonin o večernem in zjutranjem zvonjenju kot o stvari, ki jo je cerkev splošno zaukazala v čast Marijino. Ponekod, kakor n. pr. v Sijeni so se te navade tako strogo držali, da so bile celo neveljavne sodnijske razsodbe, ako je dotični dan slučajno izostalo zjutranje zvonjenje. ²

Za solnograško nadškofijo nam je omeniti sinodo v Mülldorfu l. 1490, ki naroča zjutraj zvoniti v čast devici Mariji. ³

5. Zvonjenje o poldne.

Veliko pozneje kakor večerno zvonjenje in jutrnica je prišlo v splošno navado zvonjenje o poldne. Na Francoskem se sicer zdi, da se je večja važnost polagala na poldnevno zvonjenje kakor na jutrnico; sploh si Francozi lastijo pravico, da ima poldnevno zvonjenje pri njih svoj začetek. Robert Gaguin pripoveduje, da je kralj Ludovik XI. (1461—1483) vpeljal navado, da se o poldne zvoni kakor zvečer; ob tem zvonjenju moli ljudstvo na enem kolenu (uno poplite humi deflexo) angelski pozdrav za občni mir v francoskem kraljestvu. ⁴ Dominikanec Peter Doré (Auratus) še pripoveduje, da je ta kralj tako zelo častil nebeško kraljico, da je o poldnevem zvonjenju stopil iz konja ter kleče in odkrite glave molil angelski pozdrav. ⁵ Tudi v kartuzijanskih samostanih v francoskem kraljestvu je bilo baje po naročilu Siksta IV. zaukazano, vsak dan o poldne zvoniti in moliti trikrat »Zdrava-Marijo«, zato je isti papež podelil odpustka 300 dni, in sicer na prošnjo kralja Ludovika XI. l. 1475, kakor pravi drugo poročilo, sploh za Francosko. ⁶

Prvi splošni ukaz, da se po vsem katoliškem svetu o poldne zvoni, je izdal papež Kalist III. (1455—1458), kakor se večkrat trdi, v zahvalo za sijajno zmago nad Turki ⁷ pred Belgradom. To mnenje je krivo. Kalist III. ni zaukazal poldnevnega zvonjenja v zahvalo za zmago,

¹ Esser, l. c. str. 253. — ² Ibid. — ³ Dalham, Conc. Salisb. pg. 244.

⁴ Compendium de Francorum gestis, Paris 1507, l. x. fol. 269. Gl. »Hist. Jahrb.« 1902, str. 255. — ⁵ »Hist. Jahrb.« str. 257. — ⁶ Esser, l. c. 255—256.

⁷ Tako med drugimi sumarično uradno poročilo o pastoralnih konferencah v lavant. škofiji l. 1861, Schluss-Protokoll str. 9.

ampak da se izprosi zmaga krščanskemu orožju. Dotično pismo na vse škofe krščanskega sveta je bilo izdano dne 29. junija 1456, za kristjane toli častna bitka pa se je vršila 22. julija pod vodstvom Janeza Kapistrana in slavnega junaka Ivana Hunyadi-a. V tem pismu papež z živimi bojami slika veliko turško nevarnost in opominja kristjane h goreči molitvi ter naroča, da se v vseh cerkvah vsak dan med nono in med vesperami, pa bližje vesperam vsaj pol ure zvonijo z enim zvonom ali z večimi tako, da vsi slišijo; zvonijo se v treh presledkih kakor zvečer. Tedaj naj se moli trikrat očenaš in »Zdrava Marija«. Kdor moli enkrat, dobi 40 dni odpustka, kdor pa trikrat, 100 dni.¹

Vsled tega je poldnevni zvon dobil ime »turški zvon« (Türken-glocke). Papežev ukaz se seveda ni takoj in povsod izvršil, zlasti ne na Francoskem, kjer niso čutili preteče turške nevarnosti, in ni neverjetno, da je francoski kralj papežev ukaz obrnil sebi v prid in mu podal drug pomen: da se naj moli za mir in srečo njegovega kraljestva.²

V Bologni so vpeljali poldnevno zvonjenje 26. avg. 1456; v brixenski škofiji je zaukazal zvoniti vsak dan o poldne in moliti tri očenaše in tri »Zdrava Marije« kardinal Nikolaj Kuzanec na sinodi l. 1457. Po nekaterih krajih se ukaz papežev sploh ni izvršil, drugod se je pa novo vpeljana navada zopet opustila, zakaj kristjani so na turško nevarnost kaj radi pozabili. Celó v Rimu je prišlo poldnevno zvonjenje iz navade, dokler ga ni Aleksander VI. l. 1500 zopet vpeljal in sicer izrecno zoper Turke. Ponekod, kakor n. pr. v augsburški škofiji, se je za odvrnitev turške nevarnosti zvonilo ob dveh popoldne.

Zapisnik relikvij in odpustkov Štefanove cerkve na Dunaju iz l. 1502. pozna le dvojno zvonjenje, zjutraj in zvečer. Pozneje je dunajski škof Friderik Nausea (1541—1552) zopet odločneje poudarjal papežev ukaz ter graja one mlačne kristjane, ki se ne zmenijo za angelski pozdrav in jih je le malo, ki bi se odkrili, pripognili svoja kolena in povzdignili svoje srce k Bogu.

Na Češkem si je prizadeval zlasti Peter Kanizij za obnovitev poldanskega zvonjenja. Pregovoril je mladega nadvojvoda Ferdinanda, da je zaukazal zvoniti po celi deželi o poldne zoper sovražnike Kristusove in za prospeh krščanske vere. Zvonilo bi se naj v spomin britkega trpljenja Zveličarjevega in za odvrnitev turške nevarnosti. Na glas zvona morajo vsi kleče moliti, kdor bi to opustil, bo kaznovan.³ Isti nadvojvoda je zaukazal poldansko zvonjenje in molitev zoper Turke

¹ Esser, l. c. 261—262. Pastor, Geschichte der Päpste I, 699, 3—4 Aufl.

² Esser, l. c. 262.

³ Kross Al. S. I., Der sel. Petrus Canisius in Österreich, str. 100. — »Hist. Jahrb.« 1902, str. 264.

tudi na Tirolskem. Dotični ukaz se je moral ljudstvu vsak mesec enkrat prebrati.

Iz 16. in 17. veka je znano več odlokov iz francoskih in nemških škofij, da so škofje, sinode in tudi svetni knezi vpeljali poldansko zvonjenje v čast Marijino ali v spomin trpljenja Kristusovega. Poldansko zvonjenje, ki je prvotno bilo namenjeno zoper turško nevarnost, dobiva polagoma pomen angelskega pozdrava, vendar se je v avstrijskih in nemških pokrajinah še dolgo razločevalo poldansko zvonjenje od angelskega pozdrava. Dandanes je pri poldanskem zvonjenju ljudstvu popolnoma izginil spomin na odvrnitev Turkov ter mu ljudstvo daje le pomen angelskega pozdrava.

»Caeremoniale Episcoporum«, ki ga je ukazal izdati l. 1600 Klement VIII., že naroča zakristanu, naj trikrat na dan, zjutraj, o poldne in zvečer zvoni k angelskemu pozdravu. Solnograški nadškof Marko Sittich je pa l. 1616. zaukazal za svojo nadškofijo, naj se trikrat na dan zvoni k angelskemu pozdravu in zvečer še dostavi znamenje za verne duše.¹ Slično naroča praška sinoda l. 1605, naj se v vsaki župnijski cerkvi na dan trikrat zvoni. Splošen namen tega zvonjenja je, da se verniki opominjo k molitvi, naj bi vsaj ob teh treh časih molili, kakor opominja psalmist (ps. 54, 18). Prav posebno pa naj kličejo na pomoč ob tem trojnem zvonjenju preblaženo devico Marijo, da zaradi velikih dobrot, ki so bile v tem času podeljene človeštvu, izprosi pri svojem Sinu usmiljenje božje. Zjutranje zvonjenje da spominja na vstajenje Kristusovo, ki se je najprej prikazal svoji materi; zvonjenje o poldne spominja na bitko trpljenje Kristusovo, katerega je bila deležna tudi njegova mati, večerno zvonjenje pa spominja na včlovečenje Sina božjega v brezmadežnem telesu Marijinem. Da se verniki udeležujejo podeljenih odpustkov, naj župniki skrbé, da bodo ljudje molili trikrat »Zdrava Marija« s tremi verzi in molitvijo, kakor se po starem običaju cerkve moli. — Ker so pa ravno takrat Turki hudo razsajali na Ogrskem, se še naj verniki posebej opominjajo k molitvi; v ta namen se naj opravljajo predpisane procesije in po družinah se naj molijo litanije in pa rožni venec, da se izprosi božja pomoč zoper Turke in zoper nakane sovražnikov katoliške vere ter za ohranitev in razširjanje kraljestev in držav, podložnih nj. cesarskemu veličanstvu. Zato naj župniki dajo zvečer o poljubnem času četr ure zvoniti.² Kakor se vidi, se je že tu izbrisal prvotni pomen poldanskega zvonjenja, ker se zaradi turške nevarnosti naroča še zvečer posebno zvonjenje.

¹ Hartzheim, Conc. Germ. IX, 144.

² Hartzheim, Conc. Germ. VIII, 741; Esser, l. c. 797.

6. Zvonjenje ob petkih.

Zvonjenje ob petkih je v ozki zvezi s poldanskim, slednje se je celo deloma začelo s prvim. Najstarejši vzgled imamo v odloku praške sinode l. 1386, ki naroča, naj se vsak petek k noni v vseh cerkvah zvoni z večjim zvonom v spomin britkega trpljenja našega Zveličarja. Ko se zvon zglesi, naj vsi prekinejo svoje delo, tudi obed, in naj kleče molijo pet očenašev v čast peterim ranam Kristusovim za odvrnitev kužnih bolezni in neverstva, pa za ohranitev miru v državi.¹ Iz tega bi se dalo sklepati, da so tej pobožni navadi dali povod pogostni pomori in hude vojske. L. 1413. je tudi sinoda olomučke nadškofije zaukazala, da se vsak petek o poldne po vzgledu metropolitanske cerkve zvoni z večjim zvonom v vseh cerkvah v spomin trpljenja Gospodovega in verniki naj kleče molijo tri očenaše in tri »Zdrava Marije«.²

V solnograški nadškofiji je bila ta navada vpeljana na sinodi l. 1418; vsak petek bi se naj ob 9. uri zvonilo v spomin smrtne stiske Zveličarjeve in verniki opomnili k hvaležni molitvi. Kdor bi pri tem molil psalm *Deus, Deus meus*, ali pa petkrat očenaš in »Zdrava Marija«, dobi 40 dni odpustkov.

Istotako je vpeljala zvonjenje po petkih o poldne v spomin Kristusovega trpljenja mogunška (Mainz) in kolinska sinoda l. 1423. Zvoniti se je moralo slovesno z velikim zvonom v vsaki cerkvi (pulsetur solemniter magna cuiuslibet earundem ecclesiarum campana . . .).³ Mindenski škof Albert pravi v nekem odloku l. 1469, da na papeževo povelje obstoji nekaj časa v njegovi cerkvi in drugih običaj, da se vsak petek o poldne zvoni z velikim zvonom, da se verniki opomnijo k molitvi v čast trpljenju Kristusovemu; moli se pa trikrat očenaš z »Zdrava Marijo« in papež je zato dal nekaj odpustkov.⁴ Bazilejska (Basel) sinoda l. 1503. pa predpisuje pri zvonjenju ob petkih drugo molitev za laike in drugo za duhovnike. Laiki naj molijo tri očenaše in istotoliko »Zdrava Marij«, duhovniki pa psalm *In te Domine speravi* s pristavkom *Christus factus est pro nobis obediens* z oracijo *Respice quaesumus . . .* ali kako slično. Potrdijo pa se vsi odpustki, katere so že predniki bili podelili za isto pobožnost, torej je to bilo v ondotni škofiji že dalj časa v navadi.

V milanski cerkvi je vpeljal ta običaj sv. Karol Boromejski in sicer se je imelo zvoniti malo pred deveto uro (*paulo ante horam nonam*), za molitev pa je določil tri očenaše in tri Zdrava Marije. S škofi

¹ Abhandlungen d. k. böhmischen Gesellschaft d. Wissenschaft. V. Folge, XII, 22; Esser, l. c. 259. — ² Hartzheim, Conc. Germ. V, 41; Esser, l. c. 259.

³ Esser, l. c. 259; »Katholik«, 1903, str. 336. — ⁴ Esser, l. c. 260.

svoje pokrajine je zato podelil odpustka 40 dni.¹ Zvonjenje o petkih v spomin trpljenja Kristusovega se je ohranilo tudi takrat, ko se je splošno vpeljalo vsakdanje poldansko zvonjenje z drugim namenom in pomenom, le da je čas zvonjenja različen v raznih krajih. Ponekod se zvoni ob 9. uri predpoldnem, drugod pa ob 3. uri popoldne. Papež Benedikt XIV. je z brevejem »Ad passionis« 13. dec. 1740. predpisal, da se v vseh stolnih in župnijskih cerkvah zvoni vsak petek ob 3. uri popoldne v spomin trpljenja in smrti Zveličarjeve. Verniki naj pri tem kleče molijo pet očenašev in pet »Zdrava Marij«, zato pa dobe 100 dni odpustka. Kongregacija odpustkov je pa dne 15. majnika 1886 odločila, in Leon XIII. potrdil, da je za pridobitev odpustka vse eno, kdaj se zvoni.²

7. Zvonjenje ob sedmi uri zjutraj.

Kakor je razvidno iz poročil kn. šk. župn. uradov l. 1904, se temu zvonjenju pripisuje v raznih župnijah zelo različen pomen in namen. Sklepčni zapisnik pastoralnih konferenc l. 1861 pravi o tem zvonjenju kratko: »Das Läuten um 7 Uhr Morgens ist eine Erinnerung an die Pestzeit vergangener Tage, und möge bleiben, wo es in der Übung ist.«³

Poročila iz nekaterih župnij tega zvonjenja sploh ne omenjajo (morda ni v navadi?), ponekod pravijo, da ob sedmih zvoni angelško pozdravljenje, zgodaj pred solničnim vzhodom pa jutrnico, v nekaterih župnijah ne vedo ljudje nič določenega o tem zvonjenju, v mnogih župnijah trdi ljudsko izročilo, da je to spomin na turške čase, zlasti na veliko zmago pred Dunajem l. 1683 in da treba ob tem zvonjenju moliti za sovražnike. Zopet drugod zvoni ob sedmih v čast sv. Florijanu, da bi nas Bog obvaroval časnega in večnega ognja, po nekaterih krajih je navada, da se ob sedmih zjutraj moli za »srečen dan«, ponekod si pa to zvonjenje razlagajo čisto realistično, češ, da zjutraj ob sedmih zvoni v znamenje, da se delo začne, zvečer ob sedmih pa, da se delo konča.

¹ Acta Mediolan. eccles. p. I., Conc. prov. II. decr. 10.

² Napačno trdi uradno poročilo o pastoralnih konferencah l. 1861, da je Benedikt XIV. zaukazal zvoniti ob 9. uri predpoldnem (Bullarium Benedicti XIV. Prati 1845, I, 22 — ravno nasprotno!), zatorej hoče, da se ne zvoni ob 11. in ne ob 3. uri, ampak le ob 9., češ, da je ta ura najprikladnejša za premišljevanje trpljenja in smrti Kristusove. No, za to je prikladna tudi 3. ura popoldne, saj je Zveličar po priliki o tem času umrl na križu. — Levo od Drave se v Lavantinski škofiji še zdaj zvoni ob 9. uri, desno od Drave pa navadno ob 3. uri popoldne. Ta nedolžna razlika ima pač v raznoliki zgodovini krajev današnje Lavantinske škofije opravičeno oporo, zatorej naj se tudi ohrani.

³ XIV. Schlussprotokoll str. 9.

Že iz tega se sme sklepati, da to zvonjenje ni bilo povsod vpejlano iz kakega splošnega, zelo važnega razloga, ampak vsled krajevnih razmer.

Znano je, da je velik del današnje lavantinske škofije spadal nekdanj pod ljubljansko škofijo. L. 1624. je po 25letnem prestanku zopet začela v ljubljanski škofiji razsajati kuga, zato je škof Tomaž Hren omenjenega leta zaukazal posebne molitve in procesije, opoldne pa naj bi se zvonilo po vseh cerkvah četrte ure z vsemi zvonovi. Od starčka do dojenčka naj vsi pokleknejo, kadar zaslišijo zvonjenje in molijo predpisano molitev.¹

Ob kužnem času l. 1713. je ljubljansko škofijstvo zaukazalo, naj se vsak dan zvonijo četrte ure z vsemi zvonovi zjutraj ob devetih in zvečer ob osmih. Verniki naj molijo ta čas po pet očenašev in pet Zdrava Marij, da bi Bog odvrnil grozno šibo.²

L. 1714. je pa ljubljanski škof ukazal zvonjenje zoper kugo prestaviti od 9. ure na sedmo zjutraj. Tako je ostalo do današnjega dne.³

Nekoliko drugače se nam začetek tega zvonjenja predstavlja v solnograški nadškofiji. Dne 25. sept. 1716. je namreč solnograški nadškof ukazal, naj se za časa turške vojske v vseh župnijskih, vikarijskih in podružničnih cerkvah solnograške nadškofije — če je pri cerkvi kaj prebivalcev — zjutraj ob sedmih da znamenje z velikim zvonom (... ein Zeichen geläutet werde); pri tem naj vsakdo kleče moli tri očenaše in Zdrava-Marije v čast presv. Trojici za odvritev turške nevarnosti in za blagoslov krščanskega orožja.⁴

Ta čas sicer turška nevarnost ni bila tolika, kakor v 16. in 17. stoletju — do l. 1683, vendar se je ravno sedaj bil odločen boj zoper Turka, da bi ga Avstrija konečno popolnoma odstranila iz svojih dežel. L. 1715. se je namreč vnela vojska med Turčijo in Benedkami zaradi Moreje. Veliki vezir je zahteval od Avstrije, naj ostane neutralna. Princ Eugen je skušal posredovati, a njegov predlog se ni sprejel, ampak meseca aprila 1716 je cesar sklenil zvezo z Benečani; predlog avstrijske vlade Turčija ni sprejela, temveč je nemudoma krenilo 200.000 turških vojakov na Ogrsko proti Petrovaradinu. Dne 5. avgusta 1716. je princ Eugen tukaj napadel turško vojsko in jo do nog pobil. Na to je krenil proti Temešvaru in 13. oktobra i. l. je padla v njegove roke tudi ta trdnjava, ki je bila že od l. 1552. v turški oblasti. S tem je bil pridobljen ves Banat in tako cela Ogrska oslobojena

¹ Gl. A. Koblar v »Izvestjih muz. društva za Kranjsko« l. 1891, str. 43, kjer je priobčena cela molitev v slov. jeziku. — ² L. c. 44. — ³ Ibid. 45.

⁴ Te podatke iz kn. šk. arhiva v Gradcu mi je blagohotno priobčil iz svoje zbirke vlč. g. M. Ljubša, kurat v Gradcu, za kar mu izrekam dostojno zahvalo.

turškega jarma. Naslednjega l. 1717. dne 16. avgusta je padel tudi Belgrad in vsled mira v Požarevcu 21. jul. 1718 je Avstriji pripadiala poleg Banata tudi severna Srbija z Belgradom in severni del Bosne.

Še l. 1738 ali 1739 je sekovski škof zopet opomnil, naj se vsak dan zjutraj ob devetih in zvečer ob sedmih v vseh cerkvah zvoni zoper Turka in verniki naj pri tem odkrite glave kleče ali stoje opravijo navadno molitev.

Zvonjenje ob 7. uri zvečer je iz sekovske škofije prešlo celo v celjsko okrožje in v konferenčnem zapisniku l. 1862. se naroča, naj se opusti, ker da je brez pomena za Lavantinsko škofijo. A kakor je iz tega zgodovinskega pregleda razvidno, je tudi zvonjenje ob 7. uri zjutraj izgubilo dandanes pravi pomen in namen, po mnogih krajih (zlasti v bivši sekovski škofiji) sploh ni navada, da bi se ljudje na to zvonjenje odkrili in molili. Vendar pa ne kaže, da bi se to že dokaj staro zvonjenje odpravilo, treba mu je le vdahnuti aktualni pomen. Vpeljalo se je to zvonjenje zoper kugo in zoper Turka, nekdanj kruta sovražnika naših dežel. Dandanes pa preti našemu ljudstvu z moralnim poginom kuga krivoverstva in neverstva. Morda bi torej kazalo, da se temu zvonjenju v zvezi s prejšnjim pomenom poda nov namen: naj se ob tem zvonjenju moli za ohranitev sv. vere. *F. K.*

Ljutomerski dušni pastirji.

B. Kapelani.¹

Dušno pastirstvo v Ljutomeru je bilo svoje dni, ko je tamošnja župnija obsegala tudi vzhodni del sedanje malonedeljske župnije, zaradi zelo obljudenih vasi na polju, zlasti pa z ozirom na raztresene hiše v oddaljenih hribih, precej težavno. Zato je bil župniku v pomoč ondi nameščen navadno tudi en kapelan, »Gesellpriester« imenovan. Vizitacijski zapisnik od l. 1528. omenja enega, oni od l. 1545. pa celo dva duhovna pomočnika, katerih eden je imel

¹ Glej »Voditelj« l. 1906, str. 54, 286, 371. Cenjeni čitatelji se naj v tem spisu ne strašijo dolgih litanij raznih imen. Sestavek je stal rajnega pisatelja veliko truda in je za domačo zgodovino velikega pomena. Na podlagi tega spisa in onega, ki smo ga lani priobčili, se lahko spopolni vrsta dušnih pastirjev v raznih župnijah, v lavantinski in v sosednih škofijah. Naše kronike so v tem in marsikaterem drugem oziru jako pomanjkljive. Na podlagi krstnih matrik in drugih virov, ki rajnemu pisatelju in sedanjemu izdajatelju niso bili pristopni, se pa tudi ta spis da spopolniti, kar se bo hvaležno sprejelo. *F. K.*

ustanovljeno rano sv. mašo v župnijski cerkvi, drugi pa maše bratovščine naše ljube Gospe pri podružnici v Podgradju. Oba sta dobivala od župnika na leto — »Ordinari besoldung sambt den Tisch jeder 6 fl.«

Proti koncu šestnajstega veka do druge polovice sedemnajstega stoletja je pa zaradi verskih homatij nastalo toliko pomanjkanje duhovnikov, da je le malokatera župnija imela kapelana. V tej v verskem oziru mračni in žalostni dobi je moral tudi župnik v Ljutomeru obširno župnijo oskrbovati sam brez vsakega pomočnika. Šele l. 1664. je prišel v Ljutomer zopet kapelan.

Vsled pogodbe z dne 16. majnika 1664. je obljubil župnik Jurij Slivar kapelanu poleg proste hrane zrnsko zbirco v Vogričevcih in Vidanovcih. Pozneje je pobiral po celi župniji prostovoljno zbirco v zrnju in moštu, cerkev pa mu je izplačevala na teden 1 tolar, in sicer iz ustanove Petra Križaniča.

Od trga je dobival župnik za kapelanovo hrano iz vinograda na Radomerščaku, katerega je bila tržanka Gera Pucher v ta namen sporočila in katerega je do konca 17. veka oskrbovala občina, potem pa cerkev, — navadno štrtinjak vina, kapelan pa 50 gld. letne plače.

Sprva je kapelan stanoval v župnišču, a ker je tamošnja soba po letih postala nerabljiva, odkazali so mu tržani stanovanje v šoli. Tam so nekateri kapelani, ki so v tej dobi imeli lastno hrano ter so zato namesto župnika dobivali od trga štrtinjak vina, točili vino. Ko pa je bilo župnišče po požaru dne 7. maja 1689 zopet postavljeno, dobil je v njem tudi kapelan primerno stanovanje.

Kakor je razvidno iz trških zapisnikov, sprejemal je v 17. veku kapelane v službo magistrat, — to pa vsikdar s porazumljenjem župnika, kajti le v tem slučaju jih je višji duhovnik potrdil. Istotako je pa magistrat tudi slovo dal kapelanu, ki mu ni ugajal. Sploh je imel kapelan v Ljutomeru v tej dobi, ko so se tržani z župniki vedno prepirali in tožili, zelo neprijeten položaj. Pozneje pa, ko je višji duhovnik ali celo škof nastavljal kapelane, postal je tudi ljutomerski kapelan od magistrata bolj neodvisen, a zato se je večkrat zgodilo, da so mu odrekli običajno letno plačo.

L. 1722. so se Ljutomeržani s posebno pogodbo od dne 7. aprila zavezali, župniku Mateju Ozmeču na ljubo in v pomoč vzdrževati še drugega kapelana, kateremu je potem blagi župnik dr. Jožef Matija Petek v svoji oporoki z dne 10. aprila 1747 z velikodušno ustanovo zagotovil obstanek in življenje. Sporočil je namreč v ta namen ne le vso svojo dedščino po stariših, v znesku 2000 gld., marveč je tudi določil, da se imajo v to porabiti vse njegove tirjatve, vinograda na Kogu in Brebrovniku, potem hiša v Ljutomeru, in ako bi to še ne za-

dostovalo, tudi njiva v Babincih. Obresti od te glavnice naj bi za drugega kapelana dobival župnik, ki pa mora zato služiti 19. novembra obletnico z enim nokturnom, popevano sv. mašo in dve tihi sv. maši ter za svečavo kupiti cerkvi štiri sveče. Potem mora kapelanu dati hrano in 60 gl. letne plače. Kapelan pa je dolžan:

1. služiti vsak petek pri oltarju sv. križa sv. mašo za-nj in njegove stariše;

2. imeti po nedeljah popoldne, — če dopušča vreme, krščanski nauk za odrasle po vaseh, in sicer od bele nedelje do roženvenčke nedelje v Mekotnjaku in na Cvenu, po zimi pa po drugih vaseh, kar naj župnik vedno oznani.

Da bi pa župniku oskrbovanje kapelana bilo olajšano, sporočil mu je povrh še dva vinograda v Slamnjaku in v Pavlovskem vrhu, in dve njivi, eno v Grabanici »mit 5 pflug«, drugo na Kamenščaku »mit 1 pflug«, potem hosto in ograd »in Stratina«.

Vsled te ustanove sta bila v Ljutomeru nameščena znanprej vedno dva kapelana, ki sta imela vrhu brezplačne hrane v župnišču prostovoljno zrnsko in vinsko zbirco.

V 19. veku so precej časa službovali celo trije kapelani. Ko se je število šol tako pomnožilo, da dva kapelana nista mogla več shajati, je februarja 1896. leta ministerstvo za uk in bogočastje ustanovilo za Ljutomer še tretjo kapelanijsko službo. Dotični ministerijalni odlok je z dne 26. februarja 1896, št. 19.974 ex 1895.

Kapelana v Ljutomeru dobivata sedaj vrhu brezplačne hrane prostovoljno zrnsko in vinsko zbirco, potem štolnino pri krstih in pogrebih, remuneracijo za šolo in nekaj plače iz verskega zaklada. Slednja se določi po župnijski fasiji.

* * *

Najstarejši po imenu znani kapelan v Ljutomeru je:

1. Rasenfelder Vincencij; kot »geselbrister« je dne 4. julija 1528 hodil z župnikom Klementom Reinisch-em in nekaterimi tržani v Radgono k vizitaciji.¹

2. Scherwitsch Gregorij, kapelan v Ljutomeru, potrdi dne 5. dec. 1562 s svojim tovarišem Jurijem Krobotom, da jima je Blaž Guzman dal 10 funt. vinarjev letne plače.²

3. Krobat Jurij, kapelan v Ljutomeru potrdi s prejšnjim dne 5. decembra 1562 prejem letne plače.

4. Tušilovič (Thoshilouitsch) Matija Pavel, kapelan v Ljutomeru, vsprejet dne 16. maja 1664. Trški zapisnik poroča o tem:

¹ Visitac. zapisnik v kn. šk. arhivu v Gradcu. — ² Dež. arhiv v Gradcu.

»1664, 16. Maii. Hr. Georg Slyſar Pfarrer alhie, vermeldt Gmainer Markht vnnd die Pfarrkinder wollen einen Caplan alhie aufnemben, deren Zwen khonden (?), welche man für tauglich halten wolte, stelt aber Hr. Mthiafen Tuschilloſez vor, vnnd er Hr. Pfarrer erpieth sich Ime Caplan die Cost zuegeben. Die andere Vnterholt aber die Burgerschafft vnnd die Pfarr, auf dises aber hat sich der Hr. Pfarrer merer erpetten dem Hr. Caplan in Zway torffen alſs zu Vogritschofzen vnd Widenofzen die Collectur — doch aufer Khäfs, Wuerst vnd harr. Dises hat bisf auf heut 8 tag zu der ganzen Burgerschafft zufamben khunfft den anstandt.«¹

Iz Ljutomera je v drugi polovici januarija 1665 odšel k Sv. Benediktu v Slov. gor.,² kjer je kapelanil do 5. januarija 1667. Potem se je preselil k Veliki nedelji ter je ondi služil do 14. aprila 1668.³

Od 10. septembra 1687 do septembra 1688 je kot »capellanus« krščeval pri Sv. Križu na Murskem polju.⁴ Odtod je odšel za župnika v Tišino pri Radgoni, kjer je dne 4. oktobra 1690 pisal zanimivo pismo o početku lastne duhovnije pri Sv. Antonu v Slov. gor.⁵ Iz Tišine se je 1. 1691 preselil za župnika v Martince na Prekmurskem. To župnijo je pozneje zapustil in od 19. maja 1699 do februarija 1703 ga najdemo zopet kot kapelana pri Sv. Križu na Murskem polju.⁶

Bil je najbrž sin srbskega vojvode Tusiloviča, ki je v prvi polovici 17. veka posedal na Ptujskem polju više Stojnc gradič »Luenetz«, po njem »Hoff Tusilovič« imenovan.⁷

5. Scheinouitsch Franc, »Supliciert vmb den Caplaneydienst. Worauf zu verbeschaidung, dafs wan er Hr. Pfarrer angenemb, mag er sich aldort anmelden.« Tako poroča ljutomerski trški zapisnik dne 5. junija 1665.⁸

Najbrž je bil vsprejet, a moral je že pred aprilom l. 1666. oditi, kajti dne 2. aprila t. l. poroča trški zapisnik:

»Hr. Pfarrer bringt an, es wehre ain Caplan vonnethen. Man wolle ainen aufnemben vnnd von der Khierchen iede Wochen mit 1 Reichs-Toller besoldt auch absonderlich die Cost vnd Ligerstath, wie dan ain famblung in Traydt vnd Wein anschaffen. Ist ime der Weingart bey der Eyfenthüer fur Cost vnnd Besoldung fürgeschlagen.«⁹

6. Bezjak (Wefsiakh) Daniel, vsprejet za kapelana v Ljutoueru dne 4. julija 1667. Trški zapisnik ima o tem vsprejemu nastopno obširno poročilo:

¹ Ravnotam. — ² Matične knjige župnije Sv. Benedikta v Slov. gor.

³ Krstna knjiga velikonedeljske župnije.

⁴ Krstna knjiga župnije Sv. Križa na Murskem polju.

⁵ Kn. šk. arhiv v Mariboru. J. Orožen (I., 250) čita njegovo ime krivo »Tuhlovec«, ravno tako tudi »Tillina« namesto »Tissina«.

⁶ Krstna knjiga župnije Sv. Križa na Murskem polju.

⁷ Deželni arhiv v Gradcu in urbar v Dornovi.

⁸ in ⁹ Deželni arhiv v Gradcu.

»1667, 4. Juli. Herr Richter proponirt, ds d. H. Pfarrher alda Georg Sliüar habe den organisten zu Ihme geschikht vnd vermelden lassen, es fey ein guetter freundt od. Caplan fürkhomben, — namens Daniel Wefsiakh, vnd sich vmb die Caplaney alda angemelt, welicher dem Herrn Pfarrherr tauglich vnd er herr pfarrherr vermaint, Dfelbe wierdet auch für ainen Ers. Mgst. vnd die ganze Gemain burgsch. tauglich werden. — Darzue ist obernter herr pfarhr. sambt dem Caplan in perfona erfchinen vnd von ain Ers. Magt. ernendt. hr. pfarhr. also fürgebracht ds Ihme Caplan ain Ers. Magt. selbsten von dem Gemainen Markht, die Jährliche bestallung vnd ainen Str. wein ihme hrn. Pfarrherrn zu hilf. zu d. taffel vor des Caplans Mundtrunkh, Jährlichen geben wie auch absonderlich aigne Wohnung, so weith als für ain perfohn anbelangt, repariren will, als er Hr. Pfarrherr auch ernenten Caplan, nicht allein die gewendlich vnd gebührende taffel mit d. Speifs vnd Mundthrunkh, so gueth er hr. pfarrherr bey feiner taffel felber haben vnd genüefsen wierdet, geben vnd denfelben mit Ihme guetwillig vnd ohne ainicher roh oder widderredt, genüefsen sondern auch vnd abfonderlichen wan er Caplan ainen Khrankhen nach fein haufs zum versehen sich bemühen oder wanne er in d. Khierchen beicht hören wierdet, Ihme Caplan auch dieselbe gefäll einzunemen vnd zubehalten zu ainem recompens völlig lasen will.

Darauff ist einhöllig abgeredt vnd beschlofsen worden, ds ein Ers. Magt. Ihme Caplan herrn Danieln Wefsiakh vor fein Jährliche Befoldung, von dem Gemainen Markht Luettenberg alda 50 fl. in paren Gelt dem hrn. pfarrherrn aber wegen des Caplans Mundtrunkh zu hilf ainen Str. Wein zugeben.

7. Senny Franc Ksav., je prišel v Ljutomer v drugi polovici leta 1668 ter je služil ondi poldrugo leto. Dne 24. sept. 1670 je kot bivši »capellanus Luettenbergensis« potrdil, da je od župana ljutomerskega prejel »Renenses 6 et grossos 30, quos dederat mihi in meliorationem.«¹

Pozneje je bil župnik v Ljutomeru ter je umrl kot vikar Marjetinski l. 1687., 52 let star. Pokopali so ga v Ptujju 6. jan. i. l.²

8. Ferenc Franc je koncem junija 1670 prišel v Ljutomer ter se je dne 27. avg. 1670 predstavil županu v Ljutomeru s spričevalom, da je od višjega duhovnika izprašan in za kapelana sposoben. Zato so ga Ljutomeržani sprejeli za kapelana in mu obljubili dati plačo, kakor jo je dobival njegov prednik.³

Dne 2. decembra t. l. je odšel za kapelana h grofu Draškoviču in tržani so mu pred odhodom izplačali četrletno plačo, namreč 12 gl. 30 kr.⁴

9. Feies Janez Štefan 20. nov. 1671 sprejet za kapelana, početkom decembra odšel k Sv. Križu. Maja 1672 se je vrnil.

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ² Mrtvaška knjiga ptujske nadžupnije.

³ in ⁴ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

10. Falešič Matija, 1672 duhovni pomočnik v Ljutomeru. O njem pravi zapisnik, da je bil pred 26 leti župnik v zagrebški škofiji.¹

11. Feieš Janez Štefan, kapelan v Ljutomeru 1674. Od decembra 1671 do maja 1672 je bil »cum licentia Adm. Rdi dni Parochi Iois Georgii Schurmon« pri Sv. Križu na Murskem polju.² Dne 24. februarija 1676 je postal župnik v Središču, kjer je služboval do febr. 1677.³

Najbrž je bil iz Banovec, kjer je nek Ivan Feyasch dne 28. oktobra 1697 prodal svojo kmetijo Matjašu Korošču in njegovi ženi Heleni.⁴

Feieši v Banovcih so bili 29. marca 1602 povzdignjeni v plemeniti stan.⁵

12. Grahovac Jan. Vinc., stričnik ljutomerskega župnika Gregorja Grahovca je februarja 1676 prišel v Ljutomer ter je ondi kapelanil do junija 1677. Takrat pa je odšel k Sv. Križu v pomoč tamošnjemu zelo bolnemu župniku Janezu Pinterju ter je po tega smrti dne 7. aprila 1678 postal administrator. Po nastopu novega župnika Petra Ivančič-a se je vrnil junija t. l. k svojemu stricu v Ljutomer, kjer je početkom leta 1683 postal kapelan ter je umrl julija 1684.⁶

13. Ternonik (Thernonigg) Fr. Adam, kapelan v Ljutomeru od junija 1677 do decembra 1681 »Carynthus, Gryphensis, Dioec. Salisburgensis« je bil od lavatinskega škofa Boštjana grofa Pöttinga v mašnika posvečen dne 9. aprila 1667 »ad titulum Dnii in Haimberg«. ⁷ Ko se je junija 1678 v obče govorilo, da pride ljutomerski župnik Gregorij Grahovac za mestnega župnika v Radgono, so tržani škofa prosili, naj jim da Ternonika za župnika.⁸

14. Šumi Peter, kapelan v Ljutomeru od l. 1681. Ni stanoval v župnišču, ampak v drugi hiši in je bil l. 1683. suspendiran.⁹

15. Grahovac Janez Vincencij, zopet kapelan v Ljutomeru od l. 1683 do julija 1684, ko je umrl. Dne 12. februarija 1683 so mu tržani dovolili 40 glđ. letne plače. Dne 2. aprila t. l. je dobil tudi štrtinjak vina.¹⁰

16. Križanič (Grisanec) Matija, za kapelana v Ljutomeru vsprejet in od višjega duhovnika potrjen julija 1684. Poprej je služil v zagrebški škofiji.¹¹

17. Grašič Jurij, kapelan v Ljutomeru prosi 6. febr. 1687 za župnijo Sv. Križa na Murskem polju. V svoji prošnji pravi, da je več

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ² Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

³ Matrike središke. — ⁴ Izvirna listina na pergamenu v verženskem arhivu.

⁵ Izvirna listina na pergamenu v Banovcih. — ⁶ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁷ Ordinacijski zapisnik lavatinski. — ⁸ Deželni arhiv v Gradcu.

⁹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ¹⁰ Deželni arhiv v Gradcu.

¹¹ Listina v kn. šk. arhivu v Gradcu.

let kapelanoval v Ivnici, potem pa je bil »capellanus Caesar. Ivani-tschensis«. ¹ Iz Ljutomera je prišel v drugi polovici l. 1687. za vikarja k Mali nedelji, kjer je služil do 7. dec. 1691, ko je bil imenovan župnikom pri Sv. Juriju na Ščavnici. L. 1701. je menjal z Matijem Tavčerjem, župnikom pri Sv. Lovrencu v Slov. gor., ² kjer je maja 1705, od ptujskega dekana Andraža Doringerja »certis de causis apud Cels.« tožen, resigniral. ³

18. Marčič Janez Krst., kapelan v Ljutomeru 1687 in 1688. Prišel je tje iz Slivnice, svojega rojstnega kraja. ⁴ L. 1694. je služboval v Radgoni, ⁵ l. 1716. pa je bil »Capellanus Arcis« v Vurbergu. ⁶

19. Terbonik Lukež, kapelan v Ljutomeru od l. 1688. do avgusta 1693.

20. Frankovič Matija, kapelan od 17. avgusta 1693 do julija 1696. Od 18. febr. 1685 do septembra t. l. je kapelanoval pri Sv. Križu na Murskem polju. Tudi iz Ljutomera je julija 1696 odšel k Sv. Križu ter je ondi služil do 20. decembra 1697. ⁷

21. Wazher (Baizer) Janez Krst., kapelan v Ljutomeru od julija 1696 do aprila 1697. »Carniolus Vippacensis, Dioec. Aquil.« je bil »ad tit. Monialium in Studeniz in comitatu Cileensi« v mašnika posvečen l. 1685. ⁸ Kapelanoval je nekaj časa pri Sv. Petru niže Maribora, od koder je junija 1695 prišel k Sv. Benediktu v Slov. goricah. ⁹ Od tod je odšel že čez 4 tedne v Ljutomer, kjer je kapelanil do aprila 1697. Potem je kapelanoval v Radgoni do 10. januarija 1702, ¹⁰ ko je postal župnik v Apačah. Ondi je kot »Philos. Magr« in zlatomašnik umrl l. 1741. ¹¹

22. Doller Matija, kapelan v Ljutomeru od aprila 1697 do marca 1698. L. 1693. je kapelanoval v Hočah. ¹² Dne 22. julija 1695 je prišel za kapelana k Sv. Juriju na Ščavnici, od tam pa aprila 1697 v Ljutomer. Od tod je odšel zopet k Sv. Juriju ter je ondi kapelanil do 18. aprila 1699. ¹³

¹ Izvirna listina v kn. šk. arhivu v Mariboru. — ² Kn. šk. arhiv v Gradcu.

³ »Protocollum Ecclesiasticum Episcopatus Seccov.« v Gradcu.

⁴ Krstna knjiga slivniška. — ⁵ Matrike radgonske.

⁶ Poročna knjiga župnije Sv. Urbana.

⁷ Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

⁸ Vizitacijski zapisnik od l. 1725 v kn. šk. arhivu v Gradcu.

⁹ Krstna knjiga župnije Sv. Benedikta.

¹⁰ Matrike mestne župnije v Radgoni in izvirna listina na papirju v grajščinskem arhivu v Negovi, iz katere je razvidno, da je omenjenega dne prevzel župnjski in cerkveni inventar.

¹¹ Sim. Povoden, rokopis. — ¹² Krstna knjiga hočka.

¹³ Krstna knjiga župnije Sv. Jurija.

23. Kolenc Lukež, kapelan v Ljutomeru od marca 1698 do marca 1699. Prišel je od Sv. Križa na Murskem polju, kjer je kapelanil od 23. decembra 1697.¹

24. Kos Matej, kapelan v Ljutomeru od marca 1699 do 5. dec. 1705. Narodil se je dne 16. sept. 1652 pri Sv. Lenartu v Slov. gor. kot zak. sin Mateja in Marije Kos.² Pastirovati je začel l. 1682. Ob Jurijevem 1693 je prišel za kapelana v Slivnico,³ od koder je odšel koncem februarja 1699 v Ljutomer. Ondi je l. 1704. imel mnogo prestatih, kajti Kruci, ki so početkom februarja t. l. v trg prihruli, so ga zvezali, mu ves denar pobrali in zvezanega seboj tirali. Še le v Štrigovi so ga izpustili.

Dne 20. novembra 1705 mu je podelil sekovski škof Franc Anton župnijo Sv. Jurija na Ščavnici in sicer s posebnim ozirom na to, ker je 23 let v dušnem pastirstvu skrbno deloval in si zlasti »tempore irruptionis deren rebellischen Ungern« mnogo zaslug pridobil.⁴

Župnijo Sv. Jurija je nastopil dne 5. decembra 1705. Umril je ondi koncem aprila 1707.⁵

25. Lamprecht Lavrencij, kapelan v Ljutomeru od decembra 1705 do maja 1708. Slovenjgradčan, je študiral v Rušah.⁶ Koncem leta 1700 je prišel za kapelana k Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah,⁷ kjer je kapelanil najbrž do decembra 1703, ko je odšel k Sv. Križu na Murskem polju.⁸ Od tam se je decembra 1705 preselil v Ljutomer ter je ondi služboval do maja 1708.

26. Sedevesek (tudi Sedelšek) Janez, kapelan v Ljutomeru od maja 1708 do novembra 1709. Bil je zak. sin Jakoba in Marije Sedevesek ter se je narodil v Celju dne 17. junija 1681. Iz Ljutomera je prišel za kapelana v Laški trg in je tam umrl dne 10. marca 1735. Pokopali so ga v ondotni župni cerkvi.⁹

27. Lesičnik (Lesiznik) Martin Ignacij, kapelan v Ljutomeru od novembra 1709 do decembra 1713. Narodil se je v Konjicah l. 1678, ter je bil v mašnika posvečen l. 1707 »ad Titulum Arcis Onderburg spect. ad Illustr. D. Comitem Franciscum Leopoldum a Gaysrugg.«¹⁰

Najprej je kapelanoval pri Mali nedelji, od koder je novembra 1709 prišel v Ljutomer. Od tod je odšel v Radgono, kjer je služil

¹ Krstna knjiga križevska. — ² Krstna knjiga župnije Sv. Lenarta v Slov. gor.

³ Krstna knjiga slivniška. Prim. Slekovec; Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške str. 20. — ⁴ Izvirna listina v kn. šk. arhivu v Mariboru.

⁵ Dne 20. maja 1707 je bil imenovan njegov naslednik.

⁶ Ruška kronika. — ⁷ Krstna knjiga župnije Sv. Miklavža v Ljut. gor.

⁸ Matične knjige župnije Sv. Križa. — ⁹ Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

¹⁰ Celjska kronika, 264.

nekaj čez eno leto, potem pa je bil premeščen k bližnjemu Sv. Petru,¹ kjer je kapelanoval še l. 1715.²

28. Bratuša Lavrencij, kapelan v Ljutomeru od decembra 1713 do novembra 1714. Pozneje je bil župnik v Ljutomeru.

29. Stariha Matija, kapelan v Ljutomeru od novembra 1714 do 14. januarja 1717. V mašnika posvečen l. 1714.³ »Carniolus Tschernembl. Dioec. Sagrabiens. Phiae Magr. Theol. absolutus aetatis annor. 29, sacerdos et curatus in 1 mum annum, Titularis perillustris Dni Antonii Petri Lib. Bar. a Prassinski in Comitatu Varasdinensi.«⁴

Iz Ljutomera je odšel za kapelana k Sv. Miklavžu v Ljut. gor., kjer je septembra 1720 postal župnik. Umril je ondi, 57 let star dne 20. junija 1743 ter počiva v grobnici tamošnje cerkve.⁵

30. Rapatec Janez Mihael, kapelan v Ljutomeru od julija 1717 do oktobra 1728. Rojen l. 1689 v Marenbergu, je prejel manjše rede dne 23. decembra 1713 od lavantinskega škofa Filipa Karola deželnega grofa Fürstenberga. Isti škof ga je potem posvetil dne 24. februarija 1714 v subdijakona, dne 17. marca t. l. pa v dijakona »ad tit. Communitatis oppidi Traaburgi inferioris.«⁶

Dne 22. septembra 1714 od sekovskega škofa Jožefa Dominika grofa Lamberga v mašnika posvečen,⁷ je začel pastirovati l. 1716. kot kapelan v Gomilici. Od tam je prišel v Ljutomer, kjer je dne 26. nov. 1727 prosil za župnijo Sv. Antona v Slov. gor., pa je ni dobil.⁸

Pozneje je kapelanal 10 let pri Sv. Marjeti niže Ptuja,⁹ a julija 1739 je odšel v Žetale, kjer je služil nekaj čez eno leto.¹⁰

31. Perne Jožef Karol, kapelan v Ljutomeru od oktobra 1728 do oktobra 1731. Rojen l. 1702. v Krškem, je bil v mašnika posvečen l. 1726 »ad tit. Illustr. comitis Alexandri de Auersperg.«¹¹ Pastirovati je začel še le oktobra 1728 kot kapelan v Ljutomeru. Oktobra 1731 je odšel najbrž k Veliki nedelji, kjer je pristopil k nemškemu redu. Julija 1740 je postal župnik v Ormožu, l. 1755. pa nadžupnik pri Veliki nedelji,¹² kjer je 63 let star umrl 30. januarija 1766 ob 9. uri zvečer.¹³

¹ in ² Kn. šk. arhiv v Mariboru.

³ in ⁴ Vizitacijski zapisnik od l. 1715 v kn. šk. arhivu v Gradcu.

⁵ Mrtvaška knjiga župnije Sv. Miklavža v Ljut. goricah.

⁶ Ordinacijski zapisnik lavantinski v Mariboru.

⁷ Ordinacijski zapisnik sekovski v Gradcu.

⁸ Izvirna listina v kn. šk. arhivu v Mariboru.

⁹ Krstna knjiga župnije sv. Marjete. — ¹⁰ J. Orožen, VII., 363.

¹¹ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Gradcu.

¹² Kn. šk. arhiv v Mariboru.

¹³ Mrtvaška knjiga velikonedeljska ima o njem: »1766, 30. Ianuarii pie in Dno obdormivit hora 9. vesp. Adm. Rdus Dnus Carolus Iosephus Perne Archi-Parochus

Nezanesljiva Ruška kronika ga imenuje »Seissenbergensis« in pravi o njem, da je študiral v Rušah od l. 1714 — »dein parochus in Fridau«.

32. Petek Matija Jožef, kapelan v Ljutomeru od oktobra 1731 do junija 1733. Domačin, — pozneje tudi župnik v Ljutomeru.¹

33. Piberšek Janez Jurij, kapelan v Ljutomeru od junija 1733 do maja 1734. Rojen l. 1697. v Hrastovcu, je študiral od l. 1720 v Rušah.² Dne 8. aprila 1730 »ad tit. Domini in Wernsee, Illmo D. D. Iosepho comiti de Wiltenstain subiecti« v mašnika posvečen, bil je 7. avgusta t. l. za dušno pastirstvo potrjen ter je prišel najprej k Sv. Petru niže Maribora v pomoč onemoglemu župniku »ex eiusdem propriis impensis sustentandus«. ³ Od tam je junija 1733 prišel v Ljutomer, od koder je že maja 1734 odšel v Središče. Aprila 1735 vrnil se je zopet v Ljutomer ter je ondi kapelanil do maja 1737, ko je postal župnik pri Mali nedelji.

Zapisnik od 14. dec. 1741 ima o njem: »... rigidus, litigiosus et inquietus, Parochianis et toti vicinia odiosus, quippe ex nimio zelo et spiritu contradictionis plus saecularis, quam Christi militem se gerit.« Ker se ni hotel učiti, bil je dva meseca suspendiran in kapelan radgonski k Mali nedelji za provizorja postavljen.⁴

Z novim letom 1748 je rezigniral in odšel v Radgono. V poznejših letih je pomagal v dušnem pastirstvu l. 1756 pri Sv. Miklavžu v Ljut. gor., l. 1757. pa v Ljutomeru. Dne 11. nov. 1757 je krstil v Ljutomeru kot »Parochus resignatus.«

34. Plošnik (Ploschnegg) Janez Primož, kapelan v Ljutomeru od maja 1734 do aprila 1735. Rojen 1703 v Marenbergu kot zak. sin Jurija in Magdalene, 1730 posvečen. Za jetiko bolan je iz Ljutomera odšel k svojim starišem v Marenberg, a 23. junija 1735 je odšel k usmiljenim bratom v Gradec, kjer je dne 4. julija i. l. mirno v Gospodu zaspal.

35. Piberšek Janez Jurij, zopet kapelan od aprila 1735 do maja 1737, ko je postal župnik pri Mali nedelji.

36. Senekovič Tomaž, kapelan v Ljutomeru od maja 1737 do novembra 1740. Narodil se je dne 18. decembra 1705 pri Sv. Juriju v Slov. goricah kot zak. sin Jurija in Lucije Senekovič.⁵

M. Dominicae, T. O. Presbyter, qui in ordine Theutonico 30 ann. et 4 ann. ut co-operator zelosissime Regebat gregem. Cui apprecatur Iosephus Iuvantschitz, Parochus ad s. Nicolaum et T. O. presbyter Requiem Aeternam. Amen.«

¹ Glej »Voditelj« 1906, str. 294 i. d. — ² Ruška kronika.

³ in ⁴ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁵ Krstna knjiga župnije Sv. Lenarta v Slov. goricah.

L. 1734. je Veržence prosil, naj bi mu dali »titulum mensae«, a tržani so mu »aus erhöhlichen Ursachen« prošnjo odbili.¹ Dne 16. marca 1737 je bil v mašnika posvečen »ad tit. Domini Arnfels comitis a Schönborn.« Najprej je bil nameščen v Ljutomeru, od koder je prišel novembra 1740 v Negovo, kjer je kapelanil do marca 1742.² Ondi je imel 30 gld. plače, v tednu 3 proste sv. maše in prostovoljno zbirco.³ Pozneje je kapelanil v Svičini, kjer se je pri nekem sprevidenju tako pobil, da je moral stopiti v pokoj. L. 1754. so Arvežani z ozirom na to, da ima od njih »titulum mensae«, prosili, da bi ga za beneficijata dobili.⁴

37. Heric Boštjan Ignacij, kapelan v Ljutomeru od avgusta 1737 do junija 1741.

Narodil se je dne 20. januarija 1713 v Ključarovcih, župnije Sv. Križa na Murskem polju⁵ kot zak. sin Martina in Katarine Heric, ter je študiral nekaj časa v Rušah, potem pa v Gradcu, kjer ga je sekovski škof Jakob Ernest grof Lichtenstein dne 15. junija 1737 v mašnika posvetil. Potreben »titulum mensae« mu je dala »Illustriss. Dnā Comitissa Susanna Margaritha Patachih de Zaiesda in Croatia ad Bonum Marchinkovo.«⁶ Najprej je bil nameščen v Ljutomeru kot drugi kapelan ter je služil ondi do junija 1741. Od julija 1742 do avgusta 1748 je kapelanil pri Sv. Lenartu v Slov. gor.⁷

Koncem leta 1759 je bil imenovan vikarjem pri Sv. Lenartu v Slov. goricah, kjer ga je višji duhovnik inštaliral dne 20. januarija 1760. Umril je ondi 58 let star l. 1771 in je bil dne 8. jan. t. l. pokopan.⁸

38. Glavač Anton Jožef, kapelan v Ljutomeru od novembra 1740 do 15. januarija 1744.

Narodil se je l. 1707. v Šmarju na Štajerskem ter je bil od oglejskega očaka Dionizija Delphina v Vidmu na Laškem dne 6. junija 1734 posvečen v mašnika »ad titulum Patrimonii.«⁹ Nekaj let je služboval v oglejski škofiji, a novembra 1740 je prišel za kapelana v Ljutomer, odtod pa 15. januarija 1744 k Sv. Križu. Ondi je kapelanil do srede marca 1749,¹⁰ v drugi polovici marca 1749 je odšel v Negovo, od tam pa l. 1751. v Ptuj, kjer je postal Dizmov beneficijat. Ko je dne 12. decembra 1760 umrl Jožef Spanner, župnik pri Sv. Marjeti niže Ptuja, poslal ga je dekan ptujski za provizorja tje ter mu je dne 17. febru-

¹ Trški arhiv v Veržeju. — ² Krstna knjiga župnije Dev. Marije v Negovi.

³ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ⁴ Kn. šk. arhiv v Gradcu.

⁵ Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

⁶ Vizitacijski zapisnik od l. 1760 v kn. šk. arhivu v Gradcu.

⁷ Krstna knjiga župnije Sv. Lenarta v Slov. gor. — ⁸ J. Orožen, I, 208.

⁹ Vizitacijski zapisnik v Gradcu. — ¹⁰ Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

arija 1761 podelil isto župnijo. Umril je ondi februarija 1769 sporočivši 1000 gld. za novo župnišče.¹

Dekan ptujski poroča l. 1757. o njem škofijstvu, da je bil »bonae applicationis et laudatae pariformiter vitae.«

39. Veruc Ignacij Jakob, kapelan v Ljutomeru od junija 1741 do februarija 1745.

Od 8. septembra 1739 do novembra t. l. je krščeval pri Sv. Marjeti niže Ptuja kot »presbyter« ali »sacerdos«. ² Februarija 1747 je prišel za kapelana k Sv. Miklavžu v Ljut. gor., od tam pa l. 1748 k Veliki nedelji. Ruška kronika ga imenuje Ptujčana in pravi o njem, da je študiral od l. 1721 v Rušah, pozneje pa je bil »Curatus in Ehrnhausen.«

40. Benkovič (Wenkowitsch) Janez, kapelan v Ljutomeru od maja 1744 do 26. julija 1747. Rojen l. 1714. v Ljubljani je bil leta 1742. v mašnika posvečen od ljubljanskega škofa Sigmunda pl. Schrattenbach »ad tit. arcis Thurn comitis a Gallenberg«. ³

O novem letu 1744 je prišel za kapelana k Sv. Lovrencu v Slov. goricah, ⁴ od koder se je koncem aprila t. l. preselil v Ljutomer. Ondi je kapelanil do 26. julija 1747, potem pa je odšel k bližnjemu Sv. Križu, kjer je služil do julija 1748. ⁵ Marca 1749 je prišel v Zavrče, ⁶ a že avgusta t. l. se je preselil v Središče ter je ondi kapelanoval do marca l. 1751., ⁷ ko je odšel k Veliki nedelji. Čez tri leta je prišel v Lembah, kjer je služboval do l. 1756. ⁸ Od septembra 1760 do julija 1762 je kapelanil v Cirkovcah, ⁹ potem pa pri Sv. Lenartu v Slov. gor.

41. Borko (Workho) Andrej, kapelan v Ljutomeru od februarija 1745 do aprila 1755. Narodil se je dne 6. nov. 1705 v Središču kot zak. sin Matjaša Borka in Barbare, roj. Štiberč ¹⁰ ter je od l. 1723 študiral v Rušah, pozneje pa v Gradcu, kjer je bil dne 10. marca 1731 posvečen v mašnika, »ad tit. communitatis oppidi Polstrau«. ¹¹

Pastirovati je začel l. 1732 kot kapelan v Ormožu, od koder je 25. febr. 1733 prišel k Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah, od tam pa čez 12 let v Ljutomer. Aprila 1755 je odšel nazaj k Sv. Miklavžu ter je kapelanil ondi do l. 1758., ko je postal župnik v Ormožu. Maja 1764 se je preselil v Središče, kjer je bil dne 4. avgusta t. l. kot župnik inštaliran. ¹²

¹ Sim. Povoden, rokopis, -- ² Krstna knjiga župnije Sv. Marjete.

³ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Gradcu.

⁴ Krstna knjiga župnije Sv. Lovrenca v Slov. gor. -- ⁵ Matrike križevske.

⁶ Krstna knjiga zavrčka. -- ⁷ in ⁸ Vizitacijski zapiski in matrike.

⁹ Krstna knjiga cirkovska. -- ¹⁰ Krstna knjiga središka.

¹¹ Ordinacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Gradcu.

¹² Knezoškofjski arhiv v Gradcu.

Umrl je dne 8. januarija 1770 ob dveh popoldne,¹ 64 let in 2 meseca star. Mrtvaška knjiga središke župnije pravi o njem, da je bil »vir summe laudabilis, virtutibus ac meritis plenus, omnibus amabilis.«

42. Lašič (Lassitsch) Vid, kapelan v Ljutomeru od julija 1747 do srede januarija 1748. Bil je zak. sin Jurija Lašiča, tržana v Veržeju in Marije, roj. Makoter ter se je narodil dne 30. maja 1717.² V mašnika ga je posvetil sekovski škof Leopold Ernest grof Firmian v Lipnici dne 28. marca 1746 »ad tit. bonorum communium oppidi Luttenberg.«³ — Najprej je kapelanil pri Mali nedelji, od koder se je čez eno leto preselil v Ljutomer.

Julija 1747 je prišel za kapelana v Ljutomer, odtod pa v drugi polovici januarija 1748 k Sv. Benediktu v Slov. gor. ter je ondi služil do l. 1749.⁴ Potem je odšel k Sv. Antonu ter je ondi kapelanil do junija 1751.⁵ Potem se je preselil k Mali nedelji, kjer je kapelanoval do marca 1758.⁶

43. Žizek (Shishek) Matija Janez, kapelan v Ljutomeru od druge polovice januarija 1748 do avgusta 1753. Narodil se je dne 22. februarja 1711 v Trotkovi, župnije Sv. Benedikta v Slov. gor. kot zak. sin Jakoba in Neže Žizek⁷ ter je bil v mašnika posvečen 21. januarija 1737.⁸ Najprej je kapelanoval v Negovi, od koder je junija 1740 prišel k Sv. Benediktu,⁹ od tam pa v drugi polovici januarija 1748 v Ljutomer. Avgusta 1753 je odšel za misarja v Branek ter je umrl pri svojem vinogradu blizu Dolnjega grada dne 25. marca 1760.

44. Ravnak (Raunagg) Primoz Felicijan, kapelan v Ljutomeru od avgusta 1753 do 20. marca 1756. Narodil se je dne 8. jun. 1721 v Spodnjem Dravogradu in je bil od lavantinskega škofa Vigilija Auguština Marije barona Firmiana dne 18. decembra 1745 posvečen v mašnika.¹⁰ Nekaj let je kapelanoval v lavantinski škofiji, a l. 1752. je odšel v Gomilico,¹¹ od koder je junija 1753 prišel k Sv. Juriju na Ščavnici.¹² Pa že avgusta t. l. se je preselil v Ljutomer, kjer je kapelanil do 20. marca 1756. Potem je služil v Središču do 5. aprila 1764.¹³ Junija 1767 je prišel zopet k Sv. Juriju na Ščavnici ter je kapelanil ondi do novega leta 1775.¹⁴ Takrat je postal beneficijat pri Sv. Duhu

¹ Mrtvaška knjiga v Središču.

² Krstna knjiga župnije Sv. Križa. — ³ Ordinacijski zapisnik sekovski.

⁴ Krstna knjiga župnije Sv. Benedikta v Slov. gor.

⁵ Krstna knjiga Antonovska. — ⁶ Krstna knjiga malodeljske župnije.

⁷ Krstna knjiga Benedička. — ⁸ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

⁹ Matrike Benedičke. — ¹⁰ Ordinacijski zapisnik lavantinski.

¹¹ Kronika v Gomilici. — ¹² Krstna knjiga župnije Sv. Jurija.

¹³ Središka kronika. — ¹⁴ Krstna knjiga jurijevška.

v Radgoni. Umrli je ondi 76 let star za sušico dne 28. novembra 1797 in je bil prvi pokopan na novem pokopališču pri Sv. Petru.¹

45. Škorjanec Jakob, kapelan v Ljutomeru od aprila 1755 le nekatere tedne. Rojen kot zak. sin Jurija in Urše Škorjanec dne 26. junija 1720 v Velikem Brebrovniku župnije Sv. Miklavža v Ljutomerskih goricah, je študiral od l. 1739 v Rušah. L. 1752. na Dunaju »ad tit. oppidi Polstrau« v mašnika posvečen, kapelanil je najprej v Ormožu.² Od tod je koncem leta 1754 prišel k Sv. Petru pri Radgoni, od tam pa aprila 1755 v Ljutomer. Že maja t. l. je odšel v Središče, kjer je služil eno leto. Potem je bil kapelan pri Sv. Antonu v Slov. goricah ter je kot cooperator ad S. Antonium umrl v Radgoni, kjer je bil dne 14. aprila 1759 pokopan.³

46. Panijan Janez Alojzij, kapelan v Ljutomeru od junija 1755 do 18. decembra 1761. »Carniolus ex campo Metlingensi, Dioec. Goritiensis, Ss. Theologiae Baccalaureus ordinatus in Presbyt. a Rdm. Eppo Buiensi Buiæ Anno 1749 die 28. Octobris ad tit. Illustr. comitis de Barbo.«⁴

Kapelanoval je od 20. aprila 1752 kratek čas pri Sv. Križu na Murskem polju, junija 1755 pa je prišel za kapelana v Ljutomer. Od tod je odšel decembra 1761 nazaj k Sv. Križu ter je služil ondi do marca 1773.⁵ Potem je bil do l. 1776 vikar pri Sv. Petru zunaj Radgone.⁶

47. Kampuš Jakob, kapelan v Ljutomeru od 20. marca 1756 do januarija 1759. Bil je domači rojak, zak. sin Simona Kampušta, tržana v Ljutomeru in Lucije, roj. Makoter ter se je narodil dne 23. julija 1727. Subdijakonot je prejel v Gradcu dne 28. marca 1750,⁷ dijakonot pa v Ljubljani, kjer ga je tamošnji škof »cum dispensatione Aplica super defectu ætatis 13 mensium« dne 30. avgusta 1750 tudi v mašnika posvetil.⁸

Marca 1756 je prišel za kapelana v Ljutomer, od tam pa januarija 1759 za provizorja k Sv. Petru niže Maribora, kjer je služil blizu dve leti. L. 1769. je kot vikar v Cmureku prosil za ptujsko nadžupnijo, katere pa ni dobil, pač pa je kmalu potem postal župnik v Cmureku. L. 1800. je obhajal zlato sv. mašo, potem pa je stopil v pokoj in je umrl v Gradcu dne 3. marca 1810.⁹

¹ Mrtvaška knjiga radgonska. — ² Vizitacijski zapisnik v Gradcu.

³ Mrtvaška knjiga radgonska.

⁴ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Mariboru.

⁵ Krstna knjiga župnije Sv. Križa. — ⁶ Krstna knjiga v Radgoni.

⁷ Ordinacijski zapisnik v Gradcu. — ⁸ Ordinacijski zapisnik v Ljubljani.

⁹ Sekovski šematizem.

48. Panijan Janez Krst., kapelan od maja 1759 do decembra t. l. Rojen l. 1734 v Črnomlju je bil l. 1759. v mašnika posvečen. Maja t. l. je prišel kot »Neo-presbyter et studiosus Ss. Theologiae« v Ljutomer. Kapelanoval je v Ljutomeru do decembra t. l., potem pa je odšel l. 1765. k Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah. Leta 1766. je bil premeščen k Veliki nedelji, a čez 3 leta se je vrnil zopet k Sv. Miklavžu ter je ondi kapelanil do 23. junija 1772, ko ga je ptujski dekan Gregorij Plohl imenoval Leebovim beneficijatom v Ptuju.¹ Umril je ondi 66 let star 8. aprila 1800 »an Faulungsfieber«, kakor ondotna mrtvaška knjiga omenja, ter je bil na veliki četrtek pokopan.²

49. Kranjc Jožef Janez, kapelan v Ljutomeru od decembra 1759 do februarja 1762. Pozneje župnik.³

50. Korošec Jurij, kapelan v Ljutomeru od novembra 1760 do marca 1761. Domači rojak, zak. sin Florijana Korošca in Lucije, roj. Veršič se je narodil dne 4. aprila 1729 na Kamenščaku. Tonzuro in manjše rede je prejel dne 20. maja 1758 v Gradcu, v mašnika pa ga je posvetil sekovski škof Leopold Ernest grof Firmian dne 22. sept. 1759 v Lipnici.⁴ »Titulum mensae« mu je dal »Perillustris Dnus Ignatius Kaschner«. Novembra 1759 je bil nameščen kot kapelan pri Mali nedelji, kjer je služboval eno leto, potem pa se je preselil v Ljutomer. Od tod je marca 1761 odšel k Sv. Križu ter je ondi kapelanoval do januarja 1762. Takrat je prišel k Sv. Juriju na Ščavnici, od tam pa junija 1764 v Ljutomer, kjer je kot kapelan umrl dne 12. oktobra 1768, — 39 let star.⁵

51. Herič Janez Krst., kapelan v Ljutomeru od marca 1761 do maja 1762. Rojen dne 14. junija 1730 v Selnici je bil v mašnika posvečen dne 17. apr. 1756.⁶ Iz Ljutomera je odšel najbrž v Selnico, kjer je kapelanoval še l. 1769.⁷ L. 1780. je bil »sacellanus in arce Monsberg«, potem pa kapelan v Žetalah.⁸ Od tam je odšel že l. 1781 za supernumerarija v Hoče. L. 1787. je postal kurat pri Sv. Janžu v Halozah,⁹ od koder je odšel 1. januarja 1790 za kurata k Sv. Bolfanku pri Bišu.¹⁰ Dne 27. septembra 1792 se je preselil za župnika k Mariji Magdaleni v mariborskem predmestju, kjer pa je že 29. dec. t. l. umrl.¹¹

52. Kurnik (Khornegg) Jernej, kapelan od februarja 1762 do decembra 1763. Bil je zak. sin kmetskih starišev Jakoba in Marije

¹ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Mariboru.

² Mrtvaška knjiga ptujske nadžupnije. — ³ Gl. »Voditelj« l. 1906, str. 373.

⁴ Ordinacijski zapisnik v Gradcu. — ⁵ Mrtvaška knjiga ljutomerska.

⁶ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Gradcu.

⁷ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Mariboru.

⁸ J. Orožen, VII, 364. — ⁹ Sim. Povoden, rokopis.

¹⁰ J. Orožen, I, 271. — ¹¹ J. Orožen, I, 33.

Kurnik, rojen dne 19. avgusta 1724 pri Sv. Juriju v Slov. gor.,¹ je študiral od l. 1736 v Rušah, pozneje pa v Gradcu. Subdijakonot je prejel v Gradcu dne 28. marca 1750,² v mašnika pa ga je posvetil dne 31. maja t. l. »Rdiss. ac Ill. Dnus Georgius Wolfgangus Chiolich de Levensperg Episcopus Segniensis in sacello Archi-Episcopali Vienensi ad tit. bon. subditor. Castri Rakerspurg ad D. Principissam de Eggenberg spect.«³

Koncem julija 1750 je začel kapelanovati pri Sv. Lenartu v Slov. gor., o Petrovem l. 1751. je prišel za kapelana k Sv. Benediktu v Slov. gor., kjer je služil do marca 1752, potem je odšel k Sv. Križu na Murškem polju, kjer je kapelanil le pol leta.⁴ Novembra 1760 je prišel za drugega kapelana k Sv. Juriju na Ščavnici, od koder je februarija 1762⁵ odšel v Ljutomer, kjer je kapelanil do decembra 1763. Takrat se je preselil v Jarenino, kjer ga zapisniki navajajo še l. 1768.⁶

53. Martinič Jernej, kapelan od maja 1762 do septembra 1770. Narodil se je dne 10. avgusta 1728 v Dragotincih, župnije Sv. Jurija na Ščavnici kot zak. sin Antona Martiniča, po domačem Srd in Marije, roj. Korošec⁷ in je bil v mašnika posvečen dne 28. maja 1758 »ad tit. Illustr. Dni Georgii Jellačić vice Comitis Croatiae.«⁸

Kapelanoval je najprej v Apačah, potem pa v Cmureku, od koder je maja 1762 prišel v Ljutomer. Od tod je odšel k Sv. Benediktu v Slov. gor., kjer je služboval do junija 1775. Potem je šel za kapelana k Sv. Juriju na Ščavnici, kjer je novembra 1778 postal župnik.⁹ Ondi je l. 1784. postavil šolo in je umrl »repentina morte« dne 2. avgusta 1789.¹⁰

54. Schweinzer Boštjan, kapelan od decembra 1763 do 20. marca 1764. V Ljutomer je prišel od Sv. Benedikta v Slov. gor., kjer je kapelanil od februarija 1763.¹¹ Pozneje je bil od 1769 do 1773 kapelan pri Sv. Petru niže Maribora, od 1790 do 1. februarja 1796 pa kurat v Spielfeldu. Potem je rezigniral in živel na svojem posestvu pri Sv. Ilju.¹² Ondi je najbrž tudi umrl.

55. Slana Blaž, kapelan v Ljutomeru od 20. marca 1764 do 14. aprila t. l. Narodil se je v Veržeju dne 31. januarija 1738 kot zak. sin Janeza in Barbare Slana.¹³ L. 1760. je kot bogoslovec v Gradcu

¹ Krstna knjiga župnije Sv. Lenarta v Slov. gor.

² Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

³ Vizitacijski zapisnik od l. 1768 v Mariboru.

⁴ Matrike benedičke in križevske. — ⁵ Krstna knjiga župnije Sv. Jurija.

⁶ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁷ Krstna knjiga Sv. Jurija na Ščavnici. — ⁸ Vizitacijski zapisnik v Gradcu.

⁹ Matrike benediške in jurijevske. — ¹⁰ Mrtvaška knjiga župnije Sv. Jurija.

¹¹ Krstna knjiga pri Sv. Benediktu. — ¹² Kn. šk. arhiv v Mariboru.

¹³ Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

prosil Veržence, da bi mu dali »titulum mensae«, kar so z listino od dne 20. oktobra t. l. tudi storili. Pa on je moral obljubiti, da bode za to dobroto plačal trgu, kakor hitro mu bode mogoče — 80 gld.¹

Dne 6. marca 1762 v mašnika posvečen prišel je dne 14. novembra 1763 za kapelana k Sv. Lovrencu v Slov. gor., od tam pa dne 20. marca 1764 v Ljutomer. Že bolehost je kmalu po svojem prihodu v Ljutomer na smrt zbolel. Vrnil se je k svoji materi v Veržej, kjer je v cvetu svojega življenja umrl dne 15. aprila 1764 ob 10. uri v noči.² Po njegovi smrti so Verženci, opiraje se na pismeno obljubo, zahtevali iz njegove zapuščine 80 gld., kar jim je mati po dolgi brezuspešni pravdi dne 9. aprila 1769 tudi plačala.³

56. Korošec Jurij, domačin, zopet kapelan od junija 1764 do svoje smrti 12. oktobra 1768.

57. Poljanec Matej, kapelan od 15. oktobra 1768 do marca 1773. Rodom Središčan je luč sveta zagledal dne 6. septembra 1739 kot zak. sin tržana Mateja Poljanec in Marije Ane, roj. Plepelec,⁴ sestre takratnega kapelana pri Sv. Križu, Janeza Plepelca. Gimnazijo je študiral v Varaždinu, modroslovje in bogoslovje pa v Gradcu, kjer ga je sekovski škof Leopold Ernest grof Firmian dne 28. maja 1763 posvetil v subdijakona. Potreben »titulum mensae« so mu dali Središčani.⁵ Ker pa je omenjeni škof postal škof pasovski in je kmalu potem tudi odšel, naslednik pa še ni bil imenovan, šel je Poljanec »cum licentia dimissorialium« v Zagreb in je bil ondi »a Rdisissimo Nobili ex familia Puz Eppo Belgradinensi, pposito actuali Zagrabiae« posvečen »in cathedrali Ecclesia ad S. Stephanum Regem« dne 27. decembra 1763 v dijakona, dne 1. januarija 1764 pa v mašnika.⁶

Prvo sv. mašo je služil v središki kapeli žalostne Matere božje, a 6. aprila 1764 je začel kapelanovati v svoji rojstni župniji. Iz Središča se je početkom marca 1767 preselil k Sv. Križu na Murskem polju, od tam pa oktobra 1768 v Ljutomer, kjer je služil do marca 1773, ko je odšel zopet k Sv. Križu. Junija 1774 je prišel k Sv. Antonu, čez eno leto pa k Sv. Benediktu, kjer je kapelanil do novembra 1777.⁷ Potem je odšel k Sv. Antonu v Slov. gor.⁸ Februarija 1783 je postal župnik pri Mali nedelji, kjer je 58 let star umrl dne 25. apr. 1798 »an Brandt«.⁹

¹ Arhiv v Veržeju. — ² Mrtvaška knjiga Sv. Križa. — ³ Arhiv v Veržeju.

⁴ Krstna knjiga v Središču. — ⁵ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

⁶ Ordinacijski zapisnik v Zagrebu.

⁷ Matrike župnije Sv. Benedikta v Slov. gor.

⁸ Matrike župnije Sv. Antona v Slov. gor.

⁹ Mrtvaška knjiga malonedeljske župnije.

58. Bizjak Matija, kapelan v Ljutomeru od septembra 1770 do junija 1772. Narodil se je l. 1745. v Apačah in je bil »ad tit. trium communit. sub Dominio Ober Mureck« v mašnika posvečen dne 27. avgusta 1769.¹ Pastirovati je začel l. 1770. kot kapelan v Ljutomeru, od koder je prišel v Maribor junija 1772. L. 1787. je postal župnik pri Sv. Benediktu v Slov. goricah, kjer je l. 1796 postavil župnišče. Umril je ondi dne 22. julija 1811.²

59. Jelen Matija, »Ss. Theol. Baccal.«, kapelan od junija 1772 do junija 1777. Narodil se je dne 6. oktobra 1741 v Lukavcih, župnije Sv. Križa,³ kjer je njegov oče Matija Jelen bil večletni oskrbnik grofa Kacijanerja. Mati njegova Marija Ana je bila iz Ljutomera in sestra jezuita Matjaša Barašiča, ki je zelo vplival na vzgojo svojega stričnika in pazil na-nj, dokler ga ni sekovski škof Jožef Filip grof Spauer dne 22. septembra 1764 v mašnika posvetil.⁴

Junija 1772 je prišel za kapelana v Ljutomer, kjer se je 5. febr. 1774 podpisal prvokrat »Ss. Theol. Baccalaureus.« Čez pet let je odšel v Radgono, kjer je kapelanil šest in pol leta. Dne 6. decembra 1783 ga je sekovski škof Jožef Adam grof Arko imenoval za župnika pri Sv. Križu,⁵ kamor se je preselil o novem letu 1784. Takoj po nastopu svoje službe, — dne 10. januarija 1784 — bil je zaradi posebne gorečnosti, s katero je kot kapelan v Radgoni pospeševal tamošnje šolstvo, odlikovan z zlato častno svetinjo.⁶ L. 1786. je postal dekan in je umrl koncem septembra 1799.

60. Kikl Anton Jožef, kapelan od marca 1773 do julija 1781. Narodil se je dne 5. januarija 1740 v Gornjem Brebrovniku, župnije Sv. Miklavža v Ljutomerskih goricah kot zak. sin Jožefa »Kikell« in Gere, roj. Puffarin⁷ ter je bil v Gradcu dne 6. aprila 1766 v mašnika posvečen.

Iz Ljutomera je prišel za kapelana v Negovo, kjer je po smrti župnika Martina Znanca dne 11. decembra 1791 postal provizor.⁸ Po nastopu novega župnika Franca Gusterja aprila 1792 kapelanil je ondi še do februarija 1794.⁹

61. Haffner Anton, kapelan od junija 1777 do 26. januarija 1795. Rodom Radgončan je bil v mašnika posvečen v Gradcu dne 13. junija 1772 »ad tit. mensae subditorum Domini Halbenrain.«¹⁰ Umril

¹ Vizitacijski zapisnik v kn. šk. arhivu v Mariboru.

² J. Orožen, I, 251. — ³ Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

⁴ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

⁵ Prvopis v kn. šk. arhivu v Mariboru.

⁶ Winklern, Chronolog. Geschichte Steierm., 213.

⁷ Krstna knjiga župnije Sv. Miklavža. — ⁸ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁹ Matrike negovske župnije. — ¹⁰ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

je v Ljutomeru kot misar za vodenico dne 31. maja 1814 v 53. letu svoje dobe.

62. Šeruga Jurij, kapelan od julija 1781 do junija 1797. Narodil se je dne 6. maja 1743 v Križevcih kot zak. sin Vida Šeruge in Marije, roj. »Markovin«¹ ter je bil v mašnika posvečen dne 16. marca 1771 »ad tit. mensae subditorum Domini Malleg« v Banovcih, Gerlavi in Krištancih.²

Kapelanoval je najprej pri Sv. Križu, od koder je koncem decembra 1777 odšel k Sv. Benediktu v Slov. gor., kjer je služboval do julija 1781. Potem je kapelanil 16 let v Ljutomeru, a junija 1797 je šel k Sv. Križu, ter je ondi kapelanil do 28. novembra 1804. Takrat je odšel za beneficijata v Veržej in je ondi umrl dne 4. decembra 1826.³

63. Ojnik Mihael, kapelan od 26. januarija 1795 do septembra 1800. Narodil se je dne 22. septembra 1762 pri Jeruzalemu, v župniji Sv. Miklavža v Ljutomeških goricah kot zakonski sin Jurija in Marije »Oynig« in je bil v mašnika posvečen v Gradcu dne 22. avgusta 1790. »Primitias omni cum solemnitare habuit in Jerusalem 29. Augusti 1790«, poroča neka beležka v krstni knjigi miklavževske župnije. Najprej je prišel za kapelana k Svetinjam, od koder je bil l. 1792 premeščen v Središče. Čez tri leta, t. j. 1795 je odšel v Ljutomer ter je ondi kapelanil 5 let in 7 mesecev. Ker pa je l. 1800. pristopil k nemškemu redu, odšel je k Veliki nedelji. Dne 1. maja 1801 je postal župnik pri Sv. Miklavžu, kjer je bil 27. septembra t. l. slovesno vmeščen. Dne 1. maja 1806 je postal dekan pri Veliki nedelji, kjer je od mrtvouda zadet umrl dne 1. maja 1819 ob 8. uri zvečer, zapustivši 3185 gld. 34 kr. dolga. Bil je sloveč slovenski pridigar in izvanredno strog dekan,⁴ a slab gospodar.

64. Jaklin Mihael, kapelan od 3. septembra 1800 do 15. okt. 1802. Pozneje župnik in dekan v Ljutomeru.⁵

65. Kosi Blaž, kapelan od novembra 1802 do novembra 1806. Narodil se je dne 27. januarija 1773 na Grabah h. št. 8, župnije središke kot zak. sin Miklavža »Kossejecz-a«, gostača in Marije, roj. Križan⁶ ter je bil v mašnika posvečen dne 14. septembra 1801.

Najprej je bil nameščen kot kapelan v Ljutomeru, od koder je novembra 1806 prišel v Ptuj, kjer je služboval do oktobra 1807. Takrat je odšel v Leskovec, kjer je julija 1808 postal provizor, oktobra t. l. pa župnik. Umrl je ondi dne 22. avgusta 1850.⁷

¹ Krstna knjiga župnije Sv. Križa. — ² in ³ Kn. šk. arhiv v Gradcu.

⁴ Po listinah kn. šk. arhiva v Gradcu in Mariboru.

⁵ Gl. »Voditelj«, 1906, str. 374. — ⁶ Krstna knjiga v Središču.

⁷ Matrike leskovške.

66. Antolič Vid, kapelan od 5. novembra 1806 do oktobra 1813. Narodil se je dne 24. maja 1780 ob 10. uri predpoldnem na Kamenščaku h. št. 15 župnije Sv. Lovrenca v Slov. goricah kot zak. sin Jurija Antoliča, nagornjaka in Ane, roj. Breznik¹ ter je bil v Gradcu v mašnika posvečen dne 14. septembra 1806.²

Kapelanoval je najprej v Ljutomeru, od koder je prišel k Sv. Petru pri Radgoni ter je ondi služil do 20. januarija 1815. Potem je živel v začasnem pokoju na Polenšaku, kjer je umrl dne 23. aprila 1823.³

67. Petovar Jožef Filip, kapelan od 5. novembra 1809 do 15. aprila 1812. Bil je zak. sin Kolomana Petovarja, gostača v Kozarščaku h. št. 2. ljutom. župnije in Katarine, roj. Veselko ter se je narodil dne 27. aprila 1782. Dne 9. sept. 1809 v mašnika posvečen,⁴ prišel je novembra t. l. za kapelana v Ljutomer, kjer je kapelanil do 15. aprila 1812. Takrat je odšel v Ruše, od tod pa čez 8 mesecev v Selnico. Čez 8 mesecev je bil premeščen v Kamnico ter je ondi služil 4 leta, 8 mesecev. Potem je kapelanil pri Sv. Lovrencu v Puščavi 1 leto in 5 mesecev, v Leskovcu 7 mesecev in zopet pri Sv. Lovrencu v Puščavi 2 leti in 4 mesece.⁵ L. 1822. je stopil v pokoj ter je živel do l. 1835 pri Sv. Lovrencu v Puščavi, potem pa pri minoritih v Gradcu.⁶ L. 1843. je odšel najbrž v zagrebačko škofijo.

68. Zadergal Matija, kapelan od 8. maja 1812 do 20. novembra 1813. Rojen pri Sv. Petru na Kranjskem dne 1. februarija 1778 je bil v Gradcu v mašnika posvečen dne 10. septembra 1807.⁷ Kapelanoval je najprej v Kamnici, od koder je maja 1812 prišel v Ljutomer. Od tod je v drugi polovici novembra 1813 odšel k Sv. Petru in Pavlu v Ptuj, kjer je služil blizu eno leto. Potem je kapelanil eno leto pri Sv. Vidu, eno leto v Apačah, od koder je oktobra 1816 prišel k Sv. Marku niže Ptuja. L. 1820. poroča naddekan Kellner o njem: »Seit einem Jahre wird er oft betrunken, dann weiss er nicht, was er thut. Er giebt wirklich Anzeichen der Verrückung.«⁸

Junija 1823 je stopil v pokoj. Živel je potem do l. 1835. pri dominikancih v Gradcu, potem pa v Strassgangu. L. 1843. se je preselil v Maria Trost pri Gradcu, kjer je umrl dne 11. aprila 1857.⁹

69. Viličnjak Martin, kapelan od 20. novembra 1813 do 1815. Narodil se je dne 25. oktobra 1785 v Cezanjevcih h. št. 21. kot zak. sin Lovrenca Viličnjaka, kmeta in Neže, roj. Nedok ter je bil kot bo-

¹ Krstna knjiga župnije Sv. Lovrenca, Tom. V. c. pag. 53.

² Ordinacijski zapisnik v Gradcu. ³ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁴ Ordinacijski zapisnik v Gradcu. — ⁵ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁶ Šematizmi sekovski. — ⁷ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

⁸ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ⁹ Šematizmi sekovske škofije.

goslovec tretjeletnik v mašnika posvečen dne 14. septembra 1811.¹ Po dovršenih študijah je bil l. 1812. nameščen kot kapelan v Marenbergu, od koder je koncem novembra 1813 prišel v Ljutomer. Čez dve leti je moral k Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah. Od tod je v drugi polovici novembra 1816 prišel k Sv. Križu na Murskem polju ter je ondi kapelanoval do 1. avgusta 1821, ko je odšel k Sv. Benediktu v Slov. gor. Dne 15. junija l. 1824. je postal provizor pri Mali nedelji, 1. sept. i. l. pa župnik. Od ondot je novembra 1831. odšel za župnika k Sv. Lovrencu na Dravskem polju. Ker pa mu ondotne razmere niso ugajale, prosil je l. 1837 za kuracijo Sv. Lenarta više Velike nedelje, katero je tudi dobil. Decembra t. l. se je preselil tje ter je služboval ondi do l. 1849. Potem je stopil v pokoj in je umrl pri Mali nedelji dne 13. sept. 1854.²

70. Cvetko Franc, kapelan od decembra 1813 do oktobra 1814. Bil je pozneje župnik in dekan v Ljutomeru.³ † M. Stekovec.
(Konec prihodnjič.)

Zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva.

(Dalje.)

B. Slomšek in njegovi sovrstniki.

Duhoviti Fr. Kosar naslovlja v prelepem življenjepisu v Drobtnicah l. 1863. Slomšeka v različnih poglavjih z značilnimi priimki; tako piše: »Škof Anton Martin prvi dušni pastir svoje škofije, škof Anton Martin steber slovenskega slovstva, škof Anton Martin zvezda katoliške cerkve, škof Anton Martin zgled visoke krščanske čednosti.« Po pravici smemo še eden priimek dodati, ki se glasi: »Škof Anton Martin dika slovenskih cerkvenih govornikov.« Kakor je namreč bilo Slomšekovo delovanje na raznovrstnih poljih velepomembno, tako je posebej v cerkvenem govorništvu med Slovenci uprav merodajne vrednosti. Slomšek je bil sam uzoren cerkveni govornik; vnel je tudi svoje sovrstnike k dovršeni cerkveni zgovornosti ter je zapustil propovedniška dela, koje bode zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva vedno med najlepše svoje proizvode štela.

Iz življenjepisa Slomšekovega navedemo le glavne podatke:

¹ Ordinacijski zapisnik v Gradcu. — ² J. Orožen I, 487.

³ Glej »Voditelj« 1906, str. 375.

Rodil se je Slomšek dne 26. listopada 1800 na Slomu, prijaznem griču ponkofske župnije blizu Celja. Marljivi kapelan Pražnikar ga je več let na Ponikvi poučeval. Latinske šole je obiskoval potem Slomšek v Celju, nekaj časa tudi v Ljubljani, v Senju in v Celovcu, kjer je l. 1821. vstopil v bogoslovje. Duhovnik je postal l. 1824. Kapelanoval je dve leti pri Sv. Lovrencu na Bizeljskem in dve leti pri Novi cerkvi poleg Celja. L. 1829. je postal špiritual v celovski bogoslovnici, katero težavno in zelo odgovorno službo je z vzgledno vnemo in z velikimi vspehi opravljal do l. 1838. Imenovano leto odide za nadžupnika in dekana v Vuzenico ob Dravi. Leta 1844. je bil imenovan korarjem in šolskim nadzornikom v Št. Andražu na Koroškem, 1846 opatom v Celju in še istega leta, meseca majnika, mu je bilo podeljeno visoko dostojanstvo lavantinskega kneza in škofa s sedežem v Št. Andražu. L. 1859. se je po dolgotrajnih in mučnih pogajanjih preselil v novo svojo prestolnico v Mariboru, kjer je umrl dne 24. kimovca l. 1862. Na mestnem pokopališču mariborskem počivajo njegovi zemeljski ostanki; v stolni cerkvi mariborski pa povečuje njegovo slavo krasen mramornat spomenik.

Slomšek je bil izvanredno nadarjen govornik. Krasile so ga vse za le-ta vzvišeni poklic potrebne lastnosti, dušne in telesne kreposti v obilici. »Zato so bili pokojni Anton povsod ljubljenec svojih župljanov. Vsakdo jih je rad videl, pa še rajši poslušal, kadar so besedo božjo oznanovali. Se še pripoveduje na obeh imenovanih župnijah (na Bizeljskem in pri Novi cerkvi), kako so ljudje od vseh krajev skupaj hiteli, pridige Slomšekove poslušat, zakaj od njih se je reklo, da tako govorijo, kakor da bi rožice sadili.«¹

»Pridigovali so silno radi, še celo na starost, ko so že telesne moči jako pešale. Če nekoliko tjednov že več pridigovali niso, jih je vest težila in radi so pri mizi vprašali: »Kdo pridiguje prihodnjo nedeljo? Je že dolgo, da nisem pridigoval, povejte gospodu, da jih bom jaz prihodnjo nedeljo namestoval«. Ako smo jih prosili, da naj si odjenjajo zavolj slabega zdravja, so resno odgovorili: »Dolžnost škofova je, da ne le po drugih, ampak sam po sebi besedo božjo oznanuje«. Je kateri duhovnik zbolel ali od doma šel, so se urno za namestnika ponudili. Pa tudi to jim ni bilo zadosti; pogosto so celi advent ali celi post sami pridige imeli, kakor so to večkrat v Št. Andreji, pa tudi v Mariboru storili.«²

Kako je treba prevažno službo cerkvenega govornika opravljati, razložil je Slomšek sam v odličnem spisu »Vaje cerkvene zgovornosti« v Drobtinica h l. 1862., str. 2.–46. To je prvi slovenski na-

¹ Drobt. 1863, str. 145. — ² l. c. str. 179.

vod za propovedništvo, po vsebini sicer kratek, a jedrnat in po vseh potezah globoko premišljen. Iz uvoda priobčimo sledeči odlomek:

»Besedo božjo oznanovati je tako važno opravilo v sv. cerkvi, da je zavoljo božje časti, razširjanja nebeškega kraljestva in zavoljo blaženstva duš sila veliko na tem, ne le kakovi so, ki to preimenitno službo opravljajo, ampak tudi, po kakem načinu to delajo.« Sv. Karol Boromej, v predgov. v post. nav.

1. Stari Latinci so djali: Pesnik se urodi, govornik pa izučí. (Poëta nascitur, orator fit.) Prvo je pred vsem resnica — drugo le podplati. — Tudi govorniku mora Bog dati bistroum — močen glas — vrlo postavó; — pa učenec ima vse to omikati in zvrševati, kakor se žlahni kamen zbrusi in olika. — Razni so talenti. Kovač mora imeti krepke ude — pa tudi bistro glavo in pridne roke. — Podobar se uči podobe delati; pa jim živosti dati ne more, ako pridno dletva ne suče. Tako govornik.

2. Stari prednamci so za zgovornost veliko skrbeli. — Tudi gimnazialci pretekle dobe so celo leto zgovornosti pouk in vajo imeli. — Bogoslovni učenci so poznali zgovornosti obsego in obraz — so bili vajeni pravno govoriti in se obračati. Po sedanji sestavi gimnazijalnih naukov pa blagorečje (rhetorika) mesta našlo ni, kar je gotovo obžalovati. Naj si ravno učenci kako pesem ali povest iz glave povedajo, se vendar blagorečja po takih vajah naučiti ne morejo. Izvrsten govornik mora poznati pravila, po katerih se govor lepo umetno zлага, in tudi pravila, po katerih se zložena stvar tako pred oči stavlja, da poslušavca zavzame. To vrzel gimnazijalnih naukov želimo zadelati s sledečim poukom.

3. Naša zgovornost ima dvojno blago: prvo naravno: bister um, glavo prebrisano, živo izmišljavo, glas mikaven in sličen. Vse to Bog po razni meri daje; — drugo si delavno v zgovornosti in ponoši sami omislimo, ako se pridno vadimo. Kdor za drugo ne skrbi, tudi prvo blago pokoplje, kakti zanikarni hlapec v evangelji. — Žalostna skušnja nas tega uči.

4. Kar Kristus svojim poslancem veli: »Pojdite in oznanujte evangelij vsi stvari«; Mark. 16, 15., tudi skorej vam ukazal bo. Kar sv. Pavel svojemu učencu Timoteju pravi: »Oznanuj besedo — prepričaj, prosi, svari« — II. Tim. 4, 2. — če Bog da, tudi skorej vam porečejo. Potreba se je torej pripravljati zarano na delo toliko važno. Kar sem sam skusil — čital in pri drugih zapazil dobrega ali slabega, bi vam rad povedal; ino pa tudi privadil dobro posnemati, slabega se pa ogibati. Kratka naj bojo naša pravila, pogoste pa vaje slovenske zgovornosti. Tukaj velja stari pregovor: Pot v zgovornost je dolga po ravnilih — kratka po izgledih. (Breve iter per exempla — longum per praecepta.)

5. Prijatelji! Moje zgovornosti solnce zahaja — vaše pa vstaja. Pojasnite ga skoz pridno pripravo. »Kteri jih veliko v pravičnosti podučé, se bodo svetili kakti zvezde na vékov véke.« Dan. 12, 3.

V desetih poglavjih poda potem najvažnejša pravila cerkvenega govorništva. V njih razvije zlato navodilo za cerkvenega govornika. Iz X. poglavja navedemo v poseben prevdarek sledeči odlomek:

Skušnja, ne hvale vredna, uči, da slovenski govorniki večidel dobro začnejo, ali namesti čedalje svojo zgovornost boljšati, v kratkih letih tako opešajo, da niso več za poznati. Res je, da pride tudi govorniku omagljiva starost, v koji živost zgovorna ugašuje, ter ga zapuša telesna in dušna moč; ali zgovorno moč v naj boljih letih zanemariti, namesti napredovanja le zaostajati, bilo bi gerdo in pa škoda velika. Slovensko zgovornost povzdigovati naj nam pomaga:

1. Berilo izverstnih (klasičnih) izgledov govorniškega in pesniškega dela, iz katerih imamo naberati cvetje krasnih besed, verlih izrekov, pripodób in visokih misli, si jih osvojevati, ter v glavo, v serce in pero zasajati . . .

2. Poslušanje verlih govornikov. Ne bodi nam predaleč slovečega govornika slišati, ne zamudimo ga poslušati, kolikokrat je mogoče, naj se od njega v zgovornosti navdušimo . . .

3. Zvestoba spomina ali pameti. Spomin je dušni zaklad («*memoria thesaurus est mentis*» Cic), in kakor spomin oslabi, tudi zgovornost onemaga. Vadi se na pamet govoriti, pa ne iz rokava, ampak iz glave ter se zvesto pripravljaj, in pripravljeno blago globoko vtiskaj . . .

4. Podučenje in posvarjenje od učenih in dobrovoljnih govornikov, ki nam resnico povedati znajo, pa tudi hočejo. Daj svoje govorniška dela v presojo modrim možem, pa ne zato, da bi te hvalili, temveč pogreške tvoje popravili in te poprave naučili . . .

5. Tekma ali poganjanje, druge izvrstne govornike dospeti, pa jih tudi prekositi, je mogočen nagón, ki med verstniki slavo zgovornosti naj lepše redi. («*Alit aemulatio ingenia*» Tacit.) Ako verlih sprednikov ne dosežeš, jim boš saj bližje došel . . .

6. Posnema verlih govornikov bodi modra vjema njihovega duha, da dobro presodimo, kaj so govorili, kako dokazali, kako besedo obrnili, da je poslušavce zadela in jih ogrela . . .

7. Varujmo se pri posnemi pisavske tatvine, da bi se kakti sraka kinčili s tujim perjem, kar rade plitve glave delajo. Posnemaj bolje ko moreš, krasti se pa varuj kakor modrosa . . .

8. Modra posnema si ima pravega mojstra iz brati in se z njim ne samo soznani, ampak tudi pobratiti, da si bota mojster in njegov posnema-vec kakti brata podobna . . .

9. Imaš izgledov na sprebero, posnemi, kar se ti dobro zdi; tudi mojstersko delo tako dovršeno ni, da bi se ne dalo popraviti. Si pa gradiva dovolj nabral, le tako lično ga uravnaj, da bo tvoje lastno, z enega vlito delo . . .

10. Hočeš kakti vrli govornik napredovati, prizadevaj si svoje sprednike ne le doiti, temveč jih prekositi, koje posnemaš. Tako je Demosten Hiperida posnemal, pa tako hvalevredno, da ga je premagal. («*Quae accepit, praestantiora reddidit*» Quint.) Nikdar prehitro ni začeti, nikdar prepozno nehati, kdor hoče v zgovornosti verlo napredovati.

Da se je Slomšek sam po le-teh pravilih ravnal, kažejo njegova obširna propovedniška dela, ki so po vsebini in obliki dovršena. Vsa kažejo velik napredek in cvetóč razvoj slovenskega cerkvenega govorništva. Res — Slomšek je govoril, kakor da bi rožice sadil.

Razdeliti se dajo Slomškova homiletična dela v štiri vrste in sicer:

a) zlata vredna knjiga:

MNEMOSYNON SLAVICUM suis quondam auditoribus ac amicis carissimis dicat ANTONIUS SLOMSHEK. Venditione in commodum Bibliothecae seminarii Glanfortani relicta. — Glanforti, typis et impensis Ioannis Leon. MDCCCXL. — Vel. 8^o, strani 168.

Slomšek je izdal le-to knjigo v spomin svojim bogoslovnim slušateljem, ko je odhajal v Vuzenico. V predgovoru pravi:

Non me inter vos vitam ita egisse puto, ut, pro tempore saltem, memoriae vestrae me commendare erubescerem. Valedicens officio moderatoris spiritualis seminarii Glanfortani, omnibus amicis, alumnis, auditoribus ac cooperantibus meis in excolenda praeprimis lingua matris nostrae Slavicae, pro more inter sibi caros recepto, monumentum aliquod dicare desidero. - Aurum et argentum non est mihi; quod autem habeo, hoc vobis do: Mnemosynon flavicum, complectens quosdam orationes liturgicas, quia praeceptum sanctae matris ecclesiae catholicae est, ut pro opportunitate fidelibus ritus ecclesiastici in administratione sacramentorum ac solemnitatum celebratione exponantur: opus autem huius tenoris, lingua slavica exaratum, nondum innotuit.

Vsebina knjigi je sledeča:

Razlaganje sv. krsta.

Nauk o sv. obhajilu, obsegajoč tri cerkvene govore in sicer: »Srezha fvetiga obhajila«, »K pervimu obhajilu otrok« in »Per objifkanji bolnikov«.

Obredi pri zakramentu sv. zakona, s četirimi nagovori.

Obredi pri pogrebu otrok in odraslih; pridejanih je več pogreb-nih pesmi in sedem nagovorov.

Potem sledi šest samostalnih cerkvenih govorov z naslovi: »Pri-loshna befeda k' polagi vogelniga kamena« (v Špitaliču pri Konjicah), »Ob sgotovljenji zerkveniga turna« (v Špitaliču 1. julija 1848), »Ker-fhanfka befeda o povvezhenji noviga oltarja« (pri Sv. Martinu poleg Celovca 1837), »Per novi mafhi zheftivredniga gospoda Shluet Joshefa« (v Doberli vasi 12. avgusta 1838), »Per novi mafhi zhaftivredniga gofpoda Shtepifhnik Jakoba« (poznejšega lavantinskega knezoškofa, 19. avgusta 1838 v Celju) in »Kerfhanfka befeda o poterdenji noviga faj-mofhtra« (Kajetana Schwarzl-a v Rožni dolini 1829).

Gradivo v Mnemosynu ni vse Slomšekovo, sodelovali so Stojan, Zagajšak, Pražnikar in Vodušek. Slomšek sam se odlikuje posebno v obeh propovedih pri Šluetovi in Stepišnikovi novi maši. Uvod k poslednji propovedi naj sledi kot kaj krasen in vznesen vzgled novo-mašniškega govora:

»Slava Bogú na vífokofti, ino mir na
semli ljudem, ki fo dobre volje«.

Luk. 2, 14.

UVOD.

Omladilo fe je donef ftaro Zele, omladilo fe je blago mefto, s' zvetjam noviga vefelja fe olepfhalo. — Kaj je tebi, mefto imenitno, de fe donef toljko vefelifh? — fvojo bélo glavo povsdigujefh, ino po mladifhko fe glafifh. — Ali fo is tvojih grobov ftari Rimzi vftali, ki fo nekdej tvoji gofpodarji bili? Rimzi fhe neverni she globoko fpijo, s' njimi njih imenitnoft pokopana fpi. — — Ali fo vftali tvoji ime-

nitni knesi, ki so tebi dali flavno špet imé? Tudi knesi pjijo ponavadno španje minejozhega šveta. Njih rasderti grad nam še vifoko kashe, kamo vfa mogozhnoft tiga šveta gre: v prah ino pepél. — Ali so vftali donef šveti marterniki, ki so tvojo semljo s' svojo drago kervjo sa kerfhanfko véro toljkokrat pomakali? V' refnizi. Ako ravno njih zheftitni vudje še davno v' Gospodi pozhivajo, njih isvelizhane dufhe neisrezheno vefelje per Bogu vshivajo, njih nepremagan duh med nami še shivi, ino se donef špet na novo omladi, ter se dopolnijo befede vezhne Refnize: »Trupla švetnikov so v' miri pokopane, in njih imé shivi od roda do roda, njih rod ino njih zheft ne mine.« Sir. 4, 13—14.

Med všimi marterniki ino švetniki tiga kraja švet Makmiljan donef obhaja sinu duhovkimu, svojemu nastopniku v' duhovfki flushbi, vefel ino slati dan, ker ravno v' tajiftim mefti pervokrat šveto mafho flushi, kjer je on šveto kerfhanfko véro nepremagan terdil, ino sa njo tudi svojo kri preli. Satega del se mefto vefeli, se lepfhajo fini ino hzhére, ki so zhaftilevi švatje svojiga rojaka, in tudi jas pridem is štranfke deshele, šofed vah se s' vami rasvefelit ino govorit befedo vezhniga shivlenja. Pa kedar se po mefti ogledujem, ino rajne zhafe premifhlujem, ne vé m bi se vefelja jokal, ali shalofti folsil? — Preshivel fém vezh let tudi jas v' tím mefti, sapuftil toljko svojih dobrih vuzhenihov, prijatlov, snanzov ino dobrotnikov — donef njih v' vefeli drushbi jifhem — in jih ni; — po njih prašham — pa še imena mi fkoraj nobén povedati ne vé. Tudi med švati pogrefham dobriga ozheta flovitiga fina, ki donef svoj slati dan ima — tud ozheta ni! Trupla rajnih pozhivajo v' hladnim krili domazhe semlje; alj savupam, de se dufhe vših nafhjih pokojnih ljubih donef s' nami vefelijo ino s' angeli boshjim' altar obdájajo, na katerim bo njih mlajfhi, mafhnik novopofvezhen, pervokrat opravljal naj švetejfi dar sa shive ino mertve.

Oj, tak oternite fi, bratje, folse svoje, saflifhite befede moje; vefelo pefem donef bom povedal, ki so jo angeli per rojftvi perviga ino nar vifhiga Mafhnika peli: »Zhaft ino hvala Bogu na vifokofti, ino na semlji mir ljudém, ki so prave volje, ferza dobriga.« Ta šveta pefem sapopade nar imenitnej opravilo vřakiga mafhnika -- bo tudi šveto opravilo mafhnika mladiga; miřlim, de bo donef ravno

sato tudi moja befeda prav, ter vam pokashem mafhnika kakor angela miru inu fprave med Bogam ino ljudmi; sakaj:

I. Vfaki Bogu pofvezheni mafhnik fo angel miru ino fprave, od Boga ljudem poflani, fposnanje boshjo osnanvat, ino boshjo zhaft povifhat; njih pofhtovati ino poflufhati je fвета dolshnoft.

II. Vfaki mafhnik fo angel miru in fprave, ki na mefti ljudi pred Bogom ftojijo, sa njih darujejo, de sadobijo njim svelizhanfki mir. Njim per toljko fvetim opravili pomagati, naj vfih kriftjanov nar imenitnej persadeva bo.

Tako bo zheft Bogu in mir ljudem na semlji, zhafna srezha ino vezhno isvelizhanje.

Vfe dobro le od Boga pride, tudi dar mojih denafhnih befedi. De bo dal vezhni in vfigamogozhni mojim befedam dobro semljo ino raft, daj meni, moj mladi brat, novo pofvezhen mafhnik, v' imeni Jesufa fvet shegen . . .

b) Prava zakladnica propovedniške snovi je drugo tozadevno Slomšekovo delo z naslovom:

HRANA EVANGELSKIH NAUKOV, bogoljubnim duham dana na vfe nedéle ino sapovedane prásnike v' léti. Spifali duhni pastirji na fpodnim Shtajarfkim; na fvetlo dal ANTON SLOMSHEK, nekdanji Kaplan per Novizérkvi. Pervi dél. Drugi pomnoshen natif. V' Zelovzi. Natifnil ino ima na prodaj Joan. Leon. 1845. — Vel. 8^o., strani XIV + 242. —

Drugi del. (Isti naslov in ista oblika), strani 212.

Tretji del. „ „ „ „ „ strani 91.

V nemško pisanem predgovoru k drugi izdaji poda Slomšek zeló točen pregled zgodovine slovenskega cerkvenega govorništva, kakoršnega še do tistih dob ni nihče spisal; tudi tukaj je Slomšek ledino oral. Le malo propovedniških slovenskih del mu je bilo neznanih.

V slovenskem »nagovoru« pa razloží namen te knjige; med drugim pravi:

Kakor potreben je sa telo vfakdanji kruh, ravno tako potrebna je sa duho bofhja befeda: »Perpravljajte fi ne le hrano ali jéd, opominja Jefuf, katera mine, ampak shivefh, ki oftane v' vezhno shivljenje«; (Jan. 6, 27.) Duhni shivesh je fveti Jefufov nauk, sakaj on ima befede vezhniga shivljenja . . . Dolshnoft je satorej vfa-kiga kriftjana, naj bo star ali mlad, gofpod ali hlapez, bogat ali vboshen, uzhen ali neveden, flushbo boshjo obifkati, ne le famo fвете mefhe, ampak tudi zhe je le mogozhe, faj enkrat vfafo nedélo in sapovedan prásnik boshjo befedo poflufhati; zhe ne pridige pred poldném pa po poldné fvet kerfhanfki nauk . . . Pogofto fe pa na kmetih sgodi, de ni v' zérkvo boshje besede poflufhat iti mogozhe. Hud in dalen pot, flabo vreme, fofebno po simi; staroft ali kaka boléfn bráni nekterim, flushbo boshjo obifkati. Kdor tedaj v' zérkvo ne more, ali je perfilen domá sa varha oftati,

naj vseme ob zhaſi ſvetiga opravila ſv. roſhenkranz, ali kake meſhne bukviſe, v' roke, ſe proti ſvoji farni zérkvi oberne, naj poklekne, zhe more, ino moli, — tako ſe flushba boſhja tudi doma ſa potrebo opravi. Kedar domazhi is cérkve pridejo, jih ſa nauke poprafhuj, ki ſo jih v' pridigi ali kerfhanfkim nauki ſliſhali. Ako pa tebi prav ino dovolj povedati ne vedó, vsemi te bukve: »Hrana evangeljfkil naukov«, v' roke, beri ſam, ali daj drugim brati, kar je v' ravno to nedélo ali ſapovedan práſnik ſapifano. Pa tudi druge dni, poſebno ob ſvetih vezherih, naj ſe berejo v' iſvelizhanfki duſhen vſhitek, ſakaj, kakor telo bres ſhivesha, tudi duſha oflabi, ako pogofſto boſhjiga nauka ne ſliſhi. K' temu pridu ſo te bukve duſhni paſtirji na ſpodnim Shtajarfkim po domazhe ſpifali, ino ljubim ovzhizam podajo, de bi jim nauki ſhe vezh lét v' duſhen ſhivesh oftali, katere ſo jim per flushbi boſhji osna-
novali.

V prvem delu razlagajo evangeliſke perikope od prve adventne nedelje do zadnje nedelje po veliki noči, v drugem delu od binkoſtne nedelje do zadnje nedelje po binkoſtih, v tretjem delu pa evangeliſe ob praznikih in godovih.

Nadaljevanje »Hrane evangeliſkih naukov« je Slomſhekova obſirna knjiga:

APOSTOLSKA HRANA BOGOLJUBNIM DUŠAM DANA po branji apostoliſkih liſtov ino drugih Bukuv ſvetiga Piſma za nedele ino ſvetke cerkveniga leta. Pervi del. Spisal Anton Slomſhek, nekdanji nadfajmoſter u Vozenici. V CELOVCI. Natiſnil ino na prodaj ima Janez Leon. — Vel. 8^o., ſtr. VIII + 240.

Drugi del. Str. IV + 158.

Tretji del. Str. IV + 76.

Po iſtem načinu, kakor ſe v prvem razlagajo evangeliſki odlomki ob nedeljah in praznikih, tolmačijo ſe tukaj takozvani liſti, koje naj berejo duſni paſtirji pred evangeliſji.

V »Hrani evangeliſkih naukov« čitamo na naſlovnem liſtu: »Spifali duſhni paſtirji na ſpodnim Shtajarfkim«; tudi po predgovoru ſo podpiſani »duſhni paſtirji«. A kdor delo prebere, vidi takoj, da je le ena roka piſala celo knjigo; čudna ſpretnoſt v razlaganju, jaſnoſt v dokazih, reſnoba v očetovsko ljubeznivih opominjevanjih in pa ona neprimerljiva ſladkoſt v priſtno narodni ſlovenſčini kaže povſod na Slomſheka kot piſatelja. Sicer pa Slomſhek ſam to v nemſkem predgovoru k »Apostoliſki hrani« prizna. Dotične njegove beſede navedemo doſlovno, ker nam razložijo obenem načrt vseh razlaganj:

Nachdem ich . . . die Evangelien homiletisch bearbeitet, im Jahre 1835 dem Drucke übergeben und davon im Jahre 1845 eine zweite, vermehrte Auflage unter dem Titel: Hrana evangeliſkih naukov beſorgt, habe ich auf eine ähnliche Weiſe die Sonn- und Feiertags-Epiſteln zu behandeln verſucht, und übergebe ſolche als homiletische Predigten, wie ich dieſelben als Pfarrer meiner Gemeinde vorgetragen, meinen verehrten Herren Mitarbeitern im Weinberge des Herrn zum beliebigen Gebrauche, meinen geliebten Stammverwandten aber zur Erbauung, wenn Gott ſeinen Segen dazu gibt . . .

Ich habe die gleiche Form beibehalten, welche ich bei Bearbeitung der homiletischen Predigten über die Evangelien gewählt, und lasse voran eine Anwendung einer aus der Perikope besonders herausgehobenen Glaubens- oder Sittenlehre folgen, und beschlüsse mit einer kurzen herzlichen Ermahnung. Füglic kann der erste oder zweite Theil ausgelassen und die übrigen verbunden werden, so oft die Umstände einen kürzeren Vortrag erheischen. Wer den ersten Theil, die Erklärung der Epistel zum Vortrage wählt, wird zweckmäßig handeln, wenn er vor dem Vortrage das Evangelium, die Epistel aber unmittelbar nach dem Eingange vorliest, um den Text der Erklärung näher zu bringen. —

c) Gotovo najlepši spomin vsega Slomšekovega slovstvenega delovanja so njegove odlične Drobotnice. Z njimi je najgloblje segel narodu slovenskemu v srce, z njimi je najvspešnejše odgojeval ljudstvo, z njimi se je i ljudstvu najbolj omilil.

Tudi v propovedniškem oziru so Drobotnice njegovo poglavitno delo. V njih je spisal največ in sicer najlepšega blaga. Prvi oddelek v Drobotnicah bil je vedno slovenskemu cerkvenemu govorništvu namenjen. Pod naslovom: »Stare Resnice v novi obleki častivrednim duhovskim pastirjem za poskušnjo« je objavljial Slomšek svoje in svojih marljivih sotrudnikov cerkvene govore. Kako marljivo je Slomšek sam v tem oziru deloval, razjasni nam najlepše kazalo vseh Slomšekovih cerkvenih govorov, katere so obelodanile Drobotnice. Nahajajo se v sledečem redu:

- | | | | |
|---------------------|------|------|---|
| Drobotnice 1846, | str. | 13. | Od duhovskega prerojenja. |
| | » | 19. | Ne stori se ptujih grehov deleshen. |
| | » | 25. | Od hudobnih sakanov. |
| | » | 31. | Sanikernoft v' flushbi boshji je naglaven greh. |
| | » | 43. | Pervo fveto obhajilo sa otroke. |
| | » | 51. | Kriva vera od fheft rimskih math. |
| | » | 59. | Pifanke sa veliko nozh rasloshene. |
| | » | 64. | Bog naf varji svojomortva! |
| | » | 114. | Naj velja kar rado — nebesa morjo naše biti! |
| Drobotnice 1847, | » | 11. | Pot pokore (7 pridig). |
| | » | 159. | Nagovor (Novi zvonovi v Vuzenici). |
| Drobotnice 1848, | » | 65. | Sveta Nedela (O posvečevanju praznikov). |
| | » | 132. | Posvečevanje cerkve na Doberni. |
| Drobotnice 1849, | » | 3. | Dolžnost svoj jezik spoštovati. |
| Drobotnice 1850, | » | 35. | Pridige osnovane. |
| Drobotnice 1851, | » | 66. | » |
| | » | 145. | Besede tolažbe na grobu Jožefa Tavšeln. |
| Drobotnice 1852, | » | 68. | Pridige osnovane. |
| Drobotnice 1853, | » | X. | Keršanska beseda o bratovščini ssv. Cirila in Metoda. (Krasna propoved!) |
| Drobotnice 1854, | » | 58. | Pridige osnovane. |
| Drobotnice 1855, | » | 31. | » |
| Drobotnice 1856, | » | 56. | » |
| Drobotnice 1857, | » | 3. | Sedem žalosti Marije (7 pridig). |
| Drobotnice 1859—60, | » | 19. | Zlati nauki za razne stanove o svetem misijonu in o duhovskih vajah (5 pridig). |

- Drobtinice 1861, str. 3. Zlato ravnilo keršanskega življenja.
- » 35. Keršanska beseda za družbo sv. detinstva Jezusovega.
- » 76. Keršanska beseda za Mariino družbo misijonom pomagati v srednji Afriki.
- Drobtinice 1862, » 47. Poduk za heraače.
- Drobtinice 1863, » 3. Nebeško veselje, v osmih pridigah popisano.
- Drobtinice 1864, » 46. Keršanska beseda o pozdravljeni častitih bratov misijonarjev pri sv. Jožefu v Celji 1852.
- » 56. Nagovor o povzdigi častnega korarja Glazar Marka 1859.
- » 57. Trojne zornice Marije, prečiste Device.
- » 71. Škofovska obiskava.
- » 79. Slovo starega škofa od svojih ovčic.
- Drobtinice 1865—66, » 3. Misijonski govori (9 propovedi).
- Drobtinice 1869, » 33. Nastopni govor pri slovesnem vmestenji 1846 (iz nemščine preveden).
- » 45. Slovesni oговор pri posvečevanju vzv. g. dr. Val. Wiery (preveden).
- » 56. Pridiga ob času vojske (1859).
- » 66. Keršanska beseda na ponavljenje stare nadžupnijske cerkve v Vuzenici 1860.
- » 73. Pridiga ob godu sv. Maksimilijana.
- » 85. Testament starega leta 1861 (poslovenjena pridiga).
- » 91. Pridiga pri novi meši č. g. Matija Poprej na Prihovi v spodnjem Štajerskem 1832.
- » 111. Beseda pri pogrebu visoko častitega gospoda Jožefa Batističa, dekana in višifajmoštra na Laškem 12. travna 1846.
- » 116. Beseda na grobu mojega očetovskega prijatelja in odgojitelja Jakoba Praznikar (poslovenjena).
- Drobtinice 1887, » 45. Beseda o zlati maši prevzv. g. Antona Alojzija (XXI. letnik, izdal dr. F. Lampe).
- » 51. Beseda pri pogrebu prečast. kneza in škofa Lavantinskega, Frančiška Ks. Kutnarja (poslovenjena).
- » 60. Beseda pri polaganji vogelnega kamna za novi zvonik pri cerkvi Matere Božje v Celji (poslovenjena).

Cerkveni govori Slomšekovi se odlikujejo po krasni vsebini in dovršeni obliki. Iz njih odseva ves Slomšek: čudno vnet višji pastir, ves gorėč za čast božjo, za slavo sv. katoliške cerkve in za blagor vernih ovčic; zraven je takoj opaziti izvrsten dogmatik in moralist, ki razpolaga i z bogatimi znanostmi v posvetnih vedah. V jezikoslovnem oziru Slomšek visoko nadkriljuje vse prejšne slovenske cerkvene govornike. Kolik razloček med njim in Basarjem ali o. Janezom od sv. Križa! Kolika razlika med njim in o. Paškalom Škerbin-

cem, ki je komaj pol stoletja pred njim deloval! Slomšekova slovenščina je res poljudna, narodna govorica, čista v izrazih in pravilna v skladnji, priprosta in v srce segajoča. Kako neizmerno jo je Slomšek ljubil, kaže njegova propoved iz l. 1838. v Možpurzi na Koroškem.

Za vzgled bodi odlomek pogrebne nagovora po laškem nadžupniku Jož. Batističu, kojega je Slomšek imel kot celjski opat:

Uvod.

Žalostno slišim zopet Laške zvonove peti; žalostno gledam vernike v starodavno imenitno cerkev hiteti. Resno zopet mertvaški oder sredi cerkve stoji, in pobita čreda okrog mertvaških nosel medli. — Kaj mora na Laškem vendar to biti?

Povejte nam, mili zvonovi, komu odpevate poslednje slovo? — Svojemu gospodarju pojemo na poslednjem potu v treh letih že četertikrat poslednjo popotnico.

Odgovorite zapuščene ovčice, čigav je mertvaški oder, ki med nami toliko žalostno po cerkvi stermi? Našega rajnega pastirja, ki so še le došli in že zopet odšli, da jih več k nam nazaj ne bo.

Odgovorite, časti vredni bratje, koga ste prišli danes spremljat na poslednji hoji — spravljat k pokoju dolge večnosti? Zopet enega naših duhovskih bratov, prijatelja, znanca in soseda, ki ga je zmanjkalo med nami veliko poprej, kakor smo si mislili. Tukaj počivajo njegove kosti, — iščemo ga — pa ga najti več ni.

Oj tedaj potihnite vsaj nekoliko vi, mili zvonovi, s svojim mertvaškim glasom; — omolknite vsaj nekoliko vi cerkveni služebniki s svojim žalostnim petjem; — le nekoliko še počakajte vi pogrebci neusmiljeni, da od rajnega duhovskega brata slovo vzamem, in mu srečen pot v hišo večnosti v imenu vseh blagoželim.

Ali žalost moje serce teži, — žalost veže moj jezik! kaj hočem rajnemu za srečen pot govoriti, kaj vam za slovo v imenu rajnega zapustiti?

Življenje dušnega pastirja mora vedna pridiga biti; — ostro pridigo mora govoriti njegova smert, — pridiga mora ostati rajnega pastirja zeleni grob.

To resnico želim danes povedati rajnemu za slovo — vam za poduk. Le kratko so vam pridigovali rajni vaš pastir; — naj vam njihova smert vedni pridigar ostane...

Sklep.

Pa vendar še dve besedi danes povedati imam.

Pervo rajnemu višifajmoštru v imenu vseh za slovó. — Počivaj v miru, naš pokojni visoko časti vredni brat: to tebi danes blagovolijo tvoji duhovski bratje, katerih tovarš, pa tudi vladitelj si bil. Naša keršanska ljubezen te spremlja v hišo večnosti; bil si čuječ pastir, uživaj večni pokoj in mir. — Bog jim daj večni mir in pokoj: to ti danes želijo nedolžne jagnjeta tvoje črede, mladenči in deklice. Bil si prijatelj šol, oče dobrega nauka; usmiljeni Jezus naj ti poverne, kar si malim storil. Bil si mladine skerbni pastir, uživaj zato nebeški mir. — Bog jim daj večni mir in pokoj, tebi želijo tvoje zopet zapuščene ovčice, možje in žene. Rad si svaril, rad za pravico se poskušal; — oj da bi tudi na božji pravici usmiljenje našel! Bil si svoje črede serčen pastir; uživaj zato nebeški mir.

Drugo besedo imam še za tebe, zapuščena sirota, starodavna imenitna Laška fara. Povej mi, kaj si se pregrešila, da si v treh letih 4krat udova? — Ali nisi ti svojih pastirjev vredna bila, ki si jih tako hitro zgubila, ali niso oni tebe vredni bili? — Tega razsoditi si jaz ne upam, in to sodbo vsegavedočemu Bogu prepustim. — Pa eno vem, kar je tebi potrebno, ako želiš srečna biti, pastirja dobrega, ženina pridnega zopet dobiti. Bere se v bukvah Tobijevih, da je Zara, Raguelova bogata hčer, 7 možev dobila, ki so hitro drug za drugim pomerli. V veliki žalosti je molila nevesta, molili z njo tudi njeni starši in veliki angel Rafael jej pripelja poštenega bogaboječega ženina, mladega Tobija. V Tobijevem imenu prosi Rafael starše za Zaro; ali strah in groza jih je, ne upajo se mu je dati, ker se bojé, da bi tudi Tobija pri njej naglo smert našel. »Ne bojte se, angel očetu reče, on se Boga boji, njemu je odločena; torej je nihče drugi ni mogel imeti.« Poročila sta se Zara in Tobija in sta v srečni ljubezni velike starosti skupaj čakala.

Vsaka fara ima svojega angela varha, po mislih sv. Franciška Salezija, ki za-njo skerbi, njene prošnje pred Boga nosi, jej pripravlja pastirja, nje vidnega angela, kakor ženina nevesti. — O zapuščeni farmani in farmance, dober pastir je velik dar božji! Oj molite, prosite, naj vam angel vaše fare pravega pastirja pripelja, kateremu je vaša fara od

Boga odločena. In da bi morali na kervavih kolenih prositi, — prosite in molite vsak den, — vsako nedeljo, in bote prejeli. Vaša žalost se vam bo v veselje spremenila in vašega veselja vam ne bo nihče odvezel. Amen.

d) Po obliki in vsebini so Slomšekovi cerkvenim govorom podobni njegovi pastirski listi. Njihov oživljajoči duh je še bolj mogočno širil med ljudstvo, ker jih je čula vsa labudska vladikovina. Sedaj so znani po celi slovenski domovini, ker jih je po družbi sv. Mohorja izdal vnet častilec in bistrumen poznavalec Slomškovih del, Mihael Lendovšek l. 1890. v knjigi, ki obsega 254 strani. Razdelil jih je v postne in različne liste. V drugem delu razločuje zopet: cerkvene, nabožne, narodno-gospodarske in politične. Zanimivi so v drugem delu marsikateri, ker obravnavajo javne zadeve takratne dobe. O pastirskih listih kakor tudi o cerkvenih govorih Slomškovih veljajo pomenljive besede Lendovšekove: »Pridigarji vedó, da imajo modri izreki Slomškovi malodane tisto veljavo, kakor besede svetih cerkvenih očakov!«

* * *

Nevtrudni Slomšek je s tvojim mogočnim vplivom navdušil lepo vrsto nadarjenih sovrstnikov k slovstvenemu delovanju. Na cerkvenogovorniškem polju so z njim sodelovali sledeči možje:

1. Mihael Stojan, »eden najsrčnejših prijatelov rajnega škofa Slomškega in eden iz tistih časov, v katerih smo domoljube še na prste lahko prešteli«,¹ »M. Stojan, mož v vsakem oziru po volji božji, slovenski pisavec in izvrsten domoljub«. ² Rojen je bil v Teharjih poleg Celja. Duhovnikom posvečen l. 1829. je potem kapelanoval v Trbovljah, pri Novi cerkvi, potem je bil župnik v Reki in na Gomilskem, leta 1846. je pa postal dekan v Braslovčah, kjer je umrl l. 1863. V Mne-mosynu in v Drobtinica 1847, 48 in 57 je objavil več homiletične snovi, ki priča o njegovi priznanja vredni govorniški zmožnosti in veliki pobožnosti njegovega življenja.

2. Matija Vodušek, »ljubljenec škofa Slomškega«, kakor so pisale ob njegovi smrti ljubljanske Novice. Porodil se je v Dramljah l. 1802. Duhovnikom posvečen je bil l. 1825. Služboval je kot kapelan v Konjicah, Pišecah, na Ponikvi, na Sladki gori; več let je bil potem župnik v Špitaliču, l. 1847. je postal dekan in opat v Celju, kjer je umrl l. 1872. Vodušek je bil Slomškov posebno vnet sotrudnik, kajti marljivo in obsirno je deloval pri vseh večih podjetjih Slom-

¹ Novice 1863, str. 118. — ² Danica 1863, str. 95.

šekovih, tako pri »Hrani evangeljskih naukov« in pri vseh letnikih Drobtnic, koje je l. 1848., 49. in 50. tudi uredoval. V cerkvenem govorništvu je bil zelo plodovit; izmed njegovih govorov je obelodanjenih: v Mnemosynu 5, v Drobtnicah 1846 3, 1852 2, 1854 1, 1856 1, 1857 1 in 1862 1. Ganljiva je njegova propoved, ki jo je imel dne 20. avgusta 1843 v čedni cerkvi sv. Uršule, v podružnici drameljske župnije, ob novi maši svojega brata in ob zlati poroki svojih starišev; tako slovesnost obhaja pač malokateri duhovnik. Čujmo uvod take izvanredne propovedi (Drobt. 1856, str. 109):

Vse je prav storil, gluhim je dal
slišati in mutastim govoriti.

Mark. 7, 37.

Hvala bodi večnemu Bogu, in čast ljubi devici sveti Uršuli, da smo včakali, kar smo želeli. Nova maša se nam bo zapela, in spet ponovila, kakor sim jo jaz pred 18 leti tukaj odpel: in glej novi mašnik! danes tudi najni starši — oče in mati pristopita k svoji drugi poroki. Dve lepi obhaji ste se danes stekle: nova maša in zlata poroka. Dokler si Štefan, svoje šole dopolnil in mašnikov posvečenje prijel, sta tudi oče in mati doživela gnado druge poroke. Za take redke gode sliši Bogu posebna čast in hvala, ki nam daje veliko oveselenje in lep poduk. Odrajtaj vsak svojo čast in hvalo Bogu, jaz pa prevzemem besedo od svetega goda, in vam bom razpovedal, kaj nas današnega goda dvojna obhaja uči. Zlata poroka in nova maša ste podobni zavezi starega in novega zakona alj testamenta. V starem je bila obljuba, v novem je gnada; tam je Bog vsmilenje obljubil, tukaj svoje vsmilenje skazal. Alj stari in novi testament ne gresta eno pot; kjer novi začne, jemle stari slovo. Dokler mlajši sin novo mašo poje, sklepata starša svojega življenja zadno obhajo. Pristopila sta pred oltar, kakor sta stala pred 50 leti ženin in nevesta v Ponkovski cerkvi pred oltarjem, da bi na zglavji svojih dni nazaj pogledala na svojo dokončano pot, in slovo vzela od veselja sveta. Svojo familijo sta vzela s seboj, da bi njima pomagala zahvaliti Boga za vse prijete dobrote in gnade. Pred mašnikom si hočeta po zakonsko roke podati, da bi skoz srečo eden drugimu zahvalo dala za vso ljubezen, s katero sta eden drugega poterpela. Tud svate sta si povabila, da bi jima pričala vsa keršanska soseska, da sta med seboj pošteno živela. K novi maši sta pridružila svojo obhajo, da bi na večer svojih let za venec sveti žegen dobila — tako z blagoslovom sklenila, kar sta z žegnom začela in z žegnom peljala.

Večni Bog daj starišem svet žegen obilno prijeti, in novimu mašniku gnado ga vredno deliti; nam pa srečo se božje obljube in božje gnade skoz obhajanje današnega goda deležne storiti. Stari testament nas uči obljube, novi testament gnade božje. Obljube starega testamenta nas opomni zlata poroka starišev, gnade novega testamenta nas opomni sveta nova maša, kar vam bom v imeni sv. Trojice v 1. in 2. delu razstavil.

Sv. Duh daj meni svojo pomoč, naj se zgodi, kar je Jezus obljubil: Ne vi ste, ki govorite, temuč sv. Duh, ki skoz vas govori.

3. Jožef Rozman, s priimkom »Konjiški«. Rojen je bil v Šmartinem pri Kranju. Latinske šole je obiskoval v Ljubljani, bogoslovne pa dve leti v Ljubljani, dve leti pa v Celovcu, kjer je bil tudi 1835 duhovnikom posvečen. Potem je bil kapelan pri Sv. Martinu nad

Celjem, v Št. Rupertu, v Loki, na Laškem; l. 1842. je postal župnik v Št. Rupertu, l. 1848. korar v Št. Andražu, 1858. l. nadžupnik v Konjicah, častni kanonik in šolski ogleda; umrl je nenadoma vsled pone-srečenja 12. avgusta 1874.

Rozman je bil uzoren duhovnik, svetel vzgled povsem dobrega duhovnika. Njegovo delovanje je bilo vstrajno, njegova skrb in marljivost v dušnem pastirstvu občudovanja vredna, njegovo življenje ne-omadeževano, svetniško lepo. Raditega je bil njegov ugled povsod neomejen, spomin njegov živi še sedaj med ljudstvom.¹

Kot cerkveni govornik je slovel daleč okoli. Veselje do govornišva mu je vcepil njegov bivši špirtual — Slomšek. Mnogo svojih cerkvenih govorov je objavil v Drobotnicah; poleg Slomškega je bil on v njih najbolj plodovit, a tudi najizvrstnejši govornik. Nahajajo se od njega: v Drobotnicah 1847 1, 1849 1, 1852 2, 1853 5, 1854 7, 1856 4 govori. Odlično Rozmanovo delo so objavile Drobotnice 1855, stran 211.—385. pod naslovom: »Katehetika ali poduk pervencov v sveti Jezusovi veri. Spisal Jožef Rozman, učitelj katehetike in detovodstva u šentandreškem semenišču.« Tako dovršene katehetike še do tedaj slovensko slovstvo ni imelo. V verskem oziru je Rozman zelo veliko koristil z obema knjigama: »Družbine bukvice za dekleta, ki so pri deklinški ali križovski družbi v Konjicah«, l. natis 1860. in in »Družbine bukvice za žene in hišne gospodinje«, l. natis 1864. Kako priljubljene ste obe knjižici, kaže najbolje dejstvo, da je prva že dosegla dvanajsti natis.

4. Dr. Jožef Muršec, rojen l. 1807. v Bišu pri Sv. Bolfanku v Slov. goricah. Služboval je nekaj let v svoji ožji domovini, l. 1845. pa je postal profesor verozakona na državni realki v Gradcu, odkoder je šel v pokoj l. 1870. Umrl je v Gradcu l. 1895.

Dr. Muršec je eden najblaženejših slovenskih duhovnikov in eden najzaslužnejših slovenskih rodoljubov.² Pisateljval je mnogo. Duhovnikom je posebno vstregel s temeljito pisano knjigo: »Bogočastje sv. katoliške cerkve«; V Gradcu 1850. Kot cerkveni govornik se je v Drobotnicah trikrat oglasil: l. 1851., 1854. in 1858.

¹ Jezičnik XXIV., str. 72. piše o njem: »Bil je J. Rozman izgleden duhovnik in vnet dušni pastir, pa tudi navdušen Slovenec in iskren narodnjak.« Ganljivo je pel ob njegovi smrti J. Virk, ki pravi med drugim:

Počivaj sladko, srce ljubeznivo,
Ki si za rod gorelo nevsahljivo!
Oddehni si od truda, tug in bolečin!
Raduj se, dobra duša, limbar čisti,
Duhovstva cvet in jagnje brez zavisti!

² Ivan Macun, Knjiž. Zgod. Slov. Štaj., str. 123—125.

5. Mihael Zagajšek, rojen l. 1839. za Gajem na Ponikvi, župnik na Kalobji, kjer je umrl l. 1827. V *Mnemosynu* ima dva prav lepa, pristrčna govora: »K' pervimu obhajilu otrok« in »Per objifkanji bolnikov«. V opombi mu Slomšek izreče laskavo pohvalo.¹

6. Felicijan Globočnik, rojen l. 1810. v Braslovčah v savinjski dolini, umrl kot župnik v Grižah l. 1873. Bil je med prvimi in najboljšimi učenci Slomšekovimi. Pod Slomškovim vodstvom je tudi mnogo pisal, kar spada posredno ali neposredno v cerkveno govorništvo. Sodeloval je pri obširnem in pomenljivem delu »Djanje Svetnikov Božjih«, I. 1853., II. 1854. Lepo je prevel knjigo briksenskega škofa Bernarda Galura pod naslovom: »Navod pobožnega življenja in lepega zaderžanja«; v Beču 1854. Propoved ima samo eno v Drobotnicah 1848. l.

7. Jožef Hašnik, rojen l. 1811. v Trbonjah blizu Vuzenice, večletni župnik v Trbovljah in pri Sv. Juriju ob j. ž., umrl 1883. Bil je znan kot plodovit pesnik; slovel je tudi kot cerkveni govornik, a žal, da je tiskom zapustil le eno propoved v Drobotnicah l. 1849.

Njemu jako soroden po duhu in pesniški delavnosti je bil

8. Jožef Virk, rojen 1810 v Dobu na Kranjskem, ki je kot župnik pri Sv. Duhu v Ločah, umrl 1880. Bil je svoj čas daleč znan vsled svojih slovstvenih zaslug, ker je kaj marljivo sodeloval pri vseh istodobnih slovenskih podjetjih; tudi kot izviren propovednik je bil priljubljen, a je v Drobotnicah l. 1852. le en cerkveni govor zapustil.

9. Jožef Tavšl, rojen 1819 v Žalcu, duhovnikom posvečen leta 1841. Bil je kaplan v Škalah in Braslovčah, potem pri stolni cerkvi v Št. Andražu, kjer je prerano umrl l. 1848. Slomšek sam mu je govoril krasno nagrobnico.

Tavšl je bil nadepoln, sloveč govornik. Kosar o tem lepo piše v njegovem životopisu: »Imenitni so bili in veliko sluli, kakor govornik na prižnici. Dobro jim je v to služil njih gladki, prijetni glas... Kdor hoče s pridam pridgovati, se mora tudi pridno na to delo pripravljati. Zato so bili gospod Jožef neutrudeni v pripravljanji na pridige, in menda v celem času svojega pastirstva so malokedaj na leco stopili, da ne bi bili celega govora spisali. Zavolj tega so bile pa tudi vse njih pridige izvrstne in potrebam poslušalcev primerne, in kako globoko so poslušavcem v srce segale, se iz tega lahko posname, da

¹ M. Sagajšek, Styrius Ponculensis, circuli Celejensis, vir probus et rectus corde, in quo non erat dolus: primus inter indigenas linguam Slavicam coluit, ipse auctor grammaticae Slavicae Georgio Selenko. Plura exaravit philologica et theologica scripta, ex quibus supra citata exhortatio desumpta est. Praefuit parochiae Kalobjensi dioeceseos Lavantinae per 50 annos et fere nonagenarius obiit, dilectus Deo et hominibus, cuius memoria in benedictione est.

so jim ljudje tako dolgo nadlegovali, da so jim morali zdaj eno zdaj drugo pridigo v branje posoditi, katere so se potem po večkrat prepisale in šle od rok do rok.«¹ Žal, da je v Drobtnicah 1849 le ena propoved ohranjena.

10. Andrej Reja, rojen l. 1752. v Kormožu na Goriškem. Bil je kaplan v Zibiki, pri Sv. Štefanu, v Šmarju in pri Novi cerkvi; pozneje župnik v Zibiki, dekan v Šmarju in slednjič župnik pri Sv. Petru pod Sv. gorami, kjer je umrl l. 1830. Bil je vrl duhovnik, kojega je Slomšek sam s prelepim življenjepisom proslavil; v njem beremo posebej o njegovi zgovornosti,² »da ni bila dereča, pa timveč obstoječa, ni bila previsoka, ne preniska; beseda je rahlo tekla, kakor studenčnica po zelenej dragi. Um poslušavcev so njih pridige čedno jasnile, pa tudi srce ogrevale. Radi so dobrega gospoda povabili o vsakej posebnej prilikosti.« Ohranjena je samo propoved v Drobtnicah 1857 za novo mašo Fr. Friderika v Kostrivnici l. 1813.

11. O. Placid Javornik, rojen v Trsteniku na Gorenjskem 1803, benediktinec, mnogo let profesor bogoslovja v Celovcu, pozneje župnik pri Sv. Jurju pod Taborom na Koroškem, umrl 1864. Bil je jako nadarjen redovnik, odličen tudi kot cerkveni govornik; v Drobtnicah 1858, str. 57., je zelo lepa njegova propoved: »Premišlovanje terpljenja Gospoda našiga Jezusa Kristusa velikiga petka dan«. Prevel je tudi več knjig sv. pisma za Wolfovo izdajo ter poslovenil dr. Schlörovo knjigo: »Šest Nedel pobožnosti v čast svetiga Alojzija od Gonzaga«.

12. Jernej Arko, rojen 1794 v Dolenji vasi pri Ribnici, več let župnik v Vodicach, slednjič prošt v Novem mestu, kjer je umrl l. 1868. V Drobtnicah 1850 ima 6 prav lepih propovedi o štirih poslednjih rečeh, katere je imel v Vodicach l. 1849. V njih se kaže zelo spretnega in obširno izobraženega cerkvenega govornika.

13. Mihael Pikl, rojen v spodnji Hudinji poleg Celja l. 1814., Slomšekov nadarjen učenec, nekaj let špiritual v Celovcu, potem župnik v Brežicah, korar v Št. Andražu; 1859 postal je semeniški vodja v Mariboru, umrl l. 1867. kot stolni prošt. V Drobtnicah 1861 ima oduševljeno propoved pod naslovom: »Keršanska beseda za bratovščino sv. Cirila in Metuda, poediniti odkrušene staroverce, sosebno Slovane«.

14. Jakob Pražnikar, Slomšekov duševni oče. Rojen je bil v Kolovratu blizu Kranja l. 1784., duhovnikom posvečen l. 1810. Bil je kapelan v Poličanah, na Ponikvi in Planini, 1819—33 župnik v Olimju, potem pa župnik v Spodnji Polskavi, kjer je umrl l. 1841. Bil je zelo

¹ Drobtnice 1851, str. 136. — ² Drobtnice 1857, str. 131.

vnet dušni pastir. Povsod, kjer je služil, osnoval je priproste šole, v katerih je otroke poučeval v najpotrebnejših predmetih. Tako je tudi na Ponikvi ustanovil šolo v kapelaniji, v katero je prišel deček Slomšek. Praznikarju se je pozneje posrečilo, strogega očeta Slomškega pregovoriti, da je dal svojega sina Antona v Celje v nadaljne šole; kdo ve, če bi Slovenci brez Praznikarja svojega Slomškega imeli! Slomšek mu je bil celo življenje iz vsega srca tudi hvaležen. Ko so prijatelji l. 1842. Praznikarju odkrili skromen nagroben spominek, mu je Slomšek govoril ganljivo nagrobnico, v kateri pravi med drugim:

Joka prijatelj na grobu svojega prijatelja, — učenec pri pokopu svojega učnika, — sin pri mertvaškem odru svojega očeta, in kdo bi jim to njih žalovanje zameril? — Dovolite tedaj tudi meni, dragi prijatelji! da potočim solzo hvaležnosti in ljubezni tukaj na grobu onega, kateri mi je v mojih najlepših pa tudi najnevarniših letih prijatelj, učitelj in več kakor oče bil. Kar je meni storil, je znano Vsevedočemu; da pa to očitno povem, mi rajni nikdar ni dal prilike. Sveta dolžnost me priganja, da se poslužim tega mertvaškega opravila, ki je spominu mojega največjega dobrotnika posvečeno, dnes, ko ne more ne govornika prilizovanje nagibati, pa tudi hvaljenega ne prevzetnost skušati, da vsaj svojim ljubim prijateljem, svojim in njegovim dragim znancem ne z lepo besedo povem, ampak z djanji dokažem, da mi je rajni 1. oče bil... 2. Še več nego oče, mi je bil rajni kakor učitelj... 3. Rajni mi je pa tudi vselej resnični prijatelj bil... Srečnega moram mladeniča imenovati, kateri je na poti življenja takega prijatelja našel, kakoršnega sem jaz v Praznikarju zgubil... O Bog neskončnega usmiljenja! ne pojdi z njim v sodbo in daj milost najti mojemu očetu; zakaj glej, zapuščeno dete sem bil in on me je sprejel. Ali nisi mar obljubil, da kdor takega otroka sprejme, tebe samega sprejme? O sprejmi tedaj tudi ti njega v presrečna prebivališča svojih izvoljenih!...

Praznikar je bil poljuden, povsod priljubljen cerkveni govornik. V Mnemosynu ima 4 nagovore o zakramentu sv. zakona.

15. Frančišek Kosar, veleugleden duhovnik lavantinske vladikovine, marljiv pisatelj in uzoren cerkveni govornik. Porodil se je l. 1828. v Braslovčah; ljudsko šolo je obiskoval v Kamniku, gimnazijo v Novem mestu, bogoslovje pa v Celovcu, kjer je bil leta 1846. v mašnika posvečen. Kapelanoval je v Poličanah in v Vojniku; zaradi hude bolezni je potem bil 7 let v pokoju. 1856 je postal špiritual v Št. Andražu in 1859 v Mariboru, 1865 dekan v Kozjem, 1870 kanonik v Mariboru, kjer je bil več let tudi profesor cerkvenega prava. Umrl je kot stolni dekan mariborski nagle smrti 11. junija 1894 v Iki na Primorskem.

Kosar je bil gotovo najbolj nadarjen Slomšekov učenec. Svoje izvanredne duševne zmožnosti je pa tudi vestno uporabil in izobrazil. Vstrajen sotrudnik je bil pri Danici in pri Drobotnicah, koje je več let tudi uredoval. Sodeloval je pri izdaji »Djanja Svetnikov božjih«; izdal prekrasen Slomšekov življenjepis v nemškem in slovenskem jeziku. Spisal je knjigi »Katoliška cerkev in njeni sovražniki« in »Nebeška hrana«.

Kot cerkveni govornik je užival Kosar neomejeno spoštovanje. Po pravici. Bil je vzgled odličnega propovednika. Bogato so ga za le-ta vzvišeni posel usposobile telesne in dušne kreposti. Lep, donéč glas je imel, njegove misli so bile vzvišene, srce pobožno, razum bister, olika v bogoslovnih in tudi v posvetnih vedah obilna. Slovenski jezik je imel, kakor malokdo, v oblasti. Raditega ga je ljudstvo posebno rado poslušalo; kdor ga je čul, ga je občudoval in nikdar ne pozabil. Objavil je Kosar mnogo svojih cerkvenih govorov, v Drobntnicah 1851 1, 1852 1, 1859 1, 1861 2, 1864 1. Več dovršenih govorov ima v Danici 1853, posebej je izšla v tisku njegova propoved ob odkritju Slomšekovega spomenika l. 1878. in ganljiva »Slovenska pridiga pri Lurški dupljini o priliki avstrijskega romanja« dne 16. avg. 1886 (Premisliti hočemo tri resnice: Mi smo romarji, — mi smo slovenski romarji, — mi smo avstrijski romarji).

16. Tomaž Rožanc, rojen v Celju 1822, umrl kot visoko zaslužen predmestni župnik pri Sv. Magdaleni v Mariboru l. 1902., ima eno propoved v Drobntnicah 1853.

17. Drobntnice 1861 so prinesle propoved: »Keršanska Beseda za družbo prečistega Serca Marie«. Spisal in govoril jo je Lavrencij Herg, rojen 1829 v Središču, nekaj let kapelan v sedanji graški škofiji, potem profesor v mariborskem bogoslovju, župnik v Lembahu, več let kanonik v Mariboru, umrl kot stolni prošt mariborski l. 1906. Med drugim je spisal zelo razširjen molitvenik: »Venec po božnih molitev in svetih pesmi«. Preblagega Herga pač najbolj natančno označimo, ako navedemo na-nj Virkove pomenljive besede: »Dobra duša — limbar čisti — jagnje brez zavisti«. Tak duh je preveval njegove spise, cerkvene govore in vse njegovo delovanje.

18. Drobntnice 1864 so objavile dovršeno propoved na god sv. Lenarta: »Od ponižnosti«. Zložil in v Cirkovcah govoril jo je Filip Jakob Bohinc, rojen l. 1831. v Zapogah na Kranjskem. Duhovnikom posvečen l. 1858. je bil kapelan pri Novi cerkvi in na Doberni, več let profesor cerkvene zgodovine in potem špiritual v mariborski bogoslovnici, 1875 dekan v Braslovčah, 1890 stolni župnik in kanonik v Mariboru; od l. 1904. živi v pokoju v Braslovčah. Bohinc je jako nadarjen in temeljito izobražen duhovnik. Med cerkvenimi govorniki lavantinske škofije pristoja mu odlično mesto v prvi vrsti. Kakor je bil nekdanj ljubljeneec svojih slušateljev v mariborskem bogoslovju, tako je bil velik ljubljeneec vernih poslušalcev v cerkvi na premnogih krajih. Pridigoval je zelo rad in pogosto; križem vladikovine je obilno cerkvenih svečanosti poveličal s svojo vedno zgovorno besedo, koja so krasili pristno narodni izrazi in koja je oživiljal plamen ognjevitega navdušenja.

19—22. Po eno propoved imajo v Drobtinica 1850, oz. 1853 in in 1860 Matija Dolinar, župnik v Slivnici (1813—83), Jos. Orešnik (1815—65) in Jan. Vojsk (1829—70) in dve v Drobtinica 1861 Fr. Trafenik (1826—88).

23—27. O Pintarju, Kobeju, Tomanu, Kafolu in Olibanu bode govor na drugem mestu.

V prvi dobi Slomšekovih Drobtinc izšle ste še dve cerkvenogovorniški knjigi, in sicer:

a) Sveta pokóra, ali fedem poftnih pridig, ktere je pridigoval v letu 1846 P. Joahim Nafran, duhovin franzhifhkanarfkiga reda, in kaplan predmestne fare »Marrijinega osnanenja« v Ljubljani. V Ljubljani 1849. V salogi in na prodaj pri J. Giontini bukvarji na velikim tergu Nr. 237. — 8^o, str. 91.

P. Nafran je bil rojen l. 1802. v Cerkljah na Gorenjskem, umrl l. 1863. Njegove propovedi so prav lepe, po obliki in vsebini priznanja vredne.

b) PREDIGE ob posebnih perloshnoftih, ki jih je imel Juri Volz, duhovni vladnik v' Ljubljanfki kneso-fhkofjfkiga duhovfnizi. Pervi svésik. — Velja 16 kr. V Ljubljani 1848. Na prodaj per Leopoldu Kremsherji, bukvovésu in kupzhevavzu s' bukvami. — Vel. 8^o, str. 94.

Nadaljnih zvezkov ni izdal, ker se je prvega premalo prodalo.

Juri Volc je bil rojen pod Korenom v Kranjski Gori l. 1805., umrl kot stolni dekan v Ljubljani l. 1885. Mnogo njegovih propovedi je objavil »Duhovni pastir«, po njegovi smrti. *Dr. Ant. Medved.*

II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Hišno-najmovinski davek ali davek od hišne najemnine je drugi realni davek,¹ ki je bil vpeljan s cesarskim patentom z dne 1. sept. 1778. Hišni davek se deli v dva zelo različno premerjena dela, in sicer 1. v najmovino ali v davek od hišne najemnine in 2. v razredovino ali davek od hiš, ki niso v najem dane.

Najmovina je bila v začetku prav nizek davek, ker je znašala le 16 odstotkov od najemščine, razredovina se je pa predpisovala po številu sob ali v prebivanje namenjenih prostorov, in sicer hiše do treh sob so plačevale le po 20 krajcarjev sr., še le one stranke, ki so imele

¹ Prvi realni davek, »zemljarino« je »Voditelj« l. 1906 v I. zvezku str. 67 in v III. zvezku str. 304 pojasnil.

po 4 ali 5 sob, so plačevale po 1 gld. davka. Hišni davek se je že večkrat predelaval in vedno poviševal. O njem je izšla cela kopica patentov, najvišjih odlokov, predpisov in postav, izmed katerih je najnovejša in še sedaj merodajna postava z dne 9. februarija 1882 (drž. zak. št. 17.) Po tej postavi se ima predpisati in pobirati najmovina:

I. »od hiš ali poslopij, katera stojé v takih krajih (seliščih), v katerih se vsa poslopja v najem dajo, ali v katerih se v najem daje vsaj polovica izmed njih in sicer tako, da res tudi polovica prebivatnih (v prebivanje namenjenih) prostorov¹ najmovino t. j. najemščino nosi;

II. od hiš ali poslopij, katera stojé zunaj teh krajev pa se vsa ali po nekem delu res v najem dajo: vendar naj poslopje izmed naposled omenjenih, če nima čez tri prostore za stanovanje ter je razvrščeno v kateri treh najnižjih razredov hišno-razrednega davka, tedaj ostane pod hišno-razrednim davkom, kadar gospodar (lastnik) sam v njem stanuje ter je samo nekoliko (po nekem delu) v najem dana.«

K temu je pripomniti, da v onih krajih, kjer so vsa poslopja v najem dana, se mora najmovina predpisati in plačati tudi za hišo ali za del hiše, v katerem lastnik stanuje. Lastnik mora vrednost svojega stanovanja priznati v primeri z drugimi v najem danimi stanovanji. Od te pripoznane ali dognane najemščine se 15 % odšteje za stroške za vzdrževanja hiše, ki se odbije od najemščine in se še le od ostale vsote najemščine premeri in predpiše najmovina s $26\frac{2}{3}$ odstotkov. To velja sedaj za glavna mesta: Gradec, Celovec, Ljubljana, Trst, Gorica. Pri onih pod II. navedenimi poslopiji, ki so najmovini podvržena se pa dovoli odbiti 30 % za vzdrževanje hiš in se potem od ostanka najemnine 20 % premeri kot davek ali pa 14 % ođ kosmate najemščine, ali najemnine.

Kako se najmovina premerja ali nalaga?

V mestih in v krajih pod I. zaznamovanimi se premerja za dve leti skupaj, po drugih krajih pa za vsako leto nasproti in sicer na podlagi napovedi, katero ima lastnik ali njegov pooblaščenec na posebnih tiskovinah vložiti pred 1. oktobrom za prihodnje leto pri davčni oblasti I. stopinje t. j. pri c. kr. okraj. glavarstvu.

Hiše in stanovanja se imajo v priznanici zadostno popisati in najemščina za vsa v najem dana poslopja vestno pripoznati. Priznanje mora hišni lastnik ali njegov pooblaščenec podpisati v dokaz, da je vse vestno priznано; vsak najemnik (stranka) mora pa potrditi na dotičnem mestu s podpisom, da je njegova najemščina resnično pripoznana.

¹ Vseh s številkami zaznamovanih hiš, v katerih je polovica vseh sob res v najem dana, zato je dobro, da so vse hiše popisane s posebnimi številkami.

Pripomniti je, da je od najmovine prost oni del najemščine, ki odpade na vrt, ali zemljišče, ki ga ima stranka s stanovanjem vred v najemu. Odpade tudi, kar stranke plačujejo za najeto hišno opravilo, za posteljino, za postrežbo, kurjavo, perilo, vodovod, za plin.

Kakšna kazen je nastavljena, na napačno napoved?

Kdor ne predloži pravočasno predpisane napovedbe, zapade kazni za ohranjenje reda ali globi, kdor pa kaj zamolči in prenizko nastavi najemščino, mora za kazen plačati celo zatajeno najemščino in tudi davek od te vsote.

Kako se more hišni lastnik obvarovati previsoke hišne dače ali najmovine.

Že pred začetkom davčnega leta dobi hišni lastnik »Naložni ali plačilni list«, v katerem je na drobno povedano ali se je napovedana najemnina pripoznala kot pravilna, ali in za koliko se je popravila (zvišala). Tudi je tam napovedana razredovina za ne v najem oddane prebivatne oddelke dotične hiše. Proti tej odmeri predpisanih državnih davkov je dovoljeno vložiti pri dotičnem c. kr. okrajnem glavarstvu ugovor ali priziv (rekurs) v 30 dneh, računjenih od dneva sledečega sprejemu naložnega ali plačilnega lista.

Ako se potem prigodi, da je kaka z najmovino obdačena hiša ali le del njen prazen t. j. brez najemnikov, mora hišni lastnik takoj saj v 14 dneh to naznaniti davčni oblasti I. stopinje, da mu potem najmovino za prazni del njegove hiše odpiše za čas, ko je stanovanje prazno. Ako je to naznanilo opustil takoj napisati, se mu najmovina odpiše samo le za 14 dni nazaj od dne, ko je praznost stanovanja naznanil. Ako bi lastnik šel v prazno stanovanje bivat, bi se mu davek za tisto leto ne odpisal.

Ako pa ima tako revno stranko v hiši, ki mu ne more najemščine plačati, se mu dača ne odpiše, izvzemši, ako je dokazal, da tudi po sodnijskem potu ni mogel najemščine iztirjati. (Tako veli § 2 postave z dne 24. oktobra 1896 drž. zak. štev. 223.) Najmovina se odpisuje vsaki četrto leto nazaj in sicer za čas, v katerem je bilo stanovanje prazno. Če se stanovanje zopet odda, je treba to davčni oblasti tudi saj v 14 dneh naznaniti, da lastnik ne zapade zgoraj navedenim kaznim.

Katera poslopja so pa najmovine prosta?

Tudi v krajih pod I., v katerih se vsa poslopja v najem dajo, so najmovine proste:

Cerkve (ne le katoliške, ampak tudi vseh veroizpovedanj ali konfesij), državna poslopja, vojašnice, bolnišnice, hiše za

ubožce in za druge dobrodejne namene,¹ vse javne učilnice s stanovanji za učitelje, župnišča, kapelanije,² škofijske palače ali rezidencije, ako se za te stavbe ne plačuje najemščina.

Proste so tudi mežnarije in stanovanja za orgljavce, zvonarje, ako imajo svoja stanovanja v župniščih ali v kakem župnijskem stranskem poslopju³ pa se zanje ne plačuje najemščina. Vsi samostani oo. kapucinov in frančiškanov kot tako imenovanih mendikantov po Najvišjem sklepu z dne 10. okt. 1829 Dominikancem se ta predprava ne pripoznava, češ, da smejo nepremičnin pridobivati, a samostani so pri nas sploh vsi najmovine prosti, izvzemši one dele, ki so v najem dani. To velja tudi o župniščih, da so najmovini podvrženi vsi deli, ki so v najem dani.

O drugem hišnem davku, o razredovini spregovorimo prihodnjič.

Opomniti je le še, da je c. kr. vlada že večkrat, tako n. pr. v členu XII. post. z dne 26. okt. 1896 (drž. zak. štv. 220) obljubila, da bode do leta 1909 to in vse druge dače na nove noge postavila. Po tem načrtu bi mali posestniki bili teh in vseh drugih dač prosti. Bodemo-li to dočakali, sam Bog ve!

J. Voh.

Protestantska poroka in protestantska odgoja otrok mešanih zakonov pa cerkvene kazni. Kakor je znano, katoliška cerkev nikakor ne odobruje mešanih zakonov, in če jih že dopusti, potem tirja pred vsem katoliško vzgojo otrok in da se sklene zakon samo pred katoliškim duhovnikom.⁴ Toda v današnjih žalostnih razmerah niti ta zahteva ne pride vselej do svoje veljave, najdejo se katoličani, ki se dajo po katoliški poroki še tudi protestantsko poročiti in ki dajo svoje

¹ Kn. šk. dijaškemu semenišču c. kr. finančno deželno ravnateljstvo v Gradcu ni pripoznalo značaja dobrodejnega ustava. Na pomoč poklicano vis. c. kr. finančno ministerstvo je z odlokom dne 2. junija 1905 štev. 34.650 semenišču priznalo značaj dobrodejne naprave in ukazalo odpisati pristojbinski namestek, ki se je bil predpisal od njegovega premakljivega imetja za VI. desetletje. Na podlagi te ministerijalne razsodbe se je potem zahtevala trajna oprostitev dij. semenišča od ne male najmovine. Tej zahtevi je vesel. c. kr. dežel. finančno ravnateljstvo v Gradcu dne 1. marca 1906 št. 550 vgodilo in izreklo, da ostane semenišče na podlagi odloka c. kr. dvorne kancelije z dne 22. okt. 1820 (Pol. G. Slg. zvezek 48 štv. 122.) najmovine prosto, dokler bo temu dobrodejnemu namenu služilo.

² Kogar zanima vprašanje, kedaj da so kapelanije najmovine proste, naj bere razsodbo uprav. sodišča z dne 24. marca 1888 štv. 1005, zastran kapelanije pri Sv. Martinu v Rožni dolini, ki je ponatišnjena v zaukazniku za Lav. škofijo iz leta 1888 v listu štev. VII. odst. VIII. str. 22 in 23. Izid ni bil dovoljen, ker pravni zastopnik ni bil dovolj poučen o stanju pravde.

³ Župnijska poslopja (»Pfarrgebäude«) so najmovine prosta vsled najvišjega sklepa dne 30. avgusta 1827.

⁴ Dr. Ritter von Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes II. Bd. IV. Buch 414, 415. —

otroke iz mešanega zakona protestantsko vzgajati. Glede takih katoličanov so pač gotovo praktična vprašanja, ali in kakšnim cerkvenim kaznim zapadejo s tako poroko in s tako vzgojo, in kako je ž njimi ravnati in foro externo et interno. Poskusimo odgovoriti na ta vprašanja!

I. Protestantska poroka po katoliški poroki.

a) Protestantska poroka in cerkvene kazni.

Protestantskega pastorja je smatrati ali samo kot političnega uradnika ali pa kot služabnika svoje konfesije. Ako morata radi tega, da država njun zakon prizna, ženin in nevesta še tudi izjaviti pred pastorem kot zgolj političnim uradnikom, da stopita v zakon, takrat se veda ni govora o kakih cerkvenih kaznih.¹ Toda kako pa takrat, ako pastor ne nastopa kot politični uradnik, temuč samo kot služabnik svoje konfesije? Poroka v tem slučaju je *communicatio in sacris acatholicis activa* in na noben način ni dovoljena.² Da se ž njo greši, ni treba povdarjati, pač pa je treba opozoriti na odlok S. C. Inquis. od 29. avgusta 1888, po katerem potrebujejo tisti, ki se dajo od nekatoliškega služabnika poročiti, odveze od cenzure.³ Toda kakšna cenzura bo to? Po inštrukciji sv. oficija na hanoveranske škofe z dne 17. febr. 1864 je taka poroka *quaedam implicita haeresi adhaesio*,⁴ torej se gre tukaj za »*excommunicatio specialiter reservata*«, katero izreka bula »*Apostolicae sedis*« nad »*haereticis credentes*«. Kaj pa, ko bi katoliški poročenec ničesar ne vedel o kakšni cerkveni kazni, ki se nakoplje s tako poroko, ko bi nikakor ne hotel s tem dati znamenja, da odobruje herezijo in njen kult, temuč ko bi to storil le nekatoliškemu poročencu na ljubo, ali bi tudi v tem slučaju zapadel kazni? Tukaj moramo ločiti med *forum externum et internum*. Pro *foro externo* katoliški poročenec ni prost cenzure, zakaj sv. oficij je odločil dne 18. maja 1892, da potrebuje tak pro *foro externo* odveze od cenzure,⁵ pač pa more biti prost cenzure pro *foro interno*; drugače namreč se vzame vednost ozir. nevednost cenzure in *foro externo*, drugače in *foro interno*: in *foro externo* se računa z vednostjo cenzure tako dolgo, dokler se ne spriča *coram iudice* nevednost, in *foro interno* pa vedno izgovarja nevednost od cenzure, razun če je nevednost *graviter culpabilis*.⁷ Torej

¹ Dr. Ritter von Scherer, op. cit. 415 Anm. 40 in 223 Anm. 261 — Dr. Göpfert, *Moraltheologie* III. 355 po četrti izdaji.

² Noldin S. I., *De praeceptis Dei et ecclesiae*. Editio sec. 37.

³ Dr. Göpfert, *Moraltheologie* I, 335 po peti izdaji.

⁴ Idem, 336 opomba. — ⁵ Noldin, op. cit. 784, 785.

⁶ Noldin, op. cit. 765. — ⁷ Noldin, op. cit. 764. Nota, in 766.

kakšno stališče naj zavzema dušni pastir nasproti katoličanu, ki se je dal po katoliški poroki še tudi protestantsko poročiti, da ne bo »zlo-mil natrtega trsta in ne ugasnil tlečega prediva«,¹ da pa bo vendar zadostil cerkvenim zahtevam?

b) Dušno pastirsko ravnanje s takimi poročenci.

α) Stališče dušnega pastirja pred protestantsko poroko. — Dolžnost dušnega pastirja je na vsak način, braniti z vsemi mogočimi dovoljenimi sredstvi tako poroko. Le izjemoma bi smel molčati dušni pastir, ako bi namreč mogel s tem preprečiti še večje zlo, in sicer v slučaju: 1. poročenca ničesar ne omenita o protestantski poroki, nasproti pa 2. izpolnita vse cerkvene pogoje, in je tudi že 3. a priori videti, da bo vsak opomin brezuspešen.² Tako molčanje ne bi bilo smatrati kot slabo znamenje za dušnega pastirja, temuč to celo zahteva pastoralna modrost.³ Kaj pa, ko bi sicer branil, pa ne bi mogel za- braniti protestantske poroke, ali se bi smel potem sploh še skleniti pred njim zakon? Da, pa samo s tako imenovano pasivno asistenco.⁴

β) Stališče dušnega pastirja po protestantski poroki. — Samo ob sebi je umevno, da bo deloval dušni pastir na to, da se tak grešnik spravi z Bogom in cerkvijo. Toda ta sprava se ne more izvršiti z oblastmi, ki jih ima navadni dušni pastir, zato je potrebna pomoč svete stolice. Da to zadobi, se bo dušni pastir obrnil do svojega ordinarija. Ko pa se je grešnik odvezal od cenzure in foro externo, ni nobenega zadržka več, da ga ne bi tudi spovednik odvezal, ako je sicer disponiran.⁵ Toda lahko se tudi zgodi, da pride grešnik že prej, kakor se je odvezal od cenzure pro foro externo, k spovedi. Kaj naj stori spovednik? Naročiti mora grešniku, da se obrne do svojega župnika, tudi v slučaju, da je treba samo pro foro externo odveze od cenzure, in dokler ni odpravljena cenzura, mu ne sme podeliti svete odveze. To storiti, še ne bi bilo ravno pretežavno za spovednika, vendar vselej najbrž ne bo delo tako lahko, primeriti se bi vtegnilo, da se grešnik brani iti k župniku. Rajši, kakor da bi grešnika popolnoma odbil, se bo spovednik sam obrnil do škofa ter prosil potrebne oblasti. Sploh pa, ako bi se spovednik prepričal enkrat, da spovedenec ni zapadel cenzuri pro foro interno, pa tudi, da ni treba in foro externo popraviti več nobenega pohujšanja, recimo, ker nihče o tem ne ve, potem gotovo ne bi bilo modro, ko bi spovednik rigorozno tirjal, da se spovedenec obrne do župnika, celo nepotrebno bi bilo pri spovedencih,

¹ Is. 42, 3. — ² Göpfert, op. cit. III, 356.

³ Dr. Ritter von Scherer, op. cit. 416.

⁴ Dr. Göpfert, op. cit. III, 356. — ⁵ Dr. Göpfert, op. cit. III, 356.

ki so že bili pri sv. zakramentih, o slednjih je namreč s. c. off. z dne 18. maja 1892 izjavila: *Non esse inquietandos.*¹

II. Protestantška vzgoja otrok iz mešanih zakonov.

Kar se je reklo o protestantski poroki, bo veljalo več ali manj tudi o protestantski vzgoji otrok v mešanih zakonih. Sicer res so nekateri mnenja, da katoličan samo s privoljenjem v protestantsko vzgojo otrok še ne zapade cenzuri, zato ne, ker o tem ni govora v dekretih kongregacij.² Pa če tudi ni govora v dekretih, vendar konstitucija »Apostolicae Sedis« našteva med onimi, ki zapadejo ekskomunikaciji posebno pridržani sv. očetu tudi *fautores haereticorum*. Ti pa so vsi oni, ki pomagajo krivovercem bodisi negativno bodisi pozitivno razširjati zmote. Negativno se to zgodi, ako se opusti, kar je kdo *ex officio* dolžan storiti, da se zajezi razširjanje zmote, pozitivno pa, ako se z besedo ali dejanjem pomaga širiti krivovera. Z besedo se pomaga, da se krivoverci kot taki hvalijo, priporočajo. Med dejanja pa, s katerimi se pomaga, se šteje: krivoverska vzgoja otrok, pristop h krivoveri, denarna podpora za razširjanje krivovere.³ Torej o tem ni dvomiti, da zapade katoličan ekskomunikaciji sv. očetu posebno pridržani, ako privoli v protestantsko vzgojo otrok, vsaj pro foro externo ga je tako smatrati, pro foro interno namreč bi ga znala izgovarjati nevednost, dokler ni *graviter culpabilis*, kar je pri onem, ki ne ve, česar je *ex officio* vedeti dolžan.⁴

Iz vsega tega je tudi jasno, da bo dušnemu pastirju s katoličani, ki dajo svoje otroke protestantsko vzgajati, tako ravnati, kakor z onimi, ki so se protestantsko poročili, izvzeti je le zgoraj omenjeno molčanje. Ko hoče katoličan skleniti mešan zakon, duhovnik ne bo smel molčati glede vzgoje otrok, ampak bo moral natanko razložiti zahtevo sv. cerkve, sicer bi postal sam *fautor* krivovere in kot tak zapadel cenzuri.

Dr. Fr. Krulje.

Ali morajo cerkveni stavbeni fondi plačevati pristojbinski nadomestek (Gebührenäquivalent)? Začetkom tega leta so razposlale davkarije večim župnijskim uradom nalog, naj do določenega časa napovejo premoženje cerkvenih stavbenih fondov, da se bo lahko določila svota za pristojbinski nadomestek.

Tu se gre očitno za tiste c. st. fonde, ki so bili ustanovljeni še pred desetimi leti, ter so bili dosedaj začasno oproščeni, ker postanejo »*äquivalentpflichtig*« še po preteku prvih 10 let.⁵ Za starejše

¹ Dr. Göpfert, op. cit. III, 357. — ² Dr. Göpfert, op. cit. I, 336 opomba.

³ Noldin, op. cit. 786. — ⁴ Noldin, op. cit. 766.

⁵ Odlok c. kr. fin. min. 25. maja 1890, R. G. B. št. 29., in Cerkevni zaukaznik za Lav. škofijo 1890, IV, 4.

se je že itak moral vposlati formalni pripoznatek do konca aprila 1901 (za decenij 1901—1910), ali pa so ga tirjali začetkom l. 1902, 1903, 1904, 1905, 1906.¹

V Lavantinski škofiji je nad 20 cerkvenih stavbenih društev. Ker je pristojbinski nadomestek precej velik (odmerja se za dobo desetih let $1\frac{1}{2}\%$ in 25% doklade, in znaša n. pr., če je glavnice

10.000 K : 187 K 50 h, 20.000 K : 375 K, 40.000 K : 750 K,
60.000 K : 1125 K, 80.000 K : 1500 K),

ter ga večina teh društev le težko plačuje, zato opozarjamo župnijske urade, da lahko vložijo 1. ali rekurz proti tirjatvi priznatka, ali 2. rekurz proti predpisu nadomestka, ali 3. prošnjo za odpis, ali 4. prošnjo za odpis in ob enem za povrnitev indebite vplačanega pristojnega nadomestka.

Pri tem se lahko sklicujejo:

1. Na odlok c. kr. fin. min. z dne 4. julja 1864, št. 31.748, ki oprošča prist. nadomestka: »Das bewegliche Vermögen der Vereine und Anstalten zu Unterrichts-, Wohltätigkeits-, und Humanitätszwecken, nach Tarifpost 106, B e, Anmerkung 2 d ekvivalentne postave z dne 13. dec. 1863, R. G. B. št. 89, wenn dasselbe nach den Statuten dieser Vereine den genannten Zwecken nicht mehr entfremdet werden darf.«² — Cerkev je »Unterrichts-, Wohltätigkeits- und Humanitätsanstalt« *αζτ' έξοχίς*, in da se pozida, v to se bo prej ali slej porabil cerkveni stavbeni fond. (Navede se lahko dotična točka iz društvenih pravil.)

2. Na odlok c. kr. fin. min. z dne 3. sept. 1864, št. 22.253, ki pravi: »Freiwillige Gaben und Gebühren zur Beistellung von Erfordernissen für gottesdienstliche Handlungen haben bei Bemessung der Äquivalentensteuer außer Anschlag zu bleiben.«³ Cerkveni stavbeni fond je nastal iz prostovoljnih darov; za izvrševanje bogoslužnih opravil je v prvi vrsti treba dostojne hiše božje.

3. Na odlok c. kr. fin. min. z dne 24. dec. 1886, št. 32.160, s katerim se je odpisal pristojbinski nadomestek stavbenemu fondu za stolno cerkev v Lincu.⁴ Kar se je dovolilo enemu fondu, naj se dovoli tudi drugim!

4. Na odlok c. kr. fin. min. z dne 6. avgusta 1903, št. 18.282/IX, kjer se je cerkv. stavb. fondu v Reichraming-u (Gornje Avstr.) popustil prist. nadomestek: unter der Voraussetzung, dass das ganze der Bemessung unterzogene Vermögen zum Ausbau der Kirche bestimmt

¹ Cerkveni zaukaznik za Lav. škofijo 1900, IX, 105.

² Dannerbauer, Praktisches Geschäftsbuch, str. 458, 7.

³ L. Quartalschrift, 1901, str. 471. — ⁴ L. Qschrift 1901, str. 471.

ist.¹ To je tudi pri našem fondu. Denar ne ostane naložen kot glavica, tudi se ne bodo kupile obligacije ali nepremakljiva posestva.

5. Na odlok c. kr. fin. min. z dne 20. septembra 1903, št. 39.382, v katerem naroča min. glede cerkv. stavb. fonda v Liezen-u: »Dass aus dem einbekannten beweglichen Vereinsvermögen die zur Bestreitung der Kosten des Kirchenbaues zu verwendenden, wenn auch temporär fruktifizierten Vermögensschaften auszuschneiden, und sonach das Gebührenäquivalent nur insoferne bemessen werde, als Kapitalien vorhanden sind, von welchen bloss die Interessen zur Erfüllung des Vereinszweckes urkundlich für immerwährende Zeiten gewidmet (gestiftet) sind.«² — Takih ustanov nima naš cerkv. stavb. fond.

6. Na odlok c. kr. fin. min. z dne 14. junija 1904, str. 24. 534, doposlan cerkv. stavb. fondu pri Sv. Juriju na Ščavnici, ki se glasi: »Das k. k. Finanz-Ministerium hat die Abschreibung des Gebührenäquivalentes per 753 K 50 h mit Rücksicht darauf gestattet, dass nicht bloss die Erträgnisse des Kirchenbaufondes, sondern der ganze der Bemessung unterzogene Fond zum Kirchenbau bestimmt ist.« — Tudi pri našem cerkv. stavb. fondu se ne bodo porabliale samo obresti, ampak zazidal se bo ves kapital.

Najboljše je, če se rekurira koj a priori proti tirjatvi pripoznatka. Rekurz (brez koleka, odlok c. kr. fin. min. z dne 1. marcija 1865, št. 10.450, in odredba ministerstva za uk in bogočastje z dne 28. februarja 1877, št. 21.091 ex 1876 betreffend die vorschriftsmäßige Befestigung, Überschreibung und Durchstreichung der Stempelmarken: Eingaben, welche zur Zustandebringung der Gebührenbemessung oder zur Erwirkung der gesetzlich gestatteten Ermäßigungen, Rückvergütungen, Zufristungen, oder welche gegen die Richtigkeit der Gebühren oder vorgeschriebenen Stempel gerichtet sind, sind unbedingt gebührenfrei. Tarifpost 44, Dannerbauer, Praktisches Geschäftsbuch, stran 953) se vloži pri dotičnem davčnem uradu, od katerega je prišel poziv, tekem 30 dni, v tem smislu: Kn. šk. župn. urad N. vloži v postavnem terminu svoj rekurz proti temu, da se s pozivom z dne... št... tirja od njega, napovedati premoženje cerkv. stavb. fonda, ker meni, da cerkv. stavb. fondu po odlokih c. kr. fin. min. itak ni treba plačevati prist. nadomestka. — Sledijo točke 1—6. Zato prosi podpisani kn. šk. župn. urad, da se prekličie dotični poziv.

Ako se je prist. nadomestek že predpisal, vloži se rekurz potom okr. fin. direkcije na deželno fin. direkcijo n. pr. takole: Z dopisom c. kr. okrajne fin. direkcije z dne... št... predpisal se je cerkv. stavb.

¹ L. Q. 1904, str. 459.

² L. Qschrift, 1904, str. 963.

fondu v N. prist. nadomestek v znesku ..K ..h. Proti temu predpisu vloži podpisani kn. šk. urad v postavnem obroku rekurz, katerega podpre z razlogi, kakor sledi: Omenjena tirjatev prist. nadomestka je neopravičena in nepostavna, točke 1—6. Z ozirom na naštete razloge se prosi: Slavna c. kr. okr. fin. direkcija blagovoli predstoječi rekurz vzeti na znanje, ter ga predložiti vis. c. kr. deželni fin. direkciji, ki se preponižno prosi, da odpiše prist. nadomestek predpisan cerkv. stavb. fondu v N.

Tudi za ta rekurz ni treba koleka. (Odlok c. kr. fin. min. z dne 12. maja 1863, št. 11.500.)

Rekurze proti nepovoljni rešitvi prve inštanca pa je kolekovati s kolekom 30 h, če se gre za znesek do 100 K, za večje svote pa 72 h vsako polo.

Če se rekurz pravočasno ne reši, ter doteče v tem času termin za vplačitev prist. nadomestka, se mora ad interim vplačati (§ 78 ekvivalentne postave z dne 13. decembra 1863, R.-G.-B. št. 89).

Na podoben način se napravi prošnja za odpis in obenem povrnitev indebite vplačanega prist. nadomestka (§ 78 ekvival. postave). Omenjamo pa tukaj, da bodo tisti cerkv. stavb. fondi, ki so plačevali prist. nadomestek v letnih obrokih, dobili nazaj samo deleže, ki odpadejo na zadnja tri leta, starejših pa ne, ker zastara pravica tirjati nazaj indebite vplačane zneske tekom treh let po vplačitvi.¹

Anton Stergar.

Se-li smejo vrniti poročencem krstni listi? Piše se nam: Nekdo je poslal potom župnijskega urada pri Sv. M. nekemu drugemu župnijskemu uradu ponižno prošnjo, naj se mu iz tam shranjenih poročnih listin blagovoli poslati krstni list, ker ga nujno potrebuje. Mesto krstnega lista je prišel odgovor: Krstni list ostane v tukajšnjem župn. arhivu. Če ga N. N. res tako nujno potrebuje, naj si da napraviti novega v svoji rojstni župniji v J.

Splošno pravilo pravi sicer, da se vse poročne listine spravijo med zakonska pisma, ter da se ne smejo vračati strankam, vendar menijo cerkvena in svetna oblast, kakor tudi pastoralisti, da se krstni list lahko vrne poročencem.

Tako je naznanilo gornje avstr. namestništvo dne 20. julija 1821, št. 13.429 šk. konzistoriju v Lincu: »Dass man den Taufschein nach genommener Einsicht der Partei auf ihr Verlangen verabfolgen könnte.«²

Linzer Quartalschrift 1885, str. 957 piše: »Matrikenscheine, die von den Parteien oft anderwärts gebraucht werden, kann man unbe-

¹ Odlok c. kr. fin. min. z dne 26. avgusta 1878, L. Q.schrift 1885, str. 462.

² Dannerbauer, Praktisches Geschäftsbuch, st. 353.

denklich ausfolgen, nachdem man daraus die nötigen Daten ins Trauungsprotokoll eingetragen hat.«

Kutschker (Eherecht, zv. IV., str. 658) izraža le željo, naj se v arhivu shrani tudi krstni list, ker je krstni list dokument, ki kaže, da ne nasprotuje zakonski zvezi niti nedoraslost, niti mladoletnost.

In še ta želja nima prave opore ali podlage. Ako namreč prepíše matičar iz predloženih krstnih listov ženina in neveste rojstni dan v poročno knjigo, ter pripomni v predelku: listine o veljavi poroke: krstni list ženinov (nevestin) od župn. urada N z dne... št..., potem imajo ti podatki ravno tako dokazilno moč.

Poč (Duh. posl. str. 87) pravi: Izmed poročnih listin bi se smeli strankam v porabo dati samo izpisi iz matic, n. pr. rojstni list, potem, ko so se iz njih vpisale potrebne reči.

C. kr. ministerstvo za notranje stvari je izdalo 23. februarja 1898, št. 30.134 c. kr. namestništvu v Solnogradu odlok, v katerem pravi: »Dass nur die speziell auf die betreffende Eheschließung sich beziehenden Urkunden zurückzubehalten sind, während die übrigen — eventuell nach gehöriger Vormerkung ihres wesentlichen Inhaltes und ihrer Ausstellungsdaten im Sinne des § 80 a. b. G.-B. — den Parteien zurückgestellt werden können.« Med listine prve vrste prišteva ministerstvo posebno: očetovo, sodnijsko ali politično dovoljenje v zakon in pa spregledna pisma. O teh pravi dvorni dekret z dne 1. julija 1813 izrecno, da se naj shranijo med poročne dokumente.¹

Vračati krstni list nasvetuje tudi sklepčni protokol za lav. škofijo iz l. 1880, str. 19., kjer pravi ad 6: Vprašanje konferentistov: »Einige Seelsorger pflegen den Brautleuten die Taufscheine nach gemachtem Gebrauche zurückzustellen, andere hingegen zu behalten und im Pfarrarchiv aufzubewahren. Welche Praxis ist die empfehlenswerte?«

Odgovor: »In unserer Zeit wohl die Zurückstellung, weil die Eheleute, und namentlich die Ehemänner so häufig bei verschiedenen Rechtsgeschäften usw. den Taufschein benötigen.«

Vrni tedaj poročencem krstne liste!

Tako naš g. dopisnik. Opozoriti pa moramo na novejši odlok c. kr. namestništva v Gradcu z dne 5. sept. 1903, št. 40.029, ki izrecno naroča ravno nasprotno. Dotični odlok se glasi:

»Nach den über die Führung der Trauungsregister bestehenden gesetzlichen Vorschriften ist unter der Rubrik Anmerkung (Urkunden zur Giltigkeit der Trauung) dieses Registers kurz anzudeuten: ein Verzeichnis aller der Urkunden, durch welche die Ehe als eine ge-

¹ Korrespondenzblatt 1906, št. 5, str. 204.

setzlich geschlossene erscheint, in welchem Faszikel und unter welcher Nummer der Trauungsakten diese Urkunden aufbewahrt sind.

Die Trauungsdokumente sind für jede Partei abgesondert, in Faszikeln jahrgangsweise geordnet, in der Pfarr-Registratur aufzubewahren.

Da die Trauungsdokumente, zu denen auch die Geburts- und Taufscheine gehören, Belegs- oder Nachweisdokumente für den richtig eingehaltenen Vorgang bei den Eheschließungen sind, und mit der vollzogenen Trauung aufgehört haben, Eigentum der Verheirateten zu sein, und daher als Eigentum der Parteien an diese nicht zurückgestellt werden dürfen, können derlei Original-Urkunden nur mit Bewilligung der Landesstelle gegen Rückstellung ausgefolgt werden.«

Diese Entscheidung wird den Matrikenführern mit Beziehung auf die im »Kirchl. Verord.-Blatte« von 1. Mai 1899, Nr. 1881, VI. enthaltenen Weisungen, betreffend die Führung der Matrikenbücher, zur Beherrschungswissenschaft mitgeteilt.¹

Drugače je pa v ljubljanski škofiji. Tam je kn. šk. ordinarijat naročil: »Zahtevati je rojstni in krstni list od vsakega ženina in od vsake neveste, ki ni rojen (rojena) v domači duhovniji. Ko se je pa vse potrebno posnelo iz te listine ter vpisalo v zaukazani zapisnik za ženine in neveste, naj se tudi rojstni in krstni list vpiše v poročno knjigo med druge dokumente z datumom in uradno številko. Slednjič naj se rojstni in krstni list stranki vrne ter v zapisniku, morda pri vprašanju 2., zabeleži da se je ženinu (nevesti) izročil.

C. kr. dež. vlada za Kranjsko, katero je kn. šk. ordinarijat vprašal za njeno mnenje o tem ukrepu v dopisu z dne 12. febr. 1904, št. 829, je odgovorila v dopisu z dne 2. aprila 1904, št. 4014, da zoper tako ravnanje nima pomislekov.²

Kakor je iz tega razvidno, razne deželne vlade v tem oziru zastopajo različno stališče. V resnici pa rojstni in krstni listi niso več nujno potrebni, če se enkrat uradno vse potrebno izpiše v poročno knjigo, dočim stranke včasih rojstne in krstne liste krvavo potrebujejo. Zlasti v prid ubožnejšim slojem in takim, ki si morajo iskati raznih služb, bi bilo želeli, da se od kompetentne strani store koraki, da štajersko namestništvo spremeni omenjeni odlok in se postavi na stališče drugih deželnih vlad, ki dovoljujejo, da se poročencem vračajo krstni (rojstni) listi. Dokler je pa v veljavi sedanji odlok, smejo voditelji matrik vrniti zaročencem krstni list le z dovoljenjem c. kr. namestništva, drugače bi še utegnili imeti sitnosti. Uredništvo.

¹ Kirchl. Verordnungsblatt f. d. Lav. Diöcese 1903, XI, str. 142—143.

² Ljubljanski škofijski list 1904, IX, str. 140.

Kakšen naj bo tlak po naših cerkvah? Naloga cerkvene stavbinske umetnosti je, da poslopja, ki so potrebna za službo božjo, dostojno in namenu primerno postavi; pa tudi ostali deli cerkve morajo v svojih okraskih odgovarjati kraju in smotru.

Ves prostor, ki naj nas vzpodbuja, da dvigamo svojega duha kvišku, mora nam po svoji vzporedbi in okrasju pričati, da se ne mudimo na kakem profanem kraju, ampak v hiši božji. V ravno tem smislu mora biti ozaljšan tudi cerkveni tlak.

A koliko se greši proti temu!

Poznam mnogo cerkva, pri katerih je celi ustroj, kar zadeva slog in krščansko simboliko, brez graje. Ako pa opazuješ tlak, prideš nehote do zaključka, da so načela, na katera se je ozirati pri cerkvenem tlaku, le malo, malo znana. Zato hočem v sledečih vrsticah posvetiti nekoliko v ta kot cerkvene stavbinske umetnosti, razodeti dosedanje pomanjkljivosti in podati par nasvetov, kakšen da mora biti cerkveni tlak, da je vreden vzvišenega kraja, kateremu služi.¹

I. Okraski pri cerkvenem tlaku v obče.

Snov, ki se dandanes rabi za zaljšanje cerkvenega tlaka, je kaj različna; v veliki meri se rabijo ploščice iz ilovice ali šamot. Lep je, a v obče silno drag in ga moramo naročiti največ iz Češkega. Najbolj impozanten je gotovo tlak iz lepih naravnih marmornatih plošč, a nabaviti si ga morejo le najbogatejše cerkve, katerim ni za nekaj stotakov difference med cenami. Zadnjih deset let sem se vedno bolj širi cementni tlak in to po vsej pravici. Kdor je imel priliko videti lepo izdelan in čedno postavljen večbarven cementni tlak, bo gotovo pritrdil mojim besedam. Pa ne samo lep je ta tlak, ampak tudi po ceni; kajti najlepši cementni tlak v 5 ali 6 barvah stane pri domačih tvrdkah² komaj toliko, kot enobarven šamot brez tovarnine.

Kdor pa želi imeti kaj elegantnega, naj si le omisli tako zvane marmorne mozaične plošče, ki kratkomalo ne zaostajajo za naravnim marmorjem, le da so 2 do 3krat cenejše.

Toliko o materialu samem, ozir, katerega se po Slovenskem dosti greši, a največ le sebi v škodo.

Iz zloženih posameznih plošč nastajajo priprostejši ali bogatejši vzorci, zvezde, preproge, geometrične slike i. t. d. Nahajamo pa tudi vzorce, ki se ne vjemajo s smotrom c. tlaka. Ako kaj takega že pri

¹ Gl. o tem knjižico »Wie soll der Fussboden unserer Kirchen geschmückt werden.« Für Geistliche u. Architekten von E. Becking. 3. Aufl. Trier 1903.

² Gl. inserat tvrdke Andr. Zajec v našem listu!

navadnih človeških bivališčih moti človeka, ki ima kaj lepočutja, tedaj je stvar še hujša, kadar gre za monumentalne stavbe, za cerkve.

Spregovorimo najprej o bistvu tlaka v njegovi celoti. Tlak je v vsaki stavbi ravna ploskev. Tu pa nam zija nasproti »prazen prostor« in terror vacui nas pozivlje, da oživimo to ploskev, da pretrgamo to enoličnost, ki utruja naše oko. Kako da naj to dosežemo, nam postane jasno, ako si predočimo smoter cerkvenega tlaka.

1. Po tlaku hodimo, zato nam mora biti vedno kot glavna misel pred očmi, da mora biti snov trpežna in da se je ogibati vsega, kar bi vtegnilo hod motiti, ga otežkočiti, onegotoviti.

Za to so za tlak pripravi vsi vzorci z ravnimi, okroglimi, geometričnimi oblikami, ogibati pa se je vseh tipov, ki prikazujejo kakšne-koli vzbočenine ali večje vdolbine ali tudi resnične telesne oblike, ki se tako rekoč dvigajo iz tal (cvetlice, živalske in človeške podobe).

2. Vzorec mora biti s prostorom, ki ga izpolnjuje v pravem in lepem razmerju; nikdar ne sme biti tako velik, da bi izgubil opazovalec popolni pregled, ali da bi moral v ta namen stopiti na kako vzvišeno mesto.

Kakor pa vzorec ne sme biti prevelik za svoj prostor, tako tudi ne sme izbrati za velik prostor premajhnega vzorca, ki se neštetokrat ponavlja in naše oko do zaspanosti utruji. Tak vzorec je n. pr. šahova deska, ki ni drugega kot izraz velike duševne ubožnosti.

3. Razdelitev tlaka v polja se naj vedno ravna po temeljni podobi prostora.

Za pravokotne prostore so primerna diametralna in diagonalna polja, ki ne izražajo nikake določene smeri, katerih figure so same v sebi zaključene in se vračajo vase nazaj. V kvadratičnih, okroglih in mnogokotih prostorih pa je najbolje, ako nanašamo slike na neko središče in jih družimo v zvezde, kroge, obroče i. t. d.

4. Slike na tlaku v obče ne smejo izražati nobene določene smeri proti eni strani.

Vzorne vzglede, kako se ima razporejati cerkveni tlak, imamo v nekaterih starih stolnicah iz XIII. stoletja. V teh je tlak tako porazdeljen, da se popolnoma ozira na arhitektonski ustroj cerkve, na stališče slopov in stebrov, na tok svodov in obokov. S tem da teko od stebra široki pasovi (frisi), je razdeljen celi prostor v večja in manjša polja. Ta polja pa so izpolnjena s ploščami z manjšimi vzorci. Tak tlak očesa niti najmanje ne utruji, podaja dovolj izpremembe in ob enem ostane pregledna cela razpredelba tlaka. Pri razdelitvi tlaka moremo slobodno razdeliti tlak pod stolpom, v ladiji in v prezbiteriju, vsaki zase. V tem slučaju je treba tlakati prezbiterij kot sedež »Maie-

statis Domini« najbogateljše, manj bogato ladijo in najpriprostejše prostor pod stolpom.

Mimogrede opomnim, da bi bilo jako želeti, da se tlaka tudi zunaj prostor krog cerkvenega zida, vsaj kakih 40—60 cm. na široko z robniki ob kraju. Ne samo da je zunanje lice cerkve vsled tega znatno zboljšano, ampak tudi suhoti notranje cerkve koristi ta zunanji okvir.

Cerkveni tlak naj nosi, bodisi, kar zadeva predmet, kakor tudi obliko, značaj resnobe na sebi, ki se spodobi hiši božji.

Dalje se je treba pri izbiranju vzorcev, kakor tudi pri razdelitvi prostora vedno ozirati na cerkveni slog v katerem je zidano poslopje.

Ne moremo razumeti, kako da pride v romanske cerkve gotski — ali celo tlak v rokoko — slogu ali ako nasprotno naletimo na slučaj, da hodimo v prelepi gotski cerkvi po tlaku, izdelanem v modernem secesijonističnem slogu.

Plastične slike, človeške in druge podobe nikakor niso umestne na tlaku, vendar pa nahajamo — po Slovenskem le redko in deloma — tlakove s celimi angelskimi zbori, škofi v popolnem ornatu i. t. d. Kelih s hostijo nad njim in na vsaki strani golobček — tako sliko nam kaže vzorčni list neke nemške tvornice. In to za tlak!

Kar se tiče napisov na cerkvenem tlaku, naj pokaže priprost vzgled iz romarske cerkve M. B. (Maria-Einsiedeln), kako se dado ti porabiti. Sledeči napis leži v neki kapeli, kjer se malo hodi in se glasi:

»In aVLa gLorİosa Vİrgİns Marİae
honorİfİCetVr DeVs In saeCVLa.«

Velike črke so v drugačnih barvah kot male in dajo, ako jih seštejemo, letnico 1884, v katerem letu je bila cerkev potlakana.

Ozrimo se konečno še na barve naših cerkvenih tlakov! Že pri svetnih poslopih velja kot temeljno načelo, da tlak ne sme našega očesa preveč okupirati in navezati nase, še bolj velja to o tlaku po cerkvah. Recimo, da okrasimo cerkveni tlak s krasno blestečimi barvami; vprašam: Kako naj pa potem ozaljšamo še stene, stebre in oltarje? Zato velja tu pravilo: Barve na tlaku se morajo celotni polihromiji cerkve prilagoditi, oziroma se ji podrediti.

Kar zadeva barve, svarimo pred premočno porabo modre barve v tlaku. Modra barva zraka, vode in daljine, prav za prav ne spada na tlak. Stopa preveč v ozadje in dela tlak, ako je v večji množini, preveč prozoren.

Vse drugače pa je modra barva, ako vleče nekoliko na zelenkasto; s tem izgubi precejšnji del svoje prozornosti in deluje harmonično z drugimi barvami. Na starejših cerkvenih tlakovih se modra barva sploh nikdar ne rabi.

Pri krasnih srednjeveških tlakih so rabili sledeče barve, katere podamo tu za posamezna stoletja. Barva na prvem mestu prevladuje v zvezi z naslednjo ali z več sledečimi:

Barve.

XII. stoletje	{	angleškordeča — trtnočrna
		svetlosiva — »
		» — angleško-rdeča
		temnozeleno — neapolskorumena
		neapolskorumena — trtnočrna
XIII. stoletje	{	» — angleškordeča — trtnočrna
		temnozeleno — slonokoščeno bela — trtnočrna.
		rumeni oker — angleškordeča
		neapolskorumena — trtnočrna
		» — rumeni oker
		temnozeleno — neapolskorumena
		svetlosiva — slonokoščeno bela
		sepirjava — neapolsko rumena
		slonokoščeno bela — sepirjava
		» — temnozeleno
XIV. stoletje	{	temnozeleno — slonokoščeno bela — trtnočrna
		trtnočrna — temnozeleno — rdeča kot opeka
		temnozeleno — slonokoščeno bela — trtnočrna — angleško rdeča.
		neapolskorumena — sepirjava
		» — temnozeleno
		angleškordeča — trtnočrna — neapolskorumena
		neapolskorumena — temnozeleno — angleško rdeča
sepirjava — neapolskorumena — trtnočrna		
		neapolskorumena — trtnočrna — temnozeleno — angleško rdeča

Fr. Pengov.

Nova postava o kongru. Mit Zustimmung beider Häuser des Reichsrates finde Ich anzuordnen, wie folgt:

§ 1. Das in Schema I des Gesetzes vom 19. Sept. 1898, R.-G.-Bl. Nr. 176, über die Dotation der katholischen Seelsorgegeistlichkeit festgesetzte Minimaleinkommen wird für Welt- und Ordenspriester, für letztere insoferne dieselben nach dem Gesetze vom 19. September 1898, R.-G.-Bl. Nr. 176, eine Kongrua, beziehungsweise Kongruaergänzung erhalten, nach je fünf oder seit der Wirksamkeit dieses Gesetzes in der Seelsorge oder in einem anderen öffentlichen kirchlichen Dienste zurückgelegten Jahren bis einschließlich des 40. Jahres der Dienstleistung um je einhundert (100) Kronen erhöht.

Die auf Grund der vorstehenden Bestimmung angefallene Erhöhung des Minimaleinkommens gebührt auch nach der Uebernahme in den Ruhestand als Erhöhung des in Schema II zum Gesetze vom 19. September 1898, R.-G.-Bl. Nr. 176, festgesetzten Ruhegenusses.

Diese Erhöhung wird, insoweit sie nicht durch die mit dem geistlichen Amte ständig verbundenen Bezüge gedeckt ist, aus den Religionsfonds, beziehungsweise aus der staatlichen Dotation derselben bestritten.

§ 2. Der Anspruch auf diese Erhöhung ist von dem Seelsorger durch Einbringung des Einbekenntnisses oder bei Vorliegen eines solchen durch Anzeige im

Wege des Ordinariates geltend zu machen und beginnt mit dem ersten Tage des auf die Vollstreckung der maßgebenden Dienstzeit folgenden Monates.

§ 3. Diese Erhöhung wird für immer oder für eine bestimmte Zeit eingestellt, wenn darauf in einem ordentlichen Verfahren (§ 27 des Gesetzes vom 7. Mai 1874, R.-G.-Bl. Nr. 50) erkannt worden ist.

Die Nachsicht der Folgen eines solchen Erkenntnisses ist nach Einvernehmung des Diöcesanbischofs zulässig.

§ 4. Im Falle besonderer körperlicher Gebrechen eines in den Ruhestand übernommenen Seelsorgers oder bei Vorliegen anderer rücksichtswürdiger Umstände kann der Kultusminister demselben ausnahmsweise einen höheren als den ihm gemäß des Schema II zum Gesetze vom 19. September 1898, R.-G.-Bl. Nr. 176, gebührenden Ruhegehalt bewilligen, jedoch nur bis zum Höchstbetrage von 2000 K.

§ 5. Die in diesem Gesetze festgestellte Erhöhung des Minimaleinkommens oder Ruhegehaltes gebührt vom 1. Jänner 1907 an mit einem Drittel, vom 1. Jänner 1908 an mit zwei Dritteln und vom 1. Jänner 1909 an mit dem vollen Betrage.

§ 6. Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes sind der Minister für Kultus und Unterricht und der Finanzminister beauftragt.

Wien, am 24. Februar 1907.

Franz Josef m. p.

Beck m. p.

Korytowski m. p.

Marchet m. p.

B. Liturgika.

Kako se prenaša ciborij v božji grob. Obiskovanje božjega groba veliki teden je pobožnost, katere se veseli staro in mlado. V Rimu naših božjih grobov ne poznajo. Pred kakimi 20 leti je S. R. C. zbor za sv. obrede bil na tem, da bi nam naravnost prepovedal naše božje grobe, češ da se z obredi velikega tedna ne vjemljejo. Konsultor zbora za sv. obrede, preč. gospod Jurij Šober, redemtorist v Rimu je bil dobil nalogo, zgodovino božjih grobov preštudirati in staviti zboru za sv. obrede primernih predlogov. Našel je, da so po vsej Germaniji običajni in jako priljubljeni in je prepričal odbor za sv. obrede, da so opravičeni po svoji visoki starosti in da ne kaže jih odpraviti. Mašnik ki hoče svojo službo zvesto po cerkvenih predpisih izveševati, naleti velike dni večkrat na slučaje, da si ne ve pomagati. Tako mu dela prenašanje ciborija na veliki četrtek in veliki petek vselej težave.

Razni si skušajo na razne načine pomagati:

1. Kjer imajo levite, nese v procesiji dijakon poleg celebranta ciborij z velikega altarja na stranskega, oziroma od tam na veliki altar in pozneje v božji grob. Ta način žali rubrike velikega četrтка.

2. V manjših cerkvah, kjer nimajo levitov, si skušajo tako pomagati, da položijo velike hostije v ciborij namesto v poseben kelih, kar je naravnost proti določni rubriki glede posebnega keliha.

3. So tudi celebranti, ki so tako spretni, da nesejo v desnici kelih, oziroma monstranco, v levici pa ciborij. To je jako nevarno, ker lahko s keliha zdrkne patena, na kateri sta dve veliki hostiji.

Kako se torej naj to sv. opravilo izvrši? V obredniku za Trijersko škofijo (*Rituale pro diocesi Trevier.*) je zbor za sv. obrede (S. R. C.) za veliki četrtek odobril ta le predpis: »*Recitatis Vesperis Celebrans a duobus acolythis cum cereis accensis comitatus ad altare ss. Sacramenti accedit et factis genuflexionibus pyxidem cum particulis consecratis velo humerali coopertum transfert ad locum, ubi calix est expositus, ibique in tabernaculo vel armariolo recondit, coram quo dehinc lampas iugiter ardere debet . . .*« Za veliki petek pa se glasi rubrika: *Pyxis vero ss. Sacramenti in armariolo, capellae seu sepulchri recondita manet usque ad missam Sabbati Sancti celebratam.*

Po rimskem obredu bi po M. Praesantificatorum presv. R. Tel. ne smelo več biti v cerkvi, ampak ciborij s partikulami za bolnike bi se moral v kakšni stranski kapeli (oratoriju) ali pa na dostojnem kraju v žagradu shraniti noter do časa po skončanih obredih ali ceremonijah velike sobote.

Po zgoraj navedenih za Trijersko škofijo predpisanih rubrikah smemo se tudi pri nas ravnati, ne da bi se pregrešili zoper rubrike Velikega tedna duhovnik, ki opravlja sv. opravila, se ne sme po svoji glavi ravnati, ali po vzgledih, ki jih je tu ali tam videl, ampak se mora držati predpisanih rubrik, katere je n. pr. sv. Terezija tako visoko cenila, da je za vsako izmed njih bila pripravljena darovati svoje življenje. Treba je toraj ciborij posebej, a manj slovesno prenašati z altarja na altar. Za manjše cerkve, ki nimajo levitov, je p. Benedikt XIII. leta 1725 dal sestaviti *Memoriale Rituum pro aliquibus praestantioribus sacris functionibus persolvendis in minoribus ecclesiis parochialibus*. Prav dobra je izdaja, ki je izišla v Reznu pri Jur. Jož. Manz 1862, stane blizu 2 K; v Turinu je izišel »*Memoriali Rituum*« l. 1888 pri Petru Marietti za 1 K 38 v. Tam navedene rubrike so merodajne.

J. Voh.

Slovesni krst brez botrov dopustljiv? Predpis svete cerkve k slovesnemu krstu privzeti botre, je strogo obvezen.¹ Temu se tudi ni čuditi, če pomislimo, da botrinstvo nima le svoje važnosti in svojega pomena za otroka, kateremu je boter zastopnik pred cerkvijo, ko ta otroku poda svojo vero, svojo intencijo; porok, da se bo otrok krščansko vzgojil; pedagog, ki je pripravljen seznaniti otroka s krščanskimi nauki in s krščanskim življenjem, če tega ne bi storili stariši,² temuč ima tudi nek splošni, res katoliški pomen. Sv. katoliška cerkev namreč ravna kakor dobra mati, ta pa ne omejuje svoje ljubezni le na enega otroka ali na nekatere, temuč kaže do vseh materino srce, zato se ogiblje vsega, kar razodeva omejenost materine ljubezni, a

¹ Dr. Göpfert, *Moraltheologie* III, 54 po četrti izdaji. — ² Idem, III, 54.

nasproti stori vse, kar znači splošnost te ljubezni. Svojo splošno ljubezen nam spričuje sv. cerkev pri botrinstvu s tem, da je proglasila botrinstvo za razdiraven zakonski zadržek; botrinstvo je naprava, ki neti ljubezen med ljudmi, ker ustvarja med botrom, krščencem in njegovimi stariši duhovno družinsko vez, in zato med temi, ki so že tako zblížani drug drugemu, ne dopušča zakonske vezi, po tej pa hoče še druge objeti s svojo materino ljubeznijo.¹ Kaj čuda torej, da sv. cerkev tako visoko ceni botrinstvo in da tako strogo zahteva krstne botre pri slovesnem krstu. V misijonskih deželah dovoljuje rajši, da so redovnice botre, kakor pa da bi se delil slovesni krst brez botrov.² Toda kako bi bilo ravnati, ko bi se kak heretik izbral za krstnega botra? V tem slučaju bi se moral župnik poslužiti svoje pravice ter določiti sam botra oz. botro, ki bi bil veljaven, četudi bi stariši ugovarjali proti njemu.³ Ako pa ne bi bilo mogoče heretika s katoličanom nadomestiti, potem bi se moglo tudi brez botra slovesno krstiti, in to na podlagi odlokov s. c. off. 3. maja 1893 in 27. junija 1900.⁴ Heretik, če bi hotel biti navzoč, bi bil le krstna priča.⁵ A kaj z vpisovanjem te krstne priče? Se-li sme vpisati v krstno knjigo? Takrat, če jo je smatrati kot pričo identitete osebe in pravega imena starišev, ne pa, če je zgolj gledalec krsta.⁶

Dr. Fr. Kruljc.

Petje pri šolarskih sv. mašah potrebuje večje pozornosti! Odkar se pouk odteguje cerkvenemu duhu, učiteljstvo kaže neko mlačnost do cerkvenega petja. Imamo sicer odlok, vsled katerega je učiteljstvo dolžno poučevati tudi pobožne pesmi. A ta je le na papirju, mnogi se zanj ne zmenijo. Drugod pa se poje vse narobe. Cesarsko pesem pojejo po darovanju in povzdigovanju, Marijine, Alojzijeve pojejo po povzdigovanju. Kaj naj torej katehet stori, da bo imel boljše in dostojno petje?

Cerkvene pesmi naj služijo kakor molitev v spodbujajo in povzdigo pobožnosti in bogaboječnosti. Pobožnemu srcu je nekako prirojeno, da razodeva svoja čuvstva v lepem petju. Katehet mora to uvaževati pri otrocih, ki so posebno veseli pobožnega petja. Zato zanemarija važni vzgojevalni pripomoček, kdor se ne briga za pobožno petje šolarjev in pusti, da pri vseh šolarskih mašah samo rožni venec molijo. Pridobiti je treba gg. učitelje, da bodo več storili za pobožno petje. Strogo je gledati na to, da ima vsak otrok višjih razredov svojo pesmarico, v njej pa vse pesmi, katere določi katehet v sporazumljenju z učiteljstvom. Pri najneugodnejših razmerah se da doseči toliko, da

¹ Göpfert, III, 57. — ² Göpfert, III, 56. — ³ Idem, III, 55.

⁴ Idem, III, 56. — ⁵ Dr. Rudolf von Scherer, II. Bd., IV. Bch. 80.

⁶ Griebel, Matriken-Vorschriften 144.

učenci pojejo pri sv. maši tri napeve n. pr. od začetka do darovanja: Jezus male . . . , Pred Bogom . . . ; po povzdigovanju, ko je Jezus na oltarju pa se naj pojejo take, ki se ozirajo na Jezusa ali na njegovo najsvetejše Srce. Cesarska, papeževa, zahvalna se pojejo po končani daritvi.

Katehet naj sam prevzame pouk v petju, če je le zmožen, posebno če vidi, da učiteljstvo nič ne stori. Ako pa katehetu to ni mogoče, pa naj vsaj šolarje navdušuje za cerkvene pesmi, jim kaže vzvišenost tega petja s primerno razlago vsebine posamezne pesmi. Nekatere se naj šolarji na pamet naučijo. V krajih, kjer imajo dober posluš, se lahko uvede dvoglasno petje. V slovenskih krajih so otroci večinoma za petje nadarjeni. Zato je res škoda, da se ne stori več za tako petje. Ko bi se v tem oziru pri šolarjih več storilo, bi ne imeli tu pa tam cerkvenega zbora, ki šteje samo dve ali tri pevke. Potem pa se eni ali drugi kaj zameri, in ob nedeljah, je slovesno opravilo — brez petja. To se ne zgodi samo enkrat! Delajmo torej vsak po svoji moči, da šolarsko cerkveno petje povzdignemo povsod v dušni blagor naše mladine, Bogu pa v čast! *Musicus.*

C. Katehetika.

Naše misli o učnem načrtu za veronauk v ljudskih šolah. Da je učni načrt potreben, to dokazovati, zdi se nam odveč. Aktualno in pereče je bolj vprašanje, kako bodi sestavljen, da bo zadoščal svojemu namenu pa ustrezal upravičenim željam katehetov.

I. Učni načrt zaukazuje katehetu, katero snov naj predela v posameznih razredih. To je važno za vse šole, naj se že menjujejo katehetje ali otroci. Katehetje, ki delujejo v mestih, spoznavajo vedno bolj, kako dobro bi bilo, ko bi bili učni načrti za vse avstrijske šole ene kategorije vsaj v tej točki enaki. »Originalnost« v tem oziru prinaša malo koristi.

II. Moder arhitekt, ko dela načrt za novo stavbo, ne bo samo določil, kako dolgo, široko in visoko bodi poslopje, marveč iz načrta bo takoj razvidno, kakšen naj bo slog i. t. d. Kar je pri stavbi slog, to, zdi se nam, je pri katehezi način poučevanja. Kajpada učni načrt nima naloge, da bi predpisoval katehetu metodo, po kateri naj izključno in vseskozi obravnava katekizmovno snov, a tako naj bo sestavljen, da ne bo delal ovire onemu načinu poučevanja, ki je po soglasnem mnenju pedagogov za mladež najbolj primeren, marveč da bo dajal katehetu navodilo, kako treba sestavljati kateheze, da ustreže obče priznanim didaktičnim načelom.

Splošno didaktično načelo zahteva za vsako uro (lekcijo) metodično enoto. Bilo bi seveda želeti, da bi bila v katekizmu vseskozi

vprašanja tako vsprejena, da bi se kar z lahka sestavili pojmski elementi v enoto. Žal, da to v mnogih partijah pogrešamo, katekizem je pač zistematična knjiga. Vsakako bi pa naj učni načrt učno snov tako opredelil, da bi zlasti katehet — novinec imel navodilo, kako naj sestavlja razna vprašanja, ki so med seboj v tesni zvezi, v katekizmu morda razkropljena, v metodično enoto. N. pr. katehet bi naj razložil 7. člen apostolske vere: »odondot bo prišel soditi žive in mrtve«. Kaj je bolj naravno, kakor da spoji s tem nauk o štirih poslednjih rečeh, čeravno se nahaja 7. člen ap. vere Sr. kat. na 37., nauk o štirih poslednjih rečeh pa na 179. strani? V katekizmu prevladuje zistematična asocijacija, ki prija bolj učenjaku, pri pouku mladine je pa treba praktične.

Katehet bi naj govoril o drugi cerkveni zapovedi: »Bodi ob nedeljah in zapovedanih praznikih s spodobno pobožnostjo pri sveti maši«. Tu bo treba najprej ponoviti na kratko nauk o sv. maši: Sr. kat. 515—529. Pri drugi cerkveni zapovedi se nahaja tudi vprašanje: »Kdaj smo pobožno pri sveti maši? Odgovor: 3. »kadar med sveto mašo, zlasti pri njenih glavnih delih pazimo na to, kar se godi na altariju«. Semkaj spada vprašanje 610.: »Kteri so poglobitni deli svete maše?« in kratek liturgičen pouk, kako spoznamo poglobitne dele svete maše? in zopet vprašanje iz katekizma: »kaj moramo storiti pri evangeliju?« (Sr. kat. 611 in nasl.) i t. d. pa molitve pri poglobitnih delih sv. maše, ki bi naj bile povsodi enake. — K nauku o ljubezni do bližnjega (Sr. kat. 286—290) spada pouk o telesnih in duhovnih delih usmiljenja (Sr. kat. 719, 720); treba samo vmes postaviti vprašanje: kako kažemo dejanski ljubezen do bližnjega?

Liturgičen pouk se v ljudski šoli ne more podajati zistematično, marveč ob ugodnih prilikah n. pr. ob raznih praznikih, pri razlagi zakramentov i. t. d., treba bi le bilo, da učni načrt kateheta prilično na to opomni. N. pr. pri nauku o pričujočnosti I. Kr. v zakramentu sv. Rešnjega Telesa (Sr. kat. 509, 510, 511) je kaj umestno, da govori katehet: o tabernaklu, monštranci; o večni luči, o izpostavljanju sv. R. T., o blagoslovu z Najsvetejšim, o prazniku sv. R. T. i. t. d.

III. Prastaro didaktično načelo, ki se je začelo zadnji čas zopet na vso moč povdarjati, se glasi: od konkretnega do abstraktnega, od nazora do pojma.¹ V katekizmu prevladuje pojmovno didaktična metoda; pojmi (definicije), ne dejstva so vedno na prvem

¹ To načelo — nekaj časa pozabljeno — jel je zopet povdarjati Komenský v svoji knjigi »die große Unterrichtslehre«. Istotako Pestalozzi, ki piše v svoji knjigi »Wie Gertrud ihre Kinder lehrt«: »Die Anschauung ist Fundament des Unterrichts. . . . Sinnendinge, nicht Worte sind Grundlagen der Geistesbildung«. Njemu se je pridružil Herbart v »Briefe über Anwendung der Psychologie auf die

mestu. Dokler je merodajno mnenje, da je katekizem knjiga, ki v njej podaja sv. cerkev auktoritativno svoje nauke, se ne da proti tej metodi ugovarjati. Ni pa stem rečeno, da bi moral hoditi katehet isto pot. Baier pravi (v »Methodik der religiösen Unterweisung«): »Tatsächlich ist dasjenige Lehrverfahren, welches von der biblischen Erzählung ausgeht und dann sicher auf die Katechismussfragen und Antworten überleitet, ein sehr anregendes und lohnendes nicht nur bei den niederen Jahrgängen, sondern auch bei den älteren Schülern.« Zakaj? »Der Katechismus bietet die Religionslehre in begrifflicher Form und knapper Wortfassung; er versetzt also in die Begriffswelt; nun aber steht das Kind in der Regel in der Anschauungswelt, es muß also erst in die Begriffswelt emporggeführt werden. Der Ausgangspunkt meiner unterrichtlichen Arbeit muß der Standpunkt sein, auf dem das Kind steht. Der Begriff ist darum nicht der Ausgangspunkt, sondern der Endpunkt meiner Arbeit«. (Hartl, stolni kapitulat v Monakovem. Kat. Blätter 1903, str. 60). Želeti bi pa bilo, da učni načrt kateheta na to opomni in, kar je za novinca zlasti potrebno, da mu že poda

Pädagogik«. »Vom Konkreten zum Abstrakten, von der Anschauung zum Begriffe«, tako zahteva dr. Willmann (Didaktik, II. str. 336), ko govori o splošnem pouku, tembolj velja to načelo za otroke v nižjih razredih, kjer je treba obravnavati nove pojme.

Nadškof Gruber pravi v »Anleitung zum Katechisieren« (I, 7): »Das Erkennen ist nach den Naturgesetzen das erste und das Bearbeiten der Erkenntnis also die erste Arbeit des Katecheten. Die Gesetze des Erkenntnisvermögens fordern das stufenweise Fortschreiten vom Sinnlichen zum Intellektuellen vom Konkreten zum Abstrakten. Die Natur des katechetischen Unterrichtes bedingt nach diesen Gesetzen das Vorausschicken des Geschichtlichen... dann das Abziehen der in der Geschichte liegenden Wahrheiten«. Dr. S. Katschner piše v svoji katehiki str. 71.: »Der Unterricht muß naturgemäß sein, das heißt, den natürlichen Anlagen und Fähigkeiten der Kinder angepasst... Der Denkprozess der Kinder besteht darin, daß sie sich von einem Begriff zunächst ein Bild, eine Vorstellung, machen... Abstrakte Begriffe, z. B. Gerechtigkeit, Frömmigkeit, denken sie sich in konkreten Beispielen, indem sie sich einen gerechten Menschen vorstellen. Der Unterricht muß darum den Weg der Anschauung einschlagen.

Kehrein-Keller zahteva (v »Handbuch der Erziehung und des Unterrichtes« § 170: Didaktisches): »Der Unterricht sei elementar d. h. auf Anschauung gegründet; er gehe von der Anschauung aus, lasse das Angesehene klar und deutlich auffassen, richtig darstellen, messen und berechnen« in specijelno o veronauku piše (§ 128): Die Lehren des Katechismus werden an die biblische Geschichte angeschlossen. Hier treten sie uns in konkreten Bildern entgegen, aus diesen sind sie zu entwickeln«. To mnenje zastopajo vsi novejši metodiki. Ravnokar nam je prišla v roke dr. I. Bezjakova »Didaktika«, ki jo je izdala Slovenska šolska matica. Tu piše: (str. 32) »Učitelj poučuj nazorno! Nazorne podobe posameznih oseb, živi izgledi, živa dejstva, ki si jih učenci prav nazorno predstavljajo, učinjajo na čustvovanje mnogo bolj nego medle, nejasne podobe, nego sam abstraktni nauk. Čim živeje si torej učenec predstavlja dogodke... tem bolj bode ganjeno njegovo srce«.

nazorilo (svetopisemsko zgodbo), iz katerega lahko razvije katekizmov pojem. Brezsmiselno bi pa bilo, ko bi učni načrt našteval gola vprašanja v isti vrsti, kakor se nahajajo v katekizmu. Vzemimo za vzgled nauk o milosti in o sv. zakramentih. Preden bo govoril katehet o zakramentih, je treba, da spoznajo otroci vrednost in lepoto posvečujoče milosti božje, potem bodo še le vedeli ceniti svete zakramente, ki nam milost delijo. Pri katehezi o posvečujoči milosti božji mu služi kaj dobro za nazorilo prilika o kraljevi ženitnini in o svatovskem oblačilu. Na podlagi te zgodbe bo zlahka otrokom pojasnil 1. kako potrebna je milost božja k zveličanju; 2. kaj učinkuje posvečujoča milost božja v naši duši? (primerjaj Sr. kat. 450.) Pri tej priliki bo že katehet otroke opomnil, da so pri sv. krstu sprejeli svatovsko oblačilo.

Nato sledi nauk o sv. krstu in sicer 1. Jezus je zaukazal sv. krst. (Apostoli so krstili na binkoštni praznik.) 2. Kako se deli sv. krst? 3. Katere milosti deli sv. krst.

Ker bo katehet v drugi katehezi o sv. krstu večkrat rabil besedo »zakrament« (n. pr. zakaj se imenuje sveti krst »prvi« zakrament? i. t. d.) je sedaj umestno, da razloži otrokom — kar mu sedaj ne bo težko — ta pojem, pa že tudi omeni, da je Jezus razun krsta postavil tudi druga »vidna in podelilna znamenja nevidne milosti«. Nikakor bi pa ne kazalo, da bi že sedaj govoril o tem, kako razločujemo sv. zakramente? (v zakramente mrtvih in živih in v zakramente, ki se morejo prejeti samo enkrat in v zakramente, ki se morejo prejeti večkrat v življenju), ko še učenci vseh ne poznajo. Isto velja o vprašanju: Kako nas zakramenti posvečujejo? (Sr. kat. 458) S temi vprašanji se naj nauk o zakramentih sklene.

Nauk o najsvetejšem zakramentu počne katekizem z definicijo: »Kaj je zakrament svetega Rešnjega Telesa? Tega vendar katehet ne bo storil, marveč pripovedoval bo najprej zgodbo: Jezus obeta najsvetejši zakrament; za tem Jezus izpolni obljubo pri zadnji večerji in postavi zakrament sv. R. T. in na podlagi teh dveh zgodb še le podaja nauk o najsvetejšem zakramentu. Najbolje — zlasti če pripravlja otroke na prvo sv. obhajilo — da prične katehet kar zdaj razlagati: o sv. obhajilu (Sr. kat. 534 in nasl.) in še le potem o daritvi sv. maše, torej ne v istem redu kakor katekizem.

Isto pot bo hodil katehet tudi pri razlagi drugih zakramentov, prav kakor je že Bossuet poučeval svojo duhovščino: »Wenn Sie über ein Geheimnis (-religiöse Wahrheit) oder über ein Sakrament Unterricht geben wollen, so müssen Sie als Grundlage die Tatsachen vorausgehen lassen, in denen sich das Geheimnis (-religiöse Wahrheit) vollzogen hat oder die zur Geschichte der Einsetzung des betreffenden Sakrament gehören«; ali kakor želi Gruber: Die biblischen Er-

zählungen, an welche sich die zu behandelnde Wahrheit anlehnt oder aus welcher die vorzutragende ethische Vorschrift entwickelt oder gefolgert werden kann, werden vorausgeschickt.¹

Zato bi naj tudi pri drugih tvarinah opomnil načrt kateheta na porabna nazorila. Le nekaj vzgledov.

N. pr. Sedmi člen apost. vere. (Prilika o ljuliki med pšenico in ribji mreži. Prerokovanje o koncu sveta. Poslednja sodba in ločitev na vekomaj.)

N. pr. Peta prošnja očenaša. (Prilika o neusmiljenem hlapcu.)

N. pr. O zapovedih božjih. (Bog da deset zapovedi na Sinajski gori. O krščanski pravičnosti. Bogati mladenič.) I. t. d. i. t. d.

IV. Kdorkoli je zasledoval katehetično slovstvo zadnjih let, kdor je bil navzoč pri katehetičnih tečajih bodisi v Solnogradu, Monakovem ali na Dunaju, ali vsaj pozorno prebral poročila o njih, kdor je čul medsebojne pogovore katehetov ex officio, prepričal se je, da, kadarkoli se je govorilo o novem katekizmu, so bili vsi ene misli: preobširen je.

Na Avstrijskem imamo (izvzemši Solnogradsko) za veronauk na leto določenih 80 ur v posameznih razredih. Ako odračunimo ure, ki odpadejo vsled praznikov in one, ki jih treba katehet za ponavljanje (najmanje 20), ostane jih le še 60.

P. Linden — v tej stroki gotovo merodajna oseba — pa pravi, da naj predela katehet v eni uri k večjemu 4 vprašanja, če so dolga tudi samo tri, dve ali eno, sicer ni govora o temeljitem pouku. V višjih razredih (4. in 5. razred) naj bi se predelal cel katekizem v dveh letih — torej bi po njegovem računu smel obsegati k večjemu $4 \times 60 = 240 \times 2 = 480$ vprašanj. Naš Srednji katekizem jih šteje 746.

Če je znani G. Mey rekel l. 1863. o Deharbovem katekizmu: »Durch solche Stoffüberfülle wird unendlich geschadet. Es bleibt keine Zeit, die wichtigsten Dinge, die necessitate medii et praecepti zu glauben sind, recht katechetisch, wir möchten sagen, dialektisch zu verarbeiten«² — kaj bi še le djal o našem katekizmu, ki je mnogo obširnejši?

Dr. Weber je izjavil na Dunaju tekom debate o monakovski metodi: »Ich weiß für jene öster. Katecheten, die mit ihrem Jahrespensum um jeden Preis fertig werden müssen, keinen anderen Rat, als nicht nur auf die Münchener katechetische Methode, sondern überhaupt auf jede Methode zu verzichten oder dahin zu wirken, daß das Ausmaß des vorgeschriebenen Lehrstoffes reduziert würde.

¹ Cit. po: Katechetische Skizzen. Anleitung zur Erteilung des kath. Religionsunterrichts. Franz Pinkava. Troppau 1907. Str. 112.

² Christl. pädag. Blätter 1907. Nr. 2.

Im ersten Falle bleibt ja nichts anderes übrig, als den Katechismuswortlaut nur mundgerecht zu machen.¹

Da bi se naj veronauk poučeval brez vsake metode, pa se katekizmovno besedilo le površno razložilo, potem pa zahtevalo, da se ga otroci na pamet nauče — **ne, tega vesten katehet ne more storiti**, »das wäre«, pravi Overberg, »eine große Plagerei, eine unnütze Plagerei, eine schädliche Plagerei; es mache die christliche Lehre verhasst; mache die Kinder eingebildet, weil sie sich auf ihr Wortwissen was zugute täten und dasselbe für ein Verstehen hielten; es ersticke die Lernbegierde und entwöhne den Verstand vom Nachdenken und sei eine Hauptursache der kläglichen Unwissenheit in Glaubenssachen«. ² Torej ne preostaja drugega, nego da se učna snov po učnem načrtu reducira, zlasti pa, da se omeji snov, ki jo naj otroci memomirajo na minimum, potem bi preostalo katehetu več časa za temeljito razlago onih resnic in naukov, ki so neobhodno potrebni za poznejše življenje. Naj bi vendar enkrat priplavalo povsodi na površje prepričanje, da dobesedno memoriranje katekizmovega besedila ni najpoglavitnejše pri veronauku. Francoski pisatelj Boudon piše (v svoji knjigi, predstavljeni na nemško l. 1688 z naslovom »Heilsame Wissenschaft des Katechismus«): »Man soll die christlichen Wahrheiten gemächlich eine nach der anderen erörtern und vortragen. Ich habe zuweilen Pfarreien getroffen, allwo eine große Anzahl Kinder mit Verwunderung aller derer, welche sie hörten, auf alle Fragen des Katechismi antworteten und dennoch hatten sie kaum eine Erkenntnis Gottes. Ist der Gott, welchen wir anbeten, nicht der Gott der Wahrheit? Ist seine Religion und sein Glaube allein auf lähre Wort gegründet? Wir tadeln dies nicht, daß man die Sach ins Gedächtnis bringe, sondern daß man sich mit diesem allein begnügen lasse. Diesem allen nach reist oftmals ein Visitator in Erachtung deren ihme aus wendig vorgebrachten Antworten gantz vergnügt darvon; recht aber auff Grund gesehen, wirdt Gott an diesen Orten nicht erkannt und wie konnte er denn allerorten geliebt werden«. ³

No pa v novejšem času se dajejo katehetom iz višjih mest v tem oziru dokaj tolažilni nasveti. Tako n. pr. piše škof Brynych l. 1899 v učnem načrtu za škofijo Kraljevigradec (Königgrätz): »Wo immer auf das Memorieren oder das wörtliche Hersagen des Katechismustextes ein zu großes Gewicht gelegt wurde, was habe ich da überall gefun-

¹ Po lastnoročnem zapisniku.

² L. Habrich: Pädagogische Psychologie, Kempten, Kösel, 1903, S. 142.

³ Kirchenlexikon 1891, VII, str. 274.

den? Oberflächlichkeit, Unverständnis, oft ganz mangelhaftes Denken selbst stumpfsinniges Aufsagen — und in kurzer Zeit — völliges Vergessen, Unwissenheit. Und doch waren die Kinder fleißig gewesen, wurden aber unnötig geplagt — und der Katechismus wurde eine Marter des Geistes für sie« (Str. 5). »Hier ist deutlich zu sehen, mit wievielen Definitionen man oft ganz unnötig die Kinder plage, damit sie nur bald alles wieder vergessen«. — »Um was ich aber vorzüglich ersuche, ist, daß man alle mögliche Sorgfalt verwende auf die Anleitung zu einem Leben nach dem Glauben und zur Teilnahme am Gottesdienste. Gerade deshalb unterlasse man lieber völlig das Memorieren gewisser Definitionen und lehre dafür die Kinder praktisch beten, die Sakramente empfangen, an der heiligen Messe teilnehmen — und vor allem Gott fürchten (Str. 17).

L. 1906. je izšel za isto škofijo novi učni načrt, kjer se nahajajo (v »Allgemeine Bemerkungen«) besede: »Auf den Wortlaut der einzelnen Fragen ist nicht zu dringen, damit kein schädlicher Mechanismus gepflegt werde«. . . . »Der Katechet darf nicht alle Definitionen verlangen, welche der Katechismus enthält«.

Rezenški ordinarijat je izdal l. 1902. sledeči ukaz: »In bezug auf das Memorieren der Katechismusfragen bestehen in einigen Dekanaten irrige Auffassungen. — Die Vorschriften der neuen Lehrordnung gipfeln vor allem darin, daß die Kinder die in Lehrordnung für jedes einzelne Jahr angegebenen göttlichen Wahrheiten aus dem Munde des Katecheten erfahren. Die Katechese besteht in erster Linie in dem Worte des Katecheten der in Unserem Auftrage an Jesu Statt die Kinder lehrt und zum praktischen Christentum erzieht.«

Tudi augsburški ordinarijat je l. 1887. katehetom dovolil, da omejijo snov, ki jo naj otroci memorirajo pa pripomni: »Das Einpauken das ganzen Katechismus läßt für die aszetisch-religiöse Bildung des Kindes, für die Anwendung der religiösen Wahrheiten aufs Leben sehr wenig Zeit mehr übrig«. (»Katech. Blätter« 1901. str. 395.)

Učni načrt za Lavantinsko škofijo (od leta 1899.) je bil glede memoriranja katekizmove snovi dokaj koncilijanten. Tu se bere n. pr. str. 59 radi vprašanj 116—131 St. kat.: »naj se ne zahteva, da bi se z glave naučili«; na isti strani spodaj: »ne da bi zahteval podrobnosti pri posameznih vprašanjih«. Str. 61: »Vse kar zapovedi zapovedujejo, naj se pojasnjuje, z ozirom na vreden sprejem zakramenta svete pokore, s praktičnimi vzgledi, če mogoče z biblijskimi zgodbami, da bo otrokom razumljivo, ni pa treba naštevati raznovrstnih grehov. Definicij raznih grehov ni treba strogo zahtevati.«

Str. 62: »Bistvo raznih grehov naj se pojasni po biblijskih vzgledih, ne da bi se zahtevale doslovne definicije i. t. d.

Društvo »prosta šola« si v sedanjem času toliko prizadeva, da bi izbacnila veronauk iz šole. Ni li najboljše sredstvo proti tem brezbožnim nakanam, če katehet učencem krščanski nauk kolikor možno olajša in omili, tako da bodo otroci z radostnim hrepenenjem pričakovali njegovo uro pa z veseljem in navdušenjem pripovedovali starišem o tem, kar so slišali iz njegovih ust? To bo tudi ogrela srca starišev in z ogorčenjem bodo zavrnil vsakega, ki bi se drznil vabiti jih k skupni akciji proti veronauku. Če bi tudi sami ne imeli zadostnega verskega prepričanja in ne spoznali zlobnega namena »proste šole« pa nje nevarnih posledic, že radi svojih ljubljenih otrok ne bodo pripustili, da bi se iz šole odpravilo to, kar jim povzroča največ veselja.

Ko bi se pa od kateheta zahtevalo, naj otroke preobklada in muči s premnogim memoriranjem, bi se jim s tem ves veronauk ogrenil — a to bi bila protivnikom voda na mlin. Znani so nam slučaji, da se je hotelo od učencev izvedeti, jim li ni veronauk nadležen, kakor tudi od katehetov z zvijačo izsiliti pritožba, da jim je pouk v šoli pretežaven. Pobjjali bi nas radi z našim lastnim orožjem. Estote prudentes! . . .

Da bi učni načrt:

1. uvaževal obče priznana didaktična načela;
2. bil katehetu kažipot, kako naj izvršuje težavni svoj posel; pa da bi našel v njem takoj navodilo, kako se treba lotiti te in one snovi tudi tedaj, ko bi tuintam radi preobilnega posla ne preostajalo mnogo časa za pripravo;
3. modro omejil preobširno katekizmovno snov, zlasti pa ono, ki se naj memorira — to želijo in pričakujejo sigurno vsi katehetje.

A. Čížek.

III.

Cerkveni letopis.

1. Postni pastirski listi za l. 1907. — a) Pastirski list za Lavantinsko škofijo govori z zelo prisrčnimi besedami o križu poklica ter razvija te-le misli: poleg splošnega poklica, ki je večno zveličanje, ima vsak človek svoj posebni poklic v svojem stanu, v katerem pa najde tudi vsakdo svoj križ, v najvišjem kakor tudi v najnižjem stanu. Izvzet ni bil niti naš Zveličar, da, v njegovem življenju opazimo celo, da je imel križev čez mero, tako, da vsak stan lahko vidi v njem zase vzor križenosca. V naš stan smo poklicani od Boga, zato pa je tolike važnosti, da z veliko previdnostjo in z vso skrbjo ravnamo pri volitvi svojega stanu,

da ne zgrešimo od Boga nam namenjenega poklica. — Zveliča se človek lahko v vsakem stanu; toda »stan sam ob sebi nikogar ne more posvetiti in zveličati, marveč človek sam mora dati stanu svetost in v njem delovati z božjo milostjo in pomočjo.« Treba le, da križ svojega poklica nosimo veselo, potrpežljivo in stanovitno — če treba — do mučeništva; kajti križ slavi zmage samole po mučeništvu, če ne po krvavem, pa vsaj po mučeništvu trpljenja v nadlogah, po mučeništvu pokore, zatajevanja in pokorščine.

b) Pastirski list za Ljubljansko škofijo, kakor tudi naslednji list tržaškega škofa dr. Fr. Nagla, obravnavata zelo aktualna vprašanja. List ljubljanskega knezoškofa govori o veri, ki jo naša doba z vso silo hoče izruvat iz src človeških. Pojasnuje pred vsem, da je vera zunanja in znotranja milost božja. Naši volji in umu pa je dostikrat zelo otežkočeno pritrčiti veri in nje zahtevam. Težkoče prihajajo deloma iz vere same, ker vsakomur niso tako blizu pristopni viri, ki jo utemeljujejo, dalje radi njene vsebine, ker uči skrivnost, zlasti pa, ker hoče vravnati celo naše mišljenje in življenje, a nam obljublja šele daljno, nadčutno plačilo, ki pa ga moramo iskati po poti križa. Še več nevarnosti za vero pa je od zunaj: strasti, navidezna znanost, napredek in lažisloboda, ki jih proglašajo moderni tisk in društva in jih vsiljuje vsa naša javna vzgoja. Vkljub temu najde um in volja vero dovolj utemeljeno, če se ozre na zgodovino božjega razodetja ter odrešenja človeškega, ki nam jasno kaže, da je Jezus Kristus Bog in obljubljeni Odrešenik in katol. cerkev prava Jezusova cerkev ter hkrati ognjišče čiste rsnice in pravega napredka. Res je sicer, da cerkev vedno in zlasti dandanes preganjajo sovražne moči po velikih načrtih: zato je pa tembolj sveta dolžnost kristjanov, da se poslužujejo vseh dobrih sredstev v obrambo sv. vere, da vselej kažejo svoje katol. prepričanje, podpirajo dober tisek ter slabemu napovedo vojsko, zlasti pa da pri vseh volitvah volijo zastopnike, ki imajo vest in krščansko prepričanje.

c) Postni pastirski list za tržaško škofijo govori o potrebi dobre vzgoje, ki jo lepo razkaže na vzgledu sv. Družine nazareške. Prva vzgoja je v rokah starišev v krščanski družini, v kateri morajo vsi člani malim otrokom zlasti z lepim vzgledom polagati temelj prave vzgoje. To pa se more goditi le tam, kjer vlada nerazrušna zakonska zveza; zato pa je danes velika naloga vsakega kristjana, da povsod deluje za ohranitev krščanskega zakona; v družtvih, na shodih in zlasti pri volitvah. Potem prevzame velik del vzgoje šola, ki mora mladino vzgajati versko-nravno: zato pa proč s slobodno šolo! Posebno svari šolske kroge, ki so s prisego pred Bogom obljubili službeno zvestobo, da ne pomagajo zdaj zatirati imena božjega in izganjati vero iz šole. Opo-minja še zlasti žene in matere, ki lahko ravno v tej zadevi veliko dosežejo s svojim vplivom. — Pa tudi za odraslo mladino morajo še stariši skrbeti in še prav posebno skrbeti za njo v nevarni dobi, ko se ji zbudi mogočna želja po slobodi, in jo takrat prav voditi, da ne zabrede in ne zaide v roke brezvestnih zapeljivcev.

d) Zelo času primiren je tudi postni pastirski list za goriško nadškofijo, ki razpravlja današnje hude boje vojujoče cerkve. V naših dneh je vedno bolj neizogibno, da se vsakdo popolnoma jasno odloči ali za Kristusa in njegovo cerkev ali zoper njega. Cerkev božjo na-

padajo, češ, da zatira slobodo, da zadržuje napredek in se bori zoper blagor ljudstva, dočim pouči zgodovina vsakogar, ki zna in hoče misliti, da je ravno nasprotno resnica, da cerkev pospešuje pravi vsestranski napredek človeštva, ker v vsem svojem delu skrbi za to, da bi prišlo k nam božje kraljestvo, njegova resnica in milost, ter mir in sreča. V tem vojskinem času moramo biti torej dobro pripravljeni na boje pa tudi vedeti, kaj in kako hočemo svoj cilj doseči. Ne se vojskovati s srdom do nasprotnika, ampak do hudobije; brezobziren boj veljaj slabim časnikom in knjigam, zato pa skrbeti za razširjanje dobrega tiska. Zlasti pa mora v teh burnih časih vsak vojak-kristjan s podvojeno skrbjo izpolnjevati svoje krščanske dolžnosti ter svoje krščansko prepričanje tudi vselej kazati v zasebnem in javnem življenju, zlasti še ob volitvah v javne zastope. S. S.

2. Cerkveno-politična kriza na Francoskem. Dan za dnem časniki poročajo razne podrobnosti o protiverskem boju na Francoskem. Sedanje stanje francoske cerkve se da kratkomalo označiti: Stiskanje, krivice, obrekovanje, nasilstvo, zvijača, vsakovrstne intrige; to je sredstvo, s katerim skuša vladajoča stranka zatreti cerkev, iztrebiti pozitivno krščanstvo, zadušiti sploh idejo nadčutnega in nadnaravnega reda, Boga in duše.

Dan 11. decembra m. l. znači važen mejnik v zgodovini francoske cerkve in države; ta dan je potekel čas, do katerega bi se imela ustanoviti bogoslužna društva in ko so se začele izvajati posledice separacijskega zakona. Taka društva se vsled prepovedi papeževe in soglasnega sklepa francoskega episkopata niso ustanovila; moralo se je tedaj poskušati na drug način, da se spravi nekak red v kaos, ki ga je povzročila enostranska separacijska postava, ki pač hoče ločiti državo od cerkve, ne pa cerkve od države, kakor bi bilo dosledno in kakor je to v Ameriki.

Zdelo se je od časa do časa, da se najde nek »modus vivendi« med cerkvijo in sedanjo postavo; minister Briand je z blestečimi frazami zagotavljal francoski cerkvi mir in slobodo, a žal da so se i tu vrsničile besede psalmistove (Ps. 25.): »In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus«. Ko je videl, da z bogoslužnimi društvi ne bo šlo, je izjavil v okrožnici 1. dec. 1906, da nihče ni primoran, poslužiti se postave o teh društvih, ampak kdor hoče. V 1. članku separ. postave francoska ljudovlada jamči slobodno izvrševanje bogočastja v gotovih mejah, ki so označene v isti postavi in ki se sploh ne tičejo bogoslužnih opravil. V čl. 44. pa se določa, da so odpravljene vse postave, ki so nasprotnne sedanji (separacijski). Na podlagi te postave same bi torej smel duhovnik v cerkvi slovesno in zasebno opravljati božjo službo popolnoma prosto. Toda čl. 25. iste postave določuje, da so shodi, ki se vrše v prostorih, ki pripadajo ali so dani na razpolago bogoslužnemu društvu, smatrati za javne. Taki shodi so pa izvzeti od čl. 8. shodne postave z dne 30. junija 1881, vendar so zavoljo javnega reda podvrženi nadzorstvu javne oblasti ter jih morata najmanj dva državljana naznaniti politični oblasti vsaj 24 ur poprej; zadostuje pa enkratno naznanilo takih bogoslužnih shodov za celo leto. Jakobinska vlada je bila prepričana, da se bo cerkev udala in si ustanovila bogoslužna društva, zatorej se v zakonu ni poskrbelo, kako naj se bogoslužje vrši takrat, če bogoslužnih društev ni. Vlada si je iz zadrege pomagala s tem, da je minister v svoji okrožnici izjavil, da isto določilo velja tudi sedaj. Ker je pa to bila le osebna razlaga Briandova in bi vsak minister lahko z enostavnim odlokom naspro-

tno ukrenil ter prepovedal vse bogoslužne shode, dokler ni društev, vrh tega bi cerkev prišla glede na svoje bogoslužje v nedostojno odvisnost, zatorej je apostolska stolica prepovedala, božjo službo naznanjati politični oblasti.

Med tem je Briand napravil nov načrt bogoslužne postave, o katerem je sam svojim ožjim somišljenikom rekel, da je »legalna anarhija«. Ta postava ukazuje konfiskacijo škofijskih palač, župnišč in semenišč; občinam, ki dosedaj niso imele župnišča, je prepovedano, zanaprej plačevati kaj najemnine za župnikovo stanovanje. Duhovnikom se ustavijo tekom enega meseca vsi dohodki, ako ne zadoste predpisom separacijskega in bogoslužnega zakona. Poslopja, namenjena bogoslužju, se prepuste vernikom in bogočastnim služabnikom le na porabo, pa se lahko z enostavnim ministerskim odlokom vsak čas odločijo za druge namene. Vlada je za sedaj izjavila, da cerkve ostanejo odprte za bogoslužje, obenem pa pride pred sodišče vsak duhovnik, ki opravlja službo božjo, ne da bi bil to prej naznanil v zmislu čl. 2. zakona iz l. 1881.

To postopanje je v očividnem protislovju v čl. I. separacijske postave, da je izvrševanje službe božje prosto, in z izjavo, da cerkve ostanejo odprte za bogoslužje, saj brez duhovnika ni mogoče bogoslužje in duhovnik ni sklicatelj shoda, ampak enostavno cerkveni služabnik, ki vernikom opravlja službo božjo; dokler so cerkvena vrata odprta, lahko pride vsakdo notri in moli kakor boče, sam zase ali z drugimi, in lahko izide, kadar mu je ljubo.

Iz vseh posameznih dejstev v tem verskopoličnem boju je razvidno, kako malenkostno, zvijačno, hinavsko, zlobno in strastno je postopanje jakobinskih ministrov, nasproti temu nas navdaja z občudovanjem mirno, dosledno in odločno ravnanje apostolske stolice in francoskega episkopata.

Dne 6. jan. 1907 je sv. oče poslal francoskim škofom in vernikom novo okrožnico, v kateri jih tolaži in osrčuje v težki skušnji. Boj ne gre, pravi sv. oče, samo zoper krščansko vero, ampak zoper vse, kar povzdiguje človeško srce nad ta svet. Borba se bo morda še poostrila, zakaj sovražniki ne bodo mirovali, čakajo jih morda še hujše skušnje, kakor so jih doslej imeli; naj bodo torej pripravljeni. Svoj pravi namen: vničiti cerkev in popolnoma razkristijaniti Francijo, zvito prikrivajo in zvrčajo vso krivdo na apostolsko stolico.

Dne 15. januarija so se francoski škofje sešli k skupnemu posvetovanju — tretjokrat, odkar je proglašena ločitev države od cerkve —, kako v sedanjih okoliščinah zagotoviti in urediti bogoslužje, kako bi se pomoglo ubožnejšim škofijam in kako bi se obnovila semenišča za klerike. Škofje so pri tej priliki ponovno izrazili popolno soglasje z apostolsko stolico ter odločno zahtevali prostost za cerkev, nedotakljivost njene hijerarhične ureditve in lastninske pravice. Sklenili so tudi do skrajne sile ohraniti javno bogoslužje ter braniti cerkve proti vsakršni profanaciji. Pripravljeni so tudi, da se sklenejo pogodbe med prefekti in župani z ene strani, pa škofi in župniki z druge strani glede cerkev, ako se zagotovi trajna veljavnost teh pogodb in javnost božje službe, ne pa da bi bila služba božja in raba cerkev odvisna od samovolje civilnih oblastev. Župnik sme skleniti tako pogodbo le, če je pooblaščen od škofa, kakor hitro mu škof odtegne to pooblastilo, preneha tudi pogodba. Župan se ne sme vmešavati v upravo župnije in v bogoslužne zadeve; nadzorstvo v cerkvi, razven če kdo moti

red in mir, imá duhovnik. Pogodbo mora potrditi škof in se mora skleniti ali povsod ali sploh nikjer. S tem predlogom pa zopet ni bil zadovoljen minister in tako še vse visi v neki megleni negotovosti.

Socijalni politiki razpravljajo mnogo o vzrokih, ki so ustvarili sedanji položaj na Francoskom. V katoliških krogih se preganjaje cerkve pripisuje močnemu vplivu lože. Res je, da se v loži zistematično organizuje boj zoper pozitivno krščanstvo, vendar se vsiljuje vprašanje o daljnem vzroku: kako je mogla protikrščanska struja dobiti toliko moč v narodu, ki je po ogromnem številu katoliški? Naj bo že moč lože kakšnakoli, zastopnike v postavodajalne zборе si vendarle voli ljudstvo in zadnje volitve so se vršile izrečno v znamenju cerkvenopolitičnega boja in izid volitev je pokazal, da večina francoskih volilcev zaupa tistim, ki s proticerkvenimi postavami hočejo zatreti krščanstvo na Francoskem.

Kot vzrok, da je cerkev in duhovščina prišla ob veljavo pri širnih slojih ljudstva, se navaja tudi enostranska izobrazba duhovščine, zanemarjanje socialnega dela, prazna formalnost in neka nadutost, ki je duhovnika ločila od pripostega človeka. Vse to in še marsikaj drugo je sodelovalo, da je došlo do sedanje krize, a še eden splošni ljudsko-psihološki vzrok se ne sme prezreti. Nanj opozarja nek pisatelj, skrit pod imenom Segest v »Historischpolitische Blätter« (1907, 3 zv., str. 221—229). In ta vzrok je materijalističen duh, ki se je splošno zajedel v dušo francoskega naroda. Vsa skrb, pozornost in energija je obrnjena le na tvorni dobiček in obstanek. »Enrichissez vous« — bogatite se, to Guizotovo reklo je sedaj vrhovno vodilo javnega in zasebnega življenja francoskega ljudstva; za višje, idealne, posmrtno in nadsvetovne dobrine se le malokdo zmeni. Ni časa ne zmisla za to; srce skoro vseh slojev je navezano le na hipni, tvorni uspeh. Naraven izraz in posledica tega duha je, da močni finančni krogi obvladujejo vse. Kdor več ima, več velja. Finančna moč je pa osredotočena v judovskih rokah in ta moč si je zaslužnija ono velevlast, ki najbolj vpliva na duhove ter daje smer javnemu mnenju: časnikarstvo in književnost. Kapitalizem rodi pravo duševno prostitucijo, kdor hoče na književnem polju kaj veljati in imeti uspeh, mora prodati svojega duha in svoje pero — mamonu. Pač ne manjka francoskemu časnikarstvu in književnosti neodvisnih mož, ki niso vpognili svojega kolena pred zlatim teletom, ampak posvetili svoje zmožnosti le resnici, pravici in dobroti; njih dela čitajo prijatelji in neprijatelji, a končno se njih glas izgubi v sedanjem ozračju, kakor glas večernih zvonov pariških cerkev, ko zvonijo angelski pozdrav, pa se nihče ne odkrije.

Sicer pa bo ravno ta materijalistični duh požrl sam svojo deco; boj za obstanek in nenasitljiva težnja za bogastvom zbira energije v delavskih masah, blizu 8 milijonov delavcev je že združeno v splošni delavski zvezi in ta ogromna sila bo odločevala o usodi Francije, ki jadra naglo v razburkano morje socijalne, komunistične revolucije. To bo vihar, kakršnega si sedaj možje Combes, Clemenceau, Briand itd. niti ne predstavljajo. In ko bo komunizem vse razdjal, bo med razvalinami in besnimi valovi plavala Petrova ladja kot edino rešilno pribežališče. Ravno sedanji boj in pa dostojanstveni mir apostolske stolice je najmočnejši opomin za francoske duhove: Kvišku srca!

F. K.

3. Odlok glede rabe glagolice. Opetovano smo že v »Voditelju« opozorili na resen pokret v primorskih deželah glede rabe staro-

slovenskega jezika pri službi božji. Pri nas, ki smo bolj oddaljeni, mnogi niti ne slutijo, kako akutno je to vprašanje v primorskih škofijah. O tej zadevi je že kongregacija sv. obredov izdala odlok l. 1898, potem so škofje dotičnih škofij bili poklicani v Rim na posvetovanje in pričakovalo se je, da se končno to preporno vprašanje uredi. Žal, to se ni zgodilo, ampak z zadnjim odlokom z dne 18. decembra 1906 so se duhovi še bolj razburili in sovražnikom katoliške cerkve se je dalo v roke nevarno orožje; prepad med latinsko cerkvijo in pa med pravoslavnim vzhodom, katerega je bil Leon XIII. nekoliko poravnal, se je zopet povečal.

Najprej odlok izreka ukor, da se ni poprejšnjim naredbam v vsem zadostilo, potem pa naroča škofom, da do konca julija vpošljejo seznamek onih župnij, ki imajo privilegij glagolice; med te se pa smejo všteti le one cerkve, za katere se s popolno gotovostjo iz spomenikov in prič da dognati, da so se od 1868 nepretrgoma posluževale glagolice.

Med cerkve, ki imajo privilegij glagolice, se tudi ne smejo šteti one, kjer se pri slovesni latinski maši poje list in evangelij v staroslovenščini, še manj, če se poje v novem hrvaškem jeziku.

Poleg tega kongregacija določa naslednje:

I. Smatrala je za primerno, stegniti porabo glagolice, katero je nekdanj dovolila, v določene meje (!) ter proglašala to rabo za krajevni pa ne osebni privilegij, zato se duhovniki — glagolaši ne smejo posluževati te pravice, če mašujejo v cerkvi, katera nima pravice staroslovenskega bogoslužja. (Ta naredba je čudna; če pride v cerkev latinskega obreda duhovnik grškega, armenskega, sirskega ali etijopskega obreda, sme po svojem obredu maševati, ubogi hrvaški glagolaš pa ne!)

II. Ko se enkrat sestavi in objavi seznamek cerkev, ki imajo privilegij staroslov. bogoslužja, se ne sme več pod nobenim izgovorom uvajati staroslov. v liturgijo pri drugih cerkvah. Če bi pa kak svetoven ali redoven duhovnik ravnal nasprotno ali kaj takega le poskušal, je ipso facto suspendiran, dokler si ne izprosi odveze od apostolske stolice (torej niti škof ne more dvigniti suspenzije). III. V cerkvah, ki imajo ta privilegij, se sme javna in slovesna služba božja opravljati edino le v staroslovenščini, brez primese kakega drugega jezika; vendar pri deljenju sv. zakramentov veljajo izjeme, našteje v t. XI. Bogoslužne knjige se smejo tiskati le z glagoliškimi črkami; poprej jih pa mora pregledati in odobriti apostolska stolica. Vse druge bogoslužne knjige, z drugimi črkami ali brez odobrenja ap. stolice, so prepovedane. (Glagolico gladko čitati, ni lahka reč, celo vajenim glagolašem dela težavo, če je dalj časa ne čitajo, tudi za oči ni posebno prikupljiva, zato se je delalo na to, da bi se staroslovenske bogoslužne knjige tiskale z latinico. To je sedaj prepovedano; v tej prepovedi je pa skrito upanje, da bo težavna glagolica marsikaterega duhovnika odvrnila in se bo rajši oprijel latinskega jezika.)

IV. Kjer je navada, da ljudstvo odgovarja duhovniku ali tudi ž njim poje nekatere dele sv. maše, je to dovoljeno le v staroslovenščini in le v onih cerkvah, ki imajo pravico glagolskega bogoslužja. Da se to olajša, sme škof dovoliti, da se priročne knjige, pa izključno le za ljudstvo, tiskajo z latinskimi črkami.

V. V cerkvah, katerim je nedvomno dovoljena raba staroslovenščine, se sme tiskati tudi ritual v slovanskem jeziku pa le z dovoljenjem in odobrenjem apostolske stolice.

VI. Škofje naj skrbe, da se v semeniščih goji latinski in staroslovenski jezik, da bo vsaka škofija imela na razpolago potrebnih duhovnikov za službo božjo v obeh jezikih.

VII. Škofje imajo dolžnost, pred ordinacijo vprašati klerike, se-li odločijo za latinsko ali glagolsko bogoslužje, razven če cerkvena potreba drugače zahteva. (To bo analogno navadi grške cerkve, kjer se morajo kleriki pred ordinacijo odločiti, se-li oženijo ali se zavežejo na celibat; posledica prvega je, da so za celo življenje izključeni od višjih služb in časti, ostanejo »manj vredni«. To se utegne zgoditi tudi glagolašem, kjer bo škof bolj naklonjen latinici. Nasprotno se latincem ne bo ničesar bati, če bo škof slučajno bolj naklonjen glagolici, ker za nje se bo že poskrbelo.)

VIII. Ako duhovnik, ki je nastavljen pri cerkvi z latinskim jezikom, mora služiti glagoliški cerkvi, je dolžan slovesno sv. mašo in kanonične ure (javno) opravljati v staroslovenščini, dovoljeno pa mu je privatno sv. mašo in ure opravljati latinsko. Nasprotno pa duhovnik, nastavljen pri cerkvi s staroslovenskim jezikom, mora opravljati v latinskem jeziku ne le slovesno sv. mašo in ure, ampak tudi privatno sv. mašo; edino mu je dovoljeno zasebno opravljati brevir v staroslovenščini.

IX. Duhovnikom, ki so nastavljeni pri latinskih cerkvah, je dovoljeno v tujih cerkvah s staroslovenskim jezikom, maševati zasebno v latinskem jeziku, nasprotno pa duhovniki, ki so nastavljeni pri cerkvah s staroslov. jezikom, ne smejo v glagolici maševati v latinski cerkvi.

X. Kjer je navada, da se po listu in evangeliju v latinščini poje list in evangelij tudi slovenski, je to dovoljeno tudi zanaprej. Pri župnih mašah je dovoljeno tudi v modernem jeziku prebrati evangelij ljudstvu v pouk.

XI. Če v onih župnijah, ki imajo pravico staroslovenskega jezika, kak vernik zahteva in želi, da se krst in drugi zakramenti, tudi sv. zakon, dele po rimskem obredniku in v latinskem jeziku, je duhovniku strogo prepovedano, ustavljati se taki želji; dotične cerkve morajo imeti vedno na razpolago latinski obrednik in molitve ob pogrebih. (S tem se je dobro poskrbelo za Italijane in narodne odpadnike, ki bodo lahko v demonstracije izrabljali to pravico.)

XII. V oznanjevanju besede božje in drugih opravilih, ki niso strogo liturgična, se sme rabiti ljudski slovanski jezik v prid vernikom, vendar se morajo vpoštevati splošni odloki kongregacije sv. obredov. (To je za vsak narod samo po sebi umljivo; zakaj se torej za Slovane našteva kot nekaka milost?)

XIII. Škofje onih pokrajin, kjer se ljudstvo poslužuje istega jezika, naj skrbe za enak prevod molitev in pesmi, katerih se ljudstvo v cerkvi poslužuje, da razlika v moljenju in v petju ne bo motila onih, ki se preselijo v drugo škofijo. (Ta naredba je zelo umestna in se ji je pri nas po možnosti že skušalo zadostiti z izdajo molitvenikov z istim besedilom v javnih molitvah in pesmih.)

XIV. Nabožne knjige liturgičnih molitev za privatno rabo vernikov morajo imeti od škofov odobrenje. (Tudi ta naredba se naj praktično vpoštevava, da se med ljudstvom razširijo dobri domači molitveniki z določnim škofijskim odobrenjem in sčasoma odstranijo molitveniki z blestečimi platnicami, ki jih trosijo med ljudstvo razni tuji [morda celo protestantski in judovski?] špekulantje.)

F. K.

4. Prvi avstrijski shod za varstvo otrok se je vršil na Dunaju od 18. do 21. marca. Vdeležili so se ga več ali manj zastopniki vseh stanov in narodov v avstrijskih deželah. Obravnavale so se zlasti naslednje točke:

1. Kaj se naj ukrene za varstvo onih otrok, ki so v oskrbi tujih oseb?
2. Ali bi bilo priporočati, da se gotovim društvom, zavodom in korporacijam prepuste pravice in dolžnosti jerobstva in pod kakimi pogoji?
3. Bi-li kazalo v posameznih občinah vpeljati samoupravne organe, ki bi sodišča podpirali v oskrbovanju otrok?
4. Ali bi bilo iz zdravstvenih in moralnih ozirov primerno, uvesti za otroke posebna kazenskopravna določila?
5. Kateri zdravstveni oziri pridejo pri varstvu otroka in v oskrbi mladine posebno v poštev in kaj bi se dalo tu ukreniti?
6. Vzroki grdega ravnanja z otroki in sredstva proti temu.
7. Izkušnje sodnih zdravnikov v tem oziru. — Slednji dve točki sta se prepustili v natančnejše preučevanje prihodnjemu shodu.

Ker nam sedaj ob sklepu lista primanjkuje prostora, obširneje poročati o tem velevažnem shodu, bomo o posameznih točkah svoječasno govorili, za sedaj pa opozarjamo cenjene čitatelje na to stvar. Po vzgledu nebeškega Ustanovitelja krščanske vere je cerkev pred vsem poklicana, da varuje in neguje otroke. Skrb za otroke in mladino mora biti posebno pri srcu dušnim pastirjem. Bilo bi zelo žalostno, če bi drugi, zlasti veri sovražni činitelji, šli v tem oziru naprej, dušni pastirji pa ostali v starih šablonah ali pa celo v nedelavnosti. Prav posebno se še naj vprašanja o varstvu mladine obravnavajo v naših izobraževalnih društvih.

Na polju nabožnih bratovščin in društev za »pobožne duše« se tu in tam kaže že hiperprodukcija, naj bi se enkrat obrnila pozornost bolj na praktično-karitativno stran.

»Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem haec est: visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum et immaculatum se custodire ab hoc saeculo.« (Iac. 1, 27.)

F. K.

5. † P. Nikolaj Nilles S. I. Dne 31. januarija t. l. je umrl v Inomostu slavni učenjak, profesor kanoničnega prava skozi 40 let na ondotnem vseučilišču, znamenit tudi za slovansko teologijo, zakaj njegovo znanstveno delovanje je bilo v veliki meri posvečeno slovanskim zadevam.

Rodil se je dne 21. junija 1828 v Rippenweileru na Luksemburškem od kmetskih starišev. Dovršivši v Luksemburgu gimnazijo, je od l. 1846. do 1853. študiral v Rimu kot gojenec v Germaniku filozofijo in teologijo. Ondi je poslušal slavne učenjake Ballerini-a, Franzelina, Passaglia, Perone-a, Tarquini-a i. dr. L. 1852. na Veliko soboto je sprejel mašniški red in drugo leto se je vrnil v domovino, kjer je leto dni služil kot kapelan, potem pa je do l. 1858. bil župnik v Tüntingenu. Tega leta je stopil v novicijate jezuitov avstrijske pokrajine. L. 1857. so jezuitje prevzeli teologično fakulteto v Inomostu in Nilles, ki se je že prej pokazal veščaka v kanoničnem pravu, je hitro po svojem vstopu postal profesor te stroke ter opravljal to službo do l. 1898.

Tega leta je po avstrijski postavi moral odstopiti od redne profesure, bil je pa zanaprej častni profesor neobligatnih predmetov na ondotni fakulteti. Svoje znanstvene članke o kanoničnem pravu je priobčeval v »Zeitschrift für kath. Theologie« (Inomost), v »Archiv für kath. Kirchenrecht«,

v »Revue des sciences ecclésiastiques« in v italijanskem listu »Bessarione«, ki je namenjen proučevanju orijentalnih cerkev. Poleg tega je izdal leta 1864. knjigo »De computo ecclesiastico«, l. 1866. pa »Centuria computistica« in »De libertate religionem ingrediendi«. Prav skrbno je proučeval tudi pravo in liturgijo vzhodnih cerkev. Sad teh študij je bil spis »De rationibus festorum mobilium utriusque Ecclesiae orientalis et occidentalis«, ki ga je izdal l. 1868. Najbolj pa je zaslovel na zahodu in na vzhodu po svojem delu »Kalendarium Manuale utriusque Ecclesiae orientalis et occidentalis«, ki je izšla v I. izdaji (2 zv.) l. 1870—1871, l. 1896—1897 pa v drugi izdaji (2 zv.).¹ Za to delo je zlasti pri drugi izdaji dobil mnogo priznanih in laskavih pisem od škofov in raznih odličnih oseb vzhodne in zahodne cerkve.

Poleg cerkvenega prava se je mnogo pečal tudi z ascetiko in tudi na tem polju je ustvaril dela znanstvene vrednosti. Že l. 1867 je izdal knjigo »De rationibus festi sacratissimi Cordis Iesu«; jako obsežno je drugo delo: »De rationibus festorum Ss. Cordis Iesu et purissimi Cordis Mariae ll. IV. (2 zv., 600, 653 str.), potem »Varia pietatis exercitia erga Ss. Cor Iesu« z grškim dostavkom. Do Slovanov je imel velike simpatije, zlasti do Jugoslovanov. Bodi mu torej med nami časten spomin!

6. Katehetska društva. Na lanskem katoliškem shodu v Ljubljani se je sklenilo, da se bodo v raznih škofijah ustanovila katehetska društva, ki bi naj »pospeševala katehetsko izobrazbo članov, skrbela za versko-nravno vzgojo mladine, pa tudi potezala se za stanovske zadeve veroučiteljev.« Da je bilo to umestno, priznal bo vsak, kdor pozna le količkaj živahno katehetsko gibanje na Nemškem, pa žalostno letargijo pri nas.

V Ljubljani se že snuje »društvo slovenskih katehetov«. Pravila so sestavljena tako, da lahko pristopijo k društvu tudi katehetje (in slovenski duhovniki, ki poučujejo, ali so poučevali verouk) drugih škofij, zlasti onih, kjer je tako malo Slovencev, da bi ti ne mogli vzdrževati svojega društva. Radi društvenega glasila bi bilo seveda koristno, če bi bilo eno društvo za vse. Če bi se pa v nekaterih škofijah lahko osnovala posebna društva katehetov, bilo bi vsaj želeti, da bi bila pravila precej enaka.

Kaj tedaj? Morda bi se lahko »Zveza duhovnikov lav. škofije« pretvorila v društvo katehetov?

Ako ne, bi morda kazalo, da se osnuje posebno katehetsko društvo?

Ali pa naj lavantinski katehetje pristopijo k »društvu slovenskih katehetov«, ki bo imelo svoj sedež v Ljubljani?

Prosimo prav uljudno, naj bi vsi katehetje izrekli o tem svoje mnenje, pa to čim prej naznanili uredništvu »Voditelja«. A. Č.

Opomba uredništva. Isto velja tudi za druge škofije, kjer prebivajo Slovenci. Da se preveč ne cepijo moči, ker nas je itak malo, bi bilo morda dobro, da se osnuje eno osrednje društvo, ki pa naj ima po posameznih škofijah posebne odbore. Ali če se že osnujejo po škofijah posebna katehetska društva, naj vsekako stopijo med seboj v ožjo zvezo; le v slogi je moč. Izdajanje posebnega glasila pa se nam vsaj za sedaj ne zdi umestno, ker »Slovenski Učitelj« in »Voditelj« itak gojita katehetiko. Ko bi le bilo več strokovnjaških sodelavcev!

¹ O tem delu je »Voditelj« obširneje poročal l. 1898, str. 150, 229.

IV. Slovstvo.

Apologetika.

P. Marion Morawski, S. I. Abende am Genfer See. Grundzüge einer einheitlichen Weltanschauung. Genehmigte Übertragung aus dem Polnischen von Jakob Overmans S. I. Herder. Zweite Auflage. 1906. XII + 258 str. 8°, 2.20 M. — Mala knjižica, ki je naglo prišla do svetovnega slovesa. Prevedena je v razne jezike, obeta se nam tudi v hrvaščini. Ne vem, kaj bi bolj hvalil ali jasno, stopnjema razvito apologetično dokazovanje ali umetniško obliko. Knjiga je leposlovni umotvor. Ob lemanskem jezeru se shaja ob tihih večerih mala družba iz vseh delov Evrope, raznih narodnosti, različnih ver, med njimi tudi naš pater. V živahnem razgovoru razpravljajo večer za večerom o glavnih idejah svetovnega naziranja — o Bogu, duši, krščanstvu in katoličanstvu. Pisatelj si je ustvaril značaje, ki prednajašajo njegove ideje; tu nastopi kalvinski pastor, angleška mis in španski državnik, kar bi pa presegalo njih obzorje, razvije naš pater. A te in še druge osebe zastopajo včasih tudi nasprotna naziranja — do ruskega nihilizma. In kako je vse psihologično in poetično razvito! Utis teh razgovorov se kaže na udeležencih samih — hudo prime ruskega lahkoživca, nazadnje tudi pastora — kaže se pa tudi v razpoloženju narave. Vsak večer se vplete ali v uvodu ali ob koncu slika pokrajine ob lemanskih obalah in služi kot lepo ubrano ozadje za psihologični ton razgovora v dotičnem večeru. V tej leposlovno izvedeni apologiji se pisatelj ni mogel dotakniti vseh prepornih točk in ravnotako bi ne pričakovali, da bode mogel kaj novega povedati, in vendar ima nekatere krasne misli kakor n. pr. o previdnosti božji, o razširjanju sv. vere, o značaju Kristusovem. Ko bi prvi trije večeri ne bili pisani tako filozofično, bi kazalo to knjižico prevesti tudi v slovenščino, posebno za našo srednješolsko mladino, ki tava v gostih meglah, kakor večerni popotnik ob lemanskem jezeru.

Stegenšek.

Kritična razprava o lurških čudežih. I. del. Spisal dr. Jurij Bertrin, vseuč. prof. v Parizu. Vel. 8°, str. 80, c. po pošti K 1.80. Dobiva se v »Kat. Bukvarni« v Ljubljani.

Katoliška cerkev s svojim naukom in bogočastjem je podobna hišnemu očetu, ki iznaša iz svojega zaklada novo in staro. (Mat. 13, 52.) Stari, nespremenljivi in večnoveljavni so temelji, na katerih sloni praktično versko življenje in kult, oblike pa, v katerih se očituje, nosijo pečat svojih stoletij. Marijino češčenje je staro v katoliški cerkvi, a dogmatična proglasitev brezmadežnega spočetja mu je v sredini 19. stol. dala nov impulz, lurški dogodki pa poseben kolorit. Neštete kapelice, oltarji, kipi in podobe, ki predstavljajo »lurško Marijo«, ostanejo v zgodovini characteristicum za 19. stoletje.

O Lurdu se je razvila cela literatura v raznih jezikih, zlasti v francoskem, deloma znanstvena, deloma poljudno nabožna. Tudi v slovenščini imamo že dokaj knjig te stroke. Koncem l. 1906 nam je neimenovan pisatelj podal novo knjigo, prosti prevod francoskega dela »Histoire critique des évènements de Lourdes« dr. Jurija Bertrina. Pred seboj imamo le še prvi del. Velikanski verski pokret, ki je spojen z imenom Lurd in ki je prevzel vse kat. narode, gotovo zasluži, da resen mislec posveti svojo pozornost dogodkom, ki so povod temu pokretu. Bertrinovo delo je bilo predloženo marijanskemu kongresu, ki se je vršil meseca decembra l. 1904. v Rimu, l. 1906. je v francoščini doživelo že 9. izdajo.

Pisatelj najprej zvrstoma predoči dogodke, kakor so se časovno vrstili, potem pa v 2. poglavju preide na kritično raziskavo teh dogodkov. Dekličina nesebičnost, pohlevnost, priprostost, doslednost in prostodušnost v izpovedbah — celo na smrtni postelji je jamstvo, da Bernardka Soubirous ni mogla lagati in varati, ampak je govorila po svojem spoznanju in prepričanju. To spoznanje in prepričanje pa zopet ni moglo biti boleehava samoprevara, izvirajoča iz halucinacij, bolnih živcev in verske manije. V tem tiči poglobitvena točka raziskave. Zdravniške preiskave so do gnale, da deklica ni bila nervozna, v verskih rečeh ni kazala nikakšne prenapetosti in pretiranosti, njena pobožnost je čisto navadna, o verski umobolnosti ni sledu, istotako ne o kaki predispoziciji za halucinacije, ne pred prikaznijo, ne med prikaznijo, ne po prikazni.

V tretjem poglavju razmotruje pisatelj razmerje med cerkveno oblastjo pa lurškimi dogodki. Cerkvena oblast se je vedla izprva celo hladno in skeptično, a tudi po dovršeni preiskavi ni noben papež zaukazal verovati v lurške čudeže kakor v kake dogme; katoliška cerkev in njen nauk tudi ne sloni na teh čudežih, dasi so, enkrat dognani, sijajna apologija kat. cerkve in papeštva.

V drugem odstavku tega poglavja opisuje pisatelj kratko velikansko versko gibanje na Francoskem in v drugih deželah, katerega izhodišče je Lurd; v tretjem pa kaže na blagodejni vpliv, ki ga imajo lurški dogodki, ki so šola vere, ljubezni in pobožnosti.

Velikanska romanja, za katera imajo plitvi brezverci često le pomilovalni posmeh, so naravni posledek globoke psihološke potrebe človeškega srca, zato se tudi javljajo pri vseh narodih; razložek je le v tem, kakšna je stvar, za katero se navdušujejo n. pr. mohamedanci in budisti, in ona, za katero se navdušujejo katoliški kristjani.

Slogu in jeziku se pozna, izvzemši nekaj malih slučajev, da se prestavljavec ni hlapčevsko držal izvirnika, ampak se prosto gibal, zato se tudi knjiga prijetno čita.

F. K.

Cerkvena zgodovina.

P. Giov. Semeria, Barnabita, La Messa nella sua storia e nei suoi simboli. Roma. Pustet, 1907, 8°, pp. XIV + 306.

Barnabit Semeria je v Italiji izmed najbolj popularnih duhovnikov — plodovit pisatelj s krasnim jezikom; izboren govornik, ki nastopa v cerkvah in dvoranah v Milanu, Florenci, Genovi, Rimu in drugod; eden izmed glavnih zastopnikov novejšega zdravega pokreta med laško duhovščino, duša bogoslovnih kurzov za lajike (Scuola Superiore di Religione) v Genovi. Tudi snov pričujoče knjige — zgodovinske razlage sv. maše je čital v Genovi v sedem zaporednih nedeljskih večerih. Dasi ni strokovnjak na tem polju, je vendar temeljito poučen in v prepornih vprašanjih izkusi si ustvariti lastno sodbo. Radi jasnosti in praktične tendence bi knjiga zaslužila tudi, da se prevede v slovenščino. Težko pa je kratko poročati o njeni vsebini, ker je že itak rekel bi skrajšana izdaja mnogih znanstvenih raziskavanj. V prvem prednašanju (La prima Messa) opisuje S. zadnjo večerjo. Ne sprejme Bickellove podmene, da se je missa fidelium razvila iz judovskega pashalnega obreda, pač pa pritegne nekaterim novejšim eksegetom, da četrti evangelij omenja ustanovitev evharistije. Ako reče Zveličar sv. Petru: »Ako te ne umijem, ne boš imel deleža z menoj« (Jan. 13, 9.), po tej razlagi ne more biti nujnost si dati noge umivati, ampak nujnost sprejemati sv. obhajilo. Sv. maša ima dvojni razvoj: tvarni glede obredov, ki se tekom stoletij razraščajo in izpreminjajo, in duhovni glede idej, katere imajo o sv. maši verniki v raznih dobah. Evharistija je ob enem spomin na

smrt Gospodovo, na vstajenje njegovo in slednjič pričakovanje njegovega bližnjega prihoda. Kristus sam jo je še obhajal v Emavsu in ob galilejskem jezeru. »Riba« v Jan. 21, 13. se mora vzeti simbolično v pomenu in kot razlago besede »kruh«, da je ta — evharistija. V drugem poglavju (Le prime Messe) razlaga nadalje evharistično službo v listu I. Kor. 11, 17—34. in pa v knjigi *Διδαχῆς*. Izraz Maranatha v liturgiji te knjige (10, 6.) razlaga S. s »pridi, o Gospod« in vidi v njem (prim. I. Kor. 16, 22, in Skr. raz. 22, 20.) poželenje po zopetnem prihodu Gospodovem in ga smatra kot ostanek prvotne liturgije, ko se je služila še v aramejskem jeziku. S. povdarja, kako je bila liturgična služba v teh prvih časih glasna in skupna molitev, ljudstvo in duhovnik sta se menjavala, dandanes pa posebno na Laškem, kakor on toži, ljudje ne razumejo, kaj se godi na oltarju ter »na deželi in v mestih pri nedeljski sv. maši brez misli gledajo v zrak, ako ne počenjajo kaj hujšega.« Zato si želi tudi za Italijo ljudskega petja, kakor ga je videl v Švici in Nemčiji in še cvete na Slovenskem, navzlic nekdanj pretiranemu cecilijanstvu. V Rimu samem se je ustanovila družba za povzdigo ljudskega petja v cerkvi.

V tretjem čitanju govori S. o maši katehumenov (Il Prologo della Messa). V njej si sledijo razni riti (petje psalmov in himen, čitanje, nagovor, molitve) brez notranje zveze. Ta del, ki je takorekoč predigra evharističnemu delu, se je razvil iz sinagogalne službe božje. V sinagogah so se ob sobotah shajali judje, da so poslušali čitanje in razlaganje postave, peli psalme in molili. Kristjani so starozakonskemu »Thorah« in prerokom dodali še liste apostolov in evangelije, psalmom so dodali svoje himne (Gloria in excelsis), poleg judovskega rezponzoričnega petja se je razvilo na krščanskih tleh antifonično. K temu sinagogalnemu delu je pristopil iz spokorniškega obreda Ps. Iudica in očitna spoved, iz krstnega obreda pa je vzeta na koncu Credo — najprej pri monofizitih, potem pri katoličanih, v Rimu šele v XI. stol. Iz znanega Plinijevega lista sklepa S., da sta tedaj bila sinagogalni in evharistični del službe božje ločena, sv. Justin pa ju opisuje že kot združena. O egipčanskih vernikih vemo, da so imeli ob sredah in petkih, ko so prišli v cerkev, samo ta sinagogalni del, evharistični pa ob nedeljah. Ostanek teh brezevharističnih shodov so obredi na Veliki petek, Veliko soboto in binkoštno vigilijo. Missa fidelium obstoji iz darovanja, posvečevanja in obhajila. Ta trojni del se je razvil iz ideje žrtvovanja. To idejo razvija S. historično kakor Lagrange in ne spekulativno kakor dogmatiki. Beduinca ne moreta skleniti pogodbe brez krvi. Najbolj bi zadostila zvezi, ako bi oba pogajalca prelila svojo kri. Ker pa to ni mogoče, pa porineta obadva svoje roke v posodo, v kateri je kri ubite živali. Žrtvovanje je pogodba z Bogom. Človek daruje svojo žival Bogu in dar postane s tem božji, po naziranju semitskih ver nekaj božanstvenega. Potem se dar uniči in povžije in darovalec stopi z Bogom v najožjo zvezo, ker je nekaj njegovega, nekaj božanstvenega povžil (!). Tako ima vsako žrtvovanje trojni del. Ofertorij razlaga S. po sprejetem načinu. Začetni poziv Oremus nima pomena, ker nihče ne moli, mašnik recitira samo ta ali oni verz iz psalmov — psalm na tem mestu je uvedel sv. Avguštin — kos prvotne molitve pa se je ohranil pri črnih mašah in pa na Veliki petek. Ofertorij se konča s krasno hvalnico — predglasjem. — Glede prvotne oblike kanona (Peto čitanje: Il canone della Messa) se še niso zedinili učenjaki. S. gre srednjo pot. Dandanes obstoji kanon iz pet molitev pred konsekracijo in pet po njem. V molitvi »Quam oblationem« je vrnil Gregor Veliki besede »diesque nostros in tua pace disponas« ob priliki stiske od strani Langobardov. Konsekracija ima za uvod zgodovinsko pripovedovanje o zadnji večerji in za zvršetek ustanovitvene besede Presv. Rešnj. Telesa. Na to sledi *ἀνάμνησις* (Unde et memores) in *ἐπίκλησις* (Supra quae, Supplices) ter čitanje diptihov (Memento, Nobis quoque peccatoribus). K molitvi »Supra

quae« je dodal papež Leon Veliki besede »sanctum sacrificium, immaculatam hostiam«, najbrž zoper manihejce. V molitvi »Nobis quoque peccatoribus« imenovani sv. Janez je Evangelist in ne Krstnik. Sedanji kanon je menda iz dobe papeža Gelazija. Prej pa je stal ves memento za žive (Te igitur, Memento, Communicantes) po konsekraciji ravno pred mementom za mrtve. Med predglasjem in spominom zadnje večerje (Qui pridie) je stala samo ena molitev, ki se je pozneje podvojila (Hanc igitur, Quam oblationem). Šesto branje (La comunione) razlaga obhajilne obrede. Za uvod ima ta del očenaš s podaljšano zadnjo prošnjo (Libera nos t. zv. ἔμβολισμός); na to mesto ga je postavil sv. Gregorij Veliki. Trije deli obhajila pa so: lomljenje kruha, poljub miru in obhajilo. Prelomljenje evharistije je imelo skraja praktičen pomen, sedaj ima simboličen. Agnus Dei je uvel papež Sergij I., mesto tretjega »miserere nobis« pa govori duhovnik »dona nobis pacem« že okoli l. tisoč. Communio je verz iz psalma, ki se je nekdanj ves izpel. Kar po tem verzu sledi, so poznejši dodatki in sicer a) Postcommunio z odslovitvijo in blagoslovom b) zadnji evangelij in c) molitve, predpisane od Leona XIII. Zadnje čitanje je posvečeno liturgični opravi (Le sacre vesti). Cerkvena obleka ni judovskega izvira, tudi ni nalašč uvedena, ampak se je a) deloma razvila iz posvetne oprave rimskih laikov in mašnikov V. stol., tako alba (nekdanja tunica), planeta (nekdanji pallium), manipel, ki ga pozna samo zapad (nekdanja mappula), b) le v enem slučaju je cerkvene izvira — štola je namreč uradni trak (Schärpe) in so jo nosili najprej diakoni čez ramo, skraja v orijentu, potem šele na zapadu, c) nadškofovski pallium pa je uradno odlikovanje, ki ga je dal bizantinski cesar papežu, papež pa škofom; tiara, sprva frigijska kapa, je najbrž tudi cesarsko odlikovanje za papeža, škofovska mitra, ki nastopi šele v drugem tisočletju, pa se je razvila iz delavske čepice.

Pričakovali bi še enega poglavja — kako se je sv. maša različno tolmačila v raznih dobah — a tega vprašanja, ki ga sicer omenja v II. predavanju, se pisatelj najbrž zato ni lotil, ker nimamo o tem še nobenih sistematičnih študij; bil bi moral sam prečitati bizantinske in srednjeveške liturgike in mistike — trudapolno, a vsekako zanimivo delo. Od kedaj n. pr. je dandanes običajni konkordizem med sv. mašo in trpljenjem Kristusovim? *Stegenšek.*

Privilegia, quibus gaudet suburbana parochialis Ecclesia b. Virginis Mariae, matris misericordiae Marburgi nuper aedificata et consecrata. Auctore Dr. Michaele Napotnik, Episcopo Lavantino. Marburgi 1907, str. 40. Na Slovenskem je doslej edino svetišče na Sv. Gori pri Gorici imelo časten naziv »basilica«. V posebni avdijenciji dne 7. novembra 1906 je prevzvišeni knezoškof Lavantinski to odliko osebno izprosil neposredno od sv. očeta tudi za Marijino cerkev v Mariboru, ki je bila l. 1900 posvečena. Pričujoča knjižica, katero je prevzvišeni nadpastir razdelil duhovnikom svoje škofije, podaje v jedrnat latinščini opis cerkve, zgodovino čudodelne podobe Marijine, papeški odlok in predprave, ki pristojajo baziliki kakor tudi odlok, s katerim je kapitol liberianske bazilike v Rimu pridružil mariborsko cerkev Mariji Veliki v Rimu. Odloki so priobčeni tudi v slovenskem in nemškem jeziku. Ob koncu knjižice je v latinščini opisana tridnevna svečanost, s katero se je proslavilo imenovano odlikovanje. Knjižico krasi pet prav ličnih slik, ki predstavljajo zunanost in znotranost nove bazilike. *F. K.*

P. Karl Streit S. V. D. Katholischer Missionsatlas. 1906. Obsega 28 listov v obliki 31 × 26,5 cm s 155 večjimi in manjšimi zemljevidi, imenikom 12.000 po abecedi razvrščenih krajev in misijonskih postaj in s priloženim vezkom »Statistische Notizen zum katholischen Missionsatlas« 1906, fol. 28 str. Izdala je delo misijonska tiskarna v Steylu in stane v platno vezano 10,80 K. Kdorkoli čita razne misijonske liste in misijonska poročila, bo rabil z največjim pridom ta atlas; ako

bode poročilo vezal z gotovimi kraji, si bo s časom ustvaril jasno in pregledno sliko o razširjanju, bojih in naporih katoliške cerkve po celem svetu in se mu ne bode to, kar je čital, razblinilo v meglene predstave. Zastareli Herderjev Missions-atlas je zaznamoval večinoma le škofjske meje in mesta, Steylski pa je našel prostor za vse večje misijonske postaje, katoliške in protestantske. Zanimivo je videti, kako si stojijo skoro vsepovsod med pagani naši misijonarji nasproti z evangeličani raznih barv in družb; so nekatere pokrajine, kjer skoro edino protestanti misijonarijo in so jih takorekoč prepregli z mrežo svojih postaj. V kratkem izide v istem založništvu zgodovina modernih katoliških misijonov, osnovana na podlagi našega zemljevida. Delo se bo glasilo: »P. Friedr. Schwager, S. V. D. Die katholische Heidenmission der Gegenwart.« Priporočamo ta dela, ker je ravno dandanes potrebno, da se katoličani čimbolj zanimamo za razširjanje katoliške cerkve po celem svetu, za početke morda njenih največjih triumfov v svetovni zgodovini.

Stegenšek.

Homiletika in katehetika.

Pastirski listi. Spisal, zbral in priobčil Dr. Mihael Napotnik, knezoškof Lavantinski. V Mariboru, 1906. V lastni založbi. — Natisnila tiskarna sv. Cirila. — Vel. 8^o, strani 756.

Najobširnejša knjiga, ki je lanskega leta v slovenskem slovstvu zagledala beli dan. Naš ponos, naša čast, da jo je izdal cerkveni knez ter ž njo, kot z dragoce-
nim biserom, obogatil slovensko slovstvo sploh, posebej pa še slovensko homiletično književnost. Namen le-te knjige razloži visoki izdavatelj sam, ko pravi v predgovoru: »Od večkaterih strani so mi bile izražene želje, da bi naj zbral in v posebni knjigi priobčil vse svoje doslej objavljene pastirske liste, katerih mnogo ni več dobiti, ker so večinoma razdeljeni, čeprav so nekateri izšli še v drugi izdavi. Da bi po svojih močeh ustregel blagim željam, sem zbral ter popravil, pomnožil in v pričujoči knjigi na svetlo dal pastirske liste, ki sem jih do sedaj poslal čislanim duhovnikom in cenjenim vernim Lavantincem. Privzel sem še skupne liste avstrijskih škofov do dragih vernikov, ker so postali moja last, ko sem pomagal nekatere izdelovati in sem radovoljno vse podpisal.« Vseh zbranih pastirskih listov je 45, med njimi je 13 skupnih pastirskih listov vseh avstrijskih škofov. Med pastirskimi listi lavantinskega knezoškofa samega je le nekaj kratkih naznanil in odredb gledé važnih cerkvenih dogodkov, vsi drugi so obširna razlaganja raznovrstnih verskih nauk, ki dokaj presegajo navadni obseg pastirskih listov. Taka temeljita razlaganja so: O vrhovnem poglavarju katoliške cerkve (str. 33.), o češčenju in pónemanju sv. Jožefa (str. 116.), o resnici, da je naša sveta katoliška cerkev božja naprava po svoji ustanovitvi in razširjatvi, po svojem trajnem obstanku, po svojih lastnostih in posebnostih (str. 144.), o sveti Družini Nazareški (str. 182.), o neskončni ljubezni Jezusovi v zakramentu altarja in v povratni ljubezni kristjanov do Jezusa (str. 199.), o molitvi: Češčena Marija (str. 218.), o umivanju nog dvanajstih apostolov (str. 270.), o angelih, zlasti pa o njih slavnem vodniku, sv. nadangelu Mihaelu (str. 286.), o sedmerih žalostih in bolečinah Matere božje (str. 356.), o Kristusu, Bogu-človeku, ki živi in kraljuje, zapoveduje (str. 402.), o najvišem zmagoslavju Jezusa Kristusa, o njegovem častitem vstajenju (str. 452.), o najsvetejšem Srcu Jezusovem (str. 504.), o brezmadežnem spočetju preblažene device Marije (str. 579.), o presvetem rožnem vencu (str. 622.), o življenju in delovanju sv. Cirila in sv. Metoda (str. 672.). V le-teh pastirskih listih ne bode našel samo propovednik in veroučitelj za propovedi in verska predavanja snovi v izobilici, temveč i znanstveni raziskovalec najrazličnejše podatke in vire o dotičnem predmetu. Njegova prevzvišenost ne poda

namreč samo jasnega in mnogostranskega pouka o imenovanih tvarinah, temveč navede v opombah obsežno zbirko najboljših učenih del o predmetu, ki ga razlaga. Glej v tem oziru posebno pastirski list o sv. Cirilu in Metodu, ki je nad črto oduševljen slavospev na zasluge slovanskih apostolov, pod črto pa je znanstven pregled o vsej književnosti, ki se njiju tiče; točnejšega ne najdeš v slovenski slovstveni zgodovini.

Ob sklepu obširne knjige pridejan je prinos k zgodovini imenovanja, potrjuje nja in posvečenja vsakočasnega knezoškofa lavantinskega po knezunadškofu solno-graškem z nekaterimi nagovori izza slavnostnih dni imenovanja, oziroma posvečenja in intronizacije Njegove prevzvišenosti, sedanjega knezoškofa lavantinskega.

Dr. A. Medved.

Leichtfaßliche Christenlehropredigten für das kath. Volk. Herausgegeben von P. Paulus Schwillinsky, Benediktiner von Göttweig und Pfarrer, umgearbeitet von P. Engelbert Gill, O. S. B. Erster Band: Von dem Glauben. Zweite, umgearbeitete Auflage. Graz und Leipzig. Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff). 1905. — 8°. + 289 str. Cena broš. 3'60 K.

»Dandanes se jih mnogo trudi, človeka v vseh le mogočih stvareh poučevati in izobraževati. Vse zaklade spoznanja in raziskovanja v naravi človeku otvorijo, najrazličnejše stroke znanosti ljudstvu razodevajo, z velikimi žrtvami se skrbi, da se ljudje od prve mladosti vse naučijo, da so sposobni za življenje in da tu na zemlji najdejo časni blagor in zemeljsko srečo. A veliko višji smoter, kakor za zemeljski blagostan skrbeti, nam je Bog odločil. Mi moramo po spoznavanju Boga in vsega, kar smo mu dolžni, z drugimi besedami: po sveti veri večno zveličanje doseči. Da le-ta večni smoter, ki vse zemeljske zadeve tako visoko nadkriljuje, kakor nebo zemljo, dosežemo, se moramo istotako potruditi, Boga in njegovo sveto voljo bolje spoznati, naukov svete vere se trdno okleniti s svojim srcem; da! pouk v sveti veri je brez dvoma najpotrebnejši pouk, ker nas uči, kaj moramo storiti, da Bogu služimo in se večno zveličamo.« S temi lepimi in resničnimi besedami otvori Schwillinsky svoj dokaj obširni krščanski nauk, razdeljen na tri dele. Prvi razpravlja o veri. V 81 govorih, katere sam imenuje propovedi, razloži natančno 12 členov apostolske vere. Važnejšim resnicam je posvečenih več govorov, kakor o božjem usmiljenju, o božji previdnosti, o Kristusovem trpljenju, o Kristusovem vstajenju, neumrjčnost človeške duše je celó predmet peterim propovedim. Le-ti krščanski nauki niso izvorni, temveč, kakor izdajatelj sam priznava, so posneti po dr. Jakobu Schmittu, dr. Schusterju, po Kistu, posebno pa po nepozabljivem dr. Albanu Stolzu. V predgovoru pravi, da je le-te propovedi imel pri jutranji službi božji v obliki, v kateri jih je izdal. Nekatero se nam zdijo nekoliko prekratke! Izdelane so prav marljivo, snov je lepo razvrščena, oblika je po vsem lahko umljiva in poljudna. Dušnim pastirjem bo Schwillinsky dobro ugajal; a pripomniti je, da imamo Slovenci v tej stroki enakovredna, izvrstna dela Tomaža Mraza, Simona Zupana, Antona Veternika i. dr.

Dr. A. Medved.

Male zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze za katoliško mladino nižjih razredov občin ljudskih šol. Spisal Janez Panholzer, Nj. svetosti tajni komornik, kn. nadškof. duh. svetovalec in župnik. Poslovenil Janez Evang. Kociper, katehet v Ljutomeru. Izvirnik so potrdili vsi avstrijski škofje, zbrani na Dunaju, dne 19. novembra 1901. Z 51 podobami. Cena vezani knjigi 50 vinarjev.

Po naročilu preč. kn. šk. lavantinskega ordinarijata se ima slovenski prevod omenjenih zgodb z začetkom šolskega leta 1906/7 vpeljati v nižje razrede ljudskih šol Lavantinske škofije.

Prav z velikim veseljem pozdravljamo »Male zgodbe«, ki nam jih je podal g. Jan. Ev. Kociper v krasni slovenski obliki. Prevod ga je gotovo stal veliko truda, če pomislimo, da mora glede vsebine povsem odgovarjati originalu, glede oblike pa zadostiti zahtevam, ki jih tirja duh slovenskega jezika.

V naslednjem nameravamo izraziti nekaj misli, ki so se nam porajale pri temeljitem proučevanju tega prevoda.

Na str. 3. je prevedel nemški: »Es werde Licht«. — »Bodi luč«... V Lampetovih, Lesarjevih, Skuhalovih in Volcevih zgodbah pa nahajamo: »Bodi svetloba«, kar se nam boljše dozdeva.

Na str. 9. prevaja: »Die Fugen bestreiche...« — »Razpoke zamaži...«, boljši izraz: »Špranje...«

Na str. 16. je majhna nepravilnost v prevodu: »... daß der Kerkermeister ihn lieb gewann. Dieser übertrug dem Josef sogar die Aufsicht...« — »Jožef je našel milost pri nadzorniku ječe, ki mu je celo izročil nadzorstvo...« Torej je postal Jožef »nadzornik Nr. 2!«

Na str. 29. čitamo: »Sie (Wachteln) konnten leicht gefangen werden.« — »Lahko so jih polovili.« Ali so bili tako lačni, da so vse polovili?!

Na str. 41. se nam nepravilno dozdeva: »Tudi zapovedani dar za uboge prineseta...« Ali sta se dva goloba (dar) izročila ubogim?!

Na str. 4. smo opazili nedoslednost v izrazu: »Viele dieser Engel wurden hoffärtig...« — »Veliko angelov se je prevzelo...« »Die hoffärtigen Engel wurden besiegt...« — »Napuhjeni angeli so bili premagani.«

Nedoslednost v izrazu se kaže tudi na str. 9.: »Auch sollst du von jeder Art der Tiere ein Paar mit dir... nehmen, von den reinen Tieren aber je sieben Paare.« — »Tudi vzemi od vseh živali, kar jih je, po dvoje v ladjo; od čistih pa po sedem parov!« Prej bi kazalo; en par, da se bolj markira število čistih živali: sedem parov.

Hvalevredno smo opazili, da se prevajatelj tupatam ne drži krčevito originala, ter marsikaj dostavi, kar dotično zgodbo bolj pojasni. N. pr. na str. 5. dostavlja molitvico na čast angelu varihu, povzeto po katekizmu. — Prav je tudi pristavil na str. 8.: »Pred raj pa je postavil angela z ognjenim mečem.« — Zaradi lepšega pregleda je tudi na str. 27. desetero stisk, ki jih je Bog poslal nad Faraona in egiptovsko ljudstvo, numeriral.

V slovniskem oziru bi sledeče pripomnili:

Na str. 3.: »... in rasle so cvetice...« Sket pravi, da ta oblika glagola »ni za pisno slovenščino.« Cf. A. Janežičeva slovenska slovnica, priredil in predelal dr. Jakob Šket, c. kr. profesor. Deveta, predelana izdaja. § 162 št. 5.

Na str. 6.: »Splela sta figovo listje...« V pisni slovenščini se rabijo polne oblike: spleta. Cf. A. Janežič, op. cit. § 162 št. 2.

Na str. 13.: »Nakolje drv za žgalno daritev...« Boljša oblika: »nakala.«

Na str. 16.: »... in grozdje je zorilo na njih.« Glagol: »zorim — eti« se rabi tukaj v neprehajalnem pomenu, torej: grozdje je »zorelo.«

Na str. 20.: »... že pred vratmi izgovarjajo...« Čemu je »m« vrinjen? Na str. 57. pa ima pravilno: »Ležal je pred bogatinovimi vrati...«

Na str. 27.: »Štirnajsti dan tega mesca...« Rodilnik: »mesca« ni pravilen, ker se v samostalniku: »mesec« »e« ne izpahuje, torej: meseca. Cf. A. Janežič, op. cit. § 65 a).

Na str. 39.: »... ki so po noči bdeli.« Glagol se glasi: bedim — eti, tedaj: bedeli.

Zapazili smo tudi, da se nepregibni oziralni zaimek »ki« dosledno rabi tudi tam, kjer je zvezan s kakšnim predlogom n. pr. (str. 7.), ki iz nje (str. 15.), ki v njem (str. 20.), ki ste mi pripovedali o njem (str. 21.), ki iz nje (str. 25.), ki na njem stoji, ki se po njej (str. 28.), ki bi v njej (str. 32.), ki je na njih (str. 35.), ki so v njem (str. 46.), ki imam nad njim (str. 77.), ki so v njem — oblike, ki so sicer pravilne (Cf. Fr. Levec, Slovenski pravopis, pag. 13 q), a nerodne in za jezik spotkljive.

Tiskovne pomote se nahajajo na str. 19.: »Ob vse otroke me spraviti...« — mesto: spravite. — Na str. 43.: »...padejo prednje in ga molijo.« Mesto: predenj.

Na str. 4. bi se lahko v originalu pristavila citacija navedka: »Najvišjemu hočemo biti enaki; nad zvezde hočemo postaviti svoj prestol.« (Iz. 14, 13, 14.)

»V vedni zvezi z zgodbo podajajo se učencem te (doljne) skupine nauki iz katekizma.« Anton Zupančič, Duhovno pastirstvo, drugi popravljeni natis, str. 245.

Tega navodila se je držal avtor (Panholzer), ko nam ob koncu nekaterih zgodb z besedilom katekizmovim podaje nauke, ki se izvajajo iz dotičnih zgodb. Želeli bi samo, da bi se to navodilo kolikor mogoče pri vsaki zgodbici uporabilo. Tako n. pr. bi lahko dostavili ob koncu 1. zgodbičice stare zaveze iz »Malega katekizma« odgovor na vprašanje 13 & 23, 4. zg. vpr. 52; 5. zg. vpr. 27; 8. zg. vpr. 28 (drugi del); 12. zg. vpr. 124; 21. zg. vpr. 143; 28. zg. vpr. 132; 32. zg. vpr. 58; 1. zg. (nove zaveze) vpr. 28 (drugi del); 2. zg. vpr. 119, 60, 64; 3. zg. vpr. 120, 137; 5. zg. vpr. 60, 61, 70 (1); 6. zg. vpr. 69 (4, 5), 70 (2); 7. zg. vpr. 70 (3); 8. zg. vpr. 70 (4); 11. zg. vpr. 73 (1, 2, 3); 12. zg. vpr. 73 (4); 23. zg. vpr. 108 (1); 24. zg. vpr. 196; 31. zg. vpr. 78; 32. zg. vpr. 79; 33. zg. vpr. 80; 35. zg. vpr. 81; 36. zg. vpr. 84; 37. zg. vpr. 97; 38. zg. vpr. 93 (3); 39. zg. vpr. 85; 40. zg. vpr. 89, 90; 42. zg. vpr. 94.

Konečno bi še omenili, da je tudi Jožef Volc priredil »Kratke zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze« in sicer bolj prosto po Panholzerju. Prevod je dober, pa škoda, da sta hkrati izšla dva prevoda istega dela. Knjigotržci bodo pač skušali oba razpečavati med šolsko mladež. Za Lavantinsko škofijo je veljaven Kociperjev prevod.

J. Vogrin.

Sociologija.

Geremia Bonomelli, Bischof von Cremona: **Religiös-soziale Tagesfragen.** Fünf Pastoralsschreiben ausgewählt und übersetzt von Dr. Valentin Holzer. Wien und Leipzig 1906. K. u. k. Hofbuchdruckerei und Hof-Verlags-Buchhandlung Karl Fromme. 8^o. XVI, 233 S. K 3.

Kremonski škof msg. Geremia Bonomelli je znan po svojih spisih daleč čez meje svoje domovine. Dr. Holzer, ki je izdal pred nekaj leti njegovo delo o cerkvi v nemškem prevodu (1903), je zbral v navedeni knjigi petero deloma jako obširnih pastirskih listov o vprašanjih, ki zanimajo in vznemirjajo danes širono javnost. Tako je knjiga sama v sebi nekako celotna, če tudi ni zasnovana kot enotno delo. Prevod se bere v obče prav gladko.

Prvi pastirski list govori o »slobodi mišljenja« in presoja temeljito to priljubljeno frazo (str. 1—32). Prav lepo razlaga, da je resnica merilo duha, kraljica misli, da ima človek moralčno dolžnost ukloniti se resnici in sprejeti jo, če je tudi morda ne dosega s svojim umom. — Drugi list »o morali brez religije« (str. 33—76) razpravlja o teonomni morali, ki jo hrani in uči katoliška cerkev, ter presoja in zavrača druge moralne sisteme. — Predmet tretjega lista je vprašanje, ki je postalo v minulem letu za nas velikega pomena, o »slobodni« šoli. Ta list je, kakor poudarja Dr. Holzer, posebno zanimiv: prvič zaradi osebe pisateljve, čigar besede

radi navajajo liberalni listi, kadar jim pride prav; drugič izvemo iz njega, kako sodijo o »slobodni« šoli v državi, kjer jo že imajo. B. dokazuje, 1. da je »slobodna« šola nekrščanska, da, brezbožna, 2. da je protisocialna, 3. da zatira najsvetejšo slobodo, t. j. versko in 4. da je v resnici nemogoča. — Tudi štrti list je za nas aktualen; razpravlja namreč o ločitvi zakona (str. 187—180). Peti razlaga razmerje med duhovščino in moderno družbo (str. 131—233).

Knjigi želimo mnogo čitateljev posebno tudi v posvetnih krogih. Stroga analiza in obzirna kritika načel, ki jih mnogi tem glasneje zagovarjajo, čim manj razmišljujejo o njih, more roditi le dobre sadove. Priporočena pa bodi pred vsem duhovnikom. O predmetih, ki jih obravnavajo Bonomellijevi pastirski listi, bode treba v bližnji prihodnosti še mnogo govoriti — in dobro govoriti. Hvalevredno je, da stoji na početku vsakega lista natančen pregled in je tako olajšano iskanje.

Lukman.

Das soziale Wirken der kathol. Kirche in Österreich Bd. IV., H. 1: Diözese Laibach (Herzogtum Krain). V. Dr. Josef Gruden Laibach, 1906. Verlag der Leo-Gesellschaft in Wien. Str. 97.

Pod vplivom propadlega časnikarstva in znanih »objektivnih« poročil izvestnih faktorjev imajo tujci, zlasti Nemci uprav gorostasne pojme o naših razmerah in o delovanju slovenske duhovščine. Z ozirom na to človeka res veseli lepa slika, ki nam jo g. pisatelj razgrinja v tej knjigi o socialnem delovanju kat. cerkve na Kranjskem. Ker mu je bil odkazan primeroma tesen prostor, imajo tudi posamezni odstavki bolj statističen značaj, kar pa je resnici le v prid in podaje jasen pregled o raznih dobrodelnih napravah, ki jih je ustvaril katoliški duh. Sicer pa preveva delo tudi topel patriotizem brez bombastičnih fraz, in kot strokovnjak v zgodovini se ozira g. pisatelj pri vsaki priliki tudi na prošlost, kolikor mu dopušča prostor in kjer so dobili viri.

V uvodu najprej kratko oriše postanek, razvoj in sedanje stanje ljubljanske škofije, potem pa si razdeli stvarino v naslednjih 5 odsekov: I. Religiozno življenje; II. vzgoja in pouk; III. splošna ljudska izobrazba; IV. karitativno delovanje katol. cerkve; V. socialno delovanje v ožjem pomenu. V »dostavku« še kratko razloži, kako so zlasti trije katoliški shodi v Ljubljani močno pospešili socialno delo in organizacijo. V resnici, katoliška cerkev je med slovenskim ljudstvom na Kranjskem velesila, ki v vseh strokah javnega življenja blagodejno vpliva, zida, popravlja in pomaga, dočim so njeni sovražniki brez plodovitih idej in pozitivnega socialnega dela raztepeni med seboj ter jih družijo edinole »protiklerikalne« fraze, oziroma sovraštvo do krščanstva.

Na versko-cerkvenem polju v ožjem pomenu so jako bujno razvite razne bratovščine in nabožna društva. Dotični odstavki so jako važni za zgodovino pa za versko-ljudsko psihologijo. Zelo mnogoštevilne so tudi razne vzgojevalno-poučne ustanove in štipendije. V tem in še marsikaterem drugem oziru je duhovščina ljubljanske škofije res vzor požrtvovalnosti, delavnosti in praktičnega, dalekovidnega pogleda.

Tudi pri narodnih in obče izobraževalnih podjetjih je kat. duhovščina krepko sodelovala, v zahvalo so jo pa nasprotniki, ko je niso več potrebovali, potisnili v stran in pa še z blatom ometali. A tudi laikov živega katoliškega prepričanja, ki so iz motivov krščanske ljubezni mnogokaj dobrega storili, ima ljubljanska škofija lepo število. Zlasti novejši čas na socialnem polju laiki prav marljivo delujejo in vodijo razna društva. Socialna organizacija je res krasno razvita.

Delu želimo prav mnogo paznih čitateljev; marsikoga bode navdušilo za socialno delo, marsikomu odprlo oči, kaj bi še se dalo storiti tu in tam. Ob enem

pa želimo, da bi kmalu mogli poročati o sličnih spisih, ki bi nam predočili socialno delovanje kat. cerkve še v drugih slovenskih škofijah. Majhni smo in slabotni, a zadnji nismo.

F. K.

Nabožno slovstvo.

»Der katholische Priester in seinem Leben und Wirken«. Geistliche Lesungen von Dr. Josef Walter, Stiftspropst in Innichen. Zweite vermehrte Auflage. Drittes Tausend. Brixen 1904. Verlag der Buchhandlung des kath.-polit. Pressvereines. Cena knjige ni povedana.

Pisatelj te 475 strani obsegajoče knjige je dobro znan že po drugih poljudnih, za krščansko življenje vernikov zelo praktičnih knjigah, oziroma molitvenikih. Izdal je dosedaj molitvenike, kakor o sv. rožnem vencu, o najsv. zakramentu, o sv. Duhu in njegovih milostih in darovih, o pobožnosti do presv. Srca Jezusovega, o sv. maši. Nekatere knjige imajo po več, celo po šest izdaj, znamenje, kako so se prikupile vernemu ljudstvu. Pričujoča knjiga je pa namenjena voditeljem vernega ljudstva, dušnim pastirjem, katoliškim duhovnikom. Kakor vsak vernik potrebuje vzora, idejala pravega krščanskega, katoliškega kristjana, tako tudi katol. duhovnik potrebuje vzora, pravega, dobrega, gorečega katoliškega duhovnika, duhovnika res po Srcu božjem. Tak vzor je narisal katol. duhovniku pisatelj v tej knjigi v dveh delih; prvi se ozira na privatno življenje duhovnikovo in ima 12 poglavij, namreč o svečeniškem mišljenju, obnašanju, o premišljevanju, sv. maši, molitvi, učenju, duhovnem berilu, o razvedrilu, o složnosti med duhovniki, o cerkvenem duhu, o spovedi, duhovnih vajah. V drugem delu obravnava pisatelj delovanje duhovnikovo v dušnem pastirstvu, zato govori o gorečnosti, pastoralni modrosti, o tem, kar varuje duhovniku čast (čistost, zmernost, radodarnost), o pridigovanju, o pouku v šoli, o spovedovanju, obiskovanju bolnikov, lepoti hiše božje, o pobožnosti do presv. Srca Jezusovega, o češčenju matere božje, o socialnem delu in o srčnosti.

To knjigo je spisal prošt Walter na željo, da celo na pritisk svojega nekdanjega, sedaj vpokojenega briksenskega škofa Simona Aichnerja.

Knjiga podaja v lepem, neprisiljenem, pristrnem jeziku vzvišeno podobo katoliškega duhovnika. Nima nobenih preučenihih teoretičnih raziskavanj, ne govori visoko in splošno, ampak krepko prepričevalno in navdušeno, ob enem povse konkretno in praktično. Iz knjige lahko čitatelj spozna, da je pisatelj mož učen, ascetično izobražen, prijatelj molitve, premišljevanja, samozataje, mož, ki ima srce za verno ljudstvo in skrbi za njegovo časno in večno srečo, ki se žrtvuje za neumrjoče duše; mož, ki ima že mnogo izkušnje, katero si je pridobil s študijami, z vodstvom bogoslovne mladeži kot nekdanji špiritual v bogoslovnem semenišču in zdaj v dušnem pastirstvu.

Precej spoznaš, da pisatelj pozna popolnoma duhovnikovo dušo, njegovo mišljenje, hotenje, delovanje; da ve za njegove potrebe, težave in nevarnosti, da pa tudi nasvetuje duhovniku potrebnih pomočkov in navodil za njegovo duhovsko življenje in delovanje.

Pisatelj podaja duhovniku naravno, pametno, zdravo, krepko ascetico, ki temelji v naravnem razumu, v razodetju, v morali in ascetični izobrazbi ter večletni duhovnopastirski izkušnji. V svoj spis vpleta mnogo citatov iz sv. pisma, razne izreke in vzglede dobrih, pobožnih duhovnikov, razne primere in pregovore, s tem postane knjiga živa in zanimiva. Prav je tudi, da se je pisatelj v drugi izdaji knjige malo manj oziral na lokalne razmere briksenske škofije, kakor v prvi

izdaji, akoravno tudi v drugi navaja včasih določbe sinode njegove škofije, kar je pa v prid vsakemu duhovniku tudi v drugih razmerah.

Seveda knjiga vseeno ne obsega vsega, kar bi po pravici v njej pričakovali in nekatere stvari so dobremu duhovniku že od drugod znane. Pogreša se zlasti posebno poglavje o samozataji duhovnikovi, o ponižnosti, dalje se premalo ozira na to, kako osobje (žensko) naj ima duhovnik v svoji hiši; tudi poglavje o dnevnem redu duhovnikovem pogrešamo. Vsakdo namreč ve, da je primeren dnevni red duhovniku naravnost potreben, če hoče česa pridobiti in svojim raznim dolžnostim zadostovati. Kolikrat duhovnik toži, da nima časa, da ne more vsega zmagovati; včasih je to res, včasih je pa vzrok le v tem, ker dela vse, kakor pride in kakor se mu zljubi, ker nima pravega dnevnega reda. Če si čas primerno po svojih pravilih in dolžnostih, po svojih lokalnih razmerah, po svojih močeh uredi, če se tega reda pametno (ne suženjsko) in vstrajno drži, bo veliko več storil v istem času, kakor brez reda. Serva ordinem et ordo servabit te. Seveda ta red zahteva včasih vso odločnost, energijo duhovnikovo, ki pa obudi njegovo voljo in značaj za krepko delovanje. Drugače je pa knjiga prav priporočljiva zlasti tudi za to, ker pove, da naj duhovnik, kolikor mu časa preostaja od svojih navadnih duhovnopastirskih dolžnosti, katerih ne sme nikdar opustiti, deluje tudi izven cerkve v snovanju in vodstvu raznih katoliških društev, za organizacijo vernega ljudstva, skratka da naj deluje socialno. Knjiga povsem zasluži, da jo duhovnik uvrsti med ascetični oddelek svoje knjižnice.

Janez Pristov, S. I.

Sveta družina, vzor krščanskim družinam. — Nauki in molitve v posnemo in češčenje svete družine nazareške. Spisal J. M. Seigerschmied, duhovnik ljubljanske škofije. — Dasi imamo že lepo število nabožnih knjig, vendar je s tem-le molitvenikom družba sv. Mohorja še neko vrzel v naši nabožni literaturi spolnila.

Zdaj, ko se je tolikanj času primerna družba v čast najsvetejše družine povsod tako lepo razširila, je treba take nabožne knjige. Knjiga bo dobro služila za premišljevanja v mesecu januariju, nekako tako, kakor šmarnice v majniku. Dušni pastirji jo naj tudi v tem smislu priporočajo vernikom v premišljevanje. Na ta način bi se tem bolj dosegel društveni namen: češčenje (z vsakdanjo molitvijo) in pa posnema sv. družine. G. pisatelj bi nam bil ustregel še bolj, če bi bil v knjigo sprejel krasne pastirske liste naših škofov o sveti družini. Tudi bi bilo lepo, če bi bil morda v začetku navedel kak vir za ta premišljevanja.

Veseli smo pa, da je molitveni del prirejen po besedilu, ki se je dosegel v prosep edinosti v cerkvenih molitvah.

J. Č.

V.

Raznoterosti.

Napoved sinode za 1. 1600. v Gorici.

Ill:^{me} atque R:^{me} Princeps, D^{ne} gratiosissime:

Receptis uigefimo feptimo die, elapfi Menfis Septembris apud proxam ordinariam Postam Ill:^{mae} Ampl:^{nis} Vrae humanissimis litteris, Datis Vtini XVII. die eiusdem Menfis, quibus feptem inclusa erant Exemplaria, ibidem imprefsa: tria Ill:^{mae} Ampl:^{nis} Vrae Sigilli Apprefione, manusque propriae Subfignoe munita, Indictionis

nimirum futurae Dioeceseanae Synodi, Styriae, Carniolae & Carinthiae, Provinciarum (nečitljivo) ineuntis Mensis Novembris Goritiae in Parochiali Ecclesia celebrandae, quinque uerò Monitionum ad Vniuersum Clerum Aquileien: Diaecesis: affixi e uestigio unum ex prioribus, iuxta mentem, mandatumque Ill:mae Ampl:nis Vrae Valuis Ecclesiae meae Parochialis. Reliquorum autem duorum, alterum Parocho in Feiftriz, alterum uerò Parocho S:ti Georgij prope Raichenek, per proprium hifce diebus transmittam Curforem: per patentes, noie imprimis Ill:mae Ampl:nis Vrae nec non Officij Archidiaconalis nomine, feriole illis praecepturus; ut et ipsi suarum Ecclesiarum Valuis, ad totius Cleri directionem derepentè affigant. Porro Monitionum Exemplariorum, unicum meum in Vsum reseruaturus, consignabo reliqua tria, pro tribus praecipuis Parochis: Ecclesiarum in Feiftriz, S:tae Crucis & S:ti Georgij diftrictè itidem apud eundem Cursorem eis inhibendo, ut illis uifis, perlectis, pensatis, alioquin bene impfis, reliquo et Clero, ad eius Instructionem ea communicent; & quod Ill:ma Ampl:do Vra Ordinaria Autoritate impfentiarum nobis omnibus & Singulis exequendum paternè iniungit, ad amufim exequantur. Quantum itaque à quouis eorum pfitum fuerit, deinceps post reuersionem (jedna beseda, ki se ne da brati), ad eos destinandi, si necefsitas postulauerit Ill:mae Ampl:nf Vrae significaturus sum.

Caeterum, cum pestis malum per totum Archidiaconatus mei Tractum adeo inualuit, ut in eo nullus ferè locus reperiatur (quod equidem dolens gemensque refero) quem flamma haec Incendiumque funestum, hoc tempore summa non quatiat affligatue uehementia; cum tamen Tractus nobis adiacentes Carniolae, Carinthiae, Vallisque Sauiinae, fausta potiuur ualitudine: Dubium mihi est, utrum Profectio noftratum ad cõmemoratam pernecefsariam Synodum, Goritienfibus horrorem aliquem paritura est, an uerò non? Cum enim Goritienfes, Italiae utpote finitimi, nris Graecenfibus, hoc in casu, nescio utrum timidiore, an uerò cautiores, prouidentiores esse uideantur; nobisque aequaliter uniuersis Vallis Drauiniae Incolis, à Graecenfibus, ob conceptum de Pestis aegritudine formidinem accessus ad eos, non longo antè tempore per publicum Edictum, Portae Ciuitatis eorum affixum praclusus interdictusque fit: nulla prorsus habita ratione fidei seu testimonij cuiuscunque, idem nobis à Goritienfibus euenturum autumo, uereorque uehementer. Ne itaque incalsum itineri accingamur, neue Expenfae inutiliter erogentur: Gram profecto peculiarem, peculiaribus Officiis demisse promerendam Ill:ma Ampl:do Vra factura est, si quamprimùm hac de re suum per lras, mihi ad meam, totiusque Cleri Directionem gratiofe patefecerit Iudicium, sententiamque. Deus ter Opt: Max: dignetur per merita dilectiffimi filij sui unigeniti, Dni nri JESV Christi, Ill:mam Ampl: Vram, saluam & incolumem nobis quam diutiffime conseruare. Cuius paternae grae me, meaque oia demiffiffimè commendo.

Datae Gonouicij, 2. die Octobris. Anni MDC.

Ill:mae atque Rmae Ampl:nis Vrae

Seruus, filiusque in Xro Subiectiffimus

Greg. Klus Archid: Patriarchalis
& Parochus Gonouicefis m. p.

Naslov zunaj:

Ill:mo atque R:mo in Christo Principi

Domino. Dno Frcifco Barbaro

(Dei se ne da brati) et Apostolicae Sedis gratia

et Patriarchae Aquileiae etc

meo gratioso, Patrique in Xpo

Obferu:mo

Izvirnik v nadškofijskem arhivu v Vidmu (Udine).

E. Trstenjak.

Irenejevo delo »Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος« najdeno. V decembru l. 1904. je našel arhimandrit lic. dr. Karapet Ter-Mëkërttschian v nekem rokopisu cerkve Matere božje v Erivanu armenski prevod Irenejevega dela εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, ki je bilo dosedaj znano samo po imenu iz Evzebijeve cerkvene zgodovine (HE V, 26: ἀλλὰ γὰρ πρὸς τοῖς ἀποδοθεῖσιν Εἰρηναίου συγγράμμασιν καὶ ἐπιστολαῖς φέρεται τὴν αὐτοῦ πρὸς Ἑλληνας λόγος . . . καὶ ἄλλος, ὃν ἀνατίθεικεν ἀδελφῷ Μαρκιανῷ τοῦνομα εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος . . . ed. E. Schwartz p. 498, 7). V januariju t. l. je izdal imenovani armenski učenjak s svojim rojakom lic. dr. Ervandom Ter-Minassiantz ta važni spomenik v armenskem jeziku in nemškem prevodu v znani zbirki Texte und Untersuchungen. Hsg. v. A. Harnack und C. Schmidt. III. Reihe. I. Bd. I. Heft. O novo najdenem delu izpregovorimo o priliki več.

Lukman

Popravek.

V poročilu o knjigi »Privilegia, quibus gaudet suburbana parochialis Ecclesia b. Virginis Mariae . . . na str. 231. je k prvemu stavku: Na Slovenskem je doslej edino svetišče na Sv. Gori pri Gorici imelo časten naziv »basilica« — dodati naslednje pojasnilo:

Enako odlikovanje mariborske cerkve je bilo objavljeno v lavantinskem zakonniku št. I, izd. 15. jan. 1907, str. 1. Ko je bilo poročilo o omenjeni knjigi že tiskano, prinesel je uradni list goriške nadškofije (Folium periodicum) v št. III. z 26. marca 1907 str. 35 papeški odlok, s katerim se svetogorski cerkvi podeli časten naziv bazilika. Ta odlok je podpisan dne 19. novembra 1906, dočim je sv. oče mariborski cerkvi dal ta naziv že dne 7. novembra i. l. in je kongregacija sv. obredov lastnoročni odlok sv. očeta zabeležila v svoje zapisnike dne 12. novembra. Potemtakem bi bila mariborska cerkev prej dobila to častno odliko, toda v knjigi »Privilegia . . .« na str. 21. beremo, da je svetogorski cerkvi bil podeljen imenovani častni naziv že 28. aprila 1906, javni dokument je pa izdan šele 19. nov. i. l. Zato so tudi časniki že lansko leto prinesli to novico.

F. K.



Raznolost.

I.

Mesijanski psalm XLIV.

(Konec.)

V. 10. b. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.¹

Kraljica stoji na tvoji desni v zlato prevezenem oblačilu oblečena v pisanino.

S tem verzom pričenja psalmist slaviti in hvaliti lepoto kraljice.

Astitit אָסִיטִית (nizebah) 3. f. sg. pf. nifal od אָזַב (jazab) postaviti se, stati. Regina אֲשֵׁר (šegal) ἡ βασίλισσα. Šegal pomeni prvotno pohót, telesni spoj, prileg, nadalje priležnica, pa tudi glavna soproga orijentalkega kralja, ki je imel navadno veliko žen. V poslednjem pomenu prevaja sv. Jeronim: coniux. Kdo je regina v mesijanskem psalmu? Sv. očetje enoglasno trdijo, da sv. cerkev: De Ecclesia iam verba facit, pravi sv. Bazilij o tem verzu.² Per reginam hic religiosissimam Christianorum Ecclesiam intelligit, quam antea idolis ac simulacris ad dictam Christus Rex sibi desponsavit propter illam nimirum fidem, quam in eum habuit; quae ideo regina esse dicitur, quia animi perturbationibus imperat ut domina, et quia simul cum sponso suo Christo conregnat in coelesti regno.³ Enako govorijo latinski razlagavci n. pr. Kasiodor,⁴ sv. Hieronim,⁵ sv. Avguštin.⁶

A dextris tuis אֲשֵׁר יְמִינֶךָ (limineka), 1 = na, יָמִינֶךָ (jamin) suf. 2. m. sg. na desnici tvoji. Vidisti insignem honorem? Vidisti summam dignitatem?⁷ Dextera honorabilis pars est sponsi, quem caput esse constat Ecclesiae.⁸

In vestitu deaurato אֲבִיבֵי אֲזָהָב (beketem ofir) ketem st. c. sg. pesniški izraz za אֲזָהָב zahab ali אֲזָהָב paz zlato, septuaginta: ἐν ἑματισμῷ διαχρύσω

¹ Stetit coniux in dextera tua in diademate aureo. Sv. Hieron.

² Migne P. gr. XXIX. col. 407.

³ Eythymius Zig., Migne P. gr. CXXVIII. col. 498.

⁴ Migne P. l. LXX. col. 324. — ⁵ Epist. LXV, Migne P. l. XXII. col. 633.

⁶ Migne P. l. XXXVI. 509. — ⁷ Sv. Chrysostomus, P. gr. LV. col. 199.

⁸ Cassiod. op. cit. col. 324.

v zlato prevezenem pretkanem oblačilu, v hebr. v ofirskem zlatu, okinčana z lepoticjem, z dragotijo iz ofirskega zlata (in diademate aureo s. Hier.), ki je slovelo v starodavnih časih najbolj. O legi zlatorodnega ofira razlagavci še niso edini. Najverojetnejše je neka pokrajina v južni Arabiji. Nekateri mislijo na Indijo ali še bolj vzhodne kraje.¹ Jeronim meni: Ophir vel a loco Indiae, vel a colore nomine indito.² V mističnem pomenu razlaga tradicija: in vestitu deaurato h. e. in spiritualibus dogmatibus, iisque intertextis ac variegatis; quippe quae venuste et religiose se ipsa exornet,³ cunctis plena virtutibus.⁴

Circumdata varietate, περιβεβλημένη πεποικιλμένη, v hebr. ni tega. Septuaginta je menda vzela ta dostavek iz 14. (v vulgati 15.) verza circum amicta varietatibus.

Varietas = vestes versicolores, abstractum pro concreto,⁵ pisana obleka, pisana tkanina. Quoniam non unius speciei sunt dogmata sed diversa variaque, morales ac naturales, et mysticos sermones complectentia, idcirco scriptura dicit sponsae vestitum variegatum esse.⁶ Sv. Avguštin pa razlaga varietas o različnih jezikih. Vestitus reginae huius quisest? Et pretiosus et varius est: sacramenta doctrinae in linguis omnibus variis. Alia lingua afra, alia syra, alia graeca, alia hebraea: faciunt istae linguae varietatem vestis reginae huius. Quomodo autem omnis varietas vestis in unitate concordat, sic et omnes linguae ad unam fidem. In veste varietas sit, scissura non sit.⁷

V. 11. Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam: et obliviscere populum tuum et domum patris tui.

Sliši, hči, in glej in nagni svoje uho, in pozabi svoje ljudstvo in hišo svojega očeta.

Nekateri sv. očetje menijo, da je govoreča oseba v tem verzu Bog Oče. Persona Patris inducitur loquentis . . . ad sponsam Filii sui,⁸ ad Ecclesiam.⁹ Večina pa smatra za govoreči osebek preroka-psalmista. Alloquitur propheta reginam istam, alloquitur eam tamquam unus de patribus.¹⁰

Audi אָזְעִי (šime'i) 2. f. sg. imper. Kal od אָזַעַ (šam'a) poslušaj filia הָעֵי, hēi,

et vide. אֶרְאֶה (ure'i); 2. p. f. sg. imper. Kal od רָאָה (ra'ah) in veznik רְאֵה (na to, kar pravim),

et inclina אֶתְנַחֵם (vehatti) 2. f. sg. imper. Hif. od נָחַם (natah) nag-niti, aurem tuam אָזְעִי (ocen) uho suf. 2. sg. אָזְעִי, k uho tvoje. Audi igitur

¹ Ecker, op. cit. col. 663. — ² Epist. LXV, col. 634.

³ Sv. Basil. op. cit. col. 407. — ⁴ Sv. Hier. Ep. LXV, op. cit. col. 634.

⁵ Mlčoch, op. cit. 200. — ⁶ Sv. Bazil. col. 407. — ⁷ Col. 509.

⁸ Sv. Hier. Ep. LXV, col. 634. — ⁹ Ciril. Aleks., P. gr. LXIX. col. 1041.

¹⁰ Sv. August. col. 510.

inquit propheta, quae dico et vide: omnia illa nimirum, quae propter te passus est Sponsus, aut quaecumque fecit admiranda et inclina aurem tuam illius praeceptis.¹ Ne curras ad externas fabulas, sed humilem sermonis evangelici vocem suscipe. Inclina aurem ad hanc doctrinam.²

Et obliviscere וְשָׁכַח (vešikechi) 2. f. sg. imper. Kal od שָׁכַח šakach pozabi.³

Populum tuum, אָמ (am) suf. 2. f. sg. אָ k, ljudstvo tvoje, et domum patris tui וּבֵית אָבִיךָ (ubet 'abik), בית bait hiša, družina; אָב suf. 2. f. sg. oče. Quia enim eam despondit ex gentibus, hoc ei prius praecipit, ut illam consuetudinem ex animo deleat, e memoria eximat, e mente eiiciat non solum ea fugiendo, sed ne eorum quidem recordando. Quando autem dicit et populum et domum, intelligit omnia, quae illic ab eis fiunt, et quod vitam et quod dogmata pertinet.⁴

Verbis obliviscere . . . tui apte admodum et perspicue Ecclesiam ex gentibus congregatam innuit prophetarum sermo. Non enim dixisset Spiritus sanctus Israelitis haec verba. Accedentibus autem ad fidem ethnicis merito dicuntur; quando quidem insipientes eramus et irae filii, patrem diabolum habentes cunctusque populus noster atheus erat et idololatra. Quia ergo ex his conflata est per orbem Ecclesia, iure sermo iste obliviscere . . . tui ad ipsam dirigitur.⁵ Obliviscere, abiice daemonum doctrinas, obliviscere sacrificiorum, nocturnae choreae, fabularum ad stuprum et omnem libidinem inflammantium.⁶

Nemo dubitat patrem nostrum, antequam adoptaremur a Deo, fuisse diabolum.⁷ Vos ex patre diabolo estis (Ioa. 8, 44), pravi Kristus tudi brezvernim Judom.

Opomin psalmistov obliviscere populum tuum velja pa tudi sinagogi; pa le malo njenih privržencev ga je hotelo poslušati. Premnogi so navezali svoje srce enostransko na judovski partikularizem, ponášali se brezumno s krvnim sorodstvom z Abrahamom. (»Semen Abrahae sumus, pater noster Abraham est«. Ioa. 8, 33. 39) gojili so nezumno narodno sebičnost; to so bili glavni vzroki, da se ni oklenila sinagoga svojega ženina; in da so bili apostoli primorani javno izjaviti Judom: »Vam se je morala najprej govoriti božja beseda; ker jo pa pahate od sebe, in se štejete nevredne večnega življa, glejte! obrneva se k paganom«, (Dj. ap. 13, 46), ki so se veselili in poveličevali besedo Gospodovo in verovali. (Ib. 48.)

¹ Eythym. Zig., col. 499. — ² Sv. Basil., op. cit. col. 410.

³ V vulgati se veže ta glagol tudi s tožilnikom osebe. Mičoch, op. cit. 200.

⁴ Sv. Jan. Kriz., op. cit. col. 200. — ⁵ Sv. Cyrill Alex., op. cit. col. 1042/1043.

⁶ Sv. Basil., op. cit. col. 410. — ⁷ Sv. Hier. Epist. LXV, col. 634.

V. 12. Et concupiscet Rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum.¹

In želel bo kralj tvojo lepoto, zakaj on sam je Gospod tvoj Bog, in molili ga bodo.

Et concupiscet וַיִּתְאַוֶּי (vejit'av) 3. m. sg. fut. (apocopatium) Hitp. od וַיִּתְאַוֶּי ('avah), hrepeneti, zelo želeti, rex מֶלֶךְ (hamelek) ha označuje določenega kralja, o katerem se tu govori; decorem tuum יָפֶיּוֹת (jafjek) od יָפִי jafi suf. 2. f. sg. lepota tvoja. Ko bo kralj videl, da gori tvoje srce le za njega, da si mu vdana z vso ljubeznijo, vzljubil te bo tudi kralj. Vides eum non loqui de pulchritudine corporis, si enim haec feceris, (če mu boš ti vdana z vso ljubeznijo) tunc inquit eris pulchra, tunc concupiscet rex decorem tuum.²

Quoniam וְ (ki), ker naznanja vzrok, zakaj naj pozabi hči na prejšnje, njej ljube domače razmere. Ipse הוּא (hu') on s povdarkom.

Dominus tuus אֲדוֹנַיִךְ ('adonajk) adon s suf. 2. f. sg. k., ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ κύριός σου. LXX. Vulgata je dodala k Dominus še Deus, ki se ne nahaja ne v hebr. in ne v grškem.

Et adorabunt eum וְיִתְחַוְּוּ (vehištachavi'lo), 2. f. sg. imper. Hithpael od וְיִתְחַוְּוּ šachah z ל osebe; pasti pred kom v znamenje spoštovanja. LXX ima: καὶ προσκυνήσουσιν brala je י u (vehištachavu) namesto י (i), zamenjala je jod in vav, kar se nahaja mnogokrat³ in pritegnila poslednji besedi k sledečemu verzu. Hebr. in Jeronim imata imperativ: padi pred njega. Množina: adorabunt προσκυνήσουσιν, katero smatrajo nekateri kot impersonale, nahaja se že pri najstarejših razlagavcih n. pr. pri Janezu Krizostomu, Cirilu Aleks., Baziliju, Avguštinu, Jeronimu, Kasiodoru. Nekateri pišejo adorabis προσκυνήσεις n. pr. Teodoret. Bellarmin smatra množinsko obliko tudi v hebr. kot prvotno čitavo, ki je bila »errore librariorum« spreminjena, ker so zamenjali prvotni י množine v י ednine.⁴

V. 13. Et filiae Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes divites plebis.⁵

In hčere Tirske te prosijo milosti z darili in vsi bogatini iz ljudstva.

Časti, katera se izkazuje kralju, deležna je tudi kraljica; inozemski in domači velikaši se posredno klanjajo tudi njej. Filiae Tyri וְבָתֵּי צֹר (ubat'zor). Filia v zvezi z imeni mest in dežel (apozicionalni rodilnik) znači njih prebivalce; n. pr. filia Sion-jeruzalemski prebivalci.⁶ Filiae Tyri: prebivalci tirski. V hebr. je ednina filia Tyri = mesto Tir.

¹ Dominus tuus, et adora . . . Sv. Hieronim. — ² Sv. Krizost. 200.

³ Reinke, Kurz. Zusam. 90, op. 5. — ⁴ Op. cit. 248.

⁵ Et filia fortissimi . . . faciem . . . tur divites populi. — ⁶ Ecker, op. cit. 1022.

To mesto ohranilo je glede Judov vedno svojo samostojnost, pa se tudi ni brigalo, ponosno na svoje bogastvo, za teokratično ljudstvo. Zategadelj ga imenuje psalmist kot zastopnika paganskih, za sinagogo in božje ljudstvo se ne brinečih narodov. *Idola colebat Tyrus et impiissima inter omnes alias erat civitates. Praedicit igitur ipsam etiam Tyrum Christo dona allaturam esse.*¹

Sv. Jeronim pravi mesto Tyri, filia fortissimi, preložil je זֶר (zor), ki znači tudi skalo, s fortis.²

In muneribus מְנַחְמָה (be mincha), dar = cum muneribus. Quae munera? Eleemosynas (sv. Auguštín), templorum constructiones, oblationes et reliqua, quae ad divinum cultum pertinent.³

Vultum tuum מַנְיָךְ (panajik), panim: obličje s suf. 2. f. sg. vultus tuus = tu.

Deprecabuntur יַחַלְלֵנִי (jechallu) 3. m. pf. fut. Piel od יָחַל (chalah) potolažiti, v zvezi s panim iskati naklonjenosti, milosti. Po grškem λιτανεύσουσιν τὸ πρόσωπόν σου: te prosijo naklonjenosti.⁴ Nekateri sv. očetje umevajo vultum tuum o Kristusu. Non dixit: Te adorabunt in muneribus, sed vultum tuum. Ecclesia enim non adoratur, sed caput Ecclesiae Christus, quem Scriptura vultum appellavit.⁵

Omnes divites plebis אֲשִׁירֵי אֲמָ (ašire 'am) divites plebis, omnes dostavi Vulgata, v hebr. in grškem se ne nahaja. Bogatini ljudstva ali bolje: najbogatejša ljudstva (tako umevajo mnogi novejši razlagavci). LXX veže na tem mestu drugače; vzela je namreč adorabunt iz 12. verza v 13. in združila kot dopovedek s θυγατέρες Τύρου, filiae Tyri: molile te bodo hčere tirske ἐνδώροις z darovi; deprecabuntur (λιτανεύσουσιν) pa druží z divites plebis; prosili te bodo bogatini ljudstva, potem še dostavi τῆς γῆς zemlje, pa vulgatina besedna zveza bolj odgovarja hebr. besedilu in tudi stari arabski prestavi.⁶ Nekateri dostavljajo prav prikladno k divites plebis deprecabuntur ali kak podobni glagol. Arabski psalterij: occurent divites plebis. Bellarmin pa smatra divites kot apozicijo k filiae,⁷ sledeč sv. Auguština: Hae filiae Tyri adorantes in muneribus divites sunt plebis, quos ille alloquitur amicus sponsi: ... divites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent ...⁸

V. 14. Omnis gloria eius filiae regis ab intus, in fimbreis aureis.⁹

Vsa krasota kraljeve hčere je od znotraj z zlatom obrobljena.

Omnis gloria כּוֹל־כְּבוֹדָהּ (kol-kebudah) krasota lepota. LXX še dostavi k πᾶσα ἡ δόξα besedico αὐτῆς in po njej vulgata eius. Smatrala

¹ Eythymius Zig., col. 499. — ² Reinke, Kurz. Zusam. 90.

³ Eythymius, op. cit. col. 500. — ⁴ Ecker, op. cit. 718.

⁵ Sv. Bazilij, op. cit. col. 410. — ⁶ Psalterium Arabicum, l. c. 132.

⁷ Bellarmin, o. c. 249. — ⁸ Col. 511.

⁹ ... intrinsecus, fasceis aureis vestita est.

je namreč אַ (ah) pri kebudah za pritiklino.¹ Hebrejski kol kebudah: sama krasota, nič drugega kakor krasota, znači najvišjo stopnjo krasote.²

Filiae regis בַּת־מֶלֶךְ (bat-melek) hči kraljeva.

Ab intus אֲבִינְטָא (penimah, penim), penim zakrito, notranjost, z ah na znotraj, od znotraj. Po hebr.: Sama krasota (je) hči kraljeva od znotraj.

Večina grških razlagavcev misli na lepo, čednostno srce nevestino. Intus habet virtutis decorem et variis Spiritus sancti gratiis effulget.³ In mentem ingredi, opominja sv. Krizostom, edisce pulchritudinem animae.⁴ Sv. Avguštin misli na čisto vest. Ibi (v vesti) videt Christus, ibi amat Christus, ibi alloquitur Christus, ibi punit Christus, ibi coronat Christus.⁵ Grški *πάσα ἡ δόξα ἀντῆς* prevajajo nekateri vsa njena (največja, najpopolnejša) krasota je od znotraj, kaže se v znotranjosti njene palače.⁶ Po tem mnenju bi se nanašal ab intus na notranjost hiše, v kateri je nevesta.⁷ Tudi Mlčoch meni: ab intus = intrinsecus; solio sc. insidens in conclavi adversum ianuam sito.⁸ Sv. Jeronim pravi: Pro eo quod in Septuaginta scriptum est ἔσωθεν et nos vel »ab intus« vel »intrinsicus« interpretati sumus in quibusdam exemplaribus invenitur: Esebōn quod »cogitationes« sonat.⁹ To čitavo ima tudi Euzebij Pamfilski.¹⁰ Odkod ta izraz? Nekateri mislijo na אֲבִינְטָא (chešbon) izmišljenje, mišljenje, cogitationes, drugi pa na trdnjavo אֲבִינְטָא (chišabon) prestolnico Emoriškega kralja Sihon, ki je odvzel to mesto Moabcem z vso pokrajino severno od reke Arnon.¹¹ Po najpreprostejši razlagi pa je čitava Ἐσεβῶν pogrešek prepisavčev, ki ἔσωθεν ni mogel čitati, ali ga ni vedel spraviti v primerno zvezo z drugim besedilom; zapisal je torej Ἐσεβῶν, ki se mu je zdel κ βασιλεὺς najbolj prikladen.¹²

In fimbreis aureis אֲבִינְטָא אֲבִינְטָא (mimišbezot cahab) pl. od אֲבִינְטָא (mišbezot) od glagola אֲבִינְטָא (šabaz) plesti, obšiti, pletenje, tkanje, kar se vplete, stoji v roditniku, mimišbezot cahab: iz tkanin od zlata. Hebr. še doda אֲבִינְטָא (lebušah) suf. 3. f. sg. in lebuš obleka. Po hebr. poslovenjeno: Iz zlatotkanin je obleka njena; LXX ima: ἐν χρυσοῦ τοῦ χρυσοῦ περιβεβλημένη πεποικιμένη · χρυσοῦτος s pramom opremljen, obšit od χρύσος rob, pram na obleki.¹³ Odkod je περιβεβλημένη? LXX je

¹ Reinke, Kurz. Zus. 90, op. 6. — ² Hoberg, op. cit. 128.

³ Theodoretus, op. cit. col. 1195. — ⁴ Op. cit. col. 201. — ⁵ Col. 512.

⁶ Thalhoffer, op. cit. 313. — ⁷ Schegg, op. cit. I, 586 op.

⁸ Op. cit. 201. V nekaterih izdajah je ab intus predstavljeno Ἐσεβῶν n. pr. Vet. test. graec. iuxta LXX interpretes ex cod. Vat. Loch.

⁹ Ep. LXV col. 636. — ¹⁰ Op. cit. col. 404. — ¹¹ Fürst, op. cit. I, 448.

¹² Schegg, op. cit. I, 586. — ¹³ Reichenbach, op. cit. I, 911.

brala namesto לְבָשִׁי (z mapik), לְבָשָׁי (brez mapik) izvajala od שָׂרָב (labaš) obleči, ogrniti, in smatrala izraz za f. part. sg. Kal oblečena, ogrnjena (circumamicta). Odkod je πεποικιλμένη ? LXX je pritegnila začetek naslednjega hebr. verza לִירְקָמוֹת (lirkamot) (pisanina) še k temu verzu in prevedla πεποικιλμένη .¹

Fimbriae variae sunt virtutes, quae veluti collo gestat sanctorum multitudo.² Auguštín jih razlaga o različnih jeziki. In fimbriis autem aureis varietas linguarum, doctrinae decus.³

V. 15. Circumamicta varietatibus. Adducentur regi virgines post eam: proximae eius afferentur tibi.⁴

Oblečena v pisanino. Za njo vodijo device kralju, njene tovarišice bodo ti pripeljali.

Varietatibus לִירְקָמוֹת (lirkamot) pl. od רִקְמָה (rikmah) l. = v, pisana, (obl.) v pisani obleki. Adducentur תּוּבָל (tubal) 3. f. sg. fut. Hof. bo peljana, regi לְמַלְכָּךְ (lamelek) h kralju. Osebek je regina iz prejšnjega verza. LXX druží tubal z virgines: $\alpha\pi\epsilon\nu\epsilon\chi\ \theta\eta\acute{\iota}\sigma\sigma\upsilon\nu\alpha\iota\ \tau\omega\ \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\ \pi\alpha\rho\theta\acute{\epsilon}\nu\omicron\iota$.⁵ Virgines בְּתוּלוֹת (betulot) pl. od דֵּבִיעָה (devica) post eam אַחֲרַיָּהָ ('achare ha) אַחֲרַיָּהָ ('achare) suf. 3. p. f. sg. za njo; peljana bo namreč kraljica h kralju, device pa za njo. Po vulgati in LXX: bodo peljane h kralju device za njo.

Proximae eius רְעוּתֶיהָ (reoteha) pl. od רֵעָה (re'ah) suf. 3. f. sg. $\alpha\iota\ \pi\lambda\eta\sigma\acute{\iota}\omicron\nu\ \acute{\alpha}\nu\tau\eta\varsigma$, njene prijateljice, njene tovarišice. Afferentur מִבְּאוֹת (muba'ot) pl. f. part. Hof. od בֹּא (bo') priti pripeljane so — tibi לְךָ (lak) k tebi. Proximae non loco tantum sed et moribus et dogmatibus cum ea congruentes; haereticorum enim virgines non recte dixeris virgines; neque enim sunt proximae reginae.⁶ Virgines umevajo nekateri o telesnem in dušnem devištvu. De virginibus omnes, (bodisi ženskega bodisi moškega spola) qui in virginitate corporis et animae perseverant.⁷ Prav lepo razlaga to mesto Belarmin: Quoniam initio diximus, quae in hoc psalmo legimus de Sponsa, posse intelligi etiam de B. M. matre Domini, quae Virginum regina iure appellatur: possumus etiam quae sequuntur, de illa exponere ut sensus sit; adducendas esse ad Christum omnes veras Virgines, post eam, i. e. post matrem Domini: et proximas eius, i. e. quae illi per imitationem aeternae integritatis propinquarunt, adferendas esse ad nuptias eiusdem sponsi Regis Christi.⁸

¹ Reinke, Kurz. Zus. 90. op. 7. — ² Cyrill. Alex. col. 1043. — ³ O. c. col. 512.

⁴ In scutulatis deducetur ad regem, virgines sequentur eam, amicae eius ducentur illuc. Sv. Jer.

⁵ Reinke, Kurz. Zus. 90 op. 7. — ⁶ Sv. Krizost., op. cit. col. 202.

⁷ Sv. Hier. Ep. LXXV, col. 637. — ⁸ Op. cit. 250.

V. 16. Afferentur in laetitia et exultatione: adducentur in templum regis.¹

Pripeljali v veselju in radovanju, pripeljali v palačo kraljevo.

Afferentur תּוּבַלְנָה (tubalnah) 3. f. pl. fut. Hof. od יָבַל (jabal) peljati.

In laetitia בְּשִׂמְחָה (bismachot), b = v. שִׂמְחָה simchah; množina znači veliko veselje.

Et exultatione וַיִּגִּיל (vagil), gil, vsklikanje, glasno radovanje. Adducentur תְּבוֹאֵנָה (tebo'ena) 3. f. pl. fut. Kal od בָּאוּ (b'o) prišle bodo.² In templum regis בְּהֶקֶל מֶלֶךְ (behekal melek) v palačo kraljevo. Non quae coactae virginitatem subierunt, non quae ex tristitia aut necessitate castam vitam sunt amplexae, sed quae in laetitia et exultatione ob praeclarum hoc facinus gaudent, hae adducentur regi, ducenturque non in vulgarem locum sed in templum regis. Nam vasa sacra, quae non inquinavit humanus usus in sancta sanctorum introducentur, eis que licebit ad adyta accedere, ubi profani pedes non ambulabunt.³

V. 17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.⁴

Namesto očetov bodo sinovi ti rojeni: postavila jih boš za vojvode čez vso deželo.

Mistični zakon Mesijev s sveto cerkvijo blagoslovljen je z duhovnimi sinovi.

Pro תַּחַת (tachat) אָבֹתָי (aboteka), אָב (ab) oče suf. 2. m. sg. nati sunt יְהִי (jihju) 3. m. pl. fut. K. od יָהָיָה bodo, nati sunt = »sint«⁵ — tibi filii בָּנֶיךָ (baneka) pl. od בֵּן (ben); suf. 2. m. sg. sinovi tvoji. Bila je pri Judih navada, da so želeli novoporočencema obilo potomcev.⁶ V mesijanskem psalmu pa izraža ta želja prerokovanje, ki se gotovo izpolni. Pro patribus tuis, stirpe videlicet Iudaeorum, qui reliquerunt et negaverunt, nati sunt tibi filii.⁷ Po hebr. besedilu je nagovor na kralja.⁸ Večina starih razlagavcev pa smatra te besede (v nasprotju s hebr. besedilom) kot nagovor na nevesto Mesijevo, sv. cerkev. Haec ad Ecclesiam fidelium dicta sunt.⁹

Filii umeva pretežna večina starih in novih razlagavcev o apostolih. Mihi videtur dicere apostolos,¹⁰ filios, qui in patrum honore nati sunt, apostolos intelligamus;¹¹ nati sunt illi filii apostoli.¹²

¹ Ducentur in laetitiis . . . , ingredientur thalamum . . . Sv. Hieron.

² Tu se je ohranil še delivni samoglasnik namesto navadne oblike תְּבוֹאֵנָה (tab'onah). Gesenius, op. cit. 76, 2. f. lit. g. — ³ Sv. Bazilij, op. cit. col. 411. 414.

⁴ Tuis erunt, pones in universa terra. Sv. Hier.

⁵ Mlčoch, o. c. 201. — ⁶ Thalhofer, op. cit. 314.

⁷ Sv. Hier. Ep. LXV col. 638. — ⁸ Reinke, op. cit. 439.

⁹ Eythym. Zig. col. 503. Eusebius, col. 404 i. dr. — ¹⁰ Theodor. col. 1193.

¹¹ Sv. Hier. Ep. LXV, col. 638. — ¹² Cassiod. op. cit. col. 327.

Constitues eos תְּשִׁיתֵמוּ (tešitemo) 2. m. sg. fut. K. od שִׁית (šit) suf. 3. m. pl. postavil jih boš,

principes לְשָׂרִים (lesarim) od שָׂר sar za vojvode, super omnem terram בְּכֹל-הָאָרֶץ (bekol-ha'arez) po celi zemlji, črez vsa zemljo.

Egentne haec interpretatione? Ego quidem non existimo, quemadmodum nec sol, quando est splendidus: quae autem dicta sunt, sole sunt clariora. Universum enim orbem terrarum pervaserunt apostoli ac verius principes fuerunt, quam ipsi principes, regibusque potentiores. Reges enim dum vivunt dominatum obtinent; iis autem mortuis intercidit dominatus; hi post mortem verius imperant. Et regum quidem leges ratae sunt et validae intra eorum fines, iussa autem piscatorum per universum orbem terrae extensa sunt. Imperator Romanorum Persis non posset ferre leges, nec Persarum rex posset ferre leges Romanis; hi autem et Palaestini et Persis et Romanis et Thracibus et Scythis et Indis et Mauris et universo denique orbi terrarum leges dederunt, nec solum dum ii viverent, firmatae et ratae fuerunt, sed his etiam mortuis confirmatae sunt, et qui eas leges acceperunt, mallent animam millies profundere, quam ab illis desciscere.¹

V. 18. Memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem. Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum: et in saeculum saeculi.²

Pomnili bodo tvoje ime — od roda pa do roda. Zato te bodo ljudstva povelicevala — vselej in na vekov veke.

Memores erunt אֶצְקִירָה ('ackirah) 1. sg. fut. Hif. s h voluntatis. Storiti hočem, da se bo pomnilo. LXX ima ἀμνησθήσονται, kakor da bi bilo v nepunktiranem besedilu יַצְקִירוּ (jackiru) ali pa מַצְקִירוּ (mackirot) part. Hif.³ Pomnilo se bode, nominis tui שִׁמְכָה (šimka), šem suf. 2. m. sg. ime tvoje in omni generatione et generationem בְּכֹל-דֹר וָדֹר (bekol-dor vador) v vseh prihodnjih rodovih. Hebrejščina rada ponavlja isto besedo da izrazi pojem vsaki, vsi. Zveza med dvakrat izraženo besedo je različna; na tem mestu je vav copul. pred drugokrat stavljeno besedo.⁴

Propterea אֶל־כֵּן ('al-ken) zato, populi אַמִּים ('ammim) pl. od אָם ('am) ljudstvo, confitebuntur tibi יְהוֹדוּךָ (jehoduka) 3. m. pl. fut. Hif. suf. 2. m. sg. = יוֹדוּךָ (joduka) od יָדָה (jadah) hvaliti, slaviti.⁵

¹ Sv. Krizost. op. cit. col. 202, 203.

² Recordabor . . . tibi in saeculum et in aeternum. Sv. Hieronim.

³ Reinke, Kurz. Zus. op. cit. 90, op. 8. Mlčoch, op. cit. 201.

⁴ Gesen. § 123 d. op. 1, lit. c.

⁵ V fut. in part. Hif. se karakteristični ה redno po preformativih synkopira. Gesen. § 53, 3. op. 7. lit. qu.

In aeternum . . . saeculi לְעֹלָם וָעֶד (le'olam va'ed) olam, večnost, trajni obstanek, od glagola לָמַד I. (alam) pomakniti v temno prihodnjost le olam — εἰς τὸν αἰῶνα na večno, vedno;

vaed, אֶד (ad) od אָדָה (adeh) in אֶדָה po vav se skrajša v אֶד ed, večnost, trajnost, v zvezi leolam vaed znači najvišjo stopinjo trajnosti: na vekov veke.¹ *Universus orbis terrae tibi laudem offeret, non in brevi tempore, nec in decem, et viginti, et centum annis, nec in parte orbis terrarum, sed terra et mare, quae est habitabilis regio, et quae non habitabilis, per omne aevum canent, gratias agentes pro bonis, quae a te acceperunt.*² Pridružimo se tudi mi onim, o katerih pravi psalmist: se in unaquaque generatione per homines pios, qui quocumque tempore erunt, divinum nomen esse celebraturum. Utentibus enim carminibus a me compositis, omnes populi, qui ubique terrarum habitant et per haec carmina salutem ipsis concessam multo ante praedicant discentes, te beneficium auctorem et bonorum largitorem celebrare non desinent.³

Štiriinštirdeseti psalm je neposredno mesijanski. Opeva nam Mesijo-kralja v njegovem odnosu s človeštvom in v ožjem pomenu s sveto cerkvijo alegorično pod podobo svatovske slavnosti. Da je tu opevani kralj Mesija, potrjuje nam prvič sveto pismo novega zakona. Sv. Pavel navaja v pismu do Hebrejcev 1, 8. 9. iz tega psalma 7. in 8. vrstico, in jih rabi o Kristusu, da bi dokazal vzvišenost Kristusovo, Sinu božjega nad angeli; opira se posebno na »Deus«, kakor imenuje psalmist kralja in na večni obstanek njegovega prestola. Iz Pavlovega dokazovanja je očitno, da je bila v tistem času alegorična, na Mesijo se nanašajoča razlaga navedenih vrstic in sploh celega psalma splošno znana in priznana, ker drugače bi jih ne mogel navesti v dokaz za kraljevsko čast Mesijevo.

A ne samo za časa apostolov je bila neposredno mesijanska razlaga tega psalma priznana, ampak drugič že davno poprej v starem zakonu. Delitsch meni: Umevanje tega psalma v mesijanskem smislu mora biti že prastaro.⁴ Že prvi zbiralec in njegovi sodobniki so morali umevati to pesem v alegoričnem smislu; brezdvomno bi ne bila sprejeta v zbirko svetih pesmi, ko bi bila navadna posvetna ženitovanjska pesem, opevajoča poroko kakega izraelskega kralja n. pr. Salomona Ahaba, Jozafata, Jorama, Aleksandra, ali kakega perzijskega kralja kakor menijo nekateri racionalistični razlagavci.⁵ To starosinagogalno izročilo potrjuje kaldejski targum, ki razlaga ta psalm o Me-

¹ Ecker, op. cit. col. 1665.

² Sv. Krizostom, l. c. col. 203. — ³ Theodoretus, op. cit., col. 1198.

⁴ Op. cit., col. 358. — ⁵ Cf. Schegg, o. c. I, 569.

siji, kakor kaže n. pr. opisna razlaga 3. verza: *speciosus forma prae filiis hominum*; targum pravi: tvoja lepota, o kralj Mesija, מלך משיח (malk'a mešich'a) je večja kot (vseh) človeških otrok.¹ Schöttgen je zbral v svojem spisu: »Jezus pravi Mesija iz starega in pristnega judovskega bogoznanstva« (str. 233) mnogo izrekov iz starejših judovskih spisov, ki spričujejo, da je 44. psalm mesijanski.² Izmed mlajših judovskih pisateljev nanašajo ta psalm na Mesijo rabinci Kimchi, Abenezra, Kabvenaki »et innumer alii, etiam recentiores, de Messia hunc psalmum dumtaxat intelligunt et Meir Azama consentire omnes ait hunc psalmum loqui de Messia.«³

Tretji dokaz za neposredno mesijansko umevanje 44. psalma je nepretrgano krščansko izročilo od najstarejših časov do dandanes. Tertulijan navaja v spisu *Adversus Iudaeos* cap. 9.⁴ četrty verz in col. 621 peti verz in jih razlaga o Kristusu. *Accingere ensem (gladio tuo v. 4.) supra femur. Licuit et Christo Dei in psalmis sine bellicis rebus ensem sermonis Dei praecingi figurato, cui praedicta tempestivitas congruat cum gratia labiorum, quem tunc cingebatur super femur apud David, quando venturus in terras ex Dei patris decreto nuntiabatur; et deducet, inquit, te magnitudo dexterarum tuarum (mirabiliter dextera tua, ps. 44, 5) virtus scilicet gratiae spiritalis, de qua Christi agnitio deducitur: Sagittae tuae, inquit, acutae per volantia utique Dei praecepta minantes traductionem unius cuiusque cordis, compungentes et transfigentes conscientiam quamque. Populi sub te cadent, utique adorantes. Sic belli potens et armiger Christus est. Sv. Janez Zlatoust razlaga ta psalm v 21 kolon obsegajoči razlagi o Kristusu. De quo nam haec (psalm) dicuntur clarum est de Unigenito.*

Sv. Bazilij Veliki pravi: *Orationem ad altitudinem gloriae Unigeniti reducit.*⁵

Euzebij Cezar.: *Quod... de persona Dilecti et unigeniti Filii dicta sint...*⁶

Teodoret pripomni pri razlagi napisa, *canticum pro dilecto: Dilectum Dei Filium vocat.*⁷

Ciril Aleksandrijski: *Continet (hic psalmus) narrationem seu proclamationem mysterii de Christo, quod in praesentis saeculi consummatione evenit.*⁸

Sv. Avguštin pri razlagi drugega verza: *Dixerit hoc... de Verbo bono (Mesija — Beseda božja) atque benefico bono nostro, per quod solum bonum utcumque boni...*⁹

¹ Delitsch, op. cit. 358. — ² Gl. Reinke, Com. I, 353.

³ Calmet, Com. lit. VI, 425 v tekstu in op. 1.

⁴ Migne, P. c. s. l. II, col. 620. — ⁵ Op. cit., col. 403. — ⁶ L. c. col. 399.

⁷ L. c. col. 1187. — ⁸ O. c. col. 1026. — ⁹ O. c. col. 496.

Kasiodor: Pro dilecto vult intelligi Dominum Christum. Istius nunc spirituales nuptiae referuntur, istius vota epithalamii laude celebrantur, cuius virtus ultra omnes virtutes est, pulchritudo supra omnes decore, potentia inenarrabilis, pietas singularis.¹

Haymo: . . . coniunctionem Christi et Ecclesiae praevidens futuram, eam (prerok) in hoc psalmo cum magna exultatione pronuntiat.² Evtinij Zig. . . . hic tractatur de Christo . . .³

Paschasius Radb. razlaga ta psalm v treh knjigah izključno o Kristusu.⁴

Razlagi sv. očetov in cerkvenih pisateljev pridružili so se vsi drugi katoliški razlagavci.

Belarmin: Summa consensione docent omnes expositores Latini et Graeci, Hebraei, psalmum hunc continere laudes Messiae et sponsae eius Ecclesiae . . .⁵

Calmet: . . . Cui (namreč Mesiji) hic psalmus ita congruat, ut nemini melius.⁶ V enakem smislu govorijo Schegg,⁷ Reinke,⁸ Mlčoch,⁹ Hoberg,¹⁰ Thalhofer,¹¹ Ecker¹² i. dr.

Za neposredno mesijansko razlago 44. psalma pričajo četrtič vsopredni izreki svetopisemski v drugih psalmih in svetopisemskih knjigah, o katerih je dokazano, da se morajo umevati brezdvomno o Kristusu. N. pr.: Po izreku ps. 44, 17: nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram razširi naj v tem psalmu proslavljeni kralj svojo oblast čez vso zemljo. O enaki oblasti govori tudi ps. 2, 8, ki je dokazano mesijanski: Dabo tibi . . . possessionem terminos terrae. O obilnem številu podanikov govori ps. 44, 13: vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis in v. 18: populi confitebuntur . . . Ps. 2, 8 pravi: dabo tibi gentes haereditatem tuam in vsopredno z divites (ps. 44) je tam »reges« intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. Servite domino . . . Kralj v 44. psalmu je božansko bitje in ima božje lastnosti: Sedes tua Deus in saeculum saeculi. Virga directionis virga regni tui. Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo laetitia pro consortibus tuis (v. 7. 8). Vsopredno s tema verzoma prerokuje Izaija o Kristusu in njegovem kraljestvu: Sed iudicabit in iustitia pauperes, et arguet in aequitate pro mansuetis, et percutiet terram virga oris sui et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iustitia cingulum lumborum eius. (Iz. 11, 4.) Prerok Daniel, pa: Et dedit (antiquus dierum, Bog oče) ei (quasi filio

¹ L. c. col. 318. — ² L. c. col. 347. — ³ L. c. col. 490.

⁴ Expos. in ps. XLIV, Migne P. c. s. l. CXX n. pr. col. 1034 v lib. II.

⁵ O. c. 238. — ⁶ Com. lit. VI, 425. — ⁷ O. c. I, 571. — ⁸ Com. lit. I, 360.

⁹ O. c. 195. — ¹⁰ O. c. 125. — ¹¹ O. c. 308. — ¹² O. c. col. 955.

hominis bogčloveku) potestatem et honorem et regnum et omnes populi, tribus et linguae ipsi servient; potestas eius potestas aeterna, quae non auferetur et regnum eius, quod non corrumpetur (7, 14).

Vsporedno mesto za veliko število spremljevalk: adducentur regi virgines (ps. 44, 16) in edino pravo kraljico: astitit regina (ps. 44, 10) se nahaja v Visoki pesmi: ... adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea. (Cant. 6, 7. 8.) Sploh je cela Visoka pesem vsposedno mesto za celi štirinštirideseti psalm, ker se tudi v njej opeva poročna zveza Mesijeva s sv. cerkvijo. Ker se morajo našteta, s 44. psalmom vsposedna mesta razlagati edino le o Kristusu, morajo se samo ob sebi umevno tudi mesta v 44. psalmu, ki so z naštetimi vsposedna, umevati in razlagati o Mesiji in njegovi zvezi s sv. cerkvijo.¹

Peti jako tehten dokaz za neposredno mesijansko razlago 44. psalma nam podaja psalmova vsebina sama. Pripisujejo se kralju take lastnosti, pripovedujejo se o njem take reči, ki jih ne more nihče nanašati na kakega zemeljskega kralja, ne da bi se mu moralo očitati najgrše, najostudnejše laskanje, brezsmiselnost, nerեսnica. Da se ta psalm ne more in ne sme razlagati zgodovinsko (n. pr. o Salomonu ali katerem drugem kralju), kaže:

a) Izraz Deus, elohim v. 7. verzu in Unxit te Deus, Deus tuus, elohim eloheka v. 8., ki označuje opevanega kralja kot Boga.

b) Kraljestvo tega kralja je večno: Sedes tua in saeculum saeculi, olam vaed v. 7.: memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem (bekol dor vador), v. 18 a. populi confitebuntur tibi in aeternum: et in saeculum saeculi (leolam vaed), v. 18. b. Isto izraža tudi psalmist v 3. verzu: benedixit te Deus in aeternum (leolam).

c) Njegova oblast sega po celi zemlji, kjer nastavlja svoje sinove za vojvode; constitues eos (sc. filios) super omnem terram (bekol ha arez), v. 17. Kako bi mogel resen mož, in naj se opira tudi na najobširnejšo pesniško prostost, kaj takega reči o kakem svetnem kralju neznatne izraelske deželice?

d) Ne samo Judje, ampak tudi pagansko ljudstvo (amim) kar znači osebito pagane,² klanjajo se opevanemu kralju in ga slavijo: populi confitebuntur v. 18, in se ga s češčanjem spominjajo od roda do roda. Kateremu svetnemu izraelskemu kralju (Delitsch imenuje Jorama, sinu Jozafata) ali kateremu paganskemu vladarju (tudi na te so mislili racionalisti) naj pač velja ta neminljiva oslava? Nobenemu izmed njih. Velja le »kralju kraljev in gospodu gospodovavcev« (I. Tim. 6, 15), ki

¹ Cf. Reinke, Com. lit. I, 356. — ² Ecker, op. cit. col. 1532.

»je vreden kot jagnje, ki je bilo umorjeno, prejeti oblast in moč in čast in slavo in hvalo na vekov veke. (Apoc. 5, 12, 13).

Da, neposredno mesijanski je ta psalm, prelepa pesem o Kristusu in o njegovi ljubljeni nevesti. Iz tega umemo, zakaj ga rabi sv. cerkev tako pogostoma v svojih molitvah. Molimo ta psalm na nekatere praznike Gospodove in sicer na božični dan, ko obhajamo rojstvo Gospodovo (I. nokt. 3. psl.). V neznatnem, revnem detecu gleda verno oko nepopisno slavnega in rajsko lepega ženina, ki se je poročil v svojem včlovečenju s človeško naravo. Na lepoto božjega ženina spominja 3. antit. prvega nokturna pred 44. psalmom: *Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in aeternum*. Na dan obrezovanja Gospodovega občudujemo, ko molimo ta psalm, neskončno ponižnost božjega ženina, najlepšega med človeškimi otroki (I. antifona II. nokt. pred 44. ps.): *Speciosus forma prae filiis hominum, diffusa . . . tuis*, ki se je podvrgel starozakonskemu obreznemu obredu. Na dan spremenjenja na gori Tabor odloži Kristus za trenotek ubožno popotno haljo in pokaže se v preslavljenem oblačilu svetlejši kakor solnce, bolj bel kakor sneg. Občudovaje božji lesk in blesk (3. antif. I. nokt. *Speciosus forma . . .*) klanjamo se z apostoli preobraženemu Zveličarju, moleč 44. psalm.

Radostno se spominja in z veseljem izgovarja nevesta ime svojega ženina. Svete radosti prekipeva srce božje neveste, svete cerkve, ko moli na praznik Imena Jezusovega 44. psalm in nebeškemu ženinu v antifoni trdno obljubuje, da ne bo pozabila presladkega imena nikdar in nikoli (I. antif. II. nokt. pred 44. psalm. *Memores erunt nominis tui Domine in omni generatione et generationem*).

V brezkončni ljubezni do svoje neveste odprl je božji ženin, na križu viseč, svoje srce, otvoril v njem ljubeče počivališče, presvet tempelj, da najde v njem nevesta in celo njeno spremstvo varno zavetje in ljubljjen dom. Tega se spominja sveta cerkev, ko moli 44. ps. v II. nokturnu na praznik presv. Srca Jezusovega z antifono: *Afferentur in laetitia et exultatione: adducentur in templum Regis*.

S štirinštiridesetim psalmom proslavljamo tudi Devico Marijo; saj je Marija v najlepšem pomenu regina, kraljica nebes in zemlje, nevesta božja, vzor devic, najlepša in najmogočnejša za Bogom, kar lepo izraža I. antif. II. nokt. pred 44. psalm na praznike Marijine: *Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna*.

V spremstvu Marije Device hitela je, hiti, in bo hitela do konca sveta nepregledna množica deviško čistih duš k deviškemu ženinu, vstopila oblečena v oblačilo nedolžnosti v nebeško bivališče božjega ženina, ga neločljivo spremljala in pevala nebeško svatovsko pesem, »novo pesem pred sedežem božjim, katere nihče ne more peti . . .«

razven deviških duš. (Apoc. 14, 3. 4). Tega navduševalnega dejstva nas spominja 44. psalm, ko ga molimo z antif. Specie tua . . . et regna v II. nokt. na prvem mestu na praznike deviško čistih svetnic, katerim je pa pridružila sv. cerkev tudi vdove in druge po pokori očiščene svetnice.

Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Torej pojdite in učite vse narode . . . Učite jih spolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. (Math. 28, 19. 20.) S tem ukazom je spolnil Kristus psalmistovo prerokovanje, katero izraža 3. antifona I. nočna pred 44. ps. na praznike apostolov: Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui Domine. Sli so apostoli med vsa tedaj znana ljudstva, kot o Boga pooblaščenih vojvode privedli so jih k spoznanju resnice, učili in naučili jih hvaliti Boga, ki se je ozrl tako usmiljeno na človeški rod, vtisnili jim božje ime tako globoko v srce, da jim ne bode izginilo iz spomina. K srčni hvaležnosti do krščanskih blagovestnikov nas opominja 44. psalm, ko ga molimo ob njih spominjskih dnevih.

Ta psalm molimo tudi pri posvečevanju oltarja, ko ga mazili škof s sv. krizmo. Na oltarju se vrši presveta daritev, v kateri postane bistveno in resnično pričujoč proslavljeni ženin v sredi krščanske srenje; na oltarju, viru vseh milosti, katere se nam delijo v hiši božji, obhaja nebeški ženin neprestano poročno slavnost s svojo nevesto, s krščansko srenjo in z vsako bogoljubno dušo.¹

Posamezne vrstice tega psalma nahajamo v premnogih mašnih in drugih molitvah. Ta prelepi psalm je pa tudi prav prikladen za zasebno molitev. Ako ga molimo zase, spominjajmo se ljubezni božje do naše duše, ki je ljubljena nevesta Kristusova, dokler je v milosti božji; naj nas ta psalm vspodbuja, da popustimo, pozabimo svet, se odrečemo trojnemu poželenju, ki se skuša vrniti med nas in našega Zveličarja, in se oklenemo z vso dušo našega nebeškega ženina in proslavnega kralja, da tudi mi pridemo »in templum regis«, v nebeško slavo.

Točno po hebrejskem poslovenjen bi se glasil ta psalm:

1. Predstojniku po (napevu) lilijah (pripisan) sinovom Koretovim poučna pesem ljubkega (predmeta).
2. Prekipeva srce moje (od) pesmi ljubke, pravim jaz: pesem moja (v čast) kralju, jezik moj pero piščočega naglo.
3. Lepše si v podobljen mimo sinov človeških, razlita je milina na ustnicah tvojih, zategadelj oblagodari te (je) Bog na vekomaj.
4. Opaši meč svoj črez ledje, junak slavo svojo in veličastvo svoje.

¹ Cf. Thalhoffer, op. cit. 315.

5. In (v) veličastvu svojem zmaguj, pokaži se kralja zaradi resnice in zatiranja (zatirane) pravice (zaradi resnice in pohlevnosti, pravice), in uči naj te (ius-siv) grozot (groza — čudapolnih del) desnica tvoja.

6. Pšice tvoje (so) ostre, ljudstva pod te bodo padla, v srcu (za v srce) sovražnikov kralja (kraljevih).

7. Sedež tvoj, o Bog, (je) na vekov veke; palica (žezlo) pravice (je) palica kraljestva tvojega.

8. Ljubiš pravico in sovražiš krivico (grdobijo), zategadel mazilil te (je) o Bog, Bog tvoj z oljem veselja pred tovariši tvojimi.

9. Mira in (aloin les) aloa, kasija (so) vsa oblačila tvoja; iz slonokostenih hiš strunini zvoki razveseljujejo te.

10. Hčere kraljev (so) med ljubljenkami tvojimi; stoji kraljica (glavna soproga) na desni tvoji v zlatu ofirskem.

11. Poslušaj, hči in pazi in nagni uho svoje, in pozabi ljudstvo svoje in hišo očeta svojega.

12. In hrepenel bo kralj po lepoti tvoji, zakaj on (je) gospod tvoj in padl pred njega.

13. In hčer Tirska z darom tvoje naklonjenosti iščejo bogatini ljudstva (najbogatejša ljudstva).

14. Sama krasota (je) hči kraljeva od znotraj, iz zlatotkanin (je) obleka njena.

15. V pisani obleki bo peljana h kralju, device za njo tovaršice njene, pripeljane (so) k tebi.

16. Pripeljane bodo v (velikem) veselju in (glasnem) radovanju, vstopile bodo v palačo kraljevo.

17. Namesto očetov tvojih naj so sinovi tvoji, postavil jih boš za vojvode črez vso zemljo.

18. Storitni hočem, da se bo pomnilo ime tvoje od roda do roda (v vseh prihodnjih rodovih), zato te bodo ljudstva slavila na vekov veke.

J. Markošek.

Je-li deloval sv. Rupert kdaj na Štajerskem?



godovinska veda nima samo naloge, da nam odpira stare vire, ampak ona mora preiskovati tudi, kolika je resničnost onih virov, in če niso brez ugovora, kako neki in iz katerih vzrokov so nastali. Da so v vseh časih in za vsak čas zgodovino kovali brez resnične podlage, je dokazana reč. »Schon jede Geschichte eines Volkes, — piše Rettberg¹ — die etwas höher in dessen Altertum hinaufzusteigen unternimmt, trifft gar bald auf unbestimmte, mythische Anfänge; wie viel mehr gilt dieß von der Bekehrungsgeschichte eines Landes, wo der Wunsch mitwirkte, die Anfänge möglichst hoch hinauf, an Apostel und apostolische Männer anzuknüpfen. Die Ge-

¹ Rettberg, Kirchengeschichte Deutschlands-Göttingen (I. Bd. 1846. II. Bd. 1849.) I, str. 67.

schichte hat dann in Vertretung solcher Aufgaben eben so sehr einer Pflicht gegen die Kirche, als gegen die Nationen nachzukommen gemeint; gegen erstere, um sogleich deren siegreiche Gewalt in einer möglichst raschen Ausbreitung darzutun; gegen letztere, um ihnen den Ruhm apostolischer Abstammung zu sichern.«

Rettberg govori tukaj posebej o nezgodovinskih poročilih, kako se je krščanstvo na Nemškem razširjalo za rimskih časov. Ali tudi iz poznejših dob imamo enakih negotovih in nezgodovinskih potez dovolj. V sledečem sestavku hočemo nekoliko takih podatkov pokazati iz življenja sv. Ruperta, ustanovitelja solnograške škofije in apostola bavarske dežele.

V raznih zgodovinskih spisih, še celo v novejših slovenskih, se pogosto čita, da je sv. Rupert oznanjeval božjo besedo tudi Slovencem na Štajerskem, da je prenesel ostanke škofa in mučenika sv. Maksimilijana iz Celja na Bavarsko in pri tej priložnosti tudi posvetil razne cerkve pri nas, posebno one, ki so sv. Rupertu v čast posvečene.

Koliko zgodovinske resnice in verjetnosti je na tem?

Sv. Rupert, potomca merovinške kraljevske rodovine in škofa v Vormaciji, je bil poklical bavarski vojvoda Theodo v Režno, kjer je krstil vojvodo in mnogo drugih veljakov in prostakov. Koliko je k temu klicu pripomogla frankovska politika, kamor so Bavarci bržčas kmalu po letu 536. pripadali,¹ ni znano. Ker pa se je Theodo mogoče preveč bal frankovskega vpliva, ni maral, da bi sv. Rupert v Režnu ustanovil škofijo, ampak naročil mu je, naj si drugod v deželi poišče primerno mesto za to. Tako mesto je oznanjevalec sv. vere najprej našel ob valskem jezeru, a še pripravnejše na razvalinah starega Juvavija, dandanes Solnograd imenovanega. Vojvoda mu podari mesto in okolico in sv. Rupert si tam ustanovi svoj škofovski sedež. Privede si iz domovine še dvanajst pomočnikov, uredi cerkveno življenje in bogočastje in potem po večletnem delovanju umrje »in die resurrectionis Domini nostri Iesu Christi«, po starem poročilu dne 27. sušca.²

To so glavne črtice njegovega življenja. Če pa hočemo zvedeti, je-li res mogoče, da je sv. Rupert potoval in deloval na Štajerskem, moramo se natančneje pečati z njegovim življenjepisom. Ali od tega imamo inačice, ki se precej med seboj razločujejo, treba je tedaj spoznati, katera poročila so prvotna in katera so postala pozneje. »Je mehr man sich von der Zeit, in welcher der Heilige gelebt hat, ent-

¹ Wetzer und Welte's Kirchenlexikon. Zweite Auflage. Freiburg in Breisgau. XII zvezkov 1882—1901. (Navaja se navadno kratko: K.—L. in zvezek.) II, 97.

² Acta sanctorum Bolland. ad 27. Mart.; K.—L. XII 1760, X, 1365—1367., 1586.; II. 100 in dr.

»Voditelj« III.

fernt, desto reicher werden die Legenden an wunderbaren Erzählungen«, pravi Leon de Kerval v svojem spisu »Die Entwicklung des Wunderbaren in den Legenden des heil. Antonius von Padua«,¹ in to velja večinoma tudi za druge svetnike.

Neovržno najstarejši življenjepis sv. Ruperta je oni, ki tvori prvo poglavje najznamenitejšega zgodovinskega vira za stare Slovence, znane spisa neimenovanega solnograškega pisca: »Anonymi de Conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus«. Najboljša njegova izdaja je Wattenbachova.² Spis je nastal l. 870.³ ali verjetneje l. 871.,⁴ nekateri pisatelji ga stavijo tudi v leto 873., katera letnica pa je manj verjetna. O zgodovinski veljavi in verjetnosti »Spreobrnjenja« tukaj ne bomo govorili; k večjemu bi bilo opomniti, da se je neznani pisatelj sam posluževal starejših virov.

Spreobrnjenje sta izdala tudi Kopitar⁵ v izvorniku in Bilý-Majciger⁶ v slovenski prestavi. Ali oba še le pričenjata s tretjim poglavjem. Ker pa je za naše vprašanje ravno prvo poglavje najvažnejšega pomena, ga podamo tukaj v celoti.⁷

Incipiunt quaedam exceptiones de vita Apostolici viri beati scilicet Hrodberti qualiter ad regionem pervenit Bagoariam.

Tempore igitur Hildiberti regis Francorum anno scilicet regni eius secundo, honorabilis confessor Christi Hrodbertus in Wormatia civitate episcopus habebatur; qui ex regali progenie Francorum ortus, catholicae fidei et euangelicae doctrinae totiusque bonitatis nobilissimus reffloruit doctor. Erat enim vir simplex, pius et prudens, in sermone verax, iustus in iudicio, providus in consilio, strenuus in actu, conspicuus in caritate,

Nekatere črtice iz življenja apostolskega moža sv. Hrodberta, kako je prišel v bavarsko deželo.

V časih frankovskega kralja Hildiberta in sicer v drugem letu njegove vlade je v mestu Vormaciji živel častitljiv spoznavalec Kristusov Hrodbert, iz frankovskega kraljevega rodu, kateri je slovel kot najjemenitnejši učitelj katoliške vere in evangeljskega nauka kakor vseh dobrih del. Bil je priprost mož, pobožen in razumen, resnicoljuben¹ v besedi,

¹ Iuvavia, Anh. f. 7 ima mesto »verax« »ferax«, t. j. mogočen (pretresljiv) govornik.

¹ Primeri Magazin für volkstümliche Apologetik (von Kley) V. Jahrg. Nr. 6 (20. sept. 1906) str. 211.

² Monumenta Germaniae Historica, XIII., Scriptorum XI. (navadno navedena M. G. SS.) str. 1—14. Druge vire glej dr. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. I. V Ljubljani 1902, Str. LXX in LXXI. Citujemo ga: »Spreobrnjenje«. — ³ Wattenbach l. c. I. — ⁴ K.—L. XII, 1003.

⁵ Kopitar, Glagolita Clozianus. Vindobonae 1836.

⁶ Bilý-Majciger, Zgodovina sv. apostolov slovanskih Cirila in Metoda 1863.

⁷ Besedilo je glavno Wattenbachovo MGSS. XI. 4, 5. Samo pristavki iz Sv. Peterskega kodeksa v Solnogradu, katerega označuje Wattenb. z črko »B«, so v oklepu pridejani, enkrat pa pod črto postavljeni.

in universa morum honestate praeclarus. Ita innumerabiles ad eius sacratissimam convenerunt doctrinam, et ab eo aeternae salutis documenta susceperunt. Cumque fama sanctae conversationis illius longe lateque crebresceret, pervenit ad noticiam cuiusdam ducis Bagoariae regionis nomine Theoto qui supradictum virum Dei enixis precibus prout potuit libentissime rogare studuit per missos suos, ut hanc provinciam visitando sacra illuminaret doctrina. Unde praedicator veritatis divino compunctus amore assensum praebuit. Primo suos dirigens legatos, postea vero ad Christi gregem lucrandum per semetipsum venire dignatus est. Hoc audiens praefatus dux magno perfusus est gaudio, obviamque illi cum suis pergens, sanctum virum euangelicumque doctorem cum omni honore et dignitate suscepit in Ratispona civitate. Quem vir domini coepit de christiana conversatione admonere et de fide catholica inbuere; ipsum non multo post et multos alios istius gentis nobiles atque ignobiles viros ad veram Christi fidem convertit, sacroque baptisate regeneravit, et in sancta corroboravit religione. Praefatus itaque dux sancto viro concessit licentiam locum aptum eligendi sibi et suis ubicumque ei placeret in hac provincia (ad episcopi sedem et) ecclesias Dei construere et cetera ad ecclesiasticum habitaculum perficere. Tunc supradictus vir Domini accepta licentia per alveum Danubii usque ad fines Pannoniae inferioris spargendo semina vitae navigando iter arripuit; sicque tandem revertens ad Laureacensem pervenit civitatem, multosque ibi infirmos variis languoribus oppressos orando per virtutem Domini sanavit (et verae fidei plures inibi sociavit). Deinde arrepto itinere pervenit ad quemdam locum¹

pravičen v sodbi, previden v svetovanju, vstrajen v delovanju, vzgleden v ljubezni, ter je obče slovel po svojih vsestranskih čednostih. Zaradi tega je neštevilna množica zahajala k njemu v presveti pouk in sprejemala od njega skrivnosti večnega zveličanja. In ker je njegovo sveto delovanje daleč na okrog vedno bolj slulo, zvedel je o njem tudi nek vojvoda bavarske dežele, z imenom Teodo, in se je z gorečimi prošnjami obrnil do imenovanega moža ter si po svojih poslancih na vse mogoče načine prizadeval doseči, da bi božji mož obiskal njegovo deželo in jo razsvetlil po sveti veri. Iz goreče ljubezni do Boga mu je oznanjevalec resnice to tudi obljubil. Najprej je odpravil tje svoje poslanke, nato pa je blagovoljno sam prišel, da pridobi čredo za Kristusa. Ko to imenovani vojvoda izve, sprejme ga častno in slovesno v mestu Reznu, svetemu možu in oznanjevalcu evangelija z velikim veseljem s svojimi ljudmi nasproti hite. Božji mož ga začne opominjati h krščanskemu življenju in ga poučevati o katoliški veri; in v kratkem spreobrne njega in mnogo drugih iz istega naroda, plemenitaše in prostake, k pravi Kristusovi veri, jih prerodi v svetem krstu in utrdi v krščanskem prepričanju. Vojvoda dovoli svetemu možu, naj si v deželi za se in za svoje spremljevalce izbere pripraven prostor (za stolico), kjerkoli mu ugaja, da tam sezida Bogu cerkve in preskrbi vse drugo za cerkvena bivališča potrebno. Nato se mož božji popelje po strugi Donave do Spodnje Panonije, povsod sejaje seme večnega življenja. Na svojem povratku pride do mesta Lavreaka, ozdravi po božji pomoči tam s svojo molitvijo mnogo bolnikov od raznih bolezni (in pridobi mnogo ljudi za pravo vero). Nadaljevaje svojo pot

¹ Ker inačica iz »B« pove tisto kar tukaj, samo v drugi obliki, zato jo postavim tukaj sem. Namestu »locum . . .« stoji » . . . lacum, qui vocatur Walarium, ubi

qui vocatur Walarium, ubi ecclesiam in honore sancti Petri principis apostolorum construxit et dedicavit. Praefatus itaque dux ibidem primitus ei in circuitu aliquas proprietatis possessiones tribuit; postea vero ad noticiam venit sancto pontifici Hrodberto aliquid esse locum iuxta fluvium Ivarum antiquo vocabulo Iuvavensem vocatum, ubi antiquis scilicet temporibus multa fuerunt mirabiliter constructa aedificia, et tunc paene dilapsa silvisque cooperta. Hoc audiens vir Domini propriis cupiens prospicere oculis quid inde ipsius rei veritas haberet, propter fidelium animarum lucrum divina disponente gratia coepit Theodonem rogare ducem, ut istius loci ei potestatem tribueret ad extirpanda et purificanda loca, et ecclesiasticum prout ei libitum foret ordinare officium (ordinaret officium et episcopi ibi sedem statueret). Quod ipse dux consensit, tribuens in longitudine et latitudine de territorio super duas levas possessiones, ut inde faceret quod ei placeret ad utilitatem istius sanctae ecclesiae. Tunc vir Domini ista coepit renovare loca, primo Deo formosam aedificans ecclesiam, quam in honore sancti Petri principis Apostolorum dedicavit, ac demum claustra cum ceteris habitaculis clericorum per omnia ordinabiliter construxit. Postea vero delegato sacerdotali officio omnem ibidem cottidie cursum congruo ordine fecit celebrari. Tunc praedictus doctor Hrodbertus cupiens aliquos adipisci socios ad doctrinam euangelicae veritatis, propriam repe-

pride v kraj, ki se zove Valarium,¹ postavi in posveti tam cerkev v čast svetemu Petru, prvaku apostolov. Tamkaj v okolici mu imenovani vojvoda prvokrat podari nekoliko posestev; pozneje pa je zvedel sveti škof Hrodbert, da se ob reki Ivaru nahaja kraj, ki se nazivlje s svojim starim imenom Juvavium, in da so tam v prejšnjih časih bila mnoga krasno sezidana poslopja, katera so sedaj že skoraj razpadla in z goščavo obrastla. Ko to božji mož sliši, hoče se na lastne oči prepričati, koliko je na govoricah resnice, in po nagonu božje milosti, da se pridobijo duše k zveličanju, poprosi Teodona, naj mu podeli pravico, da sme oni prostor iztrebiti in osnažiti in po svoji volji tam ustanoviti božjo službo (in škofijsko stolico). Vojvoda k temu privoli in mu ob enem podari vso zemljo dve uri v dolgosti in širokosti v lastnino, da lahko tam vse ukrene, kar se mu vidi v korist svoje cerkve. Mož Gospodov je na to začel obnavljati one kraje s tem, da je najprej Bogu sezidal krasno cerkev in jo posvetil v čast sv. Petru, prvaku apostolov; potem je postavil samostane in druga poslopja, dostojna za klerike. Ustanovil je tudi duhovno opravilo in zaukazal, da se služba božja dan za dnevom v primernem redu izvršuje. Da si pridobi tovarišev sposobnih za pouk v evangeljskih resnicah, je omenjeni učenik Hrodbert obiskal svojo do-

¹ Walarium, danes Wallersee; kraj sam se zove »Seekirchen.«

exit Vischaha de eodem lacu, ibique ecclesiam in honore sancti Petri principis apostolorum construxit et dedicavit. Hoc facto praefatus dux Theodo tradidit ad ipsam ecclesiam eundem locum et primitus ibidem in circuitu aliquas proprietatis possessiones ei tribuit.

Slovenski: (Nadaljevaje svojo pot pride) do jezera, ki se imenuje Valarsko, kjer izteka Fiša iz onega jezera, tam postavi in posveti cerkev v čast sv. Petru, prvaku apostolov. Ko se je to dokončalo, je imenovani vojvoda Teodo cerkvi podaril oni kraj in Hrodbertu prvič dal v bližini nekatera posestva iz svojega imetja.

tivit patriam. Iterumque cum duodecim revertens discipulis, secumque virginem Christi nomine Erindrudam adducens, quam in superiori castro Iuvavensium statuens, ibidemque colligans congregationem sanctimonialium, et earum conversationem rationabiliter, sicut canonicus deprecatur ordo, per omnia disposuit. Ipse quoque assidue totum spatium istius circumiens patriae, confirmans animas christianorum admonensque in fide fortiter permanere, quod verbis docuit operibus adimplevit mirificis. Ubi constructis consecratisque ecclesiis ordinatisque inferioribus et superioribus gradibus, proprium sibi ordinavit successorem. Ipse vero praesciens longe ante diem vocationis suae, confirmatis discipulis ad propriam remeavit sedem, ibique adstantibus admonitione divina peracta fratribus inter verba orationis spiritum reddidit in pace, die videlicet resurrectionis domini nostri Iesu Christi. Ad cuius sepulchrum exuberant innumera beneficia curationum cunctis fideliter petentibus usque in hodiernum diem per eum qui vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum amen.

movino. In vrnil se je zopet z dvajnajsterimi učenci ter seboj privedel Kristusovo devico Erindrudo, katero je postavil na gornjem juvavskem gradu in tam zbral družbo redovnic in vse njihovo opravilo po zahtevah kanoničnega reda razumno razvrstil. Pridno je obiskaval vse kraje v deželi, utrjeval srca kristjanov in jih spodbujal, da vstrajajo v veri, in kar je učil v besedi, to je potrjeval s čudežnimi deli.¹ Ko je sezidal in posvetil razne cerkve, delil nižje in višje rede in si konečno izvolil svojega naslednika, je še — dolgo že vedoč za dan svoje smrti — spodbujal svoje učence in se vrnil na svojo stolico,² kjer je v pričujočnosti svojih že prej z božjo besedo opomnjenih bratov med molitvijo mirno izdihnil svojo dušo na dan vstajenja našega Gospoda Jezusa Kristusa. Na njegovem grobu prinašajo obilnega blagoslova nešteta ozdravljenja vsem, ki se verno k njemu zatekajo, do današnjega dne po onem, ki živi in kraljuje, Bog, skozi vse veke vekov amen.

¹ Kratko: živel je sam po svojem nauku.

² t. j. v Solnograd in ne, kakor nekateri mislijo, v Wormacijo. Sicer pa se dandanes dvomi, je-li bil sv. Rupert obče kedaj v Wormsu. Tamošnji škofijski imeniki ga namreč ne poznajo.

Navedeni življenjepis, o katerem pravi Rettberg,¹ da zasluži polno vero po svojem priprostem in odkritosrčnem slogu, nam pač naravnost ne pove, da je bil sv. Rupert na Štajerskem, akoravno iz nekaterih izrazov posamezni zgodovinarji hočejo kaj takega sklepati. Ali imamo še druge življenjepise od katerih eden, ki ga je našel P. Heribert Rosweyd² v belgiškem samostanu Rubea vallis, naravnoč pripoveduje, da

¹ O. c. II, 200.

² P. Heribert Rosweyd, S. I., rojen v Utrechtu l. 1569, † 5. vinotoka l. 1629., je izdal več zgodovinskih virov, posebno iz belgijskih samostanov. Prim. (Manz Allgemeine Real-Encyclopaedie, XI, (3. izd. 1872) 61⁶.)

je bil sv. Rupert v Gorotanu,¹ tedaj tudi na Štajerskem, ker je večji del naše kronovine pripadal h Gorotanu. Kdaj je ta rokopis nastal, se ne ve; ali ena redakcija ima čas prepisa, namreč »1490 die 21. mens. Iul.«,² tedaj 600 let pozneje, kakor je Anonymus Salisburgensis spisal prvo poglavje svoje knjižice. Spis je izvleček iz imenovanega Anonyma z raznimi dostavki.³

Omenjeni rokopis pripoveduje, ko po Anonymu opiše delovanje sv. Ruperta v Lavreaku, sledeče:⁴ *Pertransiens vero omnem Alpiarum regionem tandem ad Carentanorum regnum pervenit . . .⁵ cuius rogatu regnum illud convertens, Christi baptismate purgavit, transcensoque monte altissimo, Mons-durus appellato, praedicavit Wandalis, plurimumque fructum ex eis Domino largiente consecutus est; aedificavitque ibi ecclesias multas, atque plurima monasteria fundavit. Demum dimissis ibi discipulis, Religiosis, Presbyteris et Clericis ad Christianae religionis custodiam, reversus est in terram Batavorum. Reversus igitur coepit iterum circumire provinciam illam, unde correpto itinere pervenit ad quemdam locum qui vocatur Vinalarium,⁶ ubi ecclesiam in honore s. Petri . . .* itd., kakor anonymus Salisb.

Na prvi pogled se spozna, da je ta cela epizoda v stari življenjepis vrinjena. Po tej bi torej sv. Rupert potoval iz Lavreaka v Gorotan, odtod čez Mons durus k Vandalom, t. j. Slovencem izven Gorotana, in od njih zopet na Bavarsko nazaj. Tako nam pripovedujejo tudi zgodovinarji z večjim ali manjšim lastnim prepričanjem in se sklicujejo na ta rokopis Rubeae vallis. Pusch⁷ piše: »Hucusque recensitis Rubeae vallis membranae etiam Slavos alpium Noricarum inquilinos a D. Ruperto lustratos addunt. Et sane, si veritati consonum, S. Maximiliani Episcopi, Martyrisque ossa, ab eodem Antistite Laureacum deportata; Celeiam quoque adiverit, est necesse.«

¹ Gorotan za Karantanijo. Kakor pravi dr. Kos v »Spomenica tisučletnice Metodove smrti« (V Ljubljani 1885) str. 71. je ta izraz prvokrat rabil Paulus Diaconus, † 799, tedaj več ko 200 let po prihodu Slovencev v ta kraj. Ker izraz prej ni bil znan, se mora izvajati iz slovenske besede »gora«.

² Glej Acta Sanctorum, Oct. VI, str. 23. — ³ Rettberg na n. m.

⁴ Acta Sanctorum, Martius III, 702; Albert v. Muchar, Die Geschichte der Steiermark (8 zv. in imenik; I. zv. 1843; III: 1846, IV: 1848; vsi izišli v Gradcu) IV, str. 181. op. 1.

⁵ Tukaj se nahaja majhen presledek; bržčas je stalo tam ime gorotanskega kneza, katero pa je pisec po nemarnem prepisovanju izpustil. Tako Acta Sanct. in Muchar n. n. m.

⁶ Mesto pravega izraza »Walarium«. Sicer pa ima rokopis še več takih krivih pisav, ker je mogoče prvotni rokopis bil slabo pisan.

⁷ Pusch, Chronologiae sacrae ducatus Styriae Pars prima (in edina), Graecii 1715; str. 115.

Natančneje se s potovanjem sv. Ruperta bavi »oče štajerske zgodovine«, znani borovski avguštinski korar Iulius Aquilinus Caesar. Ko navede naše mesto, nadaljuje:¹ »Unde S. Rupertus usitato itinere per alveum Danubii pervenit Laureacum, inde vero non ultra descendit navali itinere,² sed inde in Styriam, moderna sui superiore parte Carinthiae implexam, alpiumque ea parte superata delapsus est per montes, in locum Montis Duri seu Hartberg iam Austriae et Styriae terminum; qui districtus integer modernae Austriae, adhuc hodie sub Dioecesi Salisburgensi paret,³ atque Canonicis Regul. S. August. de Reichersperga quoad omnes fere Parochias concessus est, specialemque habet Archidiaconum per districtum Neostadiensem dictum.«

»Wandalos, quibus hoc in itinere praedicavit S. Rupertus, eosdem cum Vindis seu Sclavis puto, per Styriam, Carinthiam et modernam Austriam superiorem etiam diffusos, cum teste Pagio, Biographus S. Rupertinus: non infrequenti ea aetate more Sclavos etiam Vandalos appellet.«

Bolj skeptično obravnava to potovanje Anton Klein, ko jako obširno o njem pripoveduje:⁴ »Nachdem Ruprecht das Christentum eine Zeit lang in Baiern befördert hatte, unternahm er zur Verbreitung desselben, mit Erlaubniß des Herzogs Theodo, eine Reise in das benachbarte Land der Slaven und Awaren, zwischen welchen und den Baiern damals Friede war. Er schiffte auf der Donau aus Baiern herunter, streute allenthalben, bis an die Grenzen von Niederpannonien — worunter man damals das zwischen der Drau und Sau gelegene Land verstand, — den Samen des Lebens aus, und kam auf seiner Rückreise in die Stadt Lorch, wo er vielen, mit verschiedenen Krankheiten Behafteten durch die Kraft seines Gebetes die Gesundheit von Gott erwirkte. Mit dieser Nachricht stimmt die Erzählung, die in einer andern Lebensbeschreibung Ruprechts über seine Bekehrungsreise ausser Baiern vorkommt, übrigens aber manches Unglaubliche enthält, im Wesentlichen überein, denn es heißt darin, indem Ruprecht das

¹ Annales Ducatus Styriae. (Tom. I. Graecii 1786; Tom. III. Viennae 1777) I, 293.

² Viri nikjer ne pripovedujejo, da se je sv. Rupert po vodi vozil do Lavreaka; mogoče bi sicer bilo. Viri pravijo, da je prišel po Donavi do panonske meje, potem pa se je vrnil, ali po vodi ali po suhem, ni povedano. Lavreak sicer ne leži daleč proč od donavske obali.

³ Caesar je knjigo spisal pred novo regulacijo avstrijskih škofij, posebno v obsegu prvotne solnograške škofije, zato še navaja novomeški okraj pod solnograško oblastjo. Reichersberški samostan je zatrl cesar Jožef II., ravnotako tudi arhidijakonat.

⁴ Anton Klein, Geschichte des Christenthums in Oesterreich und Steiermark I, Wien, 1840, str. 186—188.

ganze Alpenland durchwanderte, sei er auch zu dem König, vielmehr Herzog der Karantaner — im heutigen Kärnten — gekommen, und habe auf dessen Bitte dieses Land zu Christo bekehrt und getauft. Hierauf habe er den sehr hohen Berg, Hartberg genannt, überstiegen, den Wandalen gepredigt, und mit Gottes Hilfe reichliche Früchte unter ihnen geerntet, er habe dort viele Kirchen erbauet, und mehrere Klöster gegründet, endlich nachdem er daselbst Priester und andere Geistliche aus der Zahl seiner dem Mönchsleben ergebenen Schüler zurückgelassen, sei er zur Bewahrung der christlichen Religion nach Baiern zurückgekehrt. Ruprecht hat also unstreitig das Christentum unter den Slaven in Karantanien und Pannonien gepredigt. Die Wandalen waren eben nichts anderes als Slaven in Pannonien, im jetzigen Niederungarn und vielleicht auch angrenzenden Oesterreich, in welche beide Länder man über den Hartberg kömmt.« Pisatelj meni, da je sv. Rupert potem pač tudi mogoče prišel v Faviana (Dunaj) in nadaljuje potem: ¹ »Daß Rupert unter den Slaven in Karantanien, besonders in Pannonien unter den sogenannten Wandalen, einen so großen Erfolg nicht gehabt habe, als ihm in der obigen zweiten (Vallis rubea) Erzählung zugeschrieben wird, die nur eine lobrednerische Ausschmückung früherer einfacherer Nachrichten zu enthalten scheint, wird aus der späteren Bekehrungsgeschichte dieser Slaven ersichtlich werden.«

Tudi Muchar pripoveduje enako in sicer brez omejila to potovanje: ² »Nun begab sich Rudbert zu Schiffe auf der Donau bis tief hinab in die östlichen Vorländer. Im untern Pannonien stieg er an's Land und durchwanderte das ganze Oberpannonien. Hier traf er an der Save, ³ Drau und Mur die heidnischen karantanischen Slovenen und das Christentum der Römerepoche größtenteils wieder ausgetilgt. Von einem Woiwoden oder dem oberleitenden Herzoge jener Slovenen wohlwollend aufgenommen, predigte Rudbert dort aller Orten, gewann dem Evangelium zahlreiche Anhänger und befestigte sie durch Taufe, durch neuerbaute Bethäuser und leitende Priester. Nach den Wanderungen durch das norische Bergland Kärntens und der oberen Steiermark begab sich Rudbert über die Tauernkette in die uralte Bischofsstadt Lorch an der Enns in Oberösterreich.« — Muchar je tukaj preobrnil red, katerega nam daja poročilo iz samostana Rubeae vallis. Tamkaj se namreč glasi, da je Rupert iz Lavreaka šel med Slovence

¹ l. c. str. 188. — ² Muchar, IV, str. 180.

³ To pač vendar Muchar sam trdi, da je ob Savi bila še tudi Gornja Panonija. Enako čudno je, da išče gorotanskega kneza, kateri je sv. Ruperta neki sprejel, pri panonskih Slovencih.

in v Gorotan, tukaj pa je cela pot ravno narobe opisana. Muchar je poročilo pač porabil, a ker se mu tako ni zdelo verjetno, pa ga je po svojem izrabil.¹

V opazki še Muchar tudi omeni — po Caesarju² ono pravljico o Rupertovi lipi na Lipniškem polju. Tam je neki sv. Rupert na svojem potovanju počival, ljudje so potem lipo posebno skrbno negovali in staro vedno zopet z novo do današnjega dne nadomestili.³

Omenimo še nekatere pisatelje po imenu, ki so enake trditve zapisali. Tako Krempl,⁴ Ivan Lapajne,⁵ dr. J. K. Weiß⁶ in po njem dobesedno dr. Macherl⁷ in še drugi.⁸

* * *

Da premotrino možnost Rupertovega potovanja po Štajerskem na podlagi rokopisa Rubeae vallis, moramo spregovoriti o času, kdaj je sv. Rupert živel in o takratnih razmerah v Gorotanu.

1. O času, kdaj je prišel sv. Rupert na Bavarsko in ustanovil solnograško stolico, so zgodovinarji različnega mnenja in prepir o »Rupertovem vprašanju« se še vedno ni polegel. Nasprotja gredo za dobro poldrugo stoletje narazen. Vzrok temu je, ker nam življenjepis ne pove, kateri Kildebert je takrat Frankom kraljeval, ko je sv. Rupert v Wormaciji začel svoje delovanje. Prvi Kildebert je vladal od l. 511 do l. 558., drugi 575—596 in tretji 695—711. leta. Literatura o tem

¹ Tudi nekateri drugi so se po njem ravnali, n. pr. Ivan Lapajne, Politična in kulturna Zgodovina štajerskih Slovencev. V Ljubljani, 1884, str. 37.; Ignaz Joherl, Feldkirchen Kalsdorf Pfarr- und Kommunalgeschichte, Graz 1905, str. 18, 19 itd.

² Annal. II, 297.

³ To omenja tudi dr. Iv. K. Weiß v Hlubekovi knjigi »Ein treues Bild des Herzogthumes Steiermark. Gratz, 1860, str. 427 in za njim dobesedno dr. Peter Macherl, Kurzgefaßte Geschichte Oesterreichs für das Volk, 2. izd., Gradec 1888; I, str. 29, 30. Ravno ko sem to pisal, sem slišal, da so omenjeno lipo še le pred kratkim podrli.

⁴ Ant. Krempl, Dogodivšine štajerske zemle. V Gradci. 1845. str. 62.

⁵ Ivan Lapajne, na n. m. — ⁶ Hlubek, na n. m. — ⁷ Macherl, na n. m.

⁸ Po zgoranji Mucharjevi trditvi se je, kakor žalibog prevečkrat, ravnal tudi P. Jakob Wichner (Geschichte des Benediktinerstiftes Admont I. [Graz 1874] str. 11); mesto »norisches Bergland Karantaniens« pravi: »und mußte bei dieser Gelegenheit auch das Karantanische Hochland berühren« in je seveda potem bržčas bil tudi v Admontu, kjer so bili tudi Rupertovi nasledniki pred Virgilijem, trditev, ki se opira vsem zgodovinskim virom, celo starim admontskim kronikam! M. Slekovec, Škofija in nadduhovnja v Ptuj (V Mariboru 1889) str. 11. in po njem o. H. Šalamun v svojem spisu »Ptuj« v »Dom in Svet-u« IX. (1896) str. 309 ga najdeta tudi v Ptuj, kjer posvečuje cerkve; ali iz katerega vira?

vprašanju je jako obsirna; »Juvavia«¹ jo obdeluje na 26 fol.-straneh.² Ker bi naše mnenje gotovo ne rešilo celega vprašanja, zato opustimo tukaj daljši razgovor o njem; kakor bomo iz naslednjega odstavka sprevideli, nima vprašanje za nas nobenega pomena, ker sv. Rupert itak ni bil in ni mogel priti na Štajersko — saj koliko bi se dalo zgodovinsko potrditi.

2. Ako pregledamo razmere v Gorotanu za označeno poldrugo stoletje, najdemo do l. 568 v takozvanem Notranjem Noriku (Binnen-Noricum) imenovani dve škofiji — v Teurniji ali tudi Liburniji, dandanes sv. Peter (am Holz) v bližini Špitala ob Dravi na Zgornjem Koroškem³ in v Celju.⁴ Še l. 573. zasledimo v sicer nepristni listini izmišljene sinode v Gradežu imena: »Leonianus episcopus s. Ecclesiae Tiborniensis . . . Ioannes episcopus s. Ecclesiae Celeianae«.⁵ Akoravno je listina nepristna, je vendar celo verjetno, da so imenovani škofje res v tistem času živeli⁶ in so pred Longobardi zbežali iz svojih stolic k svojemu patrijarhu. Ako pa je imela pokrajina do l. 568. svoje škofije, bili so tedaj tam tudi kristjani, katerih še ni le sv. Rupert spreobrnil, ker so bile škofije že stare. Kako pa bi se dalo tudi za sv. Ruperta opravičiti, da bi se vrival v delokrog drugih škofov, ko je vendar imel na Bavarskem opravila dovolj.

Ko so Longobardi l. 568. odpotovali v Italijo in pred seboj in s seboj tirali razne narode tudi Notranjega Norika, bil je Gorotan prazen. Za Longobardi so Slovenci, sprednja straža Obrov, zaseli zapuščeno zemljo in sicer kmalu, ker okoli l. 595. se imenuje Gorotan že

¹ Nachrichten vom Zustande der Gegenden und Stadt Juvavia vor, während, und nach der Beherrschung der Römer bis zur Ankunft des heil. Rupertus etc. Salzburg 1784. Citira se navadno »Juvavia«.

² Kdor se hoče o celem vprašanju natančneje poučiti, najde gradiva dovolj v sledečih knjigah:

Krones, Grundriß der Oesterreichischen Geschichte mit besonderer Rücksicht auf Quellen- und Litteraturkunde. I. Abt. (Wien 1881) str. 149—151.

K.-L. X, 1365—1367 (od Hauthalerja).

Buß-Scherer, Winfrid-Bonifazius, str. 124.—132 in 142 v opazkah.

Stadler, Heiligenlexicon, V, 161—165.

Weiß, Weltgeschichte. 5. Aufl. III. 686 op. 1.

Rettberg, II, 193—212, posebno v opazkah. In še dr.

³ Iz življenjepisa sv. Severina nam je znan onočasni škof liburnski Pavlin. Prim. Rettberg, I, 219, 223.

⁴ Slekovec se moti, ko na str. 15. Škofija in nadduhovnija v Ptuiju omenja ptujskega škofa Virgilija, ker je prvič dotični vir nepristen in drugič se tam omenja »Virgilius episcopus s. ecclesiae Patavinae« t. j. Padova na Beneškem. Glej Kos, Gradivo, str. 94—95.

⁵ Kos, n. m.; cf. Muchar III, 157, 175. — ⁶ Kos, na n. m. opazka II.

»Sclaborum provincia« — »Slovenska dežela«. ¹ Med Longobardi in med Slovenci, kateri so deželo našli prazno — kar sledi že iz tega, da razen najvišjih gorá, glavnih rek in nekaterih najmenitnejših krajev, niso našli imena in so morali celo svoji novi domovini dati ime — ni časa, da bi sv. Rupert misijonaril po naši deželi.

Da so pa Slovenci bili pagani in so taki ostali do Virgilijevega časa, je zgodovinsko dognano. Ako so nam brezuspešne poskušnje sv. Kolumbana ² in sv. Amanda ³ ostala zgodovinsko ovekovečena, koliko bolje bi pač moralo biti potem znano delovanje sv. Ruperta, katero bi še razun mržnje do krščanstva od slovenske strani bilo veliko bolje nemogoče zaradi sovražnih mejnih razmer med Slovenci in Bavarci do Borutovega časa. ⁴ Za vse poldrugo stoletje, v katerem se giblje »Rupertovo vprašanje« tedaj ni časa, da bi mogel priti v Gorotan in tako na Štajersko.

Ali kaj pa je z onim vojvodom, ki je v Gorotanu tako prijazno sprejel sv. Ruperta, kakor pravi naš rokopis? Muchar ga sicer stavi v Panonijo, ⁵ ali njegova trditev nasprotuje besedilu našega vira. In na Koroškem najdemo zares vojvodo, ki se prišteva blaženim posebno zato, ker je paganstvo vkončal in uvedel krščanstvo. Je-li prvotni pisec rokopisa iz samostana Rubea vallis mogoče mislil na tega kneza ali vojvodo bl. Domicijana? Tega vprašanja se tukaj kratko doteknemo.

V Millstattu, kamor je krški škof Ivan V. l. 1441. slovesno prenesel Domicijanove ostanke, ⁶ se nahaja nagrobni napis: »Hic requiescit B. Domitianus Dux primus fundator huius Ecclesiae, qui convertit istum populum ad Christianitatem ab infidelitate.« ⁷ Druga nagrobnica katero so sestavili tamošnji benediktinci, se glasi: »Beatus Domitianus, Dux Noricorum, fundator huius monasterii Millstadiensis. Locus laudabilis suae sepulturae, domus dilecta deo. 1449.« In tretji napis vdolben v oltarni kamen pravi: »Hier liegt der selige Domitian, Herzog der Nordgauer, Stifter des Klosters Millstatt, bei ihm auch seine Gemahlin und sein Kind.« ⁸ V cerkvi sta bili tudi dve stari sliki. Prva

¹ Kos, na n. m. št. 112, str. 144, 145. — ² Na n. m. št. 151, str. 192.

³ Tam št. 162, str. 203 in op. 3.

⁴ Prim. Rettberg II, 181—184; posebno 551. — ⁵ Glej str. 264 in op. 3.

⁶ Avg. Stegenšek, Cerkevni spomeniki lavantinske skofije. I. Dekanija Gornjegrajska. Str. 199.

⁷ Megiser, *Armales Carinthiae*, Leipzig, 1612, str. 532. navaja ta epitaf malo drugače: »Domitianus Dux Noricorum et Carentanorum, cum uxore Maria Meranensi, primus fundator etc.« Sicer pa je Megiser bolje romano-, kakor zgodovinski pisec in so njegovi podatki obče jako sumljivi.

⁸ Dr. Karlmann Flor, *Ueber den seligen Domitian, Herzog von Kärnten* v »Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie«, Herausgegeben von dem Geschicht-Vereine für Kärnten. VII. Jahrg., Klagenfurt. 1862, str. 4. in 15.

je predstavljala, kako je sv. Virgilij (?) krstil bl. Domicijana; druga, kako je Domicijan razdrobil malike in jih dal pometati v jezero, s pripisom: »Diese Figur und Antiquität ist renoviert worden 1580.«¹

Kakor se vidi, so vsi ti podatki še le iz XV. ali XVI. stoletja.

Domicijan, tudi Tuicijan imenovan, je bil po občenem mnenju koroški vojvoda ali knez in si je posebne zasluge pridobil za razširjenje krščanstva v onih krajih, kjer je začelo pojemati. Vojskoval se je tudi mnogo s Slovani. Pri sedanjem Millstattu na Zgornjem Koroškem ob jezeru z enakim imenom je neki razdrobil in dal v jezero vreči tisoč malikov.² Njegova žena je bila Marija, hči meranskega grofa in je ustanovila tam samostan. Njihovi ostanki so bili preneseni večkrat v 11., 12., 13. in 14. stoletju, zadnjikrat 1441. l.³

Pisatelji se trudijo dognati, v katerem času in pod katerim zgodovinsko znanim imenom je bl. Domicijan živel. Po Mucharju⁴ bi ga lahko iskali v Borutu, drugi ga iščejo v Vladunu (Valtunc) in Megiser⁵ trdi, da je v času tega vojvode vladal nad Nemci, akoravno ga pozneje⁶ imenuje Franka, 15. vojvodo in 4. nadvojvodo Koroške, 17. in zadnjega vojvodo frijulskega (furlanskega) okolu l. 829, 840. Drugi ga smatrajo istim z Ingom,⁷ nekateri mislijo na Kocela, sinu Privinovega.⁸

V to zagonetko je posvetil Robert Eisler s svojo razpravo: »Die Legende vom heiligen Karantanerherzog Domitianus.«⁹ Z dovoljenjem milstatskega župnika je dal natančno določiti besedilo na dveh starih tam shranjenih lesenih s pergamenom prevlečenih ploščah iz 15. stoletja. Na večji plošči je zasledil latinsko besedilo, kakor je objavljajo bollandisti. Tam se čita, da je Domicijana krstil sv. Rupert — po mnenju nekaterih — ali kateri njegovih naslednikov.¹⁰ Legenda je na-

¹ Flor na n. m. str. 5.

² Mille statuas, od tod ime Millstatt. Kaj rečejo k tej razlagi germanisti?

³ Stadler, Heiligenlexicon, na n. m.

⁴ Much. IV, 184: »Es scheint zur Zeit des Bischofs Rudbertus und des Herzogs Theodo gewesen zu sein, daß Boruth das herzogliche Haupt der Karantanenslovenen war.« Borut pride namreč prvi v prijateljsko dotiko — v svojo pogubo! z Bavarci. Svojega sina in nečaka da — to je, mora dati! — krščansko odgojiti. Če je tedaj sv. Rupert bil v Gorotanu, ni mogel biti pred Borutom. A ko je sv. Rupert prišel na Bavarsko, in po našem viru je bil prej v Gorotanu, kakor v Solnogradu, še Borut bržčas ni vladal! — * o. c. str. 10 — * Tam str. 531., 532., 535.

⁵ Glej zgoraj omenjeno razpravo Karlmana Flora (str. 1—31.)

⁶ Natančnejši podatki o Domicijanovem vprašanju se nahajajo v Acta Sanct., febr., I, str. 699.—713. ad 5. febr.)

⁹ Mitteil. des Instit. für österr. Geschichtsforschung (Innsbruck), XXVIII, 1. Heft (1907) str. 52. do 116. Po tem spisu je sledeča razpravica kratko posneta, pa tukaj brez dokazov.

¹⁰ »Hic (Domit.) cum baptizatus a sancto Rudberto fuisset, ut quidam asserunt, sive ab aliquo successorum suorum. O. c. str. 60.

stala v drugi tretjini 12. stoletja.¹ Izmisлил si jo je nek milstatski menih, ki je glavne reči posnel skoraj dobesedno iz cerkvene zgodovine Bede Častitljivega (Venerabilis, u. l. 735) in okrasil s krajevnimi razmerami. Rimski cesar Domicijan (l. 81—96. p. K.) je sezidal v Rimu svetišče vsem bogovom (»pantheon«). Cesar Fokas je podaril pantheon papežu Bonifaciju IV. in ta ga je posvetil dne 15. vel. travna l. 609 v Marijino svetišče.² To nam pripoveduje Beda Venerabilis in od njega so posneli drugi pisatelji. Milstatski ponarejevalec pa je napravil iz »pantheona« »Milstat« po izvajanju imena iz latinskega »mille statuae«; posnel je tudi ime Domicijana iz one povesti; ali kakor je pri Bedi Domicijan ustanovitelj pantheona, tako je tukaj ustanovitelj katoliške cerkve in razrušitelj »tisoč paganskih soh«.

Eislerjevemu dokazovanju se ne more veliko oporekati. Posebno tudi zaradi tega ne, ker nam z zadostno verjetnostjo kaže namen, katerega je falzifikator s svojo izmišljotino hotel doseči. Milstatski samostan je ustanovil bavarski grof Aribo, ki je ob enem začetnik goriških grofov. Tako so imeli goriški grofje po pravici tudi samostansko varništvo (»Vogtei«). Samostanski varihi pa so ravno v onih časih (in tudi pozneje) samostane tlačili in jim marsikatero škodo napravili. Goriškim grofom kot varihom svojega samostana pa bi se milstatski menihi uspešno uprli lahko le takrat, ako dokažejo, da je samostan ustanovljen po deželnih vladarjih, kateri bi torej imeli prvotno varhovno pravico nad samostanom, a jo še le pozneje podelili goriškim grofom. V tem slučaju bi se varhovna pravica lahko celo odzela imenovanim grofom in bi se podelila komu drugemu, ki bi bil samostanu bolj naklonjen. Zato je moral po tej legendi biti ustanovitelj samostana deželni vladar, gorotanski vojvoda. Razlaga krajevnega imena je bila celo prigodna, ime pa se je konečno itak že nahajalo v prvotnem viru: Domicijan. Izmišljotina se je začela razširjati med ljudstvom in se je s časoma utrdila. Prenesli so tudi nekolikokrat telesne ostanke samostanskega ustanovitelja, ki pa se je sedaj imenoval Domicijan, grob je postal čudotvoren. Ko so dobili oo. jezuiti milstatski samostan v svojo last, sprejeli so tudi ž njim legendo o sv. Domicijanu, razširjali njegovo češčenje in se končno potrudili za beatifikacijo svojega svetnika v Rimu.³ Ta je izostala, ker je med tem bilo l. 1773. društvo Jezusovo razpuščeno.

¹ L. 1166 še ni bila znana. N. n. m. 73.

² Kirchliches Handlexicon I. Bd. (München, 1907) str. 697. Primeri: Jaffé, Regesta Pontificum Romanorum ab condita Ecclesia ad annum post Chr. n. MCXCVIII, str. 155 (imam le prvo izdajo [1851] pri roki.)

³ Na n. m. str. 107 in nasl. — Megiser, o. c. str. 10 piše: »er ist letztlich von dem Bapst canonisirt worden«, ali Stadler, Heiligenlexicon I, str. 788a, pravi, da se

Ponarejena legenda o sv. Domicijanu se je seveda širila tudi v raznih samostanih in je tako celo zašla v samostan Rubeae vallis. Tamošnji prepisovavec Rupertovega življenjepisa jo je porabil na primer-nem mestu in vrnil v prvotni življenjepis, ne oziraje se na dostavek »sive ab aliquo successorum suorum« (da bi mogoče bil Domicijan krščen). Od tod pa je zašla k raznim zgodovinarjem, kateri so roko-pis Rubeae vallis več ali manj zaupno rabili.

Blaženi Domicijan, gorotanski vojvoda, je torej izmišljena nezgo-dovinska oseba. Sv. Rupert ni mogel imeti ž njim nobene dotike in ga tedaj tudi ni krstil. Ta razlog za Rupertovo potovanje v Gorotan tedaj razpade v nič.

Vrnimo se k sv. Rupertu in tako tudi k njegovem potovanju po Gorotanu ter dostavimo še nekaj opazk. Iz Gorotana je potoval sv. Rupert čez »Mons durus« in prišel k Vandalom. Pri tem »Mons du-rus« je J. A. Caesar takoj mislil na Hartberg, na hrib ob štajersko-avstrijsko-ogrski meji in sicer zaradi tega, ker prvotnega pomena hri-bovega imena »Hartberg« ni razumel: Hart = durus. Ali vendar ni tako: »Hart« pomeni tukaj, kakor večinoma v vseh krajevnih imenih na Štajerskem isto kakor nemška beseda »Wald«, tedaj: gozd, les.¹ Sicer pa se tudi Hartberžani niso nikdar posluževali latinske prestave »Mons durus«, ampak so zato kratko rabili »Hartberga«. Akoravno so nekateri pisatelji² sledili Caesarjevi trditvi, so vendar drugi bili opreznjši. Muchar n. pr. predstavlja »Mons durus« s »Tauernkette«³ in bollandisti⁴ imajo »durus« samo za pogrešno pisavo mesto »Turus« = Turi, Tauern. To pa je tudi edino verjetno. Če bi bil sv. Rupert res v Gorotanu, moral bi iti čez to ali ono progo Turskega gorovja.

Tako pa izgine tudi potem trditev, da je bil sv. Rupert pri pa-nonskih Slovencih, akoravno so mnogoštevilni pisatelji za to, da so Wandali isto kakor Winidi ali Windi = Slovenci. Boljša je razlaga bollandistov,⁵ da je pisatelj mesto »Wandalis« hotel zapisati »Vinde-liciis« in s tem označiti prebivalce na zahodni strani Bavarske. Sicer pa je pisatelj več imen s svojo pisavo pokvaril.⁶

Cela epizoda Rupertovega potovanja v Gorotan in k Slovencem je izmišljena. Nastala je pač v prvi vrsti zaradi tega, ker si nekateri

o kanonizaciji nič ne ve, akoravno mu nekateri pisatelji dajajo priimek »sv.« Po prizadevanju graškega profesorja o. Mateja Rieberer D. I. se je kanonični proces za beatifikacijo uvedel l. 1761, ki pa je z l. 1773. seveda zopet zaspal.

¹ Tako je trdil umrlj g. Slekovec vedno ustmeno in pisмено piscu teh vrst in je tudi g. dra. Zahna o istinitosti svoje trditve prepričal.

² Lapajne, Joherl in dr. na. n. m. — ³ o. c. IV, 180.

⁴ Acta Sanct. Marz. III, str. 702. — ⁵ Tam.

⁶ N. pr. Vinalarium mesto Walarium (str. 7) in dr.

pisatelj, izgubivši nit zgodovinskega pokristjanjenja onih Slovencev, ki so pripadali k solnograški škofiji, niso znali razlagati, kako neki pripadata Gorotan in Panonija doli do Drave k tej stolici, ako ni sv. Rupert, ustanovitelj omenjene stolice, sam že pridobil neke pravice na te pokrajine. Caesar sam se opira na to dejstvo in navaja za to P. Sigism. Calles-a, kateri omenjeno potovanje tako tolmači, »quod longo tempore (Pannonia) maiore sui parte immo fere omni ad sacram Ecclesiae Salisburgensis iurisdictionem pertinebat«, akoravno Caesar sam malo prej imenuje potovanje »dubium hoc iter.«¹ In nekje drugod:² »Die Reise dieses Heiligen (Rup.) in unser Steyermark hat viele Schwierigkeiten in sich«, katero težavo reši potem z našo epizodo. In Rettberg, ki v najstarejšem življenjepisu sumi k večjemu Rupertovo potovanje po Donavi,³ pravi, da ta »Abstecher zur Bekehrung der Karantanen und Wandalen (Wenden) den obigen Verdacht über diese ganze Reise noch vermehrt.«⁴ In še enkrat pride na to nazaj:⁵ »ob nicht die Reise erdichtet ist, um spätere Ansprüche Salzburgs auf diese Slavenländer zu unterstützen.«

Sicer pa je res čudno, da starejši viri pred Rosweydom o omenjenem Rupertovem potovanju nič ne vedo.⁶ Anonymus Salisburgensis, ki je vendar zbral vse dokaze, da bi proti sv. Metodu dokazal pravico solnograške cerkve na Panonijo, bi gotovo tega glavnega dokaza ne pozabil, ko bi bil v IX. stoletju tudi po samem ustnem izročilu znan. Da, še celo sv. Virgiliju le čez 400 let po njegovi smrti prvokrat tako potovanje po Gorotanu in Panoniji pripisujejo.⁷

Zato pa se novejši zgodovinarji navadno nič ne ozirajo na to bržčas iz mešanice raznih časovno odaljenih dogodkov nastalo pripoved listine iz »Rubea vallis«. Omenil bi iz starejših tukaj posebno jezuita M. Rasslerja. Ko opisuje⁸ življenje sv. Ruperta, priklopi k temu

¹ Annales I, 293.

² J. A. Caesar, Beschreibung des Herzogthums Steyermark. I. Theil (Grätz 1802) str. 84. — ³ Rettberg, II, 201. — ⁴ Tamo str. 202.

⁵ Tamo str. 557. — ⁶ Primeri Muchar, IV, str. 181., op. I.

⁷ »Vitae et miracula ss. Iuvavensium Virgillii, Hartwici, Eberhardii« v MG SS. XI. str. 84 in napr. Glej opazko str. 87., kjer izdajatelj (Wattenbach) trdi, da je omenjeni rokopis sestavljen še le po l. 1181. Bržčas pa še je nastal le o priložnosti Virgilijeve kanonizacije l. 1233. Izdajatelj sam pravi str. 86. op., da je spis o Slekovec (Ptuj, str. 20. in za njim seveda tudi o. H. Šalamun) zvedel za prihod sv. Virgilija letnico 776. in tudi, da je ta tam ustanovil župnijo in župnišče, morda iz Caesarja (?), nam ni znano.

⁸ Der Triumphierenden Tugend Dritter Theil oder Zusatz zu denen zweyen Theilen, welche von außerlebens Leben der Heiligen R. P. Petrus Ribadeneira S. I. in Spanischer Sprach zusammengetragen und von R. P. Johannes Hornig bemeldter

tudi življenjepis sv. Ertrude. In akoravno v zadnjem izrecno porablja imenovano listino iz »Rubea vallis«, se pri sv. Rupertu ne ozira nanjo, ampak pravi, da je sv. Rupert prišel do skrajne meje Panonije, namreč koder se je raztezala bavarska posest.

Rokopis Rubea vallis tedaj ni za nas tak zgodovinski vir, da bi se smeli nanj opirati. Na kakšni podlagi je nastal, smo prej videli, in da resnici ne odgovarja, je gotovo!

* * *

Pa bodisi tudi, da se ovrže veljava enega vira, saj nam ostanejo še drugi! Sv. Rupert je našel v Celju ostanke lavrejaškega škofa in mučenika sv. Maksimilijana, katere je prenesel na Bavarsko. Če pa je bil v Celju, — moral je biti na Štajerskem! Tako sklepa že P. Pusch.¹

Sv. Maksimilijan v Celju od krščanskih in plemenitih starišev rojen, se je po svojih čednostih tako odlikoval, da je bil enoglasno voljen za škofa na izpražnjeni stolici v Lavreaku. Po uspešnem tamošnjem delovanju se vrne v svojo domovino, da bi tudi tukaj zasejal seme krščanske vere. V Celju je umrl mučeniške smrti in je bil pokopan izvan mesta. Smrtna letnica ni gotova, a omenja se med l. 281. in 308.²

Kolikor nam je znano, so stare celjske kronike iz šestnajstega stoletja prve, katere pripovedujejo, da je prišel sv. Rupert v Celje. Ker je za njihov početek pomembno, hočemo tukaj navesti. Ko navedejo, da je prišel sv. Rupert na Bavarsko in Štajersko, nadaljujejo: »und kam also, da er in Steurmarck ware, gegen Cilly, und wurde gewahr die Lautern,³ welche vor Maximiliani Grab leichtet, in einen einföltigen Kürchlein (die weichet er selbst sambt andern Kürchen) in Nahmen St. Maximilian, welcho noch jetzo zu sehen.« Tako ena, druga pa: »... und kam also gen Cilly, uud sach da die Liecht Lucern, die vor Gott leichtet, den Leichnamb Sand Maximilian ligen in einer einfeltigen Kürchen, und weichet selber das Kürchl, und etlich andere Kürchen, in Nahmen Sand Maximilian, als man woll noch heuttet Tags woll sicht.«⁴

Po teh kronikah so povzeli potem tudi drugi zgodovinarji povest, da je sv. Rupert našel v Celju ostanke sv. Ruperta in jih prenesel na

S. I. in Teutsche Sprach übersetzt, von R. P. Maximiliano Rassler S. I. Augsburg und Dillingen 1717. Str. 287—292. — ¹ O. c. str. 115.

² K. — L. VIII, str. 1089 in dalje

³ Caesar: Lucern, bržčas: Latern, Lichtern.

⁴ Caesar, Ann. III, 22., 23. Tam je namreč na prvem mestu natisniti dal celjske kronike. Drugo besedilo je ex MS. Rottenmann iz l. 1542.

Bavarsko. Ko Sigism. Pusch omenja nekaterih trditev, da je bil sv. Rupert na Štajerskem, opravičuje to trditev z besedami: »si veritati consonum S. Maximiliani Episcopi Martyrisque ossa, ab eodem Antistite Laureacum deportata, Celeiam quoque adiverit est necesse.«¹ Hansiz² zavrača mnenje, da so ostanki sv. Maksimilijana bili prenešeni v Italijo, ker »Communior opinio est Molani, qui in Martyrologio ad diem 12. Oct. haec. habet: Celenae in Pannonia, Maximiliani episcopi et confessoris, cuius corpus Laureacum transtulit s. Rupertus Bavavorum apostolus, qui plurimas ecclesias ad eius honorem dedicavit tandem vero Pataviam reliquias transtulit Henricus Secundus Imperator.«³ Difficultas est, quemadmodum id S. Rupertus praestare potuit, Celeia civitate id temporis, quo Rupertus in Bavariam venit, a Sclavis paganis occupata, nisi id factum sit, ut Ruperto Evangelium in Carantanis praedicante hoc forte opere pretium estiterit, ut S. Martyris corpus e mansuefactis Barbaris emercaretur.« In ko pozneje⁴ govori o Bischofshofenu in o ostankih sv. Maksimilijana, zopet omenja: »verisimilius est eas (sc. reliquias) ab Ruperto primo e Celeia translatas.«

Tudi J. A. Caesar govori o tem na dveh mestih⁵ in na drugem nadaljuje: »Movetur ingens controversia: an corpus S. Maximiliani a S. Ruperto . . . Laureacum sit translatum? Tudi on zavrača one pisatelje, kateri poročajo, da so učenci sv. Severina vzeli ostanke Maksimilijanove v Italijo in pozneje⁶ sam dvomi o prenositvi teh po sv. Ruperto, a zraven piše: » . . . neminem ego certe Scriptorum, quantumvis oscilantem, silentio praeterisse id opinor, si ossa S. Maximiliani eo loco (Bischofshofen) vel a S. Ruperto inventa an eo delata fuissent.« In zopet:⁷ »Non etiam certum est, an S. Rupertus Celeiam venerit ibique Ecclesias varias in hon. S. Maximiliani dedicaverit.«⁸ Muchar, ko govori o Rupertovem potovanju po Štajerskem, piše v opazki:⁹ »Es ist nicht unwahrscheinlich, daß der H. Rudbert bei dieser Wanderung unter den Slovenen auch in die Gegend von Cilly gekommen sey und eine dort zerstörte Kirche zu Ehren des H. Maximilianus gefunden und wieder geweiht habe. Daß er jedoch auch dort die Gebeine des H. Maximilian gefunden und erhoben habe, gehört der frommen Legende an.«

¹ Na n. m. — ² P. Marc. Hansiz, S. I., Germaniae Sacrae Tom. I. (Augustae Vindelicorum 1727) str. 33.

³ Mesto iz Molana vzeto je po besedilu Acta Sanct. Oct. VI. str. 41. Molanus (Vermeulen) Jan., rojen l. 1533 v Lille-u, profesor na lovanskem vseučilišču, je umrl 18. sept. 1585. »Usuardi Martyrologium« je izdal l. 1568. Glej K.-L. VIII, 1729.

⁴ Hansiz, o. c. str. 34. ⁵ Annales I, str. 30., 84.

⁶ Tam str. 294., 296. — ⁷ Annales III, str. 23.

⁸ Primerjaj tudi njegovo knjigo Beschreibung des Herz. Steierr. I, str. 85.

⁹ Muchar IV, str. 180, opazka 2.

Od drugih pisateljev še navedimo J. B. Weiße,¹ Macherla, Lamprechta² in posebno Huberja³ iz Nemcev na že več ali manj omenjenih mestih brez kakega pridržka. Drugi zgodovinarji ne poročajo nič o tem.

Ravno tako ni nič o sv. Rupertu zaslediti v dr. Kosovem Gradivu. Pač pa omenjajo sv. Ruperta v zvezi s sv. Maksimilijanom Ivan Lapajne,⁴ dr. Ivan Križanič,⁵ Matej Slekovec⁶ in v najnovejšem času tudi Alojzij Stroj.⁷

Ako zasledujemo vir za pripovedko celjskih kronik, moramo pogledati najprej v »Vita s. Maximiliani«. In res, tam beremo v 15. poglavju sledeče:⁸ »B. Rupertus Iuvavensium archiepiscopus¹⁰ et patronus videns illam clarissimam et singularem huius terrae lucernam lucentem in caliginoso loco, gemmamque pretiosissimam, corpus sc. B. viri Maximiliani, virtutum et miraculorum scintillas innumerabiles spargentem, intelligens magnam et magnificam apud Deum esse meritorum suorum praerogativam, plures ecclesias, ut hodie liquido apparet, sub ipsius patrocinio dedicavit.«

Ta življenjepis, ki je sicer nastal,¹¹ še le v drugi polovici XIII. stoletja, se na prvi pogled spozna kot vir za celjske kronike, celo po posameznih izrazih. Edino, kar so omenjene kronike pridjale, je, da se je to zgodilo v Celju. Zakaj pa »Vita« ne imenuje Celja? Zato ker ga ni mogla. Tudi ona je namreč na podlagi starejših virov, kateri

¹ V Hlubekovi knjigi na n. m.; v svoji svetovni zgodovini nima nič o tem.

² (Linzer) Quartalschrift 1890, str. 617 in l. 1891, str. 358.

³ Dr. Al. Huber, Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland. IV. Bd.: Slavenzeit (Salzburg 1875) str. 188. Ali razmotrivanja glede lipniških cerkvâ sv. Ruperta in Maksimilijana so nastala samo v njegovi domišljiji in nimajo nobene zgodovinske podlage in vrednosti. Cerkev sv. Ruperta se sicer že imenuje v najstarejšem seznamu lipniških podružnic l. 1170. (J. Zahn, Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark. I. Bd. [Graz, 1875] str. 481), a sv. Maksimilijan ni zraven, o tej cerkvi se pred l. 1385 ne sliši nič.

⁴ Na navedenem mestu.

⁵ Dr. Ivan Križanič, Zgodovina svete katoliške cerkve za slovensko ljudstvo. II. zv. (V Celovcu, 1885) str. 42.

⁶ »Ptuj« na n. m.; za njim seveda tudi zopet o. H. Šalamun na n. m.

⁷ Kratka zgodovina katoliške cerkve za šole. V Celovcu. 1904, str. 55.

⁸ Acta Sanctorum, Oct. VI, str. 23—58. Tudi Muchar, I, str. 453—465 in dalje kritiko do str. 471. — ⁹ Acta Sanct., o. c. str. 37. in 57., Muchar I, str. 461.

¹⁰ Tako! Ko pa še je le Arno postal nadškof.

¹¹ To se spozna iz 16. poglavja življenjepisa, ker se tam pripoveduje prigodek iz l. 1265. »quarto Calendas Novembris«. Acta Sanct. o. c. str. 24. in 57. Sicer pa je spis malo verjeten, ker je nastal 1. še le 900 let po smrti sv. Maksimilijana, 2. ker ima polno zgodovinskih protoslovij in 3. ker navaja vir, kateri nikdar ni egzistiral! Sicer pa primeri kritiko v Mucharju I, str. 466—471.

pa mesto Celja kar naravnost »Bischofshofen« imenujejo, to reč poročala. O teh — najstarejših virih, ki obče o sv. Maksimilijanu govorijo — moramo tukaj nekoliko spregovoriti.

Za vladanja agilolfińskih vojvod se je Bavarska pokristjanila; vojvode so pospeševali apostolsko delovanje posebno tudi s tem, da so novo ustanovljeni solnograški cerkvi darovali razna zemljišča, kar so potem tudi zasebniki posnemali. Zadnji bavarski vojvoda Tasilo II. je bil l. 788 odstavljen od frankovskega kralja Karola Velikega zaradi svoje nezvestobe. Bavarska je postala pokrajina frankovske kraljevine in vojvodova posestva lastnina kraljeva. S to spremembo pa so postale marsikatere uredbe prejšnjih vladarjev negotove in so zato potrebovale novih potrditev. Kralj sam je zapovedal natanko preiskati, kaj je bilo posestvo vojvodovo ali kateri deli od tega so pravilno v drugih, posebno v cerkvenih rokah. Posebno cerkvam je dovolil sezname od vojvodov darovanih posestev sestaviti. Solnograški škof Arno je tak seznam sestavil po svojem diakonu Benediktu l. 788. in sicer jako natančno na podlagi listin in drugih dokazov, katerih žalibog že davno ni več. Seznam obsega vsa posestva, katera je pridobila solnograška cerkev od sv. Ruperta naprej do l. 788. od bavarskih vojvod, in se imenuje »Congestum« ali »Indiculus Arnonis«. Še ob Arnovem času, ali vsaj kmalu po njegovi smrti († l. 821), je nastal še drug spis, ki se po svojem začetku imenuje »Breves Notitiae«, kateri pa ni nič drugega, kakor le nekaj razširjeni in pomnoženi »Indiculus«. Pomnožen, ker obsega tudi posestva od zasebnikov darovana.¹

V omenjenih dveh spisih najdemo najstarejša poročila o sv. Maksimilijanu. Dotični poglavji iz njih se glasita:

Indiculus, VIII.²

De cella vero sancti Maximiliani ita contigit ut construeretur ab initio. Ibant duo fratres in locum, qui dicitur Pongauui, nomen unius Tonazanus et alterius nomen Urso in uenatione et ad aurum faciendum.

Breves Notitiae, III.³

De visione luminis in loco ubi Maximilianus sepultus esse dinoscitur, et ecclesia ibidem constructa.

Interea vero contigit, ut duo viri irent sursum per Salzaha in heremum ad venandum atque ad aurum faciendum, quorum unus erat servus s. Ruodberti episcopi nomine Tonazan, et alter vocabatur Ledi servus ipsius ducis: venientesque in locum, qui nunc dicitur Pongov,

¹ K.—L. I, str. 1413. — »Indiculus Arnonis und Breves Notitiae Salzburgen-ses« nach den bekannten und noch bisher unbenützten Handschriften neu herausgegeben und mit Erläuterungen versehen von Friedrich Keinz, Assistenten an der k. bair. Hof- und Staatsbibliothek. München 1869. — Uvod.

² Keinz, str. 25. — ³ Keinz, str. 29—30.

et uiderunt illic multa luminaria plurimis noctibus et alia signa multa et

uenientes ad domnum Hrodbertum episcopum et dixerunt ei, quod ipsi ibi uiderunt; et ipse pergens cum eis uidit ibi similiter.

Tunc quoque perrexit dominus Hrodbertus ad Theodonem ducem et dixit ei ipsa miracula rogansque eum licentiam sibi dare

ut cellam ibi construeret et ita ei Theodo dux licentiam dedit. Veniensque dominus Hrodbertus iterum ibidem cum hominibus suis et cum suprascriptis fratribus et cepit ibi stirpare et locum mundare et oratorium facere.

Facto autem oratorio uenit iterum ad Theodonem ducem et rogauit eum secum ibidem venire. Venientes autem ibidem dominus Hrodbertus consecrauit ipsum oratorium et Theodo dux tradidit ipsum locum (sledijo darila vojvode in drugih)

manserunt ibi et laborauerunt aliquot dies, uideruntque tribus noctibus pariter quasi duas candelas ardentes, et naribus suis senserunt magnum odorem mirae suauitatis fragrantem, de quo admirati valde uenerunt et nunciauerunt hoc domino Ruodberto episcopo. Quo ille audito misit mox presbyterum suum ibidem cum ipsis hominibus nomine Deoningum; dedit ei unam crucem ligneam parvam, quam ipse consecrauit, praecepitque hanc causam diligenter agnoscere, si ita uerum esset, sicut illi supradicti homines dixerunt. Qui uenerunt illuc pariter et idem presbyter eadem nocte uidit ibi lucernas ardentes et magnum odorem mirificae suauitatis ibi sensit flagrare; et tres noctes pariter ita ibi inuenit. Tunc quoque secundum mandatum s. Ruodberti confirmauit ibi ipsam crucem et paruum turgurium fecit ibi super eam. Veniensque ad s. Ruodbertum narrauit ei, ita uerum esse, sicut ei prius dictum fuerat. Beatus quoque Ruodbertus tunc misit eundem presbyterum Deoningum ad Theodonem ducem, ut diceret ei hoc totum per ordinem et ut rogaret ipsum ducem s. Ruodberto dare licentiam, ecclesiam ibi construere et habitacula seruorum dei: et Theodo dux ita ei licentiam dedit. Venitque ibidem dominus Ruodbertus episcopus et cepit ibi cum hominibus suis extirpare et purgare ipsum locum et parvam ecclesiam caeteraque habitacula aedificare. Interea uero Theodo infirmabatur commendauitque filio suo Theoderto filio suo ducatum Bavariae et domini Ruodberti episcopi causam fideliter tuendam et iuniorum eius, eique ad christianitatem suam libenter obedire et ad omne opus dei diligenter illi auxiliari, et ut ad ipsum locum, in suam eleuando mercedem fideliter per omnia adiuuaret. Facta autem ibi ecclesia s. Ruodbertus convocauit ibidem Theodebertum ducem et nunciavit ei ipsam causam per ordinem; et ita accepta ab eo potestate consecrauit ipsam ecclesiam in honore s. Maximiliani et ipsum locum nominauit Pongov... (Sledijo razna darila voj-

et domnus Hrodbertus misit ibidem suos monachos ad officium dei faciendum et ad ipsam cellam construendam. Dalje sledi potem odtujenje polovice in prepri do škofa [ali kakor se tukaj imenuje abba] Virgilija, ki je zemljo zopet pridobil svoji cerkvi).

vode in Leda¹ in Ursa) et dominus Ruodbertus episcopus misit ibidem monachos suos et alios clericos fecitque ibi officium dei fieri iugiter die noctuque ad laudem et gloriam dei... Theodebertus dux ad illam cellam s. Maximiliano ad Pongov tradidit...

(Konec:) Quum igitur difficile est omnia pariter adnotare, quae dominus Ruodbertus episcopus his novellis temporibus Christianitatis in eadem regione perfecit, tamen necessarium duximus non reticere potiora.

Tukaj imamo tedaj vzorec za življenjepis sv. Maksimilijana, 15. poglavje in dalje celjske kronike. Samo vprašanje najprej nastane, zakaj Anonymus, ki je spisal »Vita s. Maximiliani«, ni imenoval tudi kraja, kjer se je prigodek dogodil? Odgovora na to ne vemo; mogoče je namenoma nejasno pisal, za kar pa nimamo drugega vzroka, kakor znano večstoletno mržnjo med solnograško in pasovsko cerkvijo.

Kako pa so prišli ostanki sv. Maksimilijana v kraj, ki se je potem imenoval »Cella s. Maximiliani« in je danes znan z imenom »Bischofshofen«? Privrženci trditve, da je sv. Rupert bil v Celju, bodo seveda takoj rekli, sv. Rupert jih je prinesel tje. Proti temu pa moramo navesti dva razloga:

1. Nikakor ni verjetno, da bi sv. Rupert ne znal, kje so ostanki sv. Maksimilijana, ako jih je on sam iz Celja prinesel na Bavarsko. In če bi je tudi iz kakega razloga skrnil, bi vendar vedel za nje. Oni romantični čas pa še takrat ni nastopil, ko so sv. ostanke, ako jih drugače niso mogli dobiti, tudi — vkradli!

2. Da so ostanke v Pongavi našli in ne samo tje prinesli, kaže pač dovolj jasno napis tretjega poglavja spisa »Breves Notitiae«: »De visione luminis in loco ubi s. Maximilianus sepultus esse dinoscitur, et ecclesia ibidem constructa.« Dinoscere pa se pravi slovenski: spoznati, razpoznati, nem. erkennen, ne pa: znati, znano biti. Iz onih lučic so tedaj spoznali, da je na tem kraju pokopan sv. Maksimilijan. To dejstvo pa je moralo znano biti po kakšnem ustnem izročilu. Zato meni Weber:² »In dem heutigen Bischofshofen in Pongau weihte er (s. Rupert) eine Kirche zu Ehren des hl. Maximilian, dessen Kult er bereits vorfand.« In znani strokovnjak v solnograški cerkveni zgodovini, učeni opat Willibald Hauthaler O. S. B. v Solnogradu trdi:³ »Schüler des heil. Rupertus drangen noch zu seinen Lebzeiten die

¹ Not. III, str. 34. se imenuje mesto Ledi Latinus. Njegov brat je bil Urso (Ursus, Medved).

² K. L. II, str. 100. — ³ K.—L. X, str. 1588.

Salzach aufwärts in's Gebirg hinein zum Zwecke des Jagens und um Gold zu gewinnen; dieß führte zur Entdeckung von Reliquien des heil. Maximilians in Pongov (Pongau, heute Bischofshofen), woselbst Rupert alsbald ein Kreuz aufpflanzte und ein Klösterchen (cella) erbaute, das aber durch einen Slavenüberfall wieder zerstört wurde...« Peters pa ne ve prav, kako bi se odločil, ko piše:¹ »Es scheint sicher zu sein, daß dieselben (Reliquien des heil. Maximilian) zum ersten Male durch den heil. Rupert erhoben wurden.« Ali kje? V Celju? ali v Pongavi? Tega ne pove, ampak on nadaljuje: »Jedenfalls ruhten sie eine Zeitlang in der von diesem (s. Rupert) errichteten cella Pongavensis.«

Sv. Rupert je tedaj našel v Pongavi ostanke in jih ni tje prenesel. S tem pa naletimo na novo vprašanje: Kako in kdaj pa so prišli ostanki sv. Maksimilijana iz Celja v Pongavo?

Profesor dr. Stegenšek pravi,² da so bržčas nekateri krščanski Rimljani morda že koncem 5. stoletja zbežali pred navalom divjih narodov, in pristavlja: »Tedaj so morda rešili ostanke sv. Maksimilijana v solnograške planine, kjer jih je našel potem sv. Rupert.« Morda, morda tudi ne. Naše, seveda ne merodajno mnenje je sledeče:

Če je sv. Masimilijan v Celju bil kot lavrejaški škof, potem gotovo ni prišel sam iz Norika v svojo domovino, ampak spremljali so ga nekateri učenci iz krajev njegovega prejšnjega delovanja. Ti pa gotovo niso — vsaj vsi — s svojim višjim pastirjem umrli. Celje je bilo pagansko in učenci so se bali, da bi še njihovega mrtvega škofa zadelo pagansko maščevanje. Sami pa bržčas niso tam ostali, ampak se vrnil v svojo domovino in pri tej priložnosti storili isto, kar je pozneje svojim učencem zapovedal sv. Severin: vzeli so truplo sv. mučenika s seboj in ga pokopali v Noriku, bržčas tam, kjer ga je našel sv. Rupert.

Za tako razlago bi se dal izrabiti celo življenjepis sv. Maksimilijana. Umrli je »apud urbem Celejam extra muros«, tedaj izven mesta. Malo prej pa se bere v istem poglavju: »Venientes autem Christiani nocte tulerunt corpus eius et sepelierunt illud iuxta civitatem, humili quidem sepultura propter metum paganorum: ubi Dominus plurima signa et miracula per merita ipsius... ostendere dignatus est.«³ Ni-li mogoče, da je omenjena civitas, katero drugo mesto izvan Celja? in da je pisatelj ime tega mesta enako izpustil, kakor tudi poznej, ko najde Maksimilijanove ostanke sv. Rupert?

¹ K.—L. VIII, str. 1090.

² O. c. str. 198. — ³ Vita s. Maxim. cap. 14; Much. I, 4bi.

Sicer pa imamo iz rimskih časov več vzgledov, da so kristjani ostanke svojih umrlih škofov nosili domov, celo večkrat iz daljne tujine. St. Beissel S. I.¹ navaja razun sv. Severina² še trijerskega škofa Pavlina (um. 358), katerega so iz Male Azije, in sv. Maksimina, katerega so iz Akvitanije prinesli v Trijer.³ Zakaj bi se ne zgodilo kaj enakega tudi s sv. Maksimilijanom? Kraj, kjer je bil pokopan, se je sicer zopet opustošil in nekako pozabil, ali tradicija njegovega groba v Pongavi je ostala. Wattenbach⁴ piše, da »weiter oben im Gebirge von Maximilian nur der Name und der Ort seines Begräbnisses im Gedächtniß blieb«, in Rettberg:⁵ »Mehr als die Geltung eines Salzburger Localheiligen . . . bleibt für Maximilian nicht übrig.«

Po navedenih citatih pa pridemo do novega vprašanja: Ali je sv. Maksimilijan Celjan v občie istoveten z Maksimilijanom, katerega ostanke je sv. Rupert našel v Pongavi? Stadler že pravi⁶ »Hl. Maximilian von Salzburg — katerega češčenje je sv. Rupert razširjal — ist von Maximilian von Lorch — ki je iz Celja — vielleicht zu unterscheiden.« Hansiz trdi:⁷ De S. Maximiliano res habentur indubitatae duae. Primo de Episcopatu Laureacensi. Alterum de Martyrio Celeiae factum.« Iz tega še seveda ne sledi, da bi moral ta Maksimilijan z onim eden in isti biti, katerega češčenje je razširjal sv. Rupert, ki se je gotovo opiral na stara izročila, katera so poznavala njegove zasluge za one kraje.⁸ Klein⁹ celo dvomi o zgodovinskem bitku tega svetnika in misli, da je njegov življenjepis skrpan iz najmanj treh sv. Maksimilijanov, ki so iz rimsko-krščanske dobe bili znani. Muchar sklepa na njegovo istinitost samo iz njegovega češčenja, ki se javlja že v ranem srednjem veku.¹⁰ Razen »Breves Notitiae« in »Indiculus« se prikaže sv. Maksimilijan še le v 10. stoletju kot »martyr« in v enajstem stoletju kot »confessor«, tako da mu nekateri občie škofovsko čast odrekajo,¹¹ kakor tudi Muchar pravi, da sta »mit Umgehung des sehr zweifelhaften 4. Maximilian« samo dva lavreaška škofa znana.¹² »Vita s. Maximiliani« pa — kakor je že omenjeno — res nima vrednosti zgodovinskega vira.

Bodisi sv. Maksimilijan Celjski identičen z onim, katerega grob so našli ob Rupertovem času v Pongavi, ali ne, toliko vendar trdimo, da sv. Rupert Maksimilijanovih ostankov ni našel v Celju in jih ni od

¹ Stefan Beissel S. I., »Die Verehrung der Heiligen und ihrer Reliquien in Deutschland bis zum Beginne des 13. Jahrhunderts. Ergänzungsheft zu den »Stimmen aus Maria Laach« 47. — ² Str. 7. — ³ Str. 6.

⁴ Wattenbach, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. (Prva izdaja) Berlin 1858. Str. 28. — ⁵ O. c. I, 160.

⁶ Heiligenlexicon, IV, 360. — ⁷ Germaniae Sacrae Tom. I. str. 30.

⁸ Stadler, Heiligenlexicon na n. m., K.—L. VIII, 1089. — ⁹ O. c. I, str. 45—46.

¹⁰ Muchar, I, str. 183. — ¹¹ K.—L. na n. m. — ¹² I, 181.

tod prenesel na Bavarsko. Prvotni pisec Celjske kronike se je držal življenjepisa pasovskega Anonyma; tam pa je bral, da so sv. Maksimilijana pokopali »iuxta civitatem«, seveda Celjske; dalje, da je našel grob njegov sv. Rupert, tedaj seveda v Celju. Iz tega pa je nastala potem zgodovinska laž, ki se že najmanj blizu štiri stoletja prodaja kot istina. Nekoliko pa še je mogoče tudi vplivalo krajevno ime, kjer je sv. Rupert našel omenjeni grob: »Cella s. Maximiliani«, kjer se je v besedi »cella« iskalo ime Celje.

Legenda o življenju in smrti itd. sv. Maksimilijana nam torej zopet ne more podati podlage za Rupertov prihod na Štajersko.

* * *

A saj vendar — lahko kdo reče — nam daja Anonymus Salisburgensis sam gradivo za trditev, da je bil sv. Rupert med Slovenci in tako — bržčas — tudi na Štajerskem. V življenjepisu sv. Ruperta namreč beremo: »Praefatus itaque dux (Bavariae) sancto viro concessit licentiam locum aptum eligendi sibi et suis ubicunque ei placeret in hac provincia ad episcopi sedem ecclesias Dei construere et cetera ad ecclesiasticum habitaculum perficere. Tunc supradictus vir Domini (Rupertus) accepta licentia per alveum Danubii usque ad fines Pannoniae inferioris spargendo semina vitae navigando iter arripuit; sic tandem reversus ad Laureacensem pervenit civitatem.«¹ Bavarski vojvoda Theodo je tedaj dovolil sv. Rupertu, da si v njegovi deželi poišče primerno mesto za škofijsko stolico. Apostol to dovoljenje porabi in se popelje po Donavi do meje Spodnje Panonije, na kar se vrne in ustavi nekoliko časa v Lavreaku.

Tukaj se gre za besede: »... usque ad fines Pannoniae inferioris... iter arripuit — potoval je do meje Spodnje Panonije.« Nekateri² kar mislijo, da je sv. Rupert prišel tako daleč, kakor se je pozneje raztezala solnograška škofija vsaj do Drave, če ne celo do iztoka Save v Donavo. Drugi zopet ga pustijo ploviti do izliva Rabinega v Donavo, ker je bila Raba včasih meja med Zgornjo in Spodnjo Panonijo. Potem pa se je vozil proti toku Rabinemu in tako došel na Štajersko, kjer je med drugimi ustanovil cerkev sv. Ruperta ob Rabi, vzhodno od Gradca, kakor pravi ustno izročilo.

O prvi podmeni tukaj ne govorimo, ker je celo nezgodovinska in izključena po drugi; ali mislimo, da tudi druga nima nobene podlage. Sklepamo pa iz sledečega:

¹ Glej str. 259. — ² Juvavia str. 134: »Rupert wanderte als Chorepiscopus (tako?) in Pannonien und Lorch herum.« Prim. tudi Mucharja.

1. Spominjamo se na trditev nekje — vir žalibog ni več v spominu —, da se je včasih v srednjem veku imenovala vsa Panonija na desnem bregu Donave »Spodnja Panonija« v razliko od krajev na levem bregu iste reke od Moravskega naprej doli do nekdanjega prebivališča Bolgarov, kateri kraji so tvorili »Zgornjo Panonijo«.¹ Sicer pa nam daja za to dokazuje spis »De conversione etc.« tudi sam. V šestem poglavju² se nam pripoveduje, kako je Pipin po razdejanju obrskega »Rinch-a« »inde revertens partem Pannoniae circa lacum Pelissa inferioris ultra fluvium qui dicitur Hrapa« do Drave in Donave izročil solnograškemu vladiki Arnonu v dušno oskrbovanje. Ostali del Spodnje Panonije pa je dobil v oskrb pasovski škof, kar pa naš pisatelj ne omenja, ker ni odgovarjalo smotru njegovega spisa. Drugače si ne moremo razlagati, kako je Arno dobil samo »partem Pannoniae inferioris« v oskrbovanje, ko je ta »pars« obsegala vendar vso Panonijo med Dravo, Donavo in Rabo, da še celo kos nad Rabo, kos med to reko in njenim pritokom Repcze, kakor dokazuje Felicetti-Liebenfels.³

Ako se je raztezala »Pannonia inferior« samo na južno in vzhodno stran reke Rabe, nam je nedoumno, zakaj je pisatelj napravil dostavek »ultra fluvium, qui dicitur Hrapa«. Zato pa že Wattenbach⁴ omenja, da je pisatelj ta dostavek dodal, da bi se ne mislilo na današnji »Neusiedlersee«, ampak na Blatno jezero. Če pa je bilo jezero »Neusiedlersee« v Spodnji Panoniji, raztezala se je ta tudi na zahodno stran Rabe, tedaj do Aniže in meja Spodnje Panonije je bila reka Aniža ob enem meja med Bavarsko in Panonijo.

Še enkrat omenja Anonymus celo ono pokrajino, ki je bila v okolišju solnograške cerkve in je pozneje cela prišla v last kneza Privine: »aliquam inferioris Pannoniae partem«.⁵ Drugi del je pripadal k mejni grofiji »ad orientalem plagam«, dandanes Nižje Avstrijsko in Ogrsko med Donavo in Privinovo kneževino.

Solnograški spisovatelj »Spreobrnitve« je tedaj s svojim izrazom »Pannonia inferior« zaznamljal celo Panonijo na desnem donavskem obrežju od Aniže doli naprej. Tako sodijo — vsaj dejansko — vsi

¹ Primeri n. pr. tudi Kopitarjev »Glagolita Clozianus str. LXX: »Notum est, complures historicos tribuisse Moravis partem etiam Pannoniae . . . Haec ipsa Pannoniae moravicae pars Bulgarica.« Sicer pa Kopitar tudi med Gorotanom in Panonijo ne dela razločka in izvaja imena »Marburg«, »Mahrenberg« iz »Mährerbürg«, »Mährenberg«. — ² Glej MG SS. XI, str. 9.

³ V svoji razpravi: »Steiermark im Zeitraume vom achten bis zwölften Jahrhundert« v »Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen« (9. in 10. letnik, Graz 1872, 1873) IX, str. 27. — ⁴ MG SS. XI, str. 9 op. 32.

⁵ O. c. 11. pogl. str. 12.

oni zgodovinarji, ki se na pristavek »inferior« še ne ozirajo, ampak kot samo ob sebi umevno pustijo sv. Ruperta po Bavarskem do Panonije potovati, potem pa se vrniti v bližnji Lavreak.¹

2. Tako naziranje pa je tudi čisto naravno, ker potovanje izven bavarske dežele niti ni odgovarjalo nalogu sv. Ruperta. Življenjepis nam določno označuje ta nalog: »Vojvoda dovoli svetemu možu, naj si v deželi za-se in svoje spremljevalce izbere pripravno mesto za stolico, kjerkoli mu se zvidi, da tam sezida Bogu cerkve in preskrbi vse drugo za cerkvena bivališča potrebno. Nato se božji mož popelje po donavski strugi do Spodnje Panonije, povsod sejajoč seme večnega življenja. Na svojem povratu pride do mesta Lavreaka. Nadaljevaje svojo pot pride v kraj Walarium...« Sledeč svojemu poklicu na Bavarsko je sv. Rupert pač prevzel zadačo, to deželo pokristjaniti. In vojvoda mu je zapovedal,² naj si v njegovi deželi poišče primeren kraj za škofijsko stolico. Kako bi tedaj bil prekoračil sv. Rupert meje bavarske kneževine? Bi-li ne bilo to podobno nekakemu begu pred bavarskim knezom? In kako bi ga sovražni Slovenci v Gorotanu ali tudi v Panoniji sprejeli? Toliko vesten pa je vendar sv. Rupert bil, da se je posvetil najprej sprejetemu delu, katerega še itak do svoje smrti ni končal.³

3. Že iz tega razloga ni prišel sv. Rupert na Štajersko. Štajersko namreč takrat ni pripadalo k bavarski deželi — izvzemši majhni osojski (Aussee) okraj. Bavarska je namreč mejila na vzhodu ob reko Anizo (Enns).⁴ Bila je med Bavarsko in Panonijo precej ista meja kakor dandanes med Zgornjo in Spodnjo Avstrijo. Na jugo-vzhodu

¹ Tako piše P. M. Rassler o. c. str. 289 a, da je sv. Rupert Theodonovim podanikom pridigal božjo besedo; v oklepu pristavlja: »Es erstreckte sich damals Bayern bis an die äußerste Gränzen Pannoniae; so wir heutiges Tags Ungarn nennen, darzu (k Panoniji) auch Under-Oesterreich gehörig.« J. G. Ritter v. Koch-Sternfeld (Archiv für Kunde österr. Gesch. — Qu. V, (1850) str. 421. piše: »St. Ruprecht wanderte von den Gränzen Pannoniens wieder herauf.«

² Tako tukaj za »dovolil«. Prim. Muchar, III, 168: »Nur mit ausdrücklicher Bewilligung des Landesfürsten durfte der hl. Rupert in den östlichen Ländern Bajuvariens umherwandern.« Koliko je frankovsko-bavarska politika vplivala, da se sv. Rupert ni smel naseliti v Reznu kot škof, mogoče tudi to, ker je Theodo menda moral Ruperta na Bavarsko poklicati, je za nas brezpomembno.

³ Njegov naslednik sv. Vital, se zove apostol Pincgavski, ker še je le on to bavarsko pokrajino pokristjanil.

⁴ Eginhard piše namreč o Anizi: »nam is fluvius inter Baiariorum et Hunorum terminus medius currens certus duorum regnorum limes habebatur.« G. H. Pertz, Eginhardi Annales. In usum scholarum ex M. G. H. reduci fecit. Hannoverae. 1845. str. 34. Prim. tudi Juvavia str. 94. § 110. Reka Ypps je bila »in Sclavinia« kakor tudi kraj istega imena na desnem obrežju reke po listini iz dne 23. majn. l. 927. Juvavia, Anhang, št. LXI, str. 126.

je tvorilo gorovje na štajersko-avstrijski meji tudi takrat mejo do začetka Mrtvega gorovja, primeroma do gore Groß Tragl-Spitze, potem čez Kamersko gorovje (Grimming, Kammspitze, Stoder) do Dachsteina, tako da je osojski okraj pripadal še k Bavarski. Dr. Kos sicer misli, da je tudi zadnji imenovani okraj pripadal h Gorotanu;¹ vendar pa še iz tamošnjih slovenskih naselbin ne smemo tega sklepati, ker najdemo celo na Bavarskem samem slovenske županije.² To smer je imela tudi meja med solnograško in pasovsko škofijo od 10. stoletja naprej in se je gotovo tudi ravnala po politični meji. Osojska župnija, nekdanja podružnica župnije Traunkirchen na Zgornjem Avstrijskem, je pripadala do l. 1784., oziroma 1786. k pasovski škofiji.

Od Dachsteina naprej je šla meja na jug — kakor dandanes med Štajersko in Solnogradom — čez Anižo; a namesto, da bi se potem obrnila na vzhod proti Golniku, kakor dandanes, šla je čez radstatske Ture proti zahodu, tako da je Lungau spadal še h Gorotanu.³

Če je tedaj sv. Rupert deloval samo na Bavarskem, in to je vendar edino zgodovinsko, tedaj tudi z ozirom na obseg bavarske kneževine ni mogel priti na Štajersko. Celi najstarejši življenjepis nam ne da tudi najmanjšega povoda, da bi iskali njegovo delovanje tukaj. Solnograški Anonymus bi gotovo tega dejstva ne prezrl, ampak bi ga bil porabil za dokaz, da ima solnograška cerkev pravico do Slovencev (posebno tudi panonskih), ako bi takrat bilo tudi le najmanj znano. Kar se pa tiče izraza »Pannonia inferior«, je tudi mogoče, da je Anonymus kar per nefas ali nevede besedico »inferior« zapisal, ker mu je vendar bila znana iz njegovega lastnega delovanja.⁴ Če pa Rettberg⁵ iz te besedice sumniči celo Rupertovo potovanje po Donavi z ozirom na poznejše tekmovanje med solnograško in pasovsko cerkvijo, mu ne moremo pritrditi gledé na vzrok, iz katerega je spis sestavljen, ker sta se takrat oba pastirja — Herod in Pilat — združila proti sv. Metodu.

* * *

Pa še eno dejstvo se navaja v dokaz Rupertovega delovanja na Štajerskem; to so mnogoštevilne cerkve, ki so njemu v čast posvečene. Ako sv. Rupert ni bil na Štajerskem, od kod pa potem ta pri-

¹ Spomenica, str. 72. — ² Kos, Gradivo, št. 256., str. 289. — 291.

³ Rettberg, II, 177. »Die Ostgrenze Bayerns bildet die Enns etwa bis Altenmarkt; hier folgt sie dem Gebirgszuge westlich, um die Enns bei Rastatt wieder zu treffen und südlich zu überschreiten und geht bis zu den Quellen der Mur...«

⁴ Verjetno je mnenje, da je pisec »Spreobrnitve« zadnji spodnjepanonski arhidijakon Richpald, ki se je moral umakniti sv. Metodiju.

⁵ II, 202. Najstarejši rokopis »Spreobrnitve« je še le iz XII. stoletja. Prim. MG. SS. XI, str. 2. in 3.

kazen. Ne samo ljudsko sporočilo, katero se ne sme vselej prezirati, nam pripoveduje o tem, ampak tudi pri pisateljih se najdejo večkrat enake trditve?¹ Seveda niso cerkve kar od njega samega dobile tega patrocinija, temveč še le od ljudi po njegovi smrti v spomin, da so bile od njega postavljene.²

Naj tukaj sledi nekaj črtic o patrocinijih.

1. Med najstarejšimi patronati zasledimo nekatere svetnike, katerih se je vesoljni kult poprijel. Tako blaženo D. Marijo v nebo vzeto, sv. Janeza Krstnika, apostola prvaka sv. Petra, sv. Andreja, sv. Jakopa, sv. Jerneja; dalje sv. Štefana prvega mučenika, sv. Lavrencija in nekatere druge. Tudi sv. Martina lahko sem štejemo.

2. Nekateri svetniki nam kažejo domovino prvih oznanjevalcev sv. vere. Tako najdemo v solnograški škofiji, kjer so bili prvotni misijonarji Franki in Irci, sv. Ilja, Ožbalta,³ sv. Dijonizija; južno od Drave v oglejskem patrijarhatu najdemo zopet druge patrone bolj zastopane, ki so prišli od juga med nas.⁴

3. Drugi patroni so se razširjali v gotovih časih.⁵ Tako so križarji zanesli med nas posebno sv. Jurija.⁶ Ko najdemo Ulrika kot ime že v starih časih v štajerskih plemenitaških rodovinah mnogoštevilno zastopanega, so se cerkve v njegovo čast skoraj vse brez izjeme zidale v petnajstem stoletju.⁷ Oltarje in beneficije v čast sv. Trojice najdemo sicer že v srednjem veku; kot patronat cerkvâ pa še le od druge polovice sedemnajstega stoletja naprej; tudi pri starejših cerkvah s tem

¹ Opozarjamo tukaj na že imenovano cerkev sv. Ruperta ob Rabi. V *Kirchenschmuck I.* (Graz 1870) str. 38. beremo: »Hast du das enge Tal schon gesehen, durch welches S. Rupertus, dem Laufe der Mur folgend, mit dem Kreuze in's Land vorgedrungen?«, kjer je potem postavil prvo cerkev v Muravi. Prim. tudi Steiner-Wischenbart, Pöls und sein Archidiaconat v »Gaben des katholischen Pressvereines der Diözese Seckau für das Jahr 1895« str. 341.

² Gaben des kath. Pressvereines na n. m.

³ Krivo je, kar iz tega patronata sklepa Kopitar Glag. Clozianus LXXIV, op. 1. in za njim Wattenbach, MGSS. XI, str. 11. op. 46., Slekovec (Ptuj str. 24.) Vse cerkve so namreč posvečene sv. Ožbaltu kralju, ne škofu; Ožbalt pa je bil angleški kralj. — ⁴ Dr. Gruden v Voditelju l. 1900., str. 53., Stegenšek na n. m.

⁵ Dr. Gruden na n. m. Stegenšek, o. c. str. 194, 195. J. Lamprecht (*Quartalschrift* 1890, str. 94. piše: »Der Kultus eines jeden von der katholischen Kirche zur Verehrung empfohlenen Heiligen hatte seine gewisse Anfangs- und Schwungperiode, während welcher demselben Heiligen mit Eifer und Vorliebe Kirchen, Kapellen . . . ex voto erbaut und zugewidmet wurden.«

⁶ Akoravno se ne da tajiti, da najdemo že v »Indikulu« »ad s. Georgium ecclesiam« in da še se pri treh drugih tam imenovanih cerkvah (str. 21.—23.) nahaja patron sv. Jurija.

⁷ Najstarejša se imenuje l. 1399., zadnja kmalu po l. 1500.

patronatom se je ta menjal v omenjenem času. Enako je s sv. Jožefom, Frančiškom Ksaverijem itd.

4. Cerkvnenih patronatov tudi navadno ni odločevalo občno ljudsko češčenje, ampak volili so jih večinoma posamezniki: škofje, posamezni stavitelji, ali so vsaj zadnji na izbiro vplivali.¹ V starejših časih so večkrat tudi odločilni bili sv. ostanki, kateri so bili na razpolago.² Tako so posebno imeli solnograški škofje na razpolago ostanke prvega svojega škofa sv. Ruperta od časa, ko je sv. Virgilij njemu v čast sezidal prvo cerkev v Solnogradu, prenesel tje njegove ostanke (l. 773.) in ga s tem takorekoč kanoniziral. »Daß der öffentliche Kultus des heil. Rupert unter seinem spätern Nachfolger (s. Virgilij) 773 begann, ist bekannt, und ebenso bekannt, daß die ältesten St. Rupertskirchen aus der Zeit des heil. Virgil stammen.«³ Že zaradi tega ni verjetno, da bi ljudje kar po smrti sv. Ruperta spremenili ime cerkvenega zaščitnika v njegovo ime, kar tudi po cerkvenih določilih ni bilo dovoljeno. Zato se nam zdi nesmiselno, ako Lamprecht pravi: sv. Rupert »weihte zu Wien die zwei ältesten Kirchen: zu St. Peter und St. Rupert.«⁴

Gotovo je tedaj, da so vse cerkve sv. Ruperta še postale le po l. 773., a nedokazano je, da bi — kakor trdi dr. Huber⁵ — razun solnograške še katero ustanovil sv. Virgilij. Saj pa tudi niso kar iz početka cerkve iz tal rastle. Za osmo stoletje so imenovane v Gorotanu samo tri cerkve, katere sicer gotovo niso bile edine, in od teh moremo

¹ V Gleichenbergu je cerkev posvečena sv. Matiju in Emi, ker sta to bili imeni ustanovitelja grofa Wickenburga in njegove žene. V Hatzendorfski župniji se stavi nova cerkev v čast sv. Henriku, ker je umrl dr. Henrik Lehmann, nadžupnik rigersburški po svoji oporoki omogočil stavbo imenovane cerkve. Najnovejšima cerkvama v Gradcu sta dala imena prejšnji in sedanji škof.

² Pripoveduje se, da je sv. Rupert prinesel iz Wormsa s seboj ostanke svojega prednika sv. Amanda; odtod bržčas je dobila najstarejša cerkev v Admontu ime sv. Amanda (ki je mogoče celo vplivala na ime kraja?). Admontski samostan je dobil od nadškofa sv. Gebharda relikvije sv. Paternijona (P. Jakob Widmer o. c. I, str. 37.). Sto let pozneje zasledimo v zgornji aniški dolini cerkev sv. Paternijona, ki je bila, če ne že na admontskem posestvu, tako vendar v bližini. Cerkev namreč kmalu izgine iz zgodovinskih listin, zato se ne ve, je-li bila ona cerkev identična s sedanjo cerkvijo sv. Marjete v Oberhausu (posvečena l. 1520.), kamor jo stavi Zahn (UB. I, str. 847a, tudi Hutter, Geschichte Schladmings etc., Graz, 1906 str. 38.) ali z ono sv. Andraža v Oeblarnu (sezidana l. 1466., mogoče na mestu starejše cerkve) na admontskem posestvu. — ³ Huber, IV, str. 169.

⁴ Quartalschrift, I. 1891, str. 358. Donin, Kirchengeschichtliche Analecten für Gelehrte und Ungelehrte. II. Bd. Graz. 1877, str. 69. pravi sicer, da sta cerkev sv. Ruperta na Dunaju sezidala njegova učenca Cuniald in Gisalrich, katere je on tje poslal, kakor se tudi glasi tamošnji napis (Die kirchliche Kunst, XIII, št. 16. iz dne 15. avg. 1906), l. 740., ali tudi ta napis smatramo kot poznej nastalo zgodovinsko laž. — ⁵ Na n. m.

samo eno na Štajerskem iskati, to je cerkva »ad Undrimas«, dandanes Baumkirchen blizu Judenburga. Za deveto stoletje nam imenuje »Spreobrnitev« okoli 30 cerkvâ; gotovo so nekatere od teh bile tudi na Štajerskem, akoravno se da določiti samo ena v Ptujju in druga v Jablanici (Aflenz) na Zgornjem Štajerskem. Listina dne 20. list. l. 860. v Matighofenu¹ našteva več krajev na Štajerskem, kjer pozneje zasledimo cerkve; tudi sama imenuje nekatere cerkve, od katerih pa je samo ena na Štajerskem: »ad Sabnizam«, dandanes Waltersdorf na ogrski meji. Nepristna listina iz leta 890., 20. nov. v Matighofenu² imenuje tri nove cerkve: s. Hruodberti ad Durnauua (pri Dornovi, vasi radgonske župnije, prvotna cerkev te župnije) in dve cerkvi na Ptujju.³ Po izkazanih virih imamo tedaj na Štajerskem do konca devetega stoletja samo šest cerkev. In med temi je samo ena sv. Rupertu posvečena.

Da se pri cerkvah, katere so na Štajerskem posvečene v čast sv. Rupertu — na levem bregu Drave, ker je ta kraj pripadal k solnograški cerkvi, je to samo ob sebi umevno — tudi na desnem obrežju Drave vpliv solnograške cerkve kaže, se pač ne more tajiti. Ali posledica, katere iz tega izvaja dr. Huber, so nezdgovinske. On namreč trdi:⁴ »Die St. Rupertskirchen (wenn sie auch nicht alle in jener Zeit [namreč za časa sv. Virgilija] entstanden sind), geben uns daher einen bedeutsamen Fingerzeig für die Ausdehnung des Virgil'schen Missionsterritoriums. Wo wir solche südlich der Drau finden, dürfen wir mit Sicherheit annehmen, daß sie aus der Zeit vor 810 datiren, denn die Patriarchen von Aquileja, denen das Gebiet südlich der Drau durch K. Karl d. Gr. in jenem Jahre zugesprochen wurde, haben in ihrer kleinlichen Eifersucht gegen die Erzkerche ja keine St. Rupertskirche dedicirt.« Potem navaja take cerkve na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem. Na Štajerskem sv. Ruperta nad Laškim, Gomilsko, Videm in pri Valdeku; na Kranjskem pa posebno sv. Ruperta pri Mokronogu. Na to pa trdi, da je bila okolica med Savo, Krko in Kolpo v osmem stoletju misijonirana iz Solnograda. A le za Videm in za sv. Ruperta pri Mokronogu navaja oglejski župnijski zapisnik iz l. 1323., kjer se omenjeni cerkvi tudi navajata. Kako pa je z drugimi cerkvami, zato se več ne briga.

Pa tukaj pozabi na zgodovinska dejstva, katera njegovi trditvi nasprotujejo, in to bržčas namenoma. Solnograški škofje so namreč

¹ Juvavia, Anhang, str. 95.—96.; nemški Muchar, IV, 221.—223.

² Ta je le za nekatere kraje razširjena listina iz l. 860. in bržčas še le h koncu 10. stoletja napravljena za podlago poznejših potrdilnih pisem.

³ Primeri: »Welche Kirchen unserer (sekovske) Diözese bestanden schon im 9. Jahrhunderte?« v Grazer Volksblatt 39. Jahrg. Nr. 204. str. 20. in 21. iz dne 6. majnika l. 1906. — ⁴ Na n. m.

za časa Adalberta III. (1168—1177, zopet l. 1183; umrl l. 1200.) dobili od bavarskih grofov von Bogen jako obširna posestva, ki so obsegala Krško, Brežice in Sevnico.¹ To nam poroča W. Hauthaler, ki pa se od Huberja sam da zavesti k neverjetni trditvi, da sta n. pr. podružnica Zarsko pri Igu in sv. Rupert v Trebenjski dekaniji »im Salzburger Missionsgebiet«.² Da so še le iz trinajstega stoletja znane, tedaj iz onega časa, ko je solnograška stolica bila veleposestnica ob Savi itd. in so tedaj seveda one cerkve po njenem vplivu dobile patronat sv. Ruperta, ne vštrevata ne Huber ne Hauthaler.³

Gotovo je na patronat posameznih cerkev tudi to mnogo vplivalo, da je bil sv. Rupert deželni patron štajerske dežele do l. 1771. Takrat se je moral umakniti sv. Jožefu. Češčenje sv. Jožefa je za svoje dežele uvedel cesar Leopold I. (1658—1705.). L. 1674. ga je razglasil za vesoljnega patrona avstrijskega cesarstva. Ko pa je papež Benedikt XIV. dne 1. sept. l. 1753. nekatere praznike za Avstrijsko odpravil, postal je dan sv. Jožefa takozvani polpraznik.⁴ Papež Klement XIV. je l. 1771.⁵ med 22 prazniki tudi tega celo odpravil. Da bi pa ta praznik ne izginil, je cesarica Marija Terezija z dvornim odlokom dne 11. okt. l. 1771. imenovala sv. Jožefa deželnega patrona za Notranje Avstrijsko, t. j. Štajersko, Koroško in Kranjsko, za kar so se n. pr. tudi vsi štajerski škofijski ordinarijati izrekli, kakor poroča graški arhidijakon dr. Aichmayr dne 9. dec. i. l. Tako je 19. marcij zopet postal praznik⁶ in sv. Rupert kot deželni patron je bil odpravljen.

Iz patronata mnogih cerkev, ki so v čast sv. Rupertu posvečene, se tedaj tudi ne more sklepati, da bi sv. Rupert res bil kdaj hodil po Štajerskem. Sicer pa, če bi že hoteli oznanjevalce sv. vere posebno častiti, zakaj pa so potem pozabili na druge: Kolumbana, Amanda,

¹ P. Willibald Hauthaler, Die dem heiligen Rupertus geweihten Kirchen und Kapellen. Mit einer Karte. Personalstand des Erzbistums Salzburg. Auf das Jahr 1885. (str. 204.—232.) Str. 225. — ² Str. 229.

³ Videmska cerkev se imenuje prvokrat l. 1297.; imela je takrat že svojega župnika. Gl. Janisch, Historisch-topographisches Lexikon von Steiermark, III, 1779. Sv. Rupert pri Gomilskem je sezidan l. 1391, oni pri Valdeku neki od sv. Cirila in Metoda (?) (Janisch, III, 1167, 11678); nad Laškim l. 1726 na prostoru, kjer je že prej starejša cerkev stala (tamo 749). Sv. Rupert v Slovenskih goricah pa je neki prej imel patronat B. M. V. »in spinis«; mogoče je še le pri prenovljenju (l. 1519. do 1538.) dobil patronat sv. Ruperta. Tam II, 750.

⁴ To je bil praznik, na katerega so se sicer morali ljudje vdeležiti zjutraj cerkvenega opravila, potem pa je bil navadni delavnik.

⁵ Bula z dne 22. junija, patent 6. oktobra l. 1771.

⁶ Viri za to: Knezoškofijski ordinarijski arhiv v Gradcu; dr. Jože Pajek, Sv. Jožef. (Družba sv. Mohorja v Celovcu 1895.), Onno Klopp, Das Jahr 1683 (str. 335. do 336., 564.); P. Gregor Reitlechner, Patroziniums buch, str. 54. in naprej.

Modesta, Virgilija itd.¹ S takimi legendami, da je nekatere cerkve sam sv. Rupert postavil in posvetil, hoteli so jim dati le večji blišč, a za zgodovino so večinoma te legende brezpomembne.

* * *

Da je nastop sv. Ruperta tudi vplival na razvoj Slovencev, posebno glede njihovega pokristjanjenja, ker nam je luč sv. vere prisijala iz Solnograda, tega ne more nihče tajiti. Tudi ni do cela izključena možnost, da je kje na meji današnje Štajerske sv. Rupert res tudi prestopil v to deželo, ali ta možnost je neverjetna, da skoraj celo izključena. Za njo nam ni mogoče dobiti nobenega dokaza, proti njej pa govori vse. Za naš zgodovinski razvoj je tudi celo brezpomembna. Zato izpustimo iz naše zgodovine potovanje sv. Ruperta za vselej; s tem nič ne izgubimo, pač pa pridobi v knjigah zgodovinska resnica. Ker mi smo istega mnenja, katero je Koch-Sternfeld zapisal že pred 57 leti:² »Mit Ueberraschung las man vor ungefähr 10 Jahren in einem salzburgischen Diözesankalender, daß schon Rupert auf seiner Rückkehr von den Grenzen Pannoniens durch die Steiermark in das Pustertal herauf das Evangelium gepredigt habe. Diese Meinung verstösst gegen alle historischen Tatsachen sowohl in Beziehung auf St. Ruprecht als auf die gleichzeitige Stellung der noch unbezwungenen Slaven der Drau herauf.«


M. Ljubša.



Zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva.

(Dalje.)

C. Slovenski Prijatelj.

elikega pomena za razvoj slovenskega cerkvenega govorništva je periodičen list, ki nosi lepo ime: Slovenski Prijatelj. Do dobe, v kateri je izhajal, je bil najbogatejša zakladnica slovenskih propovedi, v obsegu in mnogoličnosti je celo daleč prekosil Slomškove Drobotnice. Bil je res pravi prijatelj slovenskim duhovnikom, ki so ga zelo ljubili, marljivo uporabljali in gmotno ter duševno zdatno podpirali. Njegove propovedi so z veseljem in navdušenjem napolnjevale propovednika; razlegale so se v stoterih cer-

¹ Krivo mnenje o sv. Ožbaltu, glej op. 3., str. 284.

² Archiv für Kunde ö. Gq. V, (1850) str. 438., op. 2.

kvah po vsej slovenski domovini; v nemale so srca k pobožnosti in čednosti ter razsvetljevale razum s spoznanjem verskih resnic.

Njegov ustanovnik, urednik in glavni sotrudnik je bil velezaslužni koroški domoljub Andrej Einšpieler, mož kremenitega značaja, vzoren duhovnik, poln najčistejšega oduševljenja za blagor svoje ljube domovine. Rojen je bil 13. listopada 1813 v Svečah v spodnjem delu Rožne doline na Koroškem. Prvo izobrazbo je vžival v svoji rojstni župniji, latinske šole je pa obiskoval v Celovcu. Ko jih je z odličnim vspehom dovršil, se je posvetil duhovskemu stanu; vstopil je v Celovcu v bogoslovnico, kjer je bil l. 1857. posvečen duhovnikom. V osmih letih je potem služil na dvanajsterih župnijah krške škofije kot kapelan, l. 1846. pa je postal duhovni pomočnik pri mestni župniji v Celovcu. L. 1852. je bil imenovan profesorjem na celovski realki za krščanski nauk in slovenščino, katero službo je zvesto in vspešno opravljal do l. 1882., ko je vstopil v vrlo zasluženi pokoj. Cerkevne oblasti so visoko cenile njegove zasluge, raditega je bil imenovan papeževim komornikom. Umrli je, globoko in odkritosrčno obžalovan po vsej domovini, posebno na Koroškem, 13. prosinca l. 1888.

Slovenskega Prijatelja je polagoma osnoval. L. 1850. je bil začel neumorno delavni Anton Janežič izdajati »Slovensko Bčelo«, pri kateri je marljivo sodeloval tudi Einšpieler. L. 1852. je prinašala »Bčela« prilogo pod naslovom »Šolski Prijatelj. Časopis za šolo in dom«. Še tisto leto, po peti številki Slovenske Bčele, je jel Slovenski Prijatelj posebej izhajati kot samostalen list. Urednik mu je bil, kakor že prej kot priloge, Andrej Einšpieler. Namen mu je bil »edino in samo dobra volja, po svojej slabosti pripomagati, da naše slovenske šole dobre in prave učitelje dobijo. U te namën se bode taj »šols. prij.« zvesto in terdno deržal nauka naše svete, katoljške cerkve, ki ostane do konca sveta studenec in skala večne resnice, — »šols. prij.« bode marljivo donašal, »kar zastran šolske metode in podučevanja novega in dobrega, kar za učitelje ljudskih šol imenitnega in koristnega in kar za šolsko mladino veselega in lepega najde.« Leta 1856. mu je naslov prekrstil v »Slovenski Prijatelj. Časopis za cerkev, šolo in dom«. Vsebino mu je uredil na tri dele. Del I. ima pridige za vsak mesec popred, keršanske nauke, zgodovinske izglede; II. je za šolo, razlaga nazorni nauk po abecedniku in razštevo; III. je za dom, obsega lepe, čedne povesti in podučivne sestavke. Počenski z letom 1858. so vsi trije deli ena knjiga, namenjena duhovnikom za cerkev, šolo in dom. V le-tej obliki je izhajal Slovenski Prijatelj (od l. 1878. naprej pravilno: Prijatelj) do l. 1883., vedno pod uredništvom Andreja Einšpielerja. Njegova vsebina je poslej skoraj vsa cerkveno-govorniška, propovedi in krščanski nauki. Le sem ter tje so kake pripovedi ali

poročila o cerkvenih slavnostih; v nekaterih letnikih so tudi cerkvene spremembe iz vseh slovenskih vladikovin. Letniki, tiskani v veliki 8°, so deloma zelo obširni, najmanjši šteje 384, največi 795 strani. Iz tega je razvidno, kako obširna množica cerkveno-govorniške snovi je nakopičena v Slovenskem Prijatelju! V njem najdemo skupne tečaje pridig za vse nedelje in praznike celega leta, najraznovrstnejše cerkvene govore o različnih slovesnostih, homilije in krščanske nauke; obdelano je vse polje cerkvenega govorništva. Kar zadeva kakovost Prijateljeve vsebine, se mora priznati, da so govori večinoma prav skrbno in vestno izdelani, nekateri so dovršeno lepi. Le nekaj je bolj površnih prevodov iz mnogovrstnih jezikov. Po vseh letnikih Prijateljevih veje oživljajoč duh, veselo znamenje, da so se cerkveni pastirji temeljito zavedali svojih visokih dolžnosti kot cerkveni govorniki. Zanimanje za Prijatelja je bilo splošno in veliko, sotrudnikov se je vedno več oglašalo, zato je mogel Prijatelj od leta do leta bolj napredovati. Radostno piše podjetni Einšpieler l. 1864.: »Slišimo ustmeno in pismeno, da so čč. gg. naročniki s ‚Slov. Prijatlom‘ zadovoljni. To me serčno veseli in močno spodbuja, tudi prihodnje leto napenjati vse svoje moči in žile. Zraven pa tudi vse čč. gg. prijatle in podpornike lepo prosim, naj mi ne odtegnejo mile roke svoje.«

Kdo so bili sotrudniki Prijateljevi, se več ne more dokazati, kajti govori so večinoma tiskani brez podpisa, brez podatkov, kdo, kje in kedaj jih je govoril. Brezdvomno je mnogo urednikovih, Einšpielerja samega, ki je iz skromnosti in ponižnosti le samo nekatere podpisal. Njegovi cerkveni govori so priprosti, brez posebnega vznosa in brez govorniške okrasbe, a so jasni in prikupljivi, ganejo in segajo v srce. Tudi nastop Einšpielerjev je bil zelo priprost, govoril je z mirnim glasom, a prepričevalno, od srca do srca.

Einšpieler zapustil nam je še drugo, dokaj obširno homiletično delo pod naslovom:

IEDRO KATOLIŠKEGA NAUKA ali ves keršanski nauk v 70 keršanskih naukih. Spisal in založil Andrej Einšpieler, knezošk. duh. svetovalec in profesor na c. k. realki. V Celovcu 1873. Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja. — Vel. 8°, strani 568.

V predgovoru pravi pisatelj:

Nate Jedro! Ranjki knezoškof Anton Martin Slomšek — Bog jim daj nebesa! — so terdili, da je veliko bolje in modrejše, da se vsako leto ali vsaj v dveh letih celi katekizem kratko pa jedrnato uči, kakor pa le nekaj koscev na dolgo in široko. Pa težavna reč je to, ves obširni keršanski nauk tako stisniti! Nisem še našel knjige — ne v našem ne v tujem jeziku, — ktera bi kazala, kako naj se to stori. — Poskusil sem toraj to jaz in nate jo knjigo, ktera vam pot kaže, po katerem morete celi katekizem v enem ali vsaj v dveh letih razlagati. — Pojdi toraj ‚Jedro‘ v imeni božjem med ljube Slovence; podpiraj duhovnike, starše in učeničke, kterih sveta pa tudi težavna dolžnost je, podučevati slovenski zarod v toliko imenitnem keršanskem

nauku! Razširjaj pravo keršansko omiko, oznanuj božjo čast in slavo in donašaj ljubim Slovincem blagor in srečo.

Z ustanovitvijo in z urejevanjem Slovenskega Prijatelja si je preblagi Andrej Einšpieler pridobil za slovensko cerkveno govorništvo neminljivih zaslug. Njegova vnema in vstrajnost ste občudovanja vredni; lepi vspehi njegovega napora in truda mu zagotovijo trajen spomenik med slovenskim duhovništvom.

Zasluzena je lepa pohvala, katero mu izreče sotrudnik v Sl. Prijatelju 1877, str. 513.: »Gledé ‚Prijatla‘ priznavam Einšpielerjeve večne zasluge za slovensko cerkveno zgovornost. Imel je s prvega težko nalogo, celino je moral orati. Mnogo smo se iz ‚Prijatla‘ vsi učili, mnogo zaslug si je nabral za dušni blagostan Slovencev in za slovensko homiletiko.«

Poglavitni sotrudniki Einšpielerjevi v Slovenskem Prijatelju so naslednji cerkveni govorniki:

1. Simon Vilfan, rojen 1802. l. v Stari Loki. L. 1825. duhovnikom posvečen je potem služboval v Smedniku, Trziču, Šmartinu pri Kranju, v Trbojah; nekaj let je bil tudi vojaški duhovnik, 1858—67 pa župnik v Kranjski gori. Za tem je bil imenovan korarjem v Novem mestu, kjer je bil naposled prošt. Visoko odlikovan od cerkvenih in posvetnih oblasti — dobil je tudi red železne krone III. vrste ter bil s tem povzdignjen v vitežki stan — umrl je l. 1881.

Vilfan je bil zelo ugleden duhovnik, kot cerkveni govornik je slovel daleč po vsej domovini. V Prijatelju spadajo njegovi govori med najboljše; v jezikoslovnem oziru niso sicer popolni, a po vsebini so odlični; kažejo, da je bil Vilfan učen duhovnik in ognjevit govornik. V letniku 1858. in 59. so njegova dokaj obširna premissljevanja »Nauk od gnade božje«, a najboljše so njegove pridige o lavretanskih litanijah v letnikih 1860.—62., katere je Einšpieler v posebni knjigi izdal pod naslovom: Lavretanske Pridige. Ponatisnjene iz »Slovenskega Prijatla«. V Celovcu 1863. — 8^o, strani 312. Za vzgled bodi uvod I. pridige:

(Mariae nomen sanctum — ergo venerandum!)

»Sveta Marija, za nas Boga prosil«

1. verstica Lavret. lit.

Nekako vse priserčno veselje občutijo otroci v družbi svoje ljube matere. Ako matere ni, jo dete v zibelji jokaje kliče in rokice za njo steguje, otroče po nji zdihuje in poprašuje, dobri sin in dobra hči jo težko pogrešata in se skerbno po nji ogledujeta. Kdo bi se toraj tudi kristjanu čudil, ako se rad in vesel tudi svoje ljube matere Marije pogostoma spominja in vsaj v mislih pri njej v nebesih prebiva? Kdo bi koli pridigarju zameril, ako rad in vesel od te svoje nebeške matere govori? To nam clo sv. katoljška cerkev zaukazuje, zakaj ona nam večkrat in zlasti ob praznikih Marije prečiste device prelepe besede visoke pesmi (6, 12) na jezik poklada: »Verni se, verni se, da te ogledujemo«. — Ali kaj, Marija je tako ljubez-

niva, tako lepa, da nad njo še angeltji stermé in se med seboj poprašujejo, vis. pes. 8, 5: »Kdo je ta, ktera se iz puščave vzdiguje vsa veselja polna?« Ali jo bo mar kratka človeška pamet doseči, ali jo bo mar slabi človeški jezik spodobno hvaliti zamogel? Kar sv. Bernard pravi, tudi nam velja: »Nič me tako ne veseli, nič me tako ne straši, kot od časti in slave rožne device Marije govoriti.«

Pa vendar je vsakega keršanskega pridigarja sveta dolžnost, zraven božje časti tudi slavo Marije device oznanovati. Hočem toraj tudi jaz si prizadevati in med vami svoj glas v ta namen povzdigniti. Ja povzdignil bom svoj glas in oznanoval čast in hvalo prečiste device Marije. In veste, kako se mislim tega svetega opravila poprijeti, ali veste, kaj sem si za Marijine pridige izvolil? Vsi poznate in še clo iz glave znate Lavretanske litanije, molite jih tudi večkrat v cerkvi in doma. Glejte! te Lavretanske litanije hočem lepo zaporedoma od verstice do verstice z vami premišljevali in vam razkladati lepe in skrivne priimke, ki jih v litanijah od Marije slišite. Danes si torej izvolim prvo verstico: »Sveta Marija, za nas Boga prosi!« Kakor sami lahko razvidite, se tukaj govori od Marijinega imena. Od tega imena toraj tudi jaz danes govorim in rečem:

Marijino ime je sveto — spoštujmo ga! Marijino ime je sveto, zakaj a) v nebesih je doma, b) visoka je služba in čast, za katero je bila Marija izvoljena, c) neizrečeno lepa in vsa sveta je bila devica, katero nam ime »Marija« pred oči postavlja. 2. Marijino ime je torej sveto, spoštujmo ga! . . .

Izdal je Vilfan tudi samostalno delo:

KERŠANSKI NAUK od Božjih lastnost. Zložil Šimon Wilfan, fajmošter v Kranjski gori na Gorenškem. V Ljubljani 1850. — Vel. 8^o, strani 215.

2. V letniku 1859. najdemo ganljivo pastirsko pismo, s katerim se Slomšek od svojih dušnih ovčic na Koroškem, ki so mu bile do takrat podrejene, poslavlja. Kakor vedno, govori i tukaj Slomšek očetovsko — milo, s tisto ljubeznivostjo, ki je bila le njemu lastna. Med drugim pravi:

Anton Martin, po božji milosti Lavantinski škof, vsim vernim Koroško-Lavantinske škofije za slovo milost božjo in vse dobro želim . . .

Oznanim Vam, preljubi farmani! de ste od pervega rožnika (junija), tega leta 1859, prečastitemu Kerškemu knezoškofu Valentinu in vsim njihovim pravim nastopnikom v viši pastirsko skerb izročeni, de jih kakor svojega duhovskega Očeta lepo imate, de ste jim kakor svojemu od Boga poslanemu škofu po otroško pokorni, in za Njih molite, kakor za svojega dušnega Voditelja ali Vižarja, ki bodo za Vaše duše v prihodno namesto mene odgovor dajali . . .

Sim Vas, preljubi Koroški Slovenci, Vašemu novemu škofu izročil, kaj bi Vam še priporočil, jemši od Vas slovo, ker je božja volja tako? — Otroci, še nedolžni ljubeji Jezusovi, mladenči in device od mene birmani, bodite zdravi in veseli, pa tudi pridni in pošteni, ljubi Bogu in vsem pravičnim ljudem. Starši Vi, očetje in matere ljube, pa tudi Vi hišni gospodarji in gospodinje, imejte v strahu božjem svoje otroke in posle, de jih bote enkrat lahko odrajtali ojestremu Sodniku živih in mertvih, rekoč: »Temu so, ktere si nam izročil; nobena duša se skoz našo zanikernost zgubila ni.«

Preljubi Slovenci! eno drago reč še imate, ktera naše sosede hudo zapušča: prave svete vere luč. Ohranite jo kakor svoje oko živo in čisto, pa tudi živite, kakor vas sveta vera uči, in ne pozabite, kar sem Vas kakor Vaš viši pastir trinajst let vedno učil, opominjal, svaril in prosil gostokrat s solznimi očmi.

Enkrat pride ura, in ne bo dolgo, de nas ne bo več ločila dežela, ne škofija. Spet se bomo vidili v srečni Očetovi hiši, v nebesih, ako bomo sveto vero zvesto ohranili, sveto voljo božjo dopolnili, v Boga terdno zaupali in pa v ljubezni Jezusovi živeli in umerli.

Nisem mislil koga kdaj razžaliti; sem se pa komu zameril, naj mi odpusti, kakor jaz vsakemu odpustim in želim, naj bi tudi Bog nam vsem odpustil. In poslednje Vas še to lepo prosim: molimo eden za drugega, da bomo vsi zveličani. Amen.

3. Frančišek Cvetko, rojen l. 1789. v Dvornavi, v župniji sv. Petra in Pavla v Ptujju. Ljudsko šolo je dovršil v Ptujju, gimnazijo pa v Mariboru z najboljšim vspehom. Modroslovje je obiskoval v Gradcu, kjer je bil ljubljenec slovečega profesorja Schnellerja; v zgodovini se je tako odlikoval, da je po upokojenju Schnellerjevem kot dijak nekaj časa zgodovino ob ogromni udeležbi predaval. Pozneje je vstopil v Gradcu v bogoslovje, kjer je bil l. 1813. duhovnikom posvečen. Služboval je eno leto kot kapelan v Ljutomeru, 8 let pri Sv. Lovrencu v Slov. goricah, 2 leti pri Sv. Marjeti na Pesnici. Od tam je prišel za župnika v Lembah pri Mariboru, kjer je bil nekaj časa tudi oskrbnik hočke dekanije in nadzornik za veronauk na mariborski gimnaziji. L. 1843. postal je mestni župnik in okrožni dekan v Ptujju. V viharnih letih 1847. in 48. je moral v Ptujju mnogo preganjanja trpeti zaradi svojega odločno verskega prepričanja in nastopanja. Ker mu ni bilo mari z upornimi in prepirljivimi Ptujčani se vedno bojevati, je odšel za župnika in dekana v Ljutomer, kjer je zelo uspešno pastiroval od l. 1848.—54. Zadnje imenovano leto je vstopil v pokoj, katerega je preživel v Mariboru pri svojem vnuku, poznejšem stolnem dekanu Jožefu Kostanjevcu. A ni se ga dolgo veselil, kajti kmalu je umrl, 5. julija 1859. Pokopan je na mariborskem mestnem pokopališču. Svoje zdatno premoženje, prihranjeno po izvanredni varčnosti, je uporabil za ustanovo sedmerih štipendij za gimnazijske dijake.

Fr. Cvetko je bil splošno priljubljen in ugleden duhovnik. Posebno pa je med ljudstvom in med duhovniki izvanredno slovel kot odlični cerkveni govornik. Duhovniki so mu pridjali laskavi priimek »slovenski Ciceron«. Svoje govore je zelo vestno spisoval, skrbno pilil in se jih je natančno na pamet učil. Govoril je z lepim, močnim glasom jako navdušeno, ognjevit. Ljudstvo je od vseh strani željno hitelo k njegovim propovedim; nobena cerkev ni obsegla nešteti množic ob slovesnostih, katere je Cvetko poveličal s kako propovedjo. Posebno zaslovele so njegove pridige, katere je imel v Ptujju ob misijonu pri tisočletnici ptujjske mestne župnije. Vse sosedne župnije, ki so nekdanj spadale pod Ptuj, prišle so v velikih procesijah na misijon, na katerem je vsaki dan Cvetko »s čudovito zgovornostjo« pridigoval. Na dravskem polju in v Slovenskih goricah ni župnije, kamor

njega ne bi bili za propovednika povabili. Spisanih je bil zapustil zelo mnogo govorov, žal! da se jih je večina poizgubila. Vendar jih je bilo še lepo število rešenih in objavljenih v letnikih 1879.—81. Slovenskega Prijatelja. Bistroumni urednik jih oceni z besedami: »Res so njegove pridige logično osnovane, živo in praktično izpeljane, in pisane v jeziku, ki sicer malo na Štajersko cika, pa je bogat, čist, lahko razumljiv in za tiste čase res občudovanja vreden.«

Za vzgled nam bodi uvod in sklep pogrebnega govora, ki ga je imel Cvetko l. 1825. v Hočah pri pogrebu nadžupnika Fr. Auguština:

»Blagor mertvim, kateri v Gospodu umerjejo.«

(Apok. 14, 13.)

Danes je ravno teden dni, kar sem vas in vaše otroke v šoli z veseljem bil obiskal, in danes bi moral v gornjih krajih na šolskih poslih biti; ali smertni zvonovi Hočke fare so me sem poklicali. Hočki zvonovi so dva dni bližnjemu mestu Mariboru in okolnim faram na glas pravili, da je Hočka fara svojega prednjega duhovnega pastirja zgubila; da so bližnji mešniki svojega na letih najstarejšega soseda in fare od slavnih Ruš noter do dolenske Hajdine svojega častivrednega nadfajmoštra se znebile. — Da, visokovredni g. Fr. Auguština so izmed živih te zemlje preminili. Oni so šli k svojemu in našemu Očetu, k svojemu in našemu Bogu, — domu, — oni so kakor sv. evangelist Janez pravi, v Gospodu umerli. Jes pa ne rečem zastonj: oni so v Gospodu umerli; ker 48 let so vsak dan pri sv. meši pravega živega Boga iz nebes na zemljo poklicali in v svojih rokah držali, zato jes tudi terdno verujem, da so v svojem srcu vedno nebeške želje do njega hranili in od starosti in od težav oslabljeni z veseljem na glas Jezusa Kristusa čakali, ki jim je v petek zvečer ob pol sedmih prišel, in rekel: »Pojdi verni in dobri hlapec noter v veselje svojega Gospoda«. Ker so poleg tega g. Avguština v svoji kratki boleznici pred svojo smertjo tudi živega Kristusa s telesom in z dušo prijeli, zato še enkrat rečem: »oni so v Gospodu umerli«, ter vam hočem danes razložiti: Kaj se pravi v Gospodu Jezusu Kristusu umreti. Zberi se še enkrat okoli mertvega telesa tvojega duhovnega pastirja, služabnika božjega, ti daleč okoli razširjeno ljudstvo Hočke fare! Pridite sem vi stari! Franc Avguština vas opominjajo ua skorajšno slovo od te zemlje. Pridite sem vi mladi! Pred nami ležeč mertvec vam oznanja, da smert tudi vas iz nagla, kakor iz oblaka nagel blisk, utegne ubiti. Pridite sem veliki in mali, premožni in siromaki! vaš duhovni pastir, ki so vas v svojem življenju učili, bogabojče živeti, hočejo vas s svojo smertjo podučiti, kako morete v Gospodu Jezusu Kristusu umreti. Preden pa ta nauk začnem, obernem se k našemu Zveličarju, in ga prosim: O Gospod! bodi usmiljen pokojnemu Francu Avguštinu, in bodi pri nas zdaj in na našo smertno uro! Vas pa opomnim, da me mirno poslušate! . . .

Pa, dragi poslušalci! ali bi bila to pravica, ko bi spomin od njih tako hitro v Hočki fari zginil, kakor berž se njihovo telo pod zemljo skrije? Tega Bog ne daj! Spominjajte se na njih, vi otroci! kadar pogledate kerstni kamen te cerkve; pri njem so oni vas in več stotin novorojenih skoz sv. vodo in božjo besedo prerodili za dediče nebeškega kraljestva. Spominjajte se na njih vi mladeniči in dekličiči! kadar pogledate predganjco, na kateri zdaj jes stojim; s tega sv. torišča so oni vam nauke dajali, kako bi morali biti starišem pokorni, kako bi si morali svojo nedolžnost in čistost, najdražji zaklad, okovariti. Spominjajte se na njih vi mladi in stari! zakonski in samski! kadar pogledate spovednico; na tem sv. torišču so oni vas v težavah tolažili, vam v zmotnjavah pamet razsvetljevali, namesto Boga grehe od-

puščali, vas grajali in opominjali, vas pred grehom strašili in v dobrem poterjevali, poprek v spovednici in na predganjci, so oni kot duhovni oče vas, svoje ljubljene otroke, v nebesa ravnali. Spominjajte se na njia vi Hočki farmani, kedar pogledate cintor ali farno pokopališče, na tem blagoslovljenem torišču so oni keršanska trupla za sodni dan shranjevali. Na tem torišču bodo tudi oni pri svojih ovcah do sodnega dneva počivali: na tem torišču bode tudi njih trobenta sodnega dneva vzbudila; na tem torišču bodo oni na sodni dan svoje farmane zbrali in na račun pred Gospoda Boga peljali. — Najlepša in največa zahvala, katero ste njim dolžni, mora pa ta biti: živite po njihovih naukih, in molite za nje; tudi oni so v hiši in cerkvi vsak dan za vas ponižno Boga molili. — Če ima kdo do njih kako hudo voljo, naj jim odpusti, da se bode tudi njemu pri Bogu odpustilo; naj jim ne moti pokoja, kterega zavživajo v deželi božjega mira.

Počini si tedaj visokovredni gospod! poštovanja vredni seri mož, počini si od svojega terpenja, od svojega trudnega dela. Zavzij si v svitem raju v tovarštvu zveličanih duhov plačilo za dobra dela, ki s teboj grejo na uni svet. Naj ti Bog podeli krono nebeške pravice, in v tej kroni naj se solze tvojih Hočkih farmanov leskečejo kakor žlahtni kamni. Da, počini si, in prosí Boga za nas; mi pa bomo za tebe prosili, da bi se enkrat v nebesih na večne čase pri endrugem veselili. Amen.

4. Filip Jakob Kafol, med svojimi rojaki sloveč kot najodličnejši cerkveni govornik na Goriškem. Rodil se je l. 1820. na Pečinah v Tominskih hribih. Srednje šole in bogoslovje je dovršil v Gorici, kjer je bil duhovnikom posvečen l. 1845. Bil je potem kapelan v Volčah, v Ročinju in v Batujah, kjer je povsod zelo vspesno in z ognjevito vnemo deloval v dušnem pastirstvu. Ko so se l. 1854. naselili pri sv. Jožefu pri Celju lazaristi, ga je takoj gnalo srčno hrepenenje v njihovo, za dušni blagor tako gorečo družbo. Bil je z veseljem sprejet, kot vrl duhovnik in tako slavljén govornik. Družba ga je v nadaljno vsestransko izobrazbo poslala v Pariz. Ker mu pa pri lazaristih ni ugajalo, je že prihodnjo leto iz družbe izstopil ter se je prek Rima in Loreta vrnil v svojo ljubljeno domovino, nadaljevat svoj prejšnji duhovski poklic. Postal je v Nemških Rovtah župnijski oskrbnik. Od tam je prišel v enaki službi na Pečine, kjer je umrl l. 1864. Nekaj časa je bil tudi deželni poslanec na Goriškem ter je bil priznan kot najboljši govornik celega deželnega zbora.

Za cerkveno govorništvo je Kafol velikega pomena med Slovenci. Vkljub primeroma zelo kratki delavnosti, katero mu je božja previdnost odločila, so njegova govorniška dela mnogobrojna in obširna. Izšla so tiskom sledeča njegova dela:

- a) DOMAČI OGOVORI po nedelskih evangeljih za verne ljudi na deželi. Spisal in izustil Filip Jakob Kaffol, kaplan v Ročini pri Soči. I. Del. Celovec 1853. Izdalo društvo sv. Mohora. Na prodaj pri J. Leon. — Vel. 8^o, strani 270.

II. Del. Celovec 1853. — Vel. 8^o, strani 290.

b) DOMAČI OGOVORI po prazniških evangelijskih za verne ljudi na deželi. Spisal Filip Jakob Kaffol, samostalni kaplan v Bajtjuji pri Vipavi. V Ljubljani 1856. Natisnil in založil Milic. — Vel. 8^a, strani 342.

c) Večne Resnice v pogovorih za ljudske misijone po slovenskih deželah. Spisal Filip Jakob Kaffol, duhoven Goriške nadškofije. V Gorici. Zvezek I. 1861. Natisnil Paternolli. — Vel. 8^a, strani 216.

Zvezek II. je izšel v dveh delih, prvi obsega 157 strani, drugi pa 158.—303. stran.

V predgovoru I. zvezka pove vzrok, ki ga je nagnil k izdaji le-teh pogovorov za ljudske misijone. Pravi namreč: »Znamenite so bile besede, ki so mi jih sveti oče Papež Pij IX. v god sv. Floriana leta 1858. v Vatikanu tako-le govorili: ‚Vi ste, kakor pravite Slavjan. — Slavjanski narod je verli in zares močen narod. — Jaz vse Slavjane po očetovo ljubim. — Škoda, da so razkoljeni. — Njih blagost bila bi sloga in ta se jim cimi le v sje-dinjenju s katoliško cerkvijo. — Zatorej rad iz dna serca podelim svoj apostolski blagoslov vsem oznaniteljem svetega Evan-gelja po Slavjanskem.‘ Tem besedam spominek postaviti sem sle-deča dva zvezka slovenskih pogovorov za ljudske misijone spisal.«

d) Več Kafolovih propovedi prinaša Sl. Prijatelj v letnikih 1865., 1876. in 1877.

Iz naštetih del je razvidno, da spada vrli Kafol med najzaslužnejše slovenske cerkvene govornike. Po lepi obliki in temeljiti vsebini njegovih govorniških del ga pa moramo uvrstiti sploh med najboljše propovednike. O njem in Šmajdeku pravi Slomšek: »Slovenski Kafolj in Šmajdek nam kažeta mnogo zgovornega zernja v gladki slovensščini in dobro dela, kdor za njima teka.«¹ Krasen sklep njegove pridige na »god brezmadežnega spočetja Marije Device« v Sl. Prijatelju l. 1876. nam kaže njegovo izbornost in zgovornost v najlepši luči:

Ljubi kristjanje! V životopisu sv. Didaka beremo, da je bil goreč častitelj prečiste Device Marije, tako, da je na njeno priprošnjo celo čudeže delal. Ko je namreč ta priprosti redovnik pod papežem Miklavžem v Rim prišel, stregel je bolnikom v samostanu »Ara coeli« imenovanem. V samostanu so imeli lepo navado, pred neko podobo Matere Božje v oljenki vedno luč žgati. Didak je vedno skrbel, da luč ni ugasnila; pa tudi pogosto so ga pred rečeno podobo klečati videli in poznali so ga vsi kot ljubitelja prečiste Device. Ker je v samostanu ta posel imel, da je bolnikom stregel, priporočevali so se mu večkrat ti reveži v molitev; in on kaj stori? Poln zaupanja v Mater Božjo gre pred njeno podobo, ondi nekoliko prav serčno pomoli, vzame iz lampice nekaj kapljic olja, se verne k bolniku, ga pokriža s tem oljem in bolezen odjenja. Tako je mnogo bolnikov čudovitno ozdravil.

¹ Drobtinice 1862, str. 45.

Tudi nas, ljubi bratje! bolehnost tare; in ta bolehnost je bolj na duši, kakor na telesu občutljiva; torej močno nevarna, da bi nas ne umorila, ne za ta svet, marveč za neskončno večnost.

Oh mazilimo se z oljem iz lampice prešiste Device Marije! Nje lampica je popolna nedolžnost, po kateri pred nebeškim prestolom višo milost vživa, kakor vsi angelji, svetniki in svetnice skupaj. Nje olje je pa materna preserčnost do nas revnih grešnikov, na njeno prošnjo se rosi božje usmiljenje čez sedanji svet, ki ga toliko potrebujemo.

Sveti adventni čas je nastopil; po vseh cerkvah naše katoliške domovine se prelepe pesmi Mariji v čast in slavo iz jezer pobožnih serc glasé; Slovenci namreč s posebno gorečnostjo Mater Božjo v adventu časté in imajo v ta namen obilno premilih pesem zloženih z jako ganljivimi napevi. Ali bomo mi zaostajali? Nikakor ne! Glasijo naj se tudi iz naših gerl sv. pesmi, poslavljati hočemo Božjo Porodnico, in karkoli naša serca hranijo pobožnih občutkov, vsi naj bodo neomadežani Devici v materno naročje podarjeni.

Nebrojno kristjanov po pravovernem svetu ob tem času presvete zakramente prejemlje, svojo vest čisti in bolno dušo ozdravlja; posebno pa se mora rahločutnim Slovincem na čast dati, da redki izmed njih Božične praznike obhajajo v starem dušnem kvasu. Oh ne bodimo mi med številom takih nemarnežev! Mazilimo se z oljem iz lampice prečiste Device; hočem reči, priporočujmo se Njej v pomoč, da bi svoje zmote prav spoznali, serčno se jih skesali, čisto spovedali, dobro spokorili in popolnoma poboljšali; kličimo njo v pomoč, da bi vredno prejeli presveto obhajilo, kadar se bomo pri sveti večerji gostili, ne pozabimo, da Mati in Sin, Marija in Jezus nas v priserčni ljubezni objemata.

Moji bratje! vse dni svojega življenja častimo Marijo in, koderkoli hodimo, pozdravljamo jo tako-le:

Pozdravljam te, izvoljena hči Boga Očeta!
 Pozdravljam te, preljuba Mati Boga Sina!
 Pozdravljam te, predraga Nevesta Boga sv. Duha!
 Pozdravljam te, tempelj presvete Trojice! Amen.

5. **Krištof Kandut**, rojen 1830. l. v Slovenjem Gradcu, duhovnikom posvečen l. 1853. v Št. Andražu. Kot kaplan je služboval v Šmihelu pri Pliberku, v Velikovcu, v Št. Andražu in Celovcu; 1862. l. je prišel v Maribor za kornega vikarija, 1865—69 je bil špiritual v bogoslovju, potem župnik v Spodnji Polskavi, 1882—90 pa stolni župnik v Mariboru, od koder je šel v pokoj. Umril je l. 1892. pri usmiljenih bratih v Gradcu. Kandut je bil zelo pobožen in vnet duhovnik, priznan tudi kot dober cerkveni govornik. Njegovi govori so bili dolgi, a dobro premišljeni in vestno pripravljani. Sl. Prijatelj l. 1875. ima celo zbirko nedeljskih in prazniških njegovih govorov.

6. **Anton Oliban**, rojen v Moravčah na Kranjskem l. 1823. Bil je jako nadarjen duhovnik lavantinske škofije. Služboval je v Šmartnu pri Slovenjem Gradcu na Štajerskem, inace pa vedno na Koroškem, kjer je v cvetu svoje starosti umrl 1860. l. Sodeloval je že pri Drobntinich (1854), posebno pa pri Sl. Prijatelju. Bil je sploh jako marljiv in je podpiral s svojimi temeljitimi spisi vsa takratna slovstvena podjetja.

Njegov grob je prerano zakril nadobudno življenje izvrstnega propovednika.

7. Anton Pintar, rojen 1817. l. v Železnikih. Kapelanoval je na Temenici, v Srednji vasi, Kranjski gori, v Moravčah in na Brdu. 1855 je postal župnik na Turjaku, 1861 pa v Zalilogu, kjer je umrl l. 1881. Pintar je bil kaj marljiv slovenski pisatelj. Kot cerkveni govornik bil je visoko čislan in med ljudstvom priljubljen. V Drobtnicah 1854 najdemo prvo njegovo propoved tiskano, v Slovenskem Prijatelju počenši z letnikom 1857. je pa prav mnogo njegovih govorov, ki so po obliki in vsebini vsega priznanja vredni.

8. Frančišek Rup (1843—1897), učen koroški duhovnik, večš mnogo svetovnih jezikov, je objavil le malo cerkvenih govorov, a za Slovenskega Prijatelja je pomenljiv, ker mu je bil od leta 1878. do konca sourednik.

9. Tomaž Mraz, rojen l. 1826. v Št. Vidu pri Ponikvi, duhovnikom posvečen l. 1853. v Št. Andražu. Kapelanoval je v Šmarji, Kalobji, na Sladki gori in v Koprivnici; bil je župnik v Vuhredu, 1882 do 1899 pa nadžupnik in dekan v Vuzenici, od koder je šel v pokoj; sedaj živi v Selnici ob Dravi. Pri Slov. Prijatelju je bil zelo marljiv in plodovit sotrudnik. Objavljal je v njem svoje »Šolske katekeze za pervence«, ki so l. 1878. v posebni, 240 strani obsegajoči knjigi izšle, kot druga, popravljena izdaja njegove že l. 1861. izdane knjige »Djansko opravilo«. Posebno obširna njegova knjiga pa je »Razlaga srednjega in največjega katekizma« ki je izhajala kot priloga v Slov. Prijatelju, a l. 1889. izšla v posebni skupni izdaji na 1036 straneh. Le-ta razlaga ni samo izvrsten pripomoček za šolski pouk, temveč tudi za propovedi in krščanske nauke. Ker ima mnogo mičnih vzgledov v pripovedih in obilno deloma izvernih, deloma posnetih kitic (versus memoriales), se je kot priročna knjiga duhovnikom zelo priljubila.

10. O. Mansvet Šmajdek, rojen l. 1819. v Soteski na Dolenjskem. L. 1836. je vstopil v red sv. Frančiška ter je bil duhovnikom posvečen l. 1842. Več let je bil lektor v slovečem frančiškanskem zavodu na Kostanjevici poleg Gorice. Bil je izboren cerkveni govornik, zelo priljubljen posebno na Goriškem, a tudi po Kranjskem in Štajerskem je mnogokrat oznanjeval z veliko vnemo in ob občnem priznanju besedo božjo. Lepo zbirko svojih odličnih govorov je izdal pod naslovom:

Shodni Govori. Spisal ino izustil O. Mansvet Šmajdek, učenik naravoslovja v domačih šolah Frančiškanskega reda na Kostanjevici blizo Gorice. V Ljubljani.

1854. Založil J. Giontini. Natisnil J. Blasnik. — Vel. 8^o, strani 319.

Govori so izvirni, temeljiti po vsebini, lepi tudi po obliki, akeravno ne dosegajo v tem oziru istodobnih govornikov v Drobtinica. Slomšek sam jih je tako visoko cenil, da jih je proglasil uzornim proizvodom slovenske homiletike. Šmajdek je bil z vsem srcem vdan redu sv. Frančiška. Izraz le-te neomejeni ljubezni je tudi njegov zelo razširjen molitvenik »Popotni Tovarš bratam in sestram III. reda sv. Frančiška«, ki je izšel l. 1861. v Ljubljani.

11. Janez Škofic, rojen l. 1821. na Brdu pri Podpeči, mašnikom posvečen l. 1845. Služboval je kot kapelan v Hrenovicah, Čremošnjicah in na Toplicah, potem je bil župnik v Suhoru, kjer je umrl l. 1871. Zaradi njegovih izvanrednih zaslug na cerkvenem in gospodarskem polju ga je cesar poslavil z zlatim križcem za zasluge. Kot cerkveni govornik je bil neumorno delaven. Mnogo svojih govorov je tudi v Slovenskem Prijatelju objavil; nekateri so v njem izšli še le po njegovi smrti. Posebej je izdal:

Šmarnice v čast Jezusu, Mariji in svetemu Jožefu. Svojim farmanom in drugim častivcem svetega Jožefa, spisal duhoven ljubljanske škofije. V Ljubljani 1867. Založil Jan. Škofic. Natisnil J. Blaznik. — 8^o, strani 268.

Kakšen pomen imajo le-te Šmarnice, razloži sam, rekoč:

Mesec maj ali veliki traven je preblaženi Devici Mariji posebno posvečen, ravno zato se imenuje Mariin mesec. O tem mesecu se po kerščanskem svetu obhajajo ljubeznive Šmarnice. Marijinemu čistemu ženinu, svetemu Jožefu, pa je posvečen mesec marcij ali sušec, o katerem se tu in tam svetemu Jožefu na čast obhajajo lepe pobožnosti Šmarnicam podobne. Pri nas takih pobožnost nimamo, Šmarnice pa imamo. Ker je pa sveti Jožef tolikanj imeniten svetnik, ter Jezusov rednik, ženin Mariin, Ilirskega kraljestva in toraj tudi naše dežele patron in varh, in umirajočih poseben pomočnik, in ker je Jožefovo življenje z Marijinim življenjem v tolikanj tesni zvezi, mislim, da ne bo neprimerno, ako pri letošnjih Šmarnicah svoj pogled obračamo sosebno v sv. Jožefa, in iz njegovega svetega življenja izvajamo svoja premissljevanja. Sej bo tudi Marija češčena s tim, da častimo njenega čistega ženina sv. Jožefa.

Veliko zaslugu za slovensko cerkveno govorništvo si je pa Škofic pridobil s priobčevanjem svojih krščanskih nauk, ki so pozneje izšli v posebni izdaji pod naslovom:

RAZLAGANJE keršanskega katoliškega NAUKA. Spisali nekteri duhovni Ljubljanske škofije. Pervo poglavje: Od vere. V Čelovcu 1864. Natisnila Jan. & Frid. Leon. — Vel. 8^o, strani 663.

Druga poglavja je nadaljeval in dovršil Janez Volčič. Celo delo v petih poglavjih obsega 369 tiskanih pol, spada toraj med največa

dela sploh, kar jih je v slovenščini tiskanih. O postanku toli obširnega dela nas Volčič sam ob sklepu pouči, ko pravi:

Čast in hvala Bogu! končano je to dolgo in veliko pisanje, ktereга je pričel že l. 1863, naš toliko delavni pokojni gosp. Janez Škofic, prvi župnik Suhorski. Ktere in kakošne vire je imel moj preserčni in nepozabljivi prijatelj, ne morem prav vedeti; ker ga nisem tega nikdar vprašal, akoravno sva se večkrat šalila, da bo meni prepustil to delo, kar se je po previdnosti Božji tudi zgodilo . . .

Viri, iz katerih sem jaz zbiral in zajemal, če tudi nisem morebiti vselej najboljšega zbral, in sem le revno prepisal, bili so mi: Vollständige und gründliche Unterweisung in der christkatholischen Religion, Innsbruck. — Zwickenpflug's katholische Christenlehre. — Mehler's Beispiele. — Keršanski nauki rajnega Trebenskega dekana gosp. Jož. Rozman-a. — In več drugih dobrih bukev in spisov.

Se ve, da pri tem, če tudi obširnem delu jaz nobenega in nikakoršnega posebnega zasluženja nimam, ker sem le iz bukev bukve pisal; zato naj bo milostno sojeno! Naj bo vendar vse popolnoma podverženo sodbi sv. matere katoliške cerkve! Naj bo prečastitim sodelalcem majhen pripomoček v težavnem obdelovanji Gospodovega vinograda! Naj bo nekoliko kazalo v svete nebesa vsem ljubim Slovincem! K temu pomozí Bog in Marija!

Vkljub tej preskromni izpovedi pisatelja samega ne bo nihče obširnemu delu priznanja odrekel; nasprotno, pritrditi moramo lepi oceni Marnovi, ki pravi, da je delo »bogata zakladnica, iz katere more zajemati duhovnik za vse svoje potrebe na leci, v spovednici, na bolni postelji in v šoli, pa tudi česar potrebuje za lastno svojo omiko in za pošten svoj kratek čas.«¹

12. Imenovani Janez Volčič je bil rojen v Gabrovem, mestne župnije loške, l. 1825., duhovnikom posvečen l. 1849. Služboval je kot kapelan v Loki, Dražgošah, v Šmarjeti, v Horjulu in v Semiču, kot župnik v Dragatošu, Podgradom in v Šmarjeti, kjer je l. 1887. umrl. Bil je zelo marljiv slovenski pisatelj. Razun navedenega »Krščanskega nauka« izdal je:

Šmarnice Marii Materi naši darovane, ali Počeševanje Matere Božje v mescu velikim travnu, nabral Janez Volčič, kaplan v Horjulu. Ljubljana 1855. Natisnil J. Blasnik. — 12^o. strani 214.

Slično knjigo je izdal 1857 z J. Kerčonom pod naslovom: »Lavretanske litanije, razložene po najboljših virih za počeševanje Device Marije, zlasti v mescu velikem travnu«. 1860, oziroma 1867 sta izšla dva zvezka njegovih »Novih Šmarnic«, 1879 pa »Šmarnice naše ljube Gospé presv. Serca«. Prvo knjigo enake vsebine je izdal slavni Friderik Baraga l. 1830. pod naslovom: »Od počeševanja in posnemanja Matere Božje«; posebej za mesec majnik je iz francoščine poslovenil učeni Davorin Trstenjak knjigo:

¹ Jezičnik, XXV. leto, 62.

Mesec Marije ali častenje presv. Device Marije skozi eden celi mesec z vsakdanjimi premišlevanji, z molitvami in z izgledi iz življenja svetnikov, tudi s kratkim opisom najimenitnejših Marijinih svetstev, katere slovenski romarji obiskujejo. U Gradcu 1842. Založil Sirolla v Gradcu. — 12^o., strani XVI + 260.

Pozneje je izšlo še veliko število Šmarnic. Volčiču pripada za sluga, da je prvi le-tem pobožnostim dal ime »Šmarnice«.

13. Posebno marljiv sotrudnik Slov. Prijatelja je bil Janez Ankerst iz ljubljanske škofije (1814—1875), skoraj v vsaki številki je kak donesek iz njegovega peresa.

14. Iz lavantinske škofije je še omeniti Lovrencij Potočnik, (1827—1892), poznejši dekan v Braslovčah, ki je priobčil več prav lepih propovedi.

Mnogo Prijateljevih vrlih sotrudnikov je svoje delo pozneje nadaljevalo v Duhovnem Pastirju.

Dr. Ant. Medved.

Ljutomerski dušni pastirji.

B. Kapelani.

(Konec.)

71. Poljanec Štefan, kapelan od 20. oktobra 1814 do novembra 1817. »E s. Anna in Croatia« se je narodil dne 1. oktobra 1790 in je bil v Zagrebu v mašnika posvečen dne 8. sept. 1813.¹

Iz Ljutomera je odšel za oskrbovalnega kapelana k Sv. Andrašu v Slov. gor., od tam pa l. 1818. za vojaškega kapelana. Aprila 1820 je postal kurat v Spielfeldu, od koder je na jesen l. 1821. prišel za župnika h Kapeli pri Radgoni. Tam je postavil l. 1824. župnišče in sedanjo lepo župno cerkev. L. 1825. je odšel za kurata v Karlavo pri Gradcu, od tam pa čez 4 leta za beneficijata v Jurklošter. Po l. 1832. je živel v počitku zdaj tu, — zdaj tam ter je pomagal v dušnem pastirstvu. L. 1835. do 1840. je stanoval v Mihovcih, župnije cirkovške, od koder se je novembra 1840 preselil k Sv. Lovrencu na Dravskem polju, kjer je potem od junija 1841 opravljal službo kapelana. Potem je odšel za beneficijata in misarja k Sv. Lenartu v Gabersdorfu, kjer je umrl dne 29. marca 1847.²

72. Kureš Filip, od druge polovice julija 1815 do 1. aprila 1816 provizor, potem pa do konca oktobra t. l. kapelan.

¹ Ordinacijski zapisnik v Zagrebu. — ² Šematizmi sekovske škofije.

Narodil se je dne 26. aprila 1787 v Lančji vesi hšt. 27, župnije Sv. Vida niže Ptuja kot zak. sin Andraša in Neže Kureš¹ in je bil kot bogoslovec tretjeletnik v mašnika posvečen dne 14. sept. 1811.²

Pastirovati je začel dne 26. avgusta 1812 kot kapelan in katehet pri sv. Petru in Pavlu v Ptuju, od koder je prišel julija 1815 za provizorja v Ljutomer. Po nastopu župnika Mihaela Jaklina je ondi še do konca oktobra 1816 kapelanoval, potem pa je odšel iz Ljutomera za Leebovega beneficijata v Ptuj, kjer je služil do 1. avgusta 1819. Takrat je postal župnik pri Sv. Andrašu v Slov. gor. Dne 16. maja 1828³ se je preselil k Sv. Lenartu nad Veliko nedeljo, kjer je umrl dne 1. julija 1837.⁴

73. Rubin Anton, kapelan v Ljutomeru od druge polovice oktobra 1816 do 18. junija 1819, ko je umrl.

Narodil se je dne 3. jan. 1792 v Obrežu hšt. 50 župnije središke kot zak. sin Lavrencija Rubina, kovača in Marije, roj. Škrinjar⁵ in je bil kot bogoslovec tretjeletnik sekovske škofije v mašnika posvečen dne 21. sept. 1815 pri Sv. Andražu v Lavantinski dolini.⁶

Po dovršenih bogoslovskih študijah je prišel oktobra 1816 za kapelana v Ljutomer, kjer si je s svojimi blagimi lastnostmi kmalu pridobil srca vseh župljanov. A že dne 18. junija 1819 mu je hud legar ukončal mlado in nadepolno življenje. Njegovi prijatelji so mu dali v župni cerkvi napraviti spominek. Takoj za presbiterijem na evang. strani v ladji je vzdana plošča z napisom:

»Antonio Rubin,
Cooperatori parochiae
ad s. Ioan. in Luttenberg,
Sacerdoti pio, prudenti,
excolendae iuventutis
studiosissimo.

3. Jan. 1792 in Obrisch nato

18. Jun. 1819 defuncto

Amici.«

Bil je izvrsten čebelar in v vsakem oziru blaga duša. Ljutomerskemu kapelanu je sporočil vinograd in lep sadovnjak z ulnjakom, kar pa je bilo pozneje vse prodano. Vinograd je kupila cerkev, ki sedaj plačuje kapelanu na leto 52 gld.⁷

74. Golob Jurij, kapelan od novembra 1817 do decembra 1822. Narodil se je dne 11. aprila 1790 v Dornovi hšt. 8 kot zak. sin Urbana

¹ Krstna knjiga župnije Sv. Vida. — ² Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

³ Sim. Povoden, rokopis. — ⁴ Šematizem sekovski.

⁵ Krstna knjiga središka. — ⁶ Ordinacijski zapisnik lavantinski.

⁷ Sim. Povoden, rokopis.

Goloba in Neže, roj. Šegula¹ in je bil kot sekovski bogoslovec v mašnika posvečen pri Sv. Andrašu v Lavantinski dolini dne 23. septembra 1817.²

Najprej je prišel za kapelana v Ljutomer, od tod pa čez 5 let k Sv. Lenartu v Slov. gor., kjer je kapelanal blizu 7 let. Dne 1. avg. 1829 je postal kurat pri Sv. Juriju na Pesnici, kjer je služboval do 7. junija 1832. Takrat je odšel za župnika k Sv. Juriju v Slov. goricah. Umril je ondi dne 3. aprila 1839, — na veliki četrtek pri oltarju od mrtvouda zadet, ko je bil ravno »Gloria« zapel.

V svoji oporoki od 29. avgusta 1836 je sporočil svoj vinograd v Vardi za 2 obletnici župnijski nadarbini Sv. Jurija.³

75. Donau Janez Jurij, kapelan od septembra 1819 do februarja 1821. Rojen dne 16. septembra 1793 na Dunaju in odgojen na Slov. Štajerskem, kjer je njegov oče Ignacij Donau služil kot okrajni zdravnik. Kot sekovski bogoslovec je bil od lavantinskega škofa grofa Firmiana dne 23. sept. 1817 pri Sv. Andrašu na Koroškem v mašnika posvečen.⁴

Najprej je kapelanal pri Sv. Marjeti v Rabski dolini, od koder je septembra 1819 prišel v Ljutomer. Od tod je februarja 1821 odšel k Veliki nedelji, od tam pa čez 4 leta v Ormož. Decembra 1825 je moral k Sv. Marku niže Ptuja, kjer je služil do avgusta 1826. Potem se je preselil k Sv. Lovrencu na Dravskem polju, od koder je moral že 14. septembra t. l. v Ptuj.⁵ Dne 21. aprila 1831 je postal vikar v Vurbergu, kjer je umrl dne 2. februarja 1835.⁶

76. Zemljič Jakob, kapelan od februarja 1821 do 1. maja 1822. Rojen v Apačah dne 12. julija 1779 je bil v mašnika posvečen dne 14. sept. 1811.⁷

Najprej je prišel za kapelana k Sv. Petru pri Radgoni, kjer je služil eno leto. Ko je umrl Pavel Žnuderl, župnik v Gomilici, dne 21. oktobra 1819, je moral Zemljič za provizorja tje,⁸ kjer je po nastopu novega župnika kapelanoval še do februarja 1821, ko je odšel v Ljutomer.

Dne 1. maja 1822. je postal župnik v Pernicah, kjer je služil 4 leta, potem pa je menjal z Andrejem Žigertom, kuratom pri Sv. Bolfenku na Kogu.⁹ Čez 5 let, — julija 1831 je odšel za župnika k Sv. Antonu v Slov. gor. ter je ondi župnikoval do l. 1844. Takrat je sto-

¹ Krstna knjiga župnije Sv. Petra in Pavla v Ptuju.

² Ordinacijski zapisnik lavantinski. — ³ J. Orožen, I., 216.

⁴ Ordinacijski zapisnik lavantinski. — ⁵ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁶ Šematizem sekovski. — ⁷ Ordinacijski zapisnik sekovski.

⁸ Kronika v Gomilici. — ⁹ J. Orožen, I., 109.

pil v pokoj in je umrl pri Sv. Lenartu v Slov. gor. dne 3. februarija 1856.¹

77. Vrbnjak Franc, kapelan od decembra 1822 do novembra 1828. Narodil se je dne 29. avgusta 1792 v Trebetincih hšt. 35, župnije Sv. Andraša v Slov. gor. kot zak. sin Petra Vrbnjaka in Marije, roj. Gomze,² in je bil dne 23. avg. 1818 v mašnika posvečen v Gradcu od somboteljskega škofa Leopolda Somogg de Perlak.³

Iz Ljutomera je prišel za kapelana k Sv. Ivanu v Sagatski dolini, a že 11. junija 1829 je moral k Sv. Tomažu više Velike nedelje, od koder je odšel 1. maja 1833 za provizorja v Središče. Septembra t. l. je šel k Veliki nedelji ter je ondi kapelanil do l. 1835. Potem je prišel k Sv. Benediktu v Slov. gor., kjer je kapelanil do l. 1843. Takrat je stopil v pokoj. Par let je živel kot deficijent v Maria Trost pri Gradcu, l. 1848. in 1849. pri Sv. Lenartu više Velike nedelje, potem pa pri Sv. Donatu pri Altenmarktu, kjer je umrl 1. avg. 1859.⁴

Bil je narodni pesnik in pevec; njegovi izdelki so obilno razširjeni med narodom in radi se prepevajo pri veselicah. Spisal je več zgodovinskih razprav, katere hrani deželni arhiv v Gradcu, Slov. Matica pa ima njegov rokopis: »Pflanzen nomencl. nach d. Lin. Eintheil. 1835.«

78. Grosskopf Matija, kapelan od 26. avg. 1828 do 24. febr. 1836. Narodil se je dne 31. dec. 1799 v Ljutomeru hšt. 2. kot zak. sin Štefana Grosskopfa, tržana, in Marije, roj. Zadavec, in je bil kot bogoslovec tretjeletnik sekovski posvečen v mašnika v Celovcu dne 24. sept. 1823.

»Propter penuriam cooperatorum« je moral že v četrtem letu bogoslovja iti 1. junija 1824 za kapelana v Ferniz, kjer je služil do 1. septembra t. l. Potem je prišel v Jarenino, od tam pa 27. febr. 1828 v Straden. Čez pol leta je moral v Ljutomer, kjer je kapelanil do 24. februarija 1836. Takrat je odšel na Hajdino ter je ondi služil do 20. aprila 1842, ko je moral za provizorja v Brezno. Tam je postal 26. septembra t. l. župnik in je služboval do 5. sept. 1874, ko je kot zlato-mašnik in kn. šk. duhovni svetovalec stopil v pokoj. Umrl je v Selnici dne 6. julija l. 1880.⁵

79. Kocmut Jožef, kapelan od septembra 1830 do avgusta 1848. Rojen pri Sv. Bolfenku v Slov. gor. dne 21. febr. 1803 je bil v Gradcu v mašnika posvečen 1. avg. 1830.⁶

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

² Krstna knjiga Sv. Andraša v Slov. gor. — ³ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

⁴ Šematizmi sekovske škofije. — ⁵ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

⁶ Ordinacijski zapisnik v Gradcu.

Septembra t. l. je prišel za kapelana v Ljutomer, kjer je po smrti dekana in župnika Mihaela Jaklina dne 23. junija 1847 postal provizor. Ko pa se je novi župnik Franc Cvetko dne 30. julija 1848 v Ljutomer preselil, šel je Jožef Kocmut v pokoj.¹ Umrl je kot deficitent v Ljutomeru dne 1. sept. 1858.

80. Fras Franc, kapelan od 24. febr. 1836 do 15. okt. 1838. Narodil se je dne 6. novembra 1807 pri Sv. Marjeti na Pesnici in je bil kot bogoslovec tretjeletnik v Gradcu v mašnika posvečen dne 31. julija 1831.

Po dovršenih bogoslovskih študijah je prišel l. 1832. najprej v Radgono, od tod pa junija 1833 k Sv. Lovrencu v Slov. gor., kjer je kapelanil do l. 1834, potem pa je odšel na Hajdino. Februarija 1836 je menjal z ljutomerskim kapelanom, Matijem Grosskopfo, ter je služil v Ljutomeru do 15. oktobra 1838. Potem je šel kapelanit v Radgono, a že v naslednjem letu je postal kuratbeneficijat v javni bolnišnici v Gradcu, kjer je umrl dne 26. marca 1848.²

81. Bežan Matija, kapelan od septembra 1838 do 6. jan. 1848. Bil je zak. sin želarskih starišev Antona Bežana in Marije, roj. Žnidarič, ter se je narodil dne 10. sept. 1807 v Babincih hšt. 1.

Dne 29. julija 1838 v mašnika posvečen je kapelanil najprej v Ljutomeru, od koder je 6. januarija 1848 prišel na Hajdino ter je ondi služil 8 let. L. 1856 je stopil v začasni pokoj in je umrl v Ljutomeru dne 1. junija 1858.³ Na ondotnem pokopališču ima nagrobni spominek s sledečim napisom:

»Tu počivajo
V. Gospod Matjaš Bežan
bivši kaplan v Ljutomeru in Hajdini
umrli 1ga Junija 1858 u 55 letu
svoje starosti.
Vera nam je tolažnica
Da je grob življenja ključ,
Naj, naj lehka bo zemljica,
Naj Njim sveti večna ljuč.«

82. Ozmec Janez, kapelan od 15. oktobra 1838 do 14. januarija 1840. Narodil se je dne 29. avgusta 1812 pri Sv. Tomažu višje Velike nedelje in je bil v mašnika posvečen dne 27. julija 1838 v Gradcu. Dne 15. oktobra t. l. je začel pastirovati kot kapelan v Ljutomeru, od koder je dne 14. jan. 1840 odšel k Veliki nedelji. Tam je kapelanil do 15. julija 1844, potem pa se je preselil k Sv. Martinu pri Vurbergu, kjer je služil do 22. aprila 1846. Takrat je moral v Selnico. Od tod je odšel z župnikom Jožefom Miheličem dne 12. marca 1851 v Lesko-

¹ in ² Kn. šk. arhiv v Gradcu. — ³ Šematizmi sekovski.

vec ter je ondi kapelanil do 19. nov. 1861, ko je bil premeščen v Laporje.

Dne 17. maja 1865 je postal župnik v Žetalah, kjer je služboval do 1. maja 1878, ko je stopil v pokoj. Umrl je pri Sv. Tomažu dne 29. oktobra 1883.¹

83. Lipuš Rajmund, kapelan od maja 1840 do 1. okt. 1842. Narodil se je dne 31. decembra 1805 pri Sv. Ilju v Slov. gor. kot sin tamošnjega učitelja in je bil v Gradcu v mašnika posvečen dne 1. avg. 1830.

Kapelanoval je v Apačah 1830--1835, v Radgoni 1835—1836, v Arnovžu 1836—1839, kjer pa je tako zbolel, da je moral iti v začasni pokoj. Ko pa je zopet okreval, je prišel maja 1840 v Ljutomer, odtod pa dne 1. oktobra 1842 k bližnjemu Sv. Križu. Ob Jurijevem 1846 je odšel za Golobovega beneficijata v Ptuj, kjer je za sušico umrl dne 2. maja 1852 ob 9¹/₄ uri dopoldne.²

Ubožnemu zavodu pri Sv. Ilju v Slov. gor. je sporočil 340 gl. Njegov brat Simon je umrl kot kapelan pri Sv. Marjeti na Rabi dne 8. dec. 1824.³

84. Bratuša Emerik, kapelan od 1. oktobra 1842 do 18. avg. 1845. Rojen v Varaždinu dne 15. julija 1817, je bil v mašnika posvečen v Gradcu dne 31. julija 1842.

Najprej je bil nameščen v Ljutomeru, od koder je avgusta 1845 odšel k Svetinjam ter je ondi kapelanil do oktobra 1847. Takrat je moral na Goro, a že čez eno leto ga je huda bolezen prisilila, stopiti v pokoj. Umrl je v Ljutomeru dne 24. febr. 1849.⁴

85. Holc Jakob, kapelan od 18. avgusta 1845 do 25. nov. 1846. Bil je zak. sin Jožefa Holc-a, kmeta v Kraljevcih hšt. 12, župnije Sv. Jurija na Ščavnici, in Gere, roj. Himmelreich ter se je narodil dne 22. julija 1801.⁵

Dne 31. julija 1831 v mašnika posvečen je kapelanoval dve leti v Selnici, potem pa blizu eno leto na Hajdini. Odtod so ga l. 1834. premestili k Sv. Lovrencu v Slov. gor., kjer je služboval do l. 1836. Takrat je moral iti v Mahrenberg, od tam pa l. 1840. v Svičino. Čez tri leta je bil premeščen v Ruše, od tam pa l. 1845. v Ljutomer. Pa že v naslednjem letu je moral v Slivnico, od tam pa koncem t. l. k Sv. Petru pri Radgoni, kjer je kapelanoval do l. 1855. Potem je odšel k Sv. Barbari pri Vurbergu, kjer je umrl. l. 1860.

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

² Mrtvaška knjiga ptujska. — ³ Kronika župnije Sv. Ilja.

⁴ Kn. šk. arhiv v Gradcu. — ⁵ Krstna knjiga župnije Sv. Jurija na Ščavnici.

86. Trstenjak Martin, kapelan od 25. novembra 1846 do 18. maja 1847. Narodil se je dne 8. nov. 1817 v Kraljevcih župnije Sv. Jurija na Ščavnici in je bil v mašnika posvečen v Gradcu dne 28. jul. 1844. Kapelanovati je začel dne 6. sept. t. l. v Slivnici pri Mariboru, od koder je čez dve leti prišel v Ljutomer. Odtod je bil dne 18. maja 1847 premeščen na Hajdino, a že 15. jan. 1848 se je preselil v Ptuj, kjer je služboval do 1. maja 1850. Takrat je odšel za kapelana v predmestno župnijo D. Marije v Mariboru. Vsled odloka z dne 18. sept. 1850 št. 2341 je postal dne 1. oktobra t. l. suplent veronauka, slovensščine, zgodovine in zemljepisja na c. kr. gimnaziji v Mariboru. Z odlokom c. k. namestnije v Gradcu z dne 30. dec. 1851 je bil imenovan pravim učiteljem veronauka, z odlokom iste namestnije z dne 27. januarja 1857, št. 786 pa pravim gimnazijalnim učiteljem.

Dne 23. marca 1861 je nastopil župnijo Sv. Jurija na južni železnici, od koder se je dne 4. oktobra 1868 preselil na Ponikvo. Dne 1. septembra 1879 je postal župnik v Starem trgu, kjer je bil od 25. junija 1885 do 5. oktobra t. l. tudi dekanjski oskrbnik.¹

Od dne 1. sept. 1859 je bil kn. šk. duhovni svetovalec, presvitli cesar pa ga je odlikoval že l. 1850 z zlatim križcem s krono.

Umril je dne 2. svečana 1890 ob 8. zvečer. Bil je starosta slovenskih pisateljev in zavzema v zgodovini naše domovine v vsakem oziru eno najodličnejših mest.

87. Šetor Peter, kapelan od 16. julija 1847 do 10. febr. 1849. Rojen dne 19. maja 1806 v Slivnici pri Mariboru, je bil v mašnika posvečen v Gradcu dne 26. julija 1835. Najprej je prišel 11. septembra t. l. za kapelana v Wies pri Burgstall-u, odtod pa dne 17. avgusta 1837 k Sv. Lenartu v Slov. goricah. Čez leto dni (31. avg. 1838) je bil premeščen v Edelsbach, kjer je zaradi bolezni moral 15. maja 1841 izstopiti. Ko je zopet okreval, je prišel dne 10. avgusta t. l. za kapelana v Arnovž, od tam pa 10. decembra 1842 za provizorja k Spod. sv. Kungoti. Dne 7. maja 1843 je potem šel kapelanovat k Sv. Petru pri Radgoni, kjer pa je dne 1. febr. 1846 stopil zopet v začasni pokoj. Čez leto dni (1. febr. 1847) je šel za kapelana k Sv. Barbari v Halozah, a že 16. julija t. l. se je preselil v Ljutomer ter je ondi kapelanil do 10. febr. 1849. Potem je zopet počival do 17. sept. t. l., ko je prišel za kapelana k Sv. Štefanu v Rožni dolini. Tam je služil do 30. decembra 1850, potem pa je odšel k Sv. Jerneju v Gamsu, odtod pa dne 3. aprila 1852 k Sv. Vidu na Vogavi.

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. Obširneje je njegovo življenje in delovanje opisano v Koledarju družbe sv. Mohorja, 1891, str. 48-64.

Dne 1. decembra t. l. je stopil v pokoj in je umrl dne 23. marca 1863.¹

88. Ferik Matija, kapelan od 6. januarija 1848 do 7. nov. 1851. Narodil se je dne 21. febr. 1810 v Lučanah in je bil kot bogoslovec tretjeletnik v Gradcu v mašnika posvečen dne 29. julija 1838. Po dovršenih študijah je prišel dne 15. avgusta 1839 za supernumerarija k Sv. Petru niže Maribora, od tam pa 20. jan. 1840 za kapelana v Gomilico. Odtod je bil 15. avg. 1843 premeščen na Hajdino, kjer je 25. aprila 1847 postal provizor. Dne 6. jan. 1848 je moral v Ljutomer, odtod pa 7. nov. 1851 za provizorja k Sv. Juriju na Ščavnici, kjer je služil do konca maja 1853. Takrat je odšel za provizorja k Sv. Trojici v Slov. goricah, od tam pa je prišel 17. avg. 1854 v Ptuj, kjer je kapelanil do 8. nov. 1855. Potem je bil Golobov beneficijant v Ptujju do 27. nov. 1887, ko je ob 1/28. zvečer umrl.² Pogreba, ki se je vršil 29. i. m. ob treh popoldne, vdeležilo se je 30 duhovnikov in precejšnje število vernega ljudstva iz vseh stanov.

89. Dolinar Matija, kapelan od 10. sept. 1848 do 18. januarija 1855. Zak. sin Jakoba Dolinarja, kmeta v Velovljeku hšt. 10, župnije sv. Petra in Pavla v Ptujju, in Neže, roj. Janžekovič se je narodil dne 2. sept. 1813 ob treh zaran.³

Dne 31. julija 1842 v Gradcu v mašnika posvečen je prišel 1. septembra t. l. za kapelana v Arvež, odtod pa 16. marca 1844 k Sv. Tomažu više Velike nedelje, kjer je kapelanil do 10. sept. 1848. Takrat je odšel v Ljutomer. Tam je bil l. 1854 od 16. avgusta do 23. oktobra provizor.

Iz Ljutomera je odšel 18. jan. 1855 v Svičino ter je ondi kapelanil do konca novembra t. l., potem pa se je preseelil k Sv. Petru pri Radgoni. Odtod je šel 22. oktobra 1861 za oskrbovalnega kapelana k Sv. Janžu na Dravskem polju, kjer je služil do 25. junija 1862, ko je postal župnik v Slivnici. Umrl je ondi 70 let star dne 17. maja 1883.⁴

90. Raič Božidar, kapelan od 26. oktobra 1850 do 23. aprila 1851. Narodil se je na Žvabu, župnije sv. Tomaža više Velike nedelje dne 9. febr. 1827 in je bil dne 31. julija 1850 v Gradcu posvečen v mašnika. Služboval je najprej v Ljutomeru do 23. aprila 1851, potem v Slivnici blizu Maribora, od koder je prišel 3. marca 1853 kot začasni učitelj za slovenščino in zgodovino na mariborsko gimnazijo. Tu je bil celih 7 let marljiv učitelj, neupogljiv značaj, iskren ljubitelj naroda

¹ in ² Kn. šk. arhiv v Mariboru.

³ Krstna knjiga župnije sv. Petra in Pavla v Ptujju.

⁴ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

svojeega, a potem je moral zaradi neprijetnih razprtij z višjimi oblastmi profesuro zamenjati s kapelanijo pri Sv. Barbari v Halozah, katero je nastopil 17. oktobra 1860. Čez 10 let je postal župnik tam. L. 1884. dne 31. januarija je bil izvoljen državnim poslancem, istega leta dne 19. avgusta tudi v deželni zbor štajerski. Bil je sloveč ljudski govornik in odločen rodoljub. A nakopal si je smrtno bolezen, ki ga je dohitela v Ljubljani dne 6. jan. 1886.¹

91. Suhač Anton, kapelan od 23. aprila 1851 do 30. marcija 1852. Narodil se je v Krabonošu župnije Sv. Jurija na Ščavnici dne 13. nov. 1818 in je bil l. 1845. dne 27. julija posvečen v mašnika. Kapelanoval je najprej pri Sv. Andrašu v Sausal-u, od koder je l. 1846 prišel za supernumerarija k Sv. Lenartu v Slov. gor. Odtod je moral l. 1848. k Sv. Juriju v Klein-u, pa že v naslednjem letu so ga poslali za supernumerarija k Sv. Rupertu v Slov. gor., kjer je služil do 23. aprila 1851. Potem je prišel v Ljutomer, od tam pa koncem marca 1852 k Svetinjam. Čez dve leti je moral k Sv. Lovrencu v Puščavi, od tam pa l. 1855 v Remšnik, kjer je služil blizu eno leto. Pozneje je kapelanal pri Sv. Martinu pri Vurbergu, v Loki, pri Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah, pri Sv. Križu na Murskem polju, v Rušah, pri Mali nedelji, v Slivnici pri Celju in v Spodnji Polskavi. L. 1872. je stopil v pokoj in je umrl pri Sv. Juriju na Ščavnici dne 26. novembra 1887.²

92. Maučič Jožef, kapelan od 30. marca 1852 do 4. julija 1854. Bil je zak. sin Štefana Maučiča, lončarja v Hrastovcu hšt. 1, župnije zavrčke in Ane, roj. Petrovič ter se je narodil dne 5. febr. 1817 ob 8. uri zaran.³

Dne 31. julija 1840 kot bogoslovec tretjeletnik posvečen v mašnika, je začel v dušnem pastirstvu delovati koncem avgusta 1841 kot kapelan v Ormožu, od koder je 1. okt. 1842 prišel v Zeleni travnik ter je ondi kapelanal do 15. sept. 1843. Potem je moral k Sv. Juriju v Slov. gor., odtod 26. febr. 1844 k bližnjemu Sv. Jakobu, od tam pa 15. jan. 1848 za oskrbovalnega kapelana k Sv. Marku. Na dan sv. Katarine t. l. je odšel za kapelana k Sv. Martinu pri Vurbergu, kjer je služboval do 28. okt. 1850, ko je bil premeščen k Sv. Juriju na Ščavnici. Odtod je moral že 23. aprila 1851 k Svetinjam, od koder je koncem marca 1852 prišel v Ljutomer. Dne 4. julija 1854 je odšel za provizorja k Sv. Bolfenku pri Bišu in po nastopu župnika Janeza Čeha je moral koncem oktobra t. l. v Klek, kjer je kapelanal do 13. decembra t. l. Takrat se je preselil k Sv. Tomažu višje Velike nedelje.

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

² Šematizmi sekovski in lavantinski. — ³ Krstna knjiga zavrčka.

Tam je po smrti župnika Martina Medveda 15. jan. 1855 postal provizor, 23. aprila t. l. pa župnik. Umrl je ondi dne 1. febr. 1889.¹

93. Ferlan Andrej, kapelan od 20. sept. 1852 do 6. okt. 1854. Narodil se je dne 21. nov. 1805 v Krabonoškem vrhu, župnije Sv. Antona v Slov. gor. kot zak. sin Blaža »Fourlan-a«, nagornjaka in Marije, roj. Meznarič² in je bil 29. julija 1832 v Gradcu v mašnika posvečen. Dne 5. oktobra t. l. je prišel za kapelana v Cirkovce, odtod pa čez pet let (6. okt. 1837) k Sv. Petru pri Radgoni. Tam je kapelanil do 13. sept. 1838, potem pa se preselil k Sv. Tomažu višje Velike nedelje ter je ondi služil do 29. sept. 1842. Takrat je bil premeščen v Ruše, odtod pa 12. sept. 1843 v Svičino, kjer je služil 5 let. Na Terezijino l. 1848 je šel v pomoč h Gornji Sv. Kungoti tamošnjemu bolnemu kuratu, od tam pa 13. aprila 1849 za kapelana v Hoče. Dne 25. sept. 1851 je odšel v Remšnik, od tam pa čez eno leto v Ljutomer, kjer je kapelanil dve leti. Dne 6. oktobra 1854 je moral k Sv. Marku niže Ptuja ter je ondi služil do 5. junija 1861, potem pa je odšel v Spod. Polskavo. V naslednjem letu dne 8. oktobra je bil premeščen k Sv. Marjeti niže Ptuja, kjer je kapelanil do 14. okt. 1864. Takrat je bil premeščen na Hajdino, a ker mu ondi ni ugajalo, je odšel k Sv. Lovrencu na Dravskem polju. Tam je služboval do 19. januarija 1877, ko je za oslabiljenjem umrl,³ star 71 let in dva meseca.

Kapelanu pri Sv. Lovrencu je sporočil na dve tih sv. maši 100 fl.

94. Simonič Janez Nep., kapelan od 6. sept. 1854 do 5. avg. 1857. Narodil se je dne 23. maja 1825 pri Sv. Bolfenku pri Bišu in je bil 22. julija 1849 v mašnika posvečen kot bogoslovec tretjeletnik. Po dovršenih bogoslovskih študijah je prišel l. 1850. za kapelana v Selnico, od tam pa 6. sept. 1854 v Ljutomer. Dne 5. avgusta 1857 je odšel kapelanovat na predmestno župnijo D. Marije v Mariboru. Dne 1. maja 1861 je moral k Sv. Marjeti na Pesnici, odtod pa 9. nov. 1862 k Sv. Tomažu višje Velike nedelje, kjer je kapelanil do maja 1863, ko je odšel k Sv. Marjeti niže Ptuja. Tam je po smrti župnika Miklavža Blažiča dne 2. aprila 1866 postal provizor ter je župnijo oskrboval do 1. junija 1866, potem pa je še kapelanil do junija 1867, ko je odšel za kapelana v Ormož. Čez dve leti je odšel za kurata k Sv. Ožbaldju, od tam pa je prišel l. 1874 za župnika k Sv. Janžu na Dravskem polju,⁴ kjer je kot zlatomašnik, odlikovan s častno medaljo za 40letno zvesto službovanje umrl dne 13. maja 1906 v 81. letu svojega življenja.

95. Vuk Andrej, kapelan od 23. julija 1854 do 19. oktobra 1864. Bil je zak. sin Janeza Vuka, kmeta na Grabah hšt. 14 središke žup-

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ² Krstna knjiga antonovska.

³ in ⁴ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

nije, in Katarine, roj. Straus (Štros) ter se je narodil dne 21. novembra 1827 ob 9. uri dopoldne.¹

Dne 11. novembra 1850 kot tretjeletnik v Gradcu v mašnika posvečen je bil po dovršenih bogoslovskih študijah dne 27. avgusta 1851 nameščen kot supernumerarij pri Sv. Lenartu v Slov. gor. ter je služil ondi do 21. junija 1853. Potem je odšel kapelanovat k bližnji Sv. Trojici in ko so ondotno župnijo meseca julija 1854 prevzeli frančiškani, je bil 23. julija t. l. premeščen v Ljutomer. Tam je služboval do 19. oktobra 1864, potem pa je prišel za kapelana v Ptuj, kjer je postal 1. junija 1866 tudi vikar mestne župnije. To službo je opravljal do 31. julija 1870, ko je postal župnik na Hajdini. Tukaj je postavil lepo gotiško cerkev ter je poln zaslug umrl za srčno vodenico dne 6. nov. 1885 ob 1. uri po noči.²

96. Rajšp Janez, kapelan od 21. januarija 1855 do 1. maja 1861. Narodil se je dne 22. nov. 1806 pri Sv. Trojici v Slov. gor. in je bil v mašnika posvečen v Gradcu dne 28. julija 1833. Najprej je bil nameščen pri Sv. Križu na Murskem polju, kjer je kapelanil od 11. sept. 1833 do 24. febr. 1835. Odtod je moral za oskrbovalnega kapelana k Mariji Snežni ter je služil ondi do konca aprila 1836. Takrat je odšel k Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah, od tam pa 30. dec. 1838 v Apače. Od tod so ga 11. nov. 1840 premestili v Selnico pri Dravi, od tam pa 3. jan. 1842 k Sv. Petru niže Maribora. Ondi je služil do 19. decembra t. l., potem pa je odšel v Kamnico, kjer je kapelanil do 9. junija 1844, ko je bil premeščen v Muto. Tam je ostal do 6. oktobra 1848, potem pa se je preselil v Svičino ter je ondi služboval do 21. jan. 1855, ko je odšel v Ljutomer. Odtod je prišel 1. maja 1861 v Slivnico, kjer je postal 7. marca 1862 provizor. Dne 24. junija 1862 je potem odšel za kapelana na Hajdino, a že 1. decembra t. l. je moral k Sv. Marku, kjer je služil do 1. sept. 1866, ko je bil prestavljen k Sv. Benediktu v Slov. gor. Od tam je prišel 7. nov. 1867 k Sv. Lovrencu v Slov. gor., kjer je 1. maja 1869 končal defenitivno delovanje in stopil v pokoj.

Umrl je na svojem posestvu pri Sv. Ruprtu v Slov. gor. dne 30. januarija 1881.³

97. Vogrin Mihael, kapelan od 5. avg. 1857 do 2. decembra i. l. Rojen pri Sv. Juriju v Slov. gor. dne 26. sept. 1822 je bil kot sekovski bogoslovec posvečen v mašnika pri Sv. Andrašu na Koroškem dne 21. junija 1848. Najprej je bil 12. avgusta t. l. nameščen kot supernumerarij pri Sv. Juriju na Pesnici, od koder je ob času hude kolere moral dne 6. julija 1849 za duhovnega pomočnika v Spielfeld.

¹ Krstna knjiga središka. — ² in ³ Kn. šk. arhiv v Mariboru.

Tam je služboval do 7. junija 1850, potem pa se je preselil k Sv. Ani na Nemškem, kjer je kapelanil do 18. decembra t. l. Takrat je prišel v Halbenrain, odtod pa 4. nov. 1851 v Wundschuh, kjer je služil do 7. dec. 1853. Potem je kapelanoval v Vurbergu, od koder je prišel 5. avg. 1857 v Ljutomer. Tu ni dolgo ostal, kajti že 2. decembra t. l. je bil premeščen v Apače. Odtod je moral 26. junija 1858 k Svetinjam, od tam pa dne 7. dec. 1859 za duhovnega pomočnika k Sv. Lenartu više Velike nedelje. Dne 4. sept. 1860 je odšel za kapelana k Sv. Marjeti niže Ptuja, kjer je služboval do 7. oktobra 1862, potem pa se je preselil v Jarenino. Ondi je umrl dne 19. sept. 1866.¹

98. Toplak Franc, kapelan od februarija 1858 do aprila 1860. Narodil se je dne 2. sept. 1818 v Vintarovskem vrhu hšt. 11, župnije Sv. Urbana više Ptuja kot zak. sin Jožefa Toplaka, želarja in Ane, roj. Sever,² ter je bil kot bogoslovec tretjeletnik posvečen v mašnika dne 31. julija 1842. Po dovršenih študijah je prišel l. 1843 za kapelana v Jarenino, od tam pa julija 1846 v Cirkovce, kjer je služboval do sept. 1854. Potem je kapelanil blizu eno leto v Hočah, od koder je odšel v Svičino. Odtod februarija l. 1858. v Ljutomer premeščen, služil je ondi do aprila 1860, potem pa se je preselil k Sv. Križu. Tam je kapelanil do 12. dec. 1864, ko je postal kurat in potem župnik pri Sv. Lenartu više Velike nedelje,³ kjer je umrl kot zlatomašnik dne 6. nov. 1904.

99. Repotočnik Rajmund, kapelan od 29. avgusta 1860 do 15. nov. 1861. Rojen dne 22. dec. 1834 na Rečici, je bil v Mariboru v mašnika posvečen dne 25. julija 1860. Najprej je bil koncem avgusta t. l. nameščen kot tretji kapelan v Ljutomeru, od koder pa je moral dne 15. nov. 1861 k Sv. Martinu pri Vurbergu. Tam je 7. dec. 1867 postal provizor. Odtod je 1. maja 1868 odšel v Sromlje, kjer je kapelanil do 20. maja 1870, ko je bil premeščen v Šmarje. Dne 12. oktobra 1871 je moral k Sv. Juriju pri južni železnici, kjer je umrl dne 30. marca 1873.⁴

100. Ermenc Franc Sal., kapelan od novembra 1861 do sept. 1866. Rojen v Ljubnem 2. jan. 1829 je bil posvečen v mašnika 29. julija 1855. Kapelanoval je pri Sv. Janžu v Razborju 1855—1857, v Vidmu 1857—1861, v Ljutomeru 1861—1866, v Črešnjevcih 1866, 1867, v Laškem trgu 1867—1870. Od tam je prišel za provizorja v Mahrenberg, odtod pa l. 1871. za kapelana v Hoče, Dne 1. oktobra 1871 je postal župnik v Lučah⁵ ter je umrl ondi po dolgotrajni bolezni dne 13. sept. 1897.

¹ Krstna knjiga župnije Sv. Urbana, VIII., 155. — ² Kn. šk. arhiv v Mariboru.

³ Matrike dotičnih župnij in šematizmi.

⁴ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ⁵ J. Orožen, II., b., 150.

101. Antolič Ivan, kapelan od 19. oktobra 1864 do 1. oktobra 1872. Rojen pri Sv. Tomažu višje Velike nedelje dne 27. aprila 1822, je bil posvečen v mašnika v Gradcu 26. julija 1846 kot bogoslovec tretjega leta. Pastirovati je začel koncem septembra 1847 kot kapelan pri Svetinjah, od koder je 23. aprila 1851 odšel v Ruše ter je ondi kapelanil do l. 1860, ko je odšel v Fram. V naslednjem letu je bil premeščen k Sv. Petru pri Radgoni, od koder je 19. okt. 1864 prišel v Ljutomer. Tam je služboval do oktobra 1872, potem pa se je preselil kot župnik na Ptujsko Goro. Dne 3. julija 1893 je stopil v pokoj. Potem je živel nekaj časa v Spodnji Polskavi, a l. 1894 je odšel nazaj na Goro, kjer je dne 20. aprila 1895 umrl.

102. Berglez Ivan, kapelan od 1. sept. 1866 do oktobra t. l. Narodil se je dne 17. junija 1841 na Ponikvi in je bil posvečen v mašnika dne 29. julija 1866. Kapelanoval je najprej v Ljutomeru, od koder pa je moral že čez 4 tedne v Jarenino. Odtod je bil novembra 1867 premeščen v Majšperg, kjer je kapelanil do 14. oktobra 1872. Potem je odšel k Sv. Petru nižje Maribora ter je ondi služil tri leta. Dne 2. oktobra 1875 je odšel za provizorja v Kostivnico, kjer je po nastopu novega župnika Janeza Lesjaka dne 6. jan. 1876 še kapelanil do 1878, potem pa odšel v Konjice. Tam je po smrti nadžupnika dr. J. Ulage bil l. 1881. provizor ter je kapelanoval ondi do 7. marca 1886, ko je postal župnik v Artičah. Umrl je nagloma na novega leta dan 1901.

103. Vojsk Jožef, kapelan od 29. okt. 1866 do 4. julija 1868. Narodil se je dne 23. februarja 1829 v slov. župniji ptujski in je bil v Gradcu posvečen v mašnika dne 10. julija 1853. Dne 6. septembra t. l. je bil nameščen kot kapelan na Remšniku, od koder je 23. avg. 1855 odšel k Sv. Lovrencu v Puščavi, kjer je kapelanil do 25. avg. 1857. Septembra t. l. je šel k Mali nedelji ter je ondi služil do novembra 1859, potem pa je odšel v Ruše. Od tam je bil dne 15. sept. 1863 premeščen k Sv. Barbari pri Vurbergu, odtod pa 1. avgusta 1865 k Sv. Andrašu v Slov. gor., kjer je služil do 29. okt. 1866. Takrat je odšel v Ljutomer, kjer je 4. julija 1868 postal deficient. Umrl je v Vurbergu dne 2. julija 1870.¹

104. Simonič Janez Evang., kapelan od septembra 1867 do 4. julija 1868. Bil je zak. sin Martina Simoniča, želarja v Škrinjarih, hšt. 31 župnije Sv. Urbana pri Ptuj, in Ane, roj. Krajnc ter se je narodil dne 18. nov. 1841.²

V mašnika je bil posvečen v Mariboru dne 23. julija 1867 in je začel septembra t. l. pastirovati kot kapelan v Ljutomeru. Odtod je odšel 4. julija 1868 k Sv. Lovrencu v Puščavi, kjer je kapelanil do l.

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ² Krstna knjiga župnije Sv. Urbana, X., 39.

1874, potem pa je prišel v Jarenino. Tam je služil do 25. marca 1879, potem pa je moral zopet v Ljutomer ter je ondi kapelanil do 1. julija 1883, ko je postal župnik v Trbonjah. L. 1886. je rezigniral in odšel na Koroško. Umrl je kot župnik v »Stift Griffen-u« dne 16. febr. 1893.

105. Merčnik Anton, kapelan od 4. julija 1868 do 1. marca 1875. Rojen v župniji Sv. Benedikta v Slov. gor. dne 12. junija 1842 je bil kot bogoslovec tretjeletnik posvečen v mašnika dne 29. julija 1866. Najprej je prišel 1. septembra 1867 za kapelana k Sv. Juriju na Ščavnici, od koder je odšel že 4. julija 1868 v Ljutomer ter je ondi kapelanil do 1. marca 1875. Takrat je moral v Ruše. Pa že 29. nov. t. l. je bil premeščen k Sv. Ilju v Slov. gor., kjer je postal 6. julija 1878 provizor, 16. febr. 1879 pa župnik. Umrl je ondi dne 18. junija 1887.¹

106. Ozmec Franc, kapelan od 1. oktobra 1872 do konca avgusta 1875. Rojen pri Sv. Lenartu više Velike nedelje dne 2. aprila 1840 je bil posvečen v mašnika dne 17. julija 1864. Dne 10. septembra t. l. je prišel za kapelana k Sv. Petru niže Maribora, od tam pa 18. avg. 1870 na Ptujsko Goro. Tam je bil od 27. marca 1872 provizor, dne 1. okt. t. l. pa je odšel v Ljutomer, kjer je oskrboval cerkveno in župnijsko premoženje in je postal dne 14. nov. 1873 tudi provizor. Po nastopu novega župnika, Matije Šinka dne 1. marca 1875 še je ondi kapelanil do konca avgusta t. l., potem pa je šel v začasni pokoj. Preselil se je k Sv. Martinu pri Vurbergu, kjer je začel dne 1. marca 1877 zopet kapelanovati. Dne 1. oktobra 1878 je odšel za provizorja v Vurberg, kjer je dne 5. jan. 1879 postal župnik. Pa že 29. aprila 1879 je umrl.²

107. Meško Martin, kapelan od 11. dec. 1873 do 12. avgusta 1875. Rojen v ormožki župniji dne 27. oktobra 1845 je bil posvečen v mašnika dne 21. julija 1870. Avgusta t. l. je prišel za kapelana k Sv. Petru pri Radgoni, od tam pa 11. dec. 1873 v Ljutomer. Odtod je moral avgusta 1875 v Vuzenico ter je ondi kapelanil do 1. julija 1877. Takrat je bil premeščen v Leskovec, kjer je po smrti župnika Jožefa Mlinariča dne 2. nov. 1879 postal provizor. Odtod je odšel dne 5. febr. 1880 za kapelana k Sv. Barbari v Halozah. Tudi tukaj je po smrti župnika Božidara Raiča dne 6. junija 1886 oskrboval župnijo do 10. oktobra t. l., potem pa se je preselil k Sv. Petru niže Maribora.

Decembra 1887. je postal župnik v Kapeli pri Radgoni. Po smrti dekana Ivana Skuhala je postal dekanijski upravitelj do nastopa no-

¹ in ² Kn. šk. arhiv v Mariboru.

vega ljutomerskega župnika Martina Jurkoviča. Dne 2. julija 1904 je postal kn. šk. duhovni svetovalec.

108. Napast Martin, kapelan od 12. avgusta 1875 do 1. maja 1881. Narodil se je dne 15. oktobra 1845 v cirkovski župniji in je bil v mašnika posvečen dne 23. julija 1871. Najprej je prišel dne 1. sept. t. l. za kapelana v Kapele pri Brežicah, od tam pa 16. avgusta 1872 v Laporje. Odtod je moral dne 1. sept. 1874 v Vuzenico, kjer je kapelanil do 12. avgusta 1875, ko je bil premeščen v Ljutomer. Dne 1. maja 1881 je odšel k Veliki nedelji, kjer je dne 10. decembra 1883 postal provizor. Ker je potem pristopil k nemškemu redu, je postal dne 1. avgusta 1885 župnijski upravitelj. Pa že oktobra t. l. se mu je omračil duh, zato so ga odpeljali v Feldhof pri Gradcu, kjer je umrl dne 7. nov. 1885.¹

109. Štuhec Marko, kapelan od avgusta 1875 do 21. septembra 1879. Zak. sin Andraša in Marije Štuhec, želarjev v Hrastju hšt. 20, župnije Sv. Križa na Murskem polju se je narodil dne 24. aprila 1841 in je bil posvečen v mašnika dne 29. julija 1866. Kapelanoval je najprej v Svičini, od koder je dne 7. nov. 1867 odšel k Sv. Benediktu v Slov. gor. Odtod je moral dne 1. sept. 1868 v Leskovec, kjer je kapelanil blizu 7 let. Avgusta 1875 je prišel v Ljutomer ter je ondi služil do 21. sept. 1879, ko je moral v Majšperg. Čez 8 let je prišel v Jarenino, od tam pa 8. nov. 1888 na Bizeljsko. Dne 1. sept. 1890 je odšel v Laporje, kjer je marca 1892 zbolel in stopil v začasni pokoj. Novembra t. l. je postal župnik v Stranicah. Umrl je nagloma od kapi zadet na kolodvoru Slov. Bistrice ter je pokopan na črešnjevskem pokopališču.

110. Simonič Janez Ev., zopet kapelan od 25. marca 1879 do 1. julija 1883.

111. Jurkovič Martin, kapelan od 1. maja 1881 do 12. maja 1883. Pozneje župnik in dekan ljutomerski.²

112. Osenjak Martin, kapelan od 12. maja 1883 do 11. febr. 1891. Rojen v Hajdinski župniji dne 13. nov. 1852, je bil kot bogoslovec tretjeletnik posvečen v mašnika v Mariboru dne 24. avgusta 1878. Po dovršenih bogoslovskih študijah je prišel dne 5. avgusta 1879 za drugega kapelana v Hoče ter je ondi služil do 15. maja 1881, ko je odšel k Sv. Ani na Krembergu. Odtod se je preselil 12. maja 1883 v Ljutomer, kjer je kapelanil do 12. febr. 1891. Takrat je moral k Sv. Petru pri Radgoni. Tam je kapelanil blizu 14 mesecev, potem pa je postal župnik v Vurbergu, kjer je bil dne 10. aprila 1892 inšta-

¹ Kn. šk. arhiv v Mariboru. — ² Krstna knjiga župnije Sv. Križa.

³ Gl. »Voditelj« 1906, str. 380.

liran. Po smrti župnika Antona Belšaka je l. 1901 dobil župnijo Sv. Petra pri Radgoni.

113. Šoštarič Ferdinand, kapelan od 4. junija 1883 do 30. jul. 1890, med tem tudi četrto leta provizor. Narodil se je dne 28. maja 1851 v velikonedeljski župniji in je bil kot bogoslovec tretjega leta posvečen v mašnika v Mariboru dne 23. julija 1876.

Po dovršenih bogoslovskih študijah je bil dne 2. avgusta 1877 nameščen kot kapelan v Hočah, kjer je služil do 5. avgusta 1879. Takrat je moral v Zibiko. Odtod je prišel 20. febr. 1880 k Sv. Križu na Murskem polju ter je ondi kapelanil do 4. junija 1883, ko je bil v Ljutomer premeščen. Z novim letom 1886. je postal provizor ter je oskrboval župnijo do 25. marca t. l., potem pa je še kapelanil tam do 30. julija 1890. Takrat je odšel za kapelana k Sv. Lenartu v Slov. gor., kjer je bil l. 1891 od 7. aprila do 5. septembra provizor. Dne 20. sept. 1891 je postal župnik pri Mali nedeiji.

114. Bohanec Ivan, kapelan od 1. avgusta 1890 do 15. oktobra 1892. Narodil se je dne 7. junija 1849 v Križevcih hšt. 22 in je bil v mašnika posvečen dne 25. julija 1875. Dne 1. sept. t. l. je prišel za kapelana v Ljubno, kjer je služboval do 8. maja 1880, ko je moral v Fram. Odtod se je preselil čez 9 tednov k Sv. Urbanu višje Ptuja, od koder je dne 7. aprila 1881 odšel k Mariji Snežni ter je ondi kapelanil do 15. aprila 1882. Takrat je prišel v Cirkovce ter je ondi služil do 1. maja 1885, ko je odšel k Sv. Lenartu v Slov. gor. Od tam se je dne 1. avgusta 1890 preselil v Ljutomer. Dne 16. oktobra 1892 je bil inštaliran za župnika pri Svetinjah, kjer je o priliki škofovske vizitacije dne 23. junija l. 1901. postal kn. šk. duh. svetovalec.

115. Wenig Karol, kapelan v Ljutomeru od 12. febr. 1891 do 24. avgusta 1893. Narodil se je dne 6. nov. 1867 v Klatovem na Češkem in je bil 25. julija 1890 v Mariboru v mašnika posvečen. Prvo sv. mašo je služil v Kalobju, kjer je dne 1. septembra t. l. bil tudi nameščen za kapelana. Pa že 26. t. m. je moral v Dramlje, od koder je 12. febr. 1891 prišel v Ljutomer. Odtod je bil 24. avgusta 1893 premeščen k Sv. Štefanu pri Žusmu, kjer je kapelanil do 13. avgusta 1894, ko je moral v Laporje. Novembra 1895 je zaradi bolezni stopil v začasni pokoj ter je odšel k svojim starišem v Klatovo na Češkem, od tam pa k župniku Kneippu v Wörishofen. Umrl je v Wörishofenu dne 6. febr. 1896 za kroničnim vnetjem ledvic.

116. Pajtler Ivan, kapelan v Ljutomeru od 15. oktobra 1892 do 28. jan. 1894. Narodil se je dne 7. maja 1858 pri Sv. Miklavžu v Ljutomerskih goricah in je bil 16. julija 1882 posvečen v mašnika. Dne 6. septembra t. l. je prišel za drugega kapelana v Hoče, od tam pa 1. junija 1883 v Svičino. Ondi je kapelanil do 10. oktobra 1883, po-

tem pa je odšel k Sv. Lovrencu na koroški železnici. Tam je dne 1. oktobra 1889 moral zaradi bolezni v začasni pokoj, a že 12. dec. t. l. je prevzel zopet službo kapelana ter jo opravljal do konca avgusta 1890. Potem je odšel za kapelana na Hajdino, od koder so ga dne 1. julija 1892 poslali za provizorja k Svetinjam. Po nastopu župnika Ivana Bohanca se je 15. oktobra t. l. preselil v Ljutomer ter je ondi kapelanal do 28. jan. 1894, ko je prevzel župnijo Sv. Ruperta v Slov. gor.

117. Vaupotič Matija, kapelan v Ljutomeru od 25. avg. 1893 do 3. sept. 1894. Narodil se je v Ormožu dne 18. jan. 1865 in je bil 25. julija 1892 v mašnika posvečen. Dne 1. sept. t. l. je prišel za kapelana k Sv. Petru pri Radgoni, od tam pa 25. avgusta 1893 v Ljutomer. Odtod je 3. sept. 1894 odšel v Leskovec, kjer je kapelanal do srede junija 1895. Na jesen t. l. je prišel za kapelana k Sv. Barbari pri Vurbergu, od tam pa 10. sept. 1897 v Dramlje, od koder je 6. febr. 1901 bil poslan za provizorja v Skomerje, kjer je 8. maja 1901 postal župnik. Koncem l. 1904 pa se je preselil v Podsredo in na novega leta dan 1905 nastopil ondotno župnijo.

118. Ozmec Jožef, kapelan v Ljutomeru od 29. jan. 1894 do 28. nov. 1897. Zak. sin Jakoba Ozmeča, kmeta v Obrežu, središče župnije, in Ane, roj. Sejnkovič. Narodil se je dne 18. februarja 1866. Nižjo gimnazijo je dovršil v Ptuj, višjo pa kot semeniščan v Mariboru, kjer je bil kot bogoslovec tretjeletnik dne 25. julija 1890 posvečen v mašnika. Po dovršenih bogoslovskih študijah je bil 12. avgusta 1891 nameščen kot kapelan v Sevnici, od koder je 5. maja 1892 prišel v Zavrče. Ondi je postal 14. nov. t. l. provizor ter je po nastopu župnika Jožefa Kralja dne 22. febr. 1893 še kapelanal do 28. jan. 1894. Potem je odšel v Ljutomer. Odtod se je koncem novembra l. 1897. preselil k Sv. Lovrencu na Dravskem polju, kjer je bil dne 28. t. m. vmeščen kot župnik.

119. Brglez Franc (mlajši), kapelan v Ljutomeru od 4. sept. 1894 do 31. jan. 1900. Narodil se je 22. jan. 1867 v Ponikvi ter je bil dne 25. julija 1890 v mašnika posvečen. Najprej je bil 1. sept. t. l. nameščen kot drugi kapelan v Hočah, od koder je 17. februarja 1893 odšel v Slov. Bistrico. Od tam je prišel 4. sept. 1894 v Ljutomer, dne 1. febr. 1900 je odšel za provizorja v Tinje ter je ondi postal župnik dne 18. aprila i. l., a že čez leto dni, dne 17. maja 1901 je v cvetu svojega življenja umrl za sušico.

120. Osenjak Matej, kapelan od 28. nov. 1897 do srede jan. 1898. Rojen dne 21. avg. 1870 pri Sv. Lovrencu na Dr. polju, je bil 25. julija 1893 kot bogoslovec tretjeletnik v mašnika posvečen. Služboval je najprej kot drugi kapelan v Žalcu, odkoder je v jeseni 1897

prišel v Ljutomer, potem je pa januarija 1898 stopil v začasni pokoj. Pozneje je bil nastavljen za mestnega kapelana v Slov. Bistrici, 24. oktobra 1900 je stopil zopet v začasni pokoj in potem je zapustil duhovsko službo ter postal pravnik.

121. Weixl Jožef, kapelan od 9. febr. 1898 do 15. sept. 1899. Narodil se je dne 2. oktobra 1867 v Serkovcih hočke župnije, posvečen je bil v Mariboru dne 25. julija 1892 ter je kapelanil najprej pri Sv. Križu na M. p. do 30. jan. 1898, potem se je preselil v Ljutomer, od koder je 15. sept. 1899 odšel za beneficijata v Ptuj, a že 29. julija 1900 je postal župnik pri Sv. Križu na M. p.

122. Srabočan Anton, kapelan od 15. sept. 1899 do 1. decbr. 1904. Rojen je bil dne 29. dec. 1870 v Celju. Leta 1891. je dovršil gimnazijo v Celju. V mašnika je bil posvečen dne 25. julija 1896. Dne 1. sept. t. l. je prišel za kapelana na Pilštanj. Dne 15. maja 1897 pa je nastopil kapelansko službo v Laporju. Po dovršeni provizuri od 1. maja do 15. julija l. 1899 je bil 15. sept. 1899 premeščen v Ljutomer. Že 31. jan. 1900 je po odhodu Franca Brgleza postal prvi kapelan. Po smrti dekana Ivana Skuhala je bil provizor, dokler ni dne 13. sept. 1903 nastopil nov župnik Martin Jurkovič, ko je bil Srabočan zopet nameščen za prvega kapelana. Dne 1. dec. 1904 pa je bil premeščen za prvega kapelana v Konjice. Dne 1. julija 1906 je bil inštaliran na župnijo Pišcece v dekaniji videmski. † *M. Slekovec.*

123. Ciuha Ferdinand, kapelan v Ljutomeru od 31. jan. 1900. Rojen 14. maja 1874 pri Sv. Petru v Ljubljani, se je po izbornu prebitem zrelostnem izpitu v Ljubljani l. 1894. posvetil teolog. naukom v Mariboru. Kot bogoslovec tretjeletnik je bil dne 25. julija 1897 posvečen v mašnika. Po dovršenih bogoslovnih študijah je 28. julija 1898 začel kapelanovati na Pilštanju. Dne 29. marcija 1899 je bil imenovan za pomožnega duhovnika v Bučah. Ko je bolni župnik Andrej Fekonja stopil v pokoj, je župnijo Buče oskrboval od 1. oktobra 1899 do 31. jan. 1900, ko je prišel za drugega kapelana v Ljutomer. Dne 1. dec. 1904 je postal prvi kapelan.

124. Kociper Janez Evang., kapelan v Ljutomeru od 1. avg. 1902. Narodil se je kot zak. sin Janeza Kociper in Marije, roj. Kotnik v Stanovnem hšt. 1, župnije velikonedeljske, dne 13. dec. 1876. Dne 13. julija 1897 je na mariborski gimnaziji z odliko napravil maturo, potem pa stopil v bogoslovje. Po dovršenem tretjem letu bogoslovskih nauk je bil 20. julija 1900 ordiniran in je 19. avgusta pel novo sv. mašo v Ormožu. Dne 1. avgusta 1901 je bil imenovan za kapelana na nadžupniji v Vuzenici, ravno leto dni pozneje, dne 1. avgusta 1902 je bil premeščen za tretjega kapelana v Ljutomer. Dne 1. dec. 1904 je postal drugi kapelan istotam. Deluje tudi na literarnem polju.

125. Škamlec Ignacij Lojol., kapelan v Ljutomeru od 1. dec. 1904. Narodil se je kot zakonski sin Andreja Škamleca, kmeta v Jurjevskem dolu št. 6, župnije Sv. Jurija v Slov. gor., in Jožefe, rojene Ferka, 29. julija 1876. Prvih 6 gimnaz. razredov je dovršil v Mariboru, 7. in 8. razred pa v Ljubljani. Zrelostni izpit je prebil 13. julija 1898, potem pa je vstopil v mariborsko bogoslovnico. Po dovršenih bogosl. naukah je bil 20. julija 1902 posvečen v mašnika.

Svojo novo sv. mašo je služil 3. avgusta 1902 pri Sv. Juriju v Slov. gor. Že 7. avgusta t. l. je nastopil prvo kapelansko službo pri Sv. Antonu v Slov. gor., kjer je kapelanił do 1. dec. 1904. Od Sv. Antona je bil premeščen za tretjega kapelana v Ljutomer.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Oklic pri sklepanju mešanih zakonov. Že zdaj niso po mestih redki slučaji, da se sklepajo mešani zakoni, redkeji tudi ne bodo v prihodnosti, zlasti tamkaj, kjer je pomnožilo pročodrimsko gibanje število protestantov. Zato gotovo ni odveč, če se razmotrivajo in to glede na cerkvene kakor državne zakone one zadeve, ki bi vtegnile pri sklepanju mešanih zakonov delati sitnosti. Ena takih zadev bi vtegnili biti oklici. Za podlago svojega razmotrivanja vzamimo dvojno vprašanje: Kakšno stališče zavzemaj katoliški župnik glede oklica, ako se bo sklenil zakon pred njim, in kakšno, ako se bo sklenil pred akatoliškim verskim služabnikom.

I. Stališče katoliškega župnika glede oklica, ako se sklene mešan zakon pred njim.

a) Katoliški župnik bo oklical nekatoličana »omni praetermissa mentione religionis,«¹ a ne samo on,² temuč bo tirjal, da ga okličejo tudi drugi. Skrbeti namreč mora, da zakon ni samo veljaven pred cerkvijo, temuč da je deležen tudi državljskih pravic. § 70 znane inštrukcije za duhovna sodišča ga veže k temu.³ Da bo torej mešan zakon deležen postal državljskih pravic, bo deloval na to, da se iz-

¹ Cnf. Dr. Aichner, Compendium I. Eccl. ed. 8, 629 et nota m. 11.

² Kirchliches Verordnungsblatt für die L. D. 1902, XI. 147.

³ Griefß, Ehe-Vorschriften 16. Conf. eundem 63, 64.

polni § 71. državljskega zakonika. Tako je razvidno iz § 69. in 74. istega zakonika.¹

b) Toda kako se naj povzroči, da se okliče nekatoličan? Ali naj pošlje katoliški župnik uradno oklicni list na nekatoliški župnijski urad? To bi značilo nekatoliški župnijski urad priznati istovrsten s katoliškim, s tem pa zmoto enakovredno z resnico, saj moreta biti zastopnika dveh stvari le takrat istovrstna, ako so stvari, katere zastopata enakovredne. Sicer res, svet stavi oba urada v isto vrsto, a cerkev ne priznava tega in tudi ne more tega priznavati, dokler ne dopušča dogmatične tolerantnosti,² a te ne bo nikdar dopustila, temuč bo do konca sveta oznanjevala dogmo: »Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.«³ Če se pa ne sme pošiljati oklicnega lista uradno nekatoliškemu, ali je potem še sploh mogoče povzročiti oklic nekatoličana? Da, na podlagi § 2. postave od 25. maja 1868 št. 47. d. p. 1. (R. G. Bl.)⁴

c) Kako se naj povzroči po tej točki oklic? V tej točki se govori najprvo o pogoju, kateri se ima izpolniti, da se more tirjati od politične oblasti, da ona okliče. Ta pogoj je: dokaz da se brani nekatoliški služabnik oklicati. To je treba spričati ali s pismeno izjavo nekatoliškega služabnika ali pa po dveh veljavnih pričah, pred katerima je nekatoliški služabnik izjavil, da ne bo oklical. Kaj pa, ako se to ne dokaže, ali je potem še sploh kaj doseči od svetne oblasti? Da, še nekaj, da namreč ona prevzame skrb za nekatoličana. Drugi odstavek te točke pravi: Ako pa se ni dokazalo, da se namreč brani nekatoliški služabnik oklicati, potem je dolžnost (so liegt es der politischen Behörde ob) politične oblasti pozvati dotičnega verskega služabnika, da okliče ali pa uradno naznani ovire, zakaj neče oklicati. Je odgovor na ta poziv negativen ali ga pa sploh ni, potem mora koj politična oblast oklicati. Po vsem tem bi mogel morebiti katoliški župnik v mestu tako le povzročiti oklic nekatoličana: na primeren način razloži nekatoličanu zahtevo državljskega zakonika ter mu dopovej, da naj gre z dvema pričama k svojemu pastorju, od katerega naj zahteva, da ga okliče, kakor zahteva § 71. državljskega zakonika. V slučaju, da mu odbije zahtevo, naj gre koj k politični oblasti z istima pričama, ter zahteva od te na podlagi § 2. postave od 25. maja 1868, da ga okliče. Isto naj tudi stori, ako bi dal nekatoliški verski služabnik negotov odgovor, tako da ni razvidno, ali hoče ali neče oklicati.

¹ Dr. Josef von Schey, Das allg. bürg. Gesetzbuch 17. Aufl. 46, 47.

² Aichner, op. cit. 153.

³ Četrty later. koncil. — Denzinger, editi VII, 368 num. 1529.

⁴ Dr. Josef von Schey, op. cit. 744.

V tem slučaju velja zanj drugi odstavek § 2. navedene postave. Te korake k politični oblasti mora storiti nekatoličan sam, ne katoliški župnik, ker postava daje pravico samo strankam, da te zahtevajo, ne pa župnik mesto njih. Misli je tudi na to, da bo skušal nekatoliški služabnik preprečiti katoliško poroko, zato bi bilo dobro, ako bi katoliški župnik sam skrbel za priči, označeni v § 2. imenovane postave. Tudi iz tega vzroka bi bilo morebiti to svetovati, da ne pride nekatoličan v zadrego zaradi prič, kajti da bo iste priče, katere je imel s seboj pri zapisovanju, zopet vzel k nekatoliškemu služabniku in potem še na politični urad, tega pač ni pričakovati, pa tudi tega najbrž ne, da bo voljen si novih iskati, pač pa bi se bilo bati, da bo odnehal od katoliške poroke.

Popisani način, po katerem se naj povzroči oklic nekatoličana, bo pač izvedljiv, seve težav bi že znalo biti pri tem, pa kolikor je mogoče misliti, prevelikih ne, komur se pa zdi pretežaven, dobro, pa poskusi po drugem!

II. Stališče katoliškega župnika glede oklica, ako hočejo skleniti zakon pred nekatoliškim župnikom.

To stališče je označeno v tretjem slučaju, navedenem v instrukciji, kakor jo je potrdilo VI. generalno zborovanje avstrijskih škofov 16. nov. 1901.¹ Po tej ne sme na noben način sodelovati katoliški župnik, da se sklene zakon pred nekatoliškim verskim služabnikom, zato ne sme oklicati, ako pa je že oklical, ker ni vedel, da se bo sklenil zakon pred nekatoliškim služabnikom, ne sme izročiti stranki oklicnega lista, pač pa ga bi smel izročiti gosposki, ko bi ga zahtevala. Niti tega ne bi mogel storiti, da bi vrnil nazaj uradno ali kako drugače doposlani oklicni list nekatoliškega urada, ker bi bilo iz tega razvidno, da se brani oklicati.

Tega ne bo pokazal, držal se bo tudi v tej zadevi načela: »Cooperatio ad peccatum, quod tendit in pernecium ecclesiae vel reipublicae, nunquam licita est.«² Sklep takega zakona je gotovo v škodo cerkve, ker se na ta način jači nekatoliški živelj, slabi pa katoliški, s tem pa, da se vrne oklicni list, ker se ne oklicuje, se pomaga nekatoliškemu služabniku, da se lažje sklene zakon, — temu zdaj ni treba drugega storiti, kakor poslati nerešen oklicni list katoliškega urada politični oblasti ter zahtevati, da ona okliče katoličana — a kdor sploh ne sme nikdar pomagati pri kakem dejanju, brez dvoma tudi ne bo smel pomagati, da se lažje izvrši isto dejanje. Ako torej katoliški žup-

¹ Kirchl. Verordnungsblatt für die Lavanter Diözese XI. 1902, 148.

² Noldin, De praeceptis Dei et ecclesiae. Editio II. 111.

nik dobi od nekatoliškega urada oklicni list, se prav nič ne bo zmenil za oklicni list, pač pa po možnosti vplival na katoliški del, da ga odvrne od nameravanega sklepanja zakona. Toda lahko se zgodi, da pošlje nekatoliški služabnik dve priči h katoliškemu župniku, pred katerima se naj izjavi, ali bo oklical ali ne. Po sebi je umevno, da ne bo ž njima surovo in robato ali celo morebiti zaničljivo občeval, vendar pri vsem svojem prijaznem občevanju se bo moral varovati prvič laži, kakor nikdar, tudi tukaj se ne sme lagati ter obljubiti sicer, da bo oklical, pa z voljo tega ne izpolniti. Drugič se pa mora zopet varovati, se tako izjaviti, da bi njegova izjava olajšala skleniti pregrešni zakon.

Prav v tem slučaju mora pokazati, da združuje simplicitatem cum prudentia, kar imenuje sv. Krizostom culmen philosophiae.¹ Koristiti bi mu znalo, da ima pred očmi zadnji stavek § 70. inštrukcije za duhovna sodišča² in z ozirom na ta stavek bi morebiti tako-le postopal: zapisal bi ime ženina in neveste, kraj, kjer stanuje katoliški del, izjavil mirno in ljubeznivo: se bo že pokazalo, kaj je treba storiti, potem slučaj sporočil svojemu ordinariju, med tem pa previdno poskusil vplivati na katoliški del, če bi se dal odvrniti od nameravanega koraka. Ako bi ga še enkrat prišli vprašati, kaj bo storil, jim zopet tako odgovori v slučaju da še ni dobil odgovora od svojega ordinarija, kakor hitro pa tega dobi, se ravna seve po tem.

Ali je s tem pokazana dušnemu pastirju najboljša pot, se nikakor ne trdi, pa varna pot bo to, vsaj reči si bo mogel dušni pastir: nimam nobene krivde, da se je sklenil tak zakon. *Dr. Fr. Kruljc.*

Pogodba glede vzgoje otrok pri mešanih zakonih ogrskih državljanov, ki stanujejo izven Ogrske. Po čl. XXXII. ogrske postave iz l. 1894 smejo zakonci različnih, postavno priznanih veroizpovedi pred sklenitvijo zakona skleniti pogodbo, da vsi njihovi otroci sprejmejo vero očeta ali matere, oziroma, da se v tej veri vzgajajo. Ta dogovor je pa le takrat veljaven, če se sklene po poločenih formalnostih pred kr. notarjem, pred okrajnim sodnikom, pred županom ali pred nad-sodnikom.

Ker je pa ogrskim državljanom, ki stanujejo v Avstriji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, često težavno tak dogovor skleniti pred ogrskimi oblastmi, se vpraša, smejo li taki ogrski podaniki skleniti dogovor v zmislu avstrijske postave iz l. 1868, z dne 25. maja, R.-G.-Bl. 49 (oziroma dotičnih postav na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini) pred c. kr. okrajnim sodiščem ali pred c. kr. notarjem in če

¹ Müller, Theologia moralis, editio VII. lib. II. 303.

² Griefßl, Ehe-Vorschriften 17.

je tak dogovor enakoveljaven z onim, ki se sklene pred ogrskimi oblastmi?

Na zadevno vprašanje apost. vojn. vikarijata je ogrsko justično ministerstvo odgovorilo z odlokom 6. maja 1905 H 4463/J. M. 1905 I, da se tak dogovor sme skleniti le pred ogrskimi oblastmi (poprej naštetimi), dogovor pa, ki ga sklene ogrski državljani pred inozemsko oblastjo, nima nobene veljave. Po § 1. odloka pravosodnega, bogočastnega in znotranjega ministerstva št. 1674 z dne 29. junija 1895 se pa ta dogovor lahko sklene osebno ali po pooblaščenih (ena oseba zastopa ženina, druga nevesto, ki morata istočasno priti pred oblast).

Za overovljenje v inozemstvu sestavljenega in ogrskim oblastim predloženega pooblastila za pooblaščenca, je pristojen sploh za legalizacijo podpisov poklicani urad.

Kadar torej dušni pastirji prosijo na ordinarijat za spregled za držka različnosti vere, morajo, če je ženin ogrski državljani, priložiti prošnji tudi imenovani, pred ogrskimi oblastmi osebno ali po pooblaščenih sklenjeni dogovor. Ako pa je samo nevesta ogrska državljanka, zadostuje pred avstrijsko (ozir. hrvaško, bosensko) oblastjo sklenjena pogodba, ker nevesta itak s tem, da vzame Avstrijca (Hrvata, Bošnjaka) izgubi ogrsko državljanstvo.

Sme li bolnik, ki ni tešč, iz pobožnosti sprejeti sv. obhajilo?
Kongregacija sv. obredov je z odlokom dne 25. nov. 1905 priporočila in olajšala gosteje sprejemanje sv. obhajila sploh, z odlokom dne 7. dec. 1906 je pa dala olajšavo tudi bolnikom, ki želijo iz pobožnosti večkrat sprejeti sv. obhajilo, pa ne morejo biti tešč, in tudi ne sprejmejo sv. obhajila kot popotnice. Poprej se je le na izrecno prošnjo dovoljevalo posameznikom večkratno sprejemanje sv. obhajila absque obligatione ieiunii, z imenovanim odlokom je pa to postalo splošna postava. Odlok pravi: »ut infirmi, qui iam a mense decumberent absque certa spe ut cito convalescant, de confessarii consilio Ss. mam Eucharistiam sumere possint semel aut bis in hebdomada, si agatur de infirmis qui degunt in piis domibus, ubi Ss. mum Sacramentum adservatur, aut privilegio fruuntur celebrationis missae in oratorio domestico; semel vero aut bis in mense pro reliquis, et si aliquid per modum potus antea sumpserint, servatis de cetero regulis a rituali Romano et a s rituum congregatione ad rem praescriptis.«¹

Pod besedami »etsi aliquid per modum potus antea sumpserint«, pa ni umeti samo pijača v ožjem pomenu, kakor voda, vino, kakšno

¹ Annal. eccles 1906, fasc. 12, p. 486, 487.

zdravilo itd., ampak tudi juha, kava ali kaka druga tekoča jed, tudi z zdrobom (Gries) ali z zdrobljeno žemljo, da je le mešanica še tekočina.²

F. K.

Oklic avstrijskih državljanov, ki imajo na Ogrskem svoj »domicilium«, pa se hočejo v Avstriji poročiti. Na vprašanje apostolskega vojnega vikarijata, se li morajo avstrijski državljani, ki prebivajo na Ogrskem, pa se žele poročiti na Avstrijskem in sicer z avstrijskim državljanom (-anko), oklicati tudi pri ogrskem voditelju matrik svojega bivališča, je ogrsko justično ministerstvo z odlokom dne 6. maja 1905, št. 4463 J. M. opiraje se na § 7 naredbe justičnega in znotranjega ministerstva z dne 12. febr. 1896, št. 7870 J. M. odgovorilo, da imajo ogrski državni voditelji matrik naročeno, ugoditi zahtevi inozemskega voditelja matrik zastran oklica le takrat, če je iz prošnje razvidno, da nobeden zaročencev nima ogrske domovinske pravice, oziroma ni ogrski državljan. (Glede oklica se tedaj ima ugoditi le prošnji voditelja matrik, ne pa zaročencev.)

Ako pa je iz dotične prošnje ali iz drugih okolnosti razvidno, da je eden zaročencev ogrski državljan, prošnji tujega matričnega urada ni treba ugoditi, ampak ogrski državni voditelj matrik izvrši oklic po svojem lastnem delokrogu.

Iz tega torej sledi, da avstrijski državljani, ki na Ogrskem prebivajo in se v Avstriji želijo poročiti z avstrijskim državljanom (-anko), niso dolžni, dati se tudi na Ogrskem oklicati pri državnem voditelju matrik, zatorej se tudi ni treba obračati na nje zaradi oklica, ampak zadostuje oklicni, ozir oklicno odpustni list dotičnega dušnega pastirja (ker to zahteva cerkveno in naše državno zakonsko pravo)

B. Liturgika.

Posvečevanje zvonov. Bogoslužne predmete prenese cerkev z blagoslovom in posvetitvijo iz svetne, vsakdanje rabe v višji red, v službo Najvišjega. Med vsemi bogoslužnimi premičnimi predmeti posvečuje cerkev posebno pozornost zvonovom. Kakor je zvon s svojim glasom poln poezije, tako tudi obred posvečevanja zvonov preveva vzvišena verska poezija in globoko pomembna simbolika. Posvetitev zvonov je škofu pridržana funkcija in le s privoljenjem rimskega papeža sme škof pooblastiti drugega duhovnika, če mogoče, dostojanstvenika, da izvrši posvetitev zvonov. A tudi on mora opraviti obred natančno po rimskem pontifikalu. Ritual ima sicer tudi dva enostavnejša obrazca za posvečevanje zvonov, a ta veljata le za zvonove, ki

¹ Odlok kongr. sv. obr. dne 7. sept. 1897. *Annal. eccl.* 1898, fasc. 4, p. 142 sq.

niso namenjeni cerkveni službi.¹ Obred, ki ga predpisuje rimski pontifikal, posnema starozakonske predpise o posvečevanju bogoslužnih predmetov in se ozira ne toliko na tvar in podobe na zvonovih, marveč pred vsem na njih glas, katerega želi cerkev s svojim blagoslovom požlahtniti ter mu vdahnuti višji, sveti namen. Vsaka župnijska cerkev bi naj imela vsaj dva posvečena zvonova različnega glasu.²

Zvon se mora blagosloviti, preden se potegne v zvonik. V ta namen se zvon obesi na pripravno stalo ali pa pusti na okrašenem vozu samem tako, da se lahko hodi okoli njega in da se lahko pod njega seže. Zraven se pripravi stol za posvetitelja, škropilnica, čisti prti za brisanje rok in zvonov, posoda z vodo in soljo, kadilnica z ognjem, posodica z bolniškim oljem in krizmo, pa posoda z dušico (thymiana), kadilom in miro. Škof (oziroma drugi posvetitelj) vzame humeral, albo, pas, štolo in pluvijal bele barve, prosto mitro in palico, dijakon in poddijakon imata bele dalmatike. Tako opravljeni gredo z ostalo azistenco k zvonu, kjer se posvetitelj vsede na pripravljen sedež in moli s strežniki vred psalm 50, 53, 56, 66, 69, 85 in 129. Vsak psalm se sklene s »Čast bodi Očetu . . .« V duhu spokornosti izražajo ti psalmi globoko in ponižno zaupanje v pomoč in usmiljenje vsegamogočnega Boga. V takem duhu naj bi tudi ljudstvo poslušalo glas zvonov. Ko se odpojejo psalmi, škof stoje blagoslovi sol in vodo po istem obredu kakor pri polaganju temeljnega kamena za cerkev ter obojno zmeša. Potem se s to vodo zvon znotraj in zunaj umije v znamenje, da mora vse, kar se Bogu izroči, biti čisto in brez madeža; tako naj bi tudi župljani na zvonov klic s čistim srcem prihajali k službi božji. Ko je zvon umit, ga strežniki znotraj in zunaj s prti obrišejo. Med tem se škof vsede in moli psalme 145–150, ki vspodbujajo in kličejo k hvali božji. Ko se psalmi odmolijo, napravi škof z bolniškim oljem križ na zunanji strani zvona ter moli daljšo molitev, v kateri prosi, da Bog, ki je po Mojzesu zaukazal, naj se ljudstvo na glas srebrne troblje zbira k molitvi in pripravlja za praznike ter se vzdigne v boj zoper sovražnike, stori, da se zvon po sv. Duhu posveti, naj njegov glas ljudstvo vabi k plačilu, in ko bo njegov mili glas donel v ušesih, naj v srcih raste pobožnost; razpršijo naj se zasede hudobnega duha, odvrne naj se toča, pogubni vihar in nevihta, naj se ublaži nevarni grom in pred znamenjem sv. križa naj beže sovražne moči. Potem izbriše križ in zapoje v 8. tonu antifono in prelepi psalm 28, ki je krasen slavospev na božjo vsegamogočnost. Ko se poje psalm,

¹ Gl. *Collectio Rituum dioec. Lavant.* pg. 330 in 374.

² Hartmann, *Repertorium rituum* pg. 808.

napravi posvetitelj na zunanji strani zvona sedem križev z bolniškim oljem, znotraj pa štiri križe s sv. krizmo, ponavljajoč pri vsakem križu: Sancti † ficetur, et conse † cretur, Domine, signum istud. In nomine Pa†tris et Fi†lii, et Spiritus † Sancti. In honorem sancti N. Pax tibi. (Posveti in blagoslovi naj se, Gospod, to znamenje. V imenu Očeta in Sina in sv. Duha. V čast sv. N. Mir ti bodi.)

Sedemkratni križec spominja na sedem sv. zakramentov, po katerih nam dohajajo sedmeri darovi sv. Duha. Na glas zvonov naj verniki hitijo k tem studencem milosti in zveličanja. Maziljenje s sv. oljem in s sv. krizmo pomenja tudi milost božjo, katera slajša in lajša težave pri izpolnjevanju božjih zapovedi ter daje moč zoper skušnjavca in zapeljivca. Štirikratno maziljenje s sv. krizmo na znotranji strani spominja na štiri evangeliste, ker zvonovi bodo vabili od vseh štirih vetrov vernike k poslušanju Kristusovega evangelija.¹

Potem moli posvetitelj zopet daljšo molitev, v kateri prosi Boga, naj izlije svoj blagoslov na zvon; kakor se je na glas izarelskih trobent, ki so trobile pred škrinjo zaveze, zrušilo jerihonsko zidovje, tako naj se pred glasom zvonov odbijejo pušice sovraga, naj se odvrne groženje toče, piš oblakov, sila nevihte. Na Gospodovo besedo je zastala voda v Jordanu, pred njegovim obličjem se trese zemlja, on tedaj naj stori, da bodo vsi, ki se bodo na glas zvona zbirali, rešeni vseh skušnjav hudobnega sovražnika in naj se zmiraj drže naukov katoliške vere.

Po končani molitvi dene posvetitelj dušico, kadilo in miro (ako je dobiti vse troje, sicer to, kar je pri rokah) na ogenj ter to kadilo postavi pod zvon, da ga dišeči dim popolnoma izpolni. Med tem se pa poje veličastni psalm 76, ki prelepo opeva, kako naravne moči označujejo vsemogóčnost božjo ter spominja na blisek in grom na Sinajski gori, pa na obstalo vodo v Rdečem morju in v Jordanu.

Ko se psalm izpoje, moli posvetitelj stoje zadnjo molitev, v kateri se obrača na Kristusa, ki je kot človek spal v ladji, ko se je vzdignila velika nevihta, ko se je pa vzbudil in zapovedal vetrovom in morju, je nastala velika tihota; on naj bo v pomoč ljudstvu v njegovih potrebah, on naj z roso sv. Duha napolni ta zvon, da bo pred njegovim glasom bežal sovražnik vsega dobrega, ljudstvo pa se naj po njegovem glasu vspodbuja k veri, sovražno krdelo naj se splaši, utrdi se pa naj ljudstvo na zvonov glas zbrano v Gospodu. Kakor po Davidovi harfi privabljen naj pride sv. Duh v srca, in kadarkoli glas zvona doni po ozračju, naj angelska roka varuje in brani zbrane v cerkvi, naj čuva nad sadovi in pridelki vernikov, nad njih dušami in telesi.

K sklepu bere diakon za to svečanost kaj primeren odlomek iz Lukeževega evangelija (pogl. 10.) o Mariji in Marti. Res, zvonov glas

¹ Dr. Mihael Napotnik, »Spomnite se besed . . .«, str. 173, 174.

mogočno kliče: Kvišku srca! Le eno je najbolj potrebno... Iščite najprej božje kraljestvo in njegovo pravico, vse drugo vam bo pridodano (Mat. 6, 33). Glas zvonov naj opominja vernike k delu in k molitvi. Po odpetem evangeliju posvetitelj poljubi evangelijsko knjigo, še enkrat napravi križ čez zvon — in obred je končan.

Starodavna navada je, da se zvonu pri posvetitvi da tudi ime kakega svetnika, angela ali tudi božje osebe. Najstarejša poročila, da se zvonovom daje ime pri posvetitvi, imamo iz 10. stoletja. L. 968. je papež Janez XIII. blagoslovil zvon za lateransko cerkev ter mu dal ime Janez; odtod se navadno izvaja običaj,¹ dajati zvonovom ime, dasi je znano skoro iz iste dobe več takih slučajev.

Pri posvetitvi ima zvon tudi svoje »botre«, navadno posebne dobrotnike in darovatelje. Ta običaj je dovoljen, dasi ga rimski pontifikal ne pozna.

Kar se tiče obreda posvečevanja zvonov, je bistveno pač tako star kakor zvonovi sami, ker cerkev je že od starodavnih časov blagoslavljala predmete, namenjene službi božji.

Že stari rimski ordo predpisuje obred posvečevanja zvonov, enako pontifikal yorškega škofa Egberta, najstarejši sakramentariji iz Toursa in dr., kakor jih navaja Martene.²

Kakor sploh vsaka naprava katoliške cerkve, je tudi posvečevanje zvonov kamen spodtike luteranskim teologom. V tem obredu vidijo »neevangelijske« in »magične« elemente, praznoverje; zgražajo se nad »krščenjem« zvonov, celo nad imeni, ki se jim dajejo. Seveda, kar je Luter delal in pisal, to je vse pristno evangelijsko; luteranskim modernim pastorjem je »magičen« tudi krst ljudi, zato ga opuščajo. Protestantskim teologom, ki so zavrgli božanstvo Kristusovo in sv. pismo proglasili za zbirko mitičnih pravljic, ki tiče v panteizmu in materializmu, tem ljudem je seveda molitev za odvrnitev dušnih in telesnih nesreč — »magischer Wahn«.

V resnici je pa obred posvečevanja zvonov le drastična parafraza 7. prošnje očenaša: Reši nas hudega. Ima pač kolorit onega časa, ko je nastal, a stoji na trdnem stalu sv. pisma ter pred vsem meri na to, kar posvečevalna molitev opetovano povdarja, da se v srcih pomnoži vera in da se verniki drže naukov sv. vere. Večji del

¹ Qui sacer ritus in ecclesia perseveravit, ut eo modo quo ipse usus est, campanae in Ecclesiis collocandae Deo primum, imposito eis nomine, dicarentur, quod testantur veteres codices Rituales. Baronius. Ad ann. 968 Nr. 93. — Binterim, Die Denkwürdigkeiten der christ-katholischen Kirche. Mainz, 1827, str. 293.

² De antiquis ecclesiae ritibus L. II. c. 21. tom. III. pg. 369. — Binterim, Denkwürdigkeiten, IV. 1, str. 294.

obreda obsegajo itak psalmi, ki so vendar vsakemu pozitivnemu kristjanu sveti in vzvišeni, pa tudi posvečevalne molitve se tesno oslanjajo na sv. pismo in njih temeljna misel je, da je Bog višji Gospod nad vso naravo.

Kar se tiče »krščevanja« zvonov, ve pač vsaka katoliška ženka, da je čisto kaj drugega krst človeka in posvečevanje (»krščenje«) zvonov, in vsak pameten človek ve, kaj je metaforičen in kaj pravi pomen besed. V obredniku samem ni niti najmanjše aluzije na krst, govorniki pa bi naj tudi ne pretiravali sličnosti med krstom in posvečevanjem zvonov, ker sličnost je le zunanja, sicer je pa več momentov, ki oba obreda razločujejo, kakor pa takih, v katerih sta si slična.

Kar se tiče imen, je pač opravičena stara katoliška navada, dajati zvonovom imena, če protestantje svojim templom dajejo celo Zveličarjevo ime.

O zvonovih se je razvila obsežna in lepa simbolika, vendar srednjeveški liturgik Viljem Durandus¹ gre v tem pač predaleč, ko simbolično razlaga vsak košček pri zvonovih, a za zgodovino zvonovske liturgike je njegovo izvajanje zanimivo. Namen posvečevanja zvonov določuje po obrednih molitvah kakor so še zdaj v rimskem pontifikalu. Zvonovi spominjajo na srebrne trobente, s katerimi so duhovniki klicali izraelsko ljudstvo k službi božji; a zvonovi imajo močnejši glas, zakaj takrat je bil pravi Bog znan le v Judeji, sedaj se pa njegovo ime oznanjuje po vsem svetu. Zvonovi so trpežnejši, ker oznanjevanje evangelija in daritev nove zaveze bo trajala dalje kakor stara zaveza — do konca dni. Glas zvonov pomeni glas pridigarjev; vlit je zvon iz trde kovine, kar pomeni, da mora pridigar biti trdnega in močnega duha. Kembelj, ki bije na obe notranji strani zvona in daje glas, pomeni jezik pridigarjev, ki oznanjuje obe zavezi, zatorej je pridigar brez zadostnega znanja podoben zvonu brez kemblja, ki ne more dati glasu. Zvon udarja sam po sebi in daje glas, tudi pridigar mora najprej popraviti sam sebe, potem šele drugim oznanjevati poboljšanje. Remen, s katerim je kembelj privezan na zvon, pomeni umerjenost (*moderatio*), ki mora ravnati jezik pridigarjev, in kakor je kembelj pritrjen na zvon, tako bodi jezik pridigarjev na sv. pismo. Bruno, na katerem zvon visi, pomeni sv. križ, orodje, s katerim je bruno pritrjeno, so preroki, železo pa, ki spaja zvon z brunom, je ljubezen, ki veže pridigarja s sv. križem. Držaj, s katerim se zvon niha, je pravi namen pridigarjev, ože pa, ki od držaja visi navzdol, pomeni ponižnost, pa tudi sv. pismo v rokah pridigarjevih, in ker se ože prijema z rokami, pomeni tudi, da mora

¹ *Rationale seu Enchiridion divinatorum officiorum*. Venetiis 1577, pg. 13 squ. Ta Durandus ni zamenjati z znamenitim sholastikom istega imena. Bil je znamenit kanonist 13. veka ter je umrl v Rimu 1. nov. l. 1296.

nauk sv. pisma pri nas preiti v dejanje. Kadar se zvoní, se ože potegne navzdol pa zopet spusti kvišku, slično sv. pismo obsega navadne in visoke resnice, in tudi pridigar mora govoriti včasí o visokih, včasí o nizkih rečeh. Tudi v tem vidi Durandus simboličen pomen, da potez navzdol pomeni aktivno življenje, ko se pa spusti navzgor, kontemplativno; besedno razlaganje sv. pisma po črki je potez navzdol, duhovno razlaganje pa ima svoj simbol v tem, da se spusti ože kvišku. Ob koncu ožeta so tu in tam imeli obroček, za katerega se je vleкло; tudi ta ima simboličen pomen in sicer znači venec nagrade pa stanoovitnost do konca.

* * *

Ker se posvečevanje zvonov navadno vrši javno in zelo slovesno, je s tem obredom združen tudi primeren slavnostni govor. Tudi naše homiletično slovstvo ima dokaj govorov, ki se navašajo na zvonove. Čitatelj jih najde zaznamovane v dvojnem kazalu »Duhovnega pastirja« in pa v »Drobtinicah« l. 1847, 1849, 1850. Za lavantinsko škofíjo je še posebej omeniti dveh lepih govorov o zvonovih prevzvišenega knezoškofa dr. Mihaela Napotnika v knjigi »Govori o raznih cerkvenih slovesnostih v Čadramu«, Maribor, 1900 (str. 90—109) in v knjigi »Spomnite se besed . . .«, Maribor, 1902 (str. 170—179), o priliki blagoslovljenja novih zvonov za Marijino cerkev v Mariboru. O čadramskih zvonovih je izdal tudi dr. Jožef Pajek v Mariboru l. 1899. svoj govor »O blagoslovljenju zvonov za novo župnijsko cerkev v Čadramu«, kjer v drugem delu razlaga obred blagosloavljanja. F. K.

C. Katehetika.

Eksegeza, parafraza pri katehetskem pouku. Dandanes se povdarja tolikokrat, nauk bodi nazoren, oni način katehiziranja pa, ki ga imenujejo eksegezo katekizmovega besedila, naj popolnoma izgine iz ljudske šole. Popolnoma? Človek tako rad zajde iz enega ekstrema v drugega. Tudi monakovskim katehetom se je od več strani očitalo, da v svojem navdušenju za nazorni pouk — ako ne v teoriji, vsaj v praksi — zanemarjajo razlago katekizmovega besedila. In vendar je tudi ta potrebna zlasti pri oni snovi, ki jo morajo učenci memorirati. Da nas ne bo kdo krivo razumel, povdarjamo takoj: mi ne priporočamo »razlage« kot edini način poučevanja (izvzemši molitve, svetopisemske izreke . . .), najmanje v nižjih razredih, marveč le v zvezi z nazornim poukom, samostojno jo le rabimo često v višjih razredih zlasti pa pri ponavljanju. Lastna skušnja nas je namreč prepričala, da nekateri, zlasti manj pazljivi učenci najnavadnejših reči ne razumejo, čeravno jih znajo dobro na pamet. Vprašali smo včasí, kaj pa

hočeš reči s tem, če moliš v apostolski veri: verujem v Boga Očeta ... v odpuščenje grehov, vstajenje mesa, večno življenje? Ali če naštevamo »šest resnic«, pa rečemo n. pr. 6. da je milost božja k zveličanju potrebna ... itd. Primeroma malo učencev je vedlo na to povoljno odgovoriti. To nas je napotilo, da porabimo tu pa tam kak $\frac{1}{4}$ ure za razlago molitev, pesmi in prilično tudi onih katekizmovih vprašanj, ki jih že znajo učenci iz prejšnjih let.

N. pr. mi molimo: Verujem v Boga Očeta, vsegamočnega stvarnika nebes in zemlje. To se pravi: Verujem in sem prepričan, da je Bog in sicer le en sam Bog. (One, ki ne verujejo v Boga, imenujemo nevernike, pagani pa častijo več bogov.) Ta edini Bog je vsegamogočen, vstvaril t. j. iz nič je naredil ves svet, nebo in zemljo. Mnogo je že pomagano s tem, da navajamo učence, naj postavijo pred vsak člen apostolske vere besedo: verujem.

N. pr. mi molimo: odpuščenje grehov, kaj pomeni to? Verujem, da je dal Jezus svoji cerkvi oblast, odpuščati grehe. Svoji cerkvi? koga menimo s tem? Svojim apostolom in njihovim naslednikom, škofom in mašnikom. Pri katerih zakramentih se nam pa odpuščajo grehi? Kateri grehi se odpuščajo pri sv. krstu? Kateri pa pri zakramentu sv. pokore? Katehet lahko vpraša še dalje: Kaj pa moramo storiti, da sprejmemo vredno zakrament sv. pokore ter zadobimo odpuščenje grehov? Kako se boš pripravil na sv. spoved? itd. Katehetu se nudi čisto prilika, da ponovi večkrat in pri raznih priložnostih one nauke, ki so za praktično življenje posebno potrebni. »Um einem Lehrstoff zum bleibenden Eigentum des Schülers zu machen, muß der Stoff vielseitig assoziiert werden.«¹

N. pr. mi molimo: vstajenje mesa, kaj pomeni to? Opetovano se nam je odgovorilo na to vprašanje: verujem, da je Kristus od mrtvih vstal; zato je bilo potreba, da smo te besede zopet razložili. Zadoščuje že parafraza. Mesto »mesa« rečemo lahko: naših trupel. Lahko pa tudi podamo otrokom obširnejšo razlago n. pr.: Verujem, da bom moral prej ali slej umreti. Telo bodo pokopali v zemljo in tu bo ostalo do sodnega dne. Takrat ga bo vsegamogočni Bog zopet obudil in združil zopet z dušo. (Kam pa pride duša po smrti? Pred sodbo. In po sodbi? Ali v vice, ali v nebesa ali — česa nas Bog varuj — v pekel. Katere duše pa pridejo v vice? v nebesa? v pekel?) Lahko bi nam kdo očital, da propagiramo »zloglasno« hevristično metodo. »Zloglasna« bi bila ta metoda le tedaj, ko bi jo rabil katehet pri prvokratni obravnavi kake učne snovi ter zahteval, da najdejo učenci verske res-

¹ Dr. Anton Weber, Die Münchener kateh. Methode, Kempten und München 1905, str. 64.

nice »sami iz sebe«. Mi jo pa le priporočamo pri ponavljanju in zahtevamo, naj poiščejo učenci odgovor v svojem duševnem repertoiru, ki se je s pomočjo katehetovo množil od leta do leta.

Še nekaj katekizmovih vprašanj v dokaz, kako potrebna je »razlaga«. Kako lepo in gladko znajo nekateri učenci odgovoriti na (128.) vprašanje (Sr. kat.): S čim je Jezus spričal resnico svojega nauka? — 1. s svetostjo svojega življenja; 2. z dokazi sv. pisma; 3. s čudeži in prerokbami — a treba le vprašati, kaj pomeni to: s svetostjo svojega življenja, »z dokazi svetega pisma« itd. — in nastal bo molk. Zopet bo treba razlage. Jezus je spričal resnico svojega življenja s svetostjo to se pravi: živel je tako sveto, kakor še nihče pred njim, on edini je mogel vprašati svoje najhujše sovražnike (pismarje in farizeje): »Kdo izmed vas me bo greha prepričal?« (Jan. 8, 46.) in obmolknili so. 2. Z dokazi sv. pisma, t. j. vse, kar so preroki o obljubljenem Odrešeniku prerokovali (njih prerokovanja so zapisana v sv. pismu), se je na Jezusu spolnilo, torej so lahko vsi (zlasti pismarji) spoznali in vedeli, da je on obljubljeni Odrešenik, zato jim je tudi rekel: »Preiskujte pisma . . . in ona so, ki o meni pričajo« (Jan. 5, 39), namreč, da sem obljubljeni Odrešenik.

Lažje bodo razumeli otroci 3. točko.

Odgovor na 163. vprašanje Sr. kat. se glasi: Sveti Duh: 1. uči in vodi sveto cerkev. To bi se razložilo tako-le: Sv. Duh razsvetljuje one, ki izvršujejo v cerkvi učeniško službo, ki poučujejo ljudi, kaj jim je treba verovati in storiti, da se zveličajo.

2. Deli po njej svoje milosti t. j. milosti, ki jih je zaslužil Jezus s svojim britkim trpljenjem in s svojo smrtjo, nam deli zdaj sv. Duh posebno pri svetih zakramentih. Kdo pa deli sv. zakramente? Škofje in mašniki ali mesto tega lahko rečemo: sv. cerkev.

Kdor ima opraviti z deco, se je gotovo prepričal, da le-ta opravlja svoje molitve in pobožnosti silno raztreseno, rekel bi skoraj zgolj mehanično. Kajpada je temu kriva najbolj otročja lahkomišljenost, dostikrat pa tudi nevednost, ki izvira zopet iz znane otročje pozabljivosti. Učni načrt sicer predpisuje, da se naj n. pr. »očenaš« otrokom razloži ob priliki, ko se obravnava drugo poglavje katekizmov, a to ne zadostuje, treba porabiti zato tudi druge prilike in čim večkrat in čim poljudnejše razloži navadne molitve, tem manj bo sokriv, ako otroci slabo molijo.

Vzemimo za vzgled 4. prošnjo očenaša: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh«.

»Daj«. Torej vsakdanji kruh in vse, kar potrebujemo za življenje, je dar božji. Kako lahko pozabimo na to! Ker nam Bog deli dan za dnevom svoje dobrote, zdi se nam, da nam je to dolžan storiti in mi

se mu še ne zahvaljujemo za nje. V nekaterih družinah ne molijo vsikdar pred jedjo in po jedi. Bi se li ne bi lahko zgodilo, da bi jim Bog odtegnil svoje dobrote, pa da bi takim ljudem zmanjkalo vsakdanjega kruha.

»Nam«. Daj nam, ne meni! Ljubezen do bližnjega zahteva, da mislimo pri molitvi tudi na svoje sobrate, da prosimo tudi za nje kruha, in če ga nimajo, da jim ga po možnosti podelimo.

»Danes«. Mi mislimo le na današnji dan, saj ne vemo, če še bomo jutri živeli. Besedica »danes« pa pomenja še nekaj drugega. Vsak dan potrebujemo kruha in mi naj prosimo: daj nam »danes«! Česa nas uči s tem božji Zveličar? Da moramo vsak dan moliti.

»Naš«. Naš, t. j. svoj kruh hočemo uživati ne tujega. Naš kruh je tisti, ki si ga pošteno zaslužimo. Goljufi, oderuhi, tatje in lenuhi jedo tuji kruh, tega mi nečemo.

»Vsakdanji«. Mi ne prosimo za bogastvo, da bi mogli živeti v obilnosti in razkošnosti, marveč za to, kar nam je za življenje neobhodno potrebno.

»Kruh«. Nekateri stariši pravijo: Hvala Bogu, vse svoje otroke smo spravili h kruhu. Kaj hočejo reči s tem? — Razločujemo pa dvojno življenje, telesno in duhovno. Tudi za slednje potrebujemo »kruha« in to je pred vsem milost božja. O Bog, ohrani in pomnoži v naših srcih milost božjo! Duhovna hrana je presveto Rešnje Telo. »Jaz sem živi kruh, ki sem prišel z nebes. Ako kdo jé od tega kruha, bo živel vekomaj.« Daj o Jezus, da te vsikdar vredno sprejmemo v svetem obhajilu! Duhovna hrana je pa tudi beseda božja, ki nas pouči, kako naj spolnjujemo voljo božjo. »Moja jed je, da spolnjujem voljo svojega Očeta«. Daj, o Bog, da bomo vsikdar z veseljem poslušali tvoj sveti nauk in po njem živeli. »Kdor je iz Boga, posluša božjo besedo«. »Blagor njim, ki besedo božjo poslušajo in jo izpolnjujejo!«

Pripomnimo še, da imajo pri tem načinu ponavljanja učenci prvo besedo, katehet le pomaga s vprašanji in spopolnjuje pomanjkljive odgovore. Tu ima priliko, da vidi, v kolikor so razumeli učenci prejšnje kateheze, popravi še lahko njih nedostatke in vedno bolj se utrjuje v prepričanju, kako malo koristi otrokom zgolj mehanično memoriranje. Probate, et si bonum est, tenete!

A. Čížek.

Katehetsko društvo. Nihče ne more dvomiti, ali je katehetsko društvo potrebno. Protikrščanski duh, ki odtujaže može in mladeniče verskemu življenju, se kradoma vsiljuje tudi med šolsko mladino, ali jo izkuša zase pridobiti po izstopu iz šole. Treba je katehetu velike previdnosti in spretnosti, pa tudi bodrilne pomoči, da bo mogel svojo težko nalogo izvršiti. Ako mladine ne vzgojimo toliko, da bo zavedno znala ceniti sveto vero vkljub vsem napadom, in da bo imela

dovolj nravnih moči proti zapeljevanju k razbrzdanosti, izgubimo krščansko ljudstvo.

Kakor pa je očitno, da je katehetsko društvo potrebno, tako je težko, osnovati društvo, ki bi moglo vsestransko doseči svoj namen. V zavesti te težave so ljubljanski katehetje prvi osnutek pravil poslali katehetom tudi drugih škofij in jih prosili, naj po dogovoru s svojimi tovariši dajo še kak nasvet za izboljšanje pravil, zlasti če hočejo z njimi stopiti v eno društvo. Veselo sporočilo je prišlo z Goriškega, kjer so nasvetovali take izpremembe, ki omogočujajo popolnoma samostojno delovanje v vsaki škofiji posebe. (Goriški nasveti so spodaj v pravilih razprto tiskani.) Pravila, od vlade že potrjena, so zdaj tako splošna, da se društvo lahko razvije, čeprav ne pristopijo k društvu Slovenci vseh drugih slovenskih škofij, vsak čas pa še lahko pristopi, kdor hoče. Skupno društvo za vse slovenske katehete je gotovo koristno, toda obenem so potrebne tesnejše zveze po posameznih škofijah. Samoobsebi je umevno, da katoliški katehet ne bo snoval društva brez odobrenja svojega ordinarijata. Dr. G. P.

Pravila »Društva slovenskih katehetov«.

§ 1. Ime in sedež društva.

Društvo slovenskih katehetov ima sedež v Ljubljani in razteza svoje delovanje po vseh avstrijskih škofijah, kjer bivajo Slovenci; pravico ima snovati ondi tudi podružnice z lastnimi odbori.¹

§ 2. Namen društva.

Društvo ima namen pospeševati katehetsko izobrazbo članov, skrbeti za versko-nravno vzgojo mladine, pa tudi potezati se za stanovske zadeve veroučiteljev.

§ 3. Sredstva.

Svoj namen hoče doseči društvo s tem, da

1. prireja društvene shode, pri katerih se bo predavalo o katehezi, razgovarjalo o veronauku in o krščanski vzgoji sploh;
2. da ustanovi katehetsko knjižnico;
3. da ustanovi in vzdržuje društveno glasilo in izdaja druge spise;
4. da skrbi za dobre izdaje šolskih knjig za verouk;
5. da prireja javna predavanja o versko-nravni vzgoji mladine;
6. da vlaga prošnje, resolucije in pritožbe.

§ 4. Društveno premoženje.

Viri dohodkov, s katerimi društvo pokriva svoje stroške, so:

1. članarina udov;
2. darila, ki jih društvo prejema od ustanovnikov in podpornikov, ter volila;

¹ Razprto besedilo so predlagali Goričani.

3. prebitok od društvenega glasila in spisov.
NB. Članarina se določuje na občnem zboru.

§ 5. Društveni člani.

Društveni člani so:

Slovenski katehetje in slovenski duhovniki, ki poučujejo, ali so poučevali verouk.

Izredni udje so:

- a) Ustanovniki, ki plačajo 50 K tekom enega leta.
- b) Podporniki, ki plačajo vsako leto 10 K.
- c) Častni člani, ki jih izvoli občni zbor.

NB. Društvo je ustanovljeno, ko se po oblastvenem odobrenju priglasijo vsaj 20 članov.

§ 6. Pravice in dolžnosti članov.

Vsak društvenik ima pravico udeleževati se občnih zborov in društvenih shodov, dalje voliti, biti voljen ter brezplačno prejemati društveno glasilo.

Dolžni pa so člani:

1. plačevati članarino;
2. ravnati se po društvenih sklepih in določilih;
3. po možnosti podpirati društvene interese.

§ 7. Razsodišče.

V spornih zadevah, ki spadajo v društveni delokrog, razsoja odbor petih članov. V razsodišče prideta po dva zaupnika prepornih strank in predsednik, ki ga izvolijo isti zaupniki.

§ 8. Izključenje.

Ud društva ni več, kdor naznani svoj izstop odboru.

Izključen je:

1. kdor zaostale članarine kljub dvakratnemu opominu ne plača;
2. kogar izključi občni zbor.

§ 9. Načelstvo.

Društvu na čelu je odbor, ki ima deset članov, katerih šest mora bivati v Ljubljani. Odbor izbere iz svoje srede predsednika, podpredsednika, tajnika in knjižničarja.

Odbor se izvoli na občnem zboru in sicer z glasovnicami ali z vzklicem. Člani, ki dobe nadpolovično večino veljavnih glasov, so izvoljeni.

Podružnice si volijo v svoj odbor načelnika, tajnika, blagajnika in štiri odbornike.

§ 10. Odborovo delovanje.

Odbor ima dolžnost voditi društvo in ga zastopati na zunaj po predsedniku ali njegemu namestniku.

Vse listine podpisujeta predsednik, oziroma podpredsednik in tajnik.

Odbor je sklepčen, če so razen predsednika, odnosno podpredsednika, navzoči še štirje odborniki. Sklepa se z večino glasov; pri enakem številu glasov odločuje predsednik.

Odbor sprejema člane, vodi društvene posle, pripravlja tvarino za občni zbor, upravlja premoženje, dela sklepne račune, sklicuje redne in izredne občne zборе.

Odborove seje so redne in izredne. Predsednik sklicuje odborovo sejo vsaj štirikrat na leto; izredna seja se vrši v slučaju nujne potrebe, ali če zahtevajo vsaj štirje odborniki.

§ 11. Občni zbori.

Redni občni zbor se vrši vsako leto; sklicuje ga predsednik. Dan in kraj se naznanita 14 dni poprej vsaj v enem izmed ljubljanskih dnevnikov.

Istotako se mora občni zbor naznaniti v škofijah, kjer so podružnice, vsaj v enem ondotnem časopisu.

Izreden občni zbor se skliče, ako to zahteva tretjina rednih članov.

Občni zbor voli:

1. Deset odbornikov in dva overovatelja računov, ki ne smeta biti odbornika. Voli se osebno za dobo treh let.

2. Imenuje častne člane.

3. Glasuje o predlogih odbora in članov. Samostojni predlogi naj se naznačijo odboru pisмено vsaj 8 dni pred občnim zborom.

4. Določuje članarino.

5. Izpreminja društvena pravila.

6. Izključuje, kakor označeno v § 8.

7. Sklepa o eventualnem razdruženju.

Na občnem zboru se sklepa brez ozira na število navzočih članov. Predlog se sprejme z navadno večino. Pri enakem številu glasov odločuje predsednik.

Za izpremembo pravil je potrebna dvetretjinska večina glasujočih.

§ 12. Razdružitev.

Katehetsko društvo preneha, ako to sklene občni zbor, ki ima odločevati o društvenem imetju. Tozadevni sklepi so veljavni, ako sta pri glasovanju osebno ali po pooblastilih zastopani dve tretjini članov. Sklepa se z dvetretjinsko večino glasov.

Ako društvo preneha vsled oblastvene odredbe, odločuje o društvenem imetju v smislu § 2. zadnji odbor.



III.

Cerkveni letopis.

1. Papež o reformnem katolicizmu. O priliki javnega konzistorija dne 17. aprila 1907 je papež v svojem nagovoru na nove kardinale očrtal najprej žalosten položaj katoliške cerkve na Francoskem, vendar ga pri tem tolaži edinstvo francoskega episkopata in stanovitnost francoskih katoličanov, ki so pripravljene v sedanjem preganjanju k vsaki žrtvi; v preganjanju se je cerkev še vedno pokazala zmagovalko. Veliko več skrbi in grenkosti prizadeva boj na tistem, ki izhaja iz zablode duhov in ponavlja klic upornosti, vsled katere so bili prevzetni angeli pahnjene iz nebes. Temeljne točke teh blodenj v dvoumni oblikah so: napačna evolucija do-

gem, povratek k čistemu evangeliju, t. j. k evangeliju, očiščenemu teoloških razlag, koncilskih definicij in ascetičnih maksim; emancipacija od cerkve, toda v novi obliki, brez odkritega upora in ločitve od cerkve, prilagoditev duhu sedanjega časa v govoru, v pisavi, v oznanjevanju ljubezni brez vere. Vzpričo teh zmot je pač opravičena tesnoba, ker to ni le ena herezija, ampak skupina in strup vseh herezij, ki gre za tem, da spodkopa temelje veri in uniči krščanstvo. Sv. pismo tem modernim kritikom ni več zanesljiv vir verske resnice; inspiracijo so stegnili le na dogmatične nauke in še to po svoje umevajo, da se komaj razločuje od pesniške inspiracije Eshila ali Homerja. Zakonita razlagateljica sv. pisma je cerkev, katero so podvrgli pravilom t. zv. kritične znanosti, ki je nad teologijo in teologija je nje sužnja. V cerkvenem izročilu je vse le relativno in izpremenljivo, avtoriteta sv. očetov je padla do ničle. Vse te in neštne druge zmote širijo v raznih delih, v revijah, v ascetičnih knjigah in zlasti v romanih; zavijajo jih v dvoumne izraze in meglene oblike, da si s tem zavarujejo hrbet proti obsodbi in lažje love neoprezne ljudi.

Angleški, francoski in italijanski listi so ta nagovor papežev označili kot najvažnejšo izjavo Pija X. Njegove odločne besede se nanašajo na strujo, ki kakor mrzlica potresa katoliški organizem ter se pod različnimi imeni, kakor: reformni katolicizem, katoliški modernizem, kulturni in nepolitični katolicizem, intelektualni katolicizem, amerikanizem itd. širi po vseh večjih katoliških državah. Naravnost se besede papeževe nanašajo brezdvomno na italijanske razmere. Krepka katoliška akcija, ki so jo razvijali italijanski katoličani, hira zadnja leta vsled razdvojenosti in zmedenosti. Na socijalno-političnem polju je kolovodja radikalne demokracije in reformizma znani duhovnik Romolo Murri, na literarnem polju pa senator in romanopisec Antonio Fogazzaro (roman »Il Santo«) in prof. Selva.

Z novim letom 1907 so si pristaši tega modernizma ustanovili večje glasilo »Il Rinnovamento«, ki ima največ mlade sotrudnike in se skuša razširiti zlasti v omikanih krogih. V isti struji se krečejo »Studi religiosi« v Florenciji in še drugi listi in revije.

Italijanski modernistični pokret je pa v ozki duševni zvezi s sličnim gibanjem na Francoskem, kjer mu je glavno glasilo »Le Demain« v Lionu in glavni zastopniki Loisy, Fonsegrive,¹ Dupin, Herzog, Houtin, Laberthonnière; svojega preroka pa imajo francoski reformisti v protestantskem učenjaku Pavlu Sabatier. Na Angleškem so glavni modernisti Fridrih Hügel in Tyrrel, na Nemškem pa cela vrsta, na čelu jim Josef Müller s svojim glasilom »Die Renaissance« in pa lista »Das XX. Jahrhundert« in »Der Türmer«. V Avstriji je našel modernizem največ tal na Češkem.

To gibanje je postalo že mednarodno, njega gonilna sila je razbrzdan subjektivizem, vzrastel na tleh protestantsko-idealistične filozofije, in pa evolucija, ki obvladuje verstvo, zgodovino, dogme in teologijo; končno se pa ta struja steka v brezbrežno morje skepticizma, indiferentizma in nevere ter s svojimi dvoumnimi, blestečimi frazami spominja zelo na stare grške sofiste pa na gnostike v prvih krščanskih stoletjih.

¹ Georges Fonsegrive, apologet in filozof francoski, je od l. 1895 izdaval znanstveni četrtletnik »La Quinzaine«, v katerem je zastopal ideje reformnega katolicizma. Sedanja kriza na Francoskem je zadala smrt tudi temu listu.

Kakor je razvidno samo po sebi, merijo papeževe besede na skrajno, radikalno krilo versko-kulturnega t. zv. modernističnega pokreta, ki ravno tako, kakor njegovi predniki: racionalizem, iluminatorstvo, liberalni katolicizem itd. nadelavajo le tla protikrščanskim elementom, ki ga bodo tudi prej ali slej pogoltnili. A kdor se ogiblje Scile, mora paziti, da ne zapade Karibdi; ekstremi se radi izzivajo in dotikajo. Modernizmu nasproten tečaj je oni okoreli konservatizem, ki duši vsako življenje, sumniči vsako prosto gibanje in prostodušno odkritost kot upor, hlapčevsko klečeplastvo pa smatra za čednost in vidi strahove tudi tam, kjer jih ni. To je oni konservatizem, ki je storil vse mogoče, da bi zlasti na Avstrijskem zatrl sveže krščansko-socijalno gibanje. Ko bi se mu bilo to posrečilo, bi sedaj — po novi volilni postavi — katoliško zastopstvo v avstrijskem parlamentu bilo tabula rasa.

F. K.

2. Lavantinski pastirski list o volitvah. Ni lahko bolj lažnjive fraze, kakor je ona, da vera nima s politiko nič opraviti, dočim se politika meša tudi v najintimnejše versko-cerkvene zadeve, še celo najsvetejši zakrament vlačijo iz tabernakla v politično areno! Prav je rekel avstrijski pravosodni minister v razpravi o t. zv. »kanceljaparagrafu«, da ima dušni pastir v gotovih slučajih celo dolžnost, podati svojim vernikom navet in navodilo glede volitev.

Povzdignil je torej svoj glas o volitvah tudi lavantinski nadpastir ter je v svojem pastirskem listu z dne 21. aprila 1907 položil na srce vernikom naslednje temeljne misli:

Najtrajnejša podlaga pravi ljudski blaginji je sv. vera, katero je nebeški Učenik izročil cerkvi, da jo hrani in brani čisto ter oznanjuje do konca dni. V izvrševanju te vzvišene naloge se cerkev ne sme zadrževati in ovirati. Lahko se pa zgodi, da v državni zbor pridejo možje, ki ne verujejo verskih resnic in ne spoštujejo častitljivih verskih naprav. Zatorej vesten kristjan ne more in ne sme voliti mož, ki hočejo izpodriniti katoliško vero iz vsega javnega življenja, ampak voliti mora mož, ki v svojem srcu čutijo, kolike vrednosti je vera za človeka, pa se tudi njih življenje strinja z znotranjim prepričanjem.

Največje važnosti je versko-nravna vzgoja šolske mladeži, zato se naj le taki možje volijo v državni zbor, ki imajo kremenito voljo, potegovati se za versko-nravno vzgojo mladine.

Istotako je temeljni pogoj in najzanesljivejša podlaga družine, družabnega reda in blagostanja svetost in nerazdružnost zakonske zveze, zatorej se naj volijo le takšni zastopniki, ki se bodo odločno ustavljali izpodkopavanju krščanskega zakona.

K uspešnemu razvoju in napredku je nujno potreben narodnostni mir, ki je mogoč le, ako se narodom dajo njih prirojene pravice, obenem pa tudi skrbi za moč in ohranitev celokupne države. Ljubezen do lastnega naroda mora biti združena z zvestobo do vladarja.

Velika nasprotja so dandanes na socialnem polju, ker se bje brezoziren boj med raznimi sloji in stanovi, katerih vsak skuša doseči čim več koristi zase na škodo drugih. Izberejo se naj torej za poslance možje, ki bodo imeli čuteče srce za potrebe posameznih stanov, pa tudi bistro oko za celo družbo, saj so vsi stanovi drug na drugega navezani. Vse težave in nadloge se seveda na svetu ne bodo nikdar odpravile, vendar

ustvariti je tak družabni red, da ne bo nobena nadloga ostala brez pomoči in tolažbe, kar je mogoče le, če se zakonodajstvo postavi na krščanska tla.

Ljudem tedaj, ki hočejo ljudstvu iztrgati krščansko vero iz srca, razdreti božje kraljestvo na svetu, ki hočejo razkristjaniti sv. zakon, ločiti otroke od Kristusa, takim ljudem nobenega glasu in priznanja!

Tako pastirski list. Marsikateri dušni pastir je v zadnjem volilnem boju si pač nabral bridkih izkušenj, kako brezvestni elementi znajo podžigati najnižje strasti neukega ljudstva.

Materijalizem bolj in bolj prevzema in kuži srca ter skuša iztisniti krščanski idealizem. Vestno izpolnjevanje apostolske službe, ljudomilo ravnanje z ljudstvom, neomadežno osebno življenje, nesebično delovanje v dušni in telesni blagor ljudstva, pouk in vzgoja — tudi v politično-socialnem področju, krepka organizacija, to bodi sedaj naš program. Kdor bo delal — pošteno in nesebično delal — in organiziral ljudstvo, ta ga bo imel za seboj. In če se je sploh kateremu stanu delala doslej krivica, je bil to k m e č k i s t a n. Dva mogočna sovražnika mu stojita nasproti: oderuški buržoazijski liberalizem, pa njegova poredna hčerka, socialna demokracija. Dolžnost vsakega pravega rodoljuba je, podpirati — zlasti v naših razmerah — krščansko-agrarni pokret, ki je na Štajerskem dobil svoje sredotočje v »Slov. kmečki zvezi«. Ako se naš kmečki stan hoče zavarovati proti brezvestnemu izkoriščanju, braniti se proti vsem nevarnostim, gojiti ljubezen do domače grude, utrjevati krščanskega duha, s tem pač ne dela krivice drugim, že dobro organiziranim stanovom. Obžalovanja vreden kratkovidnež bi bil, kdor bi hotel ovirati stremljenje kmečke zveze. Treba je umeti znamenja časov, sicer bo prepozno!

F. K.

3. Prvi hrvaško-slovenski pedagoško-katehetski tečaj v Zagrebu. Znani so taki tečaji, ki so se zadnja leta vršili v Solnogradu, na Dunaju, v Monakovem; prinesli so lep sad na poučno-vzgojnem polju. Tudi mi Slovenci in Hrvati ne maramo zaostati; imeli smo že v Mariboru, v Ljubljani in v Zagrebu katehetske shode, letos je pa napovedan poučni tečaj v Zagrebu od 8.—13. julija t. l.

Hud boj se bije med krščanstvom in brezboštvo na vseh poljih, prav posebno pa še na šolskovzgojnem, saj ve dobro vsaka stranka, da na mladeži sloni bodočnost. S srpim očesom gledajo mnogi v šoli križ in kateheta; ljubše bi jim bilo, da se v šoli poučuje Häckelov darvinizem in anarhistični nihilizem, kakor pa nauk največjega prijatelja otrok, božjega Zveličarja. Veronauk se smatra kot neka zastarela navlaka v šoli, ki je za moderno šolo pravcati anahronizem, in dela se z vsemi silami tako pri nas pod perutmi dvoglavega orla, kakor onstran pod krono apostolskega kralja sv. Štefana, da se čim prej šola oslobodi okovov božjih zapovedi in Kristusovega evangelija. Krščanski vzgojitelji in veroučitelji imajo torej jako resno dolžnost, pribaviti si temeljito izobrazbo v tej stroki, da se jim ne bo moglo v tem oziru ničesar očitati. Upamo torej, da bodo tudi slovenski vzgojitelji in veroučitelji častno zastopani pri prvem pedagoško-katehetskem tečaju v Zagrebu. Za ravnanje vdeležencem priobčuje upravni odbor naslednje:

1. Pristop k predavanjem imajo vsi, ki se pečajo s poukom v šoli ali jih vsaj šolski pouk zanima, torej dušni pastirji, katehetje, svetoyni ali redovni, bogoslovci, učitelji in učiteljice ter učiteljski pripravniki (in pripravnice).

2. Za pokritje stroškov plačajo vdeleženci-duhovniki za vseh 6 dni 2 K, ki se naj pošljejo vlč. g. Štefanu Bičaniću, prebendarju v Zagrebu (Kaptol) z natančnim naznanilom shoda.

3. Ubožnejši duhovniki dobe tudi brezplačno stanovanje in hrano v raznih zavodih, ako se pravočasno prijavijo.

Za tečaj je določen naslednji vzpored, katerega priobčujemo v izvorniku, ker jezik pač ne bo delal težave nikomur.

Na »I. hrvatsko-slovenskom pedagoško-katehetskom tečaju u Zagrebu« predavat će ova gospoda:

1. Dr. Ladislav pl. Jambrečković, profesor i katehet u kr. gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu: O crkvenoj povijesti uopće, a u srednjim školama napose.

1 predavanje.

2. Dr. Franjo Barac, profesor i katehet u kr. realnoj gimnaziji u Požegi:

a) O modernoj katoličkoj apologetici uopće.

b) O katoličkoj apologetici u srednjim školama napose.

2 predavanja.

3. Ferdo Rožić, profesor u liceju nadbiskupskog sjemeništa u Zagrebu: O harmoniji obuke u srednjim školama uopće, a vjeronaučne obuke s obukom klasičnih jezika napose.

1 predavanje.

4. Msgr. dr. Mirko Dovranić, katehet u zem. ženskom liceju u Zagrebu: O crkvi katoličkoj. Praktičko predavanje 4. razreda zem. sirotišta na Josipovcu, s diskusijom.

1 predavanje.

5. Ferdo Heffler, glavni učitelj vjere i metodike u kr. učiteljskoj školi u Zagrebu:

a) O pedagoško-katehetskima tečajevima drugdje i u nas.

b) O vrstama katehetske metode.

c) O koncentraciji vjeronaučnoga učiva u nižim pučkim školama i porabi zasada o apcerpciji.

d) O logičko-analitičnomu putu napose.

e) O formalnim stupnjevima uopće, a kod vjerske obuke napose.

f) O kraćenim formalnim stupnjevima kod verske obuke.

g) Koje milosti dijeli Duh Sveti? Praktično predavanje u 4. razredu zem. sirotišta, s diskusijom.

h) O pedagoško-katehetskima disciplinama u bogoslovskom fakultetu hrvatskoga sveučilišta i u sjemeništima drugih hrvatsko-slovenskih biskupija.

i) O biblijskim slikama i njihovoj upotrebi.

j) O našim vjeronaučnim udžbenicima za niže pučke škole.

k) Nova vjeronaučna osnova za niže pučke škole i metodičko obrađivanje katehizma prema toj osnovi.

l) Didaktički postupak u seoskim četverorazrednim školama. 12 predavanja.

6. Stjepan Šmidt, učitelj u vježbaonici kr. učiteljske škole u Zagrebu:

a) O putovima obuke uopće, a o analitičkom i sintetičkom napose.

b) O oblicima obuke: akroamatičkom i erotematičkom.

2 predavanja.

7. Miroslav Galović, učitelj u kaptolskoj školi u Zagrebu:

»Voditelj« III.

a) O pažnji (interesu).

b) O združivanju spoznaja.
2 predavanja.

8. Vilko Popović, učitelj dodijeljen društvu za pučku prosvjeto:

O aperpciji.

1 predavanje.¹

Predavanja će se držati ovim redom:

	8—9	9 10	10—11	4—5	5—6
8. VII. Pondj.	—	Sv. misa u crkvi sv. Ka- tarine	Glavna skup- ština »Hrv. kat. kateh. društva« (VIII. kateh. sastanak). Sve- čano otvorenje kateh. tečaja. F. Heffler: O katehetskim tečajevima	Nastavak i svršetak glavne skupštine »H. k. k. dr.« Eventualia	
9. VII. Utorak	Dr. L. Jam- breković: Crkvena po- vijest	M. Galović: Interes	F. Heffler: Vrste metode	V. Popović: Aperpcija	F. Heffler: Koncentracija učiva
10. VII. Srijeda	F. Heffler: Katehetika u sjemeništima	S. Šmidt: Putovi obuke	F. Heffler: Logička ana- liza	Dr. Dovra- nić: Crkva katol. (prakt. pred.)	Diskusija
11. VII. Četvrtak	M. Galović: Združivanje spoznaja	F. Heffler: Formalni stup- njevi	F. Heffler: Pokraćeni for- malni stup- njevi	F. Heffler: Duh Sveti, djelitelj milo- sti. (Prakt. predavanje.)	Diskusija
12. VII. Petak	F. Rožič: Harmonija u obučavanju	F. Heffler: Bibl. slike	F. Heffler: Vjeronaučni udžbenici	Dr. F. Barac: Apologetika uopće	Dr. F. Barac: Apologetika u srednjim školama
13. VII. Subota	S. Šmidt: Oblici obuke	F. Heffler: Naučna osnova Obra- đivanje kate- hizma	F. Heffler: Obučavanje u seoskim ško- lama	—	—

¹ Razumljivo je, da so se za praktične dele mogli izabrati le hrvaški predava-
telji, ker Slovenec ne bi mogel v hrvaški šoli nastopiti, a vsekako je nedostatek, da
se za teoretična predavanja ni povabil kak Slovenec. Op. ur.

4. Nova izdaja Vulgate. Kakor znano, je koncil tridentinski proglasil Vulgato v dogmatičnem oziru za avtentično za javno rabo v cerkvi, vendar so že očetje tridentinski pripoznali, da je tekst Vulgatin v mnogočem pomanjkljiv ter so skrb za boljšo izdajo izročili apostolski stolici, ki je v tem oziru storila, kar se je v takratnih razmerah storiti dalo. Sedanja oblika Vulgatinega teksta pa še nikakor ne more veljati za vzorno in popolno z ozirom na novejšje posledke biblično-kritične vede.¹

Za cerkev in biblično znanost je gotovo velike važnosti novica, da se zopet resno misli na novo popravo in izdajo Vulgate. Od Leona XIII. ustanovljena biblična komisija ima namen ne samo čuvati avtoriteto sv. pisma ter dajati modra navodila za njega razlago, ampak tudi obrniti posledke novejših časov v prid biblične vede ter katoliškim bibličnim vedam dajati nov impulz. Ta komisija je obrnila svojo pozornost sedaj na Vulgato.

Tako podjetje pa zahteva obsežnih, natančnih in po enotnem načrtu zasnovanih predštudij. Predstojnik biblične komisije, kardinal Rampolla je to častno in težavno nalogo izročil starodavnemu, za znanost zelo zaslužnemu redu sv. Benedikta, ki ima sedaj svoje središče v samostanu sv. Anzelma v Rimu. Red je seveda to častno nalogo z veseljem sprejel.

F. K.

5. Vzhodna cerkev. Napetost med carigrajskim patriarhatom in bolgarskim eksarhatom je dobila zopet novega goriva. Uradni list carigrajske cerkve »Ekleziastike Aletheia« je nedavno spustil strupen uvodni članek proti bolgarskemu eksarhatu, ki je med Bolgari izzval veliko ogorčenje. V tem članku se med drugim bere, da je bolgarski eksarhat celo nepostavno nameščen v Carigradu in ni druga kakor podružnica sofijskega osrednjega odbora. H koncu se članek povspne celo do obdolžitve, da je bolgarski eksarhat v Carigradu samo agencija bolgarskega anarhističnega (!) odbora ter da so za nejasno politično situacijo in nevarnost, ki preti evropskemu miru, edino odgovorni dotični merodajni krogi v Sofiji in pa eksarhat v Carigradu, ki je ž njimi solidaren.

Da bi se povzdignila izobrazba bolgarske duhovščine, je bolgarska sinoda sklenila, ustanoviti več štipendij za one duhovnike, ki bi hoteli spopolnjevati svojo izobrazbo na filozofskih fakultetah.² Za isti namen mislijo na belgrajskem vseučilišču ustanoviti bogoslovsko fakulteto.³

V Petrogradu je dne 23. marca umrl bivši »oberprokurator« ruskega cerkvenega sinoda Konst. P. Pobjedonoscev. Mož je bil vtelešen ruski avtokratizem, pravi titan v mišljenju in dejanju, skeptik nasproti vsem reformam in novejši kulturi; samodržstvo in pravoslavje je smatral za edini spas ruskega ljudstva. Z železno roko je držal v okovih rusko državno cerkev in preganjal drugoverce, zlasti katoličane. Ljubil ga ni nihče, strah

¹ Med najboljše, doslej izišle izdaje spada brezdvomno ona, ki jo je priredil p. Michael Hetzenauer in je izšla v Inomostu pri Wagnerju l. 1906 (cena 25 K). Pisatelj je celih 15 let skrbno delal ter odstranil marsikatero pomoto v drugih izdajah in skušal natančno podati klementinski tekst, kakor ga imajo vzorni vatikanski eksemplari.

² Istočnik, 1907, 4, str. 95.

³ Ib. str. 93.

so imeli pred njim vsi, po smrti pa priznavajo, da je bil mož globokega mišljenja in velikega duha, pa na napačni poti.

Za ruski cerkveni zbor je car konečno odobril načrt in red:

1. Zbor je sestavljen iz škofov, nižjih klerikov in laikov.
2. Diecezanski škofje so dolžni vdeležiti se zbora, vikarji pa in tisti, ki so na dopustu, le če jih pozove sv. sinod.
3. Ako se diecezanski škofje iz opravičenega vzroka ne morejo osebno vdeležiti zbora, smejo poslati izmed duhovščine zastopnika s pravom glasa.
4. Kleriki in laiki, ki so izvoljeni v cerkveni zbor, se udeležujejo vseh zborovih obravnav in vprašanj, a pri sklepah in določbah odločujejo le škofje in njih zastopniki.
5. Za pretresovanje vprašanj, ki jih določi zbor, se izberejo posebni odbori, če tako sklene zbor, iz škofov, klerikov in laikov, ki podajo svoja izvestja plenarnemu zboru.
6. Iz vsake škofije se pošljeta na zbor poleg škofa še dva delegata, eden izmed duhovščine, drugi izmed laikov.
7. Dvorno in vojno duhovstvo skupaj s protopresbiteri pošlje na zbor dva člana.

8. Volitve v zbor se vršé po škofijah in sicer na župnijskih, dekanijških in škofijskih shodih. Na župnijskih se voli po en delegat laik izmed župljanov. Duhovščina vseh župnij s posvetnimi delegati posameznih župnij voli na dekanijškem shodu dva volilca, enega duhovnika in enega laika. Ti dekanijški odposlanci se snidejo na škofijskem volilnem shodu in tu volijo izmed sebe tri laike, izmed katerih izvoli škof po enega kot delegata za cerkveni zbor. Začetek in red volitev določi sv. sinod.

9. Sv. sinod imenuje tudi po svojem spoznanju delegate »enovercev« t. j. z državno cerkvijo združenih ločin, samostanov, bogoslovnih akademij, in druge osebe, ki se odlikujejo po bogoslovski učenosti in pobožnosti.

10. Predsednik cerkvenega zbora je prvi člen sv. sinoda, druga dva metropolita sta njegova namestnika.

11. Za priprave izvoli sv. sinod službeno pomožno osebje; za izdelavo raznih vprašanj se lahko privzamejo učeni bogoslovci in kanonisti.

12. Zborove seje morajo biti javne, a nekatere se smejo proglasiti tudi tajnimi, zato sv. sinod določi red, kdaj smejo pri takih sejah biti navzoči tudi nedelegatje.

13. O zborovem delovanju se bodo objavljala občinstvu kratka poročila ali tudi celotni stenografični zapisniki.

14. Zbor bo sklican v Moskvo. Če bi pri volitvah prodrla radikalna večina, jo sv. sinod lahko paralizuje z imenovanjem novih članov. Vsekako hočejo zagotoviti škofom odločilen vpliv.

Bo li ta zbor vdahnil ruski cerkvi novo življenje, bo pokazala bodočnost.

Sedanjemu carigrajskemu patrijarhu roji tudi že več let misel po glavi, kako bi sklical koncil orientalnih cerkev, da bi s tem pokazal svoje veličje. A ne gre; manjka ravno to, kar on sam tako trdovratno odreka Petrovim naslednikom v Rimu. Rusija je že pred 3 leti odklonila to nakano, sedaj skuša s pomočjo turške vlade vsaj grške patrijarhe pod sultanovo oblastjo pripraviti do koncila, t. j. poleg sebe še jeruzalemskega in aleksandrijskega; antiohijskega je izključil, ker je rodod Arabec in drži z Rusi, katerim ima zahvaliti, da je prišel na patriarhijski sedež. Svoj

duhovski seminar je preustrojil čisto po ruskem sestavu in sploh uvaja reforme po ruskem vzorcu.

Tudi med grškim kraljestvom in carigr. patriarhom se je poostrilo nasprotje, ker si patrijarh lasti oblast nad vsemi grškimi duhovniki v inozemstvu, tako n. pr. nad grškim župnikom v Benetkah, ki je rodom iz kraljevine in zato hoče tudi vlada grška imeti nanj vpliv. *F. K.*



IV. Slovstvo.

Dogmatika.

Josephus Kern S. I.: *De Sacramento Extremae Unctionis tractatus dogmaticus*. Ratisbonae. Pustet. 1907.

Kolikor je recenzentu znano, še ni bila izlahka izdana tako obsežna razprava o tem predmetu, kakor navedeni Kernov traktat, ki ne obsega nič manj nego 378 strani. Toda ne samo po velikosti, ampak tudi po kakovosti je ta dogmatiška razprava brez dvojbe med prvimi, ki so se kdaj bavile s 5. zakramentom katoliške cerkve. Pisatelj je dobro izveden ter pridno zajema iz tistega skladišča, ki je za modernega dogmatika velike važnosti in v nekem oziru nenadomestljivo, to so namreč rezultati zadevnih zgodovinskih preiskav. Razume se, da zna obenem prav spretno sukati tudi orožje sholastiške metode.

Delo je razdeljeno v 5 knjig. Prva knjiga dokazuje, da je sv. polednje olje resničen zakrament N. Z. V tem se s katoliki strinjajo razkolniki, katerim pa nikakor ne ugaja ime, ki ga ta zakrament ima v katoliški cerkvi. Avtor priznava, da je ime »Extrema Unctio« postal terminus technicus še le koncem 12. stoletja, ko je že bila splošno ali vsaj daleč razširjena zmota, da se morajo počakati poslednji trenutki človeka za prejem tega zakramenta. Iz iste dobe je tudi naslov »zakrament umirajočih«. Obojni izraz, posebno prvi, je cerkev sprejela, ker po besedah sv. tridentinskega cerkvenega zbora »clementissimus Redemptor noster . . . Extremae unctionis sacramento finem vitae tamquam firmissimo praesidio munivit.« Avtor dostavlja: »Iz tega pa nikakor ne sledi, da zaslužijo grajo tisti duhovniki, ki hoteč odpraviti nespametno odpornost mnogih vernikov proti blagonosnemu zdravilu duše in kolikor je koristno, tudi telesa, se v pridigah, katehezah in v knjigah, spisanih za pobožno izpodbujo krščanskega ljudstva, ogibajo izraza poslednje olje« (str. 3.). Saj se tudi tridentinski zbor večkrat poslužuje izraza »maziljenje bolnikov«, in nekaj je še več drugih imen bilo v navadi.

Z Grki torej v tej knjigi avtor nima opraviti, pač pa s protestanti, ki zanjajo zakramentalni značaj sv. poslednjega olja. Protestantovski bogoslovci so v tem edini, da se je komaj koncem 8. stoletja jel razvijati nauk o tem zakramentu, ki je še le v 12. stoletju prišel v občno porabo. Harnack celo trdi, da je sv. Tomaž bil prvi, ki je učil, da je ta zakrament postavljen od Kristusa. Ker protestanti soglasno poudarjajo, da se iz virov, ki so starejši od 9. stoletja, ne da dokazati, da je bilo maziljenje bolnikov v porabi kot zakramentalni obred, avtor z mnogoštevilnimi pričami starokrščanskega izročila dokazuje neresničnost te trditve.

Priznava, da je tok tradicije sicer nepretrgan, toda izdaleka ne tako močan in glasen ko drugod. Kje pa je vzrok, da sv. cerkveni očetje in pisatelji in drugi

viri bolj poredko in manj jasno govoré o tem zakramentu? Razlogi so: disciplina arcani; najstarejši komentarji k Jakobovemu listu, spisani od Klementa Al., sv. Cirila Al., sv. Avgušтина, so se izgubili, in je najstarejši tisti komentar, ki ga je spisal Beda Ven.; sv. očetje niso spisali zistematičnih traktatov o zakramentih in so vrhu tega ta zakrament smatrali kot supplementum Poenitentiae; ni bila tolikokrat prilika govoriti o tem zakramentu kot o drugih, kar se tudi dandanašnji lahko opaža, ker se prav redkokrat pridiguje o tem zakramentu, tako poredko, da še avtor nikdar ni slišal posebne pridige o njem . . . In vendar so dokazi, ki jih pisatelj navaja za trojno dobo od IX. stoletja do Gregorija Vel., od Gregorija do nicejskega cerkvenega zbora in za prva tri krščanska stoletja, tako mnogobrojni in pomembni, da se nikakor ne more dvomiti, da je poslednje olje vedno bilo priznано ter tudi rabljeno kot istinit zakrament. Kajpada je treba o nekaterih navedenih besedah, odnosno v slučajih po pravici dvomiti (n. pr. str. 16, 17, 36, 37), ali se tukaj sploh gre za trajen in zakramentalen obred maziljenja bolnikov.

Druga knjiga razpravlja o namenu in bistvu sv. poslednjega olja. Namen mu je popolno ozdravljenje duše z neposrednim pristopom v nebeško slavo, če ni telesno ozdravljenje naravno umirajočemu bolj v prid. Prikladno je namreč dobrotljivosti in usmiljenosti Kristusa Zveličarja, da je zakramentu umirajočih podelil moč, da odstranja vse zapreke, ki bi mogle dušo ob ločitvi od telesa zadržati na potu k nebeškemu zveličanju. Christus in finem dilexit nos. Opisujoč neizmerno usmiljenje Gospodovo proti naravno bolnim ali že celo umirajočim, rabi pisatelj naslednjo, po teologiških načelih ne dovolj pravilno metaforo: »cur putemus, Dominum a piissimo suo corde impetrare potuisse, ut simile remedium (sc. remissionis totius poenae temporalis, ut est Baptismus pro fidelibus ad Ecclesiam accedentibus) denegaret membris suis, qui ab hac Ecclesia recedunt et iam ipsa se iuvare vix possunt?« (Str. 84.)

Da je Kristus imenovani namen dal sv. polednjemu olju, sledi iz besed sv. očeta in obrednih knjig stare cerkve, to uče veliki sholastični učeniki, osobito sv. Tomaž, v tem se strinjajo grški razkolniki, to je tudi nauk tridentinskega zbora, ki uči, da milost božja, ki se podeli v tem zakramentu, izbríše ostanke greha. Kateri so to? »Reliquiae peccatorum sunt omnia illa, quae hominem per Poenitentiam iustificatum adhuc quocunque demum modo separant a Deo. Huiusmodi sunt peccata venialia per poenitentiam non sublata, reatus poenae temporalis, imbecillitas moralis, qua homo facile passionibus cedit, indignitas specialis illius providentiae divinae, qua Dominus servos suos fideles gubernat, uno verbo: quidquid obstat, quominus offensa Dei dici possit penitus extincta« (str. 104.). To je isto, kar pravi sv. Tomaž: »Extrema Unctio removet peccatorum reliquias et hominem paratum reddit ad finalem gloriam.«

Ta za človeka tako tolažilni nauk so bogoslovci po tridentinskem zboru deloma zatemnili. Razlog je antagonizem proti protestantom, ki so zanikali vice, katere pa so katoliški bogoslovci tako odločno branili, da so celo prišli do pretiranega zaključka, da redkokateri pravičnik — to bi bila izjema — brez vic pride v nebesa. Drugi vzrok pa je rigorozem janzenistov, katerim nikakor ni prijal nauk o neskončni božji ljubezni, ki je umirajočim ali nevarno bolnim pripravila tako prijetno in lahko sredstvo ne samo zoper vsako krivdo, ampak tudi zoper vse kazni.

Materija je oljčno olje, kateremu je v nekaterih iztočnih cerkvah, n. pr. v ruski, z ozirom na Gospodovo parabolo o usmiljenem Samarijanu primešano vino. Olje mora vsled božje uredbe biti posvečeno. To posvečenje, ki je potrebno necessitate sacramenti, je škofovsko; v grški cerkvi posvečujejo to olje sicer duhovniki, toda vsled delegirane škofovske oblasti. Bližnja materija je maziljenje. Da bi

se morali organi peterih čutov maziliti, sv. Jakob ne veleva; zato se ne more reči, da bi to bila zapoved Kristusova. Obred, ki je sedaj običajen v katoliški cerkvi, torej ni potreben necessitate sacramenti in tudi ni bil pred 17. stoletjem splošno vpeljan; v grški cerkvi pa tako nikdar ni bil v občni rabi. V praksi se je seveda sub gravi držati predpisanega obreda. Kar se dostaja forme, rabile so se različne ne samo v grški, ampak tudi v latinski cerkvi, in tudi sholastični bogoslovci niso v tem oziru edini med seboj. Izvestno pa je načelo: k veljavnosti zakramenta je z ozirom na lik potrebna in tudi zadostuje molitev duhovnikova za bolnika, naj si je formalna ali pa virtualna.

Na temelju nauka o namenu poslednjega olja razpravlja pisatelj v III. knjigi prav zanimivo o učinkih tega zakramenta. Maziljenje bolnikov je zakrament živih in vsled tega mora kristjan, da ga vredno prejme, poskrbeti za to, da ali v spovedi ali s popolnim kesom dobi posvečujočo milost; le v slučaju, da ga vsled nesposobnosti ali nevednosti ne bi vezala ta dolžnost, to zveličavno sredstvo odpusti grehe človeku, ki ima — sive actu sive habitu — nepopoln kes.

P. Billot S. I. sklepa iz tega, ker sv. polednje olje iz sebe in po svojem namenu opravičuje človeka slično kakor zakramenta mrtvih, da tisti bolnik, ki se ne more spovedati, ni dolžan kot pripravo za ta zakrament obuditi popolnega kesa, temveč zadostuje nepopoln z željo po zakramentu sv. pokore. Še dalje je šel Schell, trdeč, če bolnik zavoljo bolezni ni sposoben obuditi ne popolnega kesa ne nepopolnega, mu poslednje olje kot sacramentum naturae odpusti smrtno grehe, če se le posvečujoči milosti ne stavi napotje z grehom zoper sv. Duha, ki še obstoji habituelno; zadostuje torej virtuelni odvrta od greha, ki je vključen v namenu katolika, ki religijozno živi, da bi ob smrtni uri vredno prejel cerkvene zakramente. Kern odklanja obojno mnenje, držeč se splošnega, dobro utemeljenega nauka, da mora bolnik, ki mu dušo teži kaka smrtna krivda, če hoče vredno prejeti sv. poslednje olje, prej se spovedati ali pa obuditi popoln kes. Če pa tega v sedanjem položaju nikakor ne bi mogel storiti, mu poslednje olje podeli posvečujočo milost, ako vsaj habituelno ima nepopoln kes, t. j. »si post ultimum peccatum mortale veram attritionem elicuit, quam non revocavit« (str. 176).

Sv. poslednje olje tudi izbrše vse časne kazni, če je bolnik s potrebno pripravo in pobožnostjo v tistem štadiju bolezni, ko še more z milostmi, ki mu jih božje usmiljenje po maziljenju s sv. oljem najobilnejše naklanja, sodelovati in res tudi vestno in zvesto sodeluje. »Quot animae vi doni piissimae misericordiae perfecte purgatae immediate evolaverint in coelum, est mysterium miserentis Dei, qui non delectatur in perditionibus nostris nec in tormentis, quae animae ei in aeternum coniunctae patiuntur in flammis purgatorii.« Niso pa tako redke. »Tali opinione optimo Domino nostro attribuitur ratio agendi cordi eius piissimo parum consentanea. Quis enim credat, eum medicinam pretio sanguinis sui comparatam una ex parte essentialiter ordinasse ad hoc, ut animae hominis morituri perfectam sanitatem et in hac plenam dispositionem ad immediatam consecutionem visionis divinae tribuat, ex altera parte eandem medicinam tam exigua efficacia instruxisse, ut exceptis paucis animabus specialiter electis vix liceat aliis sperare fore, ut eius ope a purgatorio praeserventur, si illud digne suscipiant et pro viribus cum eius donis cooperentur?« (Str. 190.)

Zakrament sv. poslednjega olja tudi večkrat podeli bolniku telesno zdravje, če je koristno njegovi duši. Kdaj in kako? Pisateljevo mnenje je naslednje: Okrepčanje duše vpliva tudi na telo, in iz tega sledi telesno olajšanje, ki more včasih biti toliko, da se povrne zdravje; seveda le tedaj, če je koristno duši in če je telesna bolezen vsaj v najširšem pomenu kazen za greh.

Zadnja točka, katero avtor v tej knjigi razpravlja, je vprašanje o poglavitnem učinku tega zakramenta, t. j. o tistem, ki ga zakrament prvotno in po svojem bistvu povzročuje. V tem vprašanju vlada med katoliškimi bogoslovci veliko nesoglasje, katero protestantje škodoželjno porablajo kot orožje v boju zoper ta zakrament. Pisatelj odgovarja: Poglavitni učinek sv. poslednjega olja je tisti, ki s pomočjo posvečujoče milosti nastane prvi in pred vsem in z ozirom na katerega sledijo vsi drugi sadovi zakramentovi; ta učinek je okrepljenje duše bolnikov, s katerim se ojači in utrdi zoper nevarnosti duševne slabosti, ki so združene s težko boleznijo.

IV. knjiga vsebuje nauk o služabniku in prejemniku sv. posled. olja. Delivec je ordinirani mašnik, ne pa dijakon; sam sebi ne bi mogel, tudi v skrajni sili ne noben duhovnik podeliti tega zakramenta, še manj pa lajik, kar je še leta 1905 v »Revue catholique des Églises« trdil Boudinhon.

Gledé na prejemnika vlada med latinskimi in grškimi bogoslovci ne samo nesoglasje, temveč tudi mrzko očitane na obeh straneh. Kren je o tej stvari tudi še pisal obširnejšo razpravo v »Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck, 1906«, IV. zvezek, str. 597—624.

Peta knjiga razmotriva lastnosti sv. posl. olja (unitas, necessitas, reviviscentia). Nasproti Schmidu in Gutberletu uči Kern: S tehničnimi razlogi je podprto mnenje, da se poslednje olje, kar se tiče veljavnosti, v isti bolezni in v isti smrtni nevarnosti more večkrat podeliti (str. 338 . . .).

Recenzent je iz knjige natančneje povzel tiste misli, ki niso samo teoretično zanimive, temveč se tudi dajo praktično uporabiti.

Knjiga, ki je spisana z velikim znanstvenim aparatom, s teološko bistroumnostjo in hkrati s pobožno vnemo, je trajne varnosti; ker je obenem spisana na lepi in lahki latinščini, se tudi da prijetno čitati. *Hohnajec.*

Hermann Schell und der fortschrittliche Katholizismus. Ein Wort zur Orientierung für gläubige Katholiken. Von Prälat Dr. Ernst Commer, Professor der Dogmatik an der k. k. Univ. in Wien. 1907. H. Kirsch. Str. 246, c. 3 K.

Ravno k obletnici nagle smrti Schellove smo sprejeli to knjigo, ki se peča z velikim pokretom, združenim z imenom in z naukom Schellovim; njegova smrt je bila celo nekaj signal, da je stopila še bolj v ospredje ona struja, katere glavni zastopnik se smatra Schell. Bližnji povod, da je dunajski profesor dogmatike zastavil pero o Schellu, je bil krilati, Schella nad zvezde povzdigujoči osmrtni govor rektorja vürchburškega vseučilišča dr. Sebastijana Merkle.¹ Vsebina tega govora je več ali manj določila tudi snov in smer Commerjevi knjigi. Kakšno stališče bo Commer zavzel nasproti Schellu, se lahko že a priori sklepa, saj je Commer znan že kot dolgoletni urednik revije »Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie«, ki zastopa najkonservativnejše stališče v katoliški teologiji in malokateri teolog ali filozof najde ondi milost. Merkle s svojim bombastičnim panegirikom na Schella, pa Commer s svojim strogim konservativizmom sta res dva skrajna tečaja, katera si je pa ravno zato zanimivo ogledati.

Prof. Merkle primerja v svojem govoru Schella opetovano z apostolom Pavlom ter nahaja med njima neko duševno sorodnost in sicer zlasti v naslednjih točkah: »in dem spekulativen Tiefsinn und der Ursprünglichkeit und Kühnheit seiner Gedanken, in der Höhe seines Standpunktes und der Weite seines Blickes.« Tudi Schellovo življenje da je bilo vseskozi apostolsko.

¹ V tisku objavljen pod naslovom »Auf den Pfaden des Völkerapostels«.

Te retorične fraze skuša Commer točko za točko ovreči. Schellu priznava špekulativno nadarjenost in tudi globino špekulacije v tem zmislu, da je vse svoje posledke dosledno izvajal iz enega najvišjega principa in ta princip, ki preveva in obseva celo Schellovo teologijo, je njegova ideja o Bogu. Njegova, pravimo, ker si je Schell ustvaril svoj poseben pojem o troedinem Bogu in njega samovzročnosti, v tem je pa tudi njegova temeljna zmota, ki je rodila mnoge druge zmote v posameznih delih njegovega dogmatičnega sestava. V svoji vrtoglavni špekulaciji je Schell izgubil pravi sled in oporo ob nevarnih prepadih, manjkal mu je objektivni regulator: tradicionalno-historični princip in ozir na avtoriteto. — Kdor pozna količkaj Schellova dela, mora priznati, da res pri njem odločno prevladuje špekulacija na kvar pozitivno-historičnemu principu. Ta poteza Schellove teologije je pa značilna sploh za ono krilo moderne katoliške teologije, ki se opira več ali manj na idealistično modroslovje ter se najbolj izrazito kaže v apologetiki, hoteč tobože ponotranjiti krščanstvo, dejansko se pa na tej poti razpline vse verstvo v psihologiji in v meglenih subjektivnih domnevah.

Tej špekulativni struji je nasprotna druga struja, ki prezira špekulativni moment in vso važnost polaga le na historičen princip, oziroma v razvoj; vsa teologija se zgubi v zgodovini dogem; plitvost in površnost mišljenja je pogostoma posledica te struje, ki nazreva višek teologične erudicije v kupičenju raznih dejstev in podrobnosti, vse skupaj pa tiči pod magično formulo evolucijonizma, ki je iz naravoslovja prenesen v zgodovino in teologijo ter v verstvo sploh. V svojih daljnih izvajanjih pa se tudi ta struja oprijemlje kritike v duhu Kantove subjektivistične filozofije in tako v svojih posledicah srečno prijadra tje, kjer je obtičala špekulativna metoda, namreč v subjektivizmu in skepticizmu, ki zanika objektivno jedro nadnaravne krščanske vere.

Nalašč smo tu nekoliko skrenili v stran od Commerjeve knjige, hoteč označiti nevarnost, v katero spravlja t. i. modernizem katoliško teologijo in pozitivno krščanstvo. Ako pritrdimo Commerju, da Schellovi špekulaciji manjka pozitivno-historičnega stala, pa moramo dostaviti, da je ravno tako nevaren pretiran historizem, ki vrh tega jemlje mišljenju polet, gibčnost in globino. — V tretjem odstavku svoje knjige preizkuša C. Schellovo izvirnost in smelost v mišljenju ter pride do zaključka, da Schell v svojih osebnih nazorih ni tako izviren, kakor se na prvi pogled zdi, ampak je ekletik kot filozof in teolog. Na njegovo izobrazbo je mogočno vplival Franc Brentano, v modroslovju se je navzel duha moderne nemške filozofije, v teologiji je vplivala nanj tubinška šola Kuhnova in pa grški očetje, zlasti Origen, kar se pozna v njegovem nauku o sv. Trojici in o apokatastazi.

V IV. odstavku skuša pisatelj dokazati, da se Schell nikakor ni povspel na višek pravega katoliškega teologa; ravno v tem odstavku je vrgel pisatelj najhujše bombe proti Schellu: njegov pojem o Bogu je racijonalistično-naturalističen in vodi v panteizem, njegov nauk o presv. Trojici je nekatoliški, da, celo herezija (str. 60), za včlovečenje nima pravega zmisla, nauk o namenu človekovem in njegovi osebnosti je popačen, njegova teorija o smrtnem grehu in končnosti pekla je v nasprotju z dogmo, sicer pa povzeta iz Deutingerja in Fichte-a. Kratko: pravovernost Schellovega teologičnega sestava stoji na tako slabih nogah, da pisatelj koncem tega zaglavja vzklikne: »Schell, an dir ist nicht viel Katholisches mehr!« (Str. 91.)

V naslednjem odstavku se pa obrne ost bolj proti osebi Schellovi. Profesor Merkle je rekel, da sta si Schell in Pavel podobna tudi z ozirom na krščansko gorečnost in apostolsko prostodušnost (christliche Begeisterung und apostolischer Freimut). Tukaj se peča pisatelj zlasti z znanim konfliktom med Schellom in cerkveno

oblastjo ter iz raznih izjav njegovih sklepa, da se ni odkritosrčno podvrigel, ampak le navidezno, torej — hinavsko.

V nadaljnjih odstavkih obsoja pisatelj primero s sv. Pavlom, potem pa govori o znanstveni zapuščini Schellovi. V duhu teologičnega liberalizma da je imel Schell velik vpliv na nemško teologijo, a konečno je imel popolni neuspeh: cerkvena oblast ga je obsodila, katoliški teologi so postali do njega nezaupni, nasprotnikov pa ni mogel pridobiti. Prav obširno govori dalje pisatelj o reformnem, naprednem in radikalno-reformnem katolicizmu, katerim da je bil Schell glavni zastopnik in zagovornik. V zadnjem poglavju razvija pisatelj svoje nazore o katoliški reformi.

Dobro je, da je pisatelj tako krepko posegnil z gorečo plamenico v zamotano »Schellovo vprašanje«, ki je s svojimi priveski sedaj nekako v ospredju znanstvenega boja. Pisateljevim izvajanjem o nedostatkih Schellove teologije se celotno mora pritrčiti, vendar ga je njegovo stališče zavedlo tu in tam predalet.

Mesto stvarne in mirne obrambe resnice govori tu in tam strast, ki prehaja v pedantičnost in sofizem. Zdi se, da je pozabil, da je Merklejev govor panegirik, v katerem se ne sme vsaka fraza precejati, zakaj naravno je, da govornik rabi krilate besede, katerih učenjak pri spisovanju resne razprave ne bo rabil. Malenkostno je n. pr., ko se pisatelj na str. 15 na dolgo in široko prička o tem, je-li bil Schell najpopularnejši teolog, kakor ga je imenoval Merkle. Sofizem je, ko na str. 113 iz tega, da Merkle imenuje Petra »starejšega kolega« ali »sodelavca« (Arbeitsgenosse) Pavlovega, istemu podtika zanikanje primata in galikanizem. Saj vendar Peter sam imenuje Pavla svojega brata in Pavel pravi, da je več delal kakor vsi drugi apostoli! In če dandanes škof imenuje svoje duhovnike »sodelavce« v vinogradu Gospodovem, ali s tem zanika višjo stopinjo škofovskega reda?!

Te vzglede navajamo za to, da pokažemo, kako neosnovano si včasi med katoliškimi učenjaki razne struje druga drugi podtikajo razne reči, vsled česar nastaja le še večja zmeda, nezaupnost, razdraženost in duhovi gredo še bolj narazen.

Najhujša sodba Commerjeva o Schellu je pač v tem, da mu naravnost očita herezijo. Za tako težko obsodbo je pač treba tehtnih dokazov, saj je cerkvena oblast že opetovano svarila privatne učenjake, samolastno izrekatí cenzure nad drugimi. Ali je pisatelj navedel za to tehtne dokaze? Porabil je za to največ razlago Schellovih dvoumnih izrazov iz recenzij svojih sotrudnikov pri »Jahrbuch für Philosophie & spekul. Theol.« Nazadnje pa na str. 96. sam prizna, da cerkvena oblast ni formalno obsodila Schella zaradi herezije, ampak obsodba njegovih knjig je le »eine einfache Konstatierung, dass jene vier Werke tatsächliche Sätze oder Lehren enthalten, die in ihrem sprachlichen Ausdruck eine Gefahr für die Rechtgläubigkeit in sich tragen.« In na str. 100 mora celo sam priznati, da se pri Schellu gre za resnice, »quae fide ecclesiastica (ne fide divina) sunt tenendae.« Učeni dogmatik bo pa vendar vedel, da je herezija le takrat, kadar kdo vedoma in določno nasprotuje določni dogmi (t. j. razodeti in od cerkve določeni resnici). Ako nasprotovanje ni gotovo, ali pa definicija ni gotova, tedaj tudi herezije ni, ampak kaka nižja zmota.

O Schellovi teoriji o smrtnem grehu in večnosti peklenskih kazni se je že za življenja Schellovega razvila živahna polemika, ki še sedaj ni ponehala. Prof. Kiefl je zagovarjal Schella v pasovski »Theologisch-praktische Monats-Schrift« leta 1904, 1905; jezuita Chr. Pesch (Theolog. Zeitfragen, 2. Folge 1901) in Joh. Stufler (v brošurah »Die Verteidigung Schells durch Prof. Kiefl«, Innsbruck 1904, in »Die Theorie der freiwilligen Verstocktheit und ihr Verhältnis zur Lehre des hl. Thomas v. Aquin, ib. 1905) sta pa pobijala Schella. Gotovo je, da Schellov nauk v tem oziru, kakor tudi o samovzročnosti božji, ni korekten, a očitati mu formalno herezijo, je vendar prehudo. Pisatelj tudi v uvodu (str. 3—4) pravi, da spada sedaj pred

sodnji stol božji, kaj je Schell veroval v svojem srcu in kakšno je bilo njegovo znotranje razmerje do cerkve, katere duhovnik je bil, pozneje pa vendar (str. 92 do 108) hoče čitatelje prepričati, da se je Schell samo navidezno podvrget sodbi cerkvene oblasti. O tem ne maramo soditi . . .

Zanimivo si je še ogledati, kake stvarne predloge stavi dunajski učenjak glede prave cerkvene reforme. Pred vsem opozarjamo, da je s tem on sam storil oni greh, ki ga strogi konservativci vedno očitajo onim, ki v besedi ali pisavi priporočajo, da se predrugačijo ali izboljšajo razne cerkvene uredbe in razmere. Pravijo namreč: To je stvar višje cerkvene oblasti, vi pa hočete samolastno reformirati, torej se postaviti nad cerkveno oblast!

Commer je sedaj pokazal, da je dolžnost vsakega dobrega kristjana, kateremu je blagor in napredek sv. cerkve pri srcu, zlasti, ako javno deluje, opozoriti na morebitne nedostatke in dati kak nasvet. S tem si ne prisvaja nikakor višje cerkvene oblasti! Kaj torej dr. Commer predlaga, da bi se reformiralo? Pred vsem se mu zdi, da je sedanji znotranji položaj cerkve podoben onemu ob času Gregorija VII. S katero prejšnjih dob kdo hoče primerjati sedanji položaj, je v veliki meri odvisno od subjektivnega naziranja, oglejmo si le, kakšno sličnost nahaja pisatelj med tema dvema dobama. Dandanes nevera, takrat herezija v zvezi z arabsko in judovsko filozofijo, upor proti cerkvi takrat in sedaj. No, herezije in nevero je imelo vsako stoletje, a čas Gregorija VII. je imel veliko bolj trdno vero, kakor današnji čas, ko se zanika sploh ves duševni in nadnaravni red. Pohotnost je bila takrat velika, rastla je iz barbarizma, dandanes pa iz hiperkulture. Bi-li danes kateri vladar čakal v spokornem oblačilu na odvezo v Canossi? Veliko bolj je naš čas sličen prvim krščanskim stoletjem, kar se tiče nasprotnikov: paganski skepticizem in materijalizem takrat in sedaj, herezije in zmede v znotranjosti takrat in sedaj!

Glavno zlo današnje dobe kakor Gregorijeve pa vidi naš pisatelj v »Laieninvestitur des modernen Staates«, od tod duševna ambicija duhovščine z liberalizmom, vsled česar duhovščina postaja vedno bolj posvetna (str. 219). Tukaj pa pisatelj ni zadel v pravo tarčo. Laieninvestitur! Ali misli s tem na privatne patronate, ki so na Češkem in Hrvaškem res škodljivi v mnogoterem oziru? Najhujše in splošno zlo pa vendar to ni. In ali ne določuje pri nas konkordat sam (ki je še pred cerkvijo vedno v veljavi), kako se nameščajo višje cerkvene službe? Tudi še ni bilo slišati, da bi ravno zato kak župnik bil slab, ker je njegovo imenovanje »vzela na znanje« c. kr. namestnija! In če svetna oblast tu in tam stopi na prste kakemu brezvestnemu duhovniku, ki je zlorabil cerkveno premoženje, kdo bolj škoduje cerkvi: državna oblast, ki zahteva red, ali pa oni brezvestnež, ki se ne zmeni za cerkvene postave?

Pisatelj išče tudi nekako vzrok zla v sedanjem položaju apostolske stolice. No, na najvišje, za vesoljno cerkev veljavne odločbe apostolske stolice italijanska vlada nič ne vpliva, pač pa bi se bilo tega bati, če bi kdaj Vatikan in Kvirinal sklenila ožjo zvezo. Sicer pa pisatelj sam priznava, da danes apost. stolica izvršuje duhovno oblast, kakor malo kdaj poprej (str. 216). Kaj torej?

Znano je, da se je v novejšem času začel hud boj proti teologičnim fakultetam: Teologija se mora odstraniti iz vseučilišč! Naš pisatelj pa tej struji lepo gre na roko, ko na str. 221 dokazuje, da bo treba teologične fakultete nadomestiti z nečim drugim. Če je tu in tam kak nedostatek, še to ni dovoljni vzrok, da teologija pusti vseučilišne aule in se skrjuje za debelo zidovje privatnih zavodov. To si ravno želijo nasprotniki, da tem lažje vničijo duhovščini vsak ugled.

Za reformo duhovskega življenja priporoča dalje pisatelj »vitam communem clericorum« (str. 225). Pa kako to doseči? Ali se naj vrnemo v one čase srednjega

veka, ko so posamezne župnije obsegale cele sedanje dekanije in je župnik imel krog sebe po 10 in še več vikarjev, ki so se ob sobotah razšli k raznim podružnicam, potem pa se zopet vrnil? Današnje razmere tirjajo, da se ustanavljajo vedno manjše župnije in s tem »vita communis« postaja vedno težja.

Na str. 228 misli pisatelj, da se dandanes ne more govoriti o »Hypertrophie der religiösen Orden«. Čemu je pa neki apostolska stolica izdala tako stroge naredbе glede ustanavljanja novih kongregacij? Končno pisatelj ne razločuje dovolj med sedanjo kulturo ko tako, pa nje izrodki in zlorabami (str. 240).

Pomudili smo se nalašč dalje pri tej knjigi, ker bi naj obsegala nekak program. Slepo oboževanje Schella bo morda res nekoliko ohladila, ali bo kaj pripomogla k dejanski rešitvi težkega vprašanja o razmerju cerkve do modernih kulturnih naprav, ki žalibog dela toliko zmešnjave med katoličani, je pa dvomljivo.

F. K.

Cerkvena zgodovina.

Četrto izvestje društva za krščansko umetnost v Ljubljani za leta 1903—1906. Ljubljana 1907. 8°, str. 64. Z enajst slikami.

Mladó društvo za krščansko umetnost v Ljubljani (ustanovljeno l. 1894) je letos poslalo med svet svoje četrto, prav ukusno opremljeno izvestje. Kakor je razvidno iz poročila o delovanju zadnjih štirih let, je društvo pospeševalo krščansko umetnost prav mnogostransko in blagodejno. V sejah se je ocenilo 14 načrtov za nove cerkve, 2 za novi kapelici, 6 načrtov za prezidavo, popravo ali povečanje starih cerkev, 18 načrtov za altarje, 6 za cerkveno opravo, 8 za slikanje cerkev in raznih drugih za slike, kipe, monštrance in prekritje zvonikov. Koliko časa in truda se je zato uporabilo! V mnogih slučajih se je gotovo dosegla kaka korist. Poročilo pravi o tem prav skromno: »Glede lepote in liturgične pripravnosti se bo tem stavbam nasproti onim preteklega stoletja smel pač priznati napredek.« Društvo je sodelovalo tudi pri ponovljenju notranjščine ljubljanske stolnice, ki obhaja letos dvestoletnico konsekracije in posebno slovi radi krasnih Quagliievih fresk. Društveni knjižnici je prirastlo tekom te dobe okoli 40 knjig in dotični letniki peterih strokovnih listov. Tudi muzej se je obogatil in — kar je še posebno važno — preselil se je v Rudolfinum. S tem je pristopen širjemu občinstvu.

Kakor se razvidi iz poročila, je društvo vsled svojega delokroga (ne pa pravil) več ali manj navezano na domačo škofijo. Bilo bi v prospeh slovenske umetnosti, ako bi Kranjcem sledile na tem polju sosednje škofije, kakor so Kranjci nekoč posnemali Gradčane. Vsako društvo ima to dobro na sebi, da se veliko ljudi za isti smoter zavzame in navduši ter doseže, kar posamezniku ni mogoče. Pred vsem pa je nujno potrebno združiti izvršujoče umetnike raznih panog cerkvene umetnosti, deloma z namenom, da bi se edino domačinom dajala naročila, deloma pa, da bi se ti potrudili delati kolikor mogoče popolno in izvirno; zato pa jim treba našvetov od društva, ravno tako pa tudi moralne podpore pri društvu nasproti naročniku. Društveni odbor pa tudi lahko več vidi, več ve, več dela kakor posameznik.

Izvestje obsega tudi štiri razprave. G. župnik Avsec poroča o priliki petstoletnice, kar je bila ustanovljena kartuzija v Pleterjah, o tamošnji stari cerkvi. G. društveni tajnik J. Dostal pa ima kar tri članke: Najprej objavlja 6 pečatov iz XIV. in XV. stoletja; pečati so petero oglejskih generalnih vikarijev in pomožnih škofov, ter pečat prvega ljubljanskega škofa Žige. Posebno pa bode prav prišla bibliografija kranjskih cerkvenih umetnin, ki obsega vse, kar se je dosihdob o njih pisalo (v slovenščini, hrvaščini in nemščini). Malo je sicer, a upati je, da se bode v kratkem začel intenzivno gojiti ta študij. Škoda pa, da ni

tu pregled topografsko razstavljen! V članku »početek inventarizacije cerkvenih umetnin na Kranjskem« vidimo pregled vseh tlorisov in fotografij, ki so se že nabrali za bodoče objavljenje. Ni mnogo, in še to ni sistematično, a še to je dobro, da ima društvo več ali manj iz vseh strani kranjske dežele podobe cerkvenih stavb. Gotovo še bo več desetletij preteklo, predno bo vsa dežela inventarizirana in objavljena, a do tistih dob bo ta društvena zbirka nudila najbolj pregledno sliko kranjskih cerkva.

Nadepolnemu društvu, ki še bode nekoč morda Slovence z umetništvu posvečenim časnikom presenetilo, želimo mnogo sotrudnikov, mnogo udov in mnogo uspeha! Prihodnjic pa naj objavi, če mogoče, zanimive plašče z narodnimi vezanimi motivi, ki se tako lepo vidijo v omarici na sliki str. 19, in pa gotiške freske, od katerih že ima zbranih precej fotografij! *Stegenšek.*

V.

Raznoterosti.

Bogoslovni kurzi na Nemškem. Namen teh kurzov je seznaniti duhovnike, ki so v praksi in nimajo časa in priložnosti zasledovati pojave na znanstvenem polju, z napredki bogoslovnih ved. Protestantski profesorji so jih ponekod že davno uvedli, in najbolj znana prireditve te vrste je letna »bogoslovna konferenca v Giesenu«. Na katoliški strani so prvi sprožili to misel veroučitelji na višjih učiliščih. Neodvisno od njih pa je priporočal take prireditve župnik J. G. Buck iz rottenburške škofije. Tožil je v nekem podlistku v »Augsburger Postzeitung«, kako malo pridejo profesorji katoliške fakultete na württenberškem vseučilišču, ki so vendar sami domačini, v dotiko s svojimi sobrati v praksi, in je predlagal letne kurze, kjer naj bi profesorji predavali vsak o svoji stroki. Uresničila je to idejo najprej duhovniška kongregacija friburške nadškofije na Badenskem, ki je priredila po prizadevanju svojega prefekta dr. Schoferja prvi kurz. Vršil se je lani v prvi polovici oktobra. Na dnevnem redu so bila dopoldne biblična vprašanja, popoldne pa socialia. O bibličnih vprašanjih, ki so vzbujala največ zanimanja, sta predavala prof. dr. Hoberg in prof. dr. Fonck S. I. Zadnji je obdelal sledeče predmete — naslove podajam v originalu: — Die Stellung der christlichen Vergangenheit zur biblischen Frage. — Der ältere Rationalismus und sein Einfluss auf die katholische Exegese. — Mythentheorie, Tendenzkritik und moderner Eklektizismus ausserhalb der Kirche. — Loisy und seine Schule. Die Enzyklika »Providentissimus Deus«. Die fortschrittlichen katholischen Exegeten der Gegenwart. — Bibel und Naturwissenschaft. — Bibel und Geschichte. — Die Schwierigkeit der biblischen Fragen und ihre Lösung. — Bibel und Praxis im Priesterleben. — Prof. Hoberg si je izbral te-le predmete: Die Forschungen über das babylonische und assyrische Altertum im 19. Jahrhundert und ihr Wert für die Profangeschichte (1. Vortrag) und für die biblische Geschichte (2. Vortrag). — Geschichtliche Entwicklung der Pentateuchfrage. — Positive Darstellung über den Ursprung des Pentateuchs mit besonderer Berücksichtigung der neuesten Entscheidung der Bibelkommission. — Zadnji dve predavanji je izdal prof. Hoberg v posebni brošurici: Über die Pentateuchfrage (Freiburg i. Br. Herder. 1907. 8°. VII, 39 S.), ki jo priporočam, ker črta jako pregledno in jasno status quaestionis o pentatevhu. — O socialnih vedah so predavali dr.

Brauns in dr. Hohn iz München-Gladbacha in dr. Retzbach iz Friburga. Kurza se je udeležilo okoli 240 duhovnikov.

Letos o Binkoštih se je priredil bogoslovni kurz v Kolinu. Udeležencev je bilo 130. Dnevni red je bil naslednji: Dr. Nickel-Breslau: Ursprung des alttestamentlichen Gottesglaubens. — Die Wahrheit der Berichte des Alten Testaments. — Dr. Esser Bonn: Über die Beweiskraft der physischen Gottesbeweise d. h. über die Gültigkeit des Kausalitätsgesetzes auch in der Anwendung auf Gott (3 Vorträge). — Dr. Mausbach-Münster: Grundlage und Entwicklung des sittlichen Charakters nach Thomas von Aquin. — Dr. Rauschen-Bonn: Die neuesten Forschungen über Eucharistie und Busse in der altchristlichen Kirche.

Če se te prireditve organizujejo in se jim zagotovi obstanek, bode to velik napredek in vzgled za druge kraje. *Lukman.*

Žitnice egiptovskega Jožefa so našli? Veliko pozornost med starinoslovci vzbujajo zanimive izkopine arheologa Henry Ed. Naville v deželi starih faraonov na mestu starega Pithoma v nilski delti. Pithom je ustanovil kot obmejno trdnjavo pri vходу v puščavo Ramses II.¹ Zidali so to mesto kakor tudi Rameses Izraelci kot egiptovski sužnji. Že zdavna so ob kanalu med Suezom in Kairo zadel ob ostanke nekega starega mesta, katere je pa pesek zopet zasipal in se je pozabilo na nje. Natančnejša izkopavanja v novejšem času so spravljala na dan vedno večje ostanke, a dolgo si niso mogli starinoslovci raztolmačiti, kaj bi ti ostanki pomenili. Obsežen prostor namreč zavzemajo štrikotne kamrice iz opeke na solncu opečene; vrste se druga poleg druge, in nekaj pač tudi druga nad drugo, kakor luknjice v satovju. Pri nobeni ni opaziti sledu kakega okna ali vrat. Sedaj so arheologi prišli na misel, da so te zagonetne celice žitne shrambe starih faraonov, kjer so za dobrih letin shranjevali žito. Tod so šle mimo velike karavane skozi sinajsko puščavo proti Siriji in so si tu natovorile žito. Ogromno zidovje iz enake opeke, ki je obkroževalo celo mesto, nam spričuje še dandanes, čez 3000 let, kako trdo delo so imeli Izraelci, in najbrž se je ravno tu začelo 40letno potovanje skozi puščavo proti obljubljeni deželi.²

Dasiravno je mesto zidal kralj, »kateri Jožefa ni več poznal«, vendar so žitnice lahko že bile prej tu, še iz časov Jožefovih, in ravno kot veliko žitno skladišče je bil ta kraj primeren za veliko kraljevo mesto. *F. K.*


¹ Iz XIX. dinastije po pril. 1571 - 1504 pr. Kr. Prim. Lampe-Krek, Zgodbe sv. pisma I., str. 180.

² Jahrbuch der Weltreisen und geographischen Forschungen. V. Wilh. Berdrow. VI. Jahrg. 1907. Str. 144 - 145.



I.

Srednjeveški liturgiški odlomki iz Škofič pri Vrbskem jezeru.

lč. g. župnik Štefan Singer v Škofičah je našel pri zbiranju grada za župnijsko kroniko l. 1905 na podstrešju župne cerkve odlomek antifonarija, l. 1906 pa na župnišču pod streho kos od miši oglodanega misala. Knjigi sta zanimivi za srednjeveško bogoslužje na Koroškem. Opisali ju bomo v »Voditelju«, da bode tudi Koroška s svojimi spomeniki zastopana v našem listu. Morda se še drugod na Slovenskem najdejo ali taki liturgični odlomki ali drugi umetniški ostanki ali vsaj kake listine in akti — ako bi kdo hotel sistematično brskati po podstrešjih.

1. Opis obeh knjig.

Misale je iz 25 pergamentnih listov v velikosti 26,1 cm × 19 cm. Ker pa manjkajo spredaj listi in je v sredi več listov videti izrezanih, zato je treba, da si ustvarimo pregled o tem, kako je bil misale narejen. Pri tem formatu (4°) bi moral vsak vežčič (quaternio) obsegati 4 pole ali 8 listov ali 16 strani. Ostanek našega misala je samo iz 4 vežčičev, a ti so zelo nepravilno sešiti. Dostikrat stojita mesto pole z dvema listoma le po dva polulista, tako da je videti, kakor bi bila druga polovica izstrgana. Take navidezno iztrgane liste zaznamujem z 0, v resnici izrezane z *i* in še obstoječe liste z 1; kjer je sredina vežčiča, stavim vejico, kjer konec, pa navpično črto in tako dobimo sledeči pregled:

I.	II.	III.	IV.
<i>i i i</i> 1, <i>i</i> 000 <i>i</i>	1000111, 1101 <i>i</i> 11	<i>i</i> 111, 1111	01111, 1 <i>i</i> 111
4 : 2	4 : 6	4 : 4	4 : 5

Edino pravilen je bil torej tretji vežčič (4 : 4 listi), tudi IV. je bil pravilen, a šele ob sklepu se mu je radi posebne molitve dodal od druge roke en list (zato 4 : 5), drugi vežčič obsega poldrugo četvorko (kvatern)

(4:6), prvi pa samo polovico, a sta ji spredaj radi naslova bila prišita dva lista (zato 4:2). Knjiga je bila torej jako drobna. Štela je 33—34 listov, od katerih jih sedaj manjka 8—9.

Vsebina. Missa Invent. Crucis (finis), Exaltat. Crucis ($\frac{2}{3}$ partes) . . . s. Martini Conf. et Pontif. (finis), s. Udalrici. Gloria de B. V. Maria, Credo. Praefationes (quotidiana, de s. Trinitate, de B. V. Maria, de s. Cruce, de Apostolis). Canon (do Agnus Dei vključno; predobhajilne molitve od druge roke pripisane), Missa in fer. III. Paschatis, . . . De com. Apostol . . . com. plurim. Martyrum (sine initio), De uno Martyre, De Confessore, Alia de Confessore, De Virgine, De simplici Virgine . . . De s. Trinitate. De Angelis, De s. Cruce, De B. Virgine, Pro peccatis (prve besede) . . . Pro defunctis (brez začetka); Orationes: In anniversario, pro elemosyna, generalis collecta, pro salute vivorum. Introductio mulieris post partum. Benedictio salis et aquae.

Antifonarij ali kakor dandanes navadno rečemo »graduale«, obsega 10 pergamentnih listov; prvih šest in naslednji štirje tvorijo po en zvežčič — že iz te nepravilnosti lahko sklepamo, da ti odlomki niso iztrgani iz kakega celotnega antifonarija, ampak so prvotno tako sestavljeni — in so vloženi v pergamentno polo, ki je izpuljena iz nekega homiliarija. Gradualovi listi imajo velikost 22.5 × 15 cm, homiliarijevi pa 21 × 14.5 cm; prvi imajo sedem vrst in sedem notnih sistemov na eni strani, drugi imajo v dveh slopih po 32 vrst. Knjiga pa je vezana v debeli bukovi deski z usnjenim hrbtom in zapiralom.

Vsebina. Antifonarij obsega za tri godove (Anonymus Conf. Pontif., S. Martinus Conf. Pont, Inventio Crucis) introit, graduale, sekvencijo, ofertorij in komunijo; za Inventio Crucis še obe antifoni k Magnificat. Homiliarij pa ima kose homilij za VI., VII., XII. in XIII. nedeljo po Binkoštih.

2. Paleografična starost.

Ves misale je pisala ista roka, dasi se poznajo zanimive razlike. Pisar dela na *i* kljuke in za mali *a* rabi najrajši obliko A, v kanonu pa rabi v navadnem tekstu *a* in opušča znamenja nad *i*; pač pa so povsod proporcije črk iste — in ravno v tem se kaže mnogo individualnosti. Črke (n. pr. *a*, *n*, *o*, *u*) so vse bolj visoke ko široke (Prim. sl. 1. zgornje 4 vrste). Zadnji list obsega na sprednji strani Introductio mulieris; ta list je, kakor sem že prej omenil, dodan četrtemu zvežčiču in je tudi od druge roke spisan. Črke so mnogo nižje, skoro kvadratne; vrhutega so manj nalamane, krajšave so izpisane, prevladuje *a*. Gotovo pa je tudi ta pisava istočasna in obe stavim v drugo polovico XV. stoletja. Tretja roka je pripisala predobhajilne molitve (sl. 1), na zadnji strani zadnjega (dodanega) lista pa nedeljski blago-

slov soli in vode. Ta pripis bo iz XVI. stol. Tudi pri antifonariju moramo ločiti več rok. Najstarejšo pisavo kažeta homilarijeva lista — iz XIV. stol. —, gradualov tekst je iz konca XV. ali začetka XVI. stol., antifoni za vespere je pa pripisala druga roka: črke so bolj vitke, rabi se izključno A, custos koncem sekiričnega sistema je podvojen, sekirice se delijo z navpičnimi črtami po skupinah; — sicer pa pripis ni mnogo ali celo nič mlajši od ostalega teksta.

V kanonu se je pisatelj misala dvakrat zmotil. V molitvi Te igitur je za besedami »inprimis quae tibi offerimus« nadaljeval z besedami naslednje molitve (Memento) »vel qui Tibi offerunt«, ker imajo zadnje besede slične predhodnice — »pro quibus Tibi offerimus«; ta offerimus je pisalca zmotil, da je preskočil nekaj besed. Ker se drugod ne moti kakor v kanonu, to torej ni pogrešek vsled spregledanja, ampak vsled tega, ker je pisec znal kanon na pamet in ga je bolj naglo v mislih recitiral, kakor pa pisal — bil je torej duhovnik. Ista zmeta se opaža še v molitvici Supra quae pri besedah »accepta habere dignatus es«, ki se v rimskem kanonu dvakrat skoro enako ponavljajo. Obojni zmoti je pozneje popravil.

3. Posebnosti misala in antifonarija.

Kakor se vidi iz zgoraj priobčene vsebine, stoji na čelu knjige Proprium Sanctorum, potem sledi Ordo Missae (Gl. de Beata, Credo, 5 prefacij), na to kanon, maše de tempore, Commune Sanctorum, votivne maše in oracije. Razporedba glede Proprium in Commune Sanctorum je ravno narobe ko dandanes. Vrhutega Proprium Sanctorum ni po časih cerkvenega leta, ampak po časti praznikov razdeljen. Najprej je Inv. Crucis (3. V.), Exaltatio Crucis (14. IX.),¹ potem festum s. Martini (10. XI.) in s. Udalrici (4. VII.). Misale je torej spisan za kako cerkev, kjer so se obhajali edino ti godovi (izvzemši še 1—2 druga godova, za katera so bile maše na iztrganih listih napisane). Taka cerkev pa more biti edino kaka podružnica. Ravnotako ni nobene maše za kak praznik (v Proprium de tempore), ampak edina maša za Velikonočni torek z velikonočno prefacijo in sekvencijo — znamenje, da se je ta dan opravljala pri dotični cerkvi obvezna služba božja. Ta torek se je tedaj še obhajal kot praznik.

Naš misale ima še popolnoma obliko (prikrajanega) gregorijanskega zakramentarija.² Tudi v tistem stoji prej Proprium Sanctorum,

¹ Na iztrganih dveh listih je bila Missa Conf. Pontif. s sekvenco »Hic oculis ac manibus«, ki se pozneje citira v maši »Statuit« z besedami: »Hic oculis ac ut supra«. — ² Migne, LXXVIII p. 25 seq.

»Fiat haec commixtio corporis et sanguinis domini nostri Iesu Christi omnibus nobis accipientibus salus mentis et corporis et ad vitam aeternam salutaris praeparatio. Amen.

Domine Iesu Christe, qui dixisti apostolis tuis: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, ne respicias peccata mea, sed fidem ecclesiae tuae eamque secundum tuam voluntatem pacificare custodire adunare et regere dignare. Qui vivis et regnas.

Habete vinculum pacis et tacitatis, ut apti sitis sacrosanctis mysteriis Iesu Christi. Domine Iesu Christe fili Dei vivi« itd., kakor v rimskem misalu, samo da stoji cunctis mesto omnibus.

Prva molitev (Fiat . . .) nima samo nekoliko drugačnega besedila kakor današnja »Haec commixtio et consecratio . . .«, ampak stoji tudi na drugem mestu, stoji po Agnus Dei. Ako bi spadala pred Agnus Dei, bi bil to pisec označil s kljuko, kakor je to storil parkrat v enakem slučaju. S tem pa je v zvezi tudi drugačen obred. Durand¹ pravi, da nekateri duhovniki držijo ulomek hostije v roki nad kelihom, ko recitirajo Agnus Dei zato, da je njih molitev krepkejša, in šele potem ga spustijo v kelih. Tako je ravnal tudi pisec naše molitve. V dandanašnjih dominikanskih misalih stoji tudi ta molitev (v nekoliko spremenjeni obliki)² po Agnus Dei in manjka ji enako beseda consecratio.

Naslednja molitev, v kateri se prosi za mir vernikom, ima starejšo obliko kakor ona v rimskem misalu; njene besede »pacificare, custodire, adunare et regere« so vzete iz oracije Te igitur v kanonu. Ta oracija ima na tem mestu še poseben pomen, ker so si verniki še v XV. stol. dajali ta čas pax s posebno tablico, celo v zasebnih, tihih mašah. Na to se čisto posebno ozira naslednji poziv: Habete vinculum pacis . . . Te besede je izgovoril duhovnik poljubivši hostijo (Durandus) ali pa kelih (Thalhofer). Ostale molitve: »Perceptio . . ., Panem coelestem accipiam . . ., Domine non sum dignus« se ne nahajajo več v našem misalu, tudi dominikanski misal jih nima in Durand piše na enem mestu tako, da je videti, kakor bi se bil duhovnik še tedaj koj po Agnus Dei obhajal, na drugem mestu pa že ima omenjene oracije, ali v drugačnem redu. Iz vsega tega se da razvideti, da so bili do Pija V. predobhajilni obredi še najmanj stalni in določeni in da za stopa naš zakramentarij prav stare in zanimive obrede.

Glede maš po kanonu je omeniti, da najdemo Commune apostolorum, ki ga dandanes v misalu nimamo, manjkata pa Com. Martyrum temp. pasch. in Com. Conf. Doct.; sploh je število mašnih obrazcev

¹ Durandus, Rationale divinatorum officiorum. Venetiis 1576. fol. 132.

² Thalhofer, l. c. p. 272.

de Communi prav nizko. Naslednje maše: de Trinitate, de Angelis, de Cruce, de B. Maria Virgine, pro peccatis se morajo smatrati za votivne maše. Dokler se še ni obhajalo mnogo svetniških godov, so ob svobodnih delavnikih ponavljali nedeljsko mašo. Mesto te pa so po Durandovem pripovedovanju že za časa Karlovičev uvedli votivne maše. Vsak dan je imel drugo; a katere maše in v kakem redu se naj² vzamejo, ni bilo dovolj določeno. Videti je, da ima vsaka pokrajina svoje šege.¹ Rimski misal je ohranil te votivne maše ritu simplici — kakor nekak fosil, ker se dandanes ne rabijo več, odkar je l. 1883 dovoljena druga vrsta votivnih maš ritu semiduplici. V našem zakramentariju bo obrazec de Trinitate za nedeljo (Durand) ali pondeljek (Compiègne), de angelis za pondeljek (Durand) ali torek (Compiègne), de cruce za petek (tako splošno), de b. Maria V. za soboto, pro peccatis za pondeljek (Compiègne) ali torek (Durand) in mogoče tudi pro defunctis za pondeljek (Durand). Manjkata še obrazca za sredo in četrtek (Durand: pro pace in pro tribulatione; Compiègne: de sapientia in de charitate), od katerih je vsaj eden stal na izrezanem listu. — Naslednje oracije nimajo nič posebno zanimivega.

Glede posameznih maš moramo opomniti, da ni vzorca, ki bi se popolnoma strinjal s sedanjim rimskim misalom. Vzaimo kot tipičen vzgled mašo de Virg. et Mart.! Njen introit in evangelij sta vzeta iz maše Loquebar, oracija, lekcija in komunija sta iz maše Me exspectaverunt, prvi del graduala in ofertorij sta iz maše Dilexisti, versus alleluaticus, secreta in postcommunio (ter sekvenca) so pa brez vzporednih tekstov v rimskem misalu. Včasih so tisti teksti, za katere se ne najde vrstnikov v modernem misalu starejši in stojijo že v gregorijanskih knjigah (tako n. pr. secreta in communio Exalt. Crucis), včasih se najdejo v drugih liturgiških knjigah (n. pr. nekateri deli votivne maše de angelis se strinjajo z mašnim obrazcem škofije Compiègne).

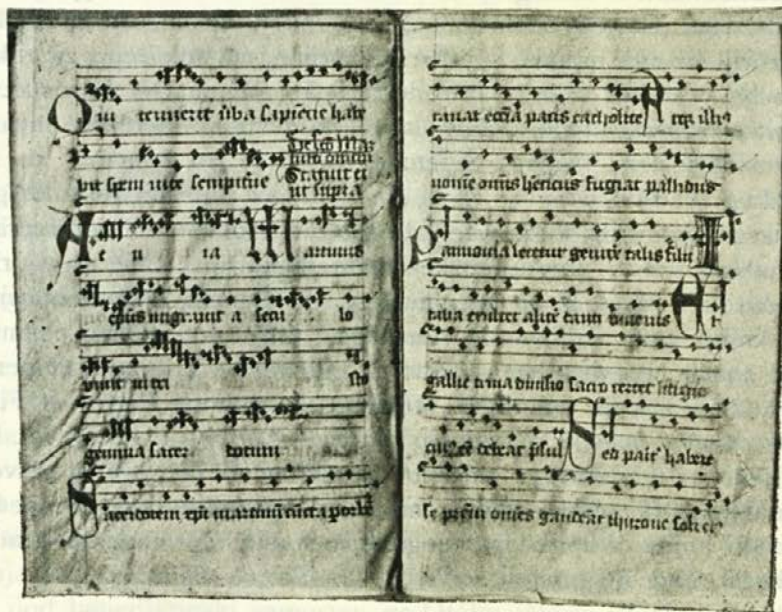
Še bolj zanimivo je to, da se niti obrazci zakramentarija in antifonarija ne skladajo, čeprav so pisani za isto cerkev. Maši Inv. Crucis³ in s. Martini imata v antifonariju naš sedanji ofertorij, v zakramentariju pa popolnoma drugačen, ki se za prvo mašo nikjer drugodi ne najde, za drugo pa v gregorijanskem zakramentariju. V maši sv. Ul-

¹ Razlika je med Durandom IV c. 1. n. 28 (fol. 60), Thalhofer, l. c. II p. 331, Migne S. L. 78, c. 723 (misale iz Compiègne) in votivnimi mašami ritu simpl. v rimskem misalu.

² Da so antifone določene za praznik Inv. Crucis (in ne Exalt.), je razvidno iz velikonočnega aleluja-verza. Zanimivo pa je, da se nahaja le eden verz (kakor tudi v gregor. antifonariju), drugi verz pa je pripisan šele koncem maše. Da je dotičen praznik bil Inv. Crucis, je tudi razvidno iz antifone ad I. Vesp.

rika pa se razločuje verzikel v gradualu in pa sekvenca. Ako pregledamo vse maše, vidimo, da je največkrat med današnjim misalom in temi koroškimi teksti razlika v aleluja-verzu; izmed 14 ohranjenih se najdejo le trije v rimskem misalu. Tolmačiti se da najbrž s tem, da se je ta verz le pozno razvil in v različnih krajih različno; v Rimu ga je upeljal šele Gregor Veliki.

Posebnost našega misala je tudi veliko število sekvenc — nahajajo se za vsako mašo razen za votivno mašo de angelis.¹ Ako so skraja sekvence le peli, so jih po naši knjigi samo recitali. Poleg množine sekvenc je še bolj zanimivo, da so med njimi zastopane vse dobe od začetka tega cerkvenega pesništva pa približno do konca njegovega. Pri pomanjkljivosti naših odlomkov je to slučaj, a srečen slučaj, ker nam osvetli liturgiško razcepljenost tedanje dobe. Prvi pesnik sekvenc, bl. Notker Balbulus († 912), je zastopan s šestimi: za sv. Martina,² sv. Udalrika, apostole, mučenike, spoznov. škofa in sv.



Slika 2.

¹ Pri mašah de Martyre 2. loco in de Virgine 2. loco je lahko služila sekvenca prvega obrazca, podobno pri votivni maši de Cruce.

² Podamo začetek te lepe sekvence po sl. 2. Za aleluja-verzom (Martinus episcopus migravit a saeculo, vivit in Christo, gemma sacerdotum) čitamo:

»Sacerdotem Christi Martinum cuncta per orbem canat ecclesia pacis catholicae, Atque illius nomen omnis haereticus fugiat pallidus

Pannonia laetetur genetrix talis filii, Italia exultet alitrix tanti iuvenis

Et Galliae trina divisio sacro certet litigio, cuius esse debeat praesul

Trojico; k isti starošvabski šoli pripada tudi renavgijski benediktinec Gottschalk s sekvencama za mašo Dev. Marije in pa za mašo devic; Wipo, dvorni kapelan cesarja Henrika III., zastopa prehodno dobo in ima tukaj svoj *Victimae paschali*;¹ eno sekvenco (o sv. križu)² ima tudi najboljši latinski pesnik srednjega veka — Adam iz pariškega samostana sv. Viktorja († 1192). Pesnik dveh sekvenc (*Dilectus Deo et hominibus . . .* in *O beata beatorum martyrum sollempnia . . .*) še ni določen, a sta sicer znani. Prva se je nahajala po celi Nemčiji v misalih, druga pa je nastala šele komaj pred XIV. stoletjem. Ena sekvencija (de b. M. V. temp. pasch.) se ni mogla določiti, ker manjkajo začetne besede. Čita se: »... christiani. Eva tristes abstulit, sed Maria produxit filium, qui redemit peccatores.« Opomniti je posebno, da se Marijina sekvenca: »*Foecunda verbo tu virginum virgo Maria*« od *Gotteschalcha* še ni našla v nobenem drugem misalu kakor našem.

Introductio mulieris iz gotske dobe se ne strinja niti z rimskim tekstom niti s solnograjskim ritualom iz l. 1686. Najprej se recitira Ps. 120. (*Levavi oculos meos . . .*), na to sledi šest verzikulov z responzoriji in ena oracija. Potem pa prime mašnik ženo za roko (!) in jo pelje v cerkev rekoč: *Introducaris in nomine Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, ut post hanc laboriosam vitam merearis introduci in aulam caelestem. Amen.* S tem je obred že pri koncu.

Blagoslov soli in vode se strinja z rimskim tekstom glede obeh eksorcizmov in obeh oracij, to pa zato, ker so ti vzorci prastari in se nahajajo že v gregorijanskem zakramentariju; blagoslov pri pomešanju soli z vodo, ki se ne nahaja v omenjenem zakramentariju, je v naši knjigi celo različen od rimskega. Glasi se: »*Haec commixtio salis et aquae per virtutem sanctae et individuae Trinitatis et per signum sanctae Crucis salutifera efficiatur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*»

Glede antifonarija smo že zgoraj omenili njegove tri sekvence, ki se nahajajo ravnotako tudi v misalu, potem pa tudi razlike med tekstom obeh knjig. V koliko pa njegove melodije reproducirajo tradicionalni koral, nam ne pristoji sodba.

4. Proveniēncia obeh knjig.

Obe knjigi sta ekscerpirani za kako podružnico. Najprej je misal spisan za cerkev, kjer sta se obhajala oba godova sv. Križa, potem god

Sed pariter habere se patrem omnes gaudeant, Thuroni soli eius (corpus foveant).« (cf. Migne, S. L. CXXXI, col. 1020 seq.)

¹ Ima tudi že od drugod znane stihe: *Credendum est magis Mariae veraci, quam Iudaeorum turbae fallaci.*

² Migne, S. L. CXCVI, col. 1484 seq.

sv. Martina, sv. Ulrika in še enega spoznovalca, slednjič velikonočni terek. Ravnotako pa so tudi v zakramentariju zastopani trije godovi: sv. Martina, najdenja Križa in nekega škofa spoznovalca, ki se sicer ne imenuje z imenom, ker se pa njegova maša (razven sekvence) striinja s tekstom maše sv. Ulrika v misalu, smemo oba godova istovetiti. Razlika v sekvenci je sicer precejšnja, a se sme prezreti, ker se tudi ostala dva formularija ne skladata popolnoma. Popolno gotovost dajo seveda šele pozneje navedena zgodovinska dejstva. Dotična podružnica je nosila torej ime enega izmed treh v antifonariju zastopanih godov in je morala stati kje blizu kakega samostana ali kapitola, da so mogli duhovniki ali pa izurjeni korni pevci v večjem številu priti o teh godovih popevat koralne tekste maše, oziroma obeh vesper. Ker ima ravno god sv. Križa obojne vespere, bi človek mislil najprej na ta patrocinij. Izmed 14 sv. Križu na Koroškem posvečenih cerkev je edino mogoča glede starosti in lege cerkev sv. Križa pod Kamnom (v Andersdorf) blizu Sv. Pavla v labodski dolini. A tam se ti godovi dandanes ne obhajajo. Pravo sled je potem pokazal najditelj obeh tekstov, g. župnik Št. Singer, da so bili spisani za cerkev sv. Udalrika, podružnico škofiško. On piše: »Na planjavi med Vrbskim jezerom in Dravo je bila začetkom le ena sama podružnica, namreč cerkva sv. Urha ali kakor se večkrat tudi imenuje cerkva sv. Martina v Pinji vesi (Albersdorf — Opina ves v listinah). Od l. 1788 je podružnica sv. Mihaela v Škofičah. Cerkev pa je zelo stara in je zidana v romanskem slogu ter ima nekako absido; kraj sam — Albenesdorf — se imenuje o. l. 1150 in je že takrat štel vseh sedem hiš. Tudi oba zvonova sta iz dobe pred XIV. stoletjem (a mogoče, da sta iz prejšnje župne cerkve sem prêmeščena). Služba božja se tukaj obhaja na god sv. Urha (s pridigo) ter na god sv. Martina (s pridigo v nedeljo po Martinovem) in ljudje še vedno praznujejo oba ta godova; tudi v Križevem tednu v terek je bilo in je še sv. opravilo in Otočani hodijo takrat tje (k svoji nekdanji podružnici) v procesiji. Vrhutega se obhaja še praznik sv. Petra.¹ Spadala pa je ta podružnica kakor tudi sedanja župna cerkev sv. Mihaela, postavljena pred l. 1369. v srednjem veku pod benediktinski samostan na Otoku (Maria Wörth) ob Vrbskem jezeru, kateri je ustanovil brizinski škof Abraham l. 972. Otoški me-

¹ Ne obhaja se torej več velikonočni terek niti najdenje križa. Ker pa stoji praznik sv. Urha v antifonariju na čelu in se je zadnji čas tudi našel gotski kip sv. Urha, ni dvoma, da sta obe knjigi bili last omenjene cerkvice. Težavo pa dela praznik sv. Petra, o katerem ljudje nič ne vedo, kedaj bi bil vpeljan. Vrhutega pripadata cerkvi dve sliki — ena, iz poznogotske dobe — je na les narejena in predstavlja sv. Petra in sv. Urha; druga zakriva prvo, je torej poznejša, in je na platno naslikana ter predstavlja sv. Urha in sv. Martina.

nih so oskrbovali v dušnem pastirstvu celo okolico Vrbskega jezera, razven zapadnega dela. L. 1528. pa je samostan nehal in njegova posestva so postala last vitežkega reda sv. Jurija, s sedežem v Milštatu ob istoimenem jezeru. Za dušoskrbje so bili odsihdob nastavljeni posvetni duhovniki na otoku. Ko je l. 1570 papež Pij V. vpeljal novi rimski misale, sta postali naši knjigi nepotrebni (antifonar gotovo že prej: kjer ni bilo samostana, tam tudi ni bilo izvežbanih pevcev) in prišli sta pod obojni podstrešji v Škofičah.« (V Škofiče sta prišli morda šele po l. 1788.) S tem je provenienca obeh knjig z gotovostjo dognana.

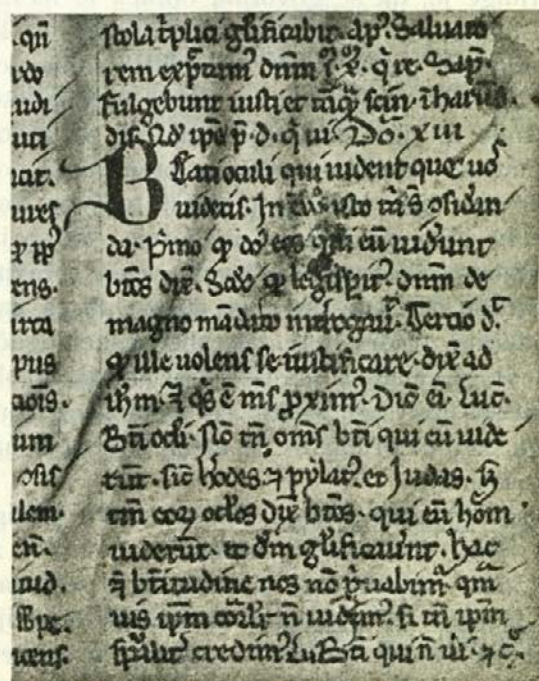
5. Odlomek homiliara.

Lista, v katera je vezan antifonar, se skupaj držita in tvorita eno polo. Ker je na vsaki strani tekst v dveh slopih, je vsega skupaj osem slopov, katere zaznamujem s črkami a—h. Kodeks nedeljskih homilij, iz katerega je iztrgana ta pola — bila je druga pola ali 3. in 4. ter 13. in 14. stran kvaternijona — ni bil paginiran, pač pa se je nahajal ob spodnjem robu (včasih tudi ob strani) pripis, za katero nedeljo se začne tam homilija (n. pr. »do[minica] VI.«). Kodeks je bil prepis nevesčega pisatelja. Zakrivil je namreč več zmot. V stolpcu c citira skr. razodenje (apoc.), v izvirniku pa je bil citiran apostol (ap^c ali pa ap^{us}) Pavel I. Kor. 7, 31.; v istem stolpcu je bila beseda »abundaverit« najbrž skvarjena, da je a izpustil, b pa v h spremenil; večkrat citira splošne reke kot Gen(esis), kar pa je zamenjal s Sen(tentia), slednjič citira »tulimus« mesto intulimus (I. Tim. 6, 7), ker je prezrl i z okrajšavo. Pisatelj izvirnikov pa je bil jako več v svetem pismu. Najbrž je že rabil konkordanco, katero je spisal Hugon a S. Caro († 1263). Nekateri citati se ločijo od današnjega teksta. Piše namreč: In manus meas depixi te (Is. 49, 16.) mesto descripsi te. V grščini ima γράφω oba pomena. Job. 23, 15. tako le citira (g): A facie eius bona perturbatione perturbatus eum et considerans eum pro peccatis nostris crucifixum sollicitor; I. Petr. 3, 18: Christus passus est iustus pro iniustis, enkrat celo iz spomina »Modo reddo tibi animam meam« (b; cf. I. Petr. 4, 19).

Homiliar je zanimiv, ker je služil slovenskim duhovnikom pri nedeljskih pridigah. Najprej je treba opozoriti, kako so evangeliji na nedelje razdeljeni. Pisatelj razpravlja za šesto pobinkošno nedeljo tisti evangelij, ki se v rimskem misalu čita na peto nedeljo, ravno tako ima za 13. nedeljo evangelij rimske 12. — torej je za eden evangelij za rimskim štetjem zadi, to pa zato, ker se je v galikanski cerkvi čital prvo pobinkošno nedeljo evangelij o bogatinu in Lazarju in šele drugo nedeljo je prišel na vrsto rimski red pobinkoštnih evangeljskih odlom-

kov, četudi nekoliko pomešanih med seboj. Tako razvrstuje evangelije Durand, tako tudi štajerski opat Gotfrid v Admontu¹ († 1165); vrhutega je naš pisatelj na četrto (rimsko) nedeljo po binkošnih čital najbrž ves evangelij, ker odlomek, ki dandanes služi kot evangelij, razlaga šele v tretjem (edino ohranjenem) delu svojega govora.

Da spoznamo način pridigovanja, postavimo semkaj začetek homilije za 13. (galikansko) nedeljo (prim. sl. 3. v naravni velikosti). Glasi se:



Slika 3.

tudine nos non privabimur, quamvis ipsum corporaliter non viderimus, si tamen ipsum spiritualiter credimus. (Luc.)² »Beati, qui non viderunt et crediderunt«. Debemus autem Christum intueri oculis cordis propter quatuor, sive ut a peccatis convertamur, ut timorem sanctum concipiamus, ut ad poenitentiam animemur, ut a peccato facilius retrahamur. De primo. Ezechiel: Fili hominis, id est praedicator, ostende filiis templum id est Christum, vulneribus vulneratum pro pec-

Beati oculi, qui vident, quae vos videtis. In evangelio isto tria sunt consideranda. Primo quod dominus eos, qui eum viderunt, beatos dixit. Secundo quod legisperitus Dominum de magno mandato interrogavit. Tertio dicit, quod ille — volens se iustificare — dixit ad Iesum: »Et quis est meus proximus?« Dicit ei: (Luc.) »Beati oculi«. Non tamen omnes beati, qui eum viderunt, sicut Herodes et Pilatus et Iudas, sed tantum eorum oculos dixit beatos, qui cum hominem viderunt et Dominum glorificaverunt. Hac etiam beati-

¹ Migne, S. L. CLXXIV col. 564 seq.

² Pravzaprav je citat iz Jan. 20, 29.

catis nostris, ut ab iniquitatibus suis concitantur.¹ De secundo Is. 26, 18.² Job. 23, 15. De tertio. I. Petr. 2, 21. Hebr. 12, 3. Bernardus. De quarto. Ps. 10, 5.

Secundo quod legisperitus Dominum de magno mandato interrogavit, cum ait: »Magister quid faciendo vitam aeternam possidebo?« Cui ait Dominus, Diliges Dominum Deum tuum etc. Diligendus est ergo Deus, quoniam ipse prior dilexit nos scilicet (1) honorifice creando, (2) naturam nostram assumpsendo, (3) sapienter culpam vitando, (4) memoriter cicatrices vulnerum retinendo. De primo...

Značilno za ta način pridige je, da se govornik obrača le na razum, malokdaj pa na srce. Imponirajo nam sholastične particije, ki se le včasih utemeljujejo, navadno se pa brez vse utemeljitve podajajo, pač pa se dokaže vsak del particije s citati iz sv. pisma.³ Citati se navadno s par besedami pojasnijo in sicer ali se glosirajo ali pa z novimi particijami osvetlijo. Citati se rabijo v različnih prenešenih pomenih. To je način sholastične pridige, tako je pridigal tudi sv. Tomaž Akvinski. Take pridige so jako pregnantne in kažejo, da so iz dobe visoke intelektualne kulture. Skoro vsak stavek se da spraviti v shema, ki izgleda, kakor narobe narisana drevesna krona ali pa kakor — Nilov delta. Pri modernih pridigah je tak shema nemogoč. Particije igrajo v njih majhno vlogo, manjka jim tudi preciznosti. Sploh bi bilo zanimivo opazovati in študirati zgodovino cerkvenega govornišva pod vidikom notranjega ustroja pridig in ne samo z ozirom na zunanjo zgodovino slavnih govornikov.

Kako se je imenoval pisatelj naših pridig? Po ustrojstvu pridig je živel v dobi sholastike in citira dvakrat sv. Bernarda († 1153), z druge strani pa je bil naš kodeks spisan vsaj koncem XIV. stoletja. Za dobo 1200—1375 našteje Hurter⁴ 27 pisateljev nedeljskih homilij, govorov in postil. Izmed njih pa pridejo le tisti v poštev, ki so nedelje šteli po galikanskem načinu. Vrhutega si lahko mislimo, da so menihi opisani kodeks šele začeli trgati, ko ga niso več rabili, ker so imeli drugega — tiskanega. Govori našega pisatelja bi bili torej morali iziti tiskom pred l. 1529, ko je bil otoški samostan zatrt. Ko bi bil zadnji argument večje verjetnosti, potem bi se dalo sklepati na Hugona a S. Caro († 1263). A poročevalec nima izmed zgoraj

¹ Ez. 43, 10. Tu autem, fili hominis, ostende domui Israel templum, et confundentur ab iniquitatibus suis...

² Podam samo mesta, toliko da se vidi ustroj cele pridige.

³ Pridiga, katere odlomek smo zgoraj podali, je v $\frac{2}{3}$ ohranjena in ima 6 particij ter 20 citatov, $\frac{2}{3}$ pridige za šesto nedeljo pa ima 9 particij in 17 citatov; glava shemata je tukaj beseda »iustitia«, in iz te besede se jako lepo osnuje na podlagi evangelijske besede. — ⁴ Hurter, Nomenclator liter. theol. cath. II. 1906.

omenjenih 27 pisateljev drugega na razpolago ko sv. Tomaža Akvinčana. Na vsak način je bil pisatelj odličen poznavalec sv. pisma in trezno misleč mož.

6. Rezultati.

1. Škofiški zakramentar in antifonar sta sama na sebi zanimiva kot ostanka davno pretekle dobe; posebno veljavo še imata za koroške Slovence in sicer tem večjo, čim manj se je med njimi ohranilo starih liturgičnih knjig. Predočujeta nam tudi ekscerpirane liturgiške knjige, ki so se rabile pri podružnicah.

2. Otoški benediktinci so rabili gregorijanski zakramentar z galikanskimi primesmi (n. pr. *Habete vinculum pacis . . .*); nedeljske evangelije so razvrščali po galikanskem načinu.¹

3. V tekstih vlada velikanska zmešnjava, naneseni so iz vseh vetrov skupaj. Tekst gregorijanskega zakramentarija se je tekom stoletij izpridil in je menda sprejel starejše, galikanske dele, deloma pa nove. Med sekvencami se nahajajo najstarejše in (z ozirom na naš zakramentarij) najnovejše, celo take, ki jih ni v drugih misalih. Pisalo se je že o tem, da gospoduje v XV. stoletju subjektivizem v bogoslovnih in modroslovnih vedah, v političnem in socialnem življenju, da je pa tudi liturgičnim tekstom vtisnil svoj neizbrisljivi znak — temu je priča škofiški zakramentar.

A. Stegenšek.

Vera in narodnost.

Velika je moč idej v človeškem življenju. Ideje, ki niso zgolj produkt teoretičnega razmišljanja, temveč so tudi vsled svoje za človeka odločilne, važne ali vsaj koristne vsebine praktično uporabne, imajo veliko vabljalnost in mogočen vpliv ter kažejo ne samo posameznikom, ampak tudi narodom in celemu človeštvu pot v življenju in delovanju.

Človek, ki nima idealov, narod, ki nima visokih ciljev, živi samo materijelno življenje, otopljen in mrtev za vse, kar je višjega in traj-

¹ Homiliar tega ne dokazuje, ker je tuj pisatelj. Pač pa se da sklepati iz drobnih znakov ob spodnjem robu, kjer so zaznamenovani začetki homilij po nedeljah. Te znake je pripisal tisti, ki je knjigo rabil in ne prvotni prepisovalec. Galikanska razvrstitev je bila tudi v Admontu v rabi.

nega. Če se naj torej povzdigne kak poedinec ali celi narod, se mu mora sugerirati in v njegovega duha vcepiti kaka visoka misel, vneti se mora njegova volja za kak vzvišen smoter, za katerim bo potem težil celi človek z vsemi svojimi močmi.

Med takimi visokimi in blagodejnimi idejami zavzema prvo mesto verska ideja. Stara je toliko, kolikor je staro človeštvo, in bila je vsikdar pri vseh človeških plemenih temelj vseh poglobitvinih uredb osebnega in javnega življenja. Ko je krščanstvo posijalo v njo s svojo božjo lučjo, razpršilo je in razgnalo iz nje vse, kar je bilo v njej krivega ali lažnjivega ali grdega, in od takrat se na obzorju vsega človeštva sveti kot krščanska ideja, kot zvezda omike, napredka in blaginje, kot zvezda vodnica, ki vodi posameznike, kakor tudi narode, če se ji le ne upirajo, k pravemu spoznanju in dejanju in k pristni sreči, duševni in telesni, časni in večni. Tisti, ki črtijo luč, so se sicer neprestano trudili in se še venomer trudijo, da bi zatemnili njeno blestečo svetlobo ter bi krščansko idejo spravili iz sveta. Toda zaman so njih napor. Tako zatrdno bo krščanska ideja vedno ostala, kakor vedno ostane tisti, ki je njen početnik, večni Bog.

Veleznamenita je tudi socijalna ideja, ki vsebuje pravo in pravično ureditev družabnih razmer v človeški družbi, odnosa posameznika do posameznika, odnosa poedinca do družbe in nasprotno. Dokler vlada v državah tako velikanska ekonomična neenakost, dokler ima nenasiten kapital neomejeno prostost in oblast, da sme delavske moči brezsrčno izrabljati, kakor da bi delavec bil stroj in ne človek, ter sploh nižje sloje v brezvestni konkurenci prekanjati in odirati in s prejetim dobičkom polniti svoje žepe, ki niso nikdar dosti polni, skratka, dokler ne bo v državah zavladala socijalna pravičnost, dotlej ta ideja ne bo izgubila svoje vabeče in mameče sile. Do tja pa še je dolga in težka pot.

Med ideje, ki globoko segajo v moderno življenje ter močno vplivajo na razvoj politiških razmer, spada tudi narodnostna ideja. Ni nova. Bila je že v starem in srednjem veku, s posebno močjo pa se je pojavila še le v 19. stoletju. Liberalizem se je tudi nje polotil ter jo izrablja v svoje Bogu in cerkvi sovražne namene. Zvest svoji poglobitvini težnji, izpodriniti vero iz javnosti in vpliv cerkve potisniti v ozadje, trdi in uči — in v tem je v najnovejšem času tudi na Štajerskem dobil mlade in vnete zagovornike —, da vera nima z narodnostjo nič opraviti, celo da je cerkev narodnosti sovražna.

Zato menimo, da ne bo odveč, če o tej važni točki, ki so jo razmere v naši javnosti zopet spravile na dnevni red, izpregovorimo nekaj besed.

I.

Narod in narodnost.

Celo človeštvo, razširjeno po vsem svetu, tvori, kakor uči človeko- in narodoslovje, eno vrsto (species: homo sapiens), kar spričuje resničnost svetopisemskega poročila, da izhaja celo človeštvo od enega človeka, ozir. od ene praobitelji.

Ni pa med človeštvom tako vsestranske sličnosti, da bi ne bilo nobenih razločkov, temveč že iz najstarejših historiških virov vemo in doznamo tudi iz izkustva, da se med človeštvom nahaja dokaj strogo označenih razlik, ki se podedujejo od roda do roda. Na temelju teh razlik, ki so pred vsem izražene v vidnem kotu, tvorbi lobanje, barvi v licu, barvi in obliki las, se navadno navaja 5 poglavitnih človeških plemen: Kavkaško (Indogermani ali Arijci nad 800 milijonov, Semiti okoli 30 mil., Kamiti v severni Afriki 20 mil.), mongolsko (finsko-ugrijska ljudstva, h katerim pripadajo tudi Mažari, s 14 mil., razni mongolski narodi s Kitajci in Japonci nad 500 mil.), malajsko (na otokih Java, Sumatra, Borneo in Celebes, na poluotoku Malaka itd., okoli 25 mil.), etijopsko (zamorci okoli 90 mil., Bantu-ljudstva, Papuanci, Avstralci . . .) in ameriško prapleme (8—10 mil.).

Opazujemo tudi v istem plemenu več raznih oblik, premen in razlik; zapažamo skupine ljudi, ki sicer imajo vkup z drugimi bistvene plemenske znake, vendar se od njih razlikujejo kakor po zunanji obliki, tako še posebno po gotovih skupnih lastnostih in osobito po istem jeziku. Skupino takih ljudi imenujemo narod.

Narod se je naravno razvil iz obitelji.¹ Potemtakem veže člane istega naroda krvna vez, po njih žilah se pretaka sorodna kri. Ajpada se je tekom stoletij vsled zakonske zveze s člani drugih narodov prvotna pristnost te vezi že davno izgubila ter je prišlo v njo dosti primesi tuje krvi. Najčistejše se je menda ohranila pri Judih zbog njihove velike plemenske ekskluzivnosti.

Ker sta v človeku duša in telo v tesni zvezi med seboj in ker čutnost zelo vpliva na duševnost, ne smemo se čuditi, da stariši otrokom ne dajo samo krvi in telesa, marveč da otroci od starišev poded-

¹ Na ta genetični moment nas že opozarja beseda narod, ki se izvaja iz glagola roditi, kakor latinska beseda natio iz nasci ali gens iz gignere. Ljudstvo pomeni vobče natio ali gens in posebej populus t. j. politično združen narod. Cicero (Rep. I, 25) pravi o tem pojmu: »Est »populus« non omnis hominum coetus quoquo modo congregatus, sed coetus multitudinis iuris consensu et utilitatis communione sociatus.«

Primeri Dr. Wenzel Frind, Das sprachliche und sprachlich — nationale Recht in polyglotten Staaten und Ländern mit besonderer Rücksichtnahme auf Oesterreich und Böhmen vom sittlichem Standpunkte aus beleuchtet. Wien. Manz. 1899, str. 7.

dujejo večkrat tudi temperament, gotova nagnjenja, gotove sposobnosti. Tako tudi zapazimo pri narodu v celoti gotove narodne sposobnosti, narodne dispozicije, narodna svojstva, iz katerih so se razvili razni narodni običaji.

Poglavitno narodno svojstvo pa je narodni jezik. Po jeziku je narod to, kar je; vzemi mu jezik, in izginil je narod. To je veliki pomen jezika v obrambo narodne individualnosti. V jeziku se zrcali narodova duša, iz njega spoznamo narodov temperament, njegove zmožnosti, njegove posebnosti. Jezik torej določuje in označuje narod.

Dandanašnji se kakih 1000 jezikov in poglavitnih narečij govori na zemlji. Odkod ta različnost? Jezik je iznajdba človekova, Bog mu je za to dal samo sposobnost. Izpočetka je celo človeštvo tvorilo eno veliko duhovno enoto ter je govorilo samo en jezik. Ko pa se je krajevno vedno bolj razprostiralo ter je vsled pešanja prvotne vere prave pojme o Bogu in življenju jelo zamenjavati z drugačnimi in krivimi, se je tudi — saj je beseda čuten izraz pojma — govorica začela difrencirati. To je naravni vzrok različnosti jezikov.

Posegla pa je tudi bila vmes nadnaravna moč in nadsvetovna sila. Sv. pismo nam namreč poroča, da se je človeštvo v svoji nadutosti in ošabnosti bilo povzdignilo proti Bogu, mu odpovedalo pokorščino ter je hotelo v dokaz svoje neodvisnosti sezidati stolp, ki bi naj segal do nebes. Toda Vsemogočni jim je preprečil blasfemične nakane. Zmedel jim je namreč govorico ter jih tako razkropil na vse strani. Iz tega pa ne smemo sklepati, da je različnost jezikov in torej tudi narodnost zlo. Izhaja sicer iz greha, ker je napuh Bogu bil povod, da je ljudem zmedel skupno govorico. Toda Bog je imel, če se smemo tako izraziti, pri tem dober namen: preprečiti je hotel vseobčno moralno zlo, splošni verski in nravni propad cele takratne človeške družbe. In tako je različnost jezikov ostala mogočen jez proti vseobčni pokvarjenosti in krepko bodrilo k tekmovanju med narodi in vsled tega neusahljiv vir človeškega napredka.

Kakor je razvidno iz dosedanje razlage, je trojna vez, ki druží člane enega naroda: skupnost rodu ali telesno izhajanje od istih pradedov, iste lastnosti in običaji, po katerih se kaže duševno življenje, in pred vsem isti jezik. In če zberemo te tri znake ter jih potom abstrakcije združimo v en splošen pojem, dobimo idejo narodnosti.

Narodnost torej pomenja tisti duševno-telesni značaj, ki je kakemu narodu lasten po rodu in vsled zgodovinskega razvoja ter ta narod loči od vseh drugih.¹

¹ V. Cathrein S. I. Staatslexikon, herausgegeben im Auftrage der Görresgesellschaft zur Pflege der Wissenschaft im kathol. Deutschland durch Dr. Adolf Bruder. III. zvezek, članek »Nation, Nationalitätsprincip«, str. 1410.

Noben človek ni drugemu povse podoben, temveč se od vseh drugih v marsičem razlikuje, bodisi glede na velikost, obliko lica in celo zunanjo postavo, bodisi glede na duševne in telesne sposobnosti, bodisi glede na delovanje in нравno življenje. Če zberemo vse te značilne lastnosti ter jih združimo, dobimo to, kar imenujemo individualnost. Pa tudi med človeškimi plemeni in narodi nahajamo individualnosti. Opazujemo gotove znake, ki so ali izključno lastni temu narodu ali vsaj bolj nego drugemu in po katerih se razlikuje od drugih. Obsežek teh znakov se imenuje narodnost, in celoto vseh tistih, ki so nositelji teh znakov, poedinci in posebno obitelji, imenujemo narod.

Naroda ne smemo zamenjati z državo. Ni vsak narod politično tako daleč razvit in samostojen, da bi tvoril lastno državo; in nasprotno ni vsaka država tako enotno sestavljena, da bi vsebovala samo en narod. Ideal je seveda, kakor je že naglašal sv. Tomaž Akv. v svojem komentarju k Aristotelu, en narod v eni državi, »ker skupna narodnost vsled enakosti običajev in нравnosti jako pospešuje prijateljsko združitev med državljani.«¹ Ta ideal pa se redkokdaj doseže; najbolj se mu menda približuje Portugalsko. Drugod pa vidimo, da več narodnosti, ki so vsaj postavno enakopravne, tvarja eno državo (Avstrija), ali da ima med temi v eno celoto združenimi narodnostmi ena prvenstvo, druge pa manj ali celo malo pravic (Vel. Britanija), ali pa se dogaja, da je en narod razdeljen v več držav, kakor je bilo nekdanj v Italiji in je še sedaj deloma v Nemčiji. Tudi ta nesreča je zadela mnogoteri narod, kakor n. pr. poljski, da je izgubil svojo neodvisnost ter je razkosen in podjarmljen raznim državam. Pri tvorbi držav so torej bili merodajni ne samo narodni nagibi, ampak tudi drugi motivi: krajevne razmere, kupčijske vezi, oziri na število, težnja medsebojne obrambe in drugi zgodovinski činitelji.

To vse mora vpoštevati državnik, ki mu je poverjena oblast v narodno-meševitih državah; nikdar ne sme pozabiti, da vse neopravičene centralizujoče nakane izzivajo vsikdar velik in vztrajen odpor pri prizadetih narodnostih.

II.

Narodnost in sv. pismo.

Ali naj ljubimo svoj narod? Ali si naj obranimo in ohranimo narodnost? Na ti dve vprašanji odgovarjamo brez pomisleka in pridržka: Da.

¹ In Polit. III, lect. 2. Primeri Cathrein l. c. pg. 1142.

Primeri tudi Rimski Katolik I. tečaj str. 60., IV. tečaj str. 28, VII. tečaj str. 37 sl.

Božji zakon nam vелеva ljubezen do bližnjega. In koga izmed bližnjikov naj človek bolj ljubi nego očeta in mater? Popolnoma naravno je ter pristojno, da svojim sorodnikom skazujemo prej in večjo ljubezen nego tistim, ki z nami niso v krvni zvezi. In kdo bi komu zameril, da je prijateljem in znancem bolj naklonjen ko takim ljudem, ki so mu več ali manj tuji?

Tudi hvaležnost nas veže na naš narod. Od njega smo prejeli nebroj duševnih in gmotnih dobrot, med njim smo se razvili po duhu in telesu, od njega smo dobili materni jezik in razne običaje, on je vtisnil naši individualnosti poseben pečat. Tudi verske dobrote imamo v nekem oziru od njega. O teh pravi dr. Mahnič: »Dasiravno so te dobrote čeznaravne, se vendar raji sprejmejo, ako jih otroku in ljudstvu podajemo v materini besedi, kajti tako jih sprejme kot darove narodove in si jih globokejše vcepi v srce. Ako je narod v obče sè srcem vdan veri, je tudi posamezniku lahko in naravno, da nevstrašeno izpoveda to vero; v resnično katoliški deželi se ne more nego le katoliško misliti in čutiti; a kako težko je to mej narodom, ki se je v večini katoliški cerkvi odtujil».¹

Celo primerno je torej in naravno in hkrati dolžnost, da lastni narod bolj ljubimo nego tuje.²

Kdo ne bi ljubil tistega jezika, ki ga je ž njim govorila ljubljena mati, katerega zvoki so prvi zveneli v njegovo uho, se mu prvi vtisnili v spomin, v katerem je prejel prvi poduk o Bogu in svetu, v katerem je izgovarjal prve molitvice? Zares trdo je tisto srce, v katerem čustvo za materni jezik nima prostora. Ni plemenita tista duša, ki nima ljubezni ne smisla za tisto deželo in zemljo, ki je bila domovina njegovih prednikov in ki so jo njegovi pradedje močili s svojim potom in svojo krvjo.

Kako lepe vzglede domovinske ljubezni nam podaja sv. pismo! Kdo ne bi občudoval Judite in Estere, ki sta tvegali življenje za narod in dom, in makabejske bojevnike, ki so posest in udobnost in življenje

¹ Rimski Katolik, VII. tečaj, 1896, str. 42.

² Korelat te dolžnosti je pravica, ki jo ima vsak posamezni narod do obstanka in materni jezik do javnega pripoznanja in pospeševanja. V Avstriji je ena kopravnost vseh narodnosti ustavno zajamčena v slovečem XIX. členu temeljnih državnih zakonov, ki se tako glasi: »Vsi narodi v državi so enakopravni in vsak narod ima nedotakljivo pravo do varstva in gojitve svoje narodnosti in svojega jezika.«

»Enakopravnost vseh deželnoobičnih jezikov v šoli, v uradu in v javnem življenju se od države priznava.«

»V deželah, kjer prebiva več narodov, naj so javna učilišča tako urejena, da dobi brez siljenja, da se nauči drugega deželnega jezika, vsak teh narodov potrebna sredstva k izobraževanju v lastnem jeziku.«

žrtvovali za slobodo domovine in naroda svojega? Visoko v čislih je povsod, kjerkoli je znano, ime plemenitega preroka Jeremije, ki je na jeruzalemskih razvalinah bridko plakal nad žalostno usodo sv. mesta in judovskega ljudstva. Kje je pekoča žalost in ginljiva tožba po izgubljeni domovini in razdrtem domačem svetišču našla iskrenejši izraz, nego nam zveni v uho in srcè iz slovečega 137. psalma: »Ob rekah babilonskih, ondi smo sedeli ter smo jokali, ker smo se spominjali Sijona. Na vrbe, ki so tamkaj, smo obesili svoje harfe. Tisti, ki so nas kot jetnike odpeljali, so zahtevali pesmi od nas: zapojte nam hvalnico iz sijonskih pesmi. Kako naj pojemo Gospodovo pesem v tuji deželi? Če tebe pozabim, Jeruzalem, naj se pozabi moja desnica! Moj jezik se naj prime neba, če se ne spomnim tebe, če Jeruzalema ne povzdignem ko prvo svoje radosti!«

Najlepši in najpopolnejši vzgled domo- in rodoljubja, kakor sploh vseh čednosti je naš božji Zveličar; odrešil je kakor vse ljudi in vse človeške odnošaje, tako tudi narodnost, ker je z besedo in dejanjem pokazal, kako se naj ljubi narodnost ter se služi narodu. Ni se posluževal kakega svetovnega jezika, grškega ali latinskega, ko je razodeval svoj vekotrajn nauk, ki je merodajen za vse ljudi in vse narode, temveč rabil je tisti krajevno omejeni in malo razviti jezik, ki ga je govorilo priprosto ljudstvo v Palestini. Doma je bil v Nazaretu enem izmed najmanj spoštovanih krajev — ali more kaj dobrega priti iz Nazareta? — v celi deželi; in vendar je tukaj bival 30 let, in ko je, začel javno delovanje, je učil v svojem domačem mestu, dokler ga niso domačini zavrnilo ter so se s silo obrnili od njega.

Božji in zveličavni svoj nauk je oznanjeval svojemu narodu, njemu je skazoval neštete duševne in telesne dobrote, med njim in za njega je delal čudeže. Ko se mu je nekoč približala neka Kananejka ter ga je prosila: »Usmili se me, Gospod, Davidov Sin: moja hči veliko trpi od hudobnega duha«, ji ni odgovoril. In pristopili so učenci in so ga prosili, govoreč: »Odpusti jo, ker kriči za nami.« Odgovoril pa jim je: »Nisem poslan kakor k ovcam, ki so se izgubile iz Izraelove hiše.« In prišla je in ga molila in rekla: »Gospod, pomagaj mi.« Odgovoril ji je: »Ni dobro, kruh vzeti otrokom ter ga dati psom.«¹ Ta na videz ostra in rezka beseda nam kaže vso ljubezen in vso skrb, ki jo je gojil naš Gospod pred vsem do svojega naroda. Ljubil je tudi svoj nehvaležni narod. Kako milo se stori človeku, če bere, kar pripoveduje sv. evangelist Lukež o našem Odrešeniku: »In ko je prišel bližje in je videl mesto, se je razjokal nad njim in je rekel: Ko bi vendar tudi ti spoznalo, in sicer ta svoj dan, kar je tebi v mir; toda skrito je pred

¹ Mat. 15, 22—26.

tvojimi očmi.«¹ K temu je pripomnil dr. Mahnič — ta krščansko-značajni in vendar tako hudo ter krivično sumničeni mož — prelepe besede: »Mi nismo narodni prenapetneži, vendar premišljeva je ta ginljivi dogodek ne moremo nego vneti se v ljubezni do domovine in nje slave — vnema nas Jezus Kristus, Ne bojmo se tedaj, češ, nismo pravkristjani, ako se nam zasolzi oko ljubezni do domovine, ako se ogrevamo za materin jezik, za narod in njega pravice, za slavo in srečo njegovo — s tem šele se skazemo prave učence Kristusove!«²

Gospodov apostol sv. Pavel, ki je bil kot Savel fanatičen farizej in pretiran nacijonalist, kot Pavel ni padel, kakor se po spreobrnjenju večkrat dogaja, v nasprotni ekstrem. Bil si je sicer svest, da ga je Bog poklical za apostola celega sveta in vseh ljudi in vseh narodov, ter je zvest svojemu poklicu hodil širom sveta in oznanjeval pogan-skim narodom Kristusovo resnico in milost. Prvi je proglasil neustrašeno, določno in mogočno načelo narodne enakopravnosti: »Ni je razlike med Židom in Grkom; zakaj isti je Gospod vseh, bogat za vse, ki ga kličejo.«³ In še bolj izrazito ponavlja to načelo v svojem pismu do Galačanov: »Ni Žid ne Grk, ni hlapec ne sloboden, ni moški ne ženska; zakaj vi vsi ste eno v Jezusu Kristusu.«⁴ In vendar je ta veliki apostol bil globoko vdan svojemu narodu, ponašal se je z njegovimi od Boga mu milostljivo naklonjenimi prednostmi ter ga je iskreno ljubil. Kakšen narodni zanos in kakšna ljubezen zveni iz njegovih besed, ki jih je pisal Rimljanom: »Želel sem sam biti preklet od Kristusa za svoje brate, ki so mi sorodni po mesu, ki so Izraelci, katerih je posinovstvo in slava in zaveza in zakonodajstvo in bogoslužje in obljube, katerih so očetje, in od katerih je Kristus po mesu, ki je Bog nad vse blagoslovljen na veke.«⁵ Kamorkoli je prišel na svojih apostolskih potovanjih, najprej je krenil k Judom. Toda žal, obrnili so se od njega ter ga zavrgli. On pa je goreče molil za njihov blagor. »Bratje, mojega srca želja in moja molitev k Bogu je za nje (Jude), da se zveličajo.«⁶

Kako sijajen vzgled pravega in požrtvovalnega rodoljubja!

Vzor najlepšega rodoljubja in najčistejše domovinske ljubezni, ki ga je za vse čase ustvaril sam božji Sin in po njegovem vzgledu njegov veliki apostol, je učil in bodril prve kristjane, da so ljubili svojo domovino. Sicer so pred vsem hrepeneli in vzdihovali po tistem kraljestvu, ki po Zveličarjevih besedah ni od tega sveta,⁷ pri tem pa niso pozabili svoje zemeljske domovine! Domovina jih je črtela, oni pa so jo enačili z lastnimi stariši.⁸ Domovina jih je izdajala najokrutnejšim

¹ Luk. 1941, -42. — ² Rimski Katolik VII. tečaj, str. 45. — ³ Rim 10, 12.

⁴ Gal. 3, 28. — ⁵ Rim. 9, 3-5. — ⁶ Rim. 10, 1. — ⁷ Jan. 18, 36.

⁸ Augustin., De libero arbit. 1, 15. 32.

sovražnikom, oni pa so izdajstvo domovine smatrali kot obsežek vseh zločinov.¹ Domovina jih je trpinčila in morila, oni pa so tistim, ki so si zbrali zaslug za domovino, obljubljali posebno plačilo v nebesih.² Kako plemenita in vztrajna ljubezen, ki daruje in žrtvuje sama sebe! To veliko ljubezen do doma in lastnih rojakov, ki je že navdajala prve kristjane, je treba naglašati posebno dandanašnji, ko se nasprotniki predrzujejo očitati zavednim kristjanom, da so brezdomovinci. Zgodovina nam pričuje, da so globo verski značaji bili vselej tudi vneti in plemeniti domo- in rodoljubi. Opozarjam samo na tri imena, ki se svetijo v zgodovini Slovencev z neumrljivim bleskom: Vodnik, Slomšek, Simon Gregorčič.

Hkrati pa se tudi, kakor je to z nebrojnimi vzgledi dokazano, le premnogokrat dogaja, da se taki ljudje, ki so se izneverili krščanskemu mišljenju, obenem kaj radi tudi izneverijo narodnim idealom. Klasičen vzgled v tem pogledu so tako zvani klasiki nemške literature. Največji nemški pesnik Goethe ni imel srca za svoj teptani narod, nič ljubezni do svoje domovine, ki je takrat bila najbolj ponižana. On, ki pred krščanskim Bogom ni hotel ukloniti ponosne glave, je pripogibal svoje telo ter klečeplazil pred zatiralcem človeške in ljudske slobode, pred velikim despotom Napoleonom. Po najhujšem udarcu, ki je zadel njegovo domovino, po nesrečni bitki pri Jeni, ni imel plemenitejšega dela, nego da je z Jean Paulom študiral kustoslovje, češ da je dovolj tvarine, ker so vsa polja polna obledelih kosti v boju za domovino padlih braniteljev.

Herder je ironično izjavil, da je z dopuščanjem govoreč in žali bog Nemeč. Lessing je smatral državo, kakor tudi razodeto vero v najboljšem slučaju za potrebno zlo. Svojemu bratu piše: »Za čast svoje ljube domovine nečem nikdar zastaviti peresa, če tudi bi bila za vedno in edino odvisna od mojega peresa.« »Sploh pa nimam,« tako se je izrazil pri drugi priliki, »o ljubezni do domovine pravega pojma, in k večjemu se mi zdi herojična slabost, brez katere sem prav rad.«³

Razume se, da za poeti niso smeli zaostati filozofi. Znani nemški panteistični filozof Hegel je dva dni pred bojem pri Jeni videl Napoleona. Bil je od njega tako očaran, da ga je slavil v največjih superlativih kot »svetovno dušo,« ki se je poosebila in pojavila v tem čudovitem poedincu, ki sedaj sedeč tukaj na konju, sega po celem svetu, hoteč mu zavladati. Želi srečo francoski armadi. Tudi ko je že njegova domovina oslobojena, se ne more sprijazniti ž njo.⁴

¹ Augustin., C. Academ. 3, 16. 36.

² Nectarius, Ad Augustin, ep. 103, 2. Vide Fr. [Albert Maria Weiß, O. Pr. Apologie des Christentums I. B. pg. 517.

³ Weiß, l. c. pg. 535. Primeri tudi str. 531, sl. ⁴ Weiß, l. c. pg. 536.

Kar se dostaje nepatrijotičnega čustva, ga nadkriljuje samo še Schopenhauer, ki se je osmelil izjaviti, da se sramuje, da pripada nemškemu zavoljo preobilne neumnosti zaničevanemu ljudstvu.¹

III.

Narodnost in katoliška cerkev.

Včlovečeni Sin božji sicer ni ostavil sv. dežele niti ni oznanjeval svojega božjega nauka drugim narodom, marveč samo svojemu, toda svojim apostolom in njihovim naslednikom je zaukazal: »Euntes docete omnes gentes baptizantes eos...« Prišel je odrešit vse ljudi in vse narode in zato je apostole poslal k vsem. Dobro so apostoli razumeli ukaz nebeškega svojega Učenika ter so se razkropili na vse strani: nekateri so ostali v Aziji in so jo prepotovali do skrajnih tedaj znanih mej, drugi so se napotili v Evropo v središča paganske prosvete in omike, zopet drugi so krenili v dežele piramid in v sosedne kraje afriške zemlje. Ni jih vodila in gnala po teh potih posebna naklonjenost do tega ali onega naroda, temveč edinole želja in povelje Zveličarjevo, naj ponesejo blagovest vsem, ki spé v temi in smrti senci. Tako so začeli med narodi graditi in ostvarjati božje kraljestvo, ki bi naj vsa človeška plemena združilo v harmonično enoto in celoto.

Dotlej še sploh kake enote med človeštvom ni bilo. Pojem človeštva je bil neznan; povsod je vse bilo razkosano in raztepeno in vladal je skrajni atomizem. Meje dežele ali države in naroda so hkrati bile meje človeštva in človečnosti, in če je švignil pogled prek državnih in narodnih mejnikov, ni se svetlikala v njem pravičnost, prijaznost, kam-li ljubav, temveč sevala je iz njega ohola prezirljivost, zelena zavist, smrtno sovraštvo, pohlepna sebičnost in nenasitna grabežljivost; v temnem ozadju pa so štrlela kopja, grmadili se škiti, rožljali meči. Narod ni bil narodu brat, enakopraven ud človeške družbe, temveč mednarodno razmerje se je javljalo v sovraštvu, v prepiru, v neprestanih bojih, ali pa je močnejši narod bil despotičen podjarmitelj in tlačitelj, slabši pa brezpraven rob, ukovan v suženjske sponе. Tudi najinteligentnejši narod starega veka, grški, se ni mogel povspeti do plemenitejšega naziranja ali kakega spoštovanja človeških in narodnih pravic; kdor ni bil Grk, je bil barbar, to je bistveno manj vreden človek.

Človečnost takrat ni bila znana in med človeštvom ni bilo edivosti. K tej je nedostajalo družilne vezi, skupnega smotra, ki bi bili za njim težili vsi narodi. Filozofija ni mogla človeštvu podati takega

¹ Kdo se ne bi pri tem spomnil na Tavčarjevo kritiko v avstrijskem parlamentu o našem v neomiki in v praznovanju zaostalem ljudstvu?

smotra in tudi religija ne, ker je bila sama najmanj enotna, stišnjena ne samo v ozke meje nacionalizma, ampak še v ožje pokrajinskega malikovalstva, in potemtakem najpopolnejša podoba razcepljenosti, ki je vladala na svetu.

Ustanovile so se sicer svetovne države, kakor n. pr. država macedonskega kralja Aleksandra Vel. in pozneje še večja rimljanska država, toda bile so samo unije teles, ne pa tudi duhov. Vez jim je bilo železje, v katero so ukovali človeško in ljudsko in narodno slobodo, in lepilo kri, ki je tekla v nešteti bitkah. Trupla so ječala pod udarci in stokala pod suženjskim jarmom, duhovi pa so se z gnevom obračali od svojih zatiralcev, v sovraštvu in obupu so hirali ali pa medleli v letargiji.

Ob določenem času je prišla globoko zaželena in težko pričakovana rešitev in pomoč od tam, od koder je edino mogla priti. Prišel je Sin božji na zemljo v človeški obliki in naravi, odrešil je vse ljudi, vsa človeška plemena in vse narode ter je velel apostolom: »Pojdite in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in sv. Duha; učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal; in glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.«¹

V teh besedah je tudi izražena tista trojna vez, ki veže in združuje ude Kristusovega kraljestva na zemlji: vera, ki jo oznanjujejo apostoli in njihovi nasledniki, krst in drugi zakramenti, Kristusova prisotnost v cerkvi, katero s pomočjo sv. Duha vodi in vlada kot nevidni poglavar in kateri je tudi dal vidnega poglavarja v osebi sv. Petra in njegovega naslednika, rimskega papeža. Te vezi so povse nadnaravne in vsled tega je tudi Gospodovo kraljestvo nadnaravno in božje. »Moje kraljestvo ni od tega sveta...«² S čudovito hitrostjo se je razširjalo krščanstvo po tedaj znanem svetu. Nobena zapreka mu ni mogla zastaviti poti, nobeno preganjanje ga ni moglo zatreti. Tako je sijajno pokazalo, da res ni od tega sveta, temveč je delo božje vsemogočnosti in neskončne ljubezni.

Krščanstvo je začelo ljudem odpirati oči ter razširjati pogled preko ozkih državnih mejnikov do skrajnih mej človeštva. Države bi naj bile sestre med seboj, narod narodu brat, vsi enakopravni deli vesoljnega človeštva, ki ima v svoji celoti isti izvir in isti cilj, namreč Boga v nebesih. Vsak je poklican k temu, da se združi z Bogom, tukaj v milosti, onstran groba pa v gledanju božjega bistva in neizrekljivi blaženosti. K temu konečnemu cilju more vsak priti, če le hoče, in v tem oziru so pred Bogom vsi ljudje in vsi narodi enakopravni. Odtod je bil samo še en korak do enakopravnosti pred svetom in pred zako-

¹ Mat. 28, 19. 20. — ² Jan. 18, 36.

nom. O taki enakopravnosti prej še sploh sluha ni bilo, in sicer tem manj, ker človek kot oseba in posameznik v paganski dobi vobče ni imel nobene pravice. O sužnjih ne maram govoriti, ker so bili popolna in neomejena last svojih gospodarjev; bili so brez varstva vsakega zakona, ker so bili izven zakona, niti za ljudi se niso smatrali in tudi od njih samih bi bilo neumno, če bi se imeli za ljudi, kakor opomni Juvenal: »O demens, ita servus homo est?« Pa tudi med državljansko slobodnimi človek kot oseba ni imel nobene pravice in samostojnosti. Država je bila vir vse pravice, njej se je posameznik moral zahvaliti za eksistenco, ona ga je napravila za osebo, sposobno za pravne razmere, ona mu je dajala vso čast, ki jo je užival kot človek. Zato pa mora posameznik sebe in vse, kar ima, žrtvovati za državo; saj pripada njegova oseba in vse, kar ima v posesti, vkupnosti. Iz tega razloga Plato želi in zahteva, naj se vkupnost žen uvede kot temeljni državni zakon; zakaj otroki iz nerazdružljivih zakonov so bolj lastnina obitelji nego države, in ta jih bo še le takrat vzela v popolno posest, ko bodo raztrgane vse zakonske vezi.¹ Slično pojmujejo državo in razmerje posameznika do nje dandanes socijaldemokratje. Razume se, da v teh razmerah ni mogla uspevati ne človeška ne ljudska ne narodna sloboda

Proti tem človeka ponižujočim in njegovo dostojanstvo zanikujočim načelom je nastopilo krščanstvo. Njegov temeljni nauk za osebno in javno življenje se glasi: vsak človek je sloboden, najsi tudi nosi suženjske spone, človek kot oseba ima gotove pravice, ki jih ne sme teptati nobena človeška oblast, človek je gospod samega sebe in vseh svojih dejanj. Paganska država je takoj spoznala, da je ta nauk naravnost namenjen proti njenemu srcu. Hotela je — in to je najgloblji vzrok velikih preganjanj v rimski državi — njega in njegove razširjevalce in pristaše pokončati. In ko je po tristoletnem boju zmagalo krščanstvo, je že bila večina tedaj znanih narodov z najkrepkejšimi nadnaravnimi in tudi naravnimi vezmi združena v katoliški cerkvi.

Cerkev se ni nikdar istovetila s tem ali onim narodom, nikdar se ni omejila na eno državo, smatrajoč se kot državo v državi, temveč bila si je vsikdar v svesti, da je več nego država ali narod, da je zastopnica celega človeštva, da je srednica med narodi in državami, od Boga postavljena klicavka k enoti in edinosti med človeštvom in k pravi človečnosti. Od nekdanj je bila njena težnja, v zgolj človeškem in političnem redu, ki ga znači časnost in preminljivost, ustvariti analogon vseobčnega božjega kraljestva nekako s primerno oblastjo, opremljeno skupnost vseh krščanskih držav in narodov, nekako krščansko

¹ Primeri Weiß, l. c. I., pg. 513.

univerzalno monarhijo. Že Tertulijan je mislil na njo ter jo pričakoval; piše namreč: »Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.«¹ In sv. Avguštín pravi: »Omnium christianorum una respublica est.«² Ta ideja se je oživotvorila, ko je papež Leon III. na Božič l. 800 Karola Vel. kronal s cesarsko krono ter s tem ustanovil zapadno rimsko cesarstvo. Namen mu je bil, združiti vse krščanske narode v eno celoto, ki sta ji bila vrhovna poglavarja rimski papež in nemški cesar; preprečiti, da bi si krščanske sile nasprotovale ter se tako izgubljale, marveč vse uporabiti za pokristjanjevanje človeške družbe.

Krščanski zakoni so vladali v tem čudovitem organizmu velike krščanske občine; cerkev je bila duša, država pa telo enega krščanstva. Papež je bil Kristusov namestnik v božjih in večnih rečeh, cesar pa v spremenljivem, zemeljskem kraljestvu.³ Celó protestant Gregorovius priznava velike zasluge katoliške cerkve kot svetovne religije: »Ideja enote človeškega rodu, ki so jo med Judi preroki profetiško načrtali, ki so rimski cesarji politično za njo stremili, je bila s principom svetovne religije uresničena.«⁴

Ta veliki stroj vzajemnosti in celokupnosti pa nikakor ni bil slobodi in prospehu posameznikov na kvar. Krščanstvu se je bilo posrečilo partikularizem in individualizem spraviti v soglasje s krščanskim univerzalizmom in z vdanostjo napram skupni krščanski državi in njenemu pravemu blagru. Posamezniki, stanovi, cehi, zadruga, mesta, narodi so z veseljem in vztrajnostjo branili svojo slobodo, svojo samostojnost in svoje upravičene zahteve, in katoliška cerkev jim je pri tem vedno bila zvesta pomočnica.

Narodom, osobito majhnim je katoliška cerkev vedno bila varno in mogočno zavetišče. Stališče katoliške cerkve proti narodnostim je to, da je vsaka narodnost delo božje previdnosti, in po tem načelu je zmiraj z vsemi ravnala. Nikdar ji ni prišlo na um, da bi preganjala kako narodnost drugi na ljubo in v prid, niti se ni toliko spozabila, da bi bila kedaj zganila roko v pomoč takemu krivičnemu zatiranju. Marveč ob takih prilikah je neustrašeno povzdigala svoj glas v obrambo preganjancev in zatirancev.

Kakor so vsi ljudje in narodi enakopravni pred Bogom, tako so tudi pred cerkvijo. K vsem plemenom in narodom je pošiljala označevalce edino zveličavne vere ter jim je prigovarjala in velevala, naj se priučijo narodnemu jeziku in ga pridno gojijo. Zgodovina nam spričuje, kako zvesto so blagovestniki to izpolnjevali. V eni roki so

¹ Tertull., Apolog. 38. — ² S. August., De op. monach. 25, 33.

³ Weiß, l. c. IV. 2, pg. 1097.

⁴ Gregorovius, Geschichte der Stadt Rom III, 332. Glej Weiß l. c. pg. 1096.

držali križ, v drugi pa pisalo, s katerim so ponajvečkrat zapisali prvi alfabet v narodnem jeziku, spisali prve knjige. Kot vzgled opozarjam samo na sv. Cirila in Metoda in njun velikanski pomen za vse Siovine, ne samo kar se dostaje prave vere, ampak tudi prave omike in narodnega slovstva. Od rimske stolice pooblaščen misijonarji in škofje kakor n. pr. sv. Bonifacij na Nemškem, so po krajih, kjer so razširili krščanstvo, ustanovili katoliško hierarhijo in zasnovali najprej cerkveno organizacijo in po njej so v narodu, ki o kakšnem skupnem organizmu še ni imel pravega pojma, pripravili pot narodni in politični organizaciji.

Cerkev ni nastopala s tisto šablono, ki povsod in vse enači in enoliči, temveč upoštevala je lastnosti posamnih narodov, priljučila se njihovim posebnostim, sprejela njihove dobre običaje, sploh ohranila in spopolnila vse, kar je našla lepega in blagega v narodu. Nikjer se narodnosti niso prostejše razvijale in prostejše ohranile, kakor pod vplivom in varstvom katoliške cerkve. Učila je svoje otroke, ljubiti ne samo Boga, ampak tudi sebe, bližnjika, svoj narod, svojo domovino. Zato so na polju, ki ga je ona gojila, rastle in zorele najlepše cvetke domo- in rodoljubnih čednosti. Opozarjam na sv. Ambrozija in njegove velike napore za rešitev in pomiritev domovine, na velikega papeža Leona I., ki se je ne meneč za lastno življenje Hunom in Vandalom postavil nasproti, da bi domovinsko zemljo rešil najhujšega pustošenja, na slavnega frančiškana Kapistrana in kapucina Marco d' Aviano, ki sta med največjimi težavami in z najplemenitejšim pogumom krščansko vojno v obrambo cerkve in krščanske domovine peljala v boj zoper Turke; na sv. Genovefo, Elisabeto Portugalsko, Katarino Sijensko in na junaško devico orleansko . . .

Naj še omenim o razmerju posameznika do skupnosti, do domovine, do naroda, do države besede najslavnejšega bogoslovca katol. cerkve sv. Tomaža Akvinca, ki uči: »Bonitas cuiuslibet partis consideratur in proportione ad suum totum; unde et Augustinius dicit, quod turpis est omnis pars, quae suo toti non congruit. Cum igitur quilibet homo sit pars civitatis, impossibile est, quod aliquis homo sit bonus, nisi sit bene proportionatus bono communi: nec totum potest bene existere nisi ex partibus sibi proportionatis. Unde impossibile est, quod bonum commune civitatis bene se habeat, nisi cives sint virtuosī.«¹ Del ne more biti dober, če ni razmeren celemu. Človek pa je del celine — bodisi manjše narodne, bodisi večje državne —, in zato ne more biti dober če ni razmeren občnemu blagru; zategadelj pa tudi občni blagor države in domovine ne more uspevati, če ljudje niso

¹ Summa th. I. 2. qu. 92, art. 1. ad 3. Editio taurinensis. 1895.

čednostni. Kako vzvišeno pojmovanje dolžnosti človekove napram narodu in domovini! Rodoljublje in domoljubje kaži se v čednosti!

Cerkev je torej vsepovsod pospeševala in blažila razvoj narodnosti ter tudi podpira njene upravičene težnje; postaviti se mora v bran le takrat, kadar se narodnost razvija v smeri, ki je cerkvi in njeni edinosti sovražna. Dobro opisuje razmerje med narodnostjo in cerkvijo znani nemški učenjak Döllinger: »Višja kakor narodna združba je tista skupnost, ki naj množino narodov družijo v Bogu posvečeno enoto, spravlja med seboj v bratovsko razmerje ter naj tako zasnuje veliko družino ljudstev: cerkev Kristusova. Volja njenega ustanovitelja je, da je pravična vsaki narodnosti: en pastir in ena čreda. Njeni nauki, njene ustanove in njeni običaji ne smejo imeti narodne barve; ne sme biti pretežno nemška ali italijanska ali francoska ali angleška ali pa kateri teh narodnosti dajati prednosti, še manj sme drugim narodom vtisniti značaj tuje narodnosti. Nikdar se ne bo drznila eno ljudstvo v prilog drugemu izkoriščati ali oškodovati, njegove pravice in lastnosti, kršiti in skruniti. Kar najde res narodnega, sprejme ter mu da višje posvečenje. Daleč proč je od tega, da bi vse narode v svojem naročju potisnila v jarem monotone enoličnosti, da bi hotela uničiti razliko plemen in zgodovinski razvoj. Kot najtrdnjša in hkrati najgibčnejša in najpremičnejša vseh naprav more vsem biti vse in vse narode vzgajati, ne da bi njihovi naravi delala sile. Pronikne in prešine vsako narodnost, sčisti jo ter jo utrdi in premaga tako, da si jo asimilira. Premaga jo s tem, da pobija izrastke ljudskega značaja, da zabranjuje podivjanje nacionálnih lastnosti. Hiša očetova je, kjer je po besedah Kristusovih mnogo stanovanj. Poljak in Sicilijanec, Irec in Maronit so si po nacionalnem značaju jako nepodobni, in vendar je vsak teh narodov po svojem načinu dobro katoliški. Če pa so ljudstva in plemena, ki so tako globoko padla, tako temeljito propadla, da cerkev z vsemi svojimi sredstvi pri njih ne more ničesar več opraviti, potem bodo počasi izmrla ter se umaknila drugim.«¹

V Avstriji, ki je tako mnogonarodna in mnogojezična, vprašanje o razmerju cerkve do narodnosti in obratno narodnosti do vere nikdar docela ne izgine z dnevnega reda. Zavednemu katoličanu, osobito še duhovniku je resna dolžnost in hkrati pogostoma prilika, da načelno pojasni to razmerje, da ne trpi škode narodnost, še bolj pa katoliška cerkev. Avstrijski škofje so svojim vernikom že večkrat objavili in obrazložili temeljna načela, katerih se je treba držati v narodnostnem vprašanju in narodnostnih prepirih. V pastirskem listu, ki so ga izdali dne 15. februarija 1891 ob priliki volitev v državni zbor, pravijo med

¹ Döllinger, Kirche und Kirchen, str. 20 sl. Glej Frind, op. cit., pg. 348.

drugim: »Nedvomno je božja naredba, da se narodi razločujejo po jeziku, po šegah in navadah, in njih medsebojno tekmovanje ima pospeševati razvoj in napredek človeštva; zato je tudi popolnoma opravičeno, da se varujejo in branijo narodne posebnosti. Ali pri tem se je ozirati na edinost države in na obstanek skupne domovine. Od prijaznega zedinjenja avstrijskih narodov, od zaupne poravnave njihovih medsebojnih odnošajev je odvisna moč in veljava Avstrije. Vsem narodom, v državnem zboru zastopanim, bodi velemoč cesarstva najbližji cilj vseh njihovih prizadev; vsi morajo v tesni zvezi med seboj skupno in složno preudarjati, česar je potreba v blaginjo skupni domovini. To je naloga vaših zastopnikov.«¹

Ex professo razpravlja o tem vprašanju prelepi list avstrijskih škofov z dne 15. novembra 1904. Da posnamemo to in ono misel iz tega važnega pastirskega lista, navajamo naslednje besede: »Po naziranju katoliške cerkve so posamezni narodi s svojimi posebnostimi delo božje previdnosti in imajo zato tudi pravico do obstanka. Cerkev ne sovraži nobenega naroda in ne daje nobenemu prednosti, pač pa zametava pagansko razdeljenost in ločenost narodov. Cerkev ceni in spoštuje ljubezen in vdanost do lastne narodnosti, ona ceni in spoštuje jezik, pravice in posebnosti vsake narodnosti, odločno pa mora obsojati, ako se ta ljubezen in vdanost prevrže v krivičnost napram drugim in v strastno sovraženje vsakega tujega narodnostnega značaja. Tu velja beseda Gospodova: Kar ti nočeš, da ti drugi storé, tudi ti drugim ne stori. Ako sta omika in zgodovinski razvoj povzročila, da kak narod sam po sebi visoko stoji, še to ni vzrok, da bi tak narod druge stiskal in jim branil, povspeti se do istih dobrin.«²

»Razlika narodnosti daje pred vsem poseben značaj Avstriji, temu prekrasnemu mozaiku, v katerem se vsi posamezni deli složno vjemajo in strinjajo, zato pa tudi noben del ne sme trpeti škode, sicer trpi celota. Ker je vse vladajoča previdnost božja hotela, da prebiva po deželah habsburške monarhije več narodov, zato imajo narodi isto dolžnost, da kot sosedje mirno živé in drug drugega podpirajo, nikakor pa se ne smejo prepirati ter slabiti. Iz tega izvira dalje za vsakega Avstrijca neodvrtačljiva dolžnost, da se trudi poravnati vsako nesporazumljenje, naj se pojavi kjerkoli in kakorkoli, in da blaži in odstranjuje vstajajoča nasprotstva. Katoliška cerkev je namenjena za vse narode sveta in jemlje vse narode v svojo materino skrb, slično imajo tudi razni narodi v Avstriji svojo očetovsko hišo in krepko obrambo.«³

¹ Pastirski listi. Spisal, zbral in priobčil dr. Mihael Napotnik, knezoškof Lavantinski. V Mariboru, 1907. Tiskarna sv. Cirila. Str. 82.

² Pastirski listi. Str. 618. — ³ Pastirski listi. Str. 618.

Conditio, sine qua non, edinosti in združenega delovanja za skupni smoter je torej krščanska pravičnost in ljubezen. »Pravi trajni mir je sad krščanske pravičnosti in ljubezni. Ti dve čednosti naj torej vodita avstrijske narode, naj uravnavata njih dejanje in nehanje, naj urejata njih medsebojno razmerje. Vsakega odkritosrčnega domoljuba najodličnejša naloga mora biti, da si prizadevlje oblažiti narodna sprotja in da z vsemi močmi dela na to, da bodo narodi prebivali mirno in prijateljsko, zadovoljno in veselo drug poleg drugega. Narodi so pač tu in imajo pravico do obstanka, zato se naj ne ločijo, temveč združujejo v očetovski hiši ljubljene Avstrije.«¹ Želeti bi torej bilo, da se posebno v Avstriji izpolni tista prelepa molitev, ki jo sv. cerkev opravlja pri sv. maši v četrtek po Veliki noči: »Deus, qui diversitatem gentium in confessione tui nominis adunasti: da, ut renatis fonte baptismatis, una sit fides mentium et pietas actionum.«

IV.

Potvora in zloraba narodnostnega načela.

Daleč razširjeno in mnogo upotrebljeno geslo je absolutna narodnost. Toda krivo je in kvarno.

Absolutna narodnost, narodnost sama sebi namen je namreč — *contradictio in adiecto*. Zakaj kar je ustvarjeno, končno, relativno, omejeno, ne more biti neomejeno, absolutno, suvereno, samo sebi namen.

Vsaka reč ima svoj smoter. Sv. Tomaž Akvinec pravi, da vse, kar deluje, deluje zavoljo smotra.² Ta je sicer zadnji po izvršbi, toda prvi po nameri; on je prvi med vsemi vzroki in v nekem oziru vzrok vseh vzrokov, ker druge nagiba k delovanju in tudi determinira njih delovanje.³ Človeku more biti smoter le nekaj, kar je izven njega in njegovega delovanja, nekaj, kar je više nego dejanje, ki mu je podrejeno, zakaj le višji cilj daje človeškim dejanjem človeški in moralni pečat. Zato mora to, po čemer človek teži, biti popolno, ker človek teži za njim, da bi se spopolnil, mora biti človeški naravi prikladno, torej dobro. Sv. Tomaž uči: »*Finis cuiuslibet rei est id, in quod terminatur appetitus eius. Appetitus autem cuiuslibet rei terminatur ad bonum; sic enim philosophi diffiniunt bonum: »quod omnia appetunt.« Cuiuslibet igitur rei finis est aliquod bonum.*«⁴

¹ Pastirski listi. Str. 616

² 1. 2. qu. 1, art. 2. concl. *Summa contra Gentiles*. Lib. 3., cp. II,

³ 1. 2. qu 1, art. 1. ad primum. Primeri Fr. Kovačič, *Občna metafizika*, Maribor, 1905. Str. 225.

⁴ *Summa contra Gentiles*. Lib. III., cp. XVI.

Ker je več dobrin, je tudi več smotrov za človeka; toda v vrsti teh smotrov in vsega, kar služi cilju, ni processus in infinitum, temveč biva zadnji cilj. Absolutno zadnji je samo eden, ne več. Zakaj »illud, in quo quiescit aliquis sicut in ultimo fine, hominis affectui dominatur, quia ex eo totius vitae suae regulas accipit; unde de gulosis dicitur: ‚quorum deus venter est,‘ quia scilicet constituunt ultimum finem in deliciis ventris. Sed, sicut dicitur, ‚nemo potest duobus dominis servire,‘ ad invicem scilicet non ordinatis. Ergo impossibile est esse plures ultimos fines unius hominis ad invicem non ordinatos.«¹ Eden je torej zadnji cilj kakor posameznika, tako vseh, namreč Bog. »Si enim nihil tendit in aliquid sicut in finem nisi in quantum ipsum est bonum, oportet quod bonum, in quantum bonum, sit finis. Quod igitur est summum bonum, est maxime omnium finis. Sed summum bonum est unum tantum, quod est Deus . . . Omnia igitur ordinantur sicut in finem in unum bonum, quod est Deus.«² Sam sebi namen je torej samo Bog, kar pa je vstvarjeno, ne more nikdar samo sebi biti namen, temveč zadnji cilj vseh stvari je Bog. V katerem smislu? »Res non ordinantur in Deum sicut in finem, cui aliquid acquiratur, sed ut ab ipso ipsummet suo modo consequantur, quum ipsemet sit finis.«³ Bog torej s tem nič ne pridobi, pridobijo le stvari, ki postanejo deležne božjih dobrot in popolnosti, potemtakem Bogu podobne. »Si res omnes in Deum sicut in ultimum finem tendunt, ut ipsius bonitatem consequantur, sequitur quod ultimus rerum finis sit Deo assimilari.«⁴

Kako krasen in k vztrajni delavnosti bodreč namen delovanja za narod in narodnost! Pribojevati svojemu narodu v božjem in človeškem pravu zajamčene pravice, vstvarjati vse materijalne predpogoje pravega blagostanja, dvigati narod v omiki in izobrazbi, vse to pa v tisti smeri, v kateri se mora gibati vse na svetu, v smeri k Bogu, ki je kakor vseh posameznikov, tako tudi vseh narodov početek in zadnji cilj, vse v to svrhu, da postanejo udje narodovi zvesta podoba večnih in nebeških čednosti, v čemer je vtemeljena njihova časna in večna sreča.

Narodnostno načelo se je začelo oglašati že v srednjem veku. Preludirali so mu veliki boji med štaufovskimi cesarji in med papeži. Šlo se je v teh bojih ne toliko za cerkvene, kolikor pred vsem za družbene in politične interese. Šlo se je zato, ali naj še nadalje ostane krščansko svetovno naziranje ter vlada svetu in človeški družbi ali pa naj na njegovo mesto stopi rimsko-pagansko naziranje o državi in

¹ I. 2. qu. 1, art. 5. — ² Summa contra Gentiles. Lib. III., cp. 17.

³ Summa contra Gentiles. Lib. III., cp. 18.

⁴ Summa contra Gentiles. Lib. III., cp. 19.

o pravu, katero so hoteli oživiti ter mu priboriti zmago Friderik Rdečebreadec in njegovi nasledniki. Welfi, ki so podpirali papeža, so hrabro in vztrajno branili narodne pravice in slobodo in samostojnost političnih in drugih družabnih tvorb in skupin v okvirju skupne monarhije, cesarska stranka Wajblingov (Gibelinov) pa je z vso strastjo nastopala proti vsem partikularnim pravicam in svoboščinam ter je hotela uveljaviti najskrajnejši državni absolutizem, ki pa ni imel dosti smisla za veliko svetovno monarhijo, temveč je kmalu zdrknil med ozke meje pretiranega nacionizma.

Walter Vogelweidski je s svojimi učenci zapel od takega prenapetega nacionizma navdahnjeno pesem: Edino Nemčija, Nemčija nad vse! Nemški možje dobro odgojeni, nemške žene pravi angeli, nemška bitnost brez primere, Nemčija vse in izven nje nič. Znani apologet Weiß sodi o tej pesmi: »Mi pravimo: Grda pesem. Lepa je pesem, če Nемец poje: Nemčija nad vse! Zraven sme tudi Francoz zapeti: Francija nad vse! In vsak se more nad domoljubjem drugega ravno tako veseliti, kakor nad ljubeznijo do lastne domovine. Toda pesem: Edino le Nemško! edino le francosko! — to ni lepa pesem. Lastni rojak se je ne more veseliti, in svet pri tem ne more v miru živeti. To ni več patrijotizem, to je napuh, to je preziranje in napad na vse.«¹ Kajpada Francozi Nemcem niso nič hoteli dolžni ostati, in kmalu so prišli odgovori v isti in še strastnejši obliki, kakor spričuje literarna zgodovina.

Narodnostnega načela se je polastil v boju zoper papeža Bonifacija francoski kralj Filip Lepi, potlej pa je za časa avinjonskega papeškega eksila francoska narodnost med drugimi dosegla škodljivo pretežnost v vplivu na katoliško cerkev. Usoden v tem oziru je bil tudi veliki zapadni razkol (1378—1417—1448), ker so se obedijske posamnih papežev in protipapežev delile ne po cerkvenih provincijah in diecezah, temveč po narodih ter so jih s tem še bolj razcepile. Zato se je tudi na cerkvenem zboru v Kostnici (1414—1418) glasovalo po narodnostih, in papež Martin V. se je moral pogajati s posameznimi narodi in ž njimi sklepati konkordate. Posebno ojačila je nacionizem tako imenovana »verska« reformacija v 16. stoletju.

Skoro do skrajnosti pa se je narodnostna ideja in ž njo narodna izključljivost razvila še le v preteklem stoletju. Obžalovati je to pretiranost in ekskluzivnost z mnogoterega razloga. Weiß dobro označuje te razmere, ko piše: »Zopet smo na stališču starega veka, celo pod njim. Nimamo sicer več besede barbar za vse tiste, ki onstran naših mejnikov dihajo zrak pod nebom; toda med nami omikanci

¹ Weiß, op. cit., IV 2, pag. 1077.

opravljajo besede pleme in narod isti posel. V čem se naš narodnostni princip, naše plemensko sovraštvo razločuje od barbarske teorije starih, je težko povedati. Germani in Romani, Madjari, Čehi, Hrvatje, Slovenci, Irci, Angleži, Rusi, Poljaki, Rusini, Francozi, Italijani, južni Nemci, severni Nemci, Rumuni, Heleni, in posebno Ariji in Semiti, vse to so besede, ki milijone ne samo elektrizirajo, ampak jih tudi razvnemajo k ostremu sovraštvu, k vsaki žalitvi, sramotitvi, preziranju in celo h krvavemu nasilju.

Najsvetejše dobrine in pridobitve celega človeštva imamo v separatnih izdajah: nemško znanost, ki je pristopna samo ljudstvu, ki sedi ob pesku Sprevinem, in njegovim pristašem; francosko slavo, katero so udje velikega, na čelu civilizacije korakajočega naroda vzeli v zakup; ogrsko življenje, kakor ga drugod nikjer več ni; ameriško slobodo, o kateri v Evropi niti pravega pojma nimamo; žensko krepost v angleški izdaji z zavarovanjem proti ponatisku v inozemstvu.«¹

Vse to se človeku dozdeva jako malenkostno, obenem pa je tudi prav žalostno in ozbiljno, ker skrajni nacijonalizem vsebuje mnogo nevarnosti za človeško družbo. Na to opozarja tudi že prej imenovani pastirski list avstrijskih škofov z dne 15. novembra 1904 s temi besedami: »Absolutni nacijonalizem oznanja le neredno samoljubje, izključuje vsako zvezo s pristaši druge narodnosti ter je poln sovraštva do njih, on seje in goji neslogo med državljani, krši pravice drugih narodov ter trga celo vez, ki veže narod s cerkvijo, postavljeno od Boga.«² »Nacijonalizem, ki se ne meni za Boga in za pravičnost, je nekrščanski in je najnevarnejše netilo k upor.«³

Da je ta sodba upravičena, spričuje družabni, politični in državni razvoj v preteklem stoletju, v katerem je narodnostni princip postal temelj mednarodnopravnih razmer ter se je proglasil kot najvišji in skoro izključni činitelj pri tvoritvi družbe, osobito države.

Temu nauku je skušala dati znanstveno in metafizično podlago nemška filozofija, pred vsem panteistiški hegelijanizem. Uči namreč, da so realne edino le občne ideje, ki si jih zasujemo potom abstrakcije. Taka ideja je država -- »država je presentni bog« —, narod, narodnost. Narodnost je pojav vsepričujočega, mislečega, hotečega boga, torej absolutna in vsemogočna, nekaj bog-malik. Ona je vir vse resnice, pravice in moralnosti, v njenem imenu se sme pogaziti vsako drugo pravo, bodisi božje, bodisi cerkveno ali pa naravno ali zgodovinsko.

V najostrejši obliki zahteva to načelo za vsak narod pravico, zbrati svoje ude, naj si bodo ti teritorialno in državno že tako ločeni,

¹ Weiß, l. c. pg. 1074. sq. — ² Pastirski listi. Str. 619.

³ Pastirski listi. Str. 618.

v eno narodno državo, v kateri ni treba trpeti primesi drugih narodnosti. Ožarjena z blestečim svitom, ki seva s tega načela, je savojska dinastija s pomočjo ministra Cavourja in naslednikov iztirala vse druge dinastije, ki so vladale laškim državicam, in ugrabila rimskemu papežu cerkveno državo — seveda na temelju pravice. To je še 4. marca 1898 naglašal kralj Humbert, ko je pri svečanosti italijanske ustave govoril na Kapitolu: »Poklical sem vas na Kapitol, od koder morete občudovati krasote večnega mesta, delo dveh civilizacij, ki so iz Rima razsvetljevale svet, in Boga, ki je hotel zedinjenje Italije, prositi, da bo domovina srečna in velika. V sredi med majestetičnimi ostanki stare veličine naj se nam nova velikost ne zdi premajhna. Stara veličina je bila po duhu časa univerzalna, nova pa je nacionalna. Ona je rodila rimsko Italijo, ta pa italijanski Rim. Prva je bila učinek sile, druga pa izraz pravice. In kakor vsako pravo, tako je tudi italijanski Rim nedotakljiv. Ti prelepi spomini nas ne vzpodbujajo h gospodovanju in osvajanju. Moderno pravo odkazuje vsaki narodnosti njene meje. To sveto načelo je vzbudilo epopejo naše politične preroditve.«⁴ Lepo pravo to, ki predrzno tepta v prah vse božje in cerkvene in zgodovinske pravice ter tako ruši edine temelje, ki se na nje opira človeška družba! Vrhtega je to načelo v absolutni obliki neizvedljivo in največja nevarnost za svetovni mir. Če bi bilo resnično in bi splošno obveljalo, ne bi n. pr. Švica več imela pravice do obstanka, temveč bi se morala razdeliti na 3 dele, ki bi se združili z Nemčijo, odnosno s Francosko in z Italijo. In kaj bi se naj storilo z Avstrijo in njenimi narodnostmi, v tem ti politični pravoznanci še niso edini in se tudi nikdar ne bi zedinili.

Zato so liberalni učitelji prava popustili absolutno veljavnost narodnostnega načela ter mu priznavajo samo še relativno. Vsak narod ima po njihovem mnenju pravico, udejestviti svojo politično edinost, če je treba, tudi s silo, če je namreč ta edinost potrebna, da narod doseže svoje življenjske namene, in je verjetno, da jih brez te edinosti ne bi dosegel (R. pl. Mohl); ali pa narod ima, kakor uči Bluntschli, le takrat pravico do političnega zedinjenja in osamosvojenja, če je zato dovolj politično usposobljen, in o tej sposobnosti odločuje »božji sod v svetovni zgodovini«, kar v liberalnem žargonu ne pomeni nič drugega nego moč dejstev in pravico močnejšega.

Sploh pa je treba glede na narodnostno načelo opomniti, da temelji na popolnoma krivem pojmovanju narodnosti. Narod namreč ni nobena fizična ali moralna enota, temveč samo logična, ki pomeni skupino vseh posameznikov, ki imajo isti narodni tipus ter govorijo

⁴ Frind, op. cit., pg. 34.

»Voditelj« IV.

isti narodni jezik. Taka skupina, če še ni politično organizirana, ni enotna nositeljica pravic, torej ni moralna ali juridična oseba. Druga hiba, na kateri hira ta princip, je zgolj materijalističsko naziranje o človeškem rodu. Ljudje niso živali, ki se družijo med seboj samo iz fizičnih nagonov in z največjo izključnostjo, ampak ljudje in narodi se združujejo ne samo po fizioloških lastnostih, ki so neodvisne od človeške slobode, temveč tudi iz drugih motivov. Osobito pri tvoritvi držav ni samo merodajen fiziološki moment istega narodnega tipa in istega jezika, temveč tudi drugi razlogi, kakor n. pr. krajevne razmere, prospeh prometa in kupčije, medsebojna obramba in druge koristi, dolga skupna zgodovina i. t. d. Združitev več narodnosti v eno državno celoto je mogočno netilo in gonilo k tekmovanju na tistem polju, kjer je pravi smoter vseh narodnosti, na polju znanosti in umetnosti, na polju prave prosvete in omike.¹

Kdor s paznim očesom motri razvoj javnih razmer v preteklem in sedanjem stoletju ter z žalostjo opazuje protiversko, in osobito protikatoliško smer, v kateri se giblje ta razvoj, bo takoj, ko le nekoliko natančneje in pogumneje pogleda za kulise svetovnega pozorišča, zapazil tisto tajno družbo, ki ima povsod svoje člane in ki se v njenih rokah stekajo zadnje niti vseh prizadevanj, naporov, bojov zoper katoliško cerkev, framasonsko družbo. Cilj njenega stremljenja je, da bi odpravila vse partikularne meje dežel in držav, verstev in cerkva ter bi vse človeštvo združila v veliko svetovno republiko, v kateri je samo en bog, to je človeštvo, in najvišji zakon sloboda, enakost in bratstvo. Po svojem bistvu in namenu torej internacionalna se vendar nič ne pomišlja, poleg drugih sredstev — in njeno načelo je, da je vsako sredstvo dobro, če le služi namenu — porabljeni pred vsem narodnostno načelo.

Veliki italijanski revolucionar Giuseppe Mazzini je svoje pristaše vodil v boj za svojo idejo z geslom: »Dio e Popolo (Bog in narod)!« Eden suveren je v nebesih, to je Bog, in eden suveren na zemlji, to je narod. Vmes ni treba ničesar, ne kralja in cesarja, ne Kristusa, cerkve in papeža. »Bog je Bog, in narod je njegov prerok!« Kajpada je bog laških revolucionarjev framasonski bog, vesoljno človeštvo, in ker je to nekaj bolj imaginarnega, ostane nazadnje samo še narod.

Posebno v tisti nesrečni deželi, ki je njihova domena, so frasoni neštevilnokrat zarotovali francosko narodnost nasproti katoliški cerkvi, osobito v zadnjih letih, ko se je šlo zato, da izvršijo bistveno točko svojega programa, ločitev cerkve od države.

¹ Primeri Kathrein, Staatslexicon, III, str. 1415 sl. Moralphilosophie, II, str. 700 sll.

Prav priljubljeno in dostikrat s pridom rabljeno orožje v rokah cerkvenih sovražnikov je zahteva, naj se cerkev ponarodi: »narodna vera, narodna cerkev!« Za Slovane bi naj bil razkol, za germansko pleme protestantizem, za Romane mogoče katolicizem, toda nacijonalizirani in podržavljeni katolicizem. Tako ponarodenje pa ni nič drugega nego — razkristjanjenje. Sv. apostol Pavel piše: »Eden Gospod, ena vera, eden krst.«¹ Kakor je eden Bog, ki je vseh stvarnik in sodnik in skupni oče vseh ljudi in vseh človeških plemen, tako je tudi ena vera, ena cerkev, ki je in mora biti katoliška, t. j. za vse ljudi in vse narode, proti vsem enako pravična, vse enako ljubeča, povsod bistveno ista.

Ker je težnja po ponaroditvi vere in cerkve popolna preobrnitev razmerja med vero, ki mora z ozirom na Boga biti namen, in narodnostjo, ki je le sredstvo, torej služabnica, in nikdar gospodarica vere, in zato velika zmeda pojmov, ne najde pri ljudeh, ki so si ohranili le še količkaj krščanskega duha, pravega odmeva. Odtod fiasko proč od Rima — gibanja v Avstriji s to dobro posledico, da se katoličani začenjajo bolj zavedati biserov svoje sv. vere. Odtod zgodnja smrt »Slovanskega Sveta«, ki se je mnogo trudil med Slovenci razširiti in popularizirati razkolniško idejo.

Omeniti nam je z ozirom na slovenske razmere še neko drugo zlorabo narodnostnega načela. Jurčič je v svoji v »Slov. Narodu« l. 1874. objavljeni, ne sicer bodisi estetiško bodisi etiško dostikaj vredni »povesti« z naslovom: »Bela ruta, bel denar«, zapisal te-le besede: »Bilo je baš ob času volitev in burne slovenske agitacije. Umevno torej, da smo — bilo je večje slovensko društvo zbrano — tudi na politiko prišli in privrženci liberalno-narodne stranke ne posehno ljubo in respektno obdelovali ono naše duhovenstvo, kateremu je svoja črna suknja in kar k nji spada prva, a narodna politika druga, če ne zadnja stvar.«²

Jurčič je dobro karakteriziral liberalce. Taki so bili naši liberalci nekdanj, taki so tudi sedaj, najsi nosijo naslov »naprednih« ali pa »narodnih«.

V njihovih očeh je vsakemu duhovniku, ki se poteguje za pravice sv. vere in cerkve v javnem življenju ter povsod in dosledno naglašča krščanska načela, in sploh vsakemu pristašu katoliških misli in boritelju za krščansko preosnovno človeške družbe »narodna politika druga če ne zadnja stvar«, tak je brezdomovinec.³

¹ Efež, 4, 5. — ² Jurčičevih zbranih spisov VIII. zvezek. Pripovedni spisi. Ljubljana, 1889. Str. 258.

³ Glasilo naših štajerskih »narodnih mladil« se v zadnjem času osmelja duhovništvo in sploh pristaše krščanske stranke imenovati brezdomovinske. Gledé na

Z ljudmi te vrste je sporazumljenje težko, celo nemogoče. Niso več sposobni, da bi priznali objektivno dejstvo, ki ga spričuje zgodovina, da sta namreč osobito pri malih narodih pridigar v cerkvi in šoli navadno prva in poslednja, ki branita pravico narodnosti in materinskega jezika v javnosti. Da ni bilo teh dveh, tudi Slovencev ne bi bilo več.

Duhovništvo je bilo dobro takrat, ko je oralo narodno ledino z velikim naporom in še večjimi žrtvami. Sedaj pa naj bi veljalo: »Der Mohr hat seine Schuldigkeit getan; der Mohr kann gehen.«¹

Tukaj se nam zdi umestno, da ponovimo besede, ki jih je o »naši duhovščini in sedanjih volitvah« dr. Val. Zarnik, torej lajik in obenem naprednjak, pred 40 leti pisal v »Novicah« (dné 13. marca l. 1867): »Samo ob sebi se razumeva, da bi nihče ne črhnal, ko bi naša duhovščina pri nas v resnici toliko vpliva ne imela; to naše protivnike peče, to je rana, ki jih skeli. Da ima pa naša duhovščina toliko vpliva, to je znamenje, da je izvrstna, da spozna svoj apostolski misijon, da ni puhla in gnjila.« Dne 6. februarja 1867 je isti Zarnik zapisal v »Novicah«: »Verfassungsschreierji natolcujejo našo duhovščino ravno tako, kakor da bi bil to kak drug egiptovsk ali pa kamčadalsk element v naši domači deželi, kakor da bi ne mogel korar, fajmošter ali kaplan ravno tako zvesti sin svoji domovini biti in tolike inteligencije imeti kot kak financijalist, poštar, žitar, jesihar itd. Jaz pa rečem: blagor narodu, kjer duhovščina tako nerazrušljivo s svojim narodom stoji kakor egiptovske piramide, kjer se vedno tako apostolski za najsvetejše pravice svojega naroda poteguje, kakor pri nas. Naj se zgodi z našim narodom, kar si bodi; ali to vaše držanje, častiti duhovniki, posebno vi kaplanje na deželi, na veke ostane z zlatolesketočimi črkami v našo povestnico vsekano.«²

Treba je le z ozirom na sedanje razmere v naši domovini spremeniti addresso ter mesto »verfassungsschreierjev« postaviti napredne Slovence in narodne strankarje, med katerimi igrajo odvetniški koncipijenti, liberalni učitelji in med študijami obnemogli dijaki glavno ulogo, vse drugo pa ostane, kakor je zapisal dr. Val. Zarnik.

Duhovniku in sploh zavednemu katoličanu ne smejo mnogoteri, strastni in dostikrat podli napadi, ki so naperjeni proti njemu, omra-

uprav velikanske zasluge duhovnikov za probujo narodne zavesti in branitev narodnih pravic štajerskih Slovencev bi tako sramotenje zaslužilo prav krepek odgovor. Nehote se spomnimo Platona, hvalečega Krečane in Lacedemonce, ki so starim nepovedali delati pred mladimi politiko, kamli pustiti, da bi jo oni delali. Aristotel pa prišteva tem mladim, ki so za politiko neporabni, vse vročeglavce in rabuliste, ki se ne morejo premagati. — ¹ Schiller, Fiesco, III, 4.

² Katoliški Obzornik. L. VI. 1902, zv. III., str. 234.

ziti in pristuditi delovanje v javnem življenju. Če bi se na tem polju udal brezdeldju, hoteč se izogniti mnogobrojnim neprilikam in žrtvam, bila bi to nesreča ne samo za vero, ampak pred vsem za narod in njegov pravi blagor.

Zato pa naj vsak požrtovalno in pogumno vztraja na svojem težavnem mestu z zavestjo, da izpolnjuje samo svojo dolžnost ter se ravna po vzgledu in naročilu Tistega, ki je najpopolnejši ideal rodo- in domoljubja in vseh družabnih in državljanskih čednosti, Tistega, ki je vseh ljudi in vseh narodov najvišji učenik, postavodajalec in odrešenik, Tistega, ki je vseh posameznikov, kakor tudi vseh narodov in celega človeštva najvišji cilj, naravni in nadnaravni: Jezusa Kristusa.

Dr. Jos. Hohnjec.



Simbolika starozakonskih daritev.

(Dalje.)

III. Daritvene reči.



Starozakonske daritve¹ je Bog sam uredil in dal natanke določbe o daritvenih rečeh, o načinu in času darovanja. Te določbe nam poroča tretja knjiga Mozesova, ki se imenuje »Leviticus«. Sicer tudi starozakonske daritve izražajo trojni splošni namen vseh daritev, vendar so po svoji etični globokosti, po svoji simboliki in predpodobnosti vzvišene nad vse druge daritve. Njihov glavni smoter nam podaja Gospod sam z besedami: »Bodite sveti, ker sem jaz svet« (III. Moz. 11, 44).

Z ozirom na tvarino, so bile daritve stare zaveze dvojne: krvave in nekrvave. V krvavih daritvah so se darovale domače živali in sicer tako, da se je žival zaklala in potem sežgala. V nekrvavih daritvah so se darovali poljski pridelki in te daritve so bile jedilne in pitne.

Glavne daritvene reči so bile živali² in poljski pridelki.³

1. Za krvave daritve so rabili domače živali in sicer: govodo⁴ in drobnico.⁵ Drobniči so prištevali ovce⁶ in koze;⁷ izmed ovac se posebno povdarja oven in izmed kozlov pa »knez črede«,⁸ to je tisti, ki čredo vodi, in kuštravodlačni ali kodrasti kozel.⁹ Tu pa tam so da-

¹ קָרְבָּנוֹ oblatio, sacrificium et hostia. חֹלֶבֶת hostia, sacrificium cruentum.

² בְּהֵמָה (bestia) quadrupedes domesticae, pecus; (iumenta).

³ זְבֻלֶּה מִנְחָה sacrificium (incruetum) et libatio.

⁴ בָּקָר bos, sive mas, sive femina. — ⁵ צֵיֵן pecus, sc. oves et caprae.

⁶ אֲגֻנִּים agnus (a primo usque ad tertium anum). — ⁷ עֵז pl. עֵיִם capra.

⁸ עֲתוּד hircus, hoedus ante gregem. — ⁹ שְׂעִיר hircus (pilosus).

rovali tudi golobe, in sicer grlice¹ ali mlade golobe.² (Pri očiščevalnih daritvah za gobove bržkone vrabce).³ Da so bile za daritev odločene ravno navedene domače živali, je jasno iz namena daritve. V daritvi je imel človek Bogu darovati, kar mu je bilo najdražje. Blagostanje Izraelcev pa se je opiralo pred vsem na živinorejo, torej so bile tudi daritvene živali, ki jih je vzel iz svoje črede za njega največji dar.

Daritvene živali so morale biti nekako vsestransko popolne, so morale imeti določeno starost in biti brez pogrškov.

a) Daritvena žival je morala biti najmanj osem dni stara. »Tele, ovca in koza, ko so se zvrgele, naj bodo sedem dni pri sescu svoje matere, osmi dan in potem se smejo darovati Gospodu.« (III. Moz. 22, 27). Navadno pa so se darovale v višji starosti. Tako nahajamo pri prvi daritvi Aronovi zapoved, da naj daruje enoletnega kozla, enoletno ovco in tele (III. Moz. 9, 3). Enake zapovedi se ponavljajo pri očiščevalnih daritvah (III. Moz. 12, 61; 14, 10) (IV. Moz. 15, 27) in pri vsakdanjih daritvah, pri daritvah ob sobotah, ob mlaju, o veliki noči in na praznik novin (IV. Moz. 28, 26). Abrahamu naroči Gospod, da naj daruje triletno telico, triletno kozo in triletnega ovna. (I. Moz. 15, 9). O sodniku Gedeonu beremo, da je daroval sedemletnega bika.

b) Daritvene živali so morale biti brez vsakih telesnih hib bodisi prirojenih bodisi pridjanih ali kakor sveto pismo pravi, biti morajo »popolne«⁴ in »brez hibe«⁵ (V. Moz. 17, 1; 15, 2). Bilo je to pač v značaju daritve, da se Bogu, najpopolnejšemu in najsvetejšemu bitju daruje popoln dar, obenem pa je bil tudi simbolični izraz dušne čistosti darovavca in predpoda neomadeževane in najpopolnejše daritve nove zaveze, zato sv. pismo našteva hibe, ki storé žival nesposobno za daritev (III. Moz. 22, (22—28)). O grlicah in golobih ni bilo nobene določbe.

c) Daritvene živali so morale biti vzete izmed postavno čistih in sicer pravična lastnina darovavca; ne torej nepoštenim potom zaslužene, naprimer z nečistostjo kakor so pagani delali (V. Moz. 23, 18), ali s silo prisvojene (Malah. 1, 13); David tudi poklonjenih živali ni hotel darovati, ampak jih je kupil, rekoč: »Gospodu, svojemu Bogu nečem breplačnih daritev darovati« (II. Kralj. 24, 24). Dovoljeno pa je bilo darovati, kar so nejudje, t. j. tujci, darovali za svetišče,

¹ תור turtur. — ² בְּרִיּוֹנָה pullus columbinus.

³ Vulgata imenuje vrabce, v hebrejskem pa se imenujeta samo »dve živi čisti ptici« שְׁתֵּי אַבְרָרִים חַיִּים טְהוֹרוֹת duos aves vivos puros.

⁴ תְּמִיּוֹם integrum.

⁵ כָּל מַחְלָה לֹא יִהְיֶה בּוֹ omnis macula non erit in eo. (III. Moz. 22, 21.)

kakor nam to kažeta ukaza perzijskih kraljev, Darija in Artakserksa, ki dovoljujeta in obenem zapovedujeta, da se nakupijo daritvene živali iz davčnih denarjev »in darujejo daritve Bogu nebeškemu ter se moli za življenje kralja in njegovih sinov« (I. Ezd. 6, 9. 10; 7, 17). Seveda so morale živali, katere so nejudje darovali, biti čiste in brez hibe, kakor je ta postava vezala jude (III. Moz. 22, 18—20).

Človeške daritve so bile strogo prepovedane (III. Moz. 18, 21; V. Moz. 12, 31).

2. Za nekrvave daritve so rabili pridelke in sicer žito, olje in vino. Žito, to je pšenica in ječmen, bodisi v zrnju, bodisi v klasju ali v snopih, moka, močniki in kruhi; pridjati se ni smela primes kvasu ali strdi. Nekrvave daritve so bile ali samostalne ali pa so spremljale kot dodatek krvave.

»Ako daruje kdo Gospodu v dar jedilno daritev, naj bo njegov dar čista pšenična moka in na njo naj vlije olja in dene zraven kadila« (III. Moz. 2, 1). »Kadar boš pa kaj v peči pečenega v dar prinesel, naj bo iz pšenične moke, namreč kruhi brez kvasu z oljem zmešani in opresni kruhi z oljem pomazani (v. 4). Ako bo tvoj jedilni dar kaj ocvrtega, naj bo iz pšenične z oljem vmešene moke in brez kvasu (v. 5) in razdeli ga v kosove in vlij nanj olja (v. 6). Če je pa tvoj jedilni dar kaj na ražnju pečenega, naj bo tudi pšenična moka z oljem vmešana (v. 7). Sleherni jedilni dar, ki se Gospodu daruje, naj bo brez kvasu, nič kvašenega ali strdenega naj se ne sežge v dar Gospodu« (v. 11).

»Ako moža duh ljubosumnosti sprehaja zoper njegovo ženo, katera je bila omadeževana ali pa le s krivim natolcevanjem obdolžena, naj jo pelje k duhovniku, in naj opravi za njo daritev desetinko ječmenove moke, olja pa naj ne vlija in kadila ne deva na njo« (IV. Moz. 5, 14. 15).

H krvavim in nekrvavim daritvam so morali pridjati soli; nekrvavim pa še kadila.

IV. Obredi pri krvavih daritvah.

Obredi za krvave daritve so bili po postavi na tanko določeni in so obsegali petero dejanj:¹ a) darovavec je peljal za daritev določeno žival v preddvor šotorski ali v tempeljski preddvor k altarju, ker se je smela daritev le na svetem kraju opravljati (III. Moz. 1, 3; 4, 14), da bi se tako ljudstvo obvarovalo malikovavstva. Na kakšnem drugem kraju se je daritev opravljala le takrat, če je Bog sam ali po angelu to zahteval (Sodn. 2, 5; 6, 20; 13, 16). Žival je moral tako

¹ H. Zschokke, *Historia sacra ant. test.* § 26.

gnati, da je bila glava obrnjena proti vhodu v najsvetejše, v znamenje, da le od Gospoda izhaja sprava. Daritev se je začela s tem, *b)* da je darovavec položil roko na glavo daritvene živali (III. Moz. 1, 3; 3, 2, 4, 4...). Če jih je bilo več, ki so eno daritveno žival darovali, morali so zaporedoma drug za drugim položiti roko na glavo. Duhovnik je položil roko na glavo, če je bil sam darovavec. Roke so polagali pri žgalnih daritvah, ki so bile zasebne, in pri očitnih ali splošnih, če so se opravljale za grehe ljudstva in pri slednjih so polagali starašini ljudstva (III. Moz. 4, 15). S polaganjem rok je bila v zvezi izpoved grehov. *c)* Darovavec sam je zaklal žival na severni strani altarja, če se je opravljala daritev za greh in krivdo, drugače na južni strani altarja (III. Moz. 1, 11) (pri očitnih daritvah so zaklali leviti). O načinu, kako se je imela žival zaklati, sveto pismo ne poroča, po judovskem ustnem izročilu pa se je moralo zgoditi, kolikor mogoče, brez trpinčenja; prerezal se je živali vrat, da je mogla kri izteči.¹ *d)* Kri je pristregel duhovnik v posodo in s krvjo pokropil ali pomazal, kakor je bilo za razne daritve zapovedano, podstavek žgalnega altarja (z golobjo krvjo) (III. Moz. 1, 15), štiri rogove žgalnega ali kadilnega altarja, kropil okrog altarja ali proti zavesi pred najsvetejšim ali spravišče t. j. pokrov skrinje zaveze v najsvetejšem; ostalo kri pa je razlil ob vznožju altarja. *e)* Na to je darovavec djal žival iz kože, jo razsekal in drobovino izmil. Duhovnik je pripravil drva na altar, na katerem se je imelo meso, ali vse ali le nekateri kosi, sežgati. Preden so položili meso na altar, so ga potresli s soljo. Pri nekaterih daritvah so ga vihtili v podobi križa na štiri vetrovne strani in ga povzdigovali. Če se ni cela žival sežgala, so ostali kosi pripadli duhovnikom ali pa darovavcem, ki so ga zaužili pri skupnem obedu. Ako so se darovali samo golobi ali grlice, so vsi ti obredi izostali. Duhovnik je z nohtom preščipnil ptiču vrat, iztisnil kri iz glave in trupla na rob altarja tako, da je tekla dol po altarski steni. Na to je iztrebil golžunec s črevesi in vrgel oboje na pepelišče, perutnice pa je začesnil in potem celega ptiča sežgal.

V. Splošni obredi pri nekrvavih daritvah.

S krvavimi daritvami so bile obenem v zvezi nekrvave, izvzemši daritve za greh posameznih oseb, pri katerih ni bilo jedilne ne pitne daritve. Velikost jedilne in pitne daritve je bila za posamezne krvave daritve po postavi natanko določena (IV. Moz. 15, 3—10). Razen teh pa še so se darovale samostalne nekrvave daritve, o katerih so veljala sledeča določila:

¹ Philippon, op. c. I. str. 544.

a) »Duhovnik naj vzame pest pšenične moke, katera je pokropljena z oljem in vse kadilo, ki je bilo položeno na moko in to naj sežge na altarcu v spomin najprijetnejšega duha Gospodu. Ostali del pšenične moke naj použije Aron s svojimi sinovi, brez kvasu; ter naj jé na svetem kraju v šotorovem preddvoru« (III. Moz. 6, 15. 16).

b) »In vsakateri jedilni dar iz pšenične moke, ki se speče v peči in karkoli se pripravi na ražnju ali v ponvi, naj gre duhovniku, ki ga daruje« (III. Moz. 7, 9).

c) »Karkoli v dar prineseš, osoli in ne jemlji soli zaveze svojega Boga od svoje daritve. Pri vsaki svoji daritvi daruj soli« (III. Moz. 2, 13).

d) »Ako prineseš Gospodu v dar od tvojih prvin (tvojega sadeža) žita še zeleno klasje, ga na ognju posuši in stolči v moko in tako daruj Gospodu svoje prvine in vlij na nje olja in deni zraven kadila.« (III. Moz. 2, 14. 15).

O načinu, kako se naj vino daruje, postava ni določevala, pač pa se bere v knjigi Sirahovi o velikem duhovniku Simonu: »Stegnili je svojo roko v pitno daritev in daroval grozdove krvi (rdeče vino). Izlil jo je ob vznožju altarja k božji vonjavi najvišjemu knezu« (Ekleziastik 50, 16. 17). Isto poroča Jožef Flavij.¹

Nekrvave daritve so se morale darovati s soljo in s kadilom, pa brez kvasu in strdi.

Sol, ki so jo rabili za daritve, je bila po ustnem izročilu² sodomska sol, t. j. iz Mrtvega morja. Imenuje se sol zaveze³ (III. Moz. 2, 13). Sol je bila simbol zaveze, katero je Bog sklenil z ljudstvom, in ki se je po daritvah nekako ponavljala, zato ime: »večna zaveza soli«⁴ (IV. Moz. 18, 19); »zaveza soli«⁵ (II. Kron. 13, 15).

Slovesne pogodbe na Jutrovem navadno sklepajo tako, da se užije s soljo potrošen kruh.⁶ Pri Arabcih⁷ in nekaterih drugih narodih kakor pri Slovanih je v navadi, da se gostu v znamenje prijateljstva najprej ponudi kruh s soljo. Sol ima namreč moč, da varuje gnilobe in trohljivosti, zato je lep znak svete božje zaveze in čistega prijateljstva med ljudmi.

Pri daritvah se je nadalje rabilo kadilo.

Pristno kadilo⁸ je smola, ki se cedi iz drevesa po imenu Bosvelija (Bossvellia sacra, λίβανος od λιβάζ kaplja, ker se v kapljah cedi). Raste v Arabiji in na vz-

¹ Σπέινδουσιν δὲ περὶ τὸν βωμὸν τὸν οἶνον. Jos. Flav. Antiqu. I. III. 9. 234.

² Talm. Menach. 21. I. Philipps. o. c. st. 545.

³ בְּרִית מֶלֶחַ sal foederis. — ⁴ בְּרִית מֶלֶחַ עוֹלָם. — ⁵ בְּרִית מֶלֶחַ.

⁶ Rosenmüller, Morgenl. II. štv. 299. Dursch. op. c. I. str. 81.

⁷ Holzammer, I. d. št. 364. opaz.

⁸ Leunis, Synopsis der Pflanzenkunde II. d. § 529.

hodnem pobrežju Afrike, nikakor pa ne v Indiji. Smola se cedi v kapljicah, ima okus balzama in je beložolte barve. Ako se dene na žrjavico, razširja prijeten vonj, zato ime kadilo (Olibanum, gummi olibanum, thus orientale). Hebrejski se imenuje lebonah¹ t. j. belo kadilo (III. Moz. 2, 1, 15; 5, 11. Izaj. 60, 6; Ierem. 6, 20).

Judje so dobivali kadilo iz Arabije ter rabili le pristno kadilo. Grki tega kadila pač pred trojansko vojsko niso poznali, Rimljani pa ne pred Numom. Herodot pripoveduje tudi o kadilnem drevesu posebno pripovedko. Kadilna drevesa namreč stražijo krilate kače v velikem številu. Majhne so in lepo pisane. Kdor hoče dobiti kadila, jih mora pregnati, kar je le mogoče z dimom storakove smole.²

V obče simbolizira kadilo molitev. V daritvi se človek bliža Bogu, ki prebiva v nedosegljivi luči; zaradi svoje pregrešnosti človek ni vreden, da bi se Bog oziral nanj. Da bi pa vendar Bog daritev milostno sprejel, jo spremlja človek s ponižno molitvijo. Zato so kadilo zažigali pri daritvi.

Kadilo razširja prijetno vonjavo. Vonjava pomeni dobro ime. Kadilo zažigati komu, se pravi, ga hvaliti, njegovo ime razglaševati, njega pripoznavati. Nasprotno pa, kogar ob dobro ime spraviti, se pravi, njega osmraditi. Tako naprimer toži očak Jakob na smrtni postelji o Simeonu in Leviju, ki sta Sihemčane zavratno pomorila: »Žalila sta me in sta me Kananejcem in Perizejcem smrdljivega storila« (I. Moz. 34, 30). Ravno tako beremo v tretji knjigi Mozesovi, da izraelski župani, vračajoč se od Faraona, tožijo Mozesu in Aronu: »Gleda naj Gospod na vaj in naj sodi, ker sta nas zasmradila pred Faraonom in njegovimi služabniki« (III. Moz. 5, 21). Kdor Bogu kadilo zažiga, s tem njegovo ime slavi in vero v njega spričuje. Zato je veljal pri kristjanih in paganih za odpadnika, ki je malikom daroval kadila.

Jedilne daritve so morale biti brez kvasu in strdi. Kvas³ povzroči, da se rastlinske snovi začnejo kisati, vreti ali gnjiti in se pokvarijo. Vse, kar je v zvezi z gnilobo, je nečisto. Ravno tako je bila prepovedana grozdna strd,⁴ ki je pomešana s pšeničnimi otrobi imela isti učinek, kakor kvas.⁵ Grozdna strd je bil gosto vkuhan mošt, ki so ga pripravljali v Palestini, posebno v okolici hebronski in s katerim so tržili in še deloma dandanes tržijo v Egiptu.⁶ Kakor so morale biti daritvene živali čiste in brez telesnih hib, tako se je moralo iz jedilne daritve vse izločiti, kar bi jo storilo omadeževano ali nepopolno. Kar pa je v zvezi z gnilobo in pokončanjem, nosi v sebi želo smrti in onečiščuje, zato se nista smela rabiti kvas in strd.

¹ לְבוֹנָה thus album, a colore albo dictus, qui purissimi thuris est. Plin. II. 12, 14. — ² Herod. III, 107.

³ קֵמֵץ fermentatum. — ⁴ דְּבֵשׁ mel uvarum, gr. ἔψηλα, sapa.

⁵ Plin. Hist. nat. 18, 11.

⁶ Cathol. Lexicon. hebr. et chald. Paul. L. B. Drach. str. 137. 3 stoti grozdja so dajali 1 stot grozdne strdi.

VI. Namen starozakonskih daritev.

Bog je sicer popustil pogane, da so živeli po svojem lastnem mišljenju in teženju, vendar njihova pamet in vest sta ostali ter jim kazali pot do večne resnice. Če »pagani, ki (razodete) postave nimajo, delajo po naravi to, kar je po postavi, so, ko postave nimajo, sami sebi postava (vsled pameti) in kažejo, da je postava zapisana v njihova srca, ker jim vest daje spričevanje in se njih misli med seboj obtožujejo in opravičujejo« (Rim. 2, 14, 15). Pamet in vest sta jih priganjali, da so Boga iskali, ga spoznavali in svēsti si svoje pregrešnosti, si ga skušali nakloniti in to so hoteli doseči z daritvami.

Izraelci pa so sprejeli od Boga razodeto postavo, ki jim je pripravila pravo spoznanje božje in pravo spoznanje samega sebe. Postava je določevala njihovo versko in državno življenje, bila je ogledalo, v katerem so spoznavali sebe in svoje razmerje do Boga. Postava jih je učila spoznavati lastno pregrešnost in budila v njih željo po odrešenju. »Po postavi pride spoznanje pregrešnosti« (Rimlj. 3, 20). Izraelec je lahko spoznal, da je greh prelom božje postave, kar paganu ni bilo tako jasno, zato pravi sv. Pavel: »Postava je stopila vmes, da je postal greh obilen« (Rim. 5, 20). Še več. Iz postave je bilo Izraelcu jasno, da bi njegova pregrešnost ne bila tako velika, ako bi postave ne imel. »Greha (pregrešnosti) nisem spoznal razun po postavi; kajti ne poznal bi poželjivosti, če bi postava ne rekla: »ne poželi« (Rim. 7, 7).

Kakor je torej Bog po postavi dal Izraelcem pravo spoznanje božje in njih pregrešnosti, tako jim je tudi izročil sredstva, po katerih se jim je ta pregrešnost predočevala, ob enem pa se tudi dobivala sprava, in ta sredstva so starozakonske daritve.

Prvi namen starozakonskih daritev je bil gotovo, ohraniti spoštovanje in češčenje božje, buditi čut hvaležnosti in zavest popolne odvisnosti. »Jaz sem Gospod tvoj Bog, močen, goreč Bog in skazujem milost tistim, ki me ljubijo in spolnjujejo moje zapovedi« (II. Moz. 20, 5. 6).

Drugi namen je bil predočevati ljudstvu njegovo pregrešnost.¹ »Daritve se vrše v vsakoletni opomin pregrešnosti« (Hebr. 10, 3). Daritve stare zaveze zase niso imele moči izbrisati grehe, ampak ohranjati zavest pregrešnosti, zato so se vedno ponavljale, medtem ko se je daritev nove zaveze le enkrat vršila, ker je imela moč izbrisati greh.

Tretji namen starozakonskih daritev je bil odpuščenje postavnih grehov, t. j. časnih kazni, ki jih je postava zapretila za prestopke; greh se torej ni štel v časno kazen, to izreka sv. Pavel z besedami: »Brez prelivanja krvi ni odpuščenja« (Hebr. 9, 22),² a zadol-

¹ Massl, Erkl. d. hl. Schrift XI. str. 91. — ² Massl, op. c. XI. 77.

ženje pred Bogom je ostalo, »kajti ni mogoče, da bi se s krvjo bikov in kozlov izbrisali grehi« (Hebr. 9, 22), (Jer. 11, 15).

Četrti namen starozakonskih daritev je bila sprava z Bogom. »Ta dan (na dan sprave) bodi vam sprava in očiščenje vseh vaših grehov: očiščeni boste pred Gospodom (III. Moz. 16, 30).¹ »Zakaj življenje mesa je v krvi in jaz sem vam jo dal, da bi po nji na altarju zadobivali spravo svojim dušam in da bi bila kri duši v spravo« (III. Moz. 17, 11). Daritve stare zaveze so predpoda popolne daritve nove zaveze, daritve Jezusove na križu in v veri na to daritev in v zvezi s to daritvijo so imele moč, da je Bog greh nekako pregledal. Neskončna daritev na križu je zadobila popolno odpuščenje in dala od božje pravičnosti zahtevano zadoščenje, katerega se je grešnik udeležil, če je bil postavno pravičen. »Daritve stare zaveze so povzročile le postavno očiščenje mesa; kri Kristusova pa očiščuje vest, ker izbriše grehe, tudi grehe tistih, ki so živeli pred Kristusom in so imeli obljubo.«²

VII. Pomen daritvenih obredov.

Da se nam pomen daritev še bolj razjasni, oglejmo si pomen posameznih daritvenih obredov.

1. Darovavec je moral sam daritveno žival prignati pred žgalni altar, kar zaznamuje, da daruje prostovoljno od svojega imetja. Prostovoljni dar od svojega imetja je bil prvi pogoj sprave.

2. Darovavec je položil roko na daritveno žival. Sv. pismo omenja večkrat in v celo različnih slučajih polaganje rok. Tako so položile priče na glavo preklinjevalca božjega imena svoje roke ter s tem dale pričevanje zoper njega in ga posvetile postavni smrtni kazni (III. Moz. 24, 14).

Pri posvetitvi levitov so Izraelci polagali roke na njihove glave v znamenje, da se praviciam do levitskega roda odpovejo in ga odstopijo Bogu mesto prvorojencev, kakor tudi Gospod govori: »Kot darilo so mi dani od Izraelovih otrok; vzel sem jih namesto prvorojenih, ki odpró materno telo v Izraelu« (IV. Moz. 8, 15, 16). Gospod naroči Mozesu: »Vzemi Jozueta in položi nanj svojo roko in ti mu daj pričo vseh postave« (izroči mu svojo službo) in del svoje časti (postavi ga za vojvoda) (IV. Moz. 18, 20).

Na dan sprave je položil veliki duhovnik roki na kozlovo glavo in med polaganjem pripoznaval krivice Izraelovih otrok in voščil vse

¹ Ta dan bo vas spravil, da vas očisti vseh vaših grehov: pred obličjem Gospodovim boste očiščeni. Hebr. bes.

² Dr. Heinrich, Dogm. Nr. 1098.

njih grehe in hudobije na kozlovo glavo in potem ga je dal gnati po zató odločenem človeku v puščavo (III. Moz. 16, 21). Kaj se je dalje s kozlom zgodilo, sv. pismo ne pové; rabinci pravijo, da je bil pah-njen raz skalo in tako pokončan.¹ Navedeni zgledi nam pričajo, da izražuje polaganje rok,

- a) da se človek odpove lastninski pravici do kakšne reči in jo popolnoma odstopi;
- b) da jo postavi mesto sebe, z lastno oblastjo;
- c) da jo nekako v mislih indentificira s seboj, tako, da karkoli se z rečjo godi, za njega velja.

Ako torej sv. pismo o žgalni daritvi govori: »In položi naj svojo roko na glavo daru in bo prijeten (Gospodu) in bo mu teknil v spravo« (III. Moz. 1, 4), hoče izraziti, da se darovavec v mislih postavi na mesto daru in s tem svoje grehe pripozna.

Res je sicer, da žival ne more človeka namestovati v juridičnem pomenu, da bi s svojo smrtjo zadostovala za zaslužen kaznen grešnikovo, to je pagansko naziranje. Žival nikakor ne more biti ekvivalent za človeka, toda Bog lahko terja živalsko kri le kot spravno sredstvo. Daritvena žival s svojo smrtjo nikakor ne pretrpi kazni grešnikove v dejanstvenem, ampak le v simboličnem pomenu in uzroči le materielno spravo in »postavno« opravičenje. Formelna sprava in dušno očiščenje je došlo še le po Zveličarju, o katerem prerok Izaja govori: »Nas vseh hudobijo je Gospod na njega položil« Iz. 53, 6; božja volja je bila, da je nosil naše grehe, njemu so bili všteti, »da je to, česar mi zaradi slabosti nismo mogli nositi, za nas nosil« (Hier.)² (Galač 3, 13; Rimlj. 8, 24).³ Med polaganjem rok se je vršila, kakor ustno izročilo poroča, izpoved grehov.⁴

3. Darovavec je moral žival, ki jo je prignal pred altar, sam zaklati. Ker je žival bila »alter ego« darovavca, je s tem, da jo je sam zaklal, izrazil, da posveti njeno življenje, ki je v krvi, kot nadomestilno zadostilo za grehe. »Zakaj življenje mesa je v krvi, in jaz sem vam jo dal, da bi po nji na altarcu zadobivali spravo svojim dušam in da bi bila kri duši v spravo« (III. Moz. 17, 11). Zaklati se je morala žival tako, da je kolikor mogoče največ krvi iz nje izteklo. Sv. Tomaž Aquinčan pravi: »Kri je najbolj potrebna za življenje, zaradi tega se

¹ Alliol. opaz. k v. 22.

² Knabenbauer I, 2, str. 305. — ³ Massl, op. c. IX. str. 53; VII. str. 121, 122.

⁴ Obsecro Domine, peccavi, deliqui, rebellavi, hoc et illud . . . feci, nunc autem poenitentiam ago, sitque haec expiatio mea. Zschokke, op. cit. § 26. 2. op. 2. Philippson op. c. I, 544.

reče, da je duša v krvi.«¹ Kri je morala izteči, ker »brez prelivanja krvi ni odpuščenja« (Hebr. 9, 22). Kdor je daritveno kri prelil v veri in zaupanju na prihodno daritev Kristusovo, ta je že naprej prejel sadove tega resničnega namestnega zadoščenja, kajti »v klanju živali se zaznamuje tudi smrt Kristusova«. Prelivanje krvi je bil čin češčenja božjega in obenem sprave z Bogom. Zato je bilo pri Izraelcih prepovedano uživati krv, ker je Bogu posvečena.²

4. Pri daritvi je začel sodelovati tudi duhovnik, ki je s posodo pristregel kri in z njo kropil ali mazilil ali jo izlival, kakor je že daritev zahtevala. Storitni je moral in smel to samo duhovnik, ki je bil postavljen za srednika med Bogom in ljudstvom, da ga posvečuje. Obredi s krvjo so se vršili na treh krajih, in sicer v predvoru ob žgalnem altarju, v »svetem« ob kadilnem altarju in v »najsvetejšem« ob spravišču, to so kraji, kjer se je Bog razodeval. Da je duhovnik na te kraje kri nosil, je s klanjem že Bogu posvečeno kri le bliže pri-maknil božjemu obličju. S tem je še natančneje izrazil, da daruje kri kot simbol darovavčeve duše Bogu, naj mu prizanese, da se preobrne in živi. Dotaknil se je s krvjo rogov na altarju (III. Moz. 4, 25, 30, 34), ki so bili simbol Boga samega, posebno njegove mogočnosti, slave in moči. Zato »Kristus ni vstopil v svetišče, ki je bilo po človeških rokah napravljeno, in ki je bilo predpodoba pravega (svetišča), ampak v nebesa sama, da se zdaj prikaže za nas pred obličjem božjim« (Hebr. 9, 24), »katerega je predstavil kot spravno daritev po veri v njegovi krvi, da pokaže njegovo pravičnost za odpuščenje grehov, ki so se prej godili« (Rim. 3, 25). Bistvo daritve je bilo v prelivanju krvi pri klanju, poznejši obredi s krvjo so bili le nekako slovesno ponavljanje tega, kar se je že pri klanju godilo.

5. Daritvena žival se je sežgala. Pri nekaterih daritvah je bilo zapovedano, da so daritveno meso na rokah držeč vihteli na vse štiri strani v podobi križa in ga povzdigovali »In položi vse te reči na Aronove roke in njegovih sinov in jih posveti povzdigovaje pred Gospodom (II. Moz. 29, 24). In dal je vse skupaj Aronu in njegovim sinovom. Ko so oni vse to povzdignili pred Gospodom, je on to zopet vzel iz njihovih rok... In vzel je prsi od ovna posvečenja za svoj del in jih je povzdignil pred Gospodom, kakor mu je bil Gospod zapovedal« (III. Moz. 8, 27, 28, 29). Ta obred je izraževal željo, da bi Bog, Stvarnik sveta, to daritev blagovoljno sprejel, ob enem pa se je simbolično predočevala živa podoba trpečega Kristusa in se zaznamenal

¹ Thom. Aqu. 1. 2. 9. 102. 3. Sanguis est maxime necessarius ad vitam, ratione cuius dicitur anima esse in sanguine.

² Zschokke, op. cit. § 26. 2. opom. 3.

oni križ, na katerega je bila povzdignjena tista mirovna daritev vsega človeštva, katero so predpodablale vse daritve stare zaveze.¹

Darovavec se je po krvi daritvene živali z Bogom spravil; Bog sprejme sedaj daritev, ki se njemu na čast sežge, milostno in z dopadanjem ali kakor sv. pismo pravi »v prijetni duh Gospodu« »v najprijetniši duh Gospodu« (III. Moz. 2, 2, 8; 3, 5; 4, 31; 26, 31; IV. Moz. 15, 3). Daritev se je sežgala s svetim ognjem, katerega so vedno vzdrževali na altarju in kojega je Gospod pri prvi Aronovi daritvi sam vžgal (III. Moz. 9, 24). V ognju, ki je použil daritveno žival se je predpodablalo Kristusovo trpljenje.

5. Slednjič še je sledil pri nekaterih daritvah slovesen obed z daritvenim mesom. Daritvena žival je bila, brž ko se je zaklala, Bogu posvečena in popolno božja lastnina. Bog je bil po krvi spravljen in skazal je svojo dobrohotnost in ljubezen do duhovnikov in do darovavca s tem, da ni cele daritve za se obdržal, da bi se sežgala, ampak je nekaj njim odstopil. Ako so torej od tega posvečenega mesa zauživali, udeleževali so se božjega obeda in postali njegovi gostje in prijatelji.

J. Kavčič.



Zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva.

(Dalje.)

D. Duhovni Pastir.



b sklepu 32. tečaja (1883) Slovenskega Prijatelja je objavil vrli Andrej Einspieler vest, da bode ustavil nadaljno izdavanje svojega prezaslužnega lista.² »Caligaverunt oculi mei« — otemnele so moje oči, navaja kot vzrok svoje namere. A

¹ Zschokke, op. cit. § 26. 2. opomba 5.

² Velik pomen Slovenskega Prijatelja opiše lepo po njegovem prenehanju Ljubljanski Zvon l. 1884., str. 314., ko med drugim pravi: »Ta homiletiški list, ki je s koncem l. 1883. nehal, bil je izključno namenjen slovenski duhovščini kot kažipot v njenem delokrogu cerkvenega govorništva. Izobraženi laiki si morebiti še niti ne domišljujejo, koliko je vplival ta list na domoljubno zavednost in razvoj slovenskega jezika. Ta list je začel v domačem duhu jedernate, logičnoizvedene govore v čisti materinščini objavljati in nemško vzgojeni duhovščini kazati, kako naj v cerkvi in šoli z ljudmi govori po domače. Tako so se nemško-valni izrazi in stavki opuščali, lepe, dobre, domače besede se uvajale in ljudje so se zmerom bolj privajali novim besedam, za iste pojme. Le vprašaj naše narodne duhovnike, može, ki stoje v 40 in 50 letih, kje so se naučili slovensščino gladko govoriti in pisati, odgovoré ti, da iz 'Prijatla'. Če še poleg tega omenimo, da se je pri raznih cerkveno-domovinskih slavnostih (n. pr. Ciril-Methodovih, Mohorjevih),

zraven dostavi: »Pa še nekaj me je nagnilo... V Ljubljani so naši slovenski bratje osnovali nov časnik po imeni Duhovni pastir. Najboljše moči in zmožnosti katoliških duhovnikov so se združile okoli ‚Duhovnega pastirja‘, in po vsej pravici smemo pričakovati kaj izverstnega. Zatorej vabim in prosim vse svoje čč. gg. naročnike in podpornike, naj si mesto ostarelega ‚Slov. Prijatelja‘ naročijo čverstega in krepkega ‚Duhovnega pastirja‘. Bog daj srečo in blagoslov ‚Duh. pastirju‘!«

Ponižni in skromni Einspieler torej pravi, da se hoče le umakniti novemu podjetju na polju slovenskega cerkvenega govorništva. A »naši slovenski bratje« v Ljubljani, kakor lepo imenuje krog vnetih in podjetnih duhovnikov v slovenski prestolnici, so že prej izvedeli, da namerava Einspieler svoj list ustaviti. Radi tega so sklenili izdavat novega, da bi slovenski propovedniki imeli še nadalje skupno glasilo. Dali so mu pomenljivo ime »Duhovni Pastir«. Urednik naj bi mu bil dr. A. Čebašek, kanonik v Ljubljani. A ker isti vkljub dolgotrajnemu prigovarjanju uredništva ni hotel prevzeti, vzel je naporno delo Anton Kržič v roke. Pod njegovim modrim in v vsakem oziru vestnim uredništvom je dosegel Duhovni Pastir najlepše vspehe. Izhaja v založbi »Kat. tiskarne v Ljubljani« v mesečnih zvezkih v veliki osmerki, letno 600—800 strani. Prinaša najrazličnejše propovedi za nedelje, praznike in za vsakojake posebne cerkvene slovesnosti. Vsebina so mu nadalje razlaganja cerkvenih obredov, homilije, homiletična zrna, verske pripovedi, vzgledi, pregled slovenskega slovstva, predvsem v verskem oziru. Tako bogato opremljen še ni bil v našem slovstvu nobeden homiletični zbornik. Nekateri govori so dovršeno lepi, mnogo je izvirnih, le malokaterim se pozna, da so posnetki tujih proizvodov. V jezikovnem oziru stoje večinoma na vrhuncu sedanje popolnosti v slovenskem slovstvu, ker sotrudniki vstrajno uporabljajo velik napredek slovenske literature v zadnjih desetletjih. Duhovni Pastir se sme ponosno primerjati z vsakim homiletičnim listom drugih narodov.

Velike vrednosti so tudi (deloma zelo obširne) priloge, katere je prinašal Duhovni Pastir in katere so pozneje izšle v posebnih izdajah

poleg ljubezni do sv. vere in kat. cerkve netila tudi ljubezen do ožje in širše domovine naše in do mile materinščine, potem še le najdemo tisti vir, iz katerega se je v srca priprostih seljanov izlil oni domovinski čut in narodni ponos, katerega niso mogli podreti najhujši viharji naših sovragov. Ako bi naše ljudstvo ne imelo te podlage, iskra narodnosti bi ne bila tako hitro zanetila in vnela plamena domovinske zavesti in delovanje zgolj posvetnih domoljubov bi bilo dolgo ostalo Sisi-fovo delo. — Bodimo toraj pravični in zdaj ob završetku tudi z jezikoslovnega stališča ‚Slov. Prijatlu‘ položimo na glavo zimzelenov venec, kajti njegovo delo ni in ne bo venilo.«

kot samostalna, temeljita in zaradi dejanskih potreb zelo koristna dela. Tako so izšle po Duhovnem Pastirju sledeče knjige:

- a) Apologetični razgovori ali Pot do resnice. Spisal France Lampe, doktor bogoslovja in modroslovja, profesor bogoslovja. I. zvezek: O človeku. V Ljubljani, 1883. Tiskala Katoliška tiskarna. — Vel. 8^o, strani 92.
 - b) Apologetični razgovori... II. zvezek, strani 224.
 - c) Katoliško zakonsko pravo z ozirom na državne avstrijske postave. Spisal France Kosec, župnik. V Ljubljani leta 1894. Založila Katoliška tiskarna. — Vel. 8^o, strani 248.
 - č) Obrambni govori. Slovencem v premislek in prid, sestavil dr. France Lampe. V Ljubljani. Založila Katoliška tiskarna. 1890. — Vel. 8^o, strani 96.
 - d) Pedagogika. Po najboljših virih spisal Anton Zupančič, učitelj pedagogike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču. V Ljubljani. Založila Katoliška tiskarna, 1888. — Vel. 8^o, strani 152.
- Posebne važnosti za cerkvene govornike je pa obširno delo:
- e) Zbirka lepih izgledov. Duhovnikom v porabo v cerkvi in v šoli zbral Anton Kržič. I. snopič. V Ljubljani. Založila Katoliška tiskarna, 1890. — Vel. 8^o, strani 808.
 - f) Zbirka lepih izgledov... zbral Alojzij Stroj. II. zvezek. 1905. — strani 792.
 - g) Od l. 1905. pa izhaja že priloga za III. zvezek.

To je velika zakladnica za propovednika pri osnovanju cerkvenih govorov, ki mu podaje v obilici prav uporabnih izgledov.

Kako obilno in mnogovrstna je snov v Duhovnem Pastirju, kaže »Dvojno kazalo prvih deset letnikov ‚Duh. Pastirja‘ 1884—1893«, katero je sestavil župnik Ludovik Škufca in »Dvojno kazalo drugih desetletnikov 1894—1903«, katero je sestavil župnik Valentin Bernik.

Tako obsežno delo je zahtevalo premnogo truda in napora. Mogoče je bilo doseči toliko lepih vspehov le po jekleni vztrajnosti dveh dosedanjih urednikov in po marljivosti njunih obilnih sotrudnikov. Od l. 1884.—1896. je Duhovnega Pastirja urejeval Anton Kržič, ki je bil ves čas poglavitni sotrudnik pri listu in duša vsega podjetja.

Iz njegovega življenjepisa posnemamo sledeče črtice:

Anton Kržič je bil rojen l. 1845. v Rakitni blizu Vrhnike. Gimnazijske študije je v Ljubljani z odliko dovršil l. 1868. ter se je potem bogoslovju posvetil. Duhovnik je postal v Ljubljani l. 1871. Kapelanoval je nekaj časa pred Dvorom, potem je pa bil 19 let katehet v nunskih šolah v Ljubljani. L. 1891. je postal profesor na učiteljski pripravnici v Ljubljani, katero službo še sedaj plodonosno opravlja. V znamenje neomejenega priznanja njegovih obilnih, nevenljivih zaslug bil je imenovan častnim kanonikom.

Kržič je zelo delaven slovenski pisatelj, vzgleden v svojem poklicu in vsled kremenitega značaja obče priljubljen. »Malo je v Slovincih mož, ki bi tako neumorno in požrtvovalno delovali za prosep

prave narodne omike, kakor je delal Kržič s peresom¹, pravi lepo in resnično o njem zgodovinar Jos. Benkovič. Že kot bogoslovec je pisal v letopisu Matice Slovenske. Večkrat se je oglašil v Zgodnji Danici, kjer je objavil tudi več cerkvenih govorov. L. 1878. je začel v Danici priobčevati »Izglede bogoljubnih otrok iz vseh časov krščanstva«, katere je v štirih letnikih nadaljeval ter pozneje v treh zvezkih posebej izdal. Mnogo njegovih spisov je obelodanila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Kot odličen odgojitelj po poklicu, ki nas na nepozabnega Slomška spominja, je začel l. 1888. izdajati male knjižice pod naslovom »Krščanski Detoljub« po štirikrat na leto. Sodeloval je tudi pri »Cvetju z vrtov sv. Frančiška«, kjer se nahaja več njegovih nabožnih sestavkov. Prezaslužno njegovo delo je urejevanje leposlovnih listov za mladino, »Vrtca« in »Angeljčka«, ki sta pravi blagoslov za slovensko mladino. Da bi oskrbel slovenskemu ljudstvu zdravo in pošteno dušno zabavo, spisal je lepo vrsto gledaliških iger, ki naj bi slovenska društva nedolžno kratkočasile in jih varovale nevarnega strupa, ki dandanes potom društvenih zabav toliko ljudi otrovi. »Vsi Kržičevi spisi so polni lepih misli, preveva jih pravi krščanski duh. Jezik je jako poljuden, gladek in prikupljiv. Imenovati ga smemo slovenskega Albana Stolza.«²

Posebej za zgodovino slovenskega cerkvenega govorništva je Kržič izvanrednega pomena. Uvidel je nujno potrebo, da naj imajo slovenski propovedniki svoje glasilo, zato je z oduševljenjem oskrbel Slovenskemu Prijatelju naslednika v Duhovnem Pastirju. S svojo ljubeznivostjo in spretnostjo je za-nj pridobil kaj lepo število marljivih sodelavcev ter jih je z besedo in z vzgledom bodril k vedno vspešnejšemu delovanju na polju slovenskega propovedništva. Brez Kržiča bi bilo počivalo marsikatero pero in marsikater cvet cerkvenega govorništva bi se ne bil nikdar razcvetel brez njega. Njegova neomejena zasluga je večletno krepostno vodstvo in dalekovidno vspodbujanje v slovenskem cerkvenem govorništvu.

On sam je zelo vnet cerkveni govornik, ki je že neštetim množicam v različnih cerkvah oznanjeval božjo besedo z mladeniškim ognjem in z jasnostjo treznomislečega učenjaka. V Duhovnem Pastirju je objavil okoli 270 propovedi, deloma samo osnovanih, večinoma popolnoma izdelanih. Pod naslovom »Naš Gospod Jezus Kristus« je zbranih 82 propovedi, v katerih razpravlja vsestransko zgodovino

¹ Dr. Glaser, Zgod. slov. slovstva, IV., str. 268.

² Dr. Glaser, l. c., str. 269. — Obširno oceni Kržičevo slovstveno delovanje Marnov Jezičnik, XXX. leto, str. 54. ss.

o življenju in delovanju, o trpljenju in zasluženju našega Odrešenika. Za vzgled Kržičeve zgovornosti bodi naveden odlomek iz sklepne pripovedi (Duh. Pastir 1900, str. 335.):

Upam, da boste letos s posebno velikim veseljem, s posebno veliko vnemo in pobožnostjo obhajali današnji veličastni praznik Gospodov (vnebohod) ter tudi v svojo posebno dušno korist. Pa zakaj imam to upanje? Zato, ker ste tako pazljivo in s tolikim zanimanjem poslušali tudi druge skrivnosti in dogodbe, katere sem vam pripovedoval že tako dolgo, in se vendar niste naveličali. Ako ste radi poslušali, ko sem vam pravil o Kristusovih bojih, kako da bi z veseljem ne poslušali, ko vam imam pripovedovati še o njegovem zmagoslavju? Ako se vam je tako zelo ganljivo zdelo, ko smo tolikrat premišljevali, kako globoko se je ponižal naš Zveličar, in kako zelo so ga poniževali njegovi sovražniki, ali naj bi sedaj mrzlo ostalo naše srce, ko nam je premišljevat, kako je bil povikšan do nepopisne, neizmerne slave tudi po svoji človeški naturi? In če smo sočutno premišljevali njegovo prebritko trpljenje, ali se ne bo naše srce sočutno veselilo, ko premišljujemo neizmerno radost, katero je danes čutilo Jezusovo božje srce? — Kolika sreča je tudi za nas, da je šel Jezus v nebesa, da imamo svojega veličastnega Srednika pri nebeškem Očetu! V koliko tolažbo je nam ubogim zemljanom Kristusov vnebohod, ker vemo, da je šel tudi nam bivališča pripraviti, da bi se tudi mi z njim veselili v rajski slavi! Če pomislim na vse one neštete množice svetnikov in zveličanih, kateri so takrat ali pozneje prišli za Jezusom v nebeško veličanstvo, se nam zdi, da danes ni samo praznik Gospodov, marveč obenem tudi praznik vseh svetnikov in izvoljencev.

Ali ni to preimenitna skrivnost današnjega praznika, vredna, da jo premišljamo z vso mogočno pazljivostjo in pobožnostjo? . . .

Tako smo si v kratkih, in bolj površnih črticah ogledali vse življenje in delovanje našega preljubega Zveličarja. Pa malo bi nam koristilo, ko bi bili že s tem zadovoljni, da smo to storili le edenkrat, in bi potlej zopet pozabili Jezusa, zopet zanemarili svojega Zveličarja. Ne, nikdar ga ne smemo pozabiti, marveč vsaki dan hočemo povečkrat misliti na-nj, gostokrat hočemo premišljevat njegove nauke in njegova dela ter se na vso moč prizadevati, da bi čimdalje zvestejše posnemali njegove božje zglede. In prelepi rajski sad takega premišljevanja in takega prizadevanja bodi: trdna vera, neomahljivo zaupanje in goreča ljubezen, ter vse druge dejanske čednosti, ki izhajajo iz teh treh božjih čednostij! . . . Posebno pa izhaja iz pridnega premišljevanja Kristusovega življenja najlepša čednost sveta ljubezen do Boga in do bližnjega. Naša ljubezen se ravna po vrednosti tega, kar ljubimo; zato je edino Bog resnično vreden naše ljubezni; in prav zato tudi naše srce ne more istinito srečno biti drugače nego v Bogu; le če ima Boga, tedaj ima vse. Jezus pa je naš Bog, torej edino vredni predmet našega hrepenenja, naše ljubezni. Jezus je pa tudi kot človek zaslužil vso našo ljubezen, saj tako dobrega, tako plemenitega, tako svetega človeka še ni videl svet: v njem so se strinjale vse najlepše človeške lastnosti z božjimi lastnostmi. Jezus je pa tudi zaslužil, da ga ljubimo bolj kot vse druge reči, namreč s tem, da nas je tako neskončno ljubil, saj nam je sam povedal, da nas tako zelo ljubi, da bi nas ne mogel bolj, vpraša namreč: »Ali more kdo bolj ljubiti svojega prijatelja, kakor če dá življenje za-nj?« On pa nas je bolj ljubil, ker je dal svoje življenje za nas, ki smo bili njegovi sovražniki. In pa saj je vse, kar je storil na zemlji, storil le iz gole ljubezni do nas; saj ves evangelij nam prav za prav ne opisuje in pripoveduje nič drugega, kakor le to, kako zelo nas je ljubilo Jezusovo božje Srce: iz ljubezni do nas je prišel na svet, in iz ljubezni do nas je izvršil vse pretežko delo našega odrešenja. A kdo bi pač ne ljubil tako veličastnega in ljubeznivega dobrotnika? Prav pogosto, prav prirčno

obujajmo tudi ljubezen do Jezusa v svojem srcu. Pa nikar ne govorimo le z ustmi, da ljubimo Jezusa, marveč ljubimo ga tudi v dejanju, saj nam je sam zatrdil, kakšne ljubezni si želi od nas: »Kdor ima moje zapovedi in jih izpolnjuje, ta je, kateri me ljubi.«

Najmarljivejši sotrudniki v Duhovnem Pastirju so bili in so deloma še sedaj, sledeči cerkveni govorniki:

1. Bernik Valentin, rojen l. 1861. v Stražišču pri Kranju, duhovnikom posvečen 1884. Kapelanoval je v Kranjski gori in v Moravčah, potem je bil beneficijant v Vrhpolju pri Moravčah, sedaj je pa župnik na Homcu. Sodeluje pri različnih slovenskih listih, zlasti v »Dom in svetu«. Izdal je »Dvojno kazalo za drugih deset letnikov Duhovnega Pastirja« (1894—1903). Njegovi govori se posebno odlikujejo po raznovrstnosti tvarine, ki se ozira na dejanske potrebe in koristi. Prav poljudne in uporabne so njegove liturgične propovedi.

2. Gaberc Simon, rojen l. 1838. v Črešnjevcu pri Slov. Bistrici, duhovnikom posvečen v Mariboru l. 1865. Bil je kapelan v Gornji Polskavi, v Tinjah, v Šmartinu pri Slovenjem Gradcu, v Slivnici pri Mariboru, pri Sv. Barbari v Halozah, nekaj časa provizor v Št. Venčesu in na Ponikvi; več let je bil župnik v Framu, od l. 1903. pa je predmestni župnik in dekan pri Sv. Magdaleni v Mariboru. Sodeloval je že zelo marljivo pri Slovenskem Prijatelju, ki je objavil nad sto njegovih propovedi, ravno tako vztrajen je ves čas pri Duhovnem Pastirju. L. 1884. je izdal »Šmarnice«, ki so se ljudstvu jako priljubile. V »Zgodnji Danici« je priobčil mnogo nabožnih pesmi.

3. Benkovič Josip, rojen v Kamniku l. 1869., duhovnikom posvečen l. 1892. Bil je kapelan v Dobrničju in Naklem, vikarij v Novem mestu, prefekt v Alojzijeviščju in zopet kaplan v Komendi. Potem je vstopil v staroslavni samostan zatiški k očetom cistercijanom. A v cvetu svoje moške dobe je tako oslabel, da je moral zdravja iskati na Gorenjskem. Toda božja previdnost mu ga ni naklonila, umrl je l. 1901. v Velesovem, pokopan pa je bil v svojem rojstnem kraju, v Kamniku. Benkovič je bil zelo nadarjen duhovnik, plemenit značaj, vrl delavec v vinogradu Gospodovem. Imel je obširno, temeljito znanje; bil je svetovno izobražen. Zlasti si je pridobil slavo kot slovenski zgodovinar, ki je v različnih listih obelodanil izborne članke iz cerkvene in posvetne zgodovine. V dr. Glaserja »Zgodovini slovenskega slovstva« je kaj lepo opisal bogoslovno stroko naše novejšje literature. Njegovi cerkveni govori so ljubkomili, pristrčni, pravi odsev njegovega blagega značaja, jezik je dovršeno lep in misli vzvišene, plemenite. Neizmerna škoda, da mu je Bog odločil le tako kratek tok zemeljskega življenja!

4. Mikš Janez, rojen l. 1863. v Hotedršiči, duhovnik postal l. 1887. Kapelanoval je v Logatcu in v Hrenovicah, bil je ekspozit na

Razdrtem, župnik v Planini pri Vipavi, potem poldrugo leto v začasnem pokoju v Železnikih, a sedaj je župnik v Trsteniku. Je jako marljiv dušni pastir, ki se posebno zanima za socialno vprašanje in za pravi napredek našega naroda. Raditega se tudi njegovi cerkveni govori tako radi obračajo na družinsko in društveno življenje.

5. Kobilica Ivan, rojen v Ljubljani l. 1844. Duhovnik je postal l. 1868. ter je bil potem kaplan pri Devici Mariji v Polju. Dalje časa je bil župnik na Črnučah, kjer je umrl l. 1905. Bil je marljiv slovenski pisatelj, ki je mnogo podpiral s svojimi raznovrstnimi članki naša slovstvena podjetja. Kot cerkveni govornik se je bil večkrat že v Slovenskem Prijatelju oglasil; v Duhovnem Pastirju pa ima nad 40 govorov. Njegovi govori so večinoma izvirno zasnovani, vendar čisto preveč cvetkasti, kar jim nekoliko krati temeljitost in jasnost v načrtu, vendar pa lepo razodevajo plemenitost njegovega preprosto-dobrega srca.

6. Jurij Volc (1805—1885),¹ dolgo let špiritual v ljubljanskem semenišču, vodja v Alojzijevišču, umrl kot stolni dekan v Ljubljani. Bil je nadarjen cerkveni govornik, ki je svoje propovedi zelo marljivo izdeloval, v rokopisu skrbno popravljal in izpolnjeval. Nekaj kremenitega ima njegov slog, kakor je sam bil kremenit in plemenit značaj.

7. Žlogar Anton, rojen l. 1850. v Suhorju pri Metliki, duhovnom posvečen l. 1874. Bil je več let mestni kapelan pri Sv. Jakobu v Ljubljani, potem župnik v Kranjski gori, nato dekan v Šmartnu pri Litiji, sedaj je kanonik v Novem mestu. V Zg. Danici je l. 1881. objavil zanimiv spis »Trojna božja pot s svetimi stopnicami na Kranjskem«, l. 1886. pa je s svojim stanovskim tovarišem Andrejem Karlinom izdal knjigo »Mestnofarna cerkev sv. Jakoba v Ljubljani«. V zgodovini slov. cerkvenega govorništva stekel si je velike zasluge. Prav marljivo je sodeloval že v Slovenskem Prijatelju, v Duhovnem Pastirju pa je objavil 137 propovedi, spada torej med najdelavnejše sotrudnike njegove. A uvrstiti ga moramo tudi med najboljše sotrudnike. Njegovi govori, izvedeni v prav lepem, poljudnem jeziku in v prikupljivem slogu, se obračajo bolj na um, nego na srce, a podajajo mnogo govorniške snovi in so raditega prav uporabne.

S posebno lepim darom je A. Žlogar obogatil slovensko cerkveno govorništvo s knjigo, ki ima naslov:

ZBORNİK cerkvenih govorov na slavo SS. CIRILU IN METODU.

Zbral in na svetlo dal ANTON ŽLOGAR, kaplan pri mestni fari sv. Jakoba v Ljubljani. Z dovoljenjem velečast. knezoškofijstva v Ljubljani.

Čisti dohodek je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda. V LJUBLJANI.

¹ Že omenjen v točki B.

Založil izdatelj. - Tisek »Katoliške Tiskarne«. 1886. - Vel. 8^o, strani XII+239.

Namen in pomen le-te važne homiletične knjige razloži izdatelj v predgovoru rekoč:

Knjiga, ki se tu poklanja slov. duhovenstvu, zagleda beli dan kot skromen sad vlsanske tisočletnice. Ogenj, ki ga je med katoliškimi Slovani s svojo preimnitno okrožnico »Grande munus« ukresal sv. oče Leon XIII. in dalje netil slavni vladika J. J. Strossmayer, naj pač ne ugasne i pri nas Slovencih. Pokojni naš knezoškof Ivan Krizostom je bil o razglasu papeževe okrožnice izrekel pomenljive besede: »Vaši skrbni duhovni Vam bodo brali pismo očeta vesoljnega krščanstva in srčno jih prosim, naj Vam jasno razlagajo te Njihove velikodušne besede, ker prevideli bodete iz njih vso globočino ljubezni, ki jo nosijo v svojem notranjem do Vas, dragi moji, in do vseh narodov na zemlji.« In te besede so našle odmev pri verni čredi in pastirjih.

Slovenskim duhovnikom nam je uprav tista naloga, ki sta jo med slovanskimi pradedi uzorno izvrševala blagovestnika naša, sv. Ciril in Metod. I nam je označevati ista veličja božja v istem jeziku. Pisala sta nam prvo knjigo slovensko; ni li primerno, da i nam hvaležnost nareka slovstven spomenik cerkvene stroke njima v proslavo?

Misel ta, v prijateljskem pomenu sprožena že vlni, padla je na rodovitno zemljo ter v tej knjigi oživiljena obišče letos duhovščino slovensko. Milo se nam je zdelo, da je v naši bogoslovni književnosti komaj toliko slavnostnih govorov o naših sv. blagovestnikih, kolikor je prstov na roki. Podajemo toraj tu nekaj več homiletiškega gradiva v porabo in daljno premišljevanje.

Zbranih je govorov 40. Nekateri so dovršeno lepi slavospevi o življenju in delovanju slovanskih apostolov. Pri malokaterih slovanskih propovedih je tako poznati izvanredna vnema osnovanja in tako neomejeno oduševljenje v celotnem obsegu, kakor pri le-teh. Raditega je Žlogarjev odlični »Zbornik« prav dragocen prinos slovenskega cerkvenega govorništva. Govori so od različnih strani slovenske domovine; kažejo obenem zgodovino, kako se je tisočletnica Ciril-Methodova na Slovenskem obhajala. Lepa vrsta odličnih propovednikov je prispevala s svojimi doneski k tako sijajnemu vspehu. Sledé njih imena: Ant. Mart. Slomšek (posnetek iz Drobtinic), Dürnwirth, Jos. Virk, dr. Andrej Karlin, P. Konst. Luser, Ant. Žlogar, Mat. Kožuh, Jos. Križman, Ivan Skuhala, Tomo Zupan, Andrej Fekonja, Ivan Vrhovnik, Mihaljko Vuga, Matija Torkar, Ant. Kesnar, Matija Kolar, Žiga Bohinec, Gregor Jakelj, dr. Franc Lampe, Ivan Ažman, Ante Červ, Jožef Borovnjak, (ognjevita, zanimiva pridiga v prekmurskem narečju), dr. Iv. Svetina, dr. Jos. Marinko, dr. Jos. Lesar, Ivan Lavrenčič in Ivan Pavlič.

8. Šimenec Andrej, rojen l. 1849. v Cerkljah na Gorenjskem, duhovnik od l. 1873. Bil je pomožni duhovnik na Bučki in pozneje kaplan v Št. Rupertu. L. 1881. je postal župnik v Št. Juriju pri Šmarji, 1903 se je preselil kot župnik v St. Lovrenc ob Temenici, sedaj je

župnik v Ratečah pri Škofji Loki. Pri Duhovnem Pastirju sodeluje ves čas vstrajno in plodonosno. V svojih govorih se trudi pridobiti si um in srce poslušalcev; z živo, blagoglasno besedo uporablja mnogo ganljivih vzgledov in primer.

9. Ažman Janez, rojen l. 1842. v Kropi, duhovnikom posvečen l. 1868. Služboval je kot kaplan več let v Kočevju in pri Devici Mariji v Polju, potem je postal župnik v Dovjem, od l. 1889. pa je župnik v Gorjah pri Bledu. Ažman je izvrsten govornik, kot propovednik na leci in kot delaven deželni poslanec v zbornici ali pa na ljudskih shodih zelo priljubljen. Cerkv. gov. je objavil veliko število; nahajajo se v Zgodnji Danici, v Slovenskem Prijatelju in Duhovnem Pastirju. Ker je sploh praktičen talent, so tudi njegovi govori jako praktično ubrani ter za ljudstvo pripravni. Vsled obilnih zaslug, ki si jih je pridobil kot jeklen značaj, navdušen za pravi blagor slovenskega ljudstva, je bil l. 1897. imenovan kn. šk. duhovnim svetnikom.

10. Kerčon Jožef, rojen l. 1821. v Šmariji, duhovnikom posvečen l. 1846. Kapelanoval je nekaj let v Št. Vidu nad Ljubljano, 1848—64 pa je bil katehet pri uršulinkah v Škofji Loki. Potem je bil župnik v Predosljih. Zaradi svoje izredne pobožnosti in svetosti ter posebne ljubeznjivosti je bil daleč naokrog znan. Umrl je kot zlato-mašnik in kn. šk. duhovni svetnik v Predosljih l. 1903. »S pokojnikom smo izgubili Slovenci zaslužnega nabožnega pisatelja. Duhovni Pastir še posebno vrlega sotrudnika.«¹ Njegovi govori so obilno raztrošeni po vseh letnikih Duhovnega Pastirja. Obdeloval je vse vrste cerkvenega govorništva, vendar je večina njegovih govorov moralnih, toda ne obsegajo samo suhoparnega poučevanja, ampak imajo vedno temeljito dogmatično podlago; hasnoviti nauki so, iz raznih resnic vedno naravno izvedeni in dobro podprti z izreki sv. pisma in cerkvenih očetov. Zlasti je Kerčon izborno navajal in opisoval vse pripomočke, ki nam služijo v dosego te ali one čednosti. Bil je mož premišljevanja in molitve, zato je znal v govorih zadeti pravo besedo, ki je tudi našla pot do srca. Kerčon je bil posebno vnet apostol Marijinega češčenja. Spisal je lep molitvenik, »Pravi služabnik prečiste Device Marije« imenovan, najboljši je pa oznanjeval Marijino slavo s tremi svojimi »Šmarnicami«. Prve so izšle l. 1885. pod naslovom »Ave Marija«! Druge je objavil l. 1894. z naslovom »Salve Regina«! Tretje so izšle l. 1896., imenujejo se »Marija, podoba pravice«. Vsake »Šmarnice« imajo po 32 premišljevanj, v katerih je zbran ves nauk in vsi zgodovinski podatki o blaženi Devici; vpleteni so ganljivi vzgledi Marijinih častilcev in častilk s pristrčnimi opomini k čednostnemu življenju

¹ Duh. Past., 1903, str. 487.

Ker so le-ta premišljevanja Kerčonova zelo razširjena po vsem Slovenskem ter so jih duhovniki povsod pred ljudstvom pri majnikovih pobožnostih prebirali, se sme pač reči, da je v njih Kerčon govoril celemu slovenskemu narodu,

11. Potočnik Anton, rojen v Kropi l. 1823., posvečen 1847. Bil je kapelan v Postojni, potem župnik v Planini. Po smrti slavnega pesnika in pisatelja Blaža Potočnika je postal župnik v Št. Vidu nad Ljubljano, kjer je umrl l. 1888. Blagi pokojnik je bil bistrega duha in plemenitega srca, v svojem vedenju pa zelo skromen in ponižen. Te lastnosti se poznajo tudi na vseh njegovih cerkvenih govorih, ki so brez vsega vzleta, a mili in pristrčni, skušajo v prvi vrsti vneti srce poslušalčev^o za čednostno življenje.

12. P. Hugolin Sattner, rojen v Šmihelu pri Novem mestu l. 1851., duhovnikom posvečen l. 1874. Izboren ud frančiškanskega reda, bil je nekaj let definator v frančiškanskem samostanu v Ljubljani, sedaj je v njem gvardijan in župnik. Nekaj časa je bil veroučitelj in pevovodja na gimnaziji v Novem mestu. P. Hugolin slovi kot posebno izobražen frančiškan, ki uživa raditega v vseh krogih največje spoštovanje. Spada tudi med najizvrstnejše in najpriljubljenejše slovenske skladatelje. Njegovi cerkveni govori so temeljiti, po obliki in vsebini odlični; 39 jih je objavljenih v Duh. Pastirju, kjer so prišteti najboljšim proizvodom, objavljenim v Duhovnem Pastirju. V postu l. 1895. je imel P. Hugolin postne pridige v ljubljanski frančiškanski cerkvi, katere je na željo svojih obilnih poslušalcev v posebni knjižici izdal pod naslovom:

Apologetični govori, katere je v postu leta 1895. govoril krščanskim možem P. Hugolin Sattner, reda sv. Frančiška. V Ljubljani, 1896. — Mala 8^o, strani 89.

Le-ti govori so predvsem namenjeni izobraženim možem po mestih, da bi branili najvažnejše verske resnice: o Bogu, o Kristusu, o človeku, cerkvi, o sv. Rešnjem Telesu in o Mariji. Jezik je krasno uglajen, dokazovanje jasno in prozorno, raditega je bil tudi vspeh nenavadno močen, kajti inteligentni krogi so vseh deset govorov v ogromni množici obiskovali.

13. Dr. Andrej Karlin, rojen v Stari Loki l. 1857., duhovnikom posvečen 1880. Bil je kapelan v Smledniku, v Št. Jurju pri Kranju, potlej mestni kaplan in katehet pri Sv. Jakobu v Ljubljani. Odtod ga je poslal l. 1890. za višjo izobrazbo svoje duhovščine preskrbni škof Missia v sloveči zavod Dell' Anima v Rimu, kjer je v dveh letih dovršil cerkveno in rimsko pravo ter si pridobil doktorat obojnega prava. Vrnivši se v svojo domovino je postal prefekt v Alojzijevišču in profesor veronauka na II. državni gimnaziji. Sedaj je kanonik v Ljubljani in vodja v Alojzijevišču.

Dr. Karlin je zelo marljiv in spreten slovenski pisatelj; za družbo sv. Mohorja je spisal velezanimivo knjigo »Kelmorajn«, poslovenil je sv. Alfonza Ligorija »Pripravo na smrt«, ter spisal za srednje šole »Zgodovino starega in novega zakona«. Kot cerkveni govornik je v celi ljubljanski vladikovini jako priljubljen; nahajamo ga pri mnogih večjih cerkvenih slovesnostih kot propovednika. Njegovi govori so globoko premišljeni in velezanimivi. Pri njem se oboje lepo ujema: dobra in temeljita sestava, zraven pa lepo in ognjevito prednašanje, ki vname poslušalcem um in srce.

14. Kalan Andrej, rojen v Stari Loki l. 1858., duhovnikom posvečen l. 1882. Kapelanoval je v Predosljih in Preddvorom, l. 1886. je prišel v Ljubljano za kapelana v Trnovem; četrta leta pozneje je postal stolni vikar in l. 1896. stolni kanonik; sedaj je vodja v Marijanišču. Kalan spada med najplodovitejše in najpoljudnejše slovenske pisatelje. Marljivo je sodeloval pri Zgodnji Danici, koji je bil nekaj časa tudi urednik, pri družbi sv. Mohorja, posebno pa pri »Slovincu«, ki je prinesel veliko število njegovih člankov. »Njegovi spisi se odlikujejo po lepem jeziku, po odločnosti in jasnosti.«¹ Enako priznanje zaslužijo tudi njegovi cerkveni govori, kojih je v Duhovnem Pastirju mnogo tiskanih. Uprav odličnih je njegovih 52 propovedi, v prelep homiletični venec spletenih in po letniku 1887. in 1888. Duh. Pastirja objavljenih pod naslovom »Cerkveno leto«. Namen v teh propovedih označi govornik z besedami: »O, da kristijani bolje poznajo skrivnosti cerkvenega leta, njegove čase, gotovo bi se ložje spokorili in ostali bolj stanovitni! Da se to raje zgodi, namenjen sem letos vam razkladati pomen cerkvenih časov in nedelj, da bi s sveto cerkvijo praznovali in obnavljali delo božjega odrešenja, ki ga nam sv. cerkev kaže s svojim bogočastjem, v pomenljivih cerkvenih obredih in navadah. Rad bi vas seznanil vsaj nekoliko z duhom sv. cerkve, ki jo prešinja v raznih cerkvenih časih, z duhom, katerega rosi nanj duh božji sam.«

15. Škufca Ludovik, rojen v Ljubljani l. 1851. Duhovnikom posvečen l. 1874., je služil kot kaplan v Selcih, v Polhovem gradcu, v Radečah pri Zidanem mostu in v Trebnjem; potem je bil župnik v Lokovici nad Škofjo Loko, v Blagovici, v Krškem in sedaj je župnik v Kranjski gori. Spisal je l. 1893. »Dvojno kazalo prvih desetletnikov Duhovnega Pastirja«. L. 1886. je izdala družba sv. Mohorja njegove »Šmarnice ali Romanje v nebeško kraljestvo v Marijinem mesecu«. Svoje govore, kojih je v Duhovnem Pastirju v različnih

¹ Dr. Glaser, Zgod. slov. slovstva, IV., 270, kjer so natančneje opisana njegova pisateljska dela.

letnikih lepo število, izdeluje prav vestno in marljivo; skrbno gleda na to, da se tvarina vsestransko, temeljito in mikavno obravnava; raditega so njegovi govori semtertje nekoliko daljši.

16. Rotner Ivan, rojen v Lembahu nad Mariborom l. 1862., duhovnikom posvečen l. 1889. v Mariboru. Kapelanoval je v Šmarju pri Jelšah, v Rogatcu in v Št. Lovrencu v Slovenskih goricah, od koder je prišel za župnika v Pameče pri Slovenjem gradcu. Izmed duhovnikov lavantinske škofije spada med najmarljivejše sotrudnike Duhovnega Pastirja. Kot cerkveni govornik je bil povsod jako čislan; kakor se kaže v vsem svojem delovanju vnetega in pobožnega duhovnika, tako nosijo tudi njegovi cerkveni govori znak posebne verske vneme in globokega krščanskega prepričanja.

17. Matija Torkar, rojen v Zaspah blizu Bleda l. 1832. Svoje študije je dovršil v Ljubljani, kjer je bil l. 1855. duhovnikom posvečen. Kot kaplan je služboval v Ajdovcu, v Št. Lovrencu, Črnomlju, Žužemberku, v Zagorju ob Savi, pri Sv. Petru v Ljubljani, na Vačah in Raki. Na prigovarjanje Einšpielerjevo preselil se je 1865 v krško škofijo ter je 6 let kapelanoval v Pliberku in v Velikovcu na Koroškem, a potem se je zopet vrnil v ljubljansko škofijo ter je bil več let župnik v Košani na Notranjskem. Umril je kot upokojeni župnik na Raki l. 1902. Torkar je jako zaslužen nabožni pisatelj. Pisal je veliko v vezani in nevezani besedi. Mnogo njegovih spisov je objavila Zgod. Danica in Novice. Najbolj pa je zaslovelo njegovo ime, ko je za družbo sv. Mohorja opisal jako obširno »Življenje svetnikov in svetnic Božjih« v četririh obsežnih delih (1867—74). Za cerkvenega govornika je to delo njegovo velike vrednosti; podaje mu nebroj najlepših vzgledov; zraven pa ima ob koncu življenjepisa različnih svetnikov polno dogmatičnih in moralnih naukov; tudi v srce segajočih opominov v vznesenih izrazih najdemo v izobilju. »Rajši srce iz telesa kakor vero iz srca dati — bodi naše geslo, naš trdni sklep!« vzklikne oduševljeni pisatelj ob sklepu važnega dela. Kot cerkveni govornik je Torkar povsod slovel, kjerkoli je služboval. Bil je odličen govornik. Počenši z letom 1860. začel je svoje govore objavljati v Slovenskem Prijatelju ter mu je potem ves čas ostal najzvestejši sotrudnik. Njegovi govori so želi tako priznanje, da mu je že l. 1862. urednik Einšpieler pisal: »Vaše pridige so pravi kras in kinč mojega časopisa; letos sem po njih pridobil do 200 več naročnikov, le tako naprej in ostanite mi prijatelj!« Take pohvale ni Einšpieler nikomur izrekel. Ko je prenehal Slovenski Prijatelj, preselil se je Torkar v Duhovnega Pastirja, kjer je bil skoraj do svoje smrti istotako med najmarljivejšimi sodelavci, »na korist duhovnim sobratom, katerim sedaj pač ni treba kakor nekdanj drago nakupovati si pridi-

garjev nemških in sploh inojezičnih, ker jim domače slovstvo nudi jih na izbiranje.«¹ V obeh listih je nad 300 Torkarjevih govorov, število, ki bi polnilo več debelih zvezkov! Nekateri govori so dovršeni po vsebini in obliki, pozna se jim, da so izvirni; nekateri so posneti po najboljših virih, a vedno skrbno osnovani.

18. Slavček Fran, rojen l. 1859. v Lipici na Krasu, duhovnikom posvečen l. 1885. v Trstu, kjer je bil tudi 4 leta prefekt in kapelan. Dalje časa je bil urednik Primorskemu listu. Bil je župnik v Repentabru, sedaj je župnik in dekan v Opčini pri Trstu. Njegovi govori so bolj obširni, a dobro premišljeni; preveva jih neka posebna živahnost in ognjevitost, znak južnih solnčnih krajev, v katerih so nastali.

19. Birk Frančišek, rojen l. 1866. v Jaršah pri Ljubljani. Duhovnik je postal l. 1889. Bil je kapelan v Kočevju in v Kranju, potem stolni vikar v Ljubljani, 2 leti urednik Zg. Danice. Vstopil je k lazaristom v Gradcu. Deluje vneto kot misijonar po različnih krajih vse domovine. Njegovi govori so temeljiti in živahni.

20. Seigerschmid J. M., rojen l. 1868. v Idriji, duhovnikom posvečen 1891. Bil je kapelan v Spod. Idriji in Kostanjevici, potem župnik v Zaplani, sedaj je župnik v Lescah na Gorenjskem. Za družbo sv. Mohorja je napisal velevažno knjigo »Pamet in vera«. Posebno mu je pri srcu izboljšanje družbinskih razmer. Na to merijo tudi njegovi živahni govori v Duhovnem Pastirju.

21. Bohinjec Peter, rojen l. 1864. na Visokem blizu Kranja, duhovnikom posvečen l. 1888. Kapelanoval je v Srednji vasi v Bohinju, v Dobropoljah in na Vrhnikih; potem je bil ekspozit v Trnji na Notranjskem in župnik v Horjulu; sedaj je župnik v Škocijanu pri Dobrovi. Plodovit in ugleden slovenski pisatelj, kojega spise »odlikuje fini humor, duhovito razumevanje položaja in lepa narodna beseda.«² Prav poljudni in zanimivi so tudi njegovi cerkveni govori.

22. Žvan Frančišek, rojen l. 1868. v Kamni gorici, duhovnikom posvečen l. 1892. Bil je kapelan v Šmarjeti in na Bledu, sedaj je mestni kapelan pri Sv. Jakobu v Ljubljani. Spisal je več dobro porabnih govorov o sv. katoliški cerkvi.

23. Marn Josip, rojen l. 1832. v Štangi nad Litijo, duhovnikom posvečen l. 1854. Bil je dve leti kapelan v Horjulu. L. 1857. je postal profesor za veronauk in slovenščino na ljubljanski gimnaziji. L. 1892. je bil umirovljen ter zaradi svojih obilih zaslug odlikovan s križcem Fran-Josipovega reda. Marn je dika slovenskih duhovnikov-pisateljev. Njegovi mnogobrojni spisi so stalne vrednosti v slovenskem slovstvu.

¹ Jezičnik, XXX., 20.

² Dr. Glaser, Zgod. slov. slovstva, IV., str. 143.

Pričel je pisati že v dijaških letih in potlej ni počivalo njegovo odlično pero. Neprecenljive vrednosti so posebno njegovi slovstveno-zgodovinski spisi. Jedrnata, logična in pregledna je njegova pisava. Taki so tudi njegovi cerkveni govori, kojih je sicer v Duhovnem Pastirju samo 20, a so nekateri pravi biseri slovenske homiletike.¹

24. Ferčnik Lambert, rojen l. 1827. v Svečah na Koroškem, ožji rojak in sorodnik nepozabnega Einšpielerja. Služboval je več let kot kapelan v Rožu, v Žabnicah in pri mestni župniji v Celovcu; l. 1864. je prišel za župnika in dekana v Žabnice. Umril je l. 1887. V Slovincu in Besedniku je več njegovih mičnih spisov. Kot cerkveni govornik je slovel po vsej Koroški. Svoje govore je objavljial že v Slovenskem Prijatelju, 8 jih je tudi v Duhovnem Pastirju.

25. Zupan Šimon, rojen l. 1844. v Kropi, duhovnik postal leta 1870. Bil je kapelan v Višnji gori, v Dobu, v Mengšu in na Dobravi, več let nunski katehet v Škofji Loki. Sedaj je župnik na Ježici. Spisal je jako rabljiv katekizem za II. razred. Je skromen, a goreče delaven duhovnik, mirni, a poučni so tudi njegovi cerkveni govori.

26. Traven Ivan, rojen v Šmartnem pod Šmarno goro l. 1874., duhovnikom posvečen l. 1899. Bil je kapelan v Ribnici, sedaj je kapelan v Šmartnu pri Kranju. Vnet cerkveni govornik je znan tudi po svoji delavnosti o socijalnem vprašanju.

27. Monsgr. Žitnik Ignacij, rojen l. 1857. v Zagradcu, duhovnikom posvečen l. 1883. Bil je stolni vikar v Ljubljani, potem kurat v kaznilnici na gradu. Sedaj je državni in deželni poslanec, politično vrlo izvežban in neumorno delaven za vsestranski blagor slovenskega ljudstva. Njegovih cerkvenih govorov sicer v Duhovnem Pastirju ni mnogo, a kar jih je, so temeljiti in poljudni. Posebno lepe so postne pridige o izgubljenem sinu.

28. Kukelj Anton, rojen l. 1845. na Ježici pri Ljubljani; duhovnik je postal l. 1871. Kapelanoval je v Postojni, v Vodicach in v Kranju, sedaj je župnik v Št. Jurju pri Kranju. V znak gorečega in modrega pastirovanja bil je l. 1905. imenovan knezo-škofijskim svetovalcem. Njegovi govori v Duhovnem Pastirju so dobro premišljeni, jedrnati in prikupni.

29. Janez Podboj, rojen l. 1848. v Ribnici, duhovnikom posvečen l. 1882. Kapelanoval je v Logatcu in v Št. Vidu pri Zatičini; župnik je bil v Planini, sedaj je župnik v Toplicah pri Novem mestu. V priznanje njegovih zaslug in osebnih vrlin bil je 1903 imenovan knezo-škofijskim svetovalcem. Objavil je več spisov v Danici, v Slovincu in v Večernicah družbe sv. Mohorja. V Krščanskem Detoljubu

¹ O njegovih spisih glej: Ježičnik, XXX., str. 61 ss.

je posebno ljubeznivo opisal svojo mater, kateri spis je izšel v posebni izdaji. Njegovi objavljeni govori so živahni in poljudni.

30. Dr. Janez Evangelist Krek, posebno odličen sotrudnik Duh. Pastirja. Rojen je bil 25. dec. l. 1865. pri Sv. Gregorju; gimnazijo in semenišče je obiskoval v Ljubljani, kjer je bil v mašnika posvečen l. 1888. Štiri leta se je izobraževal v višjih bogoslovnih naukih na Dunaju. Nekaj časa je bil kapelan v Ribnici, potem stolni vikar v Ljubljani in od l. 1897. je profesor bogoslovja v ljubljanskem semenišču. Sedaj je tudi deželni in državni poslanec in slovi kot prvi politični govornik ter vodja socijalnega gibanja na Slovenskem. V Duh. Pastirju je l. 1897. objavljial obširne osnove za cerkvene govore, zajete zlasti iz sv. pisma in spisov sv. Tomaža Akvinskega, s posebnim ozidrom na apologetična in socijalna vprašanja. V postnih govorih, priobčenih l. 1907., je mojstersko opisal ideal osebnosti in značajnosti — značaj Kristusov. Ker je vsak ideal neizčrpen, je povzel le nekatere najlepše poteze Kristusove osebnosti: njegovo religijoznost, ki se kaže v ljubezni in zlasti v socialnosti te ljubezni, njegov pogum v trpljenju, združen z vdanostjo v voljo Očetovo, njegovo odpuščajočo ljubezen, njegovo vzgajajočo ljubezen, nazadnje pa je opisal Kristusa kot ideal in središče vse kulture. V Društvenem govorniku priobčuje zanimive govore, v katerih slika na podlagi poročil sv. pisma, cerkvenih očetov in istočasnih poganskih pisateljev »socijalne organizacije prvih kristjanov«.

31. Janez Baloh, rojen 17. avgusta l. 1873. v Šiški, v mašnika posvečen l. 1896. Služboval je kot kapelan v Kostanjevici, v Šmarju, v Kranjski gori, v Mengšu in sedaj v Dobropoljah. Njegovi govori so pisani v lepem, tuintam pesniško navdahnjenem slogu. Znan je tudi kot leposlovní pisatelj ter marljivo sodeluje pri raznih listih.

32. P. Jeronim Knoblehar, rojen l. 1869. v Mokronogu; v frančiškanski red je vstopil l. 1885. in v mašnika je bil posvečen leta 1892. Sedaj je lektor v frančiškanskem bogoslovnem učilišču v Kamniku. Njegove pridige so temeljite in dobro premišljene, zlasti so se mu posrečile mnoge homilije nedeljskih evangelijev in listov.

33. P. Klement Grampovčan, rojen na Vrhniki l. 1868; v frančiškanski red je vstopil l. 1888. in je l. 1893. postal mašnik. Sedaj je pridigar in izpovednik na Brezjah. L. 1904. in 1905. je objavil v Duhovnem Pastirju daljšo vrsto ganljivih govorov o najsvetejšem Srcu Jezusovem.

34. P. Kazimir Zakrajšek, rojen l. 1878. v Preserjih, je sprejel frančiškansko redovno obleko l. 1897. in bil v mašnika posvečen l. 1902. Deloval je kot pridigar in katehet v Kamniku, l. 1907. pa je odšel kot misijonar v Ameriko, kjer oskrbuje župnijo žalostne Matere

božje v Clevelandu. Za II. zvezek »Zbirka lepih zgledov« je sestavil pregledno stvarno kazalo in je tudi sicer veliko sodeloval pri tem delu.

35. P. Engelbert Pollak, rojen v Trziču l. 1874. L. 1891. je vstopil v frančiškanski red in bil l. 1896. posvečen v mašnika. Več let je bil lektor v frančiškanskem bogoslovnem učilišču v Kamniku, l. 1907. pa je vstopil v benediktinski samostan v Št. Lambertu na Gorenjem Štajerskem. L. 1900. je objavil v Duhovnem Pastirju govore za pripravo na misijon, l. 1900—1903. pa 16 prav lepih in rabnih nagovorov za Marijine družbe.

36. P. Jakob Verhovc, rojen l. 1839. na Dobrovi pri Ljubljani. Po dovršenih 6. šoli je vstopil v družbo Jezusovo pri sv. Andreju na Koroškem. Po dovršenih študijah je bil v mašnika posvečen l. 1872. Deloval je na raznih krajih in je širom naše domovine znan kot izbreren misijonski pridigar. Za »Voditelja« je spisal temeljit pouk o volitvi stanu, ki je izšel tudi v posebnem ponatisu z naslovom »Kaj pa bodeš?«

37. P. Matej Končar, rojen v Ljubljani l. 1868. V mašnika je bil posvečen l. 1891. Eno leto je bil kapelan v Semiču, l. 1892. je vstopil v družbo Jezusovo. Sedaj je profesor bogoslovja v sarajevskem semenišču.

38. Franc Rihar, rojen l. 1858. v Polhovem gradcu, je bil v mašnika posvečen l. 1883. Eno leto je bil semeniški duhovnik, potem pa je služboval kot kapelan v Škofji Loki, v Trnovem, v Kropi, v Podbrezjah, v Železnikih in od l. 1893. je župnik v Mekinjah pri Kamniku. Riharjevi govori so temeljiti po vsebini in lepi po obliki.

39. Janez Renier, rojen v Celju l. 1866. V duhovnika je bil posvečen v Ljubljani l. 1891. Služboval je eno leto kot semeniški duhovnik, kot kapelan v Trziču, kot špiritual v ljubljanskem deškem semenišču, kot kapelan pri sv. Jakobu v Ljubljani, v Kranju, v Komendi in sedaj je mestni župnik v Krškem. Poleg več govorov v Duhovnem Pastirju je l. 1897. posebej izdal: »Šest govorov sv. Alojziju v čast, mladini in vzgojiteljem v prid«. V teh govorih se slika sv. Alojzij kot vzor mladini v raznih okoliščinah življenja in sicer: 1. Alojzij, angelski mladenič, 2. otroška leta sv. Alojzija, 3. Alojzij — mladenič, 4. Alojzij si izbere stan, 5. Alojzij redovnik in 6. Alojzijeve blažena smrt.

40. Bezenšek Jurij, rojen l. 1839. v Konjicah. Bil je kapelan v Solčavi in v Žalcu, potem vikarij v Celju; od l. 1876. je župnik v Čadramu, kjer je pozidal krasno novo cerkev. Je odličen cerkveni govornik in znan kot vnet duhovnik. Za svoje obilne zasluge je bil l. 1901. imenovan konzistorialnim svetnikom.

41. Dr. Ivan Križanič, rojen l. 1843. pri sv. Križu na Murskem polju. Zeló ugleden in zaslužen duhovnik lavantinske škofije! Posvečen je bil 1867 v Mariboru ter je potem kapelanoval pri Sv. Martinu poleg Vurberga in pri Sv. Magdaleni v Mariboru. Še mlad duhovnik je postal profesor bibličnih ved v mariborskem bogoslovju; l. 1884. je bil pa imenovan kanonikom. L. 1901. je postal stolni dekan, a je nenadoma umrl še tisto leto v svojem rojstnem kraju, kjer je tudi pokopan. Bil je duhovit mož, učen duhovnik in mnogostranski slovenski pisatelj. Kot cerkveni govornik je bil jako priljubljen, akoravno je imel bolj slab glas; toda vsebina njegovih govorov je bila izborna, globoko premišljena in zanimiva. Duhovni Pastir je objavil 17 njegovih govorov, ki so vsi pravi biseri govorništva in spominjajo na Slomšekove govore.¹

42. Dr. Josip Jerše, rojen l. 1872. v Šmartnem pri Kranju, je bil v mašnika posvečen l. 1895. Bil je semeniški duhovnik, kapelan v Mokronogu in v Ribnici, odkoder je šel na Dunaj, nadaljevat bogoslovne študije. Kot doktor bogoslovja se je vrnil v Ljubljano, kjer je vikar in pridigar v stolnici. Njegovi govori so temeljiti in vestno po pravilih govorništva izdelani.

43. Franc Finžgar, rojen l. 1871. na Breznici, posvečen v mašnika l. 1894., je bil semeniški duhovnik, kapelan v Bohinjski Bistrici, na Jesenicah, v Kočevju, Idriji, ekspozit pri sv. Joštu, kapelan v Škofji Loki, kurat v deželni prisilni delavnici v Ljubljani in sedaj je župnik v Želimljah. Finžgarjevo ime je vsled njegovih obsežnih in mnogo-vrstnih spisov na najboljšem glasu v naši leposlovni književnosti; svoje spretno pero pa je pisatelj posvetil tudi homileтики in ascetiki. Duhovni Pastir je poleg drugega objavil l. 1900. njegove postne govore »Razdejanje Jeruzalema — razdejanje trdovratnega grešnika«, ki pričajo, da jih je sestavil izboren govornik. L. 1907. je izdal molitvenik »Bogu, kar je božjega«.

44. Alojzij Stroj, rojen l. 1868. na Dobravi pri Kranju. V mašnika je bil posvečen l. 1892. Eno leto je ostal v semenišču kot sem. duhovnik. Uredil je isto leto III. zvezek »Pomladnih glasov«, ki so jih izdali ljubljanski bogoslovci. Že kot član pri »Academia Operosorum«, ki je navajala družbenike k znanstvenem pisateljevanju, se je posvetil homileтики.² Služboval je eno leto kot kapelan v Črnem vrhu nad Idrijo, potem kot katehet ljudske in meščanske šole pri uršulinkah

¹ O njegovem življenju in delovanju glej knjižico: Stolni dekan dr. Iv. Križanič. Spisal F. K. V Mariboru, 1903.

² Glej natančneje podatke v dr. Glaserjevi Zgod. slov. slovstva, IV., 215.

v Ljubljani in od l. 1905. je špiritual v kn. šk. duhovskem semenišču v Ljubljani. L. 1897. je prevzel uredništvo Duhovnega Pastirja ter si s tem zagotovil venec posebnih zaslug v zgodovini slovenskega cerkvenega govorništva. Domača kakor tudi kritika bratskega hrvatskega naroda pripozna, da izpolnjuje list dobro svojo nalogo. Tako piše n. pr. »Glasnik biskupije Bosanske in Srijemske« (l. 1906. v IV. številki, str. 32.): »Izbor gradiva, obradjevanje temata v propovjedima je uzorna i savsim prema današnjim našim duhovnim potrebama udešena. Uredništvo doista posvečuje sav mar i pažnju, da propovjedi, koje donosi 'Duhovni Pastir', budu uzorne propovjedi, prema kojima će moći dušobrižnici izvadjavati svoje propovjedi...«

Smer je ostala pod Strojevim spretnim uredništvom ista, kakor je bila pod Kržičevim velezaslužnim uredovanjem.

Poleg homilij, dogmatičnih in moralnih govorov objavlja Duhovni Pastir obilno prav porabnih priložnostnih govorov, pridige za misijone, govore za Marijine družbe, za stanovski pouk, za pouk krščanskim materam o vzgoji; obdelovane so sploh vse homiletične panoge. Alojzij Stroj je zbral II. zvezek »Zbirke lepih zgledov, porabnih v cerkvi in šoli«. L. 1907. je začel prilagati Duhovnemu Pastirju tudi »Društveni govornik«, pri katerem sodelujejo najboljši strokovnjaki: dr. J. Krek, dr. J. Gruden, J. Traven, Fr. Stuhec in drugi. Urednik Alojzij Stroj deluje tudi sicer na slovstvenem polju. V Angelčku je spisal mladini navod bogoljubnega življenja v treh oddelkih. Eno leto (1898) je obravnaval pripravo za prvo sv. obhajilo, drugo leto (1899) je podal pomočke stanovitosti pod naslovom: »Nebeška lestvica« in tretjo leto (1900) ji je kot najlepši vzor opisal Marijine čednosti. V Vrvcu je l. 1895. in 1896. pisal povesti iz avstrijske zgodovine. Izdal je tudi dve skrbno izdelani šolski knjigi. L. 1904. je izšla v Celovcu »Kratka zgodovina katoliške cerkve za šole« (Strani 148). Kritika je povdarjala, da se je pisatelju vrlo dobro posrečilo pokazati sveto cerkev kot vzgojiteljico narodov, posebno še kot dobrotnico in vzgojiteljico, — res pravo mater Slovencev. — L. 1907. je izdal v Ljubljani »Liturgiko« (Nauk o bogočastnih obredih sv. katoliške cerkve, strani 135). — Hvaleredno je, da pisatelj v dobi, ko se tako popularizuje umetnost, v tem delu tudi kaže, kako so se umetnosti v okrilju sv. cerkve razvile in kako so tembolj napredovale, čimbolj so služile bogočastju. Posebej pa Alojzij Stroj žrtvuje svoje moči socialnemu delu, ker kot predsednik »katoliške družbe rokodelskih pomočnikov« neumorno deluje za moralno povzdigo mladih rokodelcev in še posebno rokodelskih mladeničev-vajencev.

45. Strnad Matija, rojen l. 1835. v Novi Štifti pri Gornjem gradu, duhovnikom posvečen l. 1859. Bil je kapelan na Vidmu in v Žalcu, župnik pa na Ljubnem v Savinjski dolini in v Rečici, kjer je umrl l. 1896. Njegovi cerkveni govori so bili ognjevit; bil je posebno v mladih letih zelo priljubljen govornik; njegove tiskane propovedi so prav uporabne.

46. Lendovšek Mihael, rojen l. 1844. v Rogatcu. Duhovnik je postal l. 1869. ter je bil potem kapelan v Konjicah in v Ptuj; istotam je bil več let vikarij in veroučitelj na deželni nižji gimnaziji. Sedaj je župnik v Makolah in začasen upravitelj dekanije Slov. Bistrica. Je izvanredno vnet in ugleden duhovnik lavantinske škofije; zaradi svojih zaslug je bil tudi l. 1905. imenovan konzistorijalnim svetovalcem. Kot cerkveni govornik se je bil mnogokrat že v Einšpielerjevem Slovenskem Prijatelju oglasil, tudi Duhovnemu Pastirju je bil zvest sotrudnik; slovi kot vnet in oduševljen govornik. Posebne zasluge si je Lendovšek pridobil z urejevanjem in izdavanjem Slomškovih nesmrtnih del; izdal je že njegove: 1. Pesmi, 2. Basni, prilike in povesti, 3. Životopise (posebno krasna knjiga, zaradi neprimerno lepega jezika in mojsterskih navodil k čednostnemu življenju propovednikom vsega priporočila vredna!), 4. Različno blago, 5. Pastirske liste, 6. Življenja srečen pot, 7. Krščansko devišstvo, 8. Pridige osnovane. Le-ta knjiga je za cerkvene govornike izboren vademecum. Lepo in resnično piše Lendovšek o njej:

Mislím, da še tisti starejši gospodje, katerim so te ‚pridige osnovane‘ že dolgo znane, in ki štejejo vse letnike ‚Drobtinic‘ po svojih knjižnicah, se bodo nemalo čudili (tej) prelepi knjigi, ko jim v roke pride. Mlajšim gg. duhovnikom pa bode nad vse izvrstno služila, in se je bodo gotovo prav hlastno poprijeli, saj si jo je marsikateri že dolgo želel.

Toliko mnogovrstne izborne tvarine v jednej lepi knjigi vkup! in čemur se najbolje čudimo: zdaj čez pol stoletja vse še tako primerno in rabljivo, kakor da bi bilo pisano v naši dobi in za naše sedanje razmere! Radi in hvaležno zopet izjavljamo rekoč: zdaj še le vemo, kaj Slomšek velja!

Slomšek je živel med ljudstvom, je čutil ž njim, je dobro poznal vse njegove razmere, vse napake, vse dobre in slabe strani milega mu naroda, in je znal priprosto od srca do srca govoriti.

47. P. Jožef Bizovičar, rojen l. 1844. v Šiški pri Ljubljani. Vstopil v frančiškanski samostan v Ljubljani l. 1865. ter je bil 1869 duhovnikom posvečen. Več let je bil defnitor in potem prvi superior na Brezjah, kjer je umrl dne 8. sept. 1905. Mnogo je storil za olepšavo slavne romarske cerkve. Bil je neumorno delaven in goreč ud frančiškanskega reda. Vestnost, natančnost in verska vnema se zrcalijo tudi v njegovih lepih cerkvenih govorih.

Manjše število cerkvenih govorov so v Duhovnem Pastirju objavili, večinoma še marljivo sodelujejo in mnogoteri izmed njih bodo gotovo slovensko cerkveno govornišstvo še z marsikaterim dragocenim proizvodom obogatili:

- a) iz goriške nadškofije: dr. Andrej Pavlica, profesor v Gorici; Simon Gregorčič ml., vikar v Sedlu pri Kobaridu; Blaž Bevk, upokojeni kurat, sedaj v Gorici; Josip Globočnik †, tajnik v Gorici;
- b) iz krške škofije: Josip Rozman, tajnik družbe sv. Mohorja v Celovcu; J. Maierhofer;
- c) iz lavantinske škofije: Anton Kociper, kapelan pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju; Alojzij Kramaršič, kapelan v Makolah; dr. Martin Matek, kanonik v Mariboru; dr. Anton Medved, profesor v Mariboru; Frančišek Stuhec, kapelan pri Sv. Juriju na Ščavnici; Miroslav Volčič, kapelan v Slivnici pri Mariboru;
- č) iz ljubljanske škofije: dr. Josip Gruden, profesor zgodovine v ljubljanski bogoslovnici; Heidrich Karol, lazarist v Ljubljani; Lavrič Josip, župnik v Logatcu; Lesjak Anton, župnik pri Sv. Jerneju na Dolenjskem; Molj Ivan, župnik v Sostrem pri Ljubljani; Pristov Janez, S. I. v Ljubljani; dr. Ušeničnik Frančišek, vodja kn. šk. zavodov v Št. Vidu; Vrankar Jos., župnik v Koprivniku; Žgur Anton, župnik na Brezovici; Mons. Janez Flis, stolni kanonik v Ljubljani; dr. Ivan Gnidovec, gimnazijski ravnatelj v zavodih sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano; Franc Hiersche, župnik v Radečah; dr. Josip Lesar, ravnatelj kn. šk. semenišča v Ljubljani; Erker Josip, stolni kanonik v Ljubljani; Frančišek Kosmač, S. I.; Mat Kolar, župnik pri Devici Mariji v Polju; Frančišek Bleiweis, župnik v Lešah; Frančišek S. Watzl, vikar in urednik »Dolenjskih novic« v Novem mestu; Ivan Vrhovnik, župnik v Trnovem v Ljubljani; Potočnik Janez, župnik v Brezovici; P. Placid Fabiani, provincijal v Ljubljani; Anton Zupančič, konz. svetnik in profesor bogoslovja v Ljubljani; Ivan Zabukovec, župnik v Jesenicah; Golobič Anton, vpokojeni župnik cerkljanski, sedaj v Semiču; Ivan Godec, začasno umirovljeni župnik, sedaj v praški škofiji; Bohinec Žiga †, kn. šk. tajnik v Ljubljani; Brodnik Anton †; dr. Andr. Čebašek †, stolni kanonik v Ljubljani; Šlibar J. †, dekan na Vrhniki; Tomažič J. †, župnik v Škofji Loki; Resnik Josip †, kapelan pri Sv. Jakobu v Ljubljani; Hočevar Frančišek †, župnik pri Sv. Petru v Ljubljani; Porenta Janez †, dekan v Cer-

nici; Gostiša J. †, kurat na gradu; Klofutar Leonard †, stolni prošt v Ljubljani; Malenšek Martin †, župnik pri Sv. Petru v Ljubljani; Anton Adamič †;

- d) iz tržaške škofije: dr. Anton Požar, sedaj v začasnem pokoju v Trstu; Ukmar Jakob, župnijski upravitelj v Ricmanjih, urednik »Družinskega prijatelja«.

Dr. Ant. Medved.



II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Kje naj stoji ženin pri poroki? Mlada žena, komaj dobrega pol leta omožena, pride k župniku tožit svoje križe in težave, ter pripomni: »Koj sem vedela, da ne bo sreče, ker so me na levo poročili«. G. župnik jo pouči, da to pač nikakor ni moglo biti znamenje ali nekak vzrok nesrečnega zakona; da itak ni nikjer predpisano, na kateri strani mora pri poroki stati ženin, na kateri nevesta; da se to večkrat prigodi itd. Naj le potrpi, stori to, onega se varuje, pa bo dobro. Žena je potolažena, pa to ji le ne gre iz glave, da so jo »na levo« poročili. Čeravno ni de essentia, kje naj pri poroki stoji ženin, kje nevesta, naj vendar župnik pazi na to, da bo ženin stal na desni strani nevestini. Dočim ne določajo nekateri rituali ničesar o tem, pravi Lavantinski Obrednik str. 197, Rubr. 3: sponsi ad infimum altaris gradum se sistunt, sponsus ad dexteram sponsae.

In prav je tako. Desna stran je častna stran; sv. cerkev pa daje možu prednost pred ženo, in najbrž želi, da se to nekako pokaže tudi pri poroki. S poroko se začne zakon; mož pa je glava družine.

Epistelska stran katoliških cerkev se smatra že od pamtiveka za moško stran. Pri obhajanju, pepeljenju itd. začne duhovnik od epistelske strani; ako pa stojita ženin in nevesta naopak, mora pričeti z vprašanjem za konsens na evangeljski strani. *Anton Stergar.*

Zaroke in zakon. Kongregacija koncila v soglasju s komisijo za revizijo kanoničnega prava je 2. avgusta 1907 izdala važen odlok, vsled katerega nastopi znatna sprememba v cerkvenem zakonskem pravu. Ker nam za sedaj primanjkuje prostora, podamo le važnejše misli iz tega odloka, natančneje bo o priliki strokovnjaško pero razložilo njega določila.

a) Zaroke veljajo odslej pred cerkvenim sodiščem le takrat, če so sklenjene pismeno ter podpisane od strank in od župnika, od ordinarija ali vsaj od dveh prič. Župnik pa po tem odloku ni samo tisti dušni pastir, ki je na čelu kanonično ustanovljeni župniji, ampak kjer

ni župnij, sploh vsak duhovnik, kateremu je v določenem ozemlju postavno poverjeno dušeskrbje, v misijonskih krajih pa sploh vsak, kateremu je misijonski predstojnik izročil na kaki postaji pastirstvo.

b) Glede za k o n a daje odlok razna določila, kdaj župnik, oziroma ordinarij veljavno in dovoljeno prisostvuje sklepanju zakona. Ako v katerem kraju ni ordinarija in tudi ne pooblaščenega duhovnika, pred katerim bi se mogel zakon skleniti in če to traja cel mesec, tedaj se zakon veljavno in dovoljeno sklene, če zaročenca izrazita privoljenje le pred dvema pričama.

Važna je tudi naredba, da se mora v krstni knjigi zabeležiti, kdaj je dotična oseba sklenila zakon, ako je pa rojena drugod, mora župnik, pri katerem je sklenjen zakon, o tem obvestiti župnika, kjer so zaročenci krščeni. S tem bo olajšana kontrola de statu libero sponсорum.

F. K.

Ali se naj duhovnik, poklican k bolniku, kratkomalo zanese na to, če se mu reče: bolnik se nič več ne zaveda, ne more več govoriti? Dostikrat se zgodi, da pokličejo duhovnika k bolniku rekoč: naj le kar črno pridejo, bolnik se nič več ne zaveda, ne more več govoriti, je čisto zmešan, samo poslednje olje naj mu podelijo. Če pa duhovnik poskusi, jeli res ali ne, kar se mu je reklo, se lahko tu pa tam prepriča, da je bolnik še pri polni zavesti, da še dobro govori in se brez vsake težave spove, ter more prejeti tudi sv. popotnico.

Duhovnik naj posebno ne zaupa: 1. takim ljudem, ki bi radi dali bolnika previdet kar tako na tihem, da bi nihče ne slišal zvončka in videl duhovnika s štolo in korokom; 2. takim, ki se boje, da bi se bolnik preveč ne vznemirjal; posebej pa še 3. onim, katerim je sicer na tem, da bi bil bolnik pro forma previden, a bi jim vendar bilo neljubo, če bi opravil tudi sv. spoved, n. pr. pri slabovercih, v prepiru živečih, konkubinarjih itd.

Ravno tem pa je spovedi najbolj treba. Oni sami niti ne vedo zato, kaj se je duhovniku sporočilo, in domači jih takorekoč ogoljufajo za spoved in sv. popotnico.

Poskusi, et ipse videbis! Seveda boš moral iti še enkrat »belo«, pa vem, da boš šel rad.

Anton Stergar.

Jeli treba dostaviti oklic, če se dobi od namestnije spregled radi opuščene oklica? Mihael B., protestant, in Marija Č., katol., hočeta skleniti zakon pred kat. župnikom. On podpiše reverz, potem pa gre k pastorku, da ju okliče tudi v prot. cerkvi. Ta seveda od-

¹ Sicer se bo moralo kakor drugod tudi v naših mestih ozirati na to bojazen kot dejstvo, ki mnoge oropa poslednjih tolažil sv. vere, ter izprosi dovoljenje, da sme duhovnik sv. popotnico nesti natihoma, črno oblečen. Dušni pastirji imajo v tem oziru mnogokrat sila težavno stališče.

kloni oklicevanje rekoč: »Da sie den Revers unterschrieben haben, brauchen wir sie nicht zu verkünden«. Vsled tega misli M. B., da oklica sploh ni treba, se ne briga dalje za to, in tudi ne gre k mestnemu uradu, da bi ju tam oklicali. — Po tretjem oklicu prideta k poroki. Župnik zahteva oklicni list. Sedaj še le zve, da nista bila v prot. občini nič oklicana.

Ker iz posebnih vzrokov ni bilo mogoče odložiti poroke, ju župnik poroči, ter prosi naknadnega spregleda radi opuščenega oklica, sklicevaje se na § 83. drž. zak. Z odlokom z dne 2. maja 1907, št. 6 ¹⁴⁶⁸/₅ je c. kr. namestnija v Gradcu dala spregled, vendar pa pravi: »Damit jedoch nach der Natur dieses Ehehindernisses (§ 71 u. 74 a. b. G. B.) das Erlöschen des Mangels desselben und die Konvalidierung der bezeichneten Ehe eintreten kann, hat mit Rücksicht auf die Religionsangehörigkeit des Michael B., das Aufgebot der genannten Ehemwerber gemäß Art. I. des Gesetzes vom 31. Dez. 1868, R. G. Bl. Nr. 4 ex 1869 in der gottesdienstlichen Versammlung des Pfarramtes der ev. Kirchengemeinde in M., und im Falle der Weigerung desselben vor dem Stadtrate in M. vorläufig vorgenommen zu werden, weil das Gesetz (§ 88. a. b. G. B.) nur die Wiederholung des Aufgebotes erläßt, von welcher Permission im vorliegenden Falle nicht gesprochen werden kann.«

Oklic se mora potemtakem dostaviti. Na to morata poročenca, da je zakon tudi državno veljaven, pred župnikom in dvema pričama obnoviti zakonsko obljubo, kar se potem vpiše v poročno knjigo.

Anton Stergar.

Razredovina. Hišna razredovina (razredovina) je drugi, oziroma tretji hišni davek. Vpeljan je bil že z najvišjim patentom z dne 1. sept. 1788, po katerem so pa bile še kmetske hiše oproščene. Prava, obširna doba tega davka se začne leta 1820 vsled najvišjega patenta z dne 23. febr. 1820 in dekreta dvorne pisarne z dne 29. febr. 1820 št. 351 (provizorična zbirka postav za Štajersko II. del št. 62.)

V svrhu premerjenja tega davka so se leta 1820 vsa za stanovanje pripravna poslopja popisala in po številu prostorov (sob), v katerih je bilo ali bi bilo mogoče stanovati, razdelila v 12 razredov. Za vsaki razred se je določil poseben tarif za znesek davka za eno leto. Ta tarif iz leta 1820 je bil zelo nizek in je znašal po njem davek za hišo z eno do treh sob samo 20 kr., za hišo s štirimi ali petimi sobami samo 1 gl. tedanje veljave itd. Pa že najvišji odlok z dne 26. marca 1833 in dekret dvorne pisarne z dne 26. marca 1833 št. 741 oddelek 6 (zbirka postav za Štajersko XV. del št. 94) je ta tarif podvojil, ker se je ž njima ukazalo, da se ima razredovina pobirati v dvakratnem znesku tarifa. Ta prvotni tarif se je še tudi pozneje in sicer s cesarskim pa-

tentom z dne 10. oktobra 1849 drž. zak. št. 412 in s cesarskim odlokom z dne 13. maja 1859 drž. zak. št. 88 povišal, tako, da je znašal namesto prvotnih 20 kr. za hišo z eno do treh sob 1 gl. 63 kr. a. v., ter končno s postavo z dne 9. febr. 1882 drž. zak. št. 17 popolnoma predelal. Ta zadnja postava in njej priloženi tarif sta za razredovino še danes merodajna. Ta tarif ima XVI razredov in znaša davek za:

40 do 36 sob,	I. razred	440 K	9 do 8 sob,	IX. razred	K 40.—
35 » 30 »	II. »	360 »	7 »	X. »	» 30.—
29 » 28 »	III. »	300 »	6 »	XI. »	» 20.—
27 » 25 »	IV. »	250 »	5 »	XII. »	» 11.—
24 » 22 »	V. »	200 »	4 »	XIII. »	» 9·80
21 » 19 »	VI. »	150 »	3 »	XIV. »	» 4·20
18 » 15 »	VII. »	100 »	2 »	XV. »	» 3·40
14 » 10 »	VIII. »	60 »	1 »	XVI. »	» 3.—

Pri poslopih črez 40 sob se prišteje znesku za I. razred za vsako sobo 10 K.

Temu davku so podvržena vsa poslopja, ki so za stanovanje ljudi pripravna, brez ozira ali stoje v mestih, trgih, vaseh ali posamezno na deželi in brez ozira na to ali kdo v njih stanuje ali ne. Treba je samo, da je mogoče v njih stanovati, oziroma, da so dotični prostori taki, da se dajo brez posebnega predelovanja za stanovanje prirediti, in da niso v najemu, v katerem slučaju se predpisuje najemnina ali najmovina in ne razredovina. Ime »pečni davek«, izraz, ki se nahaja na Slovenskem za razredovino, je torej napačno, ker od peči ni nobene davka, ampak le od sob. Kot sobe se štejejo tudi: kamrice, predsobe, dvorane, pisarne, kabineti, prodajalnice in enaki prostori. Lope, kuhinje, kleti, dile in pritlični prostori se ne štejejo med take prostore, v katerih bi bilo mogoče stanovati.

Razredovine so stalno proste: vse cerkve raznih verskih izpovedi, vse cesarske in državne stavbe, vojašnice, bolnišnice, hiše za uboge in za razne izključno dobrodelne namene, vse javne učilnice s stanovanji za učitelje, župnišča, kaplanije, škofijske rezidence, samostani kapucinov in frančiškanov, ako se za ta poslopja ne plačuje najemščina. Začasno so hiše razredovine proste pri vinogradih po odloku c. kr. finančnega ministerstva z dne 16. marca 1864 št. 8392, če ne stanuje v njih gospodar sam ali viničar in se te rabijo samo ob času dela v vinogradih kot stanovanja, drugače pa stoje prazne.

Na podlagi poprej navedenega popisa poslopij je nastal stalni hišni kataster, katerega vodijo c. kr. davkarije in iz katerega predpisujejo razredovino v glavne davčne bukke. Iz teh glavnih bukev se vpiše razredovina v davčno knjižico v zato pripravljene predel in se tako davkopllačevalec obvesti o velikosti predpisa tega davka. Na ta

način je davkoplačevalcu omogočeno zasledovati redni in pravi predpis razredovine in se pri kaki pomoti, katere se večkrat pripete, proti nepravemu predpisu pravočasno pritožiti.

Ker so pa poslopja podvržena vedni spremembi, treba je, da se te spremembe vpisujejo tudi v stalni kataster. Spremembe so take, ki imajo, in take, ki nimajo vpliva na velikost davka, dalje take, ki se tičejo samo osebe davkoplačevalca (osebne) in take, ki se tičejo davku podvržene reči same (objektne). Brezvpilivne spremembe, ki na velikost davka ne vplivajo, so vse znotranje spremembe z ozirom na število sob. Davek se torej ne zniža, če se napravi iz več manj sob, pa tudi ne zviša, če se napravi iz manj več sob. Osebne in znotranje spremembe ravno ni treba prijaviti, ne škoduje pa prijava tudi ne. Pri osebnih spremembah je pač prav umestno, davčno knjižico dobro pregledati, predpis z onim v prejšnjem letu primeriti in se tako prepričati, ali se je pri predpisu na spremembo oziralo ali ne. Vse na davek vplivne spremembe, ki se tičejo vselej razredovini podvržene reči same (objektne spremembe), se morajo davčni oblasti prve stopinje, zdaj c. kr. okrajnemu glavarstvu, prijaviti. Te prijave so za se in za vse priloge koleka proste. Če torej kdo hišo podere, če kaj prizida, če kako novo hišo postavi itd., mora to davčni oblasti takoj naznaniti, ker bi moral drugače davek za podrto hišo še dalje plačevati, ali pa bi dobil kazen zaradi prepozne prijave novih stavb, prizidav itd. v znesku mu predpisanega državnega davka. Odpisuje se razredovina že za prihodnje leto le tedaj, če je naznanilo došlo vsaj tri mesece pred koncem leta, v katerem se je hiša podrla. Predpisuje se pa od tistega dne, ko je bilo mogoče v novi stavbi stanovati. S postavo z dne 25. marca 1880 drž. zak. št. 39 se je dovolila dvanajstletna prostost hišnega davka za nove hiše, za pre- in dozidave pri že obstoječih hišah pa le za tiste sobe, pri katerih so vse stene na novo pozidane. Ta davčna prostost velja samo za državni davek ne pa za naloge (priklade), katere je treba vsako leto plačati, če dotična avtonomna oblast ne dovoli tudi prostosti od nalog. Kdor želi doseči prostost od državnega davka, mora v 45 dneh po dovršeni stavbi dotično prošnjo pri c. kr. okrajnem glavarstvu vložiti. Ti prošnji mora pridjati:

1. spričevalo občine o času, v katerem se je stavba zgotovila;
 2. dovoljenje za stavbo;
 3. od občine potrjeni stavbeni obris;
 4. dovoljenje za stanovanje in
 5. prostorski popis, na tiskovini, ki jo dobiš pri davkariji za 3 h.
- Kolekov ni treba.

Prošnje, pri katerih bi ne bilo teh prilog, se odklonijo. Razredovina se ima v 12 enakih obrokih konec vsakega meseca vplačati, če znaša

letni predpis 100 K, tudi obrestovati, če se ne plača v 14. dneh po zapalem obroku in se ima potom izvržbe iztirjati, če se ne plača v štirih tednih po zapalem obroku.

Po postavi z dne 20. oktobra 1896 drž. zak. št. 220 se na razredovini vsako leto odpusti 12·5 odstotkov, kateri se v davčni knjžici odpišejo.

Častite gospode nadarbenike končno opozorimo naj pazijo, da od hiš pri vinogradih ne bodo po nedolžnem plačevali razredovine. Peč v taki hiši podreti bi bilo škoda in bi nič ne pomagalo; treba je davčni oblasti le dokazati, da nihče v taki hiši stalno ne prebiva, kakor le gospodar ali njega namestnik ob času dela in trgatve. *J. Voh.*

B. Liturgika.

Se-li sme rabiti slatina pri sv. maši? Po nekaterih krajih ni daleč naokoli dobiti navadne pitne vode, ampak so sami slatinski vrelni. Bi-li smel duhovnik v takem kraju rabiti slatino pri sv. maši, ker navadne vode ni lahko dobiti? Kongregacija sv. oficija je 11. avg. 1904¹ odgovorila, da sme, ker je slatina naravna voda, sploh bi se smela rabiti vsaka naravna mineralna voda. *F. K.*

Obnovljen odpustek udom bratovščine sv. rožnega venca.² Generalni magister dominikanskega reda Hiacint M. Cormier je zaprosil, da se znovič potrdi naslednji odlok Inocencija VIII. z dne 26. februarja 1491:

»Nos cupientes ut ipsi confratres et consorores sedulius Rosarium praedictum ob Virginis Mariae reverentiam deferant . . . , quo ex hoc dono caelestis gratiae uberius conspexerint se fore refectos, de Omnipotentis Dei misericordia ac Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, volumus, et auctoritate Apostolica ordinamus et concedimus, ac omnibus et singulis confratribus et consororibus conscriptis, vere poenitentibus, nunc et pro tempore existentibus, Rosarium deferentibus centum annos et totidem quadragenas indulgentiarum de iniunctis sibi poenitentibus misericorditer in Domino indulgemus . . . Praesentibus perpetuis futuris temporibus duraturis.«

Cum autem huius Indulgentiae mentio non reperiatur in catalogo indulgentiarum, die 29. Augusti 1899 a fel. rec. Leone PP. XIII. approbato, quo edicitur »quascumque alias indulgentias confraternitatibus Sanctissimi Rosarii tributas, abrogatas, seu revocatas esse censendas«, praedictus Magister Generalis, suo et omnium SS. Rosarii confratrum et consororum nomine humiliter et enixe Sanctitatem Vestram rogat,

¹ Acta S. Sedis XXXVII, 238.

² Ljublj. škof. list 1907, št. VII, str. 9.

ut praedictam centum annorum et totidem quadragenarum indulgentiam, semel in die lucranda, ab iis qui Rosarium apud se, ob Beatae Virginis reverentiam, devote gestaverint, renovare, renovatamque declarare dignetur.

Et Deus . . .

Iuxta preces in Domino.

Die 31. Iulii 1906.

Pius PP. X.

C. Katehetika.

Slovenski katekizem v primeri z nemškim originalom. Opetovano smo že slišali in čitali pa se tudi sami prepričali, da tiči slovenski katekizem preveč v sponah nemškega duha. »Naš katekizem je po besedi prestavljen iz nemškega«, pravi nek pisatelj v »Voditelju«.¹

Neovrgljiva resnica je, da se je prevajatelj tu pa tam krčevito držal nemškega besedila, kar pa ni v korist slovenskemu katekizmu in slovenski šolski deci. Ako čitamo nekatera popolnoma v nemškem duhu prevedena mesta, zdi se nam, kakor da bi imeli pred seboj (sit venia verbis!) dvojezične tiskovine od sodnijske, davkarijske ali finančne oblasti, kjer je slovenski prevod nemškega teksta popolnoma prikrojen nemškemu duhu, čestokrat bolj nerazumljiv, kakor pa nemški tekst sam.

Pripoznamo, da se je slovenski prevod katekizma prirejal z veliko skrbnostjo. Pokojni dr. Missia je razposlal okrog 50 izvodov na razne strani v posvetovanje,² a vendar bi lahko izšel, ako bi se na jezikovno stran večja pozornost obračala, slovenski katekizem v slovenski obliki. Priča temu, da bi slovenski katekizem lahko imel docela slovensko suknjo, je to, da je na mnogih mestih izborno preveden v duhu slovenskega jezika, kar bomo pozneje dokazali.

Gospod pisatelj J. Č. želi, ker se novi molitveniki za šolsko mladino namreč: »Šolski molitvenik«, »Večno življenje« in »Sveto opravilo« drže novega, spremenjenega in razširjenega besedila v katekizmovem »Dodatku«, da katekizem z novim »Dodatkom« kmalu izide.³

Ob enem izraža željo, naj bi se tudi kake malenkosti, morda »samo očitne pomote in pa to, kar zares nikogar ne bo begalo« pri izdaji novega »Dodatka« v slovenskem katekizmu popravilo.⁴

»Ozirati se na jezikovno stran našega katekizma, ki je iz nemščine prestavljen . . . je umestno in koristno.«⁵ To načelo nas je nagnilo in vodilo, da smo natanko primerjali slovenski prevod z nemškim

¹ Voditelj II. pag. 353. — ² in ³ Vide: Voditelj IX. pag. 92.

⁴ Voditelj IX. pag. 93. — ⁵ Voditelj VII. pag. 217.

originalom in sad svojega ne malega truda hočemo v naslednjih vrsticah priobčiti širni javnosti.

Tvarino svojega raziskovanja bomo razdelili v sledeče točke:

- I. Nekorektni prevodi;
- II. Slovenski glagol, njegova dobra poraba ter njegovo zanemarjanje;
- III. Nedoslednost izraza ali prevoda;
- IV. Nepotrebni dastavki;
- V. Nepotrebni izpustki v slovenskem prevodu;
- VI. Slovenski konkretni pojmi mesto nemških abstraktnih.

I.

Nekorektnost prevoda smo zasledili v vprašanjih, katera nameravamo v naslednjem vsaj večinoma navesti.

Vpr. 7: Nemški: »... weder irren (falli) noch irreführen (fallere) kann« se zelo nekorektno glasi: »... ne more ne goljufati ne goljufan biti«. ¹ Nemški »irren«, oziroma »irreführen« in »betrügen« (cf. vpr. 446) se glasi v slovenščini: »goljufati«, dočim se pojma: »irren« in »betrügen« bistveno razločujeta drug od drugega. »Irren — falli« ter »irreführen — fallere« se rabi »pro laesione veracitatis divinae«, ² dočim se rabi: »betrügen« »pro laesione iustitiae commutativae«. Slovenski prevod pa se v obeh slučajih poslužuje glagola: »goljufati!«

Vpr. 11: Glagola: »vorstellen« ter »befehlen« sta prevedena z istim izrazom: »zapovedati«. Ali ni nobene razlike med »vorstellen« in »befehlen«?

Vpr. 18: »... I. durch ... die heiligen Gebräuche der Kirche« se glasi v slovenskem prevodu: ... po obredih svete cerkve. Nam se dozdeva, da se v nemškem originalu poudarja svetost »obredov«, pa ne svetost »cerkve«.

Vpr. 28: »... die geoffenbarten Wahrheiten auch ausdrücklich zu wissen und zu glauben« — »razodete resnice natančneje spoznavamo in verujemo«. Latinski izraz: »explicite«, nemški: »ausdrücklich«, je jako ponesrečeno preveden z: »natančneje!«

Vpr. 53: »... verabscheut das Böse«, zakaj v slovenskem prevodu: »... vse hudo«?

Vpr. 65: »... zugeschrieben?« ima slovensko besedilo: »prilastujejo«. Za katehumene bi bilo morda bolj razumljivo: »pripisujejo«, čeprav ta beseda diši po nemčizmu.

Vpr. 93: »Können die Menschen ... selig werden?« V slovenskem prevodu čitamo: »Ali se more človek ...«, zakaj ni dosloven prevod, torej »ljudje«?

Vpr. 121: »Warum glauben wir ...« se glasi v slovenskem besedilu: »Od kod vemo ...«. Lepo bi se tudi glasilo doslovno: »Zakaj verujemo, da ...«

Vpr. 136: »Wie wurde das Lehramt Jesu vorbereitet?« — »Kaj se je zgodilo, predno je začel Jezus učiti?« Ali je to vprašanje »določno«, kakor to tirja katehetika? ³

¹ Cf. Voditelj VII. pag. 222. — ² Cf. Egger, Dogm. gen. ed. II. pag. 579.

³ Cf. Zupančič, duhovno pastirstvo, II. natis, pag. 233 & Kržič, kratka katehetika 1906, pag. 42.

Vpr. 184: »... bereitwillig seine Erleuchtungen aufzunehmen...« — »... da radi sprejemamo njegove svéte...« ima slovenski prevod. Čudno, zakaj bi se ne glasilo: »razsvetljenja«, ker se v vpr. 640: »erleuchte meinen Verstand... glasi: »... razsvetli mi um...«

Vpr. 246: »... die Leiber der Guten überaus schön...« se glasi v slovenskem prevodu: »... telesa dobrih pa neizrekljivo lepa...« Zakaj pa ne: »nad vse«!

Vpr. 340: »... ohne dieselbe das ewige Leben nicht erlangen können«. Slovenski prevod: »... da brez nje ne moremo doseči večnega zveličanja«. Sicer ni bistvene razlike med: »večno življenje« & »večno zveličanje«, a vendar prevod ni korekten.

Vpr. 410: »Wem sind wir außer den Eltern...« se glasi v slovenskem tekstu: Komu smo poleg starišev, morda »razven« ali »razen«¹ starišev. Isto napako nahajamo tudi v vpr. 730.

Vpr. 413: »Wodurch sündigt man besonders...?« — »Kdo posebno greši...?« Bolje bi bilo morebiti: »S čim se pregrešimo zoper...?« »I. če jo predrzno grajamo in sramotimo...«, da se ohrani doslednost med vpr. 412 in 413.

Vpr. 446: »3... Arbeit eine höhere Entlohnung verlangt, als sie verdient«. V slovenskem prevodu slove: »... večje plačilo, kakor zahteva storjeno delo, mesto »zasluži«. Menda je to očitvidna pomota, ki se je vrinila v Mohorjevo izdajo slovenskega katekizma.²

Vpr. 449: »... sündigt man insbesondere« — »greši na primer...«

Vpr. 485: »Wozu hat die Kirche die Feiertage eingesetzt?« — »Zakaj je sveta cerkev...?« pravi slovensko besedilo, mesto: »Čemu...?«

Vpr. 531: »Wie werden... eingeteilt?« — »Kako — navadno razločujemo...?« Torej je »razlika« in »razdelitev« istega pomena?

Vpr. 550: »... geloben wir... allen seinen Werken zu widersagen.« Slovensko besedilo se glasi: »... odpovedati vsemu njegovemu dejanju.« Kako bi se lepo glasilo: »... vsem njegovim delom« in bi se tudi ujemalo z lavantskim obrednikom.³

Vpr. 591: »... im alten Bunde waren Opfer von Gott ausdrücklich geboten«. — »V stari zavezi je naravnost zapovedal daritve«, ima slovenski katekizem. Besedico: »ausdrücklich« še nahajamo prevedeno z »naravnost« v vprašanju 617. V vprašanju 790: »... in der heiligen Schrift ausdrücklich gesagt wird...« pa jo je prevedel z: »izrečno«!

Vpr. 642: »... 3. bei Generalbeichten über eine längere Zeit«. Besedilo slovenskega teksta se glasi: »... 3. pri spovedi za daljši čas za ves tisti čas«. Zakaj bi se ne glasilo: »... 3. dolgih spovedih«, ker ima pozneje v vprašanju 689: »... nennt man eine Generalbeichte« — »... imenujemo dolgo spoved«.

Vpr. 675: »Welches sind die vorzüglichsten Mittel, die man zur Bewahrung der Gnade anwenden soll?« Prevod slovenski se glasi: »Kaj moramo storiti, da si ohranimo milost božjo?« Zakaj pa ne: »Kateri so najimenoitnejši pripomočki, da...?«, ker sledi pozneje v odgovoru: »... take in enake pripomočke«.

Vpr. 693: »Warum soll man öfter zur hl. Beichte gehen?« Ponesrečeni slovenski prevod se glasi: »Zakaj hodimo večkrat k (sveti) spovedi?« Morda: »Zakaj naj hodimo...?«⁴

¹ Cf. Levec, Slovenski pravopis, 1899, pag. 150.

² Cf. Voditelj VII. pag. 224. — ³ Cf. Coll. Ritt. dioec. Lav. 1896, pag. 72.

⁴ Cf. Voditelj VII. pag. 222.

Vpr. 731: »... Auch sollen wir Gott oft ... bitten ...«, se glasi v slovenskem prevodu: »... Tudi nas nagibaj, da pogosto ... prosimo.« Krajše in boljše bi bilo: »... Tudi naj pogosto ... prosimo.«

Vpr. 762: Odgovor je zaradi jasnosti razdrobljen v 3 točke, a slovenski prevod ga ima v enem dolgem stavku. Korektno bi bilo, da bi se razdelil v 3 točke in v slovenskem prevodu analogično z vprašanjem 768.

Vpr. 810: »... in der Bergpredigt besonders gepriesen hat.« Slovensko besedilo se glasi: »... na gori posebno poveličal.« Bolje bi se razumelo: »v gorski pridigi« ali »v pridigi na gorih«.

To bi bila poglobitna mesta, ki nosijo v slovenskem prevodu kolikor toliko pečat nekorektnosti.

II.

Moč slovenskega jezika je v glagolu. Poslušaj govorico prostega človeka in kmalu boš opazil, da se ogiblje samostalnika ter izraža svoje misli, kjer se le da, z glagolom. Zares slovenski glagol je največje bogastvo našega jezika, ki ga dela milega pa tudi težavnega, tako da ga le rojen Slovenec more prav vporabljeti. Pa žal, starejši slovenski možje so večinoma zajemali svojo omiko in akademično izobrazbo na srednjih in visokih šolah iz nemških knjig. Posledica temu pa je, da začne nemški duh prešinjati človekovo mišljenje, kar se čisto naravno tudi razodeva v govoru in pisavi.

Tekst nemškega jezika pa je v samostalniku, torej se ni čuditi, da se v slovenskem prevodu katekizma prerad šopiri samostalnik, kjer bi se po duhu slovenskega jezika imel vporabiti glagol.

Priznamo, da je prevajatelj čutil potrebo, da se n. pr. imajo nemški samostalniki, ki se končujejo na — keit, — heit, — ung itd. v slovensščini nadomestiti z glagoli, potreba, kateri je tudi še precej zadostil.

Iz mnogih mest lahko čitatelj uvidi, da se je moč in pravica slovenskega glagola v novem katekizmu res vpoštevala, ter so se razni pojmi, ki jih nemški jezik izraža s samostalnikom, prav lepo in pravilno opisali z glagolom. Večinoma se je torej prevajatelj (oziroma prevajatelj) izvil iz spon nemškega duha, a stanoviten ni ostal glede pravilne rabe slov. glagola, kar nam svedočijo razna mesta, izmed katerih bomo v naslednjem navedli najimenitnejša. Poraba slovenskega glagola se je zanemarila zlasti na teh-le mestih:

Vpr. 132: »Wie ist die Geburt Jesu verkündigt worden?« — »Kdo je označil rojstvo Jezusa Kristusa?« Ako bi se besedica: »Geburt« opisala z glagolom, bi to vprašanje ne delalo nobenih težkoč za katehume.

Vpr. 136: »... 4 Jesus gieng auf Antrieb des Heiligen Geistes ...« — »... 4. po nagibu svetega Duha ...«

Vpr. 138: »Wodurch bestätigte Jesus die Wahrheit seiner Lehre?« — »S čim je Jezus spričal resnico svojega nauka?«

»1. durch die Heiligkeit seines Lebens«; — »s svetostjo svojega življenja«;

»2. durch die Zeugnisse der Heiligen Schrift«; — »2. z dokazi svetega pisma«;

»3. durch Wunder und Weissagungen«; — »3. s čudeži in prerokbami«. To vprašanje bi se pravilneje po priliki glasilo: ... spričal, da je njegov nauk resničen?

1. da je sveto živel;
2. da ga je dokazal iz svetega pisma;
3. da je delal čudeže in prihodnje reči napovedoval (prerokoval). Sicer cf. 142, kjer je spet pravilno vporabljen slovenski glagol.

Vpr. 163: »... für diese Wahrheit ihr Leben hingegeben haben...« — »... dali svoje življenje za resničnost njegovega vstajenja.«

Vpr. 352—358 bi se se mnogo lažje razumela, ako bi se nemški samostalniki prevedli z glagoli analogično z 412.

Vpr. 439: »... die Einsetzung durch Jesus Christus«. — »... 3. postavitev po Jezusu Kristusu«.¹

Vpr. 638: »... 1. die Verzeihung der Sünden«; — »... 1. odpuščanje grehov«;

»2. die Nachlassung der ewigen...«; — »2. odpuščanje večnih...«;

»3. ... die Vermehrung derselben«; — »3. ... ali nje pomnožitev«;

4. »das Wiederaufleben der Verdienste...«; — »4. povrnitev zaslug«.

Vpr. 726: »Welches sind die Wirkungen der Priesterweihe?« — »Kaj podeli sveto mašnikovo posvečenje?«

»1. sie erteilt die priesterliche Gewalt«; — »1. mašniško oblast«;

»2. sie vermehrt die heiligmachende Gnade«; — »2. pomnožitev posvečujoče milosti božje«;

»3. sie gibt die besondere Gnade, das Priesteramt recht auszuüben«; — »3. posebna milost, da se more prav opravljati mašniška služba«;

4. sie drückt der Seele das unauslöschliche Merkmal eines Priesters Jesu Christi ein«; — »4. neizbrisno znamenje mašnika Kristusovega«. — Ako bi se prelagatelj tukaj nemškega teksta bolj oklenil, bi se mu prevod bolj posrečil.

Bolje pa bi bilo slovalo tega vprašanja in odgovora analogično z vpr. 546 sledeče: Katere milosti podeli posvečencu (ker že rabi to besedo v vprašanju 725) mašniško posvečenje? ... 1. mašniško oblast; 2. pomnoži mu posvečujočo milost božjo; 3. podeli mu posebno milost, da more prav opravljati mašniško službo; 4. vtisne mu (cf. 546) neizbrisno znamenje mašnika Kristusovega.

To bi bila poglobitna mesta, na katera bi se moralo ozir jemati pri morebitni popravi slovenskega katekizma gledé za nemarkenja slovenskega glagola.

III.

Marsikateri katehet je menda že opazil, da je v slovenskem katekizmu precej nedoslednosti gledé prevoda iz nemškega izvornika, kakor tudi gledé izrazov samih. Mislili bi, da kakor povesodi, tako tudi tukaj: variatio delectat — razlika mika. Pa baš v katekizmu bi

¹ Cf. Voditelj VII. pag. 224.

morala vladati vseskozi doslednost tudi v prevodu in v izrazih. Nedoslednost v tem oziru povzroča razne težkoče pri memoriranju katehetu in katehumenom. Nekatere vzglede nedoslednosti bomo navedli v sledečih vrstah.

Vpr. 3: »Wie heißt das Buch, in welchem ... kurz enthalten ist?« — »Kako pravimo knjigi, v kateri je na kratko ...?«

Cf. vpr. 36: »Wo finden wir das ... kurz zusammengefaßt?« — »Kje je v kratkem sestavljeno ...?«

Vpr. 21: »... Der Glaube ist zur Seligkeit unumgänglich notwendig...« — »Vera je k zveličanju neobhodno potrebna ...«

Cf. vpr. 722: »... Die letzte Ölung ist zur Seligkeit nicht unumgänglich notwendig...« — »... Sveto poslednje olje k zveličanju ni neogibno potrebno.«¹

Vpr. 28: »... wir sollen uns bemühen, die geoffenbarten Wahrheiten auch ausdrücklich zu wissen und zu glauben...« — »si moramo prizadevati, da tudi posamezne razodete resnice natančneje spoznavamo in verujemo ...«

Cf. 29: »Welche Wahrheiten müssen wir vor allem ausdrücklich wissen und glauben?« — »Katero resnico moramo pred vsem natančno znati in verovati?« — Zakaj v prejšnjem vprašanju: »natančneje spoznavamo«, v naslednjem pa: »natančno znati«, ko je vendar v nemškem izvorniku v obeh slučajih: »ausdrücklich wissen«!

Vpr. 34: »... I... bezeichnet und dabei die Worte spricht...« in pri tem izgovarjamo besede ...«

»2... berührt und dabei die Worte spricht...« — »dotaknemo ... rame ter ob enem izgovarjamo besede ...«

Vpr. 41: »... daß ein Gott ist«; — »da je Bog«, čeprav je v nemškem tekstu slovka »ein« tiskana z razprtimi črkami. Dosleden in pravilen je bil v vpr. 29, 59, kjer je prevedel »ein« z »en«.

Vpr. 99: »... I. sie verloren ... und hörten auf, ein übernatürliches Ebenbild Gottes zu sein«; — »izgubila sta ... in zato tudi nista bila več nadnaravno Bogu podobna«;

»2. sie hörten auf Kinder Gottes zu sein...« — »nehala sta biti otroka božja ...« — »Nista bila več otroka božja«, bi se menda boljše in lepše glasilo.

Vpr. 235: »... die Heiligen aber für uns bei Gott bitten...« — »svetniki pa za nas pri Bogu molijo«.

Cf. 236: »... die armen Seelen aber ... für uns bei Gott bitten...« — »duše v vica pa ... za nas Boga prosijo«.

Vpr. 244: »Warum wird Jesus Christus unsern Leib auferwecken?« — »Zakaj bo Jezus Kristus obudil naše truplo?«

Cf. 246: »Werden die Leiber der Auferstandenen gleich sein?« — »Ali bodo telesa vstalih vsa enaka?«²

Vpr. 335: »Wer wird unter dem Worte »Nächster« verstanden?« — »Kdo je naš bližnji?«

Cf. 411: »Wen versteht man unter den Vorgesetzten?« — »Koga pomeni beseda predstojnik?«

¹ Cf. Voditelj VII. pag. 222.

² Tukaj je razlika opravičena. »Truplo« ima bolj materialni pomen, brez ozira na življenje, zato je v prvem slučaju prav, da bo obudil naše truplo, v drugem slučaju pa ne moremo govoriti o »truplih« tistih, ki so že vstali. Op. ur.

Vpr. 498: »... und nicht durch einen rechtmäßigen Grund... entschuldigt ist...« — »in ga ne izgovarja kak opravičen vzrok...«

Cf. 489: »... und nicht aus einer rechtmäßigen Ursache verhindert sind...« — »in katerih ne zadržuje noben pravičen vzrok...«¹ — Pojma: »Ursache« (causa) in »Grund« (ratio) pa nista istovetna! Slovenski jezik pa tudi pozna besedo: »razlog« (Grund, ratio), ki bi se lahko vporabila v vprašanjih: 498, 500, 736, 741.

Vpr. 521: »Wie lange bleibt die heiligmachende Gnade in der Seele des Menschen?« — »Koliko časa ostane posvečujoča milost v duši?«

Cf. 588: »Wie lange bleibt Jesus Christus...?« — »Doklej ostane Jezus Kristus...?«

Vpr. 546: »Welches sind die Wirkungen der Taufe?« — »Katero milosti nam podeli sveti krst?«

Cf. 726: »Welches sind die Wirkungen der Priesterweihe?« — »Kaj podeli sveto mašniško posvečenje?«

Vpr. 795: »Wodurch wird uns die Fähigkeit und Geneigtheit verliehen, das Gute zu tun?« — »Kaj nas stori zmožne in voljne, da delamo, kar je po volji božji?«

Cf. 796: »... welche uns dauernd fähig und geneigt macht...« — »dar, kateri nas stori trajno sposobne in voljne...«

Vpr. 817: »... 6. dem Zorne die Sanftmut;« — »6. jezi potrpežljivost;«

Cf. 823: »Was ist die Sanftmut?« — »Kaj je krotkost?«²

IV.

Resnica je, da je slovenski katekizem tupatam vsled d o s t a v k o v lažje umljiv, nego nemški izvornik. Osobito se kaže ta prednost v vprašanjih: 101, 434, 447, 455, 466, 465, 620, 732.³ Pa vendar je prevajatelj na nekaterih mestih predaleč segel ter z nepotrebniimi d o s t a v k i nekatero pojme bolj omračil, kakor pa pojasnil. Tudi tukaj velja načelo: in medio virtus.

Vpr. 33: »... bekennt... durch das Zeichen des Heiligen Kreuzes...« — »spoznava z znamenjem svetega križa, ko se namreč pokriža.«

Vpr. 56: »... Gott stets bereit, die Sünden zu verzeihen...« — otroškemu razumu nerazumljiva fraza: »pripravljen in voljan, odpustiti nam grehe...«

Vpr. 57: »... und was er verheißt oder androht, erfüllt er«; — in kar obljubi ali zažuga, gotovo izpolni.

Vpr. 153: Nemški izvornik nima: »grobi so se odpirali, in vstalo je mnogo mrtvih«. Slovenec tedaj pozna v katekizmu več čudežev ob smrti Jezusovi, kakor pa Nemeč!

Vpr. 195 & sqq.: »Wer hat die Kirche gestiftet?« — »Kdo je ustanovil sveto cerkev?«

Vpr. 355: »Wann sündigt man durch Abfall vom Glauben?« — »Kdo greši z odpadom od svete vere?«

Vpr. 356: »Wann sündigt man durch Verleugnung des Glaubens?« — »Kdo greši z zatajenjem svete vere?« — Slovenec ima torej večje spoštovanje do cerkve

¹ in ² Cf. Voditelj VII. pag. 223. — ³ Cf. Voditelj VII. pag. 218.

in vere, ker jim da rad epiteton: »svete«, dočim Nemeč kratkomalo pravi: die Kirche, der Glaube! Katehet torej, ki poučuje v istem razredu učence obojne narodnosti, slovenske in nemške, mora paziti, da ne dobi ugovora: »G. katehet, tako ni v katekizmu!«

Vpr. 374: »... die Anbetung Gottes unterscheidet sich von der Verehrung der Engel und Heiligen also: ...« — »Češčenje božje se bistveno razlikuje od češčenja angelov in svetnikov«. — »Bistveno« je nepojmljiv izraz za otroka in obteži celi odgovor, ki je že sam na sebi jako nejasen.¹

Vpr. 423: »... 3. gegen die Mitmenschen, denen er Kummer und Schaden bereitet.« — »3. zoper druge ljudi, katerim daje slab zgled ter jim napravlja žalost in škodo. — Slovenski spomin katehetov zopet bolj obtežen od nemškega!

To so najimenitnejša mesta glede d o s t a v k o v, ki smo jih opazili, ko smo primerjali slovenski tekst z nemškim originalom. Seveda morebiti kdo poreče, češ, to so m a l e n k o s t i, ki ne pridejo v poštev. Pa kateheti, ki imajo opraviti tudi z n e m š k o d e c o v s l o v e n s k i h šolah, mi bodo pritrdili, da tudi take »malenkosti« povzročajo težkoče za kateheta pri memoriranju o b o j n e g a katekizma.

V.

Kar smo prej omenili gledé nepotrebnih d o s t a v k o v v slovenskem prevodu, to velja gledé nepotrebnih i z p u s t k o v pri prevajanju slovenskega katekizma iz nemškega izvirnika.

Take izpustke smo zasledili v naslednjih vprašanjih, oziroma odgovorih.

Vpr. 15: »Die Heilige Schrift des Alten Testaments enthält ... von der Erschaffung der Welt bis auf Christus den Herrn«. »V svetem pismu starega zakona je to ... od ustvarjenja sveta do Jezusa Kristusa«. — Nemeč je torej bolj olikan nego Slovenec, ker Jezusa Kristusa nazivlje z naslovom: »Gospod!«

Vpr. 92: »Gott hat die Menschen erschaffen, daß si ihn erkennen, ehren, lieben, anbeten, ihm dienen ...« — »Bog je ustvaril človeka, da ga spoznava in časti, ga ljubi in mu služi ...« — Slovenci itak radi Boga »molijo«, zato se prevajatelj ni vredno zdelo, da bi slovenil besedo: anbeten!«

Vpr. 109: »... Der zweite Glaubensartikel lehrt, daß Jesus Christus ... 3. unser Herr und Gesetzgeber ...« — »Drugi člen apostolske vere nas uči, da je Jezus Kristus ... 3. naš Gospod«. Slovenec torej ne pozna Jezusa Kristusa kot nebeškega kralja, ki je imel pravico, dajati postave; tega tudi ne najdemo v vpr. 119!

Vpr. 143: Nutzenwendung! Danke dem Sohne Gottes, daß er aus Liebe ... »Zahvali Boga, da se je iz ljubezni do tebe ...«

Vpr. 156: »... sondern auch Gott war, und weil deshalb sein Leiden und Sterben unendlichen Wert hatte ...« »temveč tudi Bog, in ker ima torej njegova smrt neskončno vrednost«. — Slovenec ne pripisuje torej »trpljenju« Jezusa Kristusa neskončne vrednosti, dasi sv. Tomaž Akvinski trdi, da bi že ena kapljica Jezusove krvi, ki jo je n. pr. pretil pri bičanju, kronanju itd., mogla rešiti ves svet.

¹ Cf. Voditelj VII. pag. 220.

Cf. Hymnus: »Adoro te devote etc.« — »Cuius una stilla salvum facere, totum mundum quit ab omni scelere«.

Vpr. 178: »Der Heilige Geist ist: ... 3. er ist der Tröster, den Jesus Christus seinen Aposteln und seiner Kirche zu senden versprochen hat...« — »Sv. Duh je: ... 3. Tolažnik, katerega je obljubil Jezus Kristus poslati svoji cerkvi«. — Slovenec je optimist, ker si misli, da apostoli niso bili potrebni svetega Duha!

Vpr. 318: »... Maria sprach: Sieh, ich bin die Dienerin des Herrn...« — Glej dekla sem Gospodova...¹ — Tudi italijanska izdaja katekizma se ujema tukaj z nemškim tekstom.²

Vpr. 536: »... Die Sakramente der Taufe ... kann man nur einmal im Leben gültig empfangen...« — »Samo enkrat v življenju se morejo prejeti sv. krst...« Zakaj je izpustil: »gültig — valide«!

Vpr. 845: »... und darum alle Werke aufs beste zu verrichten.« — »in zato opravljamo vsako delo kar najbolje mogoče.« — Besedica »dobro« se je prevajatelj zdel odveč!

VI.

Slovenskemu jezikoslovcu je znano, da Slovenec ne ljubi abstraktnih pojmov, marveč se pretežno poslužuje konkretnih izrazov, ki dajejo našemu jeziku neko sigurnost in krepkost. Slovenski prelagatelj je čutil to potrebo slov. jezika, zato se je hvalevredno poslužil konkretnih izrazov mesto nemških abstraktnih n. pr.

Vpr. 415: »... Die Jugend hat die Pflicht, das Alter zu ehren«. — »Mladina (mladi ljudje) je dolžna stare ljudi spoštovati«.

Vpr. 425: »... Auch das Duell... ist... verboten, weil in einem solchen Zweikampfe gewöhnlich Verwundung oft sogar Tötung erfolgt...« — »je prepovedan tudi dvoboj... ker se pri takem dvoboju navadno kdo rani in večkrat celo umori«.

Priznalno moramo še omeniti, da se slovenski prevod v vpr. 694. gledé slovila kesa razločuje od nemškega originala. Slovenski prevod nam podaja besedilo kesa, ki se dogmatično popolnoma strinja s pripravljanim na opravičenje (praeparatio ad iustificationem). Sv. tridentinski zbor namreč določuje v 6. sesiji, poglavje VI. to-le: »Et dum peccatores se esse intelligentes, a divinae iustitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tamquam omnis iustitiae fontem, diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod...« Conc. Trid. sessio VI. cap. VI. Modus praeparationis (ad iustificationem in adultis). — Po besedilu sv. tridentinskega zbora mora biti grešnik, ko nastopi pot opravičenja, vsled strahu božje pravičnosti (divinae iustitiae timore) v notranjem prešinjjen, da prične ljubiti njega, ki je izvir vse pravičnosti. Prav to je izraženo v slovenskem kesu z

¹ Cf. Voditelj VII. pag. 223. — ² Cf. Voditelj II. pag. 353.

»Voditelj« IV.

besedami: »... ker sem ž njimi zaslužil, da me po vsej pravici kaznuješ. Žal so mi, ker sem tebe, svojega najboljšega Očeta, največjo in preljubenzljivo dobroto (katero iz celega srca ljubim) ž njimi razžalil.«

Pripomnili bi še, da Nemci izgovarjajo, ko se pokrižajo, slovalo: »Im Namen Gottes des Vaters...« Slovenci pa smo se oklenili latinskega besedila, ki ne pozna »Boga« rekoč: »V imenu Očeta in Sina in sv. Duha. Amen.«

* * *

Iz pričujoče razprave se zadostno uvidi, da ima slovenski prevod nemškega izvirnika marsikatero nedostatke, ki bi se morebiti tudi z »očividnimi pomotami«¹ lahko odpravili. — V kolikor je katekizem delo človeškega uma, je tudi predmet človeške kritike!

Janez Vogrin.



III.

Cerkveni letopis.

1. Odlok rimske inkvizicije ali novi syllabus. Odkar smo v »Cerkvenem letopisu« 3. štv. let. »Voditelja« (str. 335) poslali v svet poročilo o papeževi izjavi o reformnem katolicizmu v konzistoriju dne 17. aprila 1907, so v kratkem času bliskoma sledili važni čini in izjave apostolske stolice glede t. im. reformne struje v katoliški teologiji. Razločno svari papež pred »bolehavimi tendencami modernih struj«, pred »zmotami in nevarnimi novotarijami, ki prete poplaviti polje modroslovja in bogoslovja na veliko škodo duš« — v breveju z dne 7. maja t. l. na generala dominikanskega reda o priliki glavnega kapitola v Viterbu. Slične misli obsega skoro istočasno pismo na pokrovitelja »Institut catholique« v Parizu, kjer med drugim pravi, da se na žalost iz vrst duhovščine zlasti mlajše dvigajo novotarije in ideje, ki so polne nevarnosti in zmot z ozirom na temelje katoliškega nauka.

V nemških deželah je kakor grom povzročilo precej šuma pismo papeževo z dne 14. junija na dunajskega profesorja Commerja, ki je po nuncijih bilo dostavljeno tudi škofom. Pismo seveda hvali le namero pisateljevo: odkriti Schellove zmote pa razložiti in obraniti pristen cerkveni nauk, sicer pa ima kritika glede Commerjeve knjige prosto roko, kakor prav piše list »Der Katholik« (H. 6, 1907, str. 8): »Über den Wert der einzelnen Argumente, über den Ton der Polemik u. a. ist damit kein Urteil abgegeben. Nach dieser Seite behält die Kritik an der Schrift nach wie vor ihr Recht.«

¹ Vide: Voditelj IX. pag. 93.

Odločilna beseda je pa padla 3. julija 1907, ko je rimska inkvizicija označila in obsodila 65 zmot, ki so večinoma povzete iz liberalne protestantske teologije (Harnack!) pa so se jih oprijeli tudi nekateri katoliški teologi — modernisti zlasti na Francoskem in v Italiji.

Nič ni bolj pogubno, kakor nejasnost in zmeda; prav to se je pa opazalo pri skrajnih modernistih, težko je bilo določiti, kaj za pravo ima pogubnega v sebi ta struja. Sedaj so markirane točke, ki bodo katoliškemu teologu kašipot. Prva in sveta dolžnost cerkvenega učiteljstva je, braniti in učiti pristen nauk Kristusov pa opozoriti na zmote, ki se rode v raznih časovnih razmerah in so pogubne čistosti Kristusovega evangelija.

Preden priobčimo odlok sam, razvrstimo zaradi preglednosti obsojene propozicije v razne skupine.

Prva skupina (prop. 1—8) obsega razne zmote, ki se tičejo avtoritete cerkvenega učiteljstva.

V drugo skupino se dajo zvrstiti prop. 9—12, ki se tičejo inspiracije in splošnih eksegetičnih načel pri razlaganju sv. pisma.

Tretjo skupino tvorijo propozicije, ki se nanašajo zlasti na evangelije ter zgodovino Kristusovega življenja in nauka (prop. 13—18). To in prejšnjo skupino zaključí zopet splošna propozicija (19).

Četrta skupina (prop. 20—26) obsega razne zmote glede razodetja in dogem, peta skupina (prop. 27—38) pa se peča z zmotami glede božanstva, mesijanstva in božjega sinovstva Kristusovega ter njegovega vstajanja od mrtvih.

V šesto skupino spadajo propozicije (39—51), ki obsegajo zmote glede izvora in pomena zakramentov splošno in posebej.

Sedma skupina (prop. 52—57) obsega zmote glede ustanovitve in ustrojstva, zlasti pa primata cerkve Kristusove.

Osmo skupino tvorijo ostale propozicije (58—65), ki izražajo modernizem z ozirom na njegov subjektivizem, brezdogmatično krščanstvo, evolucionizem in reformo nauka o Bogu, o vstvarjenju, o razodetju, o osebi Kristusovi, o odrešenju.

Odlok sam slove:

Feria IV, die 3. Iulii 1907.

Lamentabili sane exitu actas nostra freni impatiens in rerum summis rationibus indagandis ita nova non raro sequitur ut, dimissa humani generis quasi haereditate, in errores incidat gravissimos. Qui errores longe erunt perniciosiores, si de disciplinis agitur sacris, si de Sacra Scriptura interpretanda, si de fidei praecipuis mysteriis. Dolendum autem vehementer inveniri etiam inter catholicos non ita paucos scriptores qui, praetergressi fines a patribus ac ab ipsa Sancta Ecclesia statutos, altioris intelligentiae specie et historicae considerationis nomine, eum dogmatum progressum quaerunt qui, reipsa, eorum corruptela est.

Ne vero huius generis errores, qui quotidie inter fideles sparguntur, in eorum animis radices figant ac fidei sinceritatem corrumpant, placuit SSmo D. N. Pio divina providentia Pp. X ut per hoc Sacrae Romanae et Universalis Inquisitionis officium ii qui inter eos praecipui essent, notarentur et reprobarentur.

Quare, instituto diligentissimo examine, prae habitoque RR. DD. Consultorum voto, Emi ac Rmi Dni Cardinales, in rebus fidei et morum Inquisitores Generales, propositiones quae sequuntur reprobandas ac proscribendas esse iudicarunt, prouti hoc generali Decreto reprobantur ac proscribuntur:

1. Ecclesiastica lex quae praescribit subicere praeviae censurae libros Divinas respecientes Scripturas, ad cultores critices aut exegeseos scientificae librorum Veteris et Novi Testamenti non extenditur.

2. Ecclesiae interpretatio Sacrorum Librorum non est quidem spernenda, subiacet tamen accuratori exegetarum iudicio et correctioni.

3. Ex iudiciis et censuris ecclesiasticis contra liberam et cultiorem exegesim latis colligi potest fidem ab Ecclesia propositam contradicere historiae, et dogmata catholica cum verioribus christianae religionis originibus componi reipsa non posse.

4. Magisterium Ecclesiae ne per dogmaticas quidem definitiones genuinum Sacrarum Scripturarum sensum determinare potest.

5. Quum in deposito fidei veritates tantum revelatae contineantur, nullo sub respectu ad Ecclesiam pertinet iudicium ferre de assertionibus disciplinarum humanarum.

6. In definiendis veritatibus ita collaborant discens et docens Ecclesia, ut docti Ecclesiae nihil supersit nisi communes discentis opinionationes sancire.

7. Ecclesia, cum proscribit errores, nequit a fidelibus exigere ullum internum assensum, quo iudicia a se edita complectantur.

8. Ab omni culpa immunes existimandi sunt qui reprobationes a Sacra Congregatione Indicis aliisque Sacris Romanis Congregationibus latas nihili pendunt.

9. Nimiam simplicitatem aut ignorantiam prae se ferunt qui Deum credunt vere esse Scripturae Sacrae auctorem.

10. Inspiratio librorum Veteris Testamenti in eo constitit quod scriptores israelitae religiosas doctrinas sub peculiari quodam aspectu, gentibus parum noto aut ignoto, tradiderunt.

11. Inspiratio divina non ita ad totam Scripturam Sacram extenditur, ut omnes et singulas eius partes ab omni errore praemuniat.

12. Exegeta, si velit utiliter studiis biblicis incumbere, in primis quamlibet praeconceptam opinionem de supernaturali origine Scripturae Sacrae seponere debet, eamque non aliter interpretari quam cetera documenta mere humana.

13. Parabolas evangelicas ipsimet Evangelistae ac christiani secundae et tertiae generationis artificiose digesserunt, atque ita rationem dederunt exigui fructus praedicationis Christi apud iudaeos.

14. In pluribus narrationibus non tam quae vera sunt Evangelistae retulerunt, quam quae lectoribus, etsi falsa, censuerunt magis proficua.

15. Evangelia usque ad definitum constitutumque canonem continuis additionibus et correctionibus aucta fuerunt; in ipsis proinde doctrinae Christi non remansit nisi tenue et incertum vestigium.

16. Narrationes Ioannis non sunt proprie historia, sed mystica Evangelii contemplatio; sermones, in eius evangelio contenti, sunt meditationes theologicae circa mysterium salutis historica veritate destitutae.

17. Quartum Evangelium miracula exaggeravit non tantum ut extraordinaria magis apparent, sed etiam ut aptiora fierent ad significandum opus et gloriam Verbi Incarnati.

18. Ioannes sibi vindicat quidem rationem testis de Christo; re tamen vera non est nisi eximius testis vitae christianae, seu vitae Christi in Ecclesia, exeunte primo saeculo.

19. Heterodoxi exegetae fidelius expresserunt sensum verum Scripturarum quam exegetae catholici.

20. Revelatio nihil aliud esse potuit quam acquisita ab homine suae ad Deum relationis conscientia.

21. Revelatio, obiectum fidei catholicae constituens, non fuit cum Apostolis completa.

22. Dogmata quae Ecclesia perhibet tamquam revelata, non sunt veritates e coelo delapsae, sed sunt interpretatio quaedam factorum religiosorum quam humana mens laborioso conatu sibi comparavit.

23. Existere potest et reipsa existit oppositio inter facta quae in Sacra Scriptura narrantur eisque innixa Ecclesiae dogmata; ita ut criticus tamquam falsa reicere possit facta quae Ecclesia tamquam certissima credit.

24. Reprobandus non est exegeta qui praemissas adstruit, ex quibus sequitur dogmata historice falsa aut dubia esse, dummodo dogmata ipsa directe non neget.

25. Assensus fidei ultimo innititur in congerie probabilitatum.

26. Dogmata fidei retinenda sunt tantummodo iuxta sensum practicum, idest tanquam norma praeceptiva agendi, non vero tanquam norma credendi.

27. Divinitas Iesu Christi ex Evangeliiis non probatur; sed est dogma quod conscientia christiana e notione Messiae deduxit.

28. Iesus, quum ministerium suum exercebat, non in eum finem loquebatur ut doceret se esse Messiam, neque eius miracula eo spectabant ut id demonstraret.

29. Concedere licet Christum quem exhibet historia, multo inferiorem esse Christo qui est obiectum fidei.

30. In omnibus textibus evangelicis nomen Filius Dei aequivalet tantum nomini Messias, minime vero significat Christum esse verum et naturalem Dei Filium.

31. Doctrina de Christo quam tradunt Paulus, Ioannes et Concilia Nicaenum, Ephesinum, Chalcedonense, non est ea quam Iesus docuit, sed quam de Iesu concepit conscientia christiana.

32. Conciliari nequit sensus naturalis textuum evangelicorum cum eo quod nostri theologi docent de conscientia et scientia infallibili Iesu Christi.

33. Evidens est cuique qui praeconceptis non ducitur opinionibus, Iesum aut errorem de proximo messianico adventu fuisse professum, aut maiorem partem ipsius doctrinae in Evangeliiis Synopticis contentae authenticitate carere.

34. Criticus nequit asserere Christo scientiam nullo circumscriptam limite nisi facta hypothesi, quae historice haud concipi potest quaeque sensui morali repugnat, nempe Christum uti hominem habuisse scientiam Dei et nihilominus noluisse notitiam tot rerum communicare cum discipulis ac posteritate.

35. Christus non semper habuit conscientiam suae dignitatis messianicae.

36. Resurrectio Salvatoris non est proprie factum ordinis historici, sed factum ordinis mere supernaturalis, nec demonstratum nec demonstrabile, quod conscientia christiana sensim ex aliis derivavit.

37. Fides in resurrectionem Christi ab initio fuit non tam de facto ipso resurrectionis, quam de vita Christi immortalis apud Deum.

38. Doctrina de morte piaculari Christi non est evangelica sed tantum paulina.

39. Opiniones de origine sacramentorum, quibus Patres Tridentini imbuti erant quaeque in eorum canones dogmaticos procul dubio influxum habuerunt, longe distant ab iis quae nunc penes historicos rei christianae indagatores merito obtinent.

40. Sacramenta ortum habuerunt ex eo quod Apostoli eorumque successores ideam aliquam et intentionem Christi, suadentibus et moventibus circumstantiis et eventibus, interpretati sunt.

41. Sacramenta eo tantum spectant ut in mentem hominis revocent praesentiam Creatoris semper beneficam.

42. *Communitas christiana necessitatem baptismi induxit, adoptans illum tamquam ritum necessarium, eique professionis christianae obligationes adnectens.*

43. *Usus conferendi baptismum infantibus evolutio fuit disciplinaria, quae una ex causis extitit ut sacramentum resolveretur in duo, in baptismum scilicet et poenitentiam.*

44. *Nihil probat ritum sacramenti confirmationis usurpatum fuisse ab Apostolis: formalis autem distinctio duorum sacramentorum, baptismi scilicet et confirmationis, haud spectat ad historiam christianismi primitivi.*

45. *Non omnia, quae narrat Paulus de institutione Eucharistiae (I. Cor. XI, 23—25), historice sunt sumenda.*

46. *Non adfuit in primitiva Ecclesia conceptus de christiano peccatore auctoritate Ecclesiae reconciliato; sed Ecclesia nonnisi admodum lente huiusmodi conceptui assuevit. Imo etiam postquam poenitentia tanquam Ecclesiae institutio agnita fuit, non appellabatur sacramenti nomine, eo quod haberetur uti sacramentum pro brosum.*

47. *Verba Domini: Accipite Spiritum Sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt (Io. XX, 22 et 23) minime referuntur ad sacramentum poenitentiae, quidquid Patribus Tridentinis asserere placuit.*

48. *Iacobus in sua epistola (vv. 14 et 15) non intendit promulgare aliquod sacramentum Christi, sed commendare pium aliquem morem, et si in hoc more forte cernit medium aliquod gratiae, id non accipit eo rigore, quo acceperunt theologi qui notionem et numerum sacramentorum statuerunt.*

49. *Coena christiana paullatim indolem actionis liturgicae assumente, hi, qui Coenae praesse consueverant, characterem sacerdotalem acquisiverunt.*

50. *Seniores qui in christianorum coetibus invigilandi munere fungebantur, instituti sunt ab Apostolis presbyteri aut episcopi ad providendum necessariae crescentium communitatum ordinationi, non proprie ad perpetuandam missionem et potestatem Apostolicam.*

51. *Matrimonium non potuit evadere sacramentum novae legis nisi serius in Ecclesia; siquidem ut matrimonium pro sacramento haberetur necesse erat ut praecederet plena doctrinae de gratia et sacramentis theologica explicatio.*

52. *Alienum fuit a mente Christi Ecclesiam constituere veluti societatem super terram per longam saeculorum seriem duraturam; quin imo in mente Christi regnum coeli una cum fine mundi iamiam adventurum erat.*

53. *Constitutio organica Ecclesiae non est immutabilis; sed societas christiana perpetuae evolutioni aequae ac societas humana est obnoxia.*

54. *Dogmata, sacramenta, hierarchia, tum quod ad notionem tum quod ad realitatem attinet, non sunt nisi intelligentiae christianae interpretationes evolutionesque quae exiguum germen in Evangelio latens externis incrementis auxerunt profeceruntque.*

55. *Simon Petrus ne suspicatus quidem unquam est sibi a Christo demandatum esse primatum in Ecclesia.*

56. *Ecclesia Romana non ex divinae providentiae ordinatione, sed ex mere politicis conditionibus caput omnium Ecclesiarum effecta est.*

57. *Ecclesia sese praebet scientiarum naturalium et theologiarum progressibus infensam.*

58. *Veritas non est immutabilis plusquam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur.*

59. Christus determinatum doctrinae corpus omnibus temporibus cunctisque hominibus applicabile non docuit, sed potius inchoavit motum quemdam religiosum diversis temporibus ac locis adaptatum vel adaptandum.

60. Doctrina christiana in suis exordiis fuit iudaica, sed facta est per successivas evolutiones primum paulina, tum ioannica, demum hellenica et universalis.

61. Dici potest absque paradoxo nullum Scripturae caput, a primo Genesis ad postremum Apocalypsis, continere doctrinam prorsus identicam illi quam super eadem re tradit Ecclesia, et idcirco nullum Scripturae caput habere eundem sensum pro critico ac pro theologo.

62. Praecipui articuli Symboli Apostolici non eandem pro christianis primorum temporum significationem habebant quam habent pro christianis nostri temporis.

63. Ecclesia sese praebet imparem ethicae evangelicae efficaciter tuendae, quia obstinate adhaeret immutabilibus doctrinis quae cum hodiernis progressibus componi nequeunt.

64. Progressus scientiarum postulat ut reformentur conceptus doctrinae christianae de Deo, de Creatione, de Revelatione, de Persona Verbi Incarnati, de Redemptione.

65. Catholicismus hodiernus cum vera scientia componi nequit nisi transformetur in quemdam christianismum non dogmaticum, id est in protestantismum latum et liberalem.

Sequenti vero feria V die 4 eiusdem mensis et anni, facta de his omnibus SSmo D. N. Pio Pp. X accurata relatione, Sanctitas Sua Decretum Emorum Patrum adprobavit et confirmavit, ac omnes et singulas supra recensitas propositiones ceu reprobatas ac proscriptas ab omnibus haberi mandavit.

PETRUS PALOMBELLI, S. R. U. I. Notarius.

Vsakdo lahko vidi, da odlok ne obsega kaj posebno novega, tudi se ne tiče naravnost one struje med katoličani, ki zastopa zmerni reformizem, sploh se ne peča toliko z disciplino, marveč dotika se večinoma temeljnih točec, na katerih sloni sploh pozitivno krščanstvo.

Komaj so si časniki oddahnili nekoliko od napornega komentiranja tega odloka, že se je iz Rima razširila novica, da meseca septembra izide posebna okrožnica o modernizmu. Res je izšla dne 8. septembra z začetnimi besedami »Pascendi dominici gregis« okrožnica, kateri po obsegu in vsebini ni lahko najti enake. Zasega prav v osrčje modernih modroslovno-verskih in historično-kritičnih problemov. Okrožnica bo v zgodovini pravi kompendij, v katerem so zbrane vse markantne točke modernega duha na versko-teološkem polju.

V uvodu se najprej poudarja nevarnost in poguba, ki vstaja v okrilju cerkve same, ne samo od zunaj stoječih sovražnikov, potem pa okrožnica zasleduje krive nauke modernistov, odkriva njih znotranjo zvezo in vzroke; »modernista« razmotriva kot filozofa, kot vernika, kot teologa, kot historika in kritika, kot apologeta in naposled kot reformatorja. Da se okrožnica tako obširno peča z modernizmom, je naveden razlog v okrožnici sami... »tum ne, ut assolet, de ignoratione rerum suarum ab illis reprehendamur; tum ut pateat, quum de modernismo est quaestio, non de vagis doctrinis agi nulloque inter se nexu coniunctis, verum de uno compactoque veluti corpore, in quo si unum admittas, cetera necessario sequantur.«

H koncu poziva okrožnica prav energično na boj proti tem zmotam, kaže še enkrat njih pogubnost in našteva sredstva, ki se naj uporabljajo.

Došla nam je ta okrožnica v roke šele ob sklepu našega poročila, sicer je pa po svoji vsebini preeresna in preaktualna, da bi njene misli podali le v tem kronološkem pregledu. Pečali se bomo z njo v posebnem članku v prihodnjem letniku. Sicer se ne nanaša na naše razmere, ampak pred vsem meri na Francoze in Italijane, tudi nemških katoliških teologov se manj tiče. Hartmann, Paulsen, Eucken, [Harnack itd. pač zastopajo misli, obsojene v tej okrožnici in v prej navedenem odloku, 'a vsi ti so protestantje'; katoliški reformisti Schell, Müller, Merkle, list »Das]XX. Jahrhundert« itd. so le deloma prizadeti. Znano je, da je Schell kriticizem in evolucionizem Francoza Alfreda Loisy naravnost odklonil. *F. K.*

2. Velehradski shod za cerkveno unijo. Visoka in za krščanstvo velevažna ideja je letos privedla iz vseh slovanskih pokrajin zastopnike na Velehrad, od koder so po delovanju solunskih bratov zasijali Slovanom žarki Kristusove blagovesti in omike. Prireditelji tega shoda so bili izdajatelji lista »Slavorum litterae theologicae«, njegov pokrovitelj pa metropolit olomučki, nadškof dr. Fr. Sal. Bauer, ki je shod počastil tudi z osebno navzočnostjo, poleg njega sta osebno prisostvovala shodu grško-katoliški nadškof Szeptycki iz Levova in rimsko-katoliški nadškof Menini iz Sofije. Mnogi drugi škofje in učenjaki — med njimi slavni Duchesne — so shod pozdravili po svojih zastopnikih ali pa brzojavno in pisмено; celo sv. oče papež je poslal shodu po olomučkem nadškofu svoj blagoslov. Predsedoval je shodu nadškof Szeptycki, podpredsednik pa, ki je dejanski tudi vodil zborovanje, je bil državni poslanec in župnik dr. Stojan.

Po slovesni sv. maši dne 25. julija je bila prva seja. Predsednik, nadškof Szeptycki je v jedrnatem latinskem govoru razložil pomen in važnost shoda, potem je Poljak J. Urban D. J. iz Krakova bral zanimivo razpravo: »Kaj morejo katoliški bogoslovci dandanes storiti za Rusijo?« Predavanje je bilo jako obzirno napram orientalcem in učeni poljski teolog je povedal marsikatero trdo resnico nam zahodnjakom. Najhujši vzrok razkola je partikularizem; le polagoma more dobra volja popraviti, kar so stoletja zagrešila. Da unija dobi stvarna tla in upanje na uspeh, se ne sme delati z zelotizmom, ampak srca razkolnih narodov se morajo pripraviti, da se nam radovoljno približajo; vsiljevati se ideja unije ne sme. Zlasti si naj zahodni teologi prizadevajo, pronikniti v zgodovino in v ustrojstvo ruske cerkve ter v pojmovanje ruske teologije. Krivo je, da n. pr. poljski teologi, ki so zmožni ruskega jezika, popolnoma zanemarjajo rusko teologično literaturo ter svoje nazore o nauku ruske cerkve zajemajo le iz latinskih del. Ako mi zahtevamo od nasprotnikov, da se vgloblje v naš način mišljenja in smatramo za krivično, ako drugi na svoj način predstavljajo naš nauk, moramo se tudi mi vglobiti v način mišljenja in v terminologijo ruskih teologov; večkrat se gre za isto stvar in isto resnico, katero si pa na svoj način predstavlja ruski teolog in na svoj latinski teolog. Tako n. pr. se v nauku o presv. Trojici zahodnjaki držimo bolj psihologične poti sv. Avguština, orientalci pa ontoloških pojmov vzhodnih očetov, v stvari pa ni bistvene razlike. Zahodna teologija mora tudi nekoliko modificirati svoj nauk o naravi cerkve, njenih udih in njenih znakih; v boju proti reformaciji se je v naši teologiji teža obrnila na vidljivost cerkve, njena mistična narava je pa stopila bolj v ozadje, dočim je pri orientalcih ta v ospredju. V praksi in v nabožnih spisih se naj tudi ne pretiravajo nebistvene reči, kakor so razni tradicijo-

nalni običaji, ki so le zunanja razlika, zlasti se pa naj nikdar ne zaničujejo obredi in verski običaji drugovercev.

Predavatelj sklene svoje predavanje z naslednjimi konkretnimi mislimi: 1. Zahodnjaki naj točno obveščajo zahod z razvojem vzhodne teologije, poročajo naj le golo resnico, brez vsakih predsodkov; 2. enako naj bi vzhodni teologi obveščevali svoje rojake in soverce z zahodno katoliško literaturo, ki jim je skoro docela neznana, pač pa jim je znana protestantska; 3. ker latinski jezik Rusom ni priljubljen, naj se poleg latinskih »Slavorum litterae« izdaje rusko glasilo, ki bo poročalo o zahodni teološki znanosti, »Slavorum litterae« pa naj zahodnjake obveščajo z vzhodno literaturo; 4. vrše naj se večkrat skupni znanstveni sestanki, zamenjavajo naj se časopisi in knjige itd. O posameznih točkah se je razvila daljša debata, zlasti je nadškof Szeptycki opozoril, da je dobro razločevati med naukom ruske cerkve in naukom ruskih teologov; ruska cerkev v svojem nauku stoji na temelju prvih sedem koncilov in starih sv. očetov, vzhodni teologi pa v opoziciji proti rimski cerkvi stavljajo dogme, katerih vzhodna cerkev sama nikdar ni določila.

Drugo predavanje je imel priznani veščak v vprašanju unije in dober poznavatelj ruske teološke literature, avguštinec p. Palmieri iz Rima, ki je predaval o katoliških strujah v ruski teologiji. Začetnik te struje je duhoviti mislec Solovjev, ki še tudi po smrti širi med Rusi idejo unije. Po njegovih stopinjah stopajo Trubeckoj, Rossanov i. dr., sploh ima unija z Rimom mnogo tihih pristašev med Rusi, treba je le zunanje prostosti. Najbolj je Rusom v spodtiko papeževa nezmotljivost, dočim je ideja primata izražena tudi v njihovem nauku, celo v traktatih, ki jih je komisija pripravila za prihodnji ruski koncil, je izražena ideja primata.

Tudi o tem predavanju se je razvila daljša debata, v katero je posegnil zlasti ruski konvertit Fëdorov. Sprejel se je nasvet, naj se v teoloških listih, ki so pristopni ruskim teologom, obravnavajo zlasti take točke, ki Rusom delajo potežkoče.

Popoldne istega dne je Slovenec, dr. Grivec iz Ljubljane predaval o poskusih unije v prejšnjih stoletjih, oziraje se posebno na rusinsko unijo in na dogovore med Ivanom Groznim in rimsko stolico. Potem se je razpravljalo o raznih nasvetih, kako bi se v knjigah in časopisih širila ideja unije. Med drugimi je prof. Sokolovski iz ruske Poljske orisal velikanske potežkoče, ki so še v Rusiji vedno na potu katoliškemu tisku.

Bazilijanec Rusin M. Haluščyńskij je na to predaval o epiklezi, dokazujoč, da so posvečevalne besede pri najsv. daritvi besede Kristusove, ne pa molitev, imenovana *ἐπίκλησις*, kakor uče mnogi novejši vzhodni teologi.

Naslednjega dne je zborovalce najprej ogovoril bolgarski nadškof Menini, ki že 27 let biva na Bolgarskem ter ima kakih 80 tisoč duš pod svojo oblastjo. Bolgarske katoličane je hvalil, da so dobri kristjani, bogokletje jim je neznano, radovoljno še opravljajo javno pokoro, 40danski post strogo drže pri samem olju; tudi nezedinjeni Bolgari niso ravno sovražni katoličanom, tu in tam zahajajo celo v naše cerkve. Od carigrajskega patrijarha so izobčeni, od Rima tudi ločeni in tako so brez prave opore; nagibljejo se k Rimu, a zadržavala jih je Rusija. Ako je sedaj ruski car dal versko prostost svojim podložnikom, je upati, da bo Rusija pustila pristo roko v verskih rečeh tudi Bolgarom, ki niso njeni podložniki. Na to

je dr. Grivec nadaljeval svoje predavanje o rusinski uniji, potem je pa podpredsednik dr. Stojan otvoril debato o apostolatu sv. Cirila in Metodija. Častno se je imenovalo ime našega Slomškega, ki je že l. 1851 ustanovil bratovščino sv. Cirila in Metoda, ki bi naj z molitvijo pospeševala cerkveno zedinjenje med Slovani. V debato o apostolatu je posegnil tudi urednik »Voditelja«. Prav apostolat je največje praktične važnosti, zatorej o tej stvari spregovorimo natančneje o drugi priliki. Soglasno se je sklenilo, da se naprosijo vsi slovanski ordinarijati, da se po vzgledu moravskih škofij vpelje povsod bratovščina, ki poleg molitve zbira tudi miloščino za katoliške Slovane v obmejnih pokrajinah.

Potem je p. Špaldák predaval o tezi: »Kako bi se naj izhodenjaki ravnali napram rimski cerkvi«. Med drugim je jasno razložil, da vzhodni teologi iz stališča svoje lastne cerkve ne morejo katoličanov imenovati heretike ali shizmatike.

V soboto dne 27. julija je po slovesnem opravilu v grškem in latinskem obredu bila sklepčna seja, pri kateri se je izvolila stalna kongresna komisija 10 udov, v katero so izmed Jugoslovanov izvoljeni dr. Grivec, dr. Kovačič, dr. Pazman in dr. Ritig. Ta komisija ima nalogo, da po možnosti izvrši sklepe letošnjega shoda ter pripravi tvarino za prihodnji shod. Za načelnika je pa bil izvoljen bolgarski nadškof Menini, ki se je takoj po shodu napotil v Rim in sv. očetu osebno poročal o kongresu. Pri tej seji so se razpravljala še razna jako praktična vprašanja, ki se tičejo jurisdikcije pravoslavnih škofov in duhovnikov ter prisostovanja pri pravoslavnih obredih. Poučna debata je podala hvaležne snovi za cele članke v teoloških listih.

K sklepu je še pozdravil shod v rusinskem jeziku poslanec Barvinski ter v imenu krščansko mislečih laikov izjavil, da se popolnoma vjemajo v tem važnem vprašanju z duhovščino.

Dasiravno je shod bil namenjen le bolj strokovnjakom in so se vabila le v malem številu razposlala, vendar je vdeležencev bilo 70—80. V marsičem se je sicer poznalo, da je shod šele začetek dela; mnogoštevilne predloge bi bilo treba poprej v odsekih pretresti ter podati o njih stvarne referate, marsikateri predlog je bil le sad mladostnega entuziazma, a praktično neizpeljiv, vendar shod ostane trajnega pomena v zgodovini unije. Vse razprave je prevevala prava ljubezen in velika obzirnost napram pravoslavnim bratom. Razprave so se sukale v strogo verskem in znanstvenem okviru brez politične primesi in vse se je nazadnje strnilo v eno glavno idejo: »Združimo se vsi, ki verujemo v Kristusa-Boga!« *F. K.*

3. Katoliški shod v Würzburgu. Občno pozornost vzbujajo pri prijateljih in neprijateljih veličastni shodi, ki jih leto za letom prirejajo nemški katoličani. Štiriinpetdesetokrat od l. 1848. so se letos sešli v Würzburgu. Napeto se je čakal izid letošnjega shoda; sovražniki so napovedovali, da se bodo vdeleženci med seboj sprli in razdvojili, vsled česar bo razpadel tudi mogočni centum. Saj so ravno v Würzburgu bila zadnja leta nekako vulkanska tla, ondi je bil sedež Hermana Schella, katerega proglašajo za očeta in vodjo t. zv. modernistične struje med katoličani.

Shod je bil res veličasten in njega izid je podrl nade raznobarnih sovražnikov katoliške cerkve. Razprave so bile stvarne, res na višini, ki pristoja pametnim, izobraženim, dalekovidnim in poštenim ljudem. Pristaši in nasprotniki Schellovi so si podali roke k skupnemu nadaljnemu delu, dasi so bile strune kratko pred shodom še nevarno napete. Schell sam je

k temu nekoliko pripomogel. Objavljen je bil med tem zapisnik, v katerem je Schell izjavil, da se podvrže sodbi ap. stolice, objavljena pa tudi — in sicer iz nasprotnega tabora — razna pisma, ki so streznila marsikaterega navdušenega pristaša Schellovega; zlasti je iznenadilo njegove častilce pismo na zagrizenega protestantskega profesorja Nippolda in na zloglasnega odpadnika Hoensbroecha. S tem se je pokazalo, da je bil globokoumni filozof in teolog v praktičnih rečeh — milo rečeno — skrajno nepreviden in netaktičen.

Shod se je začel v nedeljo 25. avgusta s slovesno službo božjo. Po službi božji je bil velikanski obhod delavskih in pomočniških društev v vsem 286. Popoldne je bila prva javna seja. Predsedoval je shodu duhoviti govornik dr. Fehrenbach. Najboljši govorniki iz raznih nemških pokrajin so tekmovali med seboj. Prof. dr. Meyerburg iz Lucerna je razpravljal versko-filozofski tema o veri in veroizpovedi, dež. sodni ravnatelj Gröber o katolicizmu in gospodarskem življenju, knez Löwenstein o papeštvu, župnik Wacker o katolicizmu in narodnosti, vseuč. prof. dr. Martin Spahn o katolicizmu in visokih šolah, opat Norbert o kat. misijonih v inozemstvu, rektor Herm. Brück o katolicizmu in ljudski šoli, profesor Meyers o leposlovju in umetnosti, vseuč. prof. dr. Schöner o karitativnem delovanju, župnik Barthels o položaju katoličanov na Nemškem.

Shoda se je vdeležil tudi ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, ki je izrekel zahvalo nemškim škofom, ker tako po očetovski skrbijo za slovenske izseljence. (Kako pa v nekaterih sosednih nemških škofijah na Avstrijskem za Slovence-domačine!) F. K.

4. Jubilejno romanje spodnještajerskih Slovencev v Marijino Celje. Slovesno obhaja letos svetovnoznano Marijino Celje 750-letnico svojega obstanka. Z vsem le mogočim sijajem sprejema staroslavna romarska cerkev obilne množice, ki prihajajo iz vseh avstrijskih kronovin in tudi iz inozemstva tjekaj. Spodnještajerski Slovenci čislajo že od nekdaj Marijino Celje; posebno vneto zanj je verno ljudstvo iz Slovenskih in Ljutomerskih goric, sploh iz vseh župnij, ki so nekdaj pripadale k sekovski škofiji. Z velikim oduševljenjem so hoteli letos ob svečanostni 750letnici slovenski Lavantinci počastiti Devico marijino-celjsko. Zvečer dne 5. avgusta se je zbralo nad 1600 romarjev na mariborskem kolodvoru. Na dveh vlakih, katera je oskrbel laporski župnik Martin Medved, so se odpeljali prek Kapfenberga do Seewiesena, kjer je bilo v priprosti, l. 1335. pozidani cerkvici več svetih maš. Od tam so romarji deloma peš, deloma na vozovih hiteli v Marijino Celje, kamor so med 5. in 6. uro popoldne dospeli. Po prihodu je bila skozi trg velikanska vsprejemna procesija, ki ostane pač vsem romarjem nepozabljiva. Vsi marijinoceljski samostanski duhovniki so nam prišli slovesno nasproti. Med veličastnim zvonjenjem in med pretresljivim gromenjem mnogoterih topičev na visokih planinah se je pomikala nepregledna vrsta slovenskih romarjev v prekrasno cerkev. Peli smo lavretanske litanije; možje in mladeniči, žene in posebno pa dekleta so s svetim navdušenjem odpevala, da je odmevalo daleč naokoli. Ves trg je bil po koncu, vse je občudovalo slovensko petje. Po prihodu v cerkev je romarje pozdravil Simon Gaberc, dekan pri Sv. Magdalenii v Mariboru, želéč, da bi nam Marija izprosila »srečno prenočišče nočnojšno noč, srečno prenočišče našega življenja in srečno prenočišče v večnosti.« Drugi dan ob 8. zjutraj je imel duhovni

vodja dr. Anton Medved, profesor v Mariboru, slavnostno pridigo o snovi: »Veseli in žalostni dnevi v Marijinem Celju v dolgi dobi preteklih 750 let.« V uvodu je slavnostni govornik omenil, kako so vedno Slovenci, posebno štajerski, v Marijino Celje radi zahajali želéč opraviti svojo pobožnost pri čudapolni Mariji Devici, obenem pa obiskati grobove svojih narodnih bratov, ki počivajo v marijinoceljskih planinah in dolinah izza časov, v katerih so, kakor nam pričajo preobilna imena različnih krajev, rek in gor, bivali Slovenci na Gornjem Štajerskem. Veseli dnevi v Marijinem Celju so bili ob prihodu moravskega obmejnega grofa Vratislava, ogrskega kralja Ludovika Velikega, kralja Matjaža, cesarja Ferdinanda, princa Eugena, cesarice Marije Terezije in pri posebno velikih cerkvenih slovesnostih. A tudi žalostnih dni je govornik mnogo naslikal s kaj črnimi barvami. Posebno grozni so bili za Marijino Celje turški boji l. 1529., 1532. in 1683., potem zloglasne reforme cesarja Jožefa II. in večkratni požari. Po pridigi je imel slovesno sv. mašo Jož. Čížek, dekan v Jarenini pri Mariboru. — Zvečer ob 7. je imel Franc Muršič, župnik v Framu, pridigo »o Mariji, našem upanju«. Kazal je, kako je Marija 1. upanje grešnikov, 2. upanje žalostnih, 3. upanje bolnikov in 4. upanje umirajočih. Ko se je zmračilo, priredili smo slovenski romarji slovesno procesijo z lučicami okoli cerkve, takozvani »venček«. Peli smo zopet litanije še z večjim navdušenjem, kakor prejšnji večer. Slovensko petje je zelo vsestransko priznanje; domačini in tujci so ga strmé občudovali. Drugo jutro na vse zgodaj, ob 4. bila je za nas zadnja sv. maša. Po tisti vzela je od priljubljene romarske cerkve v daljšem govoru slovo P. Kasijan Zemljak, frančiškan iz Maribora. Solzeč smo se potem poslovili in večina romarjev se je takoj napolila proti domu. V dolgem posebnem vlaku smo dospeli ob 6. zvečer dne 7. avgusta zopet v Maribor. Romanje se je izvršilo, hvala Bogu! brez najmanjše nezgode, vzgledno in zelo slovesno, za Slovence res častno. Romarji so opravili lahko vsi tudi sv. spoved v Marijinem Celju, kajti spremljalo jih je 25 duhovnikov, ki so v romarski cerkvi neprestano marljivo spovedovali. Večina izmed duhovnikov je imela tudi srečo, pri Marijinem oltarju maševati. Pri posameznih mašah so prepevali pevci in pevke iz raznovrstnih krajev Lavantinske škofije. Posebno se je odlikoval kapelan Ivan Bosina s svojim izborno izvežbanim zborom od Sv. Jurija v Sl. goricah, katerega uprav ganljivo petje je vzbujalo občno pozornost. Bili so lepi dnevi, polni dušnega veselja. Slovenske pridige, slovensko spovedovanje in slovenska govornica na vseh krajih v Marijinem Celju so nam sladile bivanje v daljni tujini. Zdelo se nam je, da smo v sredi svoje mile domovine. xy.

5. Društvo slovenskih katehetov je dne 10. sept. t. l. v Ljubljani imelo svoj prvi občni zbor, s katerim so bila združena katehetična predavanja in praktični nastopi. Shoda se je vdeležil tudi priznani hrvaški strokovnjak v katehetiki prof. Ferd. Heffler iz Zagreba. Za predsednika novemu društvu je izvoljen kanonik dr. Karlin. Glede društvenega glasila se je sklenilo, da katehetsko društvo stopi v zvezo z odborom »Slomškove zveze« in se z njim dogovori o smeri in obliki lista. Članarina se je določila na 2 K na leto.

Po zborovanju je prof. Kržič predaval o raznih katehetičnih metodah, zlasti se je pečal z monakovsko metodo, na kar se je razvila živahna razprava.

Popoldne istega dne je bil v Marijanišču praktičen nastop. G. P. Regalat je učencem II. razreda razlagal biblično snov 12letni Jezus v templju, katehet A. Čadež pa je predaval o disciplini v šoli in v cerkvi. Drugi dan se je nadaljeval praktičen nastop ter je katehet g. Mlakar razlagal učencem IV. razreda, kdaj je kes popolen in kdaj nepopolen. Dr. Pečjak pa je govoril o raznih strujah v pedagogiki. Shod je počastil tudi mil. knezoškof ljubljanski. Novemu društvu želimo, da bi moglo prav uspešno izpolnjevati na Slovenskem svojo vzvišeno nalogo.

Gg. katehetje bi se naj večkrat shajali k dekanijским shodom, kjer bi se naj pretresovala razna šolsko-pedagogična vprašanja, poročalo o razvoju katehetskoga slovstva, posvetovalo se o stanovskih in pravnošolskih zadevah. Neredko se zgodi, da katehet premalo pozna šolske postave, potem v svoji gorečnosti pride v nasprotje z učiteljstvom in s šolskimi oblastmi, povrh pa še si nakopa blamažo. Marsikaj bi izostalo, ko bi se o perečih rečeh skupno posvetovalo. Tudi »Voditelj« upa, da dobi potem več katehetskimi sestavkov, saj je uredništvo že opetovano izjavilo, da želi katehete posebej pozornost, a je našlo le malo odziva.

Gg. katehetom izzven ljubljanske škofije priporočamo v prevdarek in v izvršitev nasvet, ki ga je shod sprejel, da se v posameznih slov. pokrajinah osnujejo podružnice, ki bodo imele svojo upravo in blagajno.

F. K.

6. Vzhodna cerkev. Pogodba med sv. stolico in rusko vlado glede pouka ruskega jezika, zgodovine in slovstva v škofijskih semeniščih. Ruska vlada je že več let zahtevala, da se v bogoslovnih semeniščih na Ruskem Poljskem poučuje tudi kot obvezen predmet ruski jezik, zgodovina in slovstvo, kar je bilo mnogokrat povod neprijetnim nasprotjem med cerkveno in državno oblastjo. Meseca julija t. l. se je sklenila med ap. stolico in rusko vlado naslednja pogodba, katero sta podpisala državni tajnik, kardinal Merry del Val in ruski zastopnik S. Sazonov:

I. Učni načrt in vspeled za pouk ruskega jezika, zgodovine in slovstva sestavi škof, pod katerega vodstvom je dotično semenišče, v sporazumu z vlado primerno naravi in smotru semenišč. Učitelje, ki poučujejo te predmete, imenuje istotako škof s predhodnim privoljenjem vladinim.

II. Izkušnje iz jezika, zgodovine in ruskega slovstva pri prestopu v višji razred in pri izstopu iz semenišča se vrše v navzočnosti ondotnega gubernatorja ali od njega v to pooblaščen osebe ter zastopnika šolskega okrožja.

III. Pravica, določevati rede, pristoja profesorjem. Navzočnost vladinega in šolskega zastopnika ima le ta namen, da se vlada neposredno informira o napredku neteologičnih predmetov in da podpira ta pouk s sredstvi, ki so ji na razpolago.

IV. Izkušnje pri prestopu iz razreda v razred so le ustne, izkušnje pri izstopu iz semenišča ustne in pismene.

V. Nalogo za pismene izkušnje določi škof primerno predavanjem, ki so jih gojenci obiskovali. V navzočnosti zastopnikov civilne oblasti izvleče škof zaprt listek, v katerem je zapisana naloga. Druga določila, ki se ne tičejo te tvarine, iz l. 1882 in 1897 ostanejo še naprej v veljavi.

V carigrajski cerkvi je zopet nastala kriza, kar sicer ni nič novega. Spomladi l. 1901. je bil po turški vladi na prošnjo carigrajske sinode odstavljen patrijarh Konstantin V. in patrijarško stolico je zasedel l. 1884. odstopivši patrijarh Joahim III.¹ Že dalj časa je trajal spor med patrijarhom in nekaterimi udi njegove sinode, ki se je pa s pomočjo turške vlade zanj povoljno iztekel. Toda kmalu potem je izbruhnil spor z antiohijskim patrijarhom, ki stoji pod rusko zaščito. Antiohijska cerkev je že itak v zelo rahli zvezi s carigrajsko in sedaj se je zagrozilo, da se popolnoma loči od nje, ker ni hotel pripoznati tamošnjega patriarha Gregoriosa. Vrh tega so mu napravile neljube sitnobe macedonske homatije, ker je patrijarh v ozki zvezi z velegrško propagando. Ob sklepu našega poročila še

F. K.



IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

Katholische Exegese unter falscher Flagge. Von Dr. Ludwig Hugo. Regensburg, Rom, New York & Cincinnati. Fr. Pustet 1906. Str. VI, 112.

O novih strujah v biblični eksegesi je »Voditelj« podal kratek pregled že lansko leto (str. 224—226) v oceni p. Fonckove knjige »Der Kampf um die Wahrheit der hl. Schrift seit 25 Jahren«. Sedaj imamo pred seboj knjižico, ki se drži iste smeri ter odločno odklanja t. zv. prostejšo strujo v razlaganju sv. pisma, zlasti stare zaveze.

Pisatelj se nam v predgovoru predstavlja kot »priprosti župnik na deželi«, ki pa čuti potrebo poseči v ta učenjaški boj, ker načela, ki jih zastopa nova eksegetična šola, se ne tičejo le eksegetične in dogmatične vede, ampak zasegajo tudi v področje dušnega pastirja, v pridigo in katekezo ter prizadevajo dušnemu pastirju mnogo poteškoč, neprilik in zadreg. Pisatelj je pa obrnil svojo ost le proti knjigi jezuita Fr. Hummelauerja: »Exegetisches zur Inspirationsfrage« (Freiburg 1904), katero so sicer kritiki pozdravili kot eden najvažnejših pojavov katol. eksegetičnega slovstva v novejšem času. V tej knjigi so, kakor pravi pisatelj (uvod, str. 7), sestavno zbrani in razvrščeni posledki »moderne struje« v katoliški eksegezi. Proti tej struji, oziroma proti njenemu zastopniku p. Hummelauerju je dr. Hugo zastavil pero in ji očita zlasti, da nehote vodi v racionalizem in daje nasprotnikom sv. pisma hudo orožje v roke, ker ruši verodostojnost sv. pisma v naravoslovnih in zgodovinskih rečeh ter njega izvor in vsebino tako obdeluje, kakor bi bilo čisto človeško delo; njeno razlikovanje med različnimi sestavinami sv. pisma izključuje nezmotljivost in univerzalnost inspiracije sv. pisma, sploh se pojem inspiracije te šole ne vjema z inspiracijo, kakor jo uči katol. cerkev in sv. očetje. Dosledno po tej teoriji, podarja pisatelj v V. zaglavju (str. 70—74), ki se naravnost nanaša le na staro zavezo, pride v nevarnost tudi nova zaveza; zakaj tudi v evangelije in v Dej. ap. se je lahko zanesla ljudska tradicija. Loisy je tudi dejansko izvedel to posledico. Ob-

¹ Gl. »Voditelj« 1902, str. 105.

širneje govori pisatelj o slavnoznani okrožnici Leona XIII. »Providentissimus Deus«, na katero se sklicuje p. Hummelauer.

Pisatelju se mora v marsičem pritrditi, vendar ima knjižica bolj popularno-polemičen kakor pa znanstven značaj. Razne navedke navaja le iz drugotnih virov; iz op. 1. na str. 46 je razvidno, da ni čital nasprotnika, ki ga tam pobija, ampak je dotični stavek povzel iz Foncka. V svoji gorečnosti proti nasprotnikom prepenjuje historični moment v delih starih pisateljev in celo v poetičnih knjigah vidi le zgodovinsko jedro. Ako bi se ekseget moral tako krčevito držati literarnega in historičnega smisla kakor hoče pisatej, potem bi se še dandanes morali držati starih kozmologičnih in astronomičnih nazorov. Pred Galilejem in Kopernikom se je marsikaj zdelo kot samoumevni in naravni zmisel sv. pisma, dandanes pa sodimo drugače in vemo, da je to le vulgarni način pojmovanja, in vendar vsled tega ne pride v nevarnost inspiracija in nezmotljivost sv. pisma. Zakaj bi pa potem to in ono ne moglo biti tudi v zgodovini in v geografiji le vulgarno naziranje, v katero je zaodeta kaka resnica višjega reda? Najnovejši odlok rimske kongregacije inkvizicije je postavil določne mejnike eksegetom, a da bi bila s tem zadeta eksegeza p. Hummelauerja, se ne more trditi.

F. K.

Koliko let je učil Kristus? Zanimivo vprašanje se je pojavilo v zadnjih letih na polju biblične kronologije: Koliko let je Kristus javno učil? Dočim je dosedaj vedno veljala stara tradicija o treh letih javnega delovanja, zagovarjajo novejši kronologi in eksegeti z vso vnetno enoletno delovanje. Ker ta problem uprav sedaj vzbuja največ zanimanja, podamo kratek zgodovinski pregled slovstva k temu vprašanju.

Monografično se je razpravljalo o tem vprašanju še le v novejšem času, prejšnjem se je omenjalo le mimogrede.

Zanimivo je stališče prve patristične dobe. Heretiki te dobe: gnostiki, alogi, basilidijani in valentinijani učijo enoletno delovanje.¹ Za dokaz navajajo zlasti Iz. 61, 2. in Luk. 4, 19.² Pa tudi svoje fantastične teološke špekulacije spravljajo v zvezo s časom javnega delovanja Gospodovega.³

Tudi pravoverni pisatelji te dobe, ki govore o tem vprašanju, trdijo enoletno delovanje. Med njimi najdemo Klementa Aleksandrijskega,⁴ Origena⁵ — vsaj v mlajših letih,⁶ — med Latinci Tertulijana,⁷ Hipolita⁸ in celo vrsto kronologov, ki so zajemali iz njegovih del. Dvomljivo je stališče Avguštinovo.⁹

Skoro istodobno se je pojavilo naziranje, da je učil Kristus več, kakor eno leto. Že Irenej proti svojedobnim heretikom na podlagi Janezovega evangelija odločno zagovarja večletno delovanje.¹⁰ Ta poziv na Janezovo kronologijo je ostal

¹ Prim. Clem. Alex., Strom., 1, 21. (M. P. gr. 8, 888); Iren., Adv. Haer. 1, 33. (M. P. gr. 7, 472); Epiph., Haer. 51, 3. (M. gr. 41, 892).

² Iren. Adv. Haer., 2, 22, 1. (M. gr. 7, 781).

³ Id., 1, 1, 3. (M. gr. 7, 449); 2, 20, 1. 2. (M. gr. 7, 776).

⁴ Strom. 1, 21. (M. gr. 8, 884 sqq); 5, 6 (M. gr. 9, 63).

⁵ Hom. 32. in Luc. (M. gr. 13, 1833).

⁶ Zellinger, Dauer der öffentl. Wirksamkeit Jesu, p. 21.

⁷ Adv. Iud. (ed. Oehler 2, 719).

⁸ Can. pasch. (M. gr. 10, 875 sqq). Prim. o njem Zellinger, l. c., p. 31.

⁹ Prim. De doctr. christ. 2, 28. (M. P. l. 34, 55).

¹⁰ Ad. Haer., 2, 22, 4. 5. 6. (M. gr. 7, 783—786).

dolgo neopažen, še le zgodovinsko izobraženi Evzebij je spoznal, kako važna je kronologija Janezovega evangelija za to vprašanje. Na podlagi štirih velikonočnih praznikov, ki jih navaja Janez v javnem življenju Gospodovem, računa za njegov javni nastop tri in pol leta.¹ Evzebij je početnik tradicije, da je Kristus učil »tri leta«. Med Latince je zanesel njegovo naziranje Jeronim.²

Zastopniki enoletnega delovanja so kmalu utihnil. Zadnji segajo do petega stoletja. Večletno delovanje pa so sprejeli vsi poznejši očetje: Ciril Jeruzalemski,³ Apolinar iz Lavdiceje,⁴ Epifanij,⁵ Krizostom,⁶ Ciril Aleksandrijski,⁷ Orozij,⁸ Kasiodor,⁹ Jordanis¹⁰ itd.

Triletno delovanje je postalo stalna tradicija tudi pri poznejših pisateljih. Sklicujoč se na Janezov evangelij, govorijo o treh letih Beda Venerabilis,¹¹ Raban Maurus,¹² Peter Lombardski,¹³ Albert Veliki,¹⁴ itd.

Več zanimanja za to vprašanje je vzbudila reforma koledarja za časa Gregorija XIII. Takratni kronologi so se zlasti trudili, da najdejo natančne date rojstva in smrti Gospodove. Ker je leto prvega javnega nastopa pri Luk. 3, 1. 2. prim. Io. 2, 13 precej natančno določeno, je bilo lahko, po prištetih dveh ali treh letih javnega delovanja dognati leto smrti. Za podlago tem računom je služila Janezova kronologija. Calvizij Seth računa¹⁵ štiri velikonočne praznike Io. 2, 13; 5, 1; 6, 4; 13, 1. in tri leta javnega delovanja. Scaliger J.¹⁶ najde v evangelijih pet velikonočnih praznikov (razen imenovanih Janezovih še Luk. 6, 1). Keppler smatra¹⁷ Io. 5, 1. za »purim« in šteje tri velikonočne praznike, torej dve leti javnega delovanja. Dionizij Petavius¹⁸ posveti temu vprašanju posebno skrb ter je za dve leti javnega delovanja, H. Sanclemente za tri.¹⁹ Na podlagi Janezove kronologije se držijo dveh ali treh let tudi veliki eksegeti XVI in XVII. stoletja: Maldonat,²⁰ Salmeron,²¹ Kornelij a Lapide,²² Aleksander Natalis,²³ Calmet,²⁴ i. dr.

Racionalisti novega in novejšega časa zametujejo Janezov evangelij in ž njim tudi njegovo kronologijo ter se drže enoletnega delovanja, ki je na videz označeno v sinoptikih, ali pa kratkomalo priznavajo, da se to vprašanje ne da rešiti, n. pr.

¹ Chronicon (ed. Schoene, Berlin 1866, 2, p. 148).

² Comm. in Is. 29, 1. (M. l., 24, 341). — ³ Catech. 12, 33 (M. gr. 33, 768.)

⁴ M. l., 25, 548. — ⁵ Haer. 51 (M. gr. 41, 927). Haer. 20, 2 (M. gr., 41, 276.)

⁶ Hom. in Joh. 42 (M. gr. 59, 239). — ⁷ In Is. 29, 1. sqq, l. 3. (M. gr. 70, 647.)

⁸ Hist. adv. pag. 7, 3. (Corp. scr. eccl. l., ed. Zaungenmeister, Wien 1882, V., p. 437. 442.) — ⁹ Chron. (M. l., 69, 1228.)

¹⁰ Hist. (ed. Mommsen, Monum. hist. Germ. Berlin 1882, 5, 1. p. 33.)

¹¹ De tempor. rat. c. 47. (M. l., 90, 494.)

¹² Lib. de comp. c. 53. (M. l., 107, 704.) — ¹³ Sent. 4, 54. (M. l., 192, 945.)

¹⁴ Com. in Dan. 9, 27. (ed. Lugdun. 1651, p. 57 a.)

¹⁵ J. Keppleri Eclogae chronicae ex epistolis doctissimorum virorum, Francof. 1615, p. 67. i. dr.

¹⁶ Opus de emendatione temporum, Genf 1629, l. VI. p. 252.

¹⁷ Eclogae chronicae, p. 72, 98.

¹⁸ Opus de doctrina temp., Antwerpiae 1703, l. XII. c. 19. (tom. II. p. 245 sq.)

¹⁹ De vulgaris aerae emendatione, Romae 1793, (p. 529 b).

²⁰ Commentarii in 4 evang., Mogunt. 1624. (tom. II. p. 71 a.)

²¹ Comment. in evang. hist. et in Acta ap. Colon. Agr. 1612 (p. 116.)

²² Comm. in Ioh. — ²³ Comm. in Ioh. Venet. 1703.

²⁴ Dissertationes in Vet. et Nov. test. tom. III., Wirzeburgi 1789, p. 39.

Baur,¹ Keim,² Strauss,³ Schürer.⁴ Nasprotno pa učijo dve- ali triletno delovanje vsi novejši kronologi in eksegeti: Patrizi,⁵ Tholuck,⁶ Grimm,⁷ Bisping,⁸ Bucher,⁹ Pözl,¹⁰ Friedlieb,¹¹ Riess,¹² Sepp,¹³ Schegg,¹⁴ Schanz,¹⁵ Knabenbauer,¹⁶ i. dr.

Dočim so se dosedanji kronologi držali Janezove kronologije, je šel van Beber čisto drugo pot. Po metodi Wurma in Angerja in drugih astronomov izračuna van Beber na podlagi podatkov evangelijskih (Kristus je umrl v petek, 15. nizana, na judovski pascha; 15. nizan pa je vselej 15. dan po prvem pomladnem mlaju) leto in dan Gospodove smrti na 7. april 783 U. c., 30 vulg. ere. Ker je pa po Luk. 3, 1. 2. prim. z Io. 2, 13 sqq precej gotovo, da je Kristus prvokrat javno nastopil o Vel. noči 782 U. c., 29. vulg. ere, je popolnoma dosledna van Beberjeva trditev, da je Kristus učil le eno leto. Tej njegovi podmeni seve nasprotuje Janezov evangelij, ki šteje tri velikonočne praznike v javnem življenju Gospodovem (Io. 2, 13; 6, 4; 13, 1); verjetno je, da je tudi Io. 5, 1. mišljen $\pi\acute{\alpha}\sigma\chi\lambda\zeta$. Pomaga si Beber s tem, da umeva Io. 5, 1. kot Binkošti, Io. 6, 4. pa po Westcott. Hort-u in z mnogih lastnih razlogov črta. Eden najmočnejših dokazov mu je tudi, da so prvi cerkveni očetje učili samo eno leto. Te svoje teorije razvija zlasti v knjigi »Zur Chronologie des Lebens Jesu«, Münster i. W. 1898. Zanimiv je tudi članek »Zur neuesten Daterung des Karfreitages«, Biblische Zeitschrift 1904, p. 67 sqq, kjer se opira zlasti na račune prof. Achelis-a v »Nachrichten der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaft 1902«.

S tem je postal ta problem pereče vprašanje. Umevno je, da so se za tradicionalna tri leta zavzeli vsi novejši eksegeti in kronologi. Tudi J. Belser v članku »Zur Chronologie der evang. Geschichte, Tübinger Quartalschrift 1900, p. 23 sqq še marljivo zagovarja 2 $\frac{1}{2}$ letno delovanje. Toda ne dolgo, pa je postal tudi Belser vnet zagovornik enega leta in je sedaj najboljši in najduhovitejši zastopnik nove teorije. Razlaga in brani jo v več člankih, na pr. »Zur Hypothese von der einjährigen Wirksamkeit Jesu«, Bibl. Zeitschrift, 1903, p. 55 sqq, 160 squ. — »Zur Perikope von Speisung der Fünftausend«, Bibl. Zeitschrift, 1904, p. 154 sqq. — Nova teorija je podlaga komentarju njegovemu »Das Evangelium des hl. Johannes, übersetzt und erklärt«. Freiburg i. Br. 1905.

¹ Krit. Untersuch. üb. d. kanonisch. Evang., Tübingen 1847, p. 303, opomba 2. Prim. Zusätze, ibd., p. 621. — ² Der geschichtl. Christus, Zürich 1865, p. 145.

³ Das Leben Jesu, 2. Aufl., Leipzig 1864, p. 246 sqq.

⁴ Gesch. des jüd. Volkes, 2. Aufl. I. Bd. 1890, II. Bd. 1886. (I. p. 302, op. 12.)

⁵ De evangeliis ll. 3., Freiburg Br. 1852 in 1853.

⁶ Kommentar z. Evang. Joh., 6. Aufl., Hamburg 1844.

⁷ Einheit der vier Evang., Regensburg 1868., Gesch. der öffentl. Tätigkeit Jesu, Regensburg 1878, 4 Bde.

⁸ Erklärung des Evang. nach Joh., Münster 1869.

⁹ Zur Chronologie des Lebens Jesu, Österr. Vierteljahrsschr. f. kath. Theol., Wien, 1865, p. 199 sqq.

¹⁰ Kurzgefasster Kommentar z. hl. Joh., Graz 1882, Einl. p. XXII.

¹¹ Gesch. des Lebens J. Chr., Breslau 1855.

¹² Das Geburtsjahr Christi, Freiburg i. Br. 1880.

¹³ Das Leben Jesu Chr., 6 Bde. 1853--1862, 2. Aufl., Regensburg, Kritische Beitr., München 1890.

¹⁴ Sechs Bücher des Lebens Jesu, 2 Bde., Freiburg i. Br. 1874, 1875.

¹⁵ Kommentar zum hl. Joh., Tübingen 1885.

¹⁶ Commentarius in 4 ss. Evangelia 5 Bde., Paris 1892--1896.

Pojavili so se kmalu drugi nasprotniki, ki so uspešno pobijali enoletno teorijo. Tradicijo o tem vprašanju razpravlja zlasti Nagl »Die Dauer der öffentlichen Wirksamkeit Jesu«, Katholik 1900, p. 200 sqq. in posebno kritično Zellinger »Die Dauer der öffentl. Wirksamkeit Jesu«, Münster i. W. 1907. Dokazujeta, da so očetje v prvih dobah le vsled pomanjkanja kritičnega kronologičnega smisla in pod vplivom napačne razlage Luk. 4, 19. zagovarjali enoletno delovanje. Tradicija o večletnem delovanju je najmanj ravnotako stara in ima numerično in kvalitativno najboljše zastopnike. Kažeta, da se najde Io. 6, 4. $\pi\acute{\alpha}\sigma\chi\alpha$ izključno v vseh rokopisih in da je podmena o interpolaciji te besedice zelo prisiljena. Dausch prinaša v članku »Bedenken gegen die Hypothese von der bloß einjährigen öffentlichen Wirksamkeit Jesu«, Bibl. Zeitschrift, 1906, p. 49 sqq. plodovito misel, da je psinologično nemogoče, spraviti v eno samo leto vse dogodke, ki jih evangelisti navajajo iz javnega življenja Gospodovega. Bebber - Belser odgovarjata na te ugovore več ali manj srečno v »Bebber—Belser Beiträge zur Erklärung des Johannevangeliums«, Tübinger Quartalschrift, 1907, 1. sqq. Definitivno rešeno to vprašanje do danes še ni.

K sklepu nekaj misli. Ako se ne oziram na pristnost ali nepristnost Io. 6, 4, leži izvor in težišče tega problema, kakor se je razvil do danes, v metodi, ki astronomično računa leto in dan smrti Gospodove na 7. april 783/30. Res je, da je bil pri Judih — vsaj ob času Kristusovem še — »pascha« vselej 15. nizana, in da je bil 1. nizan vselej prvi dan po prvem pomladnem mlaju. Radi tudi verjamemo, da se da za vsa leta na minute in sekunde natančno izračunati prvi pomladni mlaj, — toda Judje ob času Kristusovem mlaja niso določali astronomično, temveč le zgolj empirično. Njihov mlaj ni bil ob konjunkciji meseca, temveč še le, ko se je novi mesec videl na nebu. Zato so bili vedno 1—2 dni za mesecem. Vrhutega je bil njihov koledar še v marsičem podvržen svojevoljnim določbam sinedrija.¹ Skratka, bil je judovski koledar ob času Kristusovem tako v neredu, da je vsako računanje judovskih dat, ki se opirajo na takratni koledar, jako dvomljive vrednosti. To velja tudi o datiranju Bebberjevem, o 7. apr. 783. S tem datiranjem pa stoji in pade teorija o enoletnem delovanju.

Jehart.

Djela Apostolska od sv. Luka. Preveo i protumačio dr. Josip Stadler, metropolit i nadbiskup vrhbosanski. Troškom kaptola vrhbosanskega. Sarajevo 1907. Str. XXI, 580. O komentarjih k evangelijem visokega pisatelja je že bil govor v »Voditelju« l. 1900, str. 87 in l. 1903, str. 486. Sedaj imamo pred seboj tudi obsežno razlago Dej. apost., ki je za evangeliji pač najvažnejši vir za zgodovino prvotnega krščanstva, ker nam kaže, kako so apostoli in prvi kristjani dejstvovali nauk Kristusov. Način razlaganja Dej. Ap. je isti kakor pri evangelijih. Najprej poda prevod celega poglavja, potem sledi razlaga, pri kateri ponovi prevod manjših odstavkov. Kakor v razlagi evangelijev, tako se tudi tu pisatelj ne spušča v razna preporna vprašanja in v podmene biblične kritike, ampak namen knjige je pred vsem praktični: podatki ne toliko izvirno, ampak dogmatično zanesljivo in porabno razlago na podlagi sv. očetov in drugih znamenitih razlagavcev. Med slednjimi se drži zlasti Bispinga in Knabenbauerja, vmes tudi Knolla, Belserja, Reischla, Martini-a itd.

¹ Prim. talmud Rosch haschana I, II, III. in gem. jerus. dotična mesta, dalje Sanhedrin I. itd. — Maimonides, Kiddusch hachodesch I, II, III, IV. — Od bogatega slovstva prim. zlasti že navedena dela Scaligerja in Petavija, dalje Ideler, Handbuch der Chronol. 2 Bde., Berlin 1825, 1826 (Bd. I. p. 508 sqq), v. Gumpach, Über den altjüd. Kalender, Brüssel 1848. Selden, De anno civili Iudaeorum ed. Ugolini, tom. XVII. 14¹ sqq. i. dr.

Postanek Dej. Ap. stavlja pisatelj v l. 63. ali 64., sicer pa v uvodu (str. 9—10) navaja tudi razna druga mnenja katoliških razlagavcev.

Če kdaj poprej, je dandanes potrebno Dej. Ap. s premislekom brati in premišljovati, ker tu vidimo kričečo antitezo med versko mlačnostjo današnjih pa med gorečnostjo prvih kristjanov, malomarnost in trdo vero, sebičnost in požrtvalno ljubezen, nemarnost za svete reči, pa vnemo; nečistost, poltenost in pohlepnost za uživanjem pa samozatajevanje in angelsko čistost. (Str. 7.) V tem je iskati vzrok krizam na versko-cerkvenem polju, tu je velikokrat treba reforme — v lastnih srcih, v lastnem mišljenju in delovanju.

Knjiga prevzvišenega pisatelja bodi kot praktičen pripomoček priporočena tudi slovenski duhovščini. Želeti je pa, da se na slov. jugu začne bolj gojiti tudi znanstvena biblična književnost.

F. K.

Cerkvena zgodovina.

Irenejevo delo „V izkaz apostolskega oznanila“. Pred nekaj leti je našel ruski filolog N. Marr v nekem rokopisu X. stoletja, ki je lastnina »Družbe za razširjanje omike med Gruzini« v Tiflisu, gruzinske (georgijske) prevode več del rimskega Hipolita,¹ ki so bila do tedaj znana le po fragmentih, deloma grških, deloma sirske in staroslovenskih. Pred kratkim pa je vstalo daleč na iztoku iz pozabljenosti delo drugega velikega grškega pisatelja zapadne cerkve, seveda tudi ne v izvorniku, temveč v armenskem prevodu. L. 1904. je našel arhimandrit lic. dr. Karapet Ter-Mëkërtčian iz ečmiadsinskega samostana v nekem rokopisu pri cerkvi Matere božje v Erivanu armenski prevod Irenejevega dela »V izkaz apostolskega dela«, „Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος“. Rokopis je pisan v drugi polovici XIII. stoletja (med l. 1270 in 1289) na povelje nadškofa Janeza, ki ima mnogo zaslug za armensko slovstvo, ter obsega poleg Irenejevih del več drugih še neobjavljenih razprav. Naš spis sega od fol. 222 recto do fol. 262 verso. Prevod je iz druge polovice VI. ali začetka VIII. stoletja. Ali je rabil prelagatelj grški izvornik ali sirske verzije, si Ter-Mëkërtčian ne upa odločiti.

Novonajdeno delo je izdal arhimandrit Karapet s pomočjo svojega učenega rojaka lic. dr. Ervanda Ter-Minassians v armenščini z dobrim nemškimi prevodom,² Adolf Harnack pa je dodal nekaj stvarnih pripomb in seznamek Irenejevih citatov iz sv. pisma in starokrščanskega slovstva.³

* * *

¹ N. Marr, *Teksty i raziskaniya po armjano-gruzinskoj filologii*. III. Ippolit. Tolkovanie pëсны pësnëj. St. Peterburg. 1901. — J. Guidi v *Oriens christianus* II, 392 nsl. — N. Bonwetsch, *Hippolytus' drei georgisch erhaltene Schriften*. (Texte und Untersuchungen. N. F. XI, 1 a). — O. Bardenhewer v *Theol. Revue* III (1904), 509 f in *Bibl. Zeitschrift* III (1905), 1—16.

² *Des heiligen Irenäus Schrift zum Erweise der apostolischen Verkündigung*. Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. In armenischer Version entdeckt, herausgegeben und ins Deutsche übersetzt von Lic. Dr. Karapet Ter-Mëkërttschian und Lic. Dr. Erwand Ter-Minassiantz. Mit einem Nachwort und Anmerkungen von Adolf Harnack. (Texte und Untersuchungen III. Reihe I, 1). Leipzig 1907. 8°. VIII, 69 + 68 S. M. 6. Izdajo Irenejevega spisa bodem citiral vedno TU (= Texte und Untersuchungen). Številka znači stran v drugem delu, ki obsega nemški prevod in Harnackove opombe. — ³ TU 53—68.

Irenejevo delo, ki ga je našel arhimandrit Karapet, je bilo do sedaj znano le po naslovu iz Evzebijevega poročila v Hist. eccl. V, 26, ni se pa ohranil iz njega noben citat. Evzebij poroča to-le: Ἄλλὰ γὰρ πρὸς τοὺς ἀποδοθεῖσιν Ἑλληναῖοι συγγράμμασιν καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς φέρεται τις αὐτοῦ πρὸς Ἕλληνας λόγος συντομώτατος καὶ τὰ μάλιστα ἀναγκαῖοτάτος Περὶ ἐπιστήμης ἐπιγεγραμμένος, καὶ ἄλλος, ὃν ἀνατέθεικεν ἀδελφῷ Μαρκιανῷ τοῦ ὄνομα. Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος.¹ — Evzebij je poznal tedaj dve deli: Περὶ ἐπιστήμης, namenjeno paganom (πρὸς Ἕλληνας), torej apologetičnega značaja, drugo πᾶ Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, naperjeno proti heretikom, kakor se je splošno mislilo, dokler ga nismo požnali.² To se je sedaj našlo; prvo pa ostane znano le po naslovu iz Evzebijevih besed, ker se tudi iz njega ni ohranil noben citat.³

Kako pa je naslovil Irenej svoj spis: Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος ali Ἐπίδειξις τ. ἀ. κ.? Armenski prevod priča zadnje; toda Harnack meni da bi bil v tem slučaju Evzebij drugače stiliziral stavek. »Irenej se je izrazil skromneje, če ni pisal Ἐπίδειξις, temveč [Λόγος] εἰς ἐπίδειξιν.«⁴ Harnackovo trditev podpirajo, zdi se mi, Irenejeve besede v I. poglavju, kjer karakterizuje svoj spis naravnost kot »prispevek« v izkaz resnice. »Ko sva pa torej telesno ločena, piše Irenej, nečemo opustiti, po svojih močeh nekoliko pisмено s teboj občevati in nakratko razložiti oznanilo resnice, da utrdimo tvojo vero. Kot važno spomenico ti pošljemo to (delce), da po malem dosežeš veliko in spoznaš vse člene telesa resnice (cf. Adv. haer. I, 9, 5: τὸ τῆς ἀληθείας σωματίον) po tem skromnem ter zaslišiš dokaze za božanske reči po teh kratkih besedah (pravzaprav: po tem kratkem).«⁵ Isto priča tudi namen spisa. O tem bomo govorili skoraj obširneje.

Stvarno pomeni naslov: Razprava v izkaz resničnosti (ali zanesljivosti) apostolskega oznanila iz sv. pisma (ali prerokov).« Ta parafraza naslova ni posneta samo po velikem antignostičnem delu lugdunskega škofa,⁶ tudi ne samo po vsebini našega spisa, temveč jo podaja Irenej sam v 86. poglavju. Tu piše: »Če so torej napovedali proroki o Sinu božjem, da se bode prikazal na zemlji, in tudi naznanili, kje na zemlji in kako in na kakšen način se bode prikazal, in je Gospod vsa ta prorokovanja vzel (obrnil) na-se, tedaj je naša vera vanj utemeljena in resnično izročilo oznanila, t. j. pričanje apostolov, ki so, poslani od Gospoda, po celem svetu oznanjevali Sina božjega, kako je v trpljenju trpel za uničenje smrti in oživiljenje telesa, da mi odstranimo sovraštvo proti Bogu, ki je zločesto, in se pomirimo z njim s tem, da delamo, kar mu je dopadljivo.«⁷

Splošno se je mislilo, da je Εἰς ἐπίδειξιν antignostično delo.⁸ Evzebijevo poročilo, ki navaja naše delce skupno z apologetičnim spisom Περὶ ἐπιστήμης, je podpiralo to mnenje. Toda v resnici je drugače. Harnack je proglasil delce za

¹ Ed. E. Schwartz p. 498, 7. (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte. Eusebius II, 1. Leipzig 1903).

² Cf. O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Litteratur. I. Band. Freiburg i. Br. 1902, 506.

³ Cf. A. d. Harnack, Geschichte der altchristlichen Litteratur. I. Theil. Die Überlieferung und der Bestand. Leipzig 1893, 263.

⁴ TU, 54. — ⁵ Pogl. I. TU.

⁶ Cf. Adv. haer. I, 3, 6; I, 9, 4, 5; I, 10, 1—3; III praef.; III, 1, 1; III, 2, 2; III, 3, 1, 3, 4; III, 5, 1 itd. — ⁷ Pogl. 86. TU, 45. — ⁸ Bardenhewer l. c.

katehezo. »Ni pisano proti krivovercem, — vsaj v prvi vrsti ne, — temveč v duhovno krepilo krščanskih bratov. Potemtakem je pa ta spis vendarle važen za poznavanje Irenejevega verskega in bogoslovnega stališča, zakaj kaže nam odličnega škofa kot kateheta.«¹ In na koncu svojega epiloga pravi: »Naš traktat je katehitično-spodbuden in zahteva od čitatelja mnogo manj (kakor antignostično delo Adv. haer.) . . . To je vendar mogočen vtis: tako se je poučevala in vodila krščanska občina v Lyonu koncem 2. stoletja! . . . Toda čitatelji so dobili s knjžico zaklad in hkrati manuale biblicum, zbirko smotreno izbranih mest iz starega zakona, ki jim je mogla nekoliko nadomestiti čitanje obsežne knjige.«² Harnacku je pritrtil N. Bonwetsch.³ Bolj previdno pa govori Ant. Degert v svojem obširnem referatu.⁴ Ne da bi naravnost ugovarjal Harnacku, izraža svoje mnenje tako-le: »Od začetka do konca navdušuje Ireneja ena misel, zasleduje on en namen, utrditi svojega prijatelja v dobrem mišljenju, pomoči mu, da ohrani svojo vero neoskrunjeno, kakor prihaja od apostolov, kakor jo obsega krstna izpoved. Ali je odgovarjala ta bolj dokazujoča ko parenetična razprava posebnemu stanju Marcianovemu, ali je obračal Irenej pogled na krščanske srenje sploh? Ne da se povedati.«⁵ Degert čuti potežkoče proti Harnackovemu mnenju, toda sam obstoji na pol pota in jo krene potem za berolinskim učenjakom.⁶ Odločno pa je proti Harnackovi tezi Fr. Diekamp.⁷ Opozarja na mnoga mesta, iz katerih je razvidno, da si je Irenej v skrbi za Marcianovo stanovitnost v veri. Diekamp navaja ta-le: »Molim, da bi bil (Ti) po neupogljivi zvestobi v veri Bogu, svojemu Stvarniku dopadljiv . . . Ko sva pa torej telesno ločena, hočemo po svojih močeh nekoliko pismeno s teboj občevati in nakratko razložiti oznanilo resnice, da utrdimo tvojo vero . . .« Na koncu uvoda prištevava Irenej Marciana izrecno tistim, ki jim je treba »pogumno in trdno in varno hoditi po nauku vere, da ne bodo postali zanikrni in izgubili pota ter običali v mesenem poželjenju ali pa tudi zmoteni zgrešili pravi namen.«⁸ V razpravi sami nagovarja sv. škof Marciana trikrat naravnost in ga opominja k trdni veri v Kristusa.⁹ Tako Diekamp. — Jaz bi še opozoril na ostro pointo v 86. poglavju.¹⁰

Diekamp sklepa torej po pravici: »Zato bi menil, da Ἐπίδοξις ni pisana za večje število krščanskih bratov, o katerih ni nikjer besede, temveč je nastala iz skrbi in strahu za Marciana, in da se tako da razložiti izbira gradiva.«¹¹ Spis torej ni kompendij katehitičnega nauka. Ne moremo si prav misliti, da bi se bila izpuстила pri pouku cela poznejša sv. zgodovina starega zakona in zgodovina nove zaveze.¹² Z ozirom na prenačljene Harnackove zaključke »ex silentio«¹³ je treba pripomniti, da če se pogreša hierarhična in ceremonielna stran, če se ne povdarja posebe cerkvena avtoriteta in tradicija in stopa zakramentalna stran v ozadje (Harnack), je Irenej te točke zamolčal ali zapostavil, ker mu jih ni bilo treba razpravljati, da doseže svoj namen, utrdi Marciana v veri.

Če pa spis ni samo poklonjen Marcianu, temveč zanj namenjen, da ga utrdi v veri, moramo vprašati, kam je zašel Irenejev prijatelj, da je bilo treba tako resnega opomina. Tudi to se da posneti iz Irenejeve argumentacije. Degert je bil na

¹ TU, 55. — ² TU, 66. — ³ Theol. Literaturzeitung 1907 Nr. 6, Sp. 176.

⁴ Ant. Degert, Une oeuvre inédite de saint Irénée (Bulletin de littérature ecclésiastique 1907 N. 3, p. 57—76). — ⁵ p. 70.

⁶ p. 75: Notre traité est plutôt une sorte de catéchisme et de livre d'édification . . . — ⁷ Theol. Revue 1907 Nr. 8, Sp. 245.

⁸ TU I. 2. — ⁹ V izkaz ap. ozn. pogl. 52. 70. 99. TU 29. 39. 52.

¹⁰ Prim. besedilo na str. 452. — ¹¹ Theol. Revue Sp. 245.

¹² Prim. pogled Irenejevega spisa. — ¹³ TU 66.

pravi poti, vendar se ni potrudil do konca. Če se upošteva, kako ostro zavrača Irenej Mojzesovo postavbo, kako odločno povdarja prednost Kristusove vere, bolj ko v svojem antignostičnem delu, in da svari dvakrat naravnost svojega prijatelja pred povratom k »prvi zakonodaji«, ne more biti dvomljivo, da je zašel Marcian v neko judaistično strujo. *Εἰς ἐπίδειξιν* je namenjen Marcianu, ne širšemu občinstvu. S tem pa ne tajimo, da je Irenej mislil tudi na Marcianove somišljenike.¹

Na svoje veliko antiheretično delo »Adversus haereses«, kakor ga navadno citiramo, ali s polnim naslovom *Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως* opozarja Irenej v 99. poglavju: »Vsi taki so tedaj brezbožneži in preklinjevalci svojega Stvarnika in Očeta, kakor smo pokazali v »Zavrnitvi in razkrinkanju (po kričavi) tako zvanega spoznanja.«

* * *

Harnack je razdelil Irenejev spis v 100 poglavij. Stvarno razločujemo lahko razven obširnega uvoda, kjer razlaga krstni simbol, dva obširna dela. V prvem govoru o Bogu Očetu, njegovem veličastvu in njegovih delih — pregled zgodovine človeštva od stvarjenja do prihoda Izraelcev v obljubljeni deželo —, v drugem pa razpravlja o Odrešenikovi osebi in njegovem delu.

Osnova celega spisa je tedaj ta-le:

Uvod: Namen knjige je utrditi Marciana v veri v njegov dušni prid in zato, da bode mogel zavračati krivoverce ter jih poučiti v resnici. Kdor hoče dobro živeti, mora ohraniti svoje telo čisto, t. j. varovati se greha, čuvati pa tudi dušo čisto in neoskrunjeno. Čistost duše pa je pravovernost (1. 2). Sledi razlaga krstnega simbola (3—8). »Pred vsem nam veleva vera pomisliti, da smo prejeli krst v odpuščenje grehov v imenu Boga Očeta in v imenu Jezusa Kristusa, Sina božjega, ki se je včlovečil, je umrl in vstal, in v sv. Duhu, in da je krst pečat večnega življenja in prerojenja v Bogu, (ki stori), da nismo (več samo) otroci rajnih ljudi, temveč večnega in neminljivega Boga.«²

I. del. Bog Oče, njegovo veličastvo in njegova dela (9—30). Pregled zgodovine božjega kraljestva od stvarjenja prvega človeka do prihoda Izraelcev v obljubljeni deželo.

Svet obdaja sedmejo nebes, kjer molijo moči, angeli in nadangeli Boga-Stvarnika (9—10). Stvarjenje človeka je najčistejše, najfinejše in najmehkejšo zemlje. Človek postavljen za gospodarja angelov. Stvarjenje prve žene in bivanje v raj (11—14). Prepoved v raj. Prvi greh. Kazni za greh. Kajin in Abel (15—17). Zakonske zveze med angeli in človeškimi hčerami; velikani. Vesoljni potop. Noe prekolne Kama, blagoslovi Sema in Jafeta. Proroški značaj tega blagoslova (18—22). Abraham in božje obljube (24). Jakob gre v Egipt. Naraščanje ljudstva. Velikonočno jagnje in izhod iz Egipta (25). Deset zapovedi in ureditev bogoslužja (26). Ogledniki, upor ljudstva, štiridesetletno blodenje po puščavi (27). Prihod do Jordana, deuteronomij, Mojzesova smrt. Jezus, sin Nunov, pelje ljudstvo v obljubljeni deželo (28. 29). Semkaj je pošiljal Bog preroke, ki so oznanjevali mesija iz Davidovega roda (30).

¹ Prim. v 1. pogl.: »Zakaj tako bode utrdila (spomenica) tudi tvoje zveličanje, in ti bodeš vse, ki verujejo laž, prisilil, da bodo pobesili oči, in bodeš vsakemu, ki hoče spoznati (resnico), prav odločno podal naš zdravi in neomadeževani nauk.«

² Pogl. 3. TU 3.

II. del. Odrešenik in odrešenje: 1. Včlovečenje in odrešenje (31–42). Sin božji se je moral včlovečiti, da nas je mogel odrešiti (31). Prvi človek iz deviške zemlje, Kristus iz Device Marije (32). Eva in Marija (33). Adamova nepokorščina in Kristusova pokorščina (34). Kristus je izpolnil vse obljube, katere dal Bog Abrahamu in Davidu, je dopolnil naše odrešenje ter premagal smrt (35, 38). Sin božji je bil resnično rojen, je resnično vstal in podelil človeku nesmrtnost (39, 40). Sv. Janez predhodnik Gospodov, apostoli priče, po katerih je Gospod poklical vse narode, kakor je bil oznanil po prorokih (41, 42).

2. Mesianske prorokbe stare zaveze (43–97).

a) Kristus je Bog ter je osebnost bival že pred včlovečenjem. Teofanije stare zaveze (43–56). Irenej razlaga: Gen. 1, 1; 18, 1–3; 19, 24; 28; Eks. 3, 7 nsl.; Ps. 44 (45), 7, 8; 109 (110); Iz. 45, 1; Ps. 2, 7 nsl.; Iz. 49, 5, 6; 7, 14–16; 61, 1; 8, 10; 66, 7; 9, 5; Gen. 1, 26; Iz. 9, 5, 6.

b) Prorokovanja o Gospodovem rojstvu, življenju, delovanju, trpljenju in smrti, vstajenju in poveličanju (57–85). — Rojstvo in življenje: Gen. 49, 10, 11; Num. 24, 17; Iz. 11, 1–10; Am. 9, 11; Mih. 5, 1; Ps. 131 (132), 10, 12; Zah. 9, 9. — Čudeži na bolnikih: Iz. 53, 4; 29, 18; 35, 3–6; 26, 19. — Trpljenje in smrt: Iz. 52, 13–53, 5; Ps. 37 (38), 18; Iz. 50, 6; Žal. 3, 30; Iz. 53, 5, 8; Žal. 4, 20; Iz. 57, 1–2; Ps. 20 (21), 5; 3, 6; 2, 1, 2; 88 (89), 39–46; Zah. 13, 7; Oz. 10, 6; apokrifni citat iz Jeremija; Iz. 65, 6 nsl.; Ps. 21 (22), 15, 17; 21; Dt. 28, 66; Ps. 21 (22), 19; Jer. 32, 6 nsl.; Zah. 11, 12 nsl.; Ps. 68 (69) 22. — Vstajenje in vnebohod: Ps. 67 (78), 18 nsl.; 23 (24), 7–10; 109 (110), 1; 18 (19), 7.

c) Ekonomija nove zaveze (86–97). — Gospod razpošlje apostole: Iz. 52, 7; 2, 3; Ps. 18, 5. — Vsi narodi so poklicani. Stara postava in Kristusova vera: Iz. 10, 22 (po LXX); 50, 8 nsl.; 2, 11, 17; 65, 15 nsl.; 63, 9; 43, 19–21; Jer. 31, 31–34; Iz. 17, 7, 8; 65, 1; Oz. 2, 25; Ezech. 11, 19, 20; Iz. 54, 1; Dt. 32, 21; Eks. 20 (Dt. 5); 21, 24; Oz. 6, 6; Iz. 66, 3; Bar. 3, 29–4, 1.

Sklep (98–100): Rekapitulacija. Poglavitne tri herezije o Očetu, Sinu, sv. Duhu. Opomin k čuječnosti.

* * *

S slovstveno-zgodovinskega stališča se moramo veseliti novega spisa »prvega teologa« krščanske cerkve. Zgodovina dogem ima manj dobička, zakaj naše delce ne nudi bistveno novega. Izvemo le, da pozna tudi Irenej sedmero nebes, in da je po njegovem nauku človek gospod angelov. Antropološki in soteriološki del je dober posnetek celega njegovega nauka.¹

»Adversus haereses« kaže Ireneja kot teologa in polemika, v našem spisu pa govori kristjan in očetovski prijatelj. Čitatelj čuti nehote duh globokega verskega prepričanja in velike, čiste ljubezni do Odrešenika, ki preveva knjižico.

Fr. Ksav. Lukman.

¹ Za Irenejevo soteriologijo prim. J. Schwane, Dogmengeschichte der vor-nizänischen Zeit. 2. Aufl. Freiburg i. Br. 1892, 96 ff, 216 ff, 324 ff. Alb. Dufourcq, Saint Irénée. (La pensée chrétienne). 2ème éd. Paris 1905, 123 ss, 227 ss. J. Tixeront, Histoire des dogmes I. La théologie anténicéenne. (Bibliothèque de l'enseignement de l'histoire ecclésiastique). 2ème éd. Paris 1905, 256 ss. J. Rivière, Le dogme de la rédemption. (Études d'histoire des dogmes et d'ancienne littérature ecclésiastique). Paris 1905, 120 ss. F. Stoll, Die Lehre des hl. Irenäus von der Erlösung und Heiligung. Katholik 85. Jahrg. 1905.

Historia ecclesiastica. Auctore Dre. Antonio Weiss, historiae ecclesiasticae et patrologiae professore p. o. in universitate Graecensi. Tomus I. Graecii et Viennae. Sumptus fecit »Styria«. MCMVII. Lex. 8^o, pag. XII + 798.

V uvodu pravi pisatelj, da je spisal knjigo v latinskem jeziku vsled naročila svojih predstojnikov in vsled potrebe, ker ministerstvo predpisuje za bogoslovna predavanja latinski učni jezik in se ta v mnogih avstrijskih bogoslovnih učiliščih rabi tudi pri zgodovinskem pouku. Weissova zgodovina bode obsegala dva dela; doba Gregorija VII. bode začenjala drugi vezek. Snov je razdeljena kakor je tradicionalno v učnih knjigah (n. pr. pri Brücku, pri prvotni izdaji Hergenrötherjeve zgodovine), a knjiga se odlikuje po jako preglednem tisku, zakaj opažamo mnogovrsten tisek in številke ali pa črke kot znake ob začetkih odstavkov. To je jako koristno pri učni knjigi. Seveda vso to snov 750 strani (in od teh polovico petitiska) pač ne bo nihče mogel obdelati poleg patrologije še v prvem tečaju, tudi g. pisatelj ne, a služila bode dobro za nadaljno informacijo poleg kakega krajšega kompandija. Črtati v knjigi in ločiti med važnim in nevažnim je težko, ker potem bi bilo treba ne samo odstavke, ampak včasih tudi stavke spreminjati. Tako učenje pa ni pregledno. Svobodno pripovedovati pa more poslušalec tem težje, ker mu dela poleg predmeta še jezik težave.

Učne knjige pisati ni prijeten posel za historika, ker se kaj novega in izvirnega ne da lahko povedati, z druge strani pa je zopet težko zbrati vsa gotova fakta iz knjig in razprav in ohraniti potrebno ravnotežje med potrebnim kritičnim duhom in predaleko idočim skepticizmom. G. vseučilišni profesor nam je podal tukaj tradicionalno cerkveno zgodovino, katero je pisalo že toliko sto pisateljev, a se je okoristil z vsem, kar je današnja doba novega dognala; zato pa njegovo delo presega dosihdob v Avstriji udomačene latinske cerkvene zgodovinarje (Vascoti-Hiptmair in Zeibert) ne samo po obsegu gradiva, ampak tudi po solidnosti nauka. Mnogo si je tudi prizadeval, da bi zbral kar največ literature, deloma začetkom knjige, deloma pri posameznih paragrafih. Kdo bi mogel preceniti ves trud in vstrajno delo, ki mu ga je nakopala knjiga, ki že na prvi pogled nekako imponira!

Posebno hvalo zasluži, da se ozira tudi na domačo zgodovino. Pokristjanjenje Slovencev in življenje sv. Cirila in Metoda je opisano kratko in jedrnat, a je vse povedano, kar se da gotovega za tako knjigo povedati. Želeli bi še bili, da bi bil opisal organizacijo starokrščanske cerkve v Avstriji v pokonštantinski dobi in da bi sv. Viktorina omenil tudi med pisatelji in ne samo kot mučenika v Dioklecijanovem preganjanju.

Sicer pa ni ničesar popolnega na svetu. Zato mora referent sklepoma naštetih nekatere pomanjkljivosti, da se izboljšajo pri drugi izdaji. Več izmed njih je takih, ki gredo iz knjige v knjigo in zato jih je referent tem lažje zasledil; zakaj popolnoma predelati take obširne knjige mu ni bilo nikakor mogoče, ker je uredništvo želelo poročilo že za pričujočo številko. Sicer pa se spoznajo vrline in hibe učne knjige šele, če se rabi leto dni pri pouku.

Str. 130 se naj črta v Decijevem preganjanju duhovnik Hipolit. O njem poročata Prudencij in Damaz. Ali pa je bil identičen s protipapežem Hipolitom, ali vojak, ali pa je njegovo mučeništvo (raztrgali so ga konji) vsled imena prenešeno od atenskega Hipolita, Tezejevega sina, o tem najbrž ne bomo nikdar poučeni. Damaz sam ni vedel nič gotovega. Ako se ga pa vzame kot posebno osebo, kot privrženca Novatovega, kakor piše Damaz, potem ni mogel trpeti pod Decijem, ampak k večjemu pod Valerijanom. Hergenröther-Kirsch, I. p. 269—70 duhovnika H. niti ne omenja t. j. ga ne smatra kot posebno osebo.

Str. 229 in 230 Izraza *πάτρυα σταυρώσιμον* in *ἀναστάσιμον* se naj črtata, ker ju niso rabili stari kristjani, ampak ju je skoval J. Voß v XVII. stoletju. *Theol. Revue* 1903, p. 506.

Str. 255. S popisom oblike labara se ne strinjajo spomeniki. Prim. Kaufmann, *Handbuch der christl. Archäologie* 1905 p. 601, sl. 232 in nota 3; Kraus *RE* I p. 259. *Nuovo Boll. d' arch. christ.* 1907 p. 59.

Str. 274. Abdija ni bil škof v Selevciji-Ktesifontu, ampak v provinciji Suzijani (zato ima Brück: Bischof von Susa!) v mestu Hormizd-Ardašir. Prim. Labourt, *Le christianisme dans l' empire perse.* 1904, p. 105. Templja (*πυρείον*) pa ni podrl Abdija, ampak njegov duhovnik Hašu. Labourt, l. c. 105. *Theol. Revue* 1905, p. 269. Slednjič Maruta ni bil škof v Tagritu, ampak v Maipherkatu. Labourt, l. c. pag. 87.

Str. 413. Vedno se trdi, da si je Gregorij Veliki privzel naslov *Servus Servorum Dei*, ko je nastopil zoper ošabnega carigrskega patrijarha. A papež se imenuje tako že l. 591, štiri leta predno je nastopil oni spor (*Kirch. Lex.* XI, p. 212), da, še pred pontifikatom se je Gregorij v listini iz l. 587. tako imenoval. Grisar, *Storia di Roma* III, 14, n. 1. (Zadnji citat iz *Nuovo Bull. d' arch. cr.* 1907, pg. 32, nota 2.)

Str. 445. Koncem prvega odstavka sta zamenjana praznika »Exaltatio« in »Inventio Crucis«. Križ se je našel 14. septembra in ta dan se je v orientu obhajal kot »povišanje križa« in obenem posvetilni dan golgotске bazilike; dan zopetnega najdenja sv. križa (3. maja, Inventio) po cesarju Herakliju so pa začeli že v 7. stoletju obhajati na zapadu. V dobi od VIII.—XI. stol. je sprejel zapad tudi orientalski praznik povišenja križa. Kellner, *Heortologie* 1901, p. 187.

Str. 446. O razvoju prvih bazilik je sprejel pisatelj najbolj ženijalno in najbolj »zračno« hipotezo prof. Dehio-a v Strassburgu, da je nastala iz atrija rimske hiše. Toliko je gotovo, da je iskati vzorcev ne v atrijih, ampak v bazilikah, bodisi zasebnih, bodisi javnih, recimo, pred vsem v orientu. Tam se najdejo templji s tremi ladijami, počreznico, apsido z žrtvenikom (na samotraškem otoku) in v Baalbeku celo s kripto. Morda iz nadaljnje raziskavanja orienta posije v preporno vprašanje svetloba.

Str. 467. *Peregrinatio od loca sancta*, katero je pripisal prvi izdajatelj Gaurrini sv. Silvijii, je že l. 1903 z večjo pravico prilastil benediktinec Férotin španski devici Eteriji.

Str. 580. Med raznimi razlagami, kako tolmačiti postanek basni »papežinje Ivane« mi najbolj ugaja ona, katero je podal Bernheim, a jo je g. pisatelj prezrl, da je legenda posneta po bizantinski basni, kjer se tudi nahaja ženska patrijarhinja. Bernheim, *Lehrbuch der historischen Methode*, 1894, p. 264.

Str. 734. Tekst je nejasen in iz njega sledi, da bi na severu ločila Donava solnograjsko in pasovsko ozemlje, dočim sta Gornja in Nižja Avstrija, izvzemši grofijo Pütten, spadali pod Pasov.

Kolikor sem literarnih podatkov pregledal, moram reči, da so nekaterikrat preveč posneti po zastarelih zgodovinskih knjigah in ravno precej novejši literature manjka, ki bi se morala ali v resnici vpogledati ali iz literarnih listov posneti, in zato je včasih preveč slovstva, a premalo važnega in izbranega. Največjo nesrečo je imel pisatelj pri epigrafiki (str. 22), kjer sega njegovo slovstvo samo do l. 1867, dočim bi bil lahko izpisal stvar iz Hergenröther-Kirscha, ki ima do l. 1903 najnovejše, tudi specifično krščansko slovstvo. Omenim, da bi bilo str. 14. dostaviti delo Steffensa v paleografičnem oddelku, v arheološkim str. 23. Kaufmanna, med atlanti str. 24. jako poraben »Atlas zur Kirchengeschichte« od Heussi-Mulerta, med ruskimi

zgodovinarji str. 41. veliko delo Golubinskega obenem z arheološkim atlantom, med deli o paganski filozofiji (str. 25.) krasno knjigo Wilmannovo: »Geschichte des Idealismus«, ki je »naše gore list« in prekaša gotovo po duhu vse, kar je v ostalem slovstvu navedeno, dasi so mu novejša raziskavanja v detajlu izpodbila tla; slednjič pri življenju starih kristjanov str. 233 delo treznega Dobschütza »Die urchristlichen Gemeinden, sittengeschichtliche Bilder«. 1902.

Brez ozira na pomanjkljivo slovstvo, je gotovo še več pogrškov v občirni knjigi, a to dandanes — ne more drugače biti. Slovstvo cerkvene zgodovine je tako občirno, da ga dandanes nobeden strokovnjak ne more vsega obvladati. Revue d'histoire ecclésiastique našteje n. pr. v svojem bibliografičnem delu, ki obsega za l. 1905 celih 680 strani, samo naslovov knjig in razprav (ter znanstveno uvaževanje vrednih recenzij) 11.421, za leto 1906 10.105, in za prvih šest mesecev leta 1907 6325! Recimo, da je polovica teh spisov vredna, da se pregleda — kateri historik bi mogel to storiti?! Obširnejših kompendijev v posvetno-zgodovinski stroki zato dandanes ne sestavljajo več posamezniki, ampak kolegiji učenjakov. Knjigo »Gebhardt, Handbuch der deutschen Geschichte 1901«, v dveh zvezkih in 30 poglavjih, je spisalo 12 mož, Gebhardt sam komaj zadnjih 5 poglavij, a vsak izmed njih si je izbral dobo, v kateri je največ literarno deloval, v kateri je poznal prvotne vire in drugotno slovstvo. Naše cerkveno-zgodovinske knjige pa so z malimi izjemami (n. pr. pri Funku za starokrščansko dobo, pri Knöpflerju za srednji vek, pri Brücku za 19. stoletje) vse spisane le na podlagi drugih obširnejših slovstvenih del, le tu pa tam se je za kak citat pogledal prvotni vir. Zato se bode moralo tudi na tem polju v prihodnje delo deliti, sicer ne more nihče take naloge zmagati. Tudi Kirschu se je slabo godilo, ko je izdal popravljeno drugo izdajo Hergentrötherjeve zgodovine. Pri takih razmerah zasluži Weißovo delo, ki se razteza na celo polje cerkvene zgodovine, častno priznanje in pohvalo, v kolikor jo je mogoče dati nepopolnemu človeškemu delu.

Stegenšek.

Cerkveni zvonovi v Lavantinski škofiji. V letošnji prilogi sta obdelani slovenjebistriška in konjiška dekanija in s tem je sklenjen prvi zvezek. Izprva smo mislili, da pride še letos na vrsto tudi šmarska dekanija, a gradivo se je med tem tako nakopičilo, da smo komaj spravili v letošnji letnik prvi dve dekaniji. Ti dve sta teritorialno in zgodovinsko v ozki zvezi, zato je logično, da s tem sklenemo prvi zvezek. Drugo leto pridejo na vrsto dekanije na levi strani Drave, ker za dekanije desno od Drave še manjka gradiva in sodelavcev. Delo je trudapolno in počasno ter ga ve ceniti le tisti, ki si je sam izkusil plezanje po zvonikih in stikanje po prašnih listinah.

Mnogh izvenštajerskih naročnikov sicer morda ta tvarina ne bo zanimala, a oškodovani zaradi tega niso, ker je priloga brezplačna in morda ta opis koga nagne, da tudi v drugih slovenskih škofijah začne na ta način opisovati zvonove. Ljubljanska škofija je v tem oziru že prej dala lep vzgled. V resnici bi bil znaten donesek k domači zgodovini, ko bi enkrat imeli opisane vse zvonove na Slovenskem in pregled vseh zvonolivcev, ki so delali te ljubke glasnike za naše cerkve.

Kdor si da »Voditelj« vezati, naj opozori knjigovezca, da mu zvonov ne zveže zraven, ampak zanje bomo v prvi številki prih. letnika razposlali posebne platnice.

F. K.

Liturgika.

Liturgika. Nauk o bogočastnih obredih sv. katoliške cerkve. Spisal Alojzij Stroj, špiritual v kn.-šk. duhovskem semenišču v Ljubljani. Cena 1 K 40 vin. Kat. Bukvarna.

Knjiga je namenjena menda — pisatelj tega ne pove — za srednje šole, kjer se predava liturgika kot poseben predmet, za meščanske šole bi bila preobširna. Knjiga obsega 135 strani in je razdeljena v 4 poglavja. V prvem govori pisatelj o cerkvenih osebah, v drugem o svetih krajih, v tretjem o svetih dejanjih in v četrtem o svetih časih. Za nauk o cerkvenih posodah, duhovniških oblačilih bi bilo menda primernejše, ko bi se razpravljalo, če ne v posebnem poglavju, vsaj v posebnem oddelku, pisatelj ga je priklopil k prvemu poglavju, kjer je govor o svetih krajih. Ugaja nam, da nima pisatelj, kakor mnogo drugih, v svoji knjigi dolgih dogmatičnih razprav n. pr. pri posameznih zakramentih itd., to ne spada v liturgiko, saj imajo učenci poleg liturgike tudi Veliki katekizem, iz katerega se lahko ponovi dotična snov. Strojevo liturgiko krasi 40 ličnih slik — izborna nazorila za liturgičen pouk. Kar je izšlo v zadnjem času učnih knjig za liturgiko, priznati moramo, da zavzema Strojova med njimi prvo mesto, zato jo tudi vsem č. g. katechetom prav toplo priporočamo.

A. Č.

Ascetika in homiletika.

Erste Unterweisungen in der Wissenschaft der Heiligen. Der Mensch, so wie er ist. Von Rudolf J. Meyer S. I. Nach dem Englischen mit Genehmigung des Verfassers ins Deutsche übersetzt von P. Joseph Jansen S. I. (Aszetische Bibliothek). Freiburg i. Br. 1907. Herdersche Verlagsbuchhandlung. 12^o. XIV, 358 S. Brosch. M. 2'20, gbd. M. 2'80.

Meyerjevo delo »First Lessons in the Science of the Saints«, ki ga imamo tu v nemškem prevodu, je prvi del lepo zasnovane ascetike. Ta govori o človeku, kakršen je, drugi bode razpravljalo o svetu, v katerem človek živi. Najprej navaja pisatelj k pravemu spoznanju človeške grešnosti in slabosti, potem pa kaže sredstva, s katerimi jo je mogoče premagati in vzgojiti možat krščanski značaj. Nauki o značaju in njega vzgoji (XV—XVIII) so brez dvoma najlepši del knjige. Sodbo o tem lepem delu lahko povemo z besedami P. Jansena, ki je preskrbel nemški prevod: »Vsem, ki resno stremijo po popolnosti, redovnikom, duhovnikom in posvetnim, bodo ti »prvi nauki v znanosti svetnikov« za »človeka, kakršen je« v prid, spovedniki in duhovni voditelji bodo našli mnogo snovi za praktično uporabo, stariši, učitelji in vzgojitelji marsikak dober svet. Vse je praktično, vzeto iz življenja in prikrojeno modernim razmeram.«

Lukman.

Die Vesperpsalmen der Sonn- und Feiertage weiteren Kreisen erklärt von Dr. M. Faulhaber, Professor der Exegese des Alten Testamentes. Strassburg. Verlag und Druck von F. X. Le Roux & Co. 1906. 8^o. VIII 182 S. M. 2.

Namen te razlage psalmov pove naslov, in pisatelj ga je dosegel v polni meri. Filološka kritika teksta, ki bi ostrašila marsikaterega čitatelja, nima v knjigi mesta, temveč je praesuppositum. Vso pozornost obrača pisatelj na versko-nravstveno vsebino in slovstveno-estetično stran sv. spevov; tako je homiletično-ascetična uporaba povsod dobro utemeljena. Po pravici pravi pisatelj v uvodu: »Tudi uporaba sveto-pisemskih besed v homiletično ascetične namene se mora neprisiljeno prilagati sv. tekstu; upam, da nisem nikjer prisilil teksta k neresnični in zato malo vzpodbudni uporabi.«

Naj bi pomagala ta lepa knjiga mnogim moliti sv. speve »in unione illius divinae intentionis, qua ipse Dominus in terris laudes Deo persolvit.«

Lukman.

Leichtfaßliche Christenlehredigten für das katholische Volk. Herausgegeben von P. Paulus Schwillinsky, Benediktiner von Göttweig und Pfarrer, umgearbeitet von P. Engelbert Gill, O. S. B. Dritter Band. Von der Gnade

und den Sakramenten. Zweite umgearbeitete Auflage. Graz und Leipzig. Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (J. Meyerhof.) 1907. — Vel. 8^o., strani VI + 406.

Prva dva snopiča Schwillinskyjeve razlage katoliškega katekizma že poznamo; njun predmet je vera, upanje in ljubezen. V tretjem snopiču razlaga četrto in peto poglavje katekizma: o milosti in zakramentih ter o krščanski pravičnosti in četririh poslednjih rečeh. Kakor se je moralo prvima snopičema priznati, da je vobče Schwillinskyjeva razlaga jasna, določna in poljudna, tako se mora ista sodba izreči tudi o tretjem zvezku. Posebno najbolj težavna vprašanja ume Schwillinsky lepo razjasniti. Tako težko razlaganje je pojem o milosti. Schwillinsky ga lepo razloži. Isto velja o popolnem in nepopolnem kesu. O spovedi je pet prav temeljiten razprav, kar je dandanes zelo potrebno, ker se ravno proti spovedi toliko govori in piše. Več temeljitosti bi želeli v razlaganju odpustkov, ravno raditega, ker so tudi odpustki dandanes predmet strastnega psovovanja in podlega obrekovanja. Da bi se mogel ves nauk o odpustkih kolikor mogoče jasno obdelati, treba je razložiti njihov zgodovinski razvoj. V Deniflejevi sloveči knjigi »Luther und Luthertum« je v tem oziru nakopičene dovolj snovi. Najboljše razlaga Schwillinsky krščansko pravičnost. Posamezne katekeze niso samo navodila za krščanski nauk, temveč so lepe propovedi, ki podajajo cerkvenemu govorniku dovolj uporabnih osnov za njega posel.

Dr. A. Medved.



V.

Raznoterosti.

Razstava cirilo-metodijska na Velehradu. Cirilo-metodijska razstava se bo priredila prihodnje leto (1908) na Velehradu, v letih 1909 in 1910 pa v vseh drugih glavnih slovanskih mestih. Cirilo-metodijska razstava bo omogočila vsemu slovanstvu popolni pregled raznih knjig, brošur, časopisov, slik in drugih spominkov cirilo-metodijskih in velehradskih, izdanih v prejšnjih dobah do sedanjega časa.

To za slovanstvo jako važno podjetje ne bo lahko uresničiti, a ker smo pričani, da je hvaležnost do slovanskih apostolov ukoreninjena v slovanskih srcih, prosimo častivce sv. Cirila in Metoda med vsemi Slovani, da obrnejo prijazno pozornost na to podjetje in vneto sodelujejo pri njega uresničenju. — Književnike, založnike, knjigotržce, antikvarijate, narodna in kulturna podjetja v slovanskem svetu uljudno prosimo, da nam posodijo ali dobrotno darujejo odnosne tiskovine za razstavo cirilo-metodijsko, da bo mogla po možnosti podati popolno sliko slovanske hvaležnosti do sv. Cirila in Metoda. Dobro nam dojdejo tudi časopisi iz let cirilo-metodijskega jubileja 1863—1869—1885, tudi posamezne številke teh časopisov, ako je v njih objavljen kak literarni prispevek cirilo-metodijski ali velehradski. Vsaka pošiljatev, posojena ali darovana za cirilo-metodijsko razstavo, bo omenjena in popisana v posebni razstavni publikaciji; tudi bodo objavljena imena gg. dobrotnikov, ki kakorkoli pomagajo temu velezanimivemu podjetju. Darovane pošiljatev se po koncu razstave vložijo v cirilo-metodijsko knjižnico na Velehradu. — Razstave cirilo-metodijske se morejo udeležiti tudi slikarji, kiparji in umetniki sploh iz vseh slovanskih dežela, ki nameravajo izdelati umetnine cirilo-metodijske ali velehradске in jih na razstavi prodati. Slike (izvirne) se sprejmo take, ki predstavljajo sv. Cirila in Metoda ali kak prizor iz njiju življenja; dobrodošle so tudi izvirne slike sedanjega Velehrada. — Vse pošiljatev, vprašanja (s priloženimi znamkami za odgovor) itd. se

naj do konca tega leta pošiljajo na naslov lige »Ruch Cyrillo-Methodějský« na Velehradě (Morava).

Prof. Fr. Ksav. Funk †. V kratkem času je izgubila tubinška bogoslovna fakulteta tri odlične profesorje, katoliška znanost pa tri velike učenjake. Schanzu in Vetterju je sledil dne 24. februarja t. l. v grob Frančišek Ksaverij Funk. Pokojni učenjak se je rodil dne 12. oktobra 1840 v Abtsgmündu na Württemberškem. Bogoslovne nauke je dovršil na tubinškem vseučilišču in bil dne 10. avgusta 1864 posvečen v mašnika. Dve leti pozneje, v juliju 1866, je nastopil službo repetenta v bogoslovnem konviktu (Wilhelmstift), v septembru 1870 pa je bil imenovan za izrednega profesorja cerkvene zgodovine na tubinški katoliški fakulteti kot Hefejejev naslednik. L. 1875 je postal Funk redni profesor in je vztrajal na tem mestu do smrti, čeprav so mu bile na ponudbo cerkveno-zgodovinske stolice v Vratislavi (1877), Würzburgu (1898) in Washingtonu (1903). Funk se je bavil v začetku z državnopravnimi in narodno-gospodarskimi študijami in še pozneje, ko se je popolnoma posvetil cerkveni zgodovini, se je rad dotikal takih vprašanj. Prvi njegovi razpravi »Die Auffassung des Begriffes der Polizei im 18. Jahrhundert« (1862) je prisodila tubinška pravna fakulteta nagrado. L. 1868. je izdal knjigo »Zins und Wucher«. Semkaj spada tudi nekaj razprav, ki jih je v teku let objavil v »Theologische Quartalschrift« in jih pozneje tudi sprejel v zbirko »Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen« (3 zvezki, zadnji izšel po njegovi smrti). Toda oglejmo si njegovo delo na cerkveno-zgodovinskem polju! Za Schöninghovo »Wissenschaftliche Handbibliothek« je napisal Funk dober kompendij cerkvene zgodovine, ki je ravnokar izšel v 5. izdaji. Odlikuje se po izvrstni razredbi obsežnega gradiva; v tem ga dosegata edino-le Knöpfler. Po svojem predniku je prevzel Funk izdajo t. zv. apostolskih očetov. Prvokrat jih je izdal l. 1878 (editio post Hefelianam quartam quinta) v dveh zvezkih. Prvi, ki je izšel l. 1887. drugokrat, obsega Epp. Barnabae. Clementis R., Ignatii, Polycarpi, ad Diognetum; Ignatii et Polycarpi martyria; Pastor Hermae; druga izdaja še Doctrina XII apostolorum. Novo izdajo obeh zvezkov je oskrbel l. 1901. Samo tekst s kratkimi uvodi je izdal v Krügerjevi »Sammlung kirchen- und dogmengeschichtlicher Quellschriften« l. 1901., 2. izd. 1906. O vseh apostolskih očetih je napisal Funk daljše razprave, ki se nahajajo večinoma tudi v Kg. Abh. Unters. Posebno ga je zanimala zgodovina teksta Ignacijevih listov, ker je segala na njegovo domeno — staro-krščansko cerkveno-pravno literaturo: interpolator in redaktor obširnejše zbirke je najbrž identičen z redaktorjem t. zv. apostolskih konstitucij. Poleg več deloma jako obsežnih člankov v Theol. Quartalschr. je izdal Funk o tem zamotanem vprašanju knjigo »Die Echtheit der Ignatianischen Briefe« (Tübingen 1883). Njegova druga večja dela so posvečena cerkveno-pravnemu slovstvu. L. 1887. je izdal novo najdeno „*Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων*“. L. 1890. je zbral svoje študije o apostolskih konstitucijah v knjigi »Die apostolischen Konstitutionen«. Pozneje je objavljaval nove rezultate v mnogih člankih, preiskal 8. knjigo v posebnem spisu »Das achte Buch der Apost. Konstitutionen und die verwandten Schriften« (Tübingen 1893) in tako pripravljaval svoje poglavitno delo, ki mu bode ohranilo častno ime med učenjaki, veliko izdajo apostolskih konstitucij in sorodnih spisov: Didascalia et Constitutiones apostolorum (Paderborn 1905, 2 zvezka). Tudi »Testamentum D. N. I. Chr.«, ki ga je našel in l. 1899 izdal sirski patriarh Rahmani, je preiskal Funk v obsežni monografiji (Mainz 1901). — Največ svojih študij je izdal Funk v »Theol. Quartalschrift«, nekaj pa tudi v drugih znanstvenih časopisih, kakor »Historisches Jahrbuch« in »Revue d'histoire ecclésiastique«. Mnogo ocen je objavil v »Literarisches Zentralblatt«, »Deutsche Litteraturzeitung«, »Litterarische Rundschau«, »Theologische Revue«, »Allgemeines Litteraturblatt«. Odlične prispevke iz

njegovega peresa imata enciklopediji »Kirchenlexicon« in »Realencyklopädie der christl. Alterthümer«.

»Za vsa pokojnikova dela je značilna in jih diči nepodkupljiva resničnost. Njegova raziskavanja so v polnem pomenu besede znanstvena in brez predsodkov. Rezultate njegovih del mu je vedno narekovala zgodovinska in filološka kritika. Držal se je načela: *Vero impendere vitam.*« (Prof. A. Koch v nagrobnem govoru.) Svojega znanstvenega prepričanja ni skrival nikoli, če prav je bilo nasprotno običajnim nazorom. To ga je zapletlo nekekrati v ostre polemike, tako v vprašanju o sklicevanju sinod v stari dobi in o spokorni disciplini. R. i. p. F. K. Lukman.

Nezgodna hrvaškega glagolaša med Nemci.¹ V naših arhivih so podatki o glagolaših jako redki. Tu pa tam je kateri zašel tudi med Nemce. Pri nekem župniku na Srednjem Štajerskem se je enkrat eden vdinjal za kapelana, a bil je kmalu zopet odslovljen, ker ni znal ne latinski ne nemški.

Leta 1735. pa je imel neki glagolaš posebno smolo v Gradcu. Jakob Banič (Banich) iz senjske škofije (Segniensis, Zengg), v mašnika posvečen o. l. 1729. od takratnega senjskega škofa Pohmajeviča, se je l. 1735. odpravljal iz Dunaja v Maribor. Od kod je prišel na Dunaj ali kakšno opravilo je imel tam, nam listine ne povedó. Ako so glagolaši med latinci potovali in hoteli maševati, so morali svoje bogoslužne knjige seboj nositi, ker latinski niso znali in se tedaj tudi latinskega obreda niso mogli posluževati. Tako je tudi Banič imel »Missale illyricum, Breviarium, tabulas illyricas sub sacrificio necessarias« seboj. A ravno pred odhodom iz Dunaja, ko je bil v nekem predmestnem prenočišču, mu je nekdo ukradel vse te reči in zraven še »attestata« t. j. listine, katere so izkazovale njegov duhovniški stan. V Gradcu, zopet v neki predmestni gostilni, ga je dobila komisija za nabiranje vojakov (»electores militum«).

Takrat ni bilo rednih vojaških naborov, ampak v vojake so potiskali mladeniče za kazen za kako prestopke, zavoljo katerih pridejo dandanes ali v kratek zapor ali v prisilno delavnico. Zraven pa so nabirali prostovoljce, katere pa so večinoma dobivali na ta način, da so jih upijanili in potem vrinili nakupek (Leihkauf, likof) ter jih na to v vojaško suknjo prisilili.

Banič po svoji zunanosti bržčas ni napravljval vtisa, da bi bil duhovnik, mogoče so ga imeli za kakega potujočega rokodelca, za katerega se kot tujca, ki še nemški ni znal, gotovo nihče ne bode brigal, ako ga vzamejo med vojake. Zato ga niso dalje izpraševali, ampak so ga opojili in vtaknili v vojaško suknjo.

Ko se je drugi dan prebudil, je seveda takoj ugovarjal proti vojaškemu stanu z ozirom na svoj duhovniški stan. Ko pa so od njega zahtevali dokaze duhovništva, ni mogel temu vstreči, ker so mu bile dotične listine na Dunaju ukradene. Ker si ni mogel drugače pomagati, je pobegnil; pa begunca so kmalu vjeli in ga dne 13. avgusta dejali v zapor v grajski trdnjavi. Ni znano, kako se je naposled izpričal, da je že šest let duhovnik. Z dvornim odlokom dne 10. septembra l. 1735. (ukaz deželne vlade z dne 16. t. m.) se je ukazalo Fran. Fil. grofu Inzaghi-ju, župniku v Straßgangu in naddijakonu med Muro in Dravo kot administratorju po smrti graškega nadžupnika izpraženjenega arhidijakona v Borovskem okraju (Viertel Vorau), kateri posel je bil z graško župnijo spojen, naj prevzame Baniča, ki zaradi duhovniškega stanu ne more ostati vojak, a je po svojem nespodobnem življenju zaslužil kazen, tukajšnja cerkvena oblast in sporoči senjskemu škofu, da pošlje ponj, ali si ga da domov doposlati.

¹ Iz arhiva mestne nadžupnije pri Sv. Krvi v Gradcu.

Prvi zapisnik z Baničem ni znan. Dne 23. septembra i. l. je bil zopet izpraševan; in ta zapisnik obsega vprašanja 11. do 15. Prvo vprašanje se glasi: »Est ne sacerdos?« Odgovor je pripisan: »Cum nec latinè nec germanicè sciat, Respondit Illyrice, quod sic interpretatur: Sum.« (Bržčas je posredoval kak Slovenec.)

Dne 24. ali 25. septembra je bil izpuščen iz zapora, pa ob enem dobil tudi račun za stroške tega zapora za čas od 13. avgusta do 24. septembra in sicer:

Vsak dan za hrano in kruh 8 kr., skupaj 5 fl. 44 kr.
 Za luč in slamo (na kateri je bržčas moral ležati) 1 » 30 »
 (»Von der Stokhen khacht [= Stock-Keuche] daß gewöhnliche schließgelt«) — » 30 »

Tedaj skupaj 7 fl. 44 kr.

Ga je-li naddijakon takoj odposlal in kako je prišel Banič v svojo domovino, se iz aktov imenovanega arhiva ne da dognati. *M. Ljubša.*

Petnajststoletnica smrti sv. Janeza Zlatousta. Dne 14. sept. t. l. je poteklo 1500 let, kar je neustrašeni carigrajski patriarh kot žrtev cesarske jeze umrl v pregnanstvu leta 407. Ta častitljiva obletnica se bo slavila v Rimu dne 13. nov., priprave vodi poseben odbor pod pokroviteljstvom kardinala Vanutellija. Svečanost se bo začela s slovesno službo božjo po grškem obredu na oltarju, v katerem počivajo ostanki svetnikovi v cerkvi sv. Petra v Rimu. Pričakuje se večje število božjepotnikov ne le zedinjenih katoličanov, ampak tudi pravoslavnih, ki zelo častijo sv. Janeza Zlatousta. Pripravlja se tudi shod katoliških cerkvenih govornikov. Tak shod se je vršil v Rimu že l. 1880 in takrat je Leon XIII. določil sv. Janeza Zlatousta za patrona cerkvenih govornikov. Izšlo bo tudi posebno mednarodno znanstveno delo »Chrysostomiana«, ki bo, kakor poročajo razni listi, obravnavalo zlasti naslednje točke: Življenje, značaj in socialno delovanje sv. Janeza Zl., sv. Janez kot srednik med Rimom in vzhodom, spisi Janeza Zlatousta, njegov jezik in slog, njegovo govorništvo, študije o sv. Janezu v Rusiji, njegova eksegeza, njegova liturgija in njega češčenje, Hrizostomovi himni in ikonografija. *F. K.*

Kirchliches Handlexikon (Unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrten in Verbindung mit den Professoren K. Hilgenreiner, J. B. Nisius S. J. und J. Schlecht herausgegeben von Dr. Michael Buchberger. München. Allgemeine Verlagsgesellschaft), o katerem sem poročal v lanskem »Voditelju« (str. 231 nsl.), je napredoval tako daleč, da je sedaj z 22. sešitkom končan prvi zvezek, ki obsega črke A-H. Nameravani obseg se je prekoračil za 6 pol. Priznanje, ki sem ga izrekel lani o prvih 11 sešitkih, velja o celem zvezku. Delo se bode takoj nadaljevalo in bode koncem l. 1908. dovršeno. Cena sešitku po 3 pole in 4^o je K 1'20 *Lukm. v.*

Zvonovi v narodni pesmi in pripovedki. Malokatera izumitev je tako tesno združena s človeškim življenjem, z zunanjim in znotranjim, kakor zvon. Njegov mili glas spremlja človeka od zibel do groba; vsak dan mu doni na uho njegova pesem, ni ga skoro važnejšega pojava v človeškem življenju, ki bi ga zvon ne spremljal. Prav posebno pa še vpliva na znotranje življenje človekovo, na njegovo srce in čustva.

Ni čuda torej, da je pesniška ljudska domišljija opletla zvonove z vencem raznovrstnih legend in pravljic, katerim je včasih primešano kaj praznoverja, zato se morajo presojati le iz stališča poezije in ljudske psihologije, dasi se v njih skriva pogostoma tudi zgodovinsko jedro, ki se pa da včasih le s težavo izločiti iz zunanje lupine. Pri vseh krščanskih narodih se nahajajo razne pravljice o zvonovih. Značilna in skupna poteza premnogim pravljicam je, da zvonovi ljubijo svoj kraj, za katerega so prvotno odločeni; le neradi se ločijo od cerkve in njenih zaščitnikov, milo se jim toži, če morajo zapustiti srenjo, katera jih je nekdanj nabavila in kateri

so že morda stoletja naznanjali žalost in veselje. Da, celo upirajo se preselitvi. Ako jih samo namerjavajo preseliti, že se jim pokvari glas ali celo obmolknejo; če ljudje odstopijo od svoje nakane, se jim zopet vrne poprejšnji glas. Ako jih vendar naložijo na voz in hočejo odpeljati, pa jih konji ne morejo z mesta potegniti, ali pa jih s težavo peljejo le nekaj pota, potem pa obtičijo, in zvon se zvrne v kako jamo ali v močvirje, ali se udere most in zvon pade v globočino, od koder potem milo ječi. Če se ljudje med potom premislijo in se obrnejo nazaj, nakrat izgine prej nepremakljiva teža in lahko vleče eden konj, česar prej mnogi niso mogli. A če se tudi posreči, prepeljati zvon na drugo mesto, je trud vendar zastoj, zakaj v svojem novem bivališču poje zvon tako otožno ali daje celo neznošen glas od sebe, ali pa popolnoma umolkne, da ga ljudje radi prepeljejo na njegovo staro mesto, kjer seveda zopet veselo poje.

Vse te pravljice nam kažejo, koliko ljubezni, zanimanja, spoštovanja in ponosa ima ljudstvo do zvonov. Občina je ponosna na to, če ima mogočne in lepo doneče zvonove, in pri sosedih se neredko vzbudi zavist in želja, zvonove ukrasti ali siloma vzeti ali pa si lepo nove omisliti.

Najhujši sovražnik lepih zvonov je po ljudski pravljici hudič, ki ne more trpeti čistega zvonovega glasa. Zlasti preži zlobec na zvonove, dokler še niso posvečeni; neposvečen ali slabo posvečen zvon vrže hudič, če pride do njega, iz zvonika v kako blatno jamo. Hudi duhovi navdihujejo tudi krivovercem mržnjo do lepih zvonov; pred jasnim glasom posvečenih zvonov pa beže peklenške pošasti.

A tudi posvečeni zvonovi nimajo vsi enake moči, aupak to je po ljudskih pravljicah odvisno od tega, iz česa je zvon zlit, kdo ga je zlit, kako je posvečen in kdo ga je posvetil (če je posvečen od svetega moža, ima večjo moč), tudi ni vse eno, kdo zvon (glasu zvona n. pr. škoduje, če zvon prešestnik ali ubijalec). Svet in blagoslovljen je tudi čas, ko zvonovi zvonijo, zlasti ob gotovih dnevih in urah. Ljudska domišljija pripisuje zvonovom celo moč, da od časa do časa sami od sebe zvonijo, zlasti ob velikih nesrečah ali neposredno pred zelo važnimi dogodki, ali ljudem v opomin ali pa v počeščenje kakega svetega človeka ali ob njegovi smrti, prihodu, če se najdejo sv. ostanki, ali se zgodi kak čudež itd.

Ljudski duši ne doni zvonov glas vedno enako, marveč glasovi zvonov so ubrani po strunah človeškega srca, čutenja in razpoloženja; njihov glas je sedaj radosten, slovesen in vznesen, sedaj zopet otožen, obupen, svareč, trepetajoč, sočuten; celo preroški glas mu daje ljudska pravljica, saj je zvon glasnik Najvišjega, ki ravna usodo človeško. Ljudski poeziji ni zvon mrtva kovina, ampak nekako živi in čuti s človekom. Lahko bi zvonove imenovali v kovino zlite psalme.

Kako različen vtisek napravi n. pr. večerni zvon na kmetiča, ki se na njegov glas odkrije, si obriše potno čelo in Bogu izroči opravljeno delo, na bolnika, ki se premetava v postelji in mu je večerni zvon začetek hujših ponočnih bolečin ali pa morda že vabilo iz onega sveta, da zapusti v kratkem solzno dolino; na potnika v tujini, ki ga večerni zvon spomni njegove domačije, njegovih milih in dragih; kako vse drugačen je pa njegov glas za hudodelnika, ki mu pekoča vest ne da miru!

Zato se pa naj tudi te drobtinice ljudske poezije poberejo in popisovalcem zvonov sporoči, če imajo ljudje kje kako pripovedko, tradicijo ali pesem o zvonovih dotičnega kraja.

F. K.



PREDGOVOR.



»Cerkvenimi spomeniki Lavantinske škofije«, ki jih opisuje g. prof. Aug. Stegenšek, se je začelo veleznamenito kulturno delo, ki bi naj obsegalo natančen popis vseh spomenikov Lavantinske škofije v zgodovinskem in umetnostnem oziru. Ker je načrt tega dela zelo obsežen, treba je bilo, načrtati mu določene meje; zato je so načeloma bili izločeni zvonovi. Vendar pa tudi zvonovi tvorijo znamenito skupino v zgodovinskem in umetnostnem oziru. Zvonovi predstavljajo v materialnem oziru veliko vrednost, njih zlivanje je važen člen med raznimi panogami tehniške umetnosti, v glasbenem oziru zavzemajo odlično mesto, z bogoslužjem in z versko-kulturnim življenjem so v najtesnejši zvezi. Vredno je torej, da tudi tem ljubkim spremljevalcem človekovim v radosti in žalosti posvetimo svojo pozornost.

V peti lavantinski sinodi l. 1906 je sprejeta posebna konstitucija, ki daje razna navodila o zvonjenju in zvonovih. Že leta 1897. je pa kn. šk. lavantinski ordinarijat naročil takratnemu župniku pri Sv. Marku nižje Ptuja, velezaslužnemu domačemu zgodovinarju Mateju Slekovcu, naj prevzame popisovanje vseh zvonov Lavantinske škofije ter si v ta namen po svoji izbiri vzame v pomoč sposobnih mož. Marljivi pisatelj se je takoj lotil potrebnih predstudies o kampanologiji, a vsled mnogoterega opravila in bolehnosti ni mogel izvršiti svojega načrta. Dne 15. decembra 1903. je Slekovec zatisnil oči. Njegovo literarno zapuščino je prevzelo »Zgodovinsko društvo za Slov. Štajersko«. Med mnogoterimi zapiski je bil tudi precejšen kup rokopisov, ki so obsegali popis zvonov bistriške, konjiške in šmarske dekanije ter raznih drugih cerkev. Slekovec si je bil namreč pridobil marljivega sodelavca, g. Vida Janžekoviča, ki se je z veliko požrtvovalnostjo in v nemo lotil težavnega, včasih celo nevarnega dela.

Zbrane rokopise je podpisani predložil prevzvišenemu knezu in škofu, ki je blagovolil istemu poveriti urejevanje in izdajanje popisa zvonov Lavantinske škofije ter v ta namen podaril 500 K.

Da bi delo bilo čim popolnejše, je kn. šk. ordinarijat zaukazal župnijskim uradom dne 21. dec. 1903, št. 4412, naj poročajo o lokalnih običajih pri zvonjenju. Ta uradna poročila so bila dana izdajatelju na razpolago; nekatera so natančna, druga bolj površna. Ker pa istemu vsled njegove službe in mnogoterih drugih opravil ni mogoče hoditi od cerkve do cerkve ter preiskovati zvonove, se mora opirati na sodelovanje drugih gospodov. Pred vsem je g. Vid Janžekovič marljivo nadaljeval popisovanje zvonov na levi strani Drave. Gornjo dravsko dolino je prevzel g. Viktor Preglej, bivši kapelan v Vuzenici; laško dekanijo je prevzel g. Mihael Šket, župnik v Loki, za ostale dekanije bo izdajatelj skušal še pridobiti delavcev.

Ker je opisovanje zvonov zelo trudapolno in dotičnim gg. preostaje za to le malo časa, se tudi opisovanje ne bo mog'o vrstiti po alfabetičnem redu dekanij, ampak škofija se bo razdelila na večje teritorialne skupine, za katere se bo lažje dobil opisovalec. Tako teritorialno skupino tvorijo n. pr. bistriška, konjiška in šmarska dekanija, ki bodo obsegale prvi zvezek; potem pridejo na vrsto dekanije levo od Drave itd.

Da se bolj spozna važnost in pomen zvonov, bo izdajatelj v posameznih člankih v »Voditelju« opisal splošno zgodovino zvonov in zvonjenja ter njih liturgično rabo in estetiški pomen v narodnem življenju. Glasbeno tehniko zvonov bo pa obdelal g. Fran Spindler. Natančnejši zgodovinski pregled o domačem zvonolivstvu in o starosti ter velikosti zvonov v Lavantinski škofiji bo mogoč šele ob koncu dela, ko bo zbrana vsa, zelo obsežna tvarina.

Ker je lepo zvonjenje Slovincem zelo priljubljeno, naj najde prijateljev tudi to delo o naših zvonovih.

Karkol' se revnemu kristjani
v življenju časnem pripeti,
veselo zvon vse to oznani,
ljudem pobožno razglasi.

A. M. Slomšek.

Maribor, dne 1. vinotoka 1906.

Fr. Kovačič.

Slovstvo.

O zgodovini in rabi zvonov razpravljajo naslednja dela:

L. Morillet, *Études sur l'emploi des clochettes chez les anciens et depuis le triomphe du christianisme.*

Glockenkunde. Von D. Dr. Heinrich Otte. Leipzig 1884.

H. Boeckeler, *Beiträge zur Glockenkunde.* Aachen 1882.

Historische Notizen über die Glockengiesserkunst. Von B. Zehe. Münster, 1857.

Hosanna in excelsis. Beiträge zur Glockenkunde aus der Diocese St. Pölten. Von Joh. Ev. Fahrngruber. St. Pölten, 1894.

Lavtižar Jos., *Zgodovina župnij in zvonovi v dekaniji Radolica.* Ljubljana 1897.

Lavtižar Jos., *Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj.* Ljubljana, 1901.

O tehniki zvonov je l. 1802. izdal Johann Gottfried Hahn v Erfurtu delce »Kampanologie, oder praktische Anweisung, wie Läut- und Uhr-glocken verfertigt, dem Glockengiesser veraccordirt, behandelt und reparirt werden.« — To delce so mnogo rabili drugi pisatelji, nanj se opira med drugimi spis: »Über die wichtige Erfindung, gesprungene Glocken ohne Umguss und mit wenigen Kosten zum Gebrauche gänzlich wieder herzustellen.« Quedlinburg 1821.

Kako določiti obliko zvonovom, daje natančna navodila stavbeni ravnatelj Triest v Berlinu v 12. zvojnega »Handbuch zur Berechnung der Baukosten«. Berlin 1827. Istotako ravnatelj Karmarsch v Hanoveru v članku »Glocke« v 7. zvojnega »Technologische Encyclopädie«. Stuttgart 1837.

O akustiki zvonov je znamenito delo tajnika dvorne komore Pfnora v Darmstadtu v zborniku »Verhandlungen des hessischen Gewerbevereins« l. 1848.

Obširna navodila o zlivanju, nastavljanju, o rabi in nabavi zvonov podaje knjiga: »Die Glockengiesserei mit ihren Nebenarbeiten nach ihrem jetzigen Zustande«. Von Fried. Harzer. Weimar, 1854.

L. 1905. se je od 6.—8. junija v Turinu vršil kongres za cerkveno glasbo, ki je svojo pozornost posvetil tudi zvonovom. Po kongresovem naročilu je Angelo Balladori izdal knjižico »I Sacri Bronzi« z italijanskim, latinskim in francoskim tekstom, ki podaje zgodovinsko-estetično in glasbeno praktična (z notami) navodila za zvonove in zvonjenje. Cena 2 L.





Dekanija Slovenska Bistrica.

Sv. Jernej v Slovenski Bistrici 284 m nad morjem.

- I. zvon ima v premeru 157; od klob.-krila 114; od klob.-obroča 96; obroč debel 11·5 cm. Glas *H.* Krona izcela. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi angelske glave, tako pri zvonih od I.—IV. — Na vratu podobe: 1. Kristus na križu;

ZUR EHRE GOTTES GEOPFERT
ZUR EHRE GOTTES GEOPFERT
VON DER STADTGEMEINDE 8.
W. FEISTRITZ IM JAHRE 1868.



GEGOSSEN VON IGNAZ HILZER K. K. HOF-
GLOCKENGIESSER IN WR. NEUSTADT.

3. trije angeli držé razvito pismo z besedilom: »Unter dem H. H. Dechant und Stadtpfarrer Franz Druschkovitsch.«

4. sv. Jernej z nožem v roki — ob desni mu moška podoba s trikotom (?) v roki — ob levi mala moška podoba v desni rože (?), v levi odprto knjigo. — Nad obročem gotski okraski, na obroču lilije, — tako pri zvon. od I.—IV.

- II. Mera: 125; 90; 74; 9·5 cm. Glas *dis.* — Podobe na vratu: 1. Kronana Marija z Jezuškom in žezlom na zemeljski krogli;

2. Cesarski orel in krog njega napis: Ignaz Hilzer, k. k. Hof-Glockengiesser in Wr. Neustadt 1868.

4. HL. MARIA
UND
HL. JOSEF
BITTET FÜR UNS.

3. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo.

- III. Mera: 105; 75; 63; 7·5 cm. Glas *fis.* pa nekoliko prenizek. — Podobe na vratu: 1. svetnik — v desni križ, v levi misijonsko palico; 2. sv. Janez Nepomuk; »grb« ko pri II. 2. Zvon je ob robu malo počen, zato enkrat obrnjen.

- IV. Mera: 79; 58; 48; 6·8 cm; glas *h*. -- Podobe na vratu: 1. sv. Marjeta; 2. sv. Sebastijan; 3. »grb« ko pri II. 2.
- V. mrliški zvon v gornjih linah — vsled nevarščine ga ni mogoče zmeriti, ne popisati, o tem le toliko: vlit je l. 1713; podoba: sv. Janez Nepom.; glas *d*.
- (VI.) zvon pri zakristiji: 22; 16; 14; 1·4 cm; *dis*. — Ob zgornjem vratu napis:

·S· MICHAEL ORA PRO NOBIS 16 86

»Gedenkbuch der Stadtpfarre Windischfeistritz« ima o zvonovih na strani 25. to-le in sicer o V. (?): »1732 Die Züenglocke im Stadtpfarrkirchthurme circa 1 CPfund hat die Umschrift: »S. Ioseph et Ioannes Nepomucene, vos adstate agonizantibus Veistricensibus. Ioannes Ios. Angerer (Graecii) me fudit 1732.« — Na strani 58.: »1868. 24. Mai am 6. Sonntage nach Ostern sind die 4 neuen Thurmglöcken in H Dur Accord im Gewichte 4023, 1989, 1182, 537 Wiener Pfund, gegossen vom berühmten k. k. Hofglöckengiesser und Bürger zu Wiener Neustadt, Ignaz Hilzer, zusammen mit 7731 Pfund von Sr. Fürstbischöflichen Gnaden Jakob Maximilian Stepischneg, Fürstbischof von Lavant, bei Zuströmmen circa 7000—8000 Menschen feierlich geweiht worden; Hochwelcher auch die Gelegenheitspredigt über Thurm und Glöcken zu halten geruhen, wie auch das Pontifical-Amt unter zahlreicher Assistenz: P. T. inful. Domdechant Franz Sortschitsch, P. T. Domkapitular Franz Keschmann, P. T. Domkapitular Ignaz Orožen, F. B. Hofkaplan und Sekretär Josef Jeraj aus Marburg, Titl. Hauptpfarrer u. Dechant zu Kötsch, Anton Murko; Herren Pfarrer: Franz Perko von Maxau, Vinzenz Novak von Unterpulsgau, Anton Schmon von Pölschach, Johann Kunej von Tschadram, Johann Pevez von Prichova, Karl Jaklitsch von Spitalitsch, Franz Trafenik von Oberpulsgau, Caspar Cenc von St. Martin am Bachern, Josef Petschnik von Laporje, Josef Altmann, Kurat in Studenitz, Josef Soler, Kurat zu St. Wenzl, 2 Stadtpfarrkaplaene hierorts, Franz Walter u. Johann Vrabl. — Die 1te grosse Glöcke mit 4023 Wiener Pfund ist eine Opfergabe zur Ehre Gottes von der ganzen Stadtpfarrgemeinde, nicht aber, wie irrig eingegossen ist, von der Stadtgemeinde W. Feistritz allein, die bis nun mit Ausnahme des 4ten Theiles der Stadtbewohner die würdige Anerkennung nicht ansprechen kann. Unter einigen passiven Renitenten der Stadt gab es auch zwei active Gegner: k. k. Bezirksamtsvorsteher Franz Kokoschinek, und der Bürgermeister Jakob Kovatschitsch, welche einverstaendlich bei der hohen k. k. Statthalterei in Gratz im Jahre 1865 eine leidenschaftliche Klage über den moralischen Druck der geistlichen Auktoritaet, worunter die mit Steuern überbürdete u. unter allen

Bezirksgemeinden am meisten rückstaendige Pfarrgemeinde W. Feistritz seufzet, ohne Erfolg zur eigenen Beschaemmung überreicht haben. -- Die vier neuen Glocken im Gewichte 7731 Wiener Pfund kosten zu 81 fl. Ö. W. Ctner loco Wiener Neustadt 6262 fl. 11 kr. Holzhelme, Montirung „ „ 474 „

Zusammen 6736 fl. 11 kr.

Die 3 alten Thurmglöcken aus den Gussjahren 1564, 1664 und 1800 — wie voran im Gedenkbuche zu lesen ist, im Wiener Pfund 4781, sind vom Glockengiesser in Verrechnung mit 60 fl. Ö. W. pr. Ctner genommen worden im Betrage fl. 2868:60, mithin waren noch darauf zu zahlen 3867 fl. 51 kr. — Dieser Betrag mit fl. 3867:51 entfaellt auf die 1te grosse Glocke mit 4023 Pfund mit Einrechnung der kostspieligen Transportkosten, und anderen Nebenauslagen auf Glockenstuhl etc. Somit hat die ganze Pfarrgemeinde den Betrag mit fl. 3867:51 — den Rest bei 1500 fl. Ö. W. als $\frac{1}{3}$ tel Zahlung bis Mitte Mai 1869 zu leisten.«

Podružnica („klosterska“) Marija 7 žalosti v Slov. Bistrici.

- I. v prem. 102; klob.-krila 75; klob.-obroč 64; obroč. debel. 7 cm, glas *cis*; tehta 1037 funt. Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. Marija z Jezuškom v naročju; 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis:

№ 1576 OPUS ANTONII SAMASSA LABACI 1862.

- II. 84; 62; 52; 6 cm; h; 598 funt. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Florijan; 3. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo. — Nad obroč. okraski bršljana. — Nad krilom napis:

№ 1577. OPUS ANTONII SAMASSA LABACI 1862.

- III. 68; 50; 43; 5 cm; *dis*; 323 f. — Ob zgornjem vratu gotski okraski — Na vratu podobe na podstavkih: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Peter s ključem in odprto knjigo; 3. sv. Anton puščavnik. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis: № 1578 i. t. d., kakor pri II.



»Gedenkbuch der Stadtpfarre Windischfeistritz« ima o zvonovih te cerkve na strani 55. to-le: »1862. am Sonntage 14. September sind die drei neuen Thurmglöcken der Filiaklosterkirche Maria sieben Schmerzen im Gewichte von 1037 Pf., 598 Pf. und 323 Pf. — als eine freiwillige Opfergabe zur Ehre Gottes der Stadtgemeinde W. Feistritz

— gegen Einrechnung der kleinen alten 3 Glocken — kaum 6 Ctner Gewicht — um den Geldbetrag pr. 1958 fl. Oestr. Waehrung beige-schaft, vom P. T. Hochw. infulirten Lavanter Domdechant Doctor Jacob Stepischnegg aus Marburg — unter Assistenz des heimischen Stadt-pfarrers u. Dechantes Franz Druschkowitsch, der zwei Orts-Stadtpfarr-kaplaene: Lorenz Pototschnik u. Johann Bapt. Kuney, — u. der Nach-bar-Pfarrer: Vinzenz Novak aus Unterpulsgau, — Josef Pirkmaier aus Oberpulgau, — Georg Koschenina aus Laporje, — Jakob Woschnak von St. Martin am Bachern — u. Johann Nep. Kuney von Tschadram, — bei ausserordentlich grossem Zuströmen des Landvolkes — am Platze vor der Klosterkirche geweiht worden. Worauf der Aufzug der Glocken in den Thurm geschah, u. die Feierlichkeit mit dem Pontifi-cal-Amte beendet wurde.«

Franz Druschkovitsch mp.
Decht. Stadtpfr.

Podružnica sv. Jožefa nad Slov. Bistrico 317 m nad morjem.

- I. v premeru 92; od kleb.-krila 66; od klob.-obročja 57; obroč. debel. 6,4 cm; *dis.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, spodaj angeli, ki se igrajo z rožami. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. Marija z Jezuškom in žezlom na zemeljski krogli; 2. sv. Florijan; 3. Kri-stus na križu, zraven vsajena palmova veja; 4. sv. Jožef z Jezu-škom in lilijo. — Na obroču napis:

 HANC CAMPANAM COMPARAVERUNT PAROCHIANI
WINDO FEISTRIZENSES ANNO 1842 

- II. v premeru 80; od klob.-krila 58; deb. 6 cm; tehta 507 f.; glas *cis*; Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Aloj-zij; 3. sv. Jožef z Jezusom in lilijo. — Nad obročem okraski brš-ljana. — Nad krilom napis:

№. 1574 OPUS ANTONII SAMASSA LABACI 1862

- III. 66; 48; debel 5 cm; glas *a*; 283 f. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Marija škapulirska z Jezuškom; 3. sv. Blaž. — Nad obročem okraski: hrastovo perje z želodom. — Nad krilom napis: №. 1575 ... ko pri II.

»Gedenkbuch der Stadtpfarre Windischfeistritz« ima o zvonovih te cerkve na strani 56. to-le: (vide »Podružnica M. 7 žalosti v Slov. Bistrici« (... »1862 am naechstkommenden Sontag den 21. September sind die kleineren zwei neuen Thurm-glocken der Filialkirche St. Josef in W. Feistritz, als die 2te Glocke mit 507 Pfund, u. die 3te Glocke mit 283 Pfund, ebenfalls, wie die drei neuen Glocken der Klosterkirche

Maria 7. Schmerzen vom berühmten Glockengiesser Anton Samassa in Laibach — geliefert, u. am vorhergegangenen Sonntage mitgeweiht, feierlich unter Beisein der Stadtpfarrgeistlichkeit, u. bedeutender Volksmenge vor dem Spaetgottesdienste in den Thurm aufgezogen worden. Diese 2 Glocken kosteten gegen Einrechnung der zwei alten umgossenen — ohne Nebenauslagen — bare 508 fl. 89 kr. Ö. W. mit allen Auslagen 600 fl. Ö. W. — Zur Beischaffung dieser Glocken hat der nun selige Urban Bedenik, vulgo Rop, gewesener Hausbesitzer testamentarisch 200 fl. Ö. W. legirt. — Bei der Ausführung dieses frommen Werkes haben sich zwei Bürger u. Hausbesitzer: Herr Peter Limouschek, vulgo Kupetz, Kirchenprobst der Fialkirche Maria 7. Schmerzen, u. Herr Josef Wilhelm, vulgo Hasel, als Kirchenprobst der Fialkirche St. Josef, durch ihre bedeutenden Spenden, u. Bemühungen vorzüglich verdient gemacht.«

Podružnica sv. Marjeta v Ritoznoju (Rittersberg) 409 m nad morj.

- I. v premeru 98; od klob.-krila 74; obroč. debel. 7 cm; glas g. — Ob zgornjem vratu napis:

IM GOTTES NAMEN PIN ICH GEFLOSSEN THOMAN AVER ZV GRATZ
HAD MICH GOSSEN 1607


Enkrat obrnjen.

- II. 82; 66; 6.5 cm; cis. — Krona: podobe vrvi. — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi minuskuli:

✠ rex ✠ glorie ✠ veni ✠ cum ✠ pace ✠ heilix ✠ Cl rex ✠ hile (sic!)

Enkrat zasuknjen.

- III. 64; 48 cm; 5; fis. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 FLORENTIN STRECKSFUS ZU GRAZ GOSS MICH 1702

Na vratu podobe: 1. Sv. Anton Pad.; 1. sv. Urban; 3. sv. Lovro; 4. škof v desni palico, v levi knjigo; ob desni nogi kelih (?).

»Gedenkbuch der Stadtpfarre Windischfeistritz« ima o zvonovih sv. Marjete v Ritoznoju na strani 62. to-le: »1884. Am 22. August d. J. wurden bei der Fialkirche St. Margarethen Rittersberg die jetzt im dortigen Thurme befindlichen 3 Glocken aufgezogen, welche der Marburger Glockengiesser Denzel von der Pfarrkirche Pölttschach gegen Lieferung von 4 grösseren um 1060 fl. übernommen u. um diesen Betrag der Fialkirche Margarethen überlassen hat. Die Haelfte dieses Betrages wurde mittelst freiwilliger Gaben der Pfarrsleute, besonders jener aus der Gemeinde Rittersberg zusammengebracht, die Haelfte aber mit h. Ordinariatsbewilligung von der Fialkirchenkasse beige-steuert. Die früher im Margarethner Thurme befindlichen, auf 185 fl.

bewertheten zwei Glöcklein wurden der Kapelle in Schmidtsberg für welche der Schmidtsberger Gemeinde Insasse Anton Zorko mittelst freiwilliger Sammlung in dieser Gemeinde 80 fl. einbrachte und der Filialkirche St. Margarethen erlegte, überlassen.«

Kapela sv. Marija (v gradu) v Slov. Bistrici 284 m nad morjem.

- I. v premeru 48; od klob.-krila 36; obroč. debel. 4.5 cm; glas približno *g.* — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MARTIN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRAZ 1751.

Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Florijan; 3. sv. Frančišek leži pod raztrgano streho; 4. menih s križem v roki. — Brez kemblja!

- II. 38; 28; 3.5 cm; približno *c.* — Ob zgornjem vratu napis:

VERBVM DOMINI MANET IN ÆTERNVM ANNO. M. D. LXXXIII.

Oba zvana sta zaradi ure — za zvonjenje ni priprave.

Kapela sv. Marija Tolažnica v Kovačevi vesi (navadno imenovana sv. Ana na Šmidtsbergu okoli 400 m nad morjem.)

- I. v premeru 53; od klob.-krila 50; obroč. debel. 3.5 cm; glas *h.* — Ob zgornjem vratu:

☩ MARIJA ORA PRO NOBIS O I ✠ R (živalska podoba) 16XIII

Na vratu rožnat križ (kakor v Špitaliču IV.) na dvojnih stopnicah. — Zvon je enkrat obrnjen — hudo okrušen — prinesen semkaj od podružnice sv. Marjete.


- II. 54; 38; 4 cm; *fs.* — Brez okraskov, brez podob in brez napisa.
III. 36; 23; 2 cm; *cis.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

☩ SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1771

Na vratu ob eni strani podoba: Marija z Jezuškom in žezlom, pod to črki B. S. — ob drugi strani Kristus na križu, spodaj Marija in Janez.

Zvonik nad mestno hišo (rotovž) v Slov. Bistrici.

- I. v premeru 52; od klob.-krila 38; od klob.-obroča 32; obroč. deb. 4 cm; glas *e.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MATTHÆUS KÖSTNBAUER GOSS MICH IN GRAZ 1745

Na vratu podobe: 1. svetnik — puščavnik (sv. Jakob?) z desno kaže k zemlji, na levi rami klobuk, v levi roki potno palico; 2.

Marija z Jezuškom in žezlom; 3. svetnik v rokah kelih (?), ob nogah gos (sv. Martin?); 4. sv. Jožef z lilijo vodi Jezusa.

II. 22; 17; 15; 1.5 cm *fis.* — Brez napisa, brez podob.

* * *



Kakega posebnega običaja glede zvonjenja v bistriški župniji ni, ampak zvonijo se kakor sploh v tej dekaniji poleg navadnega trikratnega zvonjenja na dan eno uro pred sv. opravilom o praznikih; ob sobotah in pred prazniki ob 3. uri popoldne v zimskem času, ob 4. uri v poletnem času, ob posebno velikih praznikih tudi zjutraj ob 4. uri, v četrtek po večni luči in v petek ob 9. uri, pa v pustni noči ob 11. uri.

(Uradno poročilo dekan. urada dne 7. marca 1904.)




Šmartin na Pohorju (780 m nad morjem).

V kvart seksakord od *fis dur* — torej *cis, fis, ais, cis*, toda ni popolnoma čista oktava, nekoliko nižja.


I. v premeru 137; od klob.-krila 98; obroč. debel. 9 cm; glas *cis.* — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 FELTL DONA GREGIS DUCISQUE COEGIT IN UNUM 
ANTONIUS WISIAG MUNERA DUCIS OBIT 1792

Na vratu podobe v školjkinih okvirjih: 1. sv. Martin; 2. Kristus na križu v žarkih; 3. sv. Anton Pad.; 4. Marija roženvenška z Jezuškom. — Nad krilom napis:

 GLORIA IN EXCELSIS DEO ET IN TERRA PAX
HOMINIBVS BONÆ VOLVNTATIS  OPVS
PAROCHIALE DIVI MARTINI GRÆCII EXSVRREXERAT 


II. 112; 82; 8.5 cm; *a.* — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SANCTA MARIA MATER DEY ORA PRO NOBIS


Na vratu podobe, ob straneh po ena palmova veja: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. sv. Jurij. Pod 1. podobo napis:

CONRADVS SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT ANNO 1718


Nad krilom napis:

 HÆC CAMPANA FVSA EST SVB LVCA KLABVZHAR
PAROCHO AD S. MARTINVM IN PACHERN
SYND: BARTHOLOMÆO DEZHER ET NICOLAO BOITISNEC MDCCXVIII


- III. 98; 73; 7.5 cm; c. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE

Na vratu podobe na rožnatih podstavkih: 1. sv. Henrik; 2. Marija z Jezuskom in žezlom; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. sv. Lovrenc. — Pod 1. podobo napis: S. Henrici ora pro nobis. — Nad krilom napis:

 DVRCH DAS FEIER BIN ICH GEFLOSEN NICOLAVS
BOSET VND CONRADVS SCHNEIDE (sic!) IN CILLI HABEN
MICH GEGOSEN A. 1707

- IV. 64; 47; 4.5 cm; f. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 FRANZ ANTONI WEIER IN GRAZ GOSS MICH 1726

Na vratu podobe: 1. sv. Mihael; 2. sv. Frančišek Ksav. leži pod razdrapano streho; 3. sv. Florijan; 4. sv. Sebastijan.

* Med mnogimi drugimi prednostmi se šmartinski župljani po pravici lahko ponašajo z lepim zvonjenjem.

Izmed štirih zvonov se po svojem polno donečem blagem glasu odlikuje zlasti veliki zvon *cis*, ki tehta 24 starih stotov. Naročil ga je takratni župnik Anton Bizjak, ki je tukaj župnikoval blizu 43 let (od 13. aprila 1777 do 20. jan. 1820) v veliki dušni in telesni blagor tamošnjih župljanov.

V času svojega pastirovanja si je delal zapisnik o svojem delovanju, iz katerega povzamemo dobesedno sledeče: »Nachdem ich zu Rohitsch, W. Feistritz und Studenitz über zehn Jahre Kaplansdienste verrichtet, seit 13. April 1777 aber die Pfarre St. Martin in Bachern verwaltet, und in allen das 50te Jahr meines priesterlichen Amtes rückgelegt, also habe ich den 23ten May 1816 Gott das Opfer der 2ten heil. Messe dargebracht, welcher hier unerhörten Feierlichkeit die Pfarrsgenossen in Vollmaß der Freude, und bezeugter rirrender Andacht beigewohnt, den darauffolgenden 24. u. 25ten Mai die Beichtfähigen, an der Zahl 1161, zum Andenken der Sekundiz mit so vielen silbernen Zwanzigern beschenkt worden sind.

Nicht minder habe ich bei der Sekundiz die seit 25 Jahren bei dem hl. Kreuz-Altar durch 6 Freitage in der 40tägigen Fasten bisher abgehaltener Andacht auf fortdauernd zu stiften öffentlich von der Kanzel anversprochen.

Ferners sind die nach St. Martin eingepfarrten zu universal Erben meines Vermögens so gestaltig eingesetzt worden, daß jene bei bedeitend eintretenden Schauer und bösen Wetter das abfallende Interesse von diesen Schauer Kapitalien zu beziehen das Recht haben.

Račun od zvona, ki je prišel na mesto starega, 575 funtov težkega, pa ubitega, za katerega so dobili 233·03 fl. (—6·30 fl., kar je šlo za voznjo) je naslednji, od župnika Ant. Bizjaka sestavljen:

Berechnung

Über die beigeschaffte große Glocke.

Die neue den 5ten November 1792 aufgezozene in Gewicht 2400 Pf. schwere Glocke à 36 kr. beträgt	1440 fl. — kr.
Unleserliche Unkosten	120 » 30 »
Helm, Beschläg, Schwendl etc. Unkosten	8 » 52 »
Die Glockenfracht von Grätz nach St. Mörthen sammt Rückfracht des Glockengießers nach Grätz bezahle mit	54 » — »
Dem Glockengießler die erste Hereinreis-Kosten er- setzt mit	18 » — »
Aufzugskosten betragen	18 » 38 »
	<hr/>
Summa	1660 fl. — kr. ¹

Schreibe Ein Tausend, Sechs Hundert, Sechzig Gulden.

Herzu habe ich Anton Bisiag d. z. Ortspfarrer aus meinem eigenen Säckl beigetragen	1000 fl. — kr.
Die Pfarrsgemeinde in Baarem Gelde zusammen ge- schossen	336 » 41 »
Item diese Mittels cedirten 12 Stück Getreid-Lieferungs- aerarial Schuldscheine, welche mit Rabat Erlaß eingetauschet worden pr.	323 » 19 »
	<hr/>
compensiert mit	1660 fl. — kr.

Meinen zur obigen Glocke gegebenen Antheil der Ein Tausend Gulden, schenke ich Kraft der sowohl Anno 1792 an 18ten Novemb. öffentlich von der Kanzel von mir mündlich beschehenen Äußerung, als auch vermög dieser meiner eigenen Handschrift ein für allemahl allen und jeden der Zeit, und künftig existierenden Pfarrsgenossen zum Trost in das wahre unwiderruffliche Eigenthum mit folgenden Bedingnissen:

1mo Dass die Glocke immer bei der Pfarrkirche hier zu St. Mörthen in Bachern zu verbleiben haben solle.

2do Dass die Pfarrsgemeinde beÿ sich etwa ergebenden Unglücksfahl die Glocke frei und ungehindert, entweder sogleich, oder mittler Zeit neu übergüssen zu lassen berechtiget seÿe. Urkund dessen meine eigenhändige N a h m e n s Unterschrift Anton Bisiag mp. derzeit Pfarrer des Orts.

¹ Za natančnost adiranja prepisovalec ni odgovoren.

Potem sledijo napisi, kakor zgoraj. Nadalje: Die sowohl bei Glocken Aufzug denen samentlichen Professionisten, wie auch darauf an nachkommenden Sonntag als in Festo des Kirchen Patrociniij denen geistlichen Herrn, und 7 Stadtmusicanten gegebene Mahlzeiten sind mit Pfarrsgemeinde Beytrag bezahlet worden.

O drugem zvonu *fis* ni nič drugega znano, kakor napis na njem. O tretjem zvonu *ais*, imenovanem »šolarc«, se z gotovostjo trdi, da je bil kedaj last cerkve sv. Ariha, kateri cerkvi so bojda istega Slivničani oskrbeli. Razen Hočanov namreč zlasti Slivničani redno vsako leto prihajajo s procesijo k sv. Arihu. Istina je nadalje, da je bila do nedavnega časa Slivniška graščina patron te cerkve, a je to pravico po dolgotrajni sodnijski pravdi s cerkvenim predstojništvom izgubila.

Blizu cerkve sv. Ariha so bile glažute, katerih ostanki se vidijo še sedaj. Tamkaj je delalo mnogo, po večini nemškega delavstva; imeli so tudi nemško šolo. O vsakem shodu zlasti na Arhovo nedeljo je prišlo mnogo tega delavstva k tako imenovanemu cerkvenemu žegnanju in vselej so se ob taki priliki vršili grozni tepeži in poboji. To je nagnilo cerkveno oblast, da je prepovedala vsako opravilo pri sv. Arihu. Ta naredba je bila najbolj nepovoljna Slivničanom in sklenili so, zvon, ki so ga bili oskrbeli romarski cerkvi, vzeti domov. Ker se je pa o tem preglasno govorilo, prehiteli so jih Šmartinčani in vzeli zvon k svoji farni cerkvi, kjer je sedaj. Bog ve, kako lepega glasu že nima, a čisti *ais* je pa, med tem ko se o drugem nobenem ne more reči, da je čisti *cis* ali *fis*, eden se višje nagiblje, drugi nižje.

Četrtri, ki je neka slaba oktava (nižji od velikega), torej *cis*, nima posebnosti. Kakor pravi inventar (ki pa ni zanesljiv v tem oziru), tehtajo manjši trije zvonovi skupaj 25 starih centov.

Ko so dobili k župnijski cerkvi »šolarca« od sv. Ariha, jim je eden »streni« bil odveč. Tu pa naroči župnik Bizjak že omenjeni novi zvon, počenega pa da zvonarju; preostajal je še župnijski cerkvi eden »streni« zvon, ki je bojda tehtal 8 centov, in tega so velikodušno podarili podružnici sv. Urše, kakor mimogrede omeni župnik Bizjak v svojih računih pri popravi tamošnjega zvonika. Cerkvenim ključarjem te podružnice se je pa okoli l. 1840 za malo zdelo, da bi imeli ubit zvon pri svoji cerkvi. Začeli so nabirati in zbrali so toliko skupaj, da so dali stari zvon preliti in dobili so sedanji lep, nov veliki zvon, katerega so v zvonik potegnili l. 1848.

Okoličani so jako ponosni na svoj zvon, pa ima tudi krasen glas in se prav daleč sliši.

Med štirimi zvonovi župnijske cerkve uživa največji neko prednost, podobno praznični obleki. Zvonijo ž njim samo ob nedeljah in praznikih, nadalje ob sobotah ter na predvečer vsakega praznika večno

luč, potem v petek ob 9ih in po četrtek zvečer v čast sv. Rešnjemu telesu.

Kakor po drugod, je tudi tukaj v navadi trjančenje za večernice ob sobotah in pred prazniki (razun v postu); istotako med službo božjo ob velikih praznikih in pa med procesijami. Vendar se ne more reči, da je trjančenje, kar se tiče izvežbanosti, tukaj na tako visoki stopinji, kakor se to sliši drugod; najmanj pri podružnicah.

Zvonik župnijske cerkve ima uro iz l. 1858. Napravljena je še kaj močno, da se more ustavljati hudim tukajšnjim vetrovom. Napravljena je tako, da bije četrтинke in ure.*¹

Podružnica sv. Arih (Henrik) 1249 m nad morjem.

- I. v premeru 74; od klob.-krila 54; obroč. debel 5·5 cm; glas *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:



MEDARDVS REIG · IN GRAZ HAT MICH GOSEN ·
ANNO · 1674 · ❖ · ❖

Na vratu podobe: 1. sv. Martin; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez.

- II. 45; 35; 3·2 cm; glas *e.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:



GEORG · FINDENKLE · IN · GRAZ · HAT · MICH · GOSEN ·
ANNO 1656 ·

Na vratu ob eni strani napis:


❖ SANCTE ❖
❖ HAINERICVS ❖
❖ ORA ❖ PRO ❖
❖ NOBIS ❖

Ob drugi strani: Kristus na križu, spodaj Marija in Janez.

- III. 33; 25; 2·6 cm; *fis.* — Brez okraskov, podob in napisov.


Podružnica sv. Uršula v Bojtini 1006 m nad morjem.

- I. v premeru 97; od klob.-krila 70; obroč. debel. 7·2 cm; glas *gis*; tehta 926 f. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožn. okraski, med temi:

 Johann Feltl hat mich gegossen in Gratz anno 1848

Na vratu podobe: 1. sv. Uršula; 2. Kristus na križu; 3. sv. Sebastijan; 4. sv. Frančišek krščuje zamorskega otroka.

- II. 42; 30; 3 cm; *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 PETER ZWELFFER · IN GRAZ · GOS MICH · ANNO 1672

* ** Poroča g. Davorin Agrež, bivši kapelan pri Sv. Martinu.

III. 31; 24; 2·2 *cm*; *cis.* — Brez okraskov, podob in napisov.

Kakor je uradno poročal župnijski urad dne 12. januarja 1904, se je v župnijski cerkvi že hitro po sinodi l. 1903. vpeljalo zvonjenje z velikim zvonom po sobotah ob 9. uri zjutraj in po nedeljah ob 6. uri zvečer. Drugih posebnih navad ni pri zvonjenju.

Sv. Trojica na Gornji Polskavi¹ 288 *m* nad morjem.

I. v premeru 105; od klob.-krila 76; od klob.-obročja 65; obroč. deb. 7 *cm*; glas *g.* -- Ob zgornjem vratu polžasti okraski ko na I. htinjskem, a nad njimi in pod njimi še gotski. Med polžastimi okraski pa napis:

✠ ME FUDIT IOANNES STEINMETZ CILLEÆ ANNO 1808

Podobe na vratu na podstavkih: 1. sv. Trojica; 2. Kristus na križu; 3. škof v ornatu drži na desnici odprto knjigo; 4. Marija z Jezuškom v dolgi rožnati obleki.

II. 92; 74; 65; 6·5 *cm*; glas *b.* Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ LAVDETVR SANTISIMA TRINITAS INTHEMERATA MARIE VIRGINITAS ANNO 1687

Na vratu podobe: 1. sv. Trojica venča Marijo; 2. sv. Miklavž; 3. Marija z Jezuškom in žezlom; 4. sv. Janez Krst. ob desni nogi jagnje. — Enkrat obrnjen.

III. 66; 48; 41; 4·7 *cm*; glas *es*; tehta 282 f. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Trojica; 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis:

№. 1425. OPUS ANTONII SAMASSA LABACI 1860.

O zgodovini nam kronika pove le to, da je l. 1860. bil mali zvon prelit, ko je že 50 let t. j. od l. 1810. počen visel v zvoniku.

Podružnica sv. Janez Nep. v Póperku (Buchberg) 427 *m* nad mor.

Samo eden zvon, v premeru 38; od klobuka do krila 27; obroč. debel 2·4 *cm*; glas *e*; tehta 43 f. — Ob zgornjem vratu napis:

✠ IOHANN · RAUCH · GOSS · MICH · IN · GRATZ · 1834

Pod napisom rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Marija z Jezuškom in žezlom; 3. sv. Mihael; 4. sv. Anton Pad. v levi roki Jezuška, v desni monštranco.

Posebnih navad pri zvonjenju ni. (Poročilo ž. ur. 18. sveč. 1904.)

¹ Tudi na Lebarju, kakor je razvidno iz starejših matrik.

Zapuščena kapelica,

v katero pa nisem smel vstopiti — v graščini Gornja Poljskava — ima bojda v zvoniku dva zvončka, do katerih pa nisem smel, ker se je oskrbnik menda bal, da bi jih ne odnesel!

Sv. Štefan na Spodnji Polskavi 263 m nad morjem.

- I. V prem. 126; od klobuka do krila 92; obroč. debel. 9 cm; glas *es.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski. --- Na vratu med 1. in 2. podobo napis:

1. podoba ČAST BOGU NA VIŠAVAH 2. podoba VSAKI ČAS KLICAL VAS
sv. Jožef. MIR LJUDEM NA ZEMLJI. sv. Štefan. VABIL BOM V BOŽJI DOM

Nad obročem okraski bršljana — na obroču napis:

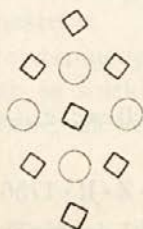
JAN. DENCEL IN SINOVI SO ME VLILI V MARIBORU: KO JE BIL FRANC HEBER ŽUPNIK; K. HRASTNIK IN MAT. POGOREUC CEKMOŠTRA L. 1898.

- II. V prem. 98; klob.-krila 87; klob.-obročča 76; obroč. debel. 7 cm; *as.* — Ob zgornjem vratu napis:



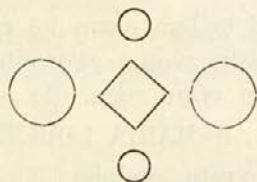
HOC CONTRA SINGNVM·NVLLVM·STET·PERICVLVM ○
HANNS ◇ DVRING·GOS MICH·M·D·XXXII

Pod tem napisom ob eni strani štirivoglate svetinje in denarji v tej le razporedbi:



Kristus na križu.

Ob drugi strani:



Kristus na križu.

Na enem teh denarjev je poznati napis: Ferd Rex Boh. Hung. Enkrat obrnjen.

Ta zvon je poprej veljal za »veliki« zvon ter je poleg urba-rija iz l. 1504 najstarejši spomenik z napisom v tej župniji. Ker je sedanja cerkev postavljena šele l. 1686 — starejšo so najbrž Turki podrli — je tedaj ta zvon še od stare cerkve. Ker so l. 1532. Turki po Dravskem polju grozovito razsajali in požigali, smemo sklepati, da je ta zvon došel na Sp. Polskavo za odhodom Turkov. Morda so prejšnji zvonovi bili vsled požara vničeni in so potem kupili nov zvon.

Poprejšnji drugi zvon ni opisan v župnijski kroniki; bil je že dalje časa počen in pri nabavi novih zvonov raztopljen. Pač pa omenja kronika poprejšnji tretji — sedaj tudi raztopljen zvon in pravi, da je imel napis: Nicolaus Urbanus Boset. Cilli. 1677.

Stara spominska tablica, ki je do nedavno visela v zakristiji, pripoveduje, da je dne 10. sept. 1686. ljubljanski škof Sigismund Krištof, grof Herberstein za župnikovanja Blaža Pfeifferja (1670—1703) posvetil manjši zvon (praemissa est benedictio Campanae minoris). To bi utegnil biti poprejšnji drugi zvon.

- III. V prem. 75; od klob.-krila 56; od klob.-obročca 47; obroč. debel 5.5 cm; glas *c*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu napis ob eni strani:

DAROVALA ME JE KATARINA CAFUTA.	Ob drugi strani:
DA ŽIVE RAZVESELJUJEM	Podoba
MRTVE OBŽALUJEM	sv. Katarine.
SLAVE MARIJI OZNANUJEM.	

Nad obročem okraski vrtnice. — Nad krilom napis:

VLILI SO ME JAN. DENCELNA SINOVI V MARIBORU L. 1898.

- IV. 65; 49; 41; 4.8 cm; glas *es*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski z zvezdicami. — Na vratu napis ob eni strani:

MARIA POMAGAJ NAM	Podoba
IZ VSEH NADLOG. AMEN	device Marije.

Ob drugi strani:

BOG DAJ VERNIM DUŠAM
MIR IN POKOJ.

Nad krilom napis ko pri III.

- V. Mrliški zvon v zgornjih linah: 41; 30; 25; 2.8 cm; *c*. — Ob zgornjem vratu rožn. okr., med temi:

S·MARIA LORETTA ORA PRO NOBIS·Z·R·1756

Na vratu podobe: 1. Marija Loretto (angeli nesejo cerkev); 2. Marija pomagaj.

Kronika na Spodnji Polskavi ima o novih zvonovih sledeče: »1898. 12. jun. so p. n. gosp. Lov. Herg, kn. šk. konzistorijalni svetovalec in stolni dekan v Mariboru, tukaj posvečevali tri nove zvonove; p. n. gospod prelat Karol Hribovšek, kn. šk. konzistorijalni svetovalec in kanonik v Mariboru, so imeli pri tej slovesnosti cerkveni govor. Cerkev ima sedaj štiri zvonove. Vglašeni so v kvartsekstakord *es, as, c, es*. Intonacijo je sestavil p. n. gospod Jožef Majcen, kn. šk. duhovni svetovalec, kn. šk. dvorni kapelan in konz. tajnik v Mariboru. — Prvi, največji zvon, letos vlit, tehta 1100 kilogr. ali 1964 funtov, ima 2 podobi, sv. Jožefa in sv. Štefana. Prvo podobo ima v spomin na po-

kojnega tukajšnjega župnika g. Jožefa Heržiča, ki je začel nabirati darove za zvonove in tudi v svojem testamentu volil v ta namen sto goldinarjev; drugo podobo nosi na čast tukajšnjega farnega patrona, sv. Štefana . . . sledita napisa . . . Drugi zvon je že star in ima sledeči napis (gl. zgoraj). Znamenje je sv. križ. Glas ima *gis* ali *as* in potem se je moralo vглаševanje vseh zvonov ravnati, ki se je dobro posrečilo. — Tretji zvon, letos vlit, tehta 252 *kg* ali 450 f. ima glas *c*, podobo sv. Katarine in napis . . . Katarina Cafuta, bivša tukajšnja, kmetica, sedaj je že pokojna, je namreč sama za zvonove darovala 1000 goldinarjev. — Četrti zvon, letos vlit, tehta 160 *kg* ali 286 f., ima glas *es*, podobo Matere božje in dva napisa . . . Imenovani, letos vlit trije zvonovi so iz livarne Janeza Denzel in sinovi v Mariboru. — Imena prvih in večjih dobrotnikov za zvonove so: Jožef, Cecilija in Ivana Heržič 200 goldinarjev; Marija in Jozefa Cafuta 900 gld.; dr. Jernej Glančnik, advokat in grajščak 100 gld.; Matevž Pogoreuc, cekmošter tukaj 100 gld.; Simon Grundner 38 gld.; Jožef Petek 30 gld.; Seb. Schwendmayer 20 gld. Tudi drugi župljani so prinašali lepe darove, tako, da smo zvonove koj plačali in še prihranili blizu 700 gld. »

O prejšnjih zvonovih nam še poroča župnijska kronika, da so l. 1862. bili s cerkvijo vred v veliki nevarnosti. V soboto pred patrocinjem, dne 2. avg. i. l. je namreč izbruhnil požar pri Filipu Samaturju h. št. 68, ki je vpepelil tudi župnikovo gospodarsko poslopje. Tudi župnišče in cerkev sta bila v največji nevarnosti. Že se je ogenj lovil okoli mrliškega zvona v zgornjih linah, vendar so pravočasno zaprečili nesrečo.

Glede zvonjenja je tukaj omeniti posebnost, da se zvoni vsak dan, kadar je šolski pouk, z malim zvonom o $\frac{1}{2}$ 9. predpoldne in o $\frac{1}{2}$ 1. popoldne, da se otroci, zlasti, ki so na paši, opozorijo, da je treba iti v šolo.¹

Kapelica Križani Jezus v graščini na Pragarskem 260 *m* nad morjem ima v odprtem zvoničku zvonček kakih 15–20 *kg* težek — kupljen je pred nekoliko leti pri Dencelu v Mariboru.

Sv. Mihael v Črešnjevcu 310 *m* nad morjem.

- I. V premeru 83; od klob.-krila 63; obroč. debel 6 *cm*; glas *c*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:



NICOLAUS VRBANVS BOSET CILLEÆ ME FVDIT ANNO 1687

¹ Uradno poročilo župn. urada dne 21. jan. 1904, št. 22.

Na vratu podobe: 1. sv. Mihael; 2. sv. Jurij; 3. Marija z Jezuškom in žezlom; 4. sv. Miklavž. — Enkrat obrnjen.

- II. 71; 57; 5 *cm*; *g.* — Ob zgornjem vratu med rožnatimi okraski napis:

✠ SANCTA MICHELI ORA PRO NOBIS ANNO 1691

Na vratu podobe: 1. sv. Mihael; 2. sv. Urban; 3. Marija z Jezuškom in žezlom; 4. sv. Sebastijan. — Enkrat zasuknjen.

- III. 65; 50; 4.5 *cm*; *es.* — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1768

Na vratu podobe, ob straneh po ena palmova veja: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. Pod 1. podobo napis:

CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

- (IV.) pri velikem oltarju viseči zvon 21; 15; 1.5 *cm*; *cis.* — Ob zgornjem vratu ležeč žajbeljnov list, potem napis:

S MARIA DE LORETA ORA PRO NOBIS

Na vratu podobe: 1. angeli nesó Marijo nad hišico; 2. Kristus na križu, ob vsaki strani žajbeljnov list.

Podružnica sv. Trije Kralji v Drómlažni (v Jelšovcu)

327 *m* nad morjem.

- I. V premeru 80; od klob.-krila 55; obroč. debel. 5.5 *cm*; težak 450 *f.*; glas *e.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ GEORG STEINMETZ IN CILLI GOS MICH DURCH DAS
FEUER FLOS ICH ANNO 1830 ✠

Na vratu podobe: 1. sv. Trije Kralji na podstavkih; 2. Kristus na križu — pri križu vtaknjen trst; 3. sv. Anton Pad.; 4. Marija z Jezuškom in žezlom. — Nad krilom napis:

✠ BLASIUS KAUSCHITSCHZ PFARRER.
ANTON SCHNEIDER KIRCHENPROBST.

- II. 64; 42; 4.3 *cm*; 240 *f.*; *gis.* — Korenine odtrgane! — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ GEORG STEINMETZ IN CILLI GOS MICH DURCH FEUER
FLOS ICH 1830 ✠

Na vratu podobe: 1. sv. Ant. Pad.; 2. Kristus na križu; 3. Marija z Jezuškom in žezlom; 4. bičan Kristus, spodaj napis:

CORPORIS CHRISTI

III. 50; 35; 3·2 cm; h. — Korenine odtrgane. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ GEORG STEINMETZ IN CILLI HAT MICH GEGÖSEN
ANNO 1830 ✠

Na vratu podobe: 1. Sv. Jernej; 2. Marija z Jezuškom in žezlom; 3. Kristus na križu, in 4. bičanje Kristusovo.

Poročilo kn. šk. župniškega urada z dne 31. prosinca 1904, št. 48 pravi, da se poleg navadnega vsakdanjega zvonjenja zvoni ob petkih ob 9. uri v spomin bridkega trpljenja Kristusovega; ob posebno velikih praznikih se na predvečer pred večno lučjo slovesno trjanči, potem šele zvoni večno luč (drugod je nasprotno navada), ob sobotah pred navadnimi nedeljami se pa zvoni delopust ob 4. uri popoldne. Kadar gre duhovnik z Najsvetejšim k bolniku, se z velikim zvonom pozvoni v dveh presledkih. Mrličem se zvoni zjutraj, o poldne in zvečer v treh presledkih. Kadar prinesejo otroka h krstu, se pozvoni z malim zvonom v znamenje, da bo nov ud sprejet v sv. katoliško cerkev. Zoper točo in nevihte ni tukaj zvonjenje v navadi.

Dasi je črešnjevka cerkev zelo stara, omenja se že l. 1252. »Henricus de Cherspach«,¹ najbrž kot župnik, vendar je še njena zgodovina celo neobdelana. Župnijska kronika, za katero je šele novejši čas začel zbirati tvarino sedanji g. župnik, nima prav ničesar o zvonovih ne o sedanjih ne o prejšnjih, arhiv je pa bojda pogorel. Ljudsko izročilo bojda pravi, da so prejšnje zvonove od župnijske cerkve odpejlali k Sv. trem kraljem. To pa ni mogoče, ker so sedanji župni zvonovi veliko starejši od onih pri Sv. trem kraljih.²

* * *

Sv. Miklavž v Majšpergu 254 m nad morjem.

I. V premeru 107; od klob.-krila 75; obroč debel 7·8 cm; glas g. Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi napis:

✠ SANCTA MARIA ET NICOLAI ORATE PRO NOBIS ANNO 1746

Na vratu podobe na podstavkih, ob straneh po ena palmova veja: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Mihael; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. sv. Miklavž. Pod podobami nad obročem napis:

¹ Zahn, Urkundenbuch III, str. 182. Orožen, das Bisthum Lavant, I, 447.

² Gl. zgodovino studeniških zvonov.

CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

Enkrat obrnjen.

- II. 81; 63; 6.4 cm; glas *b*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:



SANCTE NICOLAI ORA PRO NOBIS ANNO 1693

Na vratu podobe: 1. sv. Miklavž; 2. sv. Urban; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. duhovnik z lilijo v roki. — Enkrat obrnjen.

- III. 72; 52; 4.8 cm; glas *dis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Marija z Jezuškom; 3. sv. Miklavž. — Nad obročem okraski jagode. — Nad krilom napis:

N= 1344. OPUS ANTONII SAWASSA LABACI 1859.

- IV. 60; 45; 4.5 cm; glas *g*. (stane 330 gld.) — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Janez evangelist; 2. sv. Frančišek s križem v desnici. — Nad krilom napis:

VLIL J. DENCEL IN SINOVA TEODOR IN RIHARD V MARIBORU
V. L 1873 MARTIN SATLER ŽUPNIK.

Podružnica sv. Bolfenk 539 m nad morjem.

- I. V premeru 81; od klob.-krila 59; obroč debel 5.5 cm; glas *a*. — Ob zgornjem vratu in nad obročem rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. angel; 2. sv. Ciril in Metod; 3. Marija brezmad. spočetja; 4. sv. Lucija. — Nad krilom napis:

VLIL JANEZ DENCEL IN SINOVA THEODOR IN RIHARD V
MARIBORU V. L 1873. MARTIN SATLER ŽUPNIK.

- II. 61; 46; 5 cm; glas *e*. — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi majuskuli:

✠ ✠ REX ✠ ✠ GLORIE ✠ ✠ XPE + VENI + CUM + PACE + ANNO +
✠ ✠ DDI ✠ ✠ M ✠ ✠ CCCC ✠ ✠ LVIII^P MATER MARIA

Ta starodavni zvon je bil najbrž kdaj v župnijski cerkvi, dasi je tudi cerkvena sv. Bolfenka dokaj stara, ker ima gotski prezbitarij. Nikakor pa ni (vsaj prednji del ne) postavljena l. 1649, kakor pravi šematizem (str. 148), ampak ta letnica, ki je napisana na velikem oltarju, nam pove le, da je takrat bil napravljen nov veliki oltar.


Zvon pa ne kaže v onem času običajne podolgovate gotske oblike, ampak se že precej približuje sedanji obliki. Zunanje površje je na dveh krajih precej hrapavo, ker model ni bil gladek. Zaradi slabe luči je napis od št. V v letnici težko brati. Edinke, ki bi imele stati za V,

so bolj podobne črki M, za katero stoji okrajšana črka P, dovolj čitljivi sta zopet besedi: Mater Maria.

III. 51; 36; 4 *cm*; glas *cis*. — Ob zgornjem vratu okraski rož. — Na vratu podobe: 1. presveta Trojica venča Marijo; 2. sv. Barbara.

Podružnica sv. Janez Nepomuk na Hamrih 240 m nad morjem.

Ima samo eden zvon, v premeru 31; od klob.-krila 23; obroč debel 2.4 *cm*; glas *f*. — Ob zgornjem vratu napis:

 GLORIA IN EXCELSIS DEO 1700

Pod napisom rožnati okraski. — Na vratu podobe: sv. družina ob eni in drugi strani.

Glede zvonjenja ni v tej župniji posebnega običaja. (Poročilo dek. urada 7. marca 1904.)

* * *

Sv. Andrej v Makolah 255 *cm* nad morjem.

I. V premeru 138; od klob.-krila 100; obroč debel 10 *cm*; glas *gis*. — Krona: glave. — Na vratu podobe v gotskih okvirjih: 1. sv. Andrej; 2. sv. Janez Krstnik; 3. Kristus na križu; 4. Marija čist. spočetja. — Na obroču gotski okraski. — Nad krilom napis:

MOŽEM MODROST. VLIL JANEZ DENCEL IN SINOVA TEODOR
IN RIHARD V MARIBORI. OMISLIL ŽUPNIK ANTON HAJŠEK
V. L. 1872.

II. 110; 80; 8 *cm*; glas *h*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe v gotskih okvirjih: 1. sv. Jožef z Jezusom in lilijo; 2. sv. Lucija; 3. svetnica s knjigo v roki (sv. Ana); 4. sv. Anton Pad. — Na obroču gotski okraski. — Nad krilom napis:
ŽENAM POBOŽNOST. VLIL JANEZ DENCEL IN SINOVA TEODOR
IN RIHARD V MARIBORI. OMISLIL ŽUPNIK ANTON HAJŠEK
V. L. 1872.

III. 91; 67; 7 *cm*; glas *cis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Alojzij; 2. sv. Florijan. — Na obroču rožnatogotski okraski. — Napis ko pri II. izvzemši:

MLATINČEM (sic!) PONIŽNOST.

IV. 70; 50; 5 *cm*; glas *gis*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, pod temi:

HVALITE VSE STVARI GOSPODA! SVETNIKI BOŽJI PROSITE
ZA NAS.

Na vratu podobe: 1. sv. Anton Pad.; 2. sv. Jožef; 3. sv. Janez Krstnik; 4. svetnik v škofovski opravi z verigo (sv. Lenart). — Okraski na obroču, ko pri III. — Nad krilom napis:

LIT JANEZ DENCEL IN SINOVA TEOD: IN RIH: V MARIBORI.
ANTON HAJŠEK ŽUPNIK. V. L. 1872.

* Za ime »Hajšek« je zvonar sicer pustil prostora, a pozabil črke pritisniti — zato so pozneje vrezane.

Modele za podobe je zvonolivec očitno pomešal. Prvi zvon je namenjen možem, tedaj bi moral imeti podobo sv. Jožefa, ki je vlita na drugem (ženam namenjenem) zvonu in na četrtem, dekliškem. 4. podoba, Marijino čisto spočetje, bi pa morala stati na dekliškem zvonu, kjer tudi napis ni celo primeren. Ljudstvo daje temu zvonu ime »Marija«, a Marijine podobe ni na njem; morala bi pa pač biti.

O teh zvonovih poroča takratni župnik Anton Hajšek, da je pri posvečevanju vsak zvon imel za botra enega moškega in eno žensko. Prvemu sta botrovala Janez Georg (starejši, † 1874), tržan makolski in gospa Ivana Conradi, graščakinja v Stattenbergu. Georg je daroval za zvonove in uro 600 gld., graščak Gustav Conradi pa 100 gld. Pri drugem zvonu je bil za botra posestnik Anton Horvat, po domače Fertjan, ki je dal za zvonove 100 gld., in gospa Frančiška Georg, druga žena Janeza Georga ml., ki je daroval 200 gld. Pri tretjem zvonu je bil boter Andrej Mesarič, ki je bil 56 let hlapec na domu očeta župnika Hajšeka ter je daroval za kip sv. Andreja 68 gld. in za zvonove blizu 200 gld., za botro pa je bila župnikova mati Marija Hajšek, ki je darovala nekaj čez 100 gld. Četrtemu zvonu je kumoval mladenič Janez Mušič kot zastopnik svojega ujca, kapelana Jožefa Hajšek, ki je daroval za zvonove 200 gld., a se ni mogel slovesnosti udeležiti. Oče Mušičev, Janez Mušič, mož župnikove sestre Barbare je dal za zvonove 60 gld. Botra pa je bila Antonija Regvaršek, katere mati je darovala 50 gld. (ali 100?). Onim dobrotnikom, ki so darovali 50 gld. ali več, se je obljubilo, da se bo na osmino njihove smrti zvonilo.

Podružnica sv. Ana 463 m nad morjem.

- I. V premeru 75; od klob.-krila 55; obroč debel 5·3 cm; glas c. -- Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTA MARIA ORA BRO NOBIS ANNO 1772

Na vratu podobe, ob straneh po ena palmova veja: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Janez Nep.; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem napis:

FRANTZ KEYSER ZV PETHAV GOSS MICH

- II. 63; 45; 4.5 cm; glas *e*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. presveta Trojica venča Marijo; 2. Marija Pomagaj. — Nad krilom napis:

GEGOSEN VON JOHANN DENZEL UND SOHNE IN MARBURG 1871.

- III. 53; 35; 4 cm; glas *f*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

FRANZ KEISER ZV PEDAV HAD MICH GEGOSSEN × × ×
ANNO 1774

Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Marija Pomagaj, ob vsaki strani po en angel. — Nad obročem med podobama napis:

FRA^NZ HAVERI SIMPIRGER PFARER CLARIA INEXCELSIS DEO

Podružnica sv. Lenart.

- I. V premeru: 73; od klob.-krila 56; obroč debel 6 cm; glas *h*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTA MARIA MATER DEY ORA PRO NOBIS ANNO
DOMINI 1717

Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu, ob strani po en angel, spodaj Marija in Janez; 4. sv. Janez Krstnik, v levi znano znamenje, ob desni nogi jagnje. — Pod 1. podobo napis:

CONRADVS SCHNEIDER ME FVDIT CILLEÆ

Enkrat obrnjen.

- II. 50; 37; 3.5 cm; glas *dis*. — Krona izcela. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Lenart; 2. sv. Janez Krstitelj. — Nad krilom napis:

VLIT OD SINOV DENCELNOVI V MARIBORU LETA 1888.

Bil je le prelit starejši zvon, ki je počil. Stroške je plačal tržan Jerman.

- III. 38; 30; 3 cm; glas *fis*. — Ob zgornjem vratu napis:

✠ CONRADVS SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT ANO 1719

Na vratu podobe: 1. sv. Miklavž; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez.

Kapela v gradu Statenbergu 285 m nad morjem.

- I. V premeru 45; od klob.-krila 32; obroč debel 3 cm; glas *c*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ CONRADVS SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT 1722

Na vratu ob eni strani podoba: 1. Kristus na križu; 2. ob drugi strani: Marija z Jezuškom in žezlom. — Zvon je brez kemblja (!) in ima na vratu precejšnjo luknjo!

- II. 38; 26; 2·6 cm; glas *e*. — Okraski in napis, ko pri I., izvzemši 1. podoba: Kristus nosi križ.

Glede zvonjenja je naznanil žup. urad (12. jan. 1904) naslednje posebnosti: Ob nedeljah in praznikih se zjutraj ob 4. uri trjanči (poprejšnji dan seveda tudi, kakor sicer v tej dekaniji), čemur ljudje pravijo, da »jutrnico zvoni«. — Zvonjenju ob 7. uri ljudje ne vedó pomena. — Na vernih duš dan se zvoni tudi ponoči od 12.—1. ure od 1.—2. nov. Tudi v pustni noči zvoni ob 11. in 12. uri. Pri podružnici sv. Ane zvoni po letu tudi »zoper hudo vreme«.

Sv. Križ na Poljčánah¹ 271 m nad morjem.

- I. V premeru 148; od klob.-krila 106; obroč debel 10·5 cm; glas *c*. — Korenine: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu napis:

VLIL ME JE JANES DENCEL
I SINOVI V MAROBORU LETA
1884; POD PAPEŽEM LEO XIII, POD
MAXIMILIANOM INO ŽUPNIKOM
BENEDIKT JURIJEM

Ob drugi strani je podoba sv. Jožefa z Jezuškom in lilijo, nad to napis:

SV. JOŽEF PROSI ZA NAS.
MOŽEM POJEM ZMRNOST.

Nad obročem in nad krilom okraski bršljana.

- II. 120; 88; 8·5 cm; glas *e*. — Korenine: kleče moleči angeli. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Ob eni strani napis:

VLIL ME JE JANEZ DENCEL
I SINOVI V MAROBORU
LETA 1884; POD ŽUPNIKOM
BENEDIKT JURIJ-EM

Nad obročem rožnati okraski, nad krilom bršljan. — Ob drugi strani podoba: Marija pomagaj, nad to napis:

SV. MARIJA! PROSI ZA NAS.
ŽENAM POJEM POBLEVNOST.

- III. 101; 73; 7·5 cm; glas *g*. — Korenine ko pri II. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu ob eni strani napis:

¹ Ljudstvo govori vseskozi: Bil sem na Poljčánah, grem na Poljčáne, ne v Poličánah ali v Poličáne.

VLIL ME JE JANEZ DENCEL
I SINOVI V MAROBORU POD
ŽUPNIKOM BENEDIKT JURIJ-EM
* LETA 1884.

Ob drugi strani podoba sv. Alojzija, nad to napis:

SV. ALOJZ! PROSI ZA NAS.
FANTEM POJEM TREZNOST.

Nad obročem in nad krilom rožnati okraski.

IV. 75; 55; 5·4 cm; glas c. — Korenine: mlad Jezušček in Janez. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu ob eni strani napis:

VLIL ME JE
JANEZ DENCEL I SINOVI
V MAROBORU LETA 1884,
POD ŽUPNIKOM
BENEDIKT JURIJ-EM.

Ob drugi strani podoba sv. Neže z jagnjetom ob desni nogi, v levi roki palmo, nad podobo napis:

SV. NEŽA! PROSI ZA NAS.
DEKLETAM POJEM
POŠTE-NOST.

Nad obročem okraski vinske trte.

Kronika »Liber memorabilium penes ecclesiam in Pöltschach«¹ ima pod l. 1884 »Glockenweihe und Glockenaufzug in Pöltschach« o zvonovih sledeče: »Von lange her, haben die Pfarrbewohner von Pöltschach gewünscht, ein besseres Kirchengeläute zu haben; die alten Glocken 4 an der Zahl, repräsentirten bloss ein Gesamtgewicht pr. 1180 Klg. oder 21 Ct 6 *fl.*; sie waren also nur ein Kleingeläute, welches sich, im Vergleiche zu dem nachbarlichen Geläute, wie in Lotsche, Süssenberg, Maxau, kindisch anhörte, zumahl Pöltschach schon seiner herrlichen commerziellen Lage wegen, zu den renomirteren Pfarren gehörig, auch ein besseres Geläute füglich haben durfte, als die übrigen Nachbarpfarren. Zudem war von diesen 4 Glocken eine Glocke, im Gewichte pr 140 Kg = 2 Ct 49 *fl.*, seit undenklichen Zeiten gesprungen, & daher unfähig zum Gebrauche, stumm im Thurme ge-
hangen. Der Eifer der Nachbarspfarren Maxau & Lotsche, welche vor kurzer Zeit ein neues Kirchengeläute erhielten, zündete das Verlangen nach frischem Geläute noch mehr an, ihr Wunsch neue Glocken zu bekommen, wurde lebendig angeregt zu einem Eifer, zu einer

¹ Prim. tudi dr. J. Pajek, Zgodovina Poličanske župnije, str. 79–81.

Theilnahme, die bewundernswerth genannt werden darf. Es lässt sich aber das Landvolk merkwürdigerweise zu keiner That so begeistern, als gerade eben für ein Kirchengeläute. Durch ewiges Auffordern, Mahnen u. Sammeln von Seite des Gefertigten, welcher den Subscriptionsbogen am 19. August 1883 eröffnete, ist es am 10. August 1884, als am Tage des Glockenaufzuges, möglich geworden, den Glockengiesser haar auszubezahlen. Wie das möglich gewesen sei, wird später erwähnt werden. Bestellt wurden die Glocken am Ostermontag den 14. April 1884, an welchem Tage der schriftliche Vertrag zwischen der hiesigen Kirchenvorstellung einerseits u. andererseits dem Glockengiesser Johann Denzel's Söhne in Marburg a. Drau, da sich die Mehrzahl der Pfarrsinsassen für diese Firma in Marburg entschieden verfasst wurde, nach welchem Contracte die Firma: Johann Denzel's Söhne die Verpflichtung übernahm, 4 neue Glocken, in CMoll, im Gesamtgewichte pr 63 $\frac{1}{2}$ Ztr., den Ztr. sammt der Montierung pr 90 fl zu stellen, u. die Glocken am 6. Juli 1884 aufzuziehen, wofür ihr die Kirchenvorstellung die baare Auszahlung am Tage des Glockenaufzuges zusicherte. Einem späteren Einkommen gemäss ist der Glockenaufzug auf den 10. August 1884 transferrirt worden, weil unverschuldete Hindernisse, wie: anhaltende Regengüsse, ein kaltes, u. zugleich nasses Wetter, welches fast den ganzen Juni anhielt, die Vorarbeiten zum Glockengusse hinderten. — Um den 10. August 1884 so feierlich, als nur möglich zu begehen, u. ihn zum Gedächtnisstage & zum Freudenfeste für Pöltschach zu gestalten, sind Sr. fürstbischöfliche Gnaden, der hochwürdigste Herr Dr. Jakob Maximilian Stepischneg, Fürst-Bischof von Lavant, Thronassistent Sr. Heiligkeit des römischen Bischofes (Papsten); Sr. k. k. apostolischen Majestät Franz Josef, Kaiser von Oesterreich geheimer Rath etc etc zur Benediction der Glocken geladen gewesen, welcher Einladung Sr. Excellenc bereitwilligst zusagten u. am Vorabende den 9. August, auf der Heimreise aus der kanonischen Visitation des Decanates Rohitsch, in Pöltschach ankamen & feierlich empfangen wurden, um am darauffolgenden Tage die Glockenweihe persönlich vorzunehmen, was auch factisch geschehen ist.

Am 10. August 1884 — Dom: X. post Pentecosten weihte ich die vier neuen Glocken der hiesigen Pfarrkirche. — Von Sauerbrunn kommend nahm am darauffolgenden Mittagsmahle auch Seine Excellenz der hochwürdigste Bischof von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer Theil.

Jakob Maximilian Fürstbischof von Lavant, Seiner k. k. Majestät Geheimer Rath m. p.

Josip Juraj Strossmayer m. p. biskup bosanski i sriemski.

Jož. Altmann m. p. župnik Studeniški.

Fr. Kene m. p. župnik Sladkogorski.

Anton Hajšek m. p. dekan Slov. Bistrički.

Jožef Heržič m. p. Spodnjo-Pulskavski.

Jos. Zidanšek m. p. dvorni kapelan.

Georg Forster m. p. Oberbeamte der Südbahn, Besitzer der gold.
Verd. M. m. d. Krone.

Mih. Žnidar m. p. Kaplan in Wind. Feistritz.

Ant. Vamberger m. p. kaplan poličanski.

Zu Taufpathen waren bestimmt: H. Georg Forster, Oberbeamter der Südbahn in Pension, aus Wien, dekoriert mit dem goldenen Verdienstkreuz mit der Krone; Frau Ursula Mahorič, Realitätenbesitzerin aus Marchendorf HNr. 10; für die grosse Glocke. — Stefan Detiček, Bauer aus Pöltschach HNr. 6, zugleich Kirchenpropst der Pfarrkirche u. Frau Theresia Grundner, Realitätenbesitzerin aus Pöltschach Nr. 1 für die 2te Glocke. — Florian Zorko, Bauer aus Ljubično (Lounik) HNr. 27, u. Maria Kodrič, Bäuerin in Hölldorf HNr. 22 für die 3te Glocke — u. endlich: Johann Detiček, Bauernsohn aus Pöltschach HNr. 6 u. Maria Strnad, ledige Grundbesitzerin aus Stanousko HNr. 13, für die 4te Glocke.

Die Glockenweihe begann nach 8 Uhr, nachdem Sr. fürstbischöflichen Gnaden die stille hl. Messe cum assistentia vorher gelesen u. gefrühstiget hatten, mit einem feierlichen Aufzuge vom Pfarrhause aus, zu den Glocken, welche am alten Friedhofe knapp neben dem Thurme, auf passender Vorrichtung gehangen waren. An diesem Aufzuge u. an der darauffolgenden Glockenweihe haben sich nebst dem Ortspfarrer Benedikt Jury u. seinem Cooperator H. Anton Vamberger theilhaftig noch nachstehende hochwürdige Herren, als: H. Franz Mikuš, f. b. geistl. Rath, Hauptpfarrer u. Dechant in Gonobiz; Ant. Hajšek, f. B. geistl. Rath, Stadtpfarrer u. Dechant aus Wind. Feistritz; Josef Altmann, f. b. geistl. Rath u. Pfarrer in Studeniz; Martin Zattler, Pfarrer aus Monsberg; Franz Kenne, Pfarrer aus Süssenberg in Decanate Marein; Franz Pinter, Pfarrer aus St. Bartholomæ bei Lotsche; Valentin Stiplovšek, Pfarrer aus Hl. Geist bei Lotsche; Vinzenz Bizjak, Pfarrer aus Laporje; Michael Lendovšek, Pfarrer aus Maxau; Simon Gaberc, Pfarrer aus Frauheim; Josef Heržič, Pfarrer aus Unterpulsgau; Josef Zidanšek, F. B. Hofkaplan aus Marburg; Franz Brelih, Religionsprofessor aus Marburg; Michael Žnidar, Stadtpfarrkaplan aus Wind. Feistritz; Melchior Goličnik, Priester in Pension & Kaplanssubstitut in Kerschbach.

Einige von diesen hochwürdigen Herrn haben sich an der Vorseite dieses Blattes mit ihrer persönlichen Namensfertigung verewiget, darunter tritt besonders hervor die markante Namensfertigung des

hochwst. Bischofes: Strossmayer aus Diakovar in Slavonien, welcher gen Mittag auf seiner Durchreise aus dem Curorte Sauerbrunn Pölschach berührte & hier unserem obersten Hirten honneur machen wollte, dessen Erscheinen Alle sichtlich erfreute & dessen Liebenswürdigkeit Alle angenehm berührte. Während seines kurzen Hiersein, denn Hochderselbe fuhr um 2 Uhr Nachmittags mit dem Schnellzuge gegen Graz ab, war uns genügende Gelegenheit gebothen, seine vorzügliche Begabung & seine eminente, flüssige Rednergabe anzustaunen. — Der Glockenaufzug begann bald nach 9 Uhr, mit dem Glockenaufzuge zugleich die Predigt in der Kirche. — Gepredigt hat Sr. Excellenc der hochwürdigste Fürst-Bischof Dr. Jakob Maximilian selbst; das Amt hat der hochwürdige H. Pfarrer & F. b. geistl. Rath Josef Altmann aus Studeniz gesungen, anstatt welchen mein Cooperator in Studeniz die usuelle Frühverrichtung hielt, auf dass er die Spättverrichtung in Pölschach übernehmen konnte; worauf das Loblied: Te Deum vom hochwürdigsten Fürst-Bischofe intonirt folgte, Ein bescheidener Opfergang bildete den Schluss der kirchlichen Feier. — Der Glockenaufzug war erst $\frac{1}{3}$ Uhr beendet. Um diese Stunde ertönten die neuen Glocken das Erstemahl! ihre Harmonie! ihr majestätischer Klang! überraschend schön! einnehmend! Herz & Gemüth ergreifend war ihr Gruss! Nur allgemeines Lob! allgemeine Befriedigung & Zufriedenheit ward gehört! Die Glockenstößen gegenwärtig in CDur Accorde wiegen einzeln, wie folgt

Die grosse Glocke, als die Erste wiegt 1780 Klg d. i. 31 Ztr 77 //.

» zweite »	925 »	» 16 »	51 »
» dritte »	565 »	» 10 »	8 »
» vierte »	240 »	» 4 »	28 »

Das ganze Geläute daher: 3510 Klg = 62 Ztr 64 //

Im Vertrage ddo 14. April 1884 heisst es: Die Glocken sind in CMoll zu giessen; — die Glocken tönnen aber jetzt in CDur — wie oben gesagt wurde. — Ich weiss nicht, wie es so kommen konnte, dass sie nicht in CMoll tönen; Schade darum! Freilich tönnen sie in CDur auch herrlich, erhaben, majestätisch; aber vielmehr erhabener u. majestätischer wäre das CMoll. Ich kann diessmahl den gewiss unfreiwilligen Fehler des Glockengiessers, der während der Arbeit unterlaufen ist, nur bedauern!

Sledé napisi zvonov.

»Abends um $\frac{1}{2}$ 6 Uhr erfolgte die Bezahlung der neuen Glocken. Nach dem Empfangsscheine erhielt — (miteingerechnet die alten Glocken, die um 56 fl pr Ztr in Verrechnung kamen) — der H. Glockengiesser ausbezahlt 5641 fl. 20 kr. Ö. W. Gewiss! ein hübsches Sümchen! Wie war es denn möglich, seit dem 19. August 1883, diese

Summe zusammenzubringen? Höre also! Dies ist möglich geworden: 1ts durch die Munifizenz zweier Pfarrsinsassen, der Eine: Anton De-tiček mit Nahmen, Bauer aus Luxendorf Nr. 3, vulgo Knap, auf das Zureden des Gefertigten schon im Jahre 1875, eine bescheidene Summe zwar, aber immerhin — 200 fl für Glockenzwecke testirte, der andere: Vinzenz Škorjanc mit Nahmen, Bauer in Pöltschach Nr. 31, der gleich-falls durch die Bemühung des Gefertigten, im Jahre 1877 die bedeu-tenden 1000 fl ad hoc legirte, welches Geld angelegt d. h. kapitalisirt wurde; (notabenne: beide Mænnen waren kinderlos gestorben). Ich be-merke dies absichtlich, damit du mich, lieber Leser! nicht eines Zi-geunerwesens incriminirst. 2ts durch die Munifizenz Sr. kais. u. königl. Apost. Majestæt Franz Josef Kaiser in Oesterreich, welcher, zumeist unter Verwendung des H. Georg Forster, Taufpathen der grossen Glocke: Josef, durch seinen Jugendfreund: Dr. Braun, k. k. Hofrath & Director der Kabinetsskanzlei in Wien, 300 fl. gab« . . . Sledé še druga imena domačih in tujih dariteljev. — Opisana je tudi župnikova zamera pri poličanskih in pekelskih velikaših radi deželnozborskih volitev, ki mu je pri vožnji zvonov prizadjala precej sitnosti.


Glockengelæute (neue Ordnung desselben). Mit den neuen Glo-cken ist auch eine andere Ordnung im Gelæute eingeführt worden; u. zw. so, wie folgt:

1. An Sonn & Feiertagen wird mit der grossen Glocke zu allen 3 Verrichtungen in der Kirche, eine ganze $\frac{1}{4}$ Stunde vorgeladen. Das Vorladen beginnt eine $\frac{1}{4}$ Stunde früher, als es bisher gebræuchlich war, so dass zu den Winterverrichtungen um $\frac{3}{4}6$ u. $\frac{3}{4}9$, im Sommer aber um $\frac{3}{4}5$ u. $\frac{3}{4}9$ Uhr eine volle $\frac{1}{4}$ Stunde vorgeladen wird; zur Vesper geschieht das Vorladen unverändert um $\frac{3}{4}1$ Uhr. — Zum Rosenkranzgebethe wird mit der 3ten Glocke, mit dem hl. Aloisius ge-læutet. — Das Morgengrusslæuten blieb, weil es die Pfarrsinsassen wünschten, dem bisherigen Gebrauch gemæss, unverändert, d. i. es wird dabei mit der grossen u. kleinsten Glocke gelæutet. Ursprünglich intendirte ich auch hierin eine kleine Variation einzuführen, welche zweckentsprechend gewesen wære; ich wollte næmlich das Læuten zum Morgengrusse u. sw. ich meine das Angelus Domini so vertheilen, dass unter der Woche hindurch, mit der 2ten Glocken (Maria), erst Samstags Abends & an Vorfesten, u. am darauffolgenden Sonntage & den Feiertagen mit der grossen Glocke (Josef) das Angelus Domini ein-gelæutet worden wære; die Leute allein meinten, sie wollten die grosse Glocke (Josef) gerne anhören. Gut! mea pace; & so blieb es beim Alten. — Zum Versehgang læutet die Glocke Maria; u. zw. für mæn-liche Individuen mit 3 Absætzen, für weibliche mit 2 Absætzen. Das war bisher gerade so nur, dass bisher mit der grössten Glocke das

Zeichen gegeben wurde. Neu ist diese Verfügung, dass die Glocke Maria den abgehenden Priester solange begleitet, bis er vermuthlicherweise die Ortschaft Pöltschach passirt haben mochte. — Das Todtengeläute ist dahin abgeändert worden, dass bei einem männlichen ehelichen Todten, mit der grossen Glocke (Josef) das Geläute begonnen & ebenso mit derselben Glocken das Todtengeläute beendet wird; bei weiblich-ehelichen Individuen beginnt das Geläute die Glocke: Maria; bei männlich-ledigen, die Glocke: Aloisius & bei weiblich ledigen Personen die Glocke: Agnes, & hören ebenso die Glocken bei betreffenden Individuen auf, alleintönend zu läuten, wie sie vorher alleintönend das Todtengeläute einleiteten. — Das Mittagläuten, dann das Läuten um 7 Uhr früh & Freitags 9 Uhr verblieb beim alten Gebrauche, eben, weil die Pfarrsbewohner die grosse Glocke (Josef) gerne hören wollten, obwohl ich gerne hierin eine Abwechslung eingeführt wissen wollte. Item habeant sibi.«

Podružnica sv. Marija na Ljubični 518 m nad morjem.

- I. V premeru 112; od klob.-krila 84; od klob.-obročja 74; obroč debel 9 cm; glas *a*. — Krona: podolgovaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS

Na vratu podobe na podstavkih: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Donat brez meglâ; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez in 4. duhovnik v roketi in s štolo — v levi lilijo. — Pod 1. podobo napis:


CONRADVS SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT ANNO 1720

- II. 86; 66; 56; 6.3 cm; glas *c*. — Ob zgornjem vratu napis:

THOMAN·AVER·ZV·GRATZ·HAT·MICH·GOSSEN·7·60·7

Brez podob in brez okraskov.

- III. 70; 46; 40; 4.5 cm; glas *e*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SAZCA MARIA ORA PRO NOBI FRANZ KEISER IN CILLIH AT
MICH GOSSEN

Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo na podstavku obkrožen z lovorvencem; 3. Kristus na križu, spodaj precej okrušen — počen vsled strele?!

Sv. Marija 7 žalosti (kapela z mašno pravico) na pokopališču poljčanskem, okoli 250 m nad morjem.

V premeru 39; od klob.-krila 29; od klob.-obročja 25; obroč deb. 2.6 cm; glas *fs*. — Okras: Okrogle korenine. — Ob zgornjem vratu napis:

✠ GLORIA IN EXCELSIS DEO ANNO 1705

Podobe na vratu: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. menih — v levi Jezuška, v desni monstranco. — Zvon je precej okrušen in je bil poprej v kapeli sv. Lukeža, katera je stala na desni strani zdajšnjih velikih vrat nove cerkve.

Lehnarjeva kapela na Spodnjih Poljčanah okoli 265 m nad morjem.

Ima eden zvon v premeru 25; od klob.-krila 17; obroč debel 1.6 cm; glas *h*. — Ob vratu in nad obročem lepo izdelanirobi. — Kupljen je pri Denzelu v Mariboru.

Poleg običajnega zvonjenja se na Poljčanah zjutraj ob 4. uri zvoni jutranjica, ob 7. uri pa angelsko češčenje, pred nedeljami in prazniki se trjanči ob 3. uri popoldne v zimskem času, ob 4. v poletnem, v postnem času pa ob 11. predpoldne; ob velikih praznikih tudi zjutraj ob 3. uri. Na spoved pozvanja z velikim zvonom. Ob požaru se bije v plat velikega zvona. — Pri podružnici na Ljubični zvoni tudi pred nevihto. Poročilo župn. urada z dne 24. febr. 1904. št. 59.

* * *

Sv. apostola Filip in Jakob v Laporju 275 m nad morjem.

- I. V premeru 142; od klob.-krila 102; obroč debel 10.5 cm; 2908 *fl.*; glas *cis-dur*. — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu ob eni strani podobi sv. Filip (desno roko drži na prsih, v levi palico s križem) in sv. Jakob (v desni misijonsko palico, v levi knjigo) — pod podobama napis:

SV. FILIPP IN SV. JAKOB
PROSITA ZA NAS!

Ob drugi strani napis:

IZ LIVARNE DENCELNOVIH
SINOV V MARIBORU L. 1893
OMISLIL VINCENC BIZJAK
ŽUPNIK.

Ob tretji strani vratu črki: **M. P.** Nad obročem okraski rož; nad krilom bršljan.

- II. 118; 85; 8.7 cm; 1655 *fl.*; glas *f*. — Krona in okraski ob zgornj. vratu ko pri I. — Na vratu ob eni strani: sv. Jožef z Jezuškom, spodaj napis:

SV. JOŽEF PROSI
ZA NAS!

Ob drugi strani napis ko pri I. — Nad obročem okraski vinske trte; nad krilom okraski rož.

- III. 97; 71; 7 cm; 943 //; glas *b*. — Krona: angeli. — Ob zgornjem vratu gotski okraski, a drugačni, ko pri I. in II. — Na vratu ob eni strani podoba Marije z Jezuškom, spodaj napis:

ZV. MARIJA POMAGEJ.

Ob drugi strani napis ko pri I. in II. — Nad obročem in nad krilom rožnati okraski.

- IV. 72; 53; 5 cm; 368 //; glas *cis*. — Krona izcela. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu ob eni strani podoba sv. Barbare, spodaj napis:

SV. BARBARA!

SREČNO SPROS' NAM ZADNO URO.

Ob drugi strani napis ko pri I., II. in III. — Nad krilom okraski bršljana.

»Pfarrgedenkbuch der Pfarre Laporje« ima o novih, tukaj popisanih zvonovih to-le na strani 82: »Die neuen Thurmglöcken wurden in Marburg gegossen vom Glockengiesser Johann Denzel — u. zwar am 9. August 1893.« Sledé teža in napisi.

Als Pathen fungirten:

ad a) Mlaker Franz & Aloisia uxor, Grossgrundbesitzer, Hošnic Nr. 28;

» b) Šerbel Johann, Ob. Bresnitz Nr. 2, & Vehovar Maria, Grossgrundbesitzer in Weidesch Nr. 10;

» c) Pivec Mathäus, Bauer in Hošnic, Nr. 24, & Košič Apolonia Besitzerin in Ob. Bresnitz Nr. 10;



» d) Perko Valent, Laporje 13 & Mastinšek Jera in Hošnitz 20.

Die Glockenweihe wurde am 24. September 1893 in Laporje selbst vorgenommen vom P. T. Herrn Priesterhausdirektor Carl Hribovšek mit Predigt u. Hochamt unter zahlreicher Assistenz.«

Sledé imena darovnikov...



Podružnica Sv. Ilj v Kočnem 286 m nad morjem.

- I. V premeru 83; od klob.-krila 60; obroč debel 6 cm; teža 529 //; glas *h*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 JOHANN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRATZ ANNO 1832 

Na vratu podobe: 1. sv. Ilj; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu v žarkih; 4. sv. Jožef vodi Jezuška.

- II. 66; 48; 5 *cm*; 276 $\frac{1}{2}$ //.; glas *e*. — Ob zgornjem vratu okraski, ko pri I., med temi:

 IOHANN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRATZ ANNO
1832 

Na vratu podobi: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Anton Pad.

- III. 56; 36; 3·8 *cm*; glas *fis*. — Ob zgornjem vratu vsled slabega vlitja z gotskimi (?) majuskuli slabo čitljiv napis:

 MARCVS  MACE  VS  IO  N  D  ES  UCA.

Imeli bi biti evangelisti, pa v drugem redu, kakor se dandanes naštevajo; na starih zvonovih se večkrat vrste tako-le: Marcus, Mattheus, Ioannes, Lucas.


Pri zvonjenju ni nikakšnih posebnosti. (Poročilo ž. ur. dne 20. januarija 1904.)

* * *

Sveti Tri Kralji v Studenicah, 261 *m* nad morjem.

Zvonovi so v trozvočnem dur-u z glasovi *c e g*.


- I. zvon ima v premeru 90 *cm*; od klobuka do krila je 65 *cm*. — Na zgornjem vratu so razni okraski z napisom:

 JOHANN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRATZ ANNO
1835.

Podobe ima sledeče: 1. sv. tri Kralji; 2. kronana Marija z Jezuškom v naročju in z žezlom v roki; 3. duhovnik oblečen v roketo z biretom na glavi in v roki lilijo s 3 cveti in 4. sv. Ana na stolu sedeč uči po knjigi Marijo.

Ta zvon je enkrat obrnjen.


- II. ima v premeru 75 *cm*; od klobuka do krila pa meri 53 *cm*. Poedini deli krone imajo podobo levove glave. — Zgornji vrat ima razne okraske z napisom:

 MARTIN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRAZ 1748.

Podobe ima te-le: 1. Jožef z Marijo, med njima Jezušček na slami; 2., 3. in 4. podobo pa predstavljajo sv. tri Kralje — vsak ima v roki žezlo in kak dar.

Ta zvon je že dvakrat obrnjen.

- III. meri v premeru 60 *cm*; od klobuka do krila pa 47 *cm*. — Deli krone so kakor okrogle paličke. — Navadnih okraskov na zvonu ni. — Napis na zgornjem vratu se pa tako glasi:

 NICOLAVS VRBANVS BOSET CILLEAE ME FECIT ANNO 1678.

Križ, pod njim 2 osebi, Marija in Janez, zvon je dvakrat obrnjen, ob robu na eni strani nekoliko okrušen.

»Gedenk-Buch der Kuratie h. Dreikönig in Studenitz errichtet im Jahre 1856« ima v odstavku »Beschreibung der Kuratiekirche h. Dreikönig in Studenitz« str. 5. in 6. sledeče: »An der Westseite der Kirche ist der Eingang in das alte Stiftgebäude, ober welchem sich die Aufschrift: Gotteshaus Studenitz und die Jahreszahl 1639 vorfindet. Auf dem innern Thorbogen ist aber die Jahreszahl 1661 ersichtlich. Hier gelangt man nun zu einer steinernen Treppe von 24 Stufen, und auf solcher sonach in ein gothisches Gewölbe, woran sich der aus schwarzen Gaudern massiv erbaute Glockenthurm lehnt. Einst befanden sich in demselben sechs schwere Glocken. Nach dem grossen Brande vom Jahre 1788 wurde derselbe bedeutend erniedriget, und statt obiger geschmolzenen Glocken befinden sich dermalen nur drei im Thurme. Die grösste Glocke wiegt 7 Ctr. 47 Z. , und hat die Aufschrift: Johann Felzl hat mich gegossen in Gratz 1835. — Die mittlere Glocke ist 4 Ctr 7 Z. schwer, und hat die Aufschrift: Martin Felzl hat mich gegossen in Gratz 1748. — Die kleinste Glocke wiegt beiläufig 3 Ctr, und hat die Aufschrift: Nicolaus Urbanus Bosset Cilleae me fecit anno 1678...«

To poročilo je treba nekoliko spopolniti. Dne 7. marca 1788. je o $\frac{1}{2}$ 8. uri zvečer v hlevu nekega tržana začelo goreti, v par urah je ogenj vpepelil ves trg, cerkev, župnišče, samostan (oziroma graščino, ker samostan je bil dne 21. marca 1782 zatrt) in celo stari grad nad župniščem. Uprava državnih posestev (Staatsgüteradministration) je naročila potem inženirju Wallnerju, da vse popiše in stori konkretne predloge, kako bi se pogorišče zopet povzdignilo.

Wallnerjevo poročilo nam podaja dokaj natančno sliko grozne nesreče.¹ Že itak slabo premožni tržani so vsled požara popolnoma ubožali; ostali so brez doma in mnogi so se še na svojem životu hudo opekli. Poročilo nam podaja uprav pretresljive prizore: »Na bolečih (od opeklin) prsah ponesrečenih mater iščejo dojenčki hrane, dočim matere lakote stokajo« itd.

O zvonovih ima dotično poročilo naslednje: Pogorel je tudi zvonik in ni drugo ostalo kakor ožgano zidovje, železje od ure, glavice od zvonov, kembliji, zbita strešna pločevina (Kuppelblech), pa 15 centov in $29\frac{1}{4}$ funtov raztopljene zvonovine. Predlagal je, naj se ta zvonovina spravi v denar in s tem poplačajo rokodelski stroški. Zvonik se naj enostavno z opeko pokrije, enako naj se cerkev čim prej spravi

¹ Izvirno poročilo se nahaja v dež. arhivu v Gradcu, kjer ga je prepisal † Adolf Hytek. Njegov prepis se hrani v studeniškem samostanu v zvezku »Material zur Geschichte des alten Stiftes Studenitz«. Gl. »Časopis za zgodovino in narodopisje« 1905, str. 78.

pod streho, pri čemur bodo župljani oskrbeli brezplačno vožnjo in delavce. Zvonovi pa se naj semkaj spravijo iz poljčanske podružnice Ljubecne, ki se opusti.

Ker se pa pri tej cerkvi še dandanes nahajajo stari zvonovi, se to ni zgodilo, vendar pa sta dva studeniška zvonova starejša, torej so ju morali od drugod prepeljati v Studenice.

Ljudstvo pripoveduje, da je veliki zvon pri požaru ostal, a da so ga potem skrivaj odpeljali k črešnjevski podružnici sv. Treh kraljev, ko so pa ljudje to zvedeli, so zvon zopet spravili nazaj v Studenice.

Ako ima to ljudsko izročilo sploh kaj stvarne podlage, se nanaša pač le na sedanji drugi zvon, ker »veliki« je še le iz l. 1835, t. j. sedanji drugi zvon je bil prej veliki. Ljudsko izročilo bo morda resnično tudi v tem, da je ta zvon semkaj spravljen od podružnice sv. Treh kraljev in ravno tako tudi tretji zvon iz l. 1678. Da bi pa bil veliki zvon pri požaru ostal in natihoma bil odpravljen k sv. Trem kraljem, je le pravljica, ki hoče morda olepšati to, da so Tri kralje »oropali« njih zvonov. Naposled pa utegne tudi to izročilo imeti stvarno podlago, le v drugi obliki. Podružnico sv. Treh kraljev je namreč pozidal studeniški samostan in tako je mogoče, da so eden ali drugi zvon vzeli iz domačega stolpa ter ga prepeljali k novi podružnici, doma pa kupili nov, večji zvon. Po požaru pa se je zopet povrnil na svoje prvo mesto.

Da sta sedanji drugi in tretji zvon prepeljana po požaru od drugod, svedoči njuna starost; da je vsaj drugi zvon gotovo od podružnice sv. Treh kraljev, je sklepati iz tega, ker nosi podobe sv. Treh kraljev, da je pa verjetno tudi tretji zvon prišel odondot v Studenice, je sklepati iz tega, da so vsi zvonovi pri Treh kraljih šele iz l. 1830.

Glede zvonjenja je pripomniti, da ob sobotah v postnem času zvoni že ob 11. uri predpoldne, sicer ni posebnih navad pri zvonjenju. (Ur. poročilo dne 27. sveč. 1904.)

Za zgodovino zvonjenja v Studenicah je vredno omeniti, da je 8. avgusta 1445 Martin, škof »Pettinensis« znovič posvetil onečaščeno studeniško cerkev ter spomin cerkvenega posvečenja prenesel na 15. avgusta. Ob enem je podelil 40 dni odpustka za razne praznike in nedelje onim, ki te dni obišejo cerkev in zvečer, ko delopust zvoni, kleče molijo pet Zdrava Marij v čast preblaženi devici Mariji.¹

¹ »... et de sero impulsu pacis flexis genibus gloriosam dei genitricem semper virginem Mariam quinque Ave Maria devote salutaverint.« Kopija v zbirki »Material zur Geschichte des alten Stiftes St. denitz« v ondotnem samostanu.

Podružnica sv. Lucije 292 m nad morjem.

- I. V premeru 102; od klob.-krila 74; od klob.-obročja 62; obroč debel 7 cm; glas *g*; tehta 1033 *℥*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Lucija; 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Na obroču okraski bršljana. — Nad krilom napis:

N= 1634. OPUS ANTONII SAMASSA LABACI 1863.

Enkrat obrnjen.

- II. 81; 59; 50; 6 cm; glas *fs*; 499 *℥*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Lucija; 2. sv. Ana drži Marijo pred seboj (ali sv. angel varih?); 3. sv. Florijan. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis: *N= 1633*. . . ostalo, ko pri I. — Enkrat obrnjen.
- III. 66; 48; 41; 4,5 cm; glas *h*; 279 *℥*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Mihael s tehtnico in mečem, pod njim premagan hudič; 2. Marija brezmad. spočetja v žarkih; 3. Kristus na križu. — Nad obročem okraski hrastovega perja in želod. — Nad krilom napis: *N= 1632*. . . dalje, ko pri I. — Enkrat obrnjen.
- IV. mrliški zvon (»navček«) — verniki pridejo semkaj prosit tudi iz sosednih župnij, da težko umirajočemu zvonijo s tem zvonom. — 30; 24; 19; 2 cm; glas *e*. — Ob zgornjem vratu okraski lovorvenca. Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom (»Lukeževa podoba«); 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo. — Nad krilom gotski okraski.

»Gedenk-Buch« v Studenicah ima o zvonovih sv. Lucije v odstavku »Denkwürdigkeiten geistliche« na strani 8. sledeče: Am 30. August 1863 sind die 3 neuen Glocken der Filialkirche St. Luzia feierlich aufgezogen worden. Dieselben wurden in Laibach vom Glockengiesser Herrn Anton Samassa zur grösten Zufriedenheit gegossen . . . sledi teža zvonov . . . und kosten pr Ztr 100 fl. 1811 fl. Ö. W.

Das Zugehör für alle 3 Glocken samt Weihe etc. 136 fl. Ö. W.

Die 3 alten Glocken im Gewichte von 19 *℥*., 200 *℥*. und 356 *℥*., zusammen 575 *℥*., wurden nach Abzug von 10 % Feuer Callo vom Glockengiesser pr Ztr 80 fl. Ö. W. abgelöst um 414 fl. 40 kr. — Die neuen Glocken wurden durch freiwillige Beiträge der Pfarrsinsassen angeschafft. — Ausser dieser 3 Glocken ist auch noch ein viertes kleines Glöckchen im Gewichte von 19 *℥*. im Thurme, welches vom Herrn Kirchenprobste und Bürger Anton Wretzl vulgo Schaffer auf eigene Rechnung in Laibach bestellt wurde und in Gams bei Marburg geweiht worden ist.«

Pesem novih zvonov per sveti Luciji, Podružnici studeničke fare.¹

1.

Ovenčaj se sveta Lucija lepo
In kinčaj se s cvetjem ravnosti (radosti) glavo;
Glej ženini krasni in pivci (pevci) so glasni,
So k tebi prišli ovenčani vsi.

2.

Ti ženini vbrani zvonovi trije
Se dones, nevesta, s taboj zaroče,
Da bodejo peli vsak dan ti veseli
In klicali nas v nebesa na glas.

3.

Lucija je velkemu zvonu ime
Pomeni očete in matere vse;
Da bote vi v sili svoj glas povzdignili
Podložno, zvesto vodili v nebo.

4.

In Ana je drugemu zvonu ime
Pomeni mladenče in deklince vse;
Oh da bi veseli pred Jezusam peli
Pesem novo v nebesih lepo.

5.

Marija se tretji zvon bo glasil
In grešnike k sveti pokori mečil:
»O grešnik poslušaj, Gospoda ne skušaj«,
Zvonil milo bo na srce tvojo.

6.

Cel dan nam zvonite,
Ko zarja pod nebom razliva svoj kras;
Poldan spet vernim, o mraku večernim,
Zvonite glasno molite(i) lepo.

7.

V soboto večir nam tarjančite mir
Da spravi sovražnik se, vtihne prepir;
O sveti nedeli zapojte veseli;
»Praznuj(o) kristjan, Gospodovi dan«.

8.

In kadar se vernemo v černo zemlo,
Zvonovi zvonite nam milo slovo;

¹ Zložil jo je takratni organist, učitelj Kokot.

O sveta Lucija in Ana, Marija,
Spremljajte lepo dušice v nebo.

* * *

Sv. Peter in Pavel na Tinju (ljudstvo govori Htinj) 667 m nad morj.


- I. ima glas *e*; v premeru 120 cm; od klob-krila 85, debelost obroča 8·8 cm. — Krona ima glave, vsaka glava pa mesto brade grozd. — Ob zgornjem vratu so gotski, med temi pa navzgor in navzdol lepi polzasto zviti okraski — med temi pa napis:

ME FVDIT IOHANNES STEINMETZ CILLEÆ ANNO 1797

Na vratu sledeče podobe s podstavki: 1. Kristus na križu; sv. Pavel; 3. Marija; 4. sv. Peter. — Nad krilom je napis:


CHRISTIADUM COETUS PASTORE AGNOMINE KLANSCHNIG
HOCCE TIBI MUNUS PLEPS PIA PETRE DABAT

- II. ima glas *gis*; v premeru 95 cm; od klob-krila 70, debelost obroča pa 6·5 cm. — Krona: čudne podolgovate glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 ZU GOTTES EHR HAT MICH GEGOSSEN MARTIN FELTL
IN GRAZ 1752

Podobe: 1. Kristus na križu; 2. sv. 3 Kralji z darovi; 3. Marija brezmad. spočetja; 4. podoba škofa — v levi knjigo, na tej ribo (sv. Urh).

- III. ima glas *h*; v premeru 86 cm; od klob-krila 63; debelost obroča 6 cm. — Krona, ko pri II. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi dve vrsti napisa:

 ECCE◇SIGNVM◇CRVCIS◇FVGITE◇PARTES◇ADVERSÆ◇VICIT◇
IESVS◇LEODE◇TRIBV◇IVDA◇◇

Druga vrsta se začinja tudi s križem, a pod besedo VICIT.

 PER◇INTERCESSIONEM◇S◇PETRE◇ANDERÆ◇A◇FVLGVRE◇ET◇
TEMPESSATE◇LIBERA◇NOS◇DOMINE◇◇

Podobe: 1. sv. Andrej; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez — ob straneh Kristusa po en angel; 3. sv. Peter. — Med 1. in 2. podobo na vratu napis:

AVS◇DEM◇FEYR◇FLOS◇ICH◇
GEORG FINDENKLE◇IN◇GRAZ
GOS◇MICH◇ANNO◇1659◇

Rožnati okraski so tudi nad krilom.

- IV. ima glas *b*; v premeru 50 *cm*; od klob.-krila 35; obroč debel 3·5 *cm*. — Ob zgornjem vratu napis:

 SUB PASTORE JOANNE LOGAR ANNO 1824

Na vratu podobe: 1. Kristus, zveličar sveta s kroglo; 2. svetnik v desni odprto knjigo, v levi sekuro; 3. sv. Sebastijan; 4. Kristus na križu. Med 3. in 4. podobo je napis: GEO: STEINMETZ; med 4. in 1.: IN CILLI; med 1. in 2. MICH HAT; ter med 2. in 3. GEGOSSEN

To je tako imenovani mrliški zvon; zvonijo pa, kadar se naznani, da kdo umira. Pridejo naznanjat tudi iz sosednih župnij, n. pr. od sv. Martina na Poh., z Venčesla in iz Koblja.

Po večni luči zvečer se tukaj zvoni s srednjim zvonom v čast sv. Florijan u. Ob sobotah se v postnem času zvoni ob 11. uri predpoldne. (Poročilo ž. ur. 20. jan. 1904.)



Podružnica sv. Urha na Pohorju 896 *m* nad morjem.

- I. glas *c*; premer 80 *cm*; od klob.-krila 59, debelost obroča 6·3 *cm*. Krona ima glavo z brado. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:


 MARTIN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRAZ 1748






Podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. duhovnik v kazuli — v desni odprto knjigo, v levi sladko ime Jezusovo; 3. sv. Urh; 4. svetnik klečé moli pred meglo iz katere švigajo strele — ob vznožju škof. kapa in palica.

- II. glas *e*; premer 70 *cm*; od klob.-krila 50; debelost obroča 5 *cm*. — Ob zgornjem vratu:

 ME FUDIT CILLEÆ ANNO 1807 

Podobe vse na podstavku: 1. sv. Janez Nep.; 2. Marija čist. spočetja; 3. Kristus na križu; 4. sv. Miklavž.

- III. glas *c*; premer 57 *cm*; od klob.-krila 45, debelost obroča 5·2 *cm*. — Ob zgornjem vratu  potem trije čepeči zmaji; zatem odtisek denarja v velikosti goldinarja — podoba je menda sv. Družina — potem napis z gotskimi minuskuli

anno  domini  M  llll  lxxviii  iar

Na vratu ima dvakrat nek grb z Jezusovo kronano glavo, na okolo nekaj pisanega z drobnimi gotskimi črkami — vse to pa obdajajo neke glave in orodje Kristusovega trpljenja.

Kronika na Tinju ima o zvonovih cerkve sv. Urha to-le: . . . »Simcn Sopotnik 1681—1692. Ti čas namreč 1687 so dobili nov zvon k sv. Urhu, morebiti je ti novi zvon ravno ti manjši z gotičko pisavo. Nek Mihel Dovnik z ženo Jero je daroval 10 fl za zvon.« — Ta je popolnoma bosa, kajti »ti manjši« (III.) je mnogo starejši. (1478.)

Podružnica Sv. trije Kralji na Pohorju 1191 m nad morjem.

I. z glasom *h*; s premerom 77 cm; od klob.-krila 57 in debelost obroča 6 cm. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Podobe: 1. sv. Ciril in Metod; 2. sv. Janez evangelist. — Nad krilom napis:

GEGOSSEN VON JOHANN DENZEL UND S-O-HNE IN MARBURG
1871.

II. z glasom *d*; s premerom 64 cm; od klob.-krila 47, debelost obroča 4,7 cm. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Podobe: Marija z Jezuškom v žarkih in sv. Barbara. — Napis, ko pri I.

III. z glasom *c*; s premerom 45 cm; od klob.-krila 35 in debelost obroča 4 cm. — Krona, podoba vrvi. — Ob zgornjem vratu z gotskimi malimi črkami (minuskuli) napis:

ama (sic!) ✠o✠rex✠gloriet✠veni✠cum✠pace

Htinjska kronika ima o zvonovih cerkve sv. treh Kraljev sledeče pismo hranjeno, v katerem je med drugim tudi to-le: . . . »Geflastert ist diese Kirche nicht, ist nur mit Erde angefüllt. Hat keine Glocken, diese sind ja bey Errichtung der kaiserlichen Pfarren und Kuratzien von dem verstorbenen H. Dechand v' Jacomini unrechtmässig weggenommen worden, ist eine in Sternstein, und zwey in St. Wenzel: die Pfarrmenge hat es beygeschafft gehabt, sind weggenommen, und hat nichts dafür bekommen . . . Die Pfarrmenge hat zwei kleine Glocken hergestellt um ein Zeichen zu geben, wann die Messe allda gelesen wird . . .«

Tainach am 19t Maerz 1833.

+ Matthias Jesséneg } Kirchen-
+ Anton Pliberfcheg } Pröbste.
Joh. Logar mp. Pfarrer.

Kronika ima pa o zvonih to-le zapisano: . . . »9. junija 1871 smo vzeli en ubiti zvon iz zvonika in ga peljali v Maribor za prelit. Na zvonu je bilo št. 1693, v Celji vlit. En stari zvon je pa še ostal, ki menda še centa nima z napisom: gloria cum pace. — 13. avgusta istega leta smo pa že dva nova zvona, ki jih je Dencel v Mariboru

vliil, v zvonik potegnili. Zdaj so tedaj gori 3 zvonovi. Ti veči ima nekaj čez 4 cente, ta drugi pa 2 in pol centa, ti 3ki stari pa še en cent ne. — Zvonovom je ime Gašper, Melhior, Boltežar. Tudi za zvojnove je skrbel omenjeni Matija Tomažič, po domače Mlakar, ki je tudi ključar cerkve sv. 3 kraljev. Pred je neki cerkev imela 6 zvonov, pa o francoski vojski l. 1812 so jih vzeli in v druge cerkve prenesli, dva tudi k sv. Venčeslu . . . »

Sv. Venčesl 322 m nad morjem.

- I. s premerom 88 cm; 65 od klobuka do krila; debelost obroča pa 8.1 cm, glas *h*. — Ob zgornjem vratu so rožnati okraski, med temi napis:



PETER ZWELFFER IN GRAZ·HAT MICH GOSSEN·ANNO·1672

Podobi sta: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Presv. Trojica krona Marijo.

- II. s premerom 74 cm; 56 cm od klobuka do krila; debelost obroča pa 6.5 cm, glas *d*. — Ob zgornjem vratu ima rožnate okraske, med temi pa napis:

✠ NICOLAVS VRBANVS BOSET CILLEÆ ME FVDIT ANNO 1685

Podobe ima sledeče: 1. Presveta Trojica krona Marijo; 2. svetnik s čelado na glavi, ob pasu sabljo, v rokah sulico, s katero zbada zmaja (sv. Jurij?); 3. Marija z Jezuškom in žezlom in 4. sv. Miklavž.

- III. s premerom 64 cm; od klobuka do krila 50, debelost obroča 6 cm; glas *f*is. — Ob zgornjem vratu napis:



dobro rejen
čepeč zmaj

ora II ora ✠ pro nobis ✠ barbra I sandhta ✠
amariaur (sic!) ✠ maria

Črke so gotske — visoki minuskuli. — Pod besedo »barbra« je okrogel medaljon, predstavljajoč sv. Mihaela, ki z dolgo sulico prebada zmaja.

Župnijska kronika ima o zvonovih sledeče: »Die Kirche besitzt drei Thurmglöcken. Die mittlere war vormahls im Minoriten-Kloster zu W. Feistritz. Die dritte oder die kleinere Glocke erhielt man gegen Austausch einer andern von der Tainacher-Filialkirche hl. Dreikönig, und hat eine uralte nicht für jederman leserliche Aufschrift, wesshalb ich hier, fals sich ein Leser derselben findet, zur Aufzeichnung Raum lasse.«

Ljudska govornica pa pravi o tem zvonu: »Ko je še Venčeselska cerkev bila pod Htinj — prišli so enkrat Htinjčani k Venčeslu in so v cerkvi lep tlak izdri, ga s seboj vzeli, nam pa zato dali zvon iz cerkve sv. Treh kraljev — zdaj ga pa hočejo nazaj imeti — namreč zvon.« — V cerkev sv. Treh Kraljev pa tlaka gotovo niso spravili, kajti cerkev tam še zdaj ni tlakana.

O Venčeselski cerkvi je v kroniki zanimivo tudi to: »Von der Kirche geht die Volkssage, dass sie im Mittelpunkte der Welt stehe, als Beweis dafür führt das an, dass hier am allerfrühesten der Schnee vergeht. Die Pfarre wird von den entferntern Gegenden nicht »per sv. Venčeslnu«, sondern »per sv. Očesu« (Aug Gottes) genannt.«

V postnem času se ob sobotah zvoni že ob 11. uri predpoldne. Drugih posebnosti ni. (Poročilo ž. ur. dne 8. febr. 1904.)



Dekanija Konjice.

Sv. Jurij v Konjicah 332 m nad morjem.

Zvonovi imajo glase: *h d fis h dis a.*

- I. tehta 5085 *fl.* s premerom 170 *cm* od klob. do obroča 1.75 *m*, obroč debel 14 *cm*. — Gornji vrat ima med okraski male podobe svetnikov: 1. svetnik z brado, v desni palmovo vejo, v levi knjigo; 2. svetnica v desni peró v levi knjigo; 3. kakor 1. in 4. v desni pero (?) ali nož (?), v levi knjigo. Pod temi okraski sredi vrata so pa podobe: 1. sv. Jurij na konju; 2. sv. Barbara; 3. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo; 4. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 5. Marija z Jezuškom, kakor N. Lj. G. presv. Srca in 6. angel varih z dvema otročkoma. Spodnji vrat ima okraske vinske loze. — Krilo ima napis:

✠ N = 195. OPUS ALBERCI ✠ SAMASSA ✠ LABAELI ✠ 1869. ✠
✠ CESCITIOR ✠ ZELUM ✠ EC FIDEM PAROCHIANORUM ✠
GONOUZENSIUM.

- II. ima v premeru 142 *cm*, od klob. do krila 104 *cm*, debelost obroča 11 *cm*. — Je enkrat obrnjen. Podobe ima: 1. sv. Jurij na konju; 2. sv. Ana z Marijo; 3. Kristus na križu z Marijo in Janezom in 4. Jezus klečé moli. — Napis na gornjem vratu:

AVE MARIA GRATIA PLENA DOMINVS TECVM BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS
REFVSTA EST RECTORE ECCLESIAE RDISSIMO DNO DNO CASPARO PÆLATO
SEITZELENSI

Pod 3. (križem) je pa napis:

ECCE CRUCEM DEI FVGITE PARTES ADVERSÆ

Pod tem napisom je pa:

CONRATVS SCHNEIDER ME FEZIT ZILIAE ✠ ANNO 1715

Pod 1. (Jurijem) je pa ta-le napis:

SANCTE GIORGI ORA PRO NOBIS

Enkrat obrnjen.

- III. tehta 1348 *℥*. in ima v premeru 109 *cm*, od klob. do krila 79 *cm*, debelost obroča 9 *cm*. Podobe na zvonu so: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Svetnik v desni križ v levi knjigo; 3. Marija z Jezuškom, kakor N. Lj. G. presv. Srca in 4. sv. Florijan. Navadni okraski — kakor pri I., izvzemši podobe svetnikov na gornjem vratu. Napis na obroču:


№ 237. OPUS HEBERCI SAMASSA LABACI 1870

- IV. tehta 558 *℥*. in ima v premeru 82 *cm*, od klob.-krila 60 *cm*, obroč debel 6 *cm*. Podobe so: 1. Kristus na križu, spodaj Marija z Janezom in 2. Marija čist. spočetja. — Pod 1. (križem) na obroču napis:

№ 58 OPUS HEBERCI SAMASSA LABACI 1867

Okraski, ko pri I. izvzemši svetnike na zgornjem vratu.

- V. je 218 *℥*. težek in ima v premeru 61 *cm*, od klob.-krila 45, debelost obroča 4.5 *cm*. — Ima dve podobi: Kristus na križu in sv. Florijan. Napis: № 57 — drugo, kakor pri IV. — Na spodnjem vratu okraski bršljana.
- VI. »mrliški zvon« v premeru 39 *cm*; od klob.-krila 29 *cm*, debelost obroča 3.5 *cm*. — Ima podobe: 1. Kristus na križu; 2. Marija Pomagaj; 3. sv. Jurij na konju in 4. svetnik moli klečé pred megli, s katerih strelešvigajo. Na zgornjem vratu je napis:

 MARTIN FELTL GOSS MICH IN GRAZ 1755

Na obroču ima napis: IOHAN KRENER

V konjiški kroniki je o velikem zvonu na strani 41. to-le:

»L. 1869 od 23—27. sept. so bili v Konjicah veseli in slovesni dnevi. Na večer 23. sept. so se škof Jakob Maksimilijan v Konjice pripeljali in so drugi dan, ki je bil petek, od svojih potov se počili. V soboto so delili zakrament sv. birmе, in bilo je 799 birmancev. V nedeljo so najprej novi zvon kerstili, potem pa novi altar posvetili. Novi zvon vaga 50 centov in 85 liber, in je po teži tretji v škofiji. Pervi je Mariborski, drugi Ptujski in tretji naš Konjiški. Glasa je izverstnega in velja ene goldinarje manj, kakor 5000 . . . G. Franz Brezinger in njegova žena sta bila botra in darovala 300 gl. —«

Kaj je napotilo Konjičane k dobavi opisanega velikega zvona, o tem pripoveduje vlčg. Jurij Bezenšek tako: Špitaličani so si pripravili nove zvonove, katere je blagoslovil celjski opat Vodušek, pridigal pa ob isti priložnosti kan. in dekan Rozman med drugim i to: Šp: Imate lepo, da, najlepše zvonjenje v naši konjiški dekaniji . . . Navzoče ko-

njiške farane je pa ta beseda zbolela tako, da so ne dolgo zatem prišli k svojemu gospodu kan.-nadžupn. in dekanu Rozmanu, se nekako pritožit, kaj in kako je v Špitaliču pridigal. — No, ko ste tudi slišali, kaj nisem prav govoril... Pač, — pa, — pa, to je pač le sramota, da bi mi bili na slabšem glasu zavoljo zvonjenja... Pri nas v Konjicah je dekanija... nadžupnija... tudi Oni so od mil. škofa odlikovani... — Kaj pa hočete, vpraša Rozman, — saj se temu da opomoči — nam je le treba novega velikega zvona... — Naj pa začnejo Oni, — saj bomo dali — in res, Rozman je začel nabirati... in tako so dobili Konjičani nov veliki zvon.

O sedanjem drugem zvonu ima čadramska kronika na str. 29 — posneto iz Konjiške kronike — sledeče: »1716 so Konjičani pripravili veliki zvon, ki še zdaj ko drugi poje in jih k službi božji vabi. V zapisniku se tako-le bere: Die 29. Aprilis a. 1716 ab Illmo & Rdssmo Dño Dño Georgio Francisco Xaverio de Marotti, consecrato episcopo Petinensi, præposito Rudolphsbertensi major campana hujus archiparochialis basilicæ S. Georgii Martyris, in honorem S. Georgii Martyris et in honorem S. Francisci Xaverii benedicta ac consecrata fuit in venbili et celeberrimo monasterio Sajcensi. O. A. M. D. T. O. M. Gl. Bartholomæus Jankovič p. t. vicarius Gonovicensis, domesticus ita notavit.«

Podružnica sv. Ane na pokopališču (Konjice) 381 m nad morjem.



- I. z glasom *f*is; s premerom 100 cm; od klob.-krila 73; debelost obroča 8 cm. Krona enaka vijku. — Ob zgornjem ter do sred vrata gotski in rožnati okraski. Podobi: sv. Ana in Marija z Jezuškom. — Napis na vratu:

ME FUDIT IN HONOREM DEI ET
BEATE ANA FRAT: DENZEL SUB
ARCHIPAROCHO FRANCISCO MIKUŠ

1888.

Nad obročem okraski vinske loze, pod obročem pa rožnati. — Enkrat obrnjen.

- II. z glasom *g*is; s premerom 88 cm; od klob.-krila 64; debelost obroča pa 6 cm. Ob zgornjem vratu gotski okraski med temi:

 GEGOSSEN IN ZILL ANNO 1801 

Podobe so: 1. Kristus na križu; 2. sv. Ana; 3. sv. Sebastijan — vse na podstavku.

- III. z glasom *c*; v premeru 70 cm; od klob.-krila 50; debelost obroča pa 5 cm. Podobi: 1. sv. Florijan; 2. bradat svetnik v duh. obleki kakor v nebo idoč — v desni na kvišku držeč križ — z levo kaže, ko pridigujoč. Med tema podobama je na vratu napis:

ME FUDIT IN HONOREM
DEI ET BEATI FLORIANI
ARCHIPAROCHO FRANCISCO
MIKUŠ 1888.

Kapela presv. Srca Jezusovega v Christiane-Lazaretu (Konjice) z mašno pravico — okoli 320 m nad morjem.

V premeru 27; od klob.-krila 20; obroč debel 2 cm; glas *a*. — Nad obročem napis: Christiane 1896.

Gledé zvonjenja pri župnijski cerkvi poroča ondotni nadžupn. urad, dne 29. febr. 1904, da vsak dan ob 7. uri zvoni »angelsko češčenje«, ob 3. uri zjutraj (po letu) ali ob 4. (po zimi) pa zvoni jutrnico. Vsak večer se zvoni ob 7. uri v čast sv. Florijanu. Pred prazniki in ob sobotah zvoni večernice po celi dekaniji po letu ob 4. uri popoldne, po zimi ob 3., v postnem času pa ob 11. predpoldnem. Ob petkih zvoni v celi dekaniji ob 9. uri. Mrličem se zvoni z mrliškim zvoncem hitro, ko se naznani smrt, potem pa po zahtevi po trikrat na dan ali z vsemi pri odraslih ali s tremi ali z dvema pri malih otrokih. Tudi vsakemu revežu se najmanj trikrat zvoni — zastonj.

Zaradi zvonjenja ob 7ih zvečer pravi kronika str. 60. in 61. doslovno: (1882. leta) »Na sv. Petra praznik zvečer ob 11tih je prišel strašni vihar, ki je nam hudo točo prinesel, da je tretjino v vinogradih pridelka nam odvezla. Zaporedoma v tih krajih toča! (str. 61) 2. Julja 1882, V. nedeljo po binkoštih: na praznik Obiskovanja Marije sim jaz nadžupnik po pridigi oznanil, da z naprej se bo z velikim zvonom vsaki večer ob 7mih nekoliko zvonilo, da naj bi vsaki, kateri čas ima molil, saj en Očenaš in eno Češena si Marija, v namen: Naj bi nas vsega-mogočni in neskočno vsmileni Oče nebeški varoval ognja i pa toče. Tega smo vsi potrebni.«

Tépanjska šola 298 m nad morjem — (Konjice)

ima nad svojo kapelico zvon z glasom *a*, s premerom 55 cm in s težo 109 kg. — Ob zgornjem vratu so gotski okraski, na zgornjem obroču pa dvopramna kita z zvezdami. — Na vratu ploščica z napisom:

ALBERT SAMASSA

IN LAIBACH.

OPUS N^o 2650.

Ob drugi strani doprsna podoba cesarjeva v okroglem okvirju pod to napis:

1848—1898.

Nad krilom okoli pa to-le:

V SPOMIN PETDESETLETNEGA VLADANJA NJIH VELIČANSTVA APOST.
CESARJA FRANCA JOŽEFA I.

* * *

Sv. Ilj v Zrečah 391 m nad morjem.

- I. z glasom *d*; s premerom 110 cm; od klob.-krila 78; debelost obroča 12 cm. — Ob zgornjem vratu so gotski okraski, podobe pa: 1. Sv. Ilj s podstavkom za napis; podstavek držita dva angela — tako je pri vseh štirih podobah; 2. Marija brezmad. spočetja — ob desni je angel z liro, ob levi angel z lilijo; 3. sv. Mihael s tehtnico v levi, v desni meč, s katerim maha po hudiču, zvijajočem se pod nogami; 4. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad krilom napis:

N 1012. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1853.

Ta zvon tehta 1249 //.

- II. ima glas *fis*; v premeru 90 cm; od klob.-krila 65; debelost obroča 9 cm. — Okraski ko pri I. — Podobe: 1. Sv. Janez krščuje Kristusa; 2. sv. Anton Pad.; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. sv. Florijan. — Napis ko pri I., izvzemši *N 1011*. — Tehta pa ta zvon 696 //.
- III. z glasom *a*; s premerom 74 cm; od klob.-krila 54; debelost obroča pa 7 cm. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS ANNO 1726

Podobe ima: 1. Marija z Jezuškom med meglami in žarki; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. bradat svetnik v duhovski obleki — s štolo — v roki lilijo. — Pod 1. podobo napis:

CASPER BALTESER SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT (VI)

Ta zvon je enkrat zasuknjen.

- IV. z glasom *e*; s premerom 60 cm; od klob.-krila 42; debelost obroča 6 cm. Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1728

Podobe so: 1. sv. Ilj; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. Pod 1. podobo je napis:

CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

- (V.) Ob listovni strani velikega oltarja visi zvon — za sv. blagoslov in poglobitve dele sv. maše o večjih praznikih, — ki ima glas *fis*,

ter meri 25 cm v premeru; 18 od klobuka do krila in 15 cm od klob.-obroča. — O tem zvonu pravijo, da je bil pri Sv. Antonu v Jamniku, a ni verjetno, ker je novejši zvon.

Kronika nima o teh zvonovih druga, kakor, da je dotičnega leta bil zvon vlit in kak ima napis.

Glede zvonjenja pri župnijski cerkvi ni kake posebne navade. Poročilo župn. ur. dne 1. marca 1904.

Podružnica M. B. na Brinjevi gori (»na malih Višarjah«) 623 m nad mor.

- I. z glasom *a*; s premerom 90 cm in s težo (po kroniki) 726 *fl.* — Ob zgornjem vratu okraski lavorike, pod tem rože. — Podobe: 1. Kristus na križu; 2. Marija brezmad. spočetja in 3. sv. Andrej. Ob spodnjem obroču napis:

N 553. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1844.

Na nasprotni strani spodnjega obroča pa:

S. MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS.

- II. z glasom *cis*; s premerom 75 cm in s težo 429 *fl.* — Podobe: 1. Kristus na križu; 2. sv. Anton Pad.; 3. sv. Janez Nepom. — Drugo vse ko pri I., izjemši *N 651* in

S. ANTONII ORA PRO NOBIS.

- III. z glasom *fis*; v premeru 54 cm; od klob.-krila 38 in od klob.-obroča 33 cm. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1754

Podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom — obdan s palmovo vejo; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez obdan s palmovo vejo. Pod 1. podobo na spodnjem vratu napis:

CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

Ta zvon je precej okrhan.

- (IV.) Ob listovni strani velikega oltarja visi zvon — za sv. blagoslov in poglavitne dele sv. maše, ki ima glas *e*, ter meri 25 cm v premeru; 20 od klob.-krila; od klob.-obroča pa 18 cm. — Na vratu ima z barvami naslikano podobo M. B. Brinjegorske.

V Zreški kroniki je o I. in II. zvonu to: »Oba zvona sta veljala nekaj čez tavžent goldinarjev, koje denarje so domači pa tudi vunajni farmani dobrovoljno zložili. — 1844. 16. malega srpana sta bila oba gorska zvona od prečastitega gospoda Franc Friedrich-a infuliranega gosp. stolnega prošta pri sv. Andreji v lavantinski dolini v pričo dvanajst mašnikov in štiri tisuč ljudi blagoslovljena in kršena. Za večji zvon sta bila botra Matevž in Liza Kapler, po domače Matevž na ce-

sti iz Konjiške nadfare. — Za srednji zvon sta bila botra Matija Kovič po domače Celšek in Helena Kremzer po domače stara Zednica iz gornih Žreč.«

Na Brinjevi gori se zvoni vsak dan ob 7. uri, ob četrtnih zvečer in ob petkih ob 9. uri, tudi ob sobotah in pred velikimi prazniki. Ker je sv. Neža cerkovniku bližje, zvoni ob 7. in o poldne večkrat tam.

»Pefem od novih svonov per materi Boshji na gori Srefhke fare, kadar so bili tajifti od Vifokuzhafivredniga, miloflivga Gofpoda Fr. Fridrih Dompropfta na 14. maliga ferpana 1844 shegnani.

V'felje naj Shrefhke bo,
Fare pofhtene,
Svonov, k jih flifhmo to,
Novo kuplene.

Svoni svonijo ref,
Milo pojejo,
Naj gor tud' verni vmeš
Hvalo dajejo!

Vsdigni fe vfak vefel,
Dol in na kori,
Srezhno je turn prejel
Svone na Gori.

Svona fta slita b'la
Noter v Lublani,
Danes tu shegnana
V turn fpelani.

Kok je blo shaloftno
S enim svoniti,
Tolk bol vefelo bo,
Svonov treh biti!

Sato zahvala bod'
Gnadliv'm Gofpodu
Delezh fo ftrili hod
Shegnati svonu.

Kader fo Gofpod nafh
Fajmofhter djali:
»Kar ti sa svone dafh,
Je k Boshji hvali.«

Gofpod Fajmofhtu tud'
Lepa sahvala,
Jim je naredla trud
Svonov priprava.

Vfak je oblubil kaj
Dati daritel,
K Materi Boshji naj
Kup' fe svonitel.

Zekmafhtri doft fo ftril'
Potov in moje
Bog jim bo povernil
Trude in boje.

Fare fofefhke pa
Tud' fo pomogle,
Blishna Shentjungerfka
In druge dobre.

Naj prejme vfak katir
Mladi in stari
Zerkve sahvalo — zir
Tukaj na gori.

Spomnim fe dobrih rok
Romarjev naflih,
Plazhal vam bo fam Bog
Teh ofru vaflih.

Naj bo ledig ftanu
Al pa fromafhki,
Zhi je delil volnu
K andoht donafhni.

Svon je ref lepa rezh,
K andohti klizhe
Gore n' doline vezh
Nja glaf premizhe.

Skupej sbran profim vaf,
Ne posabite,
Marij fe vfaki zhaf
Perporozhite!

K. mafhi nam vfel svoni,	Ona je nafha mat'
Molit nam pravi,	Tak ljubesniva,
Kader bolnik leshi	Profi ufaki krat
V smertni teshavi.	Svojiga Sina.

Svon nam molitev tak	Ker pride sadni zhaf
Mil' perporozha,	Smertni britkufti,
Kader merlizha spat	Takrat Marija ti
Semli isrozha.	Naf ne sapufti.

Trikrat fe svon oglaf'	Takrat fe svon oglaf'
Vfak dan fe zhuje,	Milo sapoj nam
Jesuf rojen sa naf,	Deb' naf le spremlav glaf
To nam sprizhuje.	Gor prot, nebefam.

Kader fe v petkah flifh'	Sprof' nam Marija ti,
Devet svoniti,	Srezhno lozhiti,
Spoln fe kak smertni krish	Enkrat pa tam k fi ti
Mogel nofiti!	Se vefeliti!

To pesem je zložil Valentin Jazbec, takratni učitelj v Zrečah.


Podružnica sv. Neža na Goliki (Zreče) 608 m nad morjem.

- I. z glasom *h*; s premerom 80 cm; od klob.-krila 62, debelost obroča 7,5 cm. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SANCTA MARIA MADER DEY ORA PRO NOBIS

Podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu spodaj Marija in Janez; 4. sv. Janez Krst., v levi navadno znamenje, z desno kaže na jagnje ob nogi. Pod 1. podobo je napis:

CONRADVS SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT ANNO 1718

- II. z glasom *e*; s premerom 58 cm; od klob.-krila 45, debelost obroča 5,5 cm. Vse, ko pri I., le mesto roke je  in mesto Florijana sv. Miklavž.
- III. z glasom *e*; s premerom 36 cm; od klob.-krila 26, deb. obroča 4,5 cm. — Ob zgornjem vratu okraski slični gotskim — pod temi na vratu:

15 (Kristus na križu) 84

Podoba (Telo) Kristusa je razpeto — a ne na križu. Zvon je debel in ima glas ko kak pisker.

Po zreški kroniki sta bila veliki in srednji zvon vlita oba l. 1718. O tretjem zvonu pa ima kronika tako: »1681 je bil manjši zvon zlit, kje, se ne vé.« Katera številka bo prava? Ker se je cerkev sv. Neže

začela staviti šele l. 1723 in je bila dogotovljena l. 1724, so zvonovi še iz stare »lesene kapele«.

Podružnica sv. Martina 587 m nad morjem.

I. z glasom *e*; s premerom 73 *cm*; od klob.-krila 56. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCATA MARIA MADER DEI OAR PRO NOBIS ANNO 1709

Podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Martin na konju; 3. bradat svetnik v duhovski obleki, v desni roki odprto knjigo, v levi sladko ime Jezusovo.

II. z glasom *g*; s premerom 59 *cm*, težek 220 *tl.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski — nad obročem bršljan. — Podobi: Kristus na križu — spodaj Marija in Janez; sv. Martin na konju. Ob obroču napis:

II=92. OPUS HEBERCI SAMASSA LABACI 1867.

III. ima glas *a*; v premeru 48 *cm*; od klob.-krila 34. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

✠ SANCTE MARTINI ORA PRO NOBIS 1727

Podobi ste: 1. sv. Martin na konju; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. Pod 1. podobo napis:

CASPER BALTHESER SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

(IV.) oltarski mašni zvonec ima glas *h*, v premeru pa 15 *cm*. — Na zunanjem vratu ob eni strani je nekak grb, velik, ko krajcar — ni poznati, kaj je; ob drugi strani pa podoba Marijina, ko na Brinjevi gori.

O II. zvonu je v zreški kroniki to: »1867 Je cerkev na svoje lastne potroške sredni zvon perpravila.«


Ker ta podružnica nima svojega cerkovnika, se zvonijo tukaj le, kadar je sv. opravilo ali se zvonjenje posebej naroči kakor ob pogrebih in ob posebnih prilikah, kadar je zaukazano zvonjenje po vsej škofiji. Poročilo župn. urada dne 1. marca 1904.

* * *

Sv. Marija na Prihovi 411 m nad morjem.

Zvonovi imajo glase: *es*, *a*, *h*, *d*.

I. s premerom 130 *cm*, od klobuka do krila 91 *cm*, debelost obroča 10 *cm*, teža 2205 *tl.* — Na zgornjem vratu ima razne rožnate okraske, vmes ptiče, — med okraski je pa napis:

 DURCH DES HIMMELS GROSSE GNAD UND GEWALT DES
FEYER MICH IN GRAZ GEGOSSEN HAT FRANZ ANTONI
WEYER 1730

Neke roznate okraske ima tudi krilo. — Podobe so sledeče: 1. Marija z Jezuškom, v levi žezlo; 2. sv. Rok; 8. Kristus na križu, spodaj Marija in Marija Magdalena in 4. bradat svetnik kleče moli pred meglo, iz katere švigajo strele — pri nogah ima mitro in škof. palico. (Sv. Donat.) — Na klobuku so pod zaznamovano težo črke $\mu \kappa \beta$. Med Kristusom in molečim svetnikom je nek grb pritišnjen na zvon. — Ta zvon je že enkrat obrnjen.

- II. v premeru 95 cm, od klobuka do krila 76 cm, debelost obroča pa 7 cm. — Na gornjem vratu so roznati okraski, med temi pa tak-le napis:



SANCTA·DEI·GENITRIX·DEFFENDE·TVERE·GVBERNA·PRÆSIDIVM·QVE·INOPES·
IN·GOTTES·NAMEN·PIN·ICH·GEFLOSSEN·PETER·ZWELFER·IN·GRAZ·HAT·
IMVS·AD·ERGO·TVVM
MICH·GEGOSSEN·ANNO·1671·

Tudi krilo ima roznate okraske. Podobe so: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez — ob prsah Kristusovih ob vsaki strani angel; 2. Oče in Sin venčata Marijo — nad Marijino krono sv. Duh; 3. Marija z Jezuškom obdana z žarki in 4. sv. Janez Krst. v levi križ s trakom »Glejte jagnje božje« — z desno roko kaže na Jagnje ležeče ob nogi. — Zvon je enkrat obrnjen.

- III. Premer: 85 cm, višina 61 cm, debelost obroča 6 cm, težek 356 kg. — Ob zgornjem vratu so listnati bršljanasti okraski. — [Podobe: 1. sv. Jožef, 2. sv. Rok, 3. v preprostem okviru napis:

MAX SAMASSA LABACI Nr. 3183 1905

4. sv. Boštjan. Nad obročem so zvezdnati okraski, na obroču pa napis:

PREČASTITLJIVI OČAK SV. JOŽEF, IZROČUJ PROŠNJE PRIHOV-
SKIH ŽUPLJANOV MARIJI, NAJ JIH PREDNAŠA JEZUSU!

Poprejšnji zvon, ki je 7. dec. l. 1904 počil, je imel napis:



SANCTI·ROCHE·ET·SEBASTIANE·VESTRA·INTERCESSIONE·AFREM·P·STIFER
VM·REPELLITE·PETER·ZWELFFER·IN·GRAZ·HAT·MICH·GOSSEN·ANNO·1669·

Podobe je imel tri in sicer: 1. Kristus, ko pri II.; 2. sv. Rok in 3. sv. Sebastijan.

- IV. ima v premeru 74 cm, višina 57 cm, debelost obroča 5·5 cm. — Ob zgornjem vratu okraski, med temi:



SANCTA MARIA MADER DEI ORA PRO NOBIS ANNO 1707

Podobe na tem zvonu so: 1. Sv. družina; 2. Kristus na križu, spodaj dev. Marija in M. Magdalena; 3. sv. Florijan; 4. Marija v levi z Jezuškom — v desni žezlo. — Enkrat obrnjen.

Kronika na Prihovi ima o zvonih le-to: »Gewicht der Glocken 44 Centner«.

Podružnica sv. Jošta 427 m nad morjem.

- I. ima glas *c* in tehta 645 *℥*.; v premeru ima 86 *cm*, od klob. do krila 62 *cm*, obroč debel 6·5 *cm*. — Na zgornjem vratu so okraski, med temi napis:

✠ SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS ANNO 1724

Podobe so: 1. Marija z Jezuškom, v levi žezlo; 2. bradat svetnik klečé moli (sv. Donat); 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez in 4. sv. Rok. Pod sv. Rokom napis (na spodnjem vratu):

CONRADVS SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

- II. ima glas *e*, v premeru 75 *cm*, od klob. do krila 54 *cm*, obroč deb. 5·5 *cm* ter tehta 488 *℥*. — Na zgornjem vratu so okraski, med temi napis:

✠ SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1770

Vse podobe so obdane s palmovo vejo in so sledeče: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. Svetnik oblečen v roket, na glavi birét, v desni križ, v levi palmovo vejo (sv. Janez Nep.?) ; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez in 4. sv. Florijan. — Pod Marijino podobo je na spodnjem vratu napis:

CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

- III. z glasom *g*, s premerom 70 *cm*, z višino 50 *cm*, obroč deb. 5 *cm*, teža 310 *℥*. — Na gornjem vratu gotski okraski, pod temi na srednjem vratu te-le podobe: 1. Kristus na križu; 2. Marija, kraljica sv. rožn. venca in 3. sv. Mihael z mečem v desni, v levi tehtnico — pod nogami hudiča. Na krilu napis:

N₅₈₉ OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1845.

Glede zvonjenja je omeniti kot posebnost, da vsako jutro zvoni ob 4. uri »jutranjice« z velikim zvonom v treh presledkih, potem pa še kratko s tretjim zvonom za duše v vicah. — Na spoved pozvoni kratko z velikim zvonom, ko mašnik gre v cerkev, ko odhaja od oltarja, zopet z velikim zvonom, pa malo dalje. Odraslim mrličem zvoni z vsemi zvonovi, moškim začne z velikim zvonom, ženskam pa z drugim. Zvonjenje za mrliča se razločuje od navadnega zvonjenja, vendar ni pravo trjančenje. Slovesno trjančenje je v navadi le ob

praznikih in je prav lepo, v raznih oblikah. Poročilo župn. urada dne 3. marca 1904.

* * *

Nova cerkev sv. Janeza Krst. v Čadramu¹ kakih 380 m nad morjem.

Ima šest zvonov z glasovi: *H, d, e, fis, a, h.*

- I. s premerom 160 cm, od klob.-krila 120, debelost obroča 13 cm. — Krona pri tem, kakor pri drugih, podoba angelske glave. — Okraški ob zgornjem vratu in ob spodnjem ter na obroču — pri vseh zvonovih rožnati. — Napisi na vseh zvonovih so kronogrami, katere je sestavil kapelan Vid Janžekovič, izvzemši kronogram za IV., katerega je poslal č. kanonik in dekan A. Hajšek iz Slov. Bistrice. — Napis na tem zvonu pod podobo Jezusa, dobrega pastirja, se glasi:

DOBRI PASTIR, JEZVS LJVBEZJIVI!
KLIČI, VODI I VLADAJ OVCE SVOJE!

Ob drugi strani zvona je pa tak napis:

ULITIH NAS JE ŠEST ZA ČASA
ŽUPNIKA I DUH. SVET. JURIJA BEZENŠEK
V LIVARNI JOŽEF GRASSMAYRJEVI
V WILTENU PRI INOMOSTU L. 1898.

- II. s premerom 135, od klob.-krila 98, debelost obr. 10.5 cm, s podobo Marije pomagaj, pod to pa napis:

SVETA MARIJA! IZPROSI TVKAJSNJI VERNOZVESTI
ČREDI PRI BOGV SREČNO VEČNO ŽIVLJENJE!

Ob drugi strani je pa napis — in tak je tudi na drugih štirih zvonovih:

ULIL ME JE JOŽEF GRASSMAYR
U WILTENU NA TIROLSKEM 1898.

- III. s premerom 120 cm, od klob.-krila 88, debelost obr. 8.5 cm — s podobo sv. Jožefa z Jezuškom in lilijo, pod to napis:

SVETI JOZEF, TI PREČASTITLJIVI OČAK!
IZROČVJ PROŠNJE VERNIH MARIJI, NAJ
JIH PREDNAŠA JEZVS!

¹ Ondotno ljudstvo imenuje ta kraj Čadramlje, v Čadramlje, v Čadramljah, iz Čadramelj. Sliši se tudi: Čadranje, v Čadranje, v Čadranjah, iz Čadranj.

- IV. s premerom 109 *cm*, od klob.-krila 80, debelost obroča 7.5 *cm* — s podobo sv. Mihaela, pod to pa napis, pri katerem pa pogrešno pri imenu MICHAEL manjka črka C:

SALVTIS SİGNİFER MIHAEL, QVIS VT DEVS!

PROTECTOR SİS VBIQVE POPVLO EJVSI!

- V. s premerom 88 *cm*, od klob.-krila 64, debelost obr. 6 *cm* — krivo s podobo sv. Janeza Evangelista — namesto sv. Janeza Krstitelja — pod to napis:

SVETI JANEZ KRSTNIK, ČADRAMSKE ŽVPNIJE ZAŠČITNIK!

SPROSI VSEJ FARİ VŽIVANJE VEČNEGA VESELJA!

- VI. s premerom 81 *cm*, od klob.-krila 59, debelost obr. 5.5 *cm* — s podobo sv. Jurija, pod to napis:

SVETI JVRİ MVČENIK! STORI VSE GOREČE

PROSEČE VREDNE OBLJVB KRİSTVSOVIH!

Leta 1898., 15. okt. pozno zvečer so pripeljali iz poljčanskega kolodvora med celodnevni dežjem nove zvone za novo cerkev v Čadramu. Med pokanjem topičev je šlo lepo število zbranih župljanov zvonom nasproti v procesiji moleč sv. rožni venec — do oplotniškega kamenitega križa. — Vozili so pa zvonove ti in tako-le: I. zvon s štirimi belci, trgovec A. Balant (Walland) iz Oplotnice in J. Hohler, po domače »grof« z Božjega; II. s 4mi konji Ant. Kolar, p. d. Volk iz Markočice in Ant. Leskovar, p. d. Korošec iz Oplotnice; III. in VI. z dvema konjema voznik g. udove Frančiške Kunaj iz Oplotnice, ter IV. in V. Jakob Napotnik, p. d. Šmon — s priprago iz Tepanj. — 29. okt. zvečer se je ob sijajni razsvetljavi zvonika in drugih hiš pripeljal iz Maribora preko Slov. Bistrice milostljivi knez in škof dr. Mihael Napotnik v spremstvu kan. dr. J. Pajeka in dvor. kapel. J. Majcena. — Drugega dne, 30. okt. ob šestih je imel kan. dr. Pajek pridigo in sv. mašo z dvema blagoslovoma; mil. knez in škof je pa opravil najsv. daritev ob osmih — po sv. maši pa šel v procesiji z nešteto množico vernega ljudstva k novi cerkvi, kjer se je vršilo blagoslovljenje novih zvonov v pričo 18 duhovnikov in c. kr. okrajn. glavarja celjskega H. Attemsa. — Zvonom so kumovali: Prvemu grajščak na Konjicah in v Oplotnici, princ Hugo Windisch-Grätz in njegova gospa Kristijana — zastopana po starejših otrokih princu Hugo in princesinji Luisi; — drugemu zvonu: g. Franc Jopke in g. vdova Frančiška Magerl iz Oplotnice; tretjemu: Anton in Urša Kolar, p. d. Volk, kmeta iz Markočice; četrtemu kmet Franc Stoklas v Maloharni in g. vdova Alojzija Kunaj iz Konjic; petemu: kmeta Jurij in Julijana Hohler, p. d. »grof« v Božjah, šestemu zvonu pa kmeta J. in Liza Palir, p. d. Erjavec v Spod-

njem Grušovji. — Po blagoslovljenju zvonov je šla procesija nazaj v staro cerkev, kjer je imel mil. knez in škof ganljivo pridigo o zvonovih — po istej imel je pa starosta kanonikov, mil. dr. J. Križanič slovesno sv. mašo — zatem je pristopil zopet mil. knez in škof ter skupno z duhovniki in verniki zapel zahvalno pesem, po tej pa slovesno podelil z Najsvetejšim sv. blagoslov. Po končanem opravilu je bilo darovanje na oltar, katerega se je vdeležil na čelu sam mil. knez in škof v svojem ornatu. Vsa slovesnost je trajala do 1/43. — Po končanih cerkvenih opravilih so se zbrali v župnišču okolo mil. kneza in škofa vsi odlični gosti z botri.

Dne 13. nov. sta potegnila kovač Tirolec Geim iz Wiltena in kamenosek Mariboržan Škrbinc iz Gradca s pomočjo drugih ljudi — zvonove II.—VI. v zvonik; I. zvon pa 14. nov. dopoldne. — 17. nov. se je poskušalo zvoniti z vsemi zvonovi. Ko so jih domači pa tudi sosedni župljani slišali prvokrat, so kar od hiše do hiše veselja solzni tekali in se čudili krasnemu zvonjenju. — Kako bi naj z zvonovi *H*, *d*, *e*, *fis*, *a*, *h* dosegli popolno harmonično-melodično zvonjenje, zato nam je zvonar J. Grassmayr doposlal ta-le navod:

I. sestava z vsemi zvonovi: *d* dur mala terca navzdol in sexta navzgor.

II. » *H*, *d*, *e*, *fis*, *d* dur in mala terca navzdol.

III. » *H*, *d*, *fis*, *h*, *H* mol — resno žalostno zvonjenje, primerno za rajne.

IV. » *d*, *e*, *fis*, *d* scala — zvonjenje s tremi je to najboljše.

V. » *d*, *e*, *fis*, *a*, *d* dur s sekundo; zvon *e* daje harmonični zvok.

a, *h*; *fis*, *a*, *h*; *e*, *fis* = zvonjenje ob delavnikih;

d, *e*, *fis*; *d*, *e*, *fis*, *a*; *H*, *a*, *fis*, *h* = zvonjenje ob nedeljah;

H, *d*, *e*, *fis*; *H*, *d*, *e*, *fis*, *a*, *h* = zvonjenje ob praznikih.

Zvonjenje se ne da s strojevnimi napravami popraviti, pač pa je to mogoče s sestavo posameznih zvonov — to pa upamo, se je tukaj popolnoma posrečilo. N. pr. vzamimo harmonično zvonjenje s šestimi zvonovi, ali recimo, naj bi bilo zvonjenje v Čadramu sestavljeno z glasovi *H*, *d*, *fis*, *h*, *dis*, *fis*, čist *H* dur, — potem imam le eno zvonjenje — in če *H* izpustimo, ni več popolno — kar pa pri tukajšnjem zvonjenju nikakor ni, kajti vsak čas moremo en ali drug zvon izpustiti in vendar še ostane popolno vbrano zvonjenje, akoravno bi se zvonilo le z zvonovi *d*, *e*, *fis*, *a*, *h*.

Tehtajo pa zgoraj naštetih in opisanih zvonovi: I. 2381 *kg*;

II. 1282; III. 943; IV. 721; V. 370 jn VI. 313 *kg* —

skupaj 6010 *kg* à gld. 1·06 gld. 6370·60

k temu še oprava iz kovanega železa s kemblji, (ki so

okrogli) in s potego v zvonik po 100 *kg* zvonске

teže 20 gld. » 1202·—

Skupaj gld. 7572·60

Sv. Janez Krstnik v Čadramu (stara cerkev) 402 m nad morjem.

Ima 4 zvonove z glasom *c, d, g, c*, in so vsi po enkrat obrnjeni.

- I. Premer 128 cm, postranska višina 88, debelost obroča 10·5 cm, tehta 21 Ct. 27 *fl.* — Ob zgornjem robu je veliko moških podob, po dve in dve skupaj, kot okraski; pod temi je napis:

† DVRCH FEYER VND FLAMEN MIT MARIA HILF BIN
ICH GEFLOSSEN FRANZ KEISSER IN CILLI HAT MICH

†

GEGOSSEN

ANNO ^{Podoba Marije}
^{čist. spočetja.} 1782

Pod napisom ob gornjem robu so zopet okraski. — Podobe ima zvon te-le: 1. Marija čist. spočetja z lilijo v roki; 2. sv. Janež Krst. v levi roki križ s trakom (»Glejte jagnje božje«) — z desno roko kaže na jagnje ob nogi ležeče; 3. Kristus na križu z Marijo in Janezom ter 4. sv. Janez s kipečim kelihom v roki.

- II. s premerom 110 cm, s postransko visočino 78, debelost obr. 8 cm; težek je 12 stot. 30 *fl.* — Ob gornjem robu med okraski je ta-le napis:

☞ ZU GOTTES EHR HAT MICH GEGOSSEN MARTIN FELTL
IN GRAZ 1753

Podobe ima: 1. Marija škapulirska z Jezuškom; 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo — cela podoba je ovita z lavorovim vencem — tako tudi 4. podoba; 3. sv. Mihael prebada Luciferja; 4. sv. Barbara.

- III. je precej okrhan — ima v premeru 88 cm; od klobuka do krila 67, debelost obroča 7·5 cm. Teža 7 stotov. — Ob gornjem robu med okraski ima tak-le napis:

☞ SCHANTA BARBARA ORA PRO NOBIS ANNO 1717

Nad obročem pod Marijino podobo ima napis:

CONRADVS SCHNEIDER ME FVDIT CILLEÆ

Podobe so: 1. sv. Barbara; 2. Marija z Jezusom in žezlom; 3. Kristus na križu z Marijo in Janezom; 4. sv. Florijan.

- IV. je 211 *fl.* težek in ima v premeru 60 cm, od klobuka do krila pa 44, debel. obroča 4·5 cm. Na krilu ima napis:

N₉₆₇. OPUS ANTONII SAMASSA 1852.

Podobe ima tri in sicer: 1. sv. Janez Krst. krščuje Jezusa; 2. Marija z Jezuškom kakor N. Lj. G. presv. Srca in 3. Kristus na križu z Marijo in Janezom.

„LIBER COPULATORUM PAROCHIE VICARIALIS AD S: IOANNEM
BAPTISTAM IN TSCHADRAM. inceptus Anno Domini 1770“

ima o velikem zvonu sledeče: Den 28ten 8ber Anno 1782 ist die neue grosse Glocken in Nahmen des H. Joannes Babtista geweicht und in den Thurm mit 3 Saylern um 11 Uhr Vormittag ganz glichlich innerhalb ein Stund aufgezogen und auf den Stuhl gesetzt worden, welche in gewicht hat 21 Centen 27 *fl.* a pro 66 fl. macht ein Summam 1386 fl. ohne den Strenkhl, welcher in gewicht hat 1 Centen und 4 *fl.* a per 17 kr: so durch mich derzeit Pfarrern zu Tšadram Georgius Ignatius Štangl, und Kirchen Probstes Georgius Muz, den Zimmermann Valenti Sitter ist von d Pfarrmenge geschafft und bezahlet worde, und zwar in einen zimlich spären, theuren unfruchtbahren Jahren. Besonders in d Weinfesung, welche von undenkhhahren Jahren eins der Misslichsten ware, dieweillen der Weinstokh durch einen starkhen, trokhnen winter ganz und gar fast in ganzen Steuermarkht erfroren ist. Dieses bezeuget mein aigene Handunterschrift

Actum in Pfarhoff Tšadram den 29. 8ber 1782

Georgius Ign. Štangl
Pfarrer alda mp.«

Podružnica sv. Barbare (Čadram) 428 *m* nad morjem.

- I. z glasom *g*; s premerom 108 *cm*, višina 80, debelost obr. 85 *cm*, teža 1272 *fl.* — Na zgornjem vratu ima okraske bršljana. Krona ima podobe angelskih glav. — Podobe so sledeče: 1. Kristus na križu. Križ stoji na okroglem podstavku, — pripravljen za kak napis; podstavek držita dva angela; 2. kronana škapulirska Marija z Jezuškom v naročju — spodaj ko pri 1.; 3. sv. Florijan — spodaj ko pri 1.; 4. presv. Trojica — kronanje Marije — spodaj ko pri 1.; 5. sv. Mihael v levi tehtnico, v desni meč, s katerim seka po hudiču, zvičajočem se pod nogami, — spodaj ko pri 1.; 6. sv. Barbara v desni palmovo vejo, v levi kelih — spodaj, ko pri 1. — Na obroču je ta-le napis:

N= 644. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1847.

- II. z glasom *d*; s premerom 80 *cm*; višine 67, debelost obroča 7 *cm*. Je brez okraskov in enkrat zasuknjen. — Ob gornjem vratu je napis z gotskimi črkami (minuskuli):

O*rex*glorie*veny*cum*pace✠lucas*marcu*s*matheus*johanes*

- III. z glasom *g*; s premerom 58 *cm*; od klob. do krila 44; debelost obroča 4 *cm*. — Ob zgornjem vratu okraski, med temi napis:


 SCHANTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1717

Podobe so: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu, ob straneh po en angel; 4. sv. Janez Krst. v desni križ — z levo kaže na jagnje ob nogi ležeče.

Čadramska kronika ima na strani 21. o II. zvonu to-le: »1500. Iz tega stoletja je menda srednji 6 stotov težki zvon pri sv. Barbari, ki ima napis: O rex Glorise Veni cum pace Lucas, Marcus, Matthäus, Ioannes.« — Napis z gotskimi minuskuli potrjuje, da je zvon iz 15. ali prve polovice 16. stoletja. 1. jul. 1861 ima pa to-le o teh zvonovih: »Die grosse Glocke: Opus Antonii Samassa, Labaci 1847 12 Ctr. 72 // — Schätzungswerth 636 fl. — Die mittlere Thurm-glocke mit einer gothischen Aufschrift und sehr alt — 6 Ctr. Werth 300 fl. — Die kleine Glocke mit der Aufschrift: schanta Maria ora pro nobis. 1717. 2 Ctr. Werth 100 fl.«

Podružnica sv. Mohorja nad Čadramom 603 m nad morjem.

- I. zvon ima glas *e* in tehta 342 // s premerom 70 cm, višina 52, debelost obr. (?) — Na zgornjem vratu so okraski, med temi napis:


 MATTHÆUS KÖSTNBauer HAT MICH GEGOSSEN IN
GRAZ 1745

Napis na obroču se pa tako glasi:

S. S. M. M. HERMAGORA ET FORTUNATE ORATE PRO NOBIS.

Na vratu ima sledeče podobe: 1. sv. Mohor in Fortunat; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. sv. Donat moli klečé pred meglami, iz katerih švigajo strele. — Ta zvon je precej okrhan.

- II. z glasom *h*, s premerom 52 cm, od klobuka do krila meri 42, debelost obroča (?); tehta 1 stot 50 // — Krona kakor okrogle paličke. — Ves zvon brez okraskov — enkrat obrnjen. — Ob zgornjem robu ima napis z gotskimi malimi črkami (minuskuli):

 O ^{Podoba zvončka} Maria ^{Podoba zvončka} Lucas ^{Podoba zvončka} Marcus ^{Podoba zvončka} Mateus ^{Podoba zvončka} Iohanus

Podružnica sv. Miklavža v Koritnem 676 m nad morjem.

- I. z glasom *h*, s premerom 75 cm, od klobuka do krila 54, debelost obroča (?) — Na klobuku, na gornjem in na spodnjem vratu in na krilu ima rožnate okraske. — Pod podobo sv. Miklavža je napis:



IN HONOREM S. NICOLAI

ME PAROCHIANI FIERI FECERE A. D. 1878

Na (zunanji) drugi strani je pa to-le:



II. ima glas *fis*, v premeru 60 *cm*, od klob. do krila 44, debelost obroča (?). Na gornjem vratu so okraski in med temi napis:

 ME FUDIT CILLEÆ ANNO 1806 

Podobe ima sledeče: 1. Kristus na križu; 2. sv. Janez Nepomuk; 3. Mar. vnebovzetje; sv. Miklavž.

O I. zvonu ima spominska knjiga v Čadramu na strani 51. sledeče: »1878 po Veliki noči dobili smo večji zvon sv. Miklavža namesto prejšnjega vbitega. Vлил ga je Ignacij Hilzer v Novem Dunaji prav lepo. Doplačilo za prelivanje in dovaževanje je znašalo 152 fl., katero svoto so farmani veči del z nabranim žitom plačali, kar napis zvona priča: In honorem s. Nicolai parochiani me fieri fecere A. D. 1878.«

Kapelica M. D. brezmedežn. spočetja v Oplotnici (Čadram) 360 *m* nad morj.

Ima en zvon s premerom 55 *cm*, s težo 174 *℥*. in z glasom *fis*. — Ob zgornjem vratu so gotski, na obroču pa okraski bršljana, pod tem pa nad krilom napis:

N= 217. OPUS ALBERCI SAMASSA LABAZZI 1869.

Podobi sta: Kristus na križu in Marija z Jezuškom — N. Lj. G. presv. Srca.

Posestnik Šparovec,

v župniji Čadram, v polit. občini Oplotnica, v okolici Brezje, katerega posestvo je nekdanj spadalo v Studenice — ima nad svojo hišo v stolpiču zvon, s katerim so nekdanj, pa še tudi zdaj, klicali delavce-drvarje h kosilu.

Zvon ima v premeru 20, od klob.-krila 16 *cm*. Glas mu je *cis*. — Zvon je brez napisa, brez okraskov in brez podob.

Glede zvonjenja poroča župn. urad dne 2. marca 1904, da se v čadramski župniji zvoni trikrat na dan in sicer zjutraj ob 7. uri, o o poldne in zvečer pred mrakom. (Glede jutrnice pravi poročilo, da se zvoni večkrat ob 3. ali 4. uri). Po sobotah in pred prazniki se zvoni delopust ali večernice, po letu ob 4., po zimi ob 3. uri, v postnem času pa ob 11. predpoldnem. Ob petkih se zvoni z velikim

zvonom v čast Kristusovemu trpljenju. Mrličem se zvoni navadno trikrat na dan po pol ure, zjutraj po 7., po 12. uri in zvečer pred angelskim češčenjem. Premožnejši dajo zvoniti tudi po celo uro in pri več cerkvah.

* * *

Sv. Duh v Ločah, 281 m nad morjem.

»Priloga k inventarju župnijske cerkve sv. Duh v Ločah« ima o zvonih sledeče:

»1882 Novi zvonovi: Cis moll accord: *Cis, E, Gis, Cis*, 51 stotov težki pri Samassu za 4626 for. Prostovoljni darovi.«

- I. 1437 kg težek. — Premer: 139 cm, višina od klobuka do krila 100, obroč debel 10·5 cm. — Razni umetni okraski na zgornjem in spod. vratu.

Podobe: Dva angela držita kronanega orla; pod tem »grbom« je napis: № 1191 ☩ 1882. Druge podobe so: sv. Jožef z Jezuškom; Kristus na križu z Marijo in Janezom in sv. Duh prihaja nad apostole.

Napis: ☩ ZVONOVI ZVONITE! ☩

- II. 787 kg težek. — Premer 115 cm, višina 82, debelost obr. 8·5 cm. Podobe: »grb« s številko 1192, Kristus na križu z Marijo in Janezom, Marija pomagaj in sv. Jurij na konju.

Napis: ☩ K MOLITVI VABITE! ☩

- III. 410 kg težek. — Premer: 91 cm, višina 66, debelost obr. 6·5 cm. Podobe: »grb« s številko 1193, Kristus na križu z Marijo in Janezom, sv. Anton Pad. z Jezuškom in sv. Valentin (v duhovski obleki, s kazulo in biretom, z desno roko kvišku kazaje, v levi meč, nad mečem palmo, pod svetnikovo podobo ležeč otrok).

Napis: ☩ KIR PRAZNO JE DELO; ☩

- IV. 169 kg težek. — Premer 67 cm, višina 50, debelost obr. 5 cm. — Podobe: »grb« s številko 1194, Kristus na križu z Marijo in Janezom, sv. Ciril in Metod, sv. Ana z Marijo.

Napis: ☩ BREZ BLAGOSLOVA Z NEBES ☩

- V. Premer: 35 cm, višina 26 cm, debelost obr. 2·5 cm. — Podobi: Sv. Stefan s podpisom: S. STEPHANUS in sv. Jurij na konju. — Napis na zgornjem vratu: ☩ GLORIA IN EXCELSIS DEO 1729. Zvonarjevega imena nima. Brez kakih okraskov. — Je tako imenovani »mrliški zvon«, z glasom visok c.

Kapela Marije Pomagaj v graščini Pogled (Loče) 309 m nad morjem.

ima mašno licenco in zvon z glasom *es*, s premerom 28 cm, od klob. do krila 20 cm. — Ob zgornjem vratu so gotski okraski — na vratu pa dve podobi in sicer: 1. Kristus z desnico kaže kvišku, v levi pa drži tablo s črkama alfa in omega; 2. Marija z Jezuskom in žezlom.

Ta zvon je vлил bržkone Anton Samassa, kajti na vratu ima z neko belo tvarino zapisani črki A S.

Glede zvonjenja je kot posebnost tukaj omeniti, da zvoni zjutraj ob 7. uri in zvečer ob 7. uri in ima pomen, da ljudje zjutraj gredó na delo, zvečer pa, zlasti usnjarji iz dela. Stari ljudje tudi pravijo, da zjutraj ob 7. uri zvoni v spomin na kršč. zmago nad Turki, zvečer pa v čast sv. Florijanu. — Vsak večer se po večni luči zvoni še enkrat z večjim zvonom v spomin, da je v Ločah l. 1752—1773 razsajala kolera, za katero je mnogo ljudi pomrlo. V zahvalo, da je nehala kolera, se zvoni ob omenjem času ter ljudi vabi k pobožni molitvi. Ob sobotah in pred praznikih se zvonijo večernice kakor drugod, pred velikimi prazniki še po večni luči slovesno trjanči. Ur. poročilo z dne 9. jan. 1904.

* * *

Sv. Kunigunda na Pohorju 748 m nad morjem.

- I. (nov) s premerom 152 cm, od klob.-krila 110 cm, debelost obroča 11 cm, z glasom *c* in težo 1856 kg. Krona kaže angelske glave. Napis ob zgornjem vratu kronogram:

V HVALEŽNI SPOMIN PRVE DARITVE ALOJZIJA GRIČNIK V ČASV
ŽVPNIKA JVRILJA ŠELIH.

Pod napisom krog in krog angeli s trobentami in pod temi zopet napis-kronogram:

NAJSVETEJŠE NAJSLAJŠE SRČE JEZVSA! FARANI SV. KVNIGVNDE
V POGORIV SRČNO LEPO PROSIJO VSMILJENJA.

Podobe in napisi na vratu so:

1. Podoba presv. Srce Jezusovo, pod podobo napis:

LJUBI ES (sic!) NAJ POVSOD NAJSVETEJŠE SRČE JEZUSOVO

2. Pod. sv. Martin na konju in napis:

SV. MARTIN PROSI ZA NAS.

3. Pod. sv. Elizabeta z rožicami v predpasniku in napis:

SV. ELIZABETA PROSI ZA NAS.

4. Pod. sv. Henrik in sv. Kunigunda, vsak s svojo cerkvico v naročju in napis:

SV. HENRIK PROSI ZA NAS SV. KUNIGUNDA PROSI ZA NAS.

5. Pod. sv. Alojzij in napis:

SV. ALOJZIJ PROSI ZA NAŠ.

6. Pod. sv. Neža in napis:

SV. NEŽA PROSI ZA NAS.

7. Pod. sv. Ant. Pad. in napis:

SV. ANTON PROSI ZA NAS.

in

VLIL ME JE JOZEF GRASSMAYR V WILTENU PRI INOMOSTU
1903.

8. Pod. knezoškof Dr. Mihael Napotnik v škofovskem ornatu in napis:

QUIS UT DEUS,
FORTITUDO EIUS!
DR. MICHAEL NAPOTNIK
PRINCEPS EPISCOPUS
LAVANTINUS.

Na obroču so okoli in okoli v enakih presledkih podobe 12sterih apostolov s svojimi znamenji in latinskimi imeni.

- II. s premerom 122 *cm*; od klob.-krila 89 *cm*; debelost obroča 9 *cm*; glas *e*. — Ob zgornjem vratu so rožnati okraski, na obroču pa rožnati in gotski. Podobe na vratu so v gotskih okvirjih in sicer: 1. sv. Kunigunda v desni palmovo vejo, v levi nekako sekiro; 2. sv. Alojzij; 3. sv. Anton Padov.; 4. angel z desno na kvišku kažoč. — Nad krilom je napis:

OpVs DenCeL FILLorgVe MarbVrgI sVb PoroCh, BeLšak.

- III. (nov) s premerom 100 *cm*, od klob.-krila 73 *cm*, debelost obroča 7 *cm* ter z glasom *g* in težo 533 *kg*. Krona kaže angelske glave. Napis ob zgornjem vratu je kronogram:

NAJČISTEJŠE SRCE MARIJINO BILO ZVPNIJI SV. KVNIGVNDE
V POGORIV VSAK ČAS REŠITEV!

Pod napisom okraski pšenično klasje in pasijonska roža. Podobe na vratu so sledeče:

1. Pod. Sladko Srce Marijino in napis:

SLADKO SRCE MARIJINO REŠI ME!

2. sv. Jožef; 3. sv. Vid; 4. sv. Ciril in Metod; 5. napis:

VLIL ME JE JOZEF GRASSMAYR V WILTENU PRI INOMOSTU
1903.

6. sv. Ana z Marijo; 7. sv. Frančišek Asiški.

- IV. Premer 78, višina 57, debelost obr. 6 *cm*, glas *c*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski, nad obročem rožnati. — Podobe na vratu so: 1. sv. Jožef z Jezuškom in 2. Marija brezmad. spočetja. — Nad krilom je napis:

OPVS DENCEL FILIORVMQVE MARBVRGI SVB PAROCHO
BELŠAK.

- V. 61; 45 *cm*; deb. obr. 4.5 *cm*, glas *e*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, tako tudi na obroču. — Na vratu so podobe: 1. škof s kapo in palico — z levo roko kaže kvišku (sv. Valentin); 2. svetnica s palmovo vejo v roki. — Sploh so pa podobe na II., IV. in V. zvonu slabo, nerazločno izdelane — ravno tako okraski. — Napis ko pri IV.

Oltarni mašni zvonček v premeru 15, od klob.-krila 10 *cm*; glas *d* — ima na strani lesenega držaja (jarma) letnico 1736, ob drugi strani pa črki W \bigcirc .

Viseč zvon pri velikem oltarju s premerom 16; od klob.-obročja 11; obroč. debel. 1 *cm* — glas *d*. — Ob zgornjem vratu dva ležeča žajbeljnova lista; ravno tako na vratu, med njima pa črki AC.

Kronika župnije sv. Kunigunde na Pohorju ima o starih zvonih to-le: »Do leta 1873 je imela farna cerkva sv. Jungerta samo 3 zvone v teži 1550 fl. v vrednosti 1100 *fl.* bili so po obliki (form) in napisu iz raznihkrajev in ne enake starosti; ta veliki — 1000 fl. težek ima gotički napis — 4 evangelistov — in jes ga sodim po čerkah in obliki iz 15. stoletja — toraj nad 400 let starosti. Iztolčen je na vseh straneh in ima slabi glas, — preliti ga nismo dali zavolj neumne domišljije nekterih farmanov, ki si domišljujejo, ka je srebern — habeant sibi. Ta drugi je tehtal 450 fl. bil je vlit v Celji 1683. bil je vkerhan — dali smo ga lani preliti k novim zvonovom — vrajtal ga je zvonar fl. po 73 kr. A. V. tega malega ješče imamo, težek je okol 100 fl. vreden blizu 70 gl. napis ima Deo gratias — odkod in kedaj je v pohorije pripeljan — nič ne pravi. Za nas nima nikake vrednosti — ker se s onimi 4 v accordi ne strinja. Berž ko ne ga bode skorej zvonar mesto denarja dobil. — Novi zvonovi tehtajo vsi tri:

Sa. 2775 fl. v ceni 3052 *fl.* 50 kr. A. V.

stari zvon nam je vrajtan bil za 328 » 50 »

2724 *fl.* — kr.

Zvonarju imamo doplačati i. e. 2724 *fl.*

Izlil jih je Janez Dencel v Mariboru, kateri pred nekoliko leti še nikakšnega imena — ali slovesa ni imel; zdaj, odkar so naši narodni duhovniki začeli za drago nam narodnost toliko truditi in tudi domače obertnike in umetnike podpirati — začel je sloveti tudi naš domači zvonar Dencel — in izdelava od 30 do 40 zvonov vsako leto. Scer še ne zamore s starejšimi in slavnoznanimi »firmami« enakomer hiteti — ker vsak začetek je težaven — pa vender s veseljem opazujemo, da se njegova delavnost vedno bolj širi. — Naši 3 zvonovi so vbrani v accord Edur — tako, da ta vekši da glas *e*, ta stari *gis*, ta srednji manjši *h* in ta mali oct. *e*. Ta veliki tehta 2070 *℥*. Ta stari 1000 *℥*., ta srednji 550 *℥*., mali 155 *℥*. Ko bi ta stari svojo dolžnost boljše spolnovati zamogel, bi ta majestat. accord Edur veličastno mično v ušesih donel. Novi zvonovi so bili omišljeni na Svečnico l. 1873 in zgotovlj. ter po č. g. stolnem proštu Sorčiču v Mariboru 10. Junia 1873. consecrirani v pričo dveh cekmeštrov: Jernea Gradišnik in Janeza Sadek in še verlega mladega posestnika Janeza Sadek (Višner) in ker so zraven fajmeštra Belšak Ant. ti možaki se veliko trudili, ter tudi v denarju obilno darovali — zatoraj je ime Belšak v chronografički zvonov napis sprejeto: kder se bere: (sledi napis) . . . kateri napis razkažuje — da so vlti v Mariboru 1873 l. pri Dencelnu in njegovih sinovih — po prizadetju tukajšnjega župnika B. Da pa tudi cekmeštra dobita svojo nekolikošno zadostilo — so bili za kerstne botrove zvonov sprijeti pričujoči možaki: Gradišnik — Sadek J. in Sadek J. in velik. zvonu je ime Bartholomæus, srednemu Joannes Bapt. in malemu Joannes Nepomuc. Novi zvonovi imajo železne kape in lahko premakljive krone, da se zvon od čerte do čerte lahko premakne in po vsem okrožju enako rabi. — Eden *℥*. zvona stoji 95 kr. in montirung za *℥*. znaša 15 kr. toraj zgotovljen zvon 1 fl. 10 kr. vsaki funt. — Leseni stroj ali rušt je na novo izdelan in stoji s železjem vred 200 fi. Ker so prejšna turnska okna za nove zvonove previsoka in premala bila, smo dali okna za en meter 40 colov nižej iztergati, zgoraj njim pa gotičko obliko dati, ker predenj so bila četirivoglata in s jalusiami prevedena, da nam sneg in dežč skoz odperta okna lesa hitro ne skvari — smo dali vse lesovje s Theerom namazati, da se odverne preneglo poškodovanje skoz slabo vreme. Predelovanje oken in mazanje s Theerom je snašalo v denarju 100 gl. A. V. — Enajstega Junnia 1873 so bili tri zvonovi srečno simkje pripeljani — dan je bil vroči — ljstvo veselo pričakovaje se je zbralo v procesjo — topovi so pokali gromovito — in v molitvi zbrani smo jih do cirkve postavili; veselje in radost je bila splošna. Na Lepo nedeljo 15. Junia — praznik sv. Vida je bilo 4 gg. duhovnikov tukaj k povišanju slovesnosti izbranih — zvonovi so srečno bili potegnjeni v zvonik.»

»Kjer mirno visijo,
 Čast, slavo glasijo,
 Očetu v nebo!
 Živim naznanjajo,
 Žalostno dajejo
 Merličem slovo.«

Potem sledé imena 177 dobrotnikov z doneski ... »Tritisuč petdeset in dva gl. in petdeset kr. av. vlj. — to se je 25. julija 1875 izplačalo zvonarju Dencel-nu, o čemer je pobotnica shranjena v cerkveni blagajnici.«

Belšak m/p.

župnik.

Sv. Kunigunda n. Poh. dne 25. julija 1875.

Navzočo zberco po rokopisu nespremenjeno sem v kroniko pre-pisal Anton Slatinšek l. r. župnik.

Dodatek. Pripravleni toti zvonovi ne pojejo, kakor je zgorej pi-sano v Edur = *e gis h e* marveč v Ddur = *d g a d*.

Stari zvon poje okolo pol glasú iz akorda više n. *g* mesto *fis*; nov se bode slobodno dal v čisti Ddur vvrstiti; to se pravi stari v no-vega preliti.«

O novih zvonovih poroča g. župnik J. Šelih naslednje:

Misel za tukajšnje nove zvonove so vzbudili lepo vbrani čadram-ski zvonovi, katerih mili glasovi so se razlegali po planinah tako pri-jetno in veselo kot bi »godci godli«. Bližnji povod pa je bila nova maša prvega domačega rojaka.

Po dogovoru z zvonolivcem 31. jan. 1902 sta se naročila dva zvona, *C*, veliki zvon s težo 1856 *kg*, *g*, srednji zvon s težo 533 *kg* za skupno ceno 7368·10 K. Veliki zvon je posvečen presv. Srcu Jezuso-vemu, srednji zvon sladkemu Srcu Marijinemu, kakor spričujeta napisa in kažejo podobe.

Kronogram na obeh zvonovih je sestavil č. g. Vid Janžekovič, takrat kapelan čadramski. Dne 9. junija 1903 sta bila vlita zvonova v slavni livarni J. Grassmayr v Wiltenu pri Inomostu; dne 30. julija sta došla v Poljčane, od tam sta se pripeljala k Sv. Kunigundi; na potu skozi Oplotnico so se oglasili milodoneči čadramski zvonovi no-vim tovarišem v pozdrav.

Posvečenje zvonov je bilo dne 6. avgusta v četrtek pred novo mašo, ki je bila 9. avgusta 1903. Slovesno posvečenje je izvršil preč. gospod Franc Ogradi, opat celjski; imel je slavnosti primeren govor v čast najsv. Srcu Jezusovemu in Marijinemu. Župljani so z radodar-nim srcem prispevali za nove zvonove; s prostovoljnimi darovi je bil ves dolg poravnan 20. oktobra 1906.

Vsi trije zvonovi iz Belšakove dobe so se pridržali. Prva dva sta se uvrstila med nova dva v harmonično soglasje, prej veliki zvon *E* kot drugi, prejšnji tretji zvon *c* kot četrti zvon; najmanjši zvon *e* se je določil za mrtvaški zvon. Stari »srebrni« zvon je dobila podružna cerkev sv. Jakoba v Resniku, kjer so zdaj trije zvonovi. Vsi se dobro strinjajo, kakor bi si bili bratje v lepo harmonijo v veliko veselje župljanov. Prvi, vodilni glas ima »srebrni« zvon.

Glede zvonjenja naznanja kn. šk. župn. urad (27. febr. 1904, št. 22), da se ob nedeljah in praznikih zvoni k službi božji najprej z velikim zvonom eno uro pred sv. opravilom, pol ure pred opravilom z drugim zvonom, četrt ure pred začetkom pa s tretjim, potem pa z vsemi zvonovi. Angelski pozdrav zvoni zjutraj ob 7. uri (jutrnica ob svitu se redno zvoni le ob nedeljah in praznikih). Kot posebnost je omeniti, da se tudi ob delavnikih pozvanja k poglavitnim delom sv. maše s srednjim zvonom (ob nedeljah in praznikih z velikim). Od Jurijevega do Miholjega se zvoni vsak dan ob 9. uri z drugim zvonom (s starim velikim), da se moli Očenaš in Zdrava Marija za dobro letino; v isti namen se služi tudi vsak petek sv. maša z blagoslovom. Ako se bliža huda ura, se zvoni z velikim zvonom, istotako spremlja veliki zvon duhovnika, ko nese bolnikom Najsvetejše. Ob petkih se zvoni ob 3. uri popoldne. Smrt se naznani z malim — »mrtvaškim« zvoncem.

Podružnica sv. Jakoba v Resniku 932 m nad morj.

- I. 92; 69; obroč. debel. 6·7 cm. — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi majuskuli:

*EWANGELISCH***SANCTUS*****MATHEUS*****LUCAS*****MARX*****SANCTUS***
IOHANNES

Beseda EWANGELISCH ima namesto gotskega dvojnega W — latinski W. — Ta zvon je prenesen iz župne cerkve, kakor je zgoraj omenjeno.

- II. s premerom 68 cm; od klob. do krila 49; obroč. debel. 5 cm — z glasom *d*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi:

✠ SANCTE IACOBE ORA PRO NOBIS ANNO 1728

Na vratu ob eni strani podoba sv. Jakoba — pod to napis:

CASPAR BALTHASER SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

Ob drugi strani je Kristus na križu, spodaj Marija in Janez.

- III. s premerom 46 cm; od klob.-krila 36; obroč. debel. 3 cm 2 mm z glasom *a*. — Krona glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski — med temi:

MEDARDVS REIG IN GRAZ HAT MICH GOSSEN ANNO 1685

Podobi: sv. Janez Krst. s svojim znamenjem v levi — z desno pa kaže na jagnje ob nogi ležeče; ob drugi strani zvona Kristus na križu, spodaj Marija in Janez.

* * *

Sv. Marija v Špitáliču 386 m nad morjem.

I. ima v premeru 144 cm; od klob.-krila 100 cm; obroč debel 10 cm; glas *d.* — Krona na prvih treh zvonovih cela; prvi trije zvoni imajo na klobuku rožnate okraske. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi podobe: ženska pri studentu daje mladeniču piti; dva popotnika pred vratmi, drugi ko berač; moški daje na pol nagemu sedečemu obleko (sv. Martin?); človek pri bolniku v postelji ležečem; mladenič pri v verige vklenjenem v ječi in dva neseta mrliča. — Na spodnjem vratu podobe:

1. Kristus na križu,

JEZUS
ODREŠENIK
USMILI



CHRISTUS
SVETA
SE NAS.

3. Hilzerjev »grb«,



2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo,
Nad obročem in nad krilom rožnati okraski — tako tudi pri II.
in pri III.

4. sv. Ana z Marijo.

II. ima v premeru 113 cm; od klob.-krila 80; debelost obroča 8.5 cm, glas *fis.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi angel-ske glave — tako tudi pri III. — Na spodnjem vratu podobe:

1. pod.

SVETA
MATI obiskovanje
PROSI BOGA Marijino

MARIA 2. pod. Hilzerjev »grb«, ko pri I.
BOŽJA 3. » sv. Alojzij
ZA NAS. 4. » sv. Anton Pad.

III. ima v premeru 95 cm, višine 68 cm, debelost obroča 7 cm, glas *a.*
— Podobe so sledeče:

1. pod.

VSİ SVETNIKI
BOŽJE PROSITE

sv. Mihael s
škitom sladkega
Imena — s sulico
zbada lucif.


INO SVETNICE
BOGA ZA NAS.

2. pod. Hilzerjev »grb«,
3. » Marija brez. spočetja na zem. krogli,
4. » sv. Martin na konju daje obleko siromaku.

IV. s premerom 61 cm; od klob.-krila 50; obroč. debel. 4,5 cm — z glasom *d.* — Ob zgornjem vratu napis:

SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS ANNO 1663

Podobe na vratu: 1 rožnat križ na peterih rožnatih podstavkih; 2. »grb« presv. Trojice — pritisnjen ko kak denar v velikosti stare križevače. 3. Kristus na križu — pod križem in okoli veliko ljudstva (Kristus umira na križu) — podoba je okrogla — a večja ko prejšnja — rob je narezljan; 4. Jezus vstane od mrtvih — okrogla in take velikosti ko 2. pod. — Nad krilom je napis:

 PROPTER TEMPORE HVGONI SCORNVS C:S:I:D:I:SEIZ PRIORI
FVSA SVM

Zvon je enkrat obrnjen.

»Liber Memorabilium« v Špitaliču ima o zvonovih to-le: »Spomladi leta 1868 se je mali zvon vbil, in ni bil več za rabo. Kar se je začelo živo gibanje, da bi se novi zvonovi omislili. G. župnik Karl Jaklič so z crkvenima klučarjema Mihaelom Zidanšekom in Anton Mastnakom hodili od hiše do hiše, so nagovarjali ljudi, in dobri farani so pridno obetali za nove zvonove; celo z sosednih far so lepe dnarje za nove špitalske zvonove obljubili. — G. Ignaci Hilcer, zvonar v Wiener Neistadt, je prevzel delo, in je vrlo zbil 3 nove zvonove, pravo mojstersko delo. — Dne 1. Julija 1868 so pripeljali v Špitalič nove zvonove. — Neizmerno je bilo veselje Špitalčanov, videti 3 krasne zvone, lepo okinčane in slišati njih vbrani glas. Veselja tako občnega nobeden ne pomni. — Dne 4. Julija 1868 so posvetili in krstili VČg. Matija Vodušek opat v Celju 3 nove zvonove. Veliki zvon tehta 28 centov 85 funt. Sredni zvon tehta 14 centov 58 funtov. Mali zvon tehta 8 centov 77 funtov. — Veliki zvon ima glas *Cis*. Sredni zvon ima glas *F*. Mali zvon ima glas *Gis*. Vsi trije zvonovi veljajo blizu 5000 goldinarjev. Častiti gospod opat Matija Vodušek so blagovolili 100 fr. zvonom darovati, in so sveto opravilo zapstojn opravljali. Svečanost se je k slavi božji veličastno zveršila, in zadnjič je obed v farovžu za gospode duhovne, v mežnariji za botre in druge farne prvake veselo posvečenje zvonov končal. — Treba je bilo zdaj pa tudi za dnarje skrbeti, da bi se zvonji plačali. — Z veliko gorečnostjo so bogoslužni farani obljublene doneske donašali in če je tudi fara ubožna, so vendar g. župnik, poprej ko je eno leto minilo blizu 3000 fl. g. Ignacu Hilcerju za zvone v Wiener Neistadt poslali.«

»Vormerkung über Glockenzahlung
an Herrn Glockengiesser Hilzer.

Monat	Jahr	Betrag	
8. 8.	1868	1000	fr
28. 1.	1869	1000	»
5. 9.	1869	1000	»
24. 12.	1871	800	»
14. 12.	1876	340	»
	1877	286	»
	1878	150	»
4576 fr			Diesen Betrag erhielt H. Hilzer im Baaren

Dann die alten Glocken in Werth 329 » 40 kr.

Jakljič mp.
Pfarrer.

Zusammen 4905 fr 40 kr.

Die übrigen Auslagen betragen über 200 » — »

5105 fr 40 kr.

Baar eingezahlt wurde 4005 fr.

Špitalič Ende Dezember 1876.

Karl Jakljič mp. Pfarrer.

Laut obiger Rechnung hat demnach der jeweilige Pfarrer ein billiges Recht auf den Bezug der halben Geläutgebühr.

K. Jakljič mp. Pfarrer.«


Poleg navadnega zvonjenja je tukaj navada, da se zvoni vsak dan ob 7. uri zjutraj k »molitvi pred delom«, ob petkih se zvoni ob 9. uri v spomin Kristusovega trpljenja, od Jurijevega do Miholjega pa vsak dan ob 9. uri za odvrnitev hudega vremena.

(Poročilo kn. šk. župn. ur. 17. jan. 1904, št. 10.)

* * *

Sv. Peter v Žičah 289 m nad morjem.

I. s premerom 100 cm; od klob.-krila 72 in obroč. debel. 10 cm; glas a. — Krona ima podobe podolgovatih glav. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi:

 MIT GÖTTL. HILFF BIN ICH GEGOSSEN IN GRAZ BEY ANNA THERES. WEYERIN WIT. 1730

Podobe na vratu so: 1. Kristus na križu; 2. sv. Jožef z lilijo — vodi Jezusa; 3. sv. Frančišek leži pod razdrapano streho; 4. Marija z Jezuškom in žezlom — na zemlj. krogli. — Med 4. in 1.

podobo je »grb« ko pri I. zvonu na Prihovi. — Zvon je enkrat obrnjen.

- II. s premerom 80 *cm*; od klob.-krila 61 in debel. obr. 6·5 *cm*; glas *d*. — Ob zgornjem vratu so rožnati okraski med temi:

✠ NICOLAVS VRBANVS BOSET CILLEÆ ME FVDIT ANNO 1689

Podobe na vratu so: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Sebastijan; 3. sv. Rok; 4. redovnik v desni škof. palico, v levi knjigo in papež. bulo. — Enkrat obrnjen.

- III. s premerom 62 *cm*; od klob.-krila 46 in debel. obroča 5 *cm*, — z glasom *fis*. — Ob zgornjem vratu napis: CILLI 1795, pod tem rožnati okraski. — Na vratu so podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Peter s ključi; 3. Marija z Jezuškom v žarkih; 4. sv. Mihael z mečem in tehtnico. — Enkrat od strele zadet — menda vsled tega nad obročem okrušen?

- IV. s premerom 40 *cm*; od klob.-krila 30 in obroč. debel. 3·5 *cm* — z glasom visok *a*. — Ob zgornjem vratu napis ko pri III., spodaj rožnati okraski ter (spod) že med temi začeni na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Marija z Jezuškom.

V Žičah se smatra vsakdanje zvonjenje ob 7. uri kot spomin na turške čase, na glas zvona naj bi se molilo 7 Očenašev za odvrnitev Turkov, oziroma v zahvalo, da smo jih rešeni. Zvoni se tudi vsak dan ob 9. uri za odvrnitev raznih uim. Pred nedeljami in prazniki se ob 4. uri (v zimskem času ob 3.) trjanči, v postnem času se ne trjanči, ampak navadno zvoni. V navadi je tudi ritmično zvonjenje — neka vrst trjančenja — mrtvim, osobito samskim, ako se posebej zahteva.

(Poročilo kn. šk. župn. urada 6. febr. 1904.)

* * *

Sv. Lambert v Skómarju 944 m nad morjem.

- I. s premerom 86 *cm*; od klob.-krila 61; obroč. debelost 6 *cm* 4 *mm*, glas *b*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi:

✠ FRANZ KEISSER IN CILLI HAT MICH GEGOSSEN 1793

Podobe na vratu: Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; sv. Jožef z Jezuškom, obdan s palmovim okrasjem; Marija brezmadežnega spočetja z lilijo v roki — stoji na zem. krogli; sv. Miklavž.

- II. s premerom 68 *cm*; od klob.-krila 49; obroč. debel. 5 *cm* — z glasom *d*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi dve vrsti napisa:

- ✠ 1707 SVB REVERENDISSIMO DOMINO DNO CASPARO PRO TEMPORE PRIORE IN SEITZ
 ✠ HANC CAMPANAM R: D ANDREAS OSCHABEN VICE PAROCHVS IN GONOVITZ
 FVNDI CVRAVIT

Podobe na vratu so: Marija z žezlom in Jezuškom; ženska podoba — v levi križ; Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; sv. Jurij na konju — zbada zmaja. — O tem zvonu pravijo, da je spravljen semkaj od sv. Ane pri Konjicah.

- III. s premerom 60 cm; od klob.-krila 44; obroč debel. 4 cm — z glasom g. — Ob zgornjem vratu:

kuštrava glava. IN•GOHES•NAMEN•PIN ICH GFOSSEN MARX WENING ZV 1589

Ta zvon je hudo okrušen.

O I. zvonu je v kroniki to-le: »1793 je bil vlit veči zvon Sko-marske cerkve; perpravil ga je ob svojim cekmošter Kamenik Štefan. 8 parov volov ga je pripeljalo.«

Zvonjenju ob 7. uri vsak delavni dan pripisujejo tukaj spomin na zmago zoper Turke, ob petkih se zvoní ob 9. uri v spomin Kristusovega trpljenja; od Jurijevega do Miholjega se zvoní vsak dan ob 9. uri, da bi Bog odvrnil vremenske nezgode. Pred nedeljami in prazniki se trjanči po zimi ob 3., po letu ob 4. uri, v adventnem in postnem času se pa navadno zvoní ob istem času. Zvoní se tudi, kadar se pripravlja nevihta.

(Poročilo župn. ur. 20. febr. 1904, št. 23.)

Sv. Lovrenc na Stranicah 452 m nad morjem.

- I. Premer 135 m, od klob. do krila 98 cm, obroč debel 10 cm, teža 1260 kg. Ob gornjem robu se vije venec akantovih cvetov in listov, vrat delijo renesanški stebri in loki v 9 polj, v katerih so razvrščene naslednje podobe: sv. Lovrenc (župni patron), sv. Katarina, škof z desnico kažoč kvišku, ob levi nogi ima odprto knjigo, na njej pa mrtvaško glavo, sv. Gebhard, devica Marija, sv. Boštjan; Pij X., knezoškof Mihael, cesar Franc Jožef I. in cesarica Elizabeta pa Leon XIII., vsi na enem polju; sv. Karol Borom., sv. Jožef, sv. Apolonija. Ob robu napis:

ŽUPNIK KAČIČNIK ME JE NAROČIL, GRASSMAYER V VILTNU
 PA ULIL, DA POJEM BOGU V ČAST IN VERNIKOM V DUHOVNO
 RAST. 1905.

- II. Premer 1·09 m, višina 78 cm, debelost obroča 8 cm, teža 656 kg. Podobe na vratu: Kraljica rožnega venca, nad njo Bog Oče in

sv. Duh, evangelist Matej, sv. Florijan, Trije kralji, sv. Pavel, brezmadežno spočetje, sv. Janez, sv. Peter. Ob robu napis:

NA PROŠNJO KRALJICE SV. ROŽNEGA VENCA NAJ BLAGOSLOVI
BOG FARO SV. LOVRENCA.

- III. Premer 90 *cm*, višina 65 *cm*, debelost obroča 6·5 *cm*, teža 372·4 *kg*. Pod klobukom napis:

STRANIČKIM FARANOM JAZ HVALO VEM, DA TUKAJ SE
GLASITI SMEM. 1905.

Vrat je 25 *cm* globoko bogato okrašen z akantovimi listi in geometričnimi figurami. Renesanski stebrički iz zavutih zaves delijo pobočje v 14 polj. Pod tem okrasjem so podobe: sv. Barbara, sv. Lukež.



- IV. Premer 68 *cm*, višina 49·5 *cm*, debelost obroča 4·8 *cm*, teža 158 *kg*. Okrasje na pobočju kakor pri III. zvonu. Podobe: Ciril in Metod, sv. Marko, sv. Frančišek Asiški, sv. Elizabeta. Napis:

SV. CIRIL IN SVET METOD KAŽ'TA NAM V NEBESA POT! 1905.

Zvonovi so prav dobro ubrani z glasovi *D*, *fis*, *a*, *d* in se glasijo lepo melodično in harmonično. Posvetil je zvonove 15. oktobra 1905 mil. g. Fr. Ogradi, opat celjski ob azistenci 6 sosednih duhovnikov. Zvonovi so stali 7828 K 48 v. Med dobrotniki so se posebno odlikovali: Fr. Potočan 400 K, Mih. Korošec 210 K, Flor. in Mar. Sodin 200 K, Uršula Slemenšek 200 K, Antonija Klančnik 100 K, Jan. Rečnik 100 K.


Stari zvonovi:

- I. V premeru je imel 87 *cm*; glas *gis*. — Ob zgornjem vratu so bili gotski okraski — med temi:

 ME FUDIT CILLEÆ ANNO 1803 

Na vratu podobe: 1. na podstavku križ s podobo Jezusa; 2. na podstavku sv. Miklavž; 3. na podst. sv. Ana; 4. na podst. sv. Janez Nep. — Zvon je enkrat obrnjen.


- II. 53 *cm* v premeru, z glasom *eis*. — Krona podobe glav. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi:

 SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1766

Na vratu podobe: 1. sv. Lovrenc ob straneh palm. veje; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez, ob straneh palmove veje. Med podobama na spodnjem vratu napis:

CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLEÆ ME FVDIT

- III. 47 *cm* v premeru z glasom *gis*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 BIN GEGOSSEN IN GRAZ BEY THERESIA WEYERIN
WITTIB 1731

Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Janez Krst.; 3. plamteče presv. Srce Jezusovo — nad njim zasajen križ — okoli srca trnjeva krona — vse na podstavku; 4. grb, takošen, kakor na Prihovskem I. zvonu — se vé manjši, primeroma temu zvonu.

Eden izmed teh zvonov je bil najbrž iz podrte cerkvice sv. Križa.

Zvonjenju ob 7. uri se pripisuje spomin na zmago zoper Turke pred Dunajem, ob petkih se zvoni ob 9. uri, pred prazniki in ob sobotah se trjanči kakor drugod.

(Poroč. kn. šk. ž. ur. 9. febr. 1904, št. 34.)

Sv. Marjeta na Keblju 720 *m* nad morjem.

- I. s premerom 130 *cm*; od klob.-krila 96 *cm*; obroč debel 11 *cm*; teža mu je 1347 *kg* in ima glas *d*. Krona kaže angelske iglave. Ob zgornjem vratu ima okoli in okoli podobe 12 apostolov s svojimi znamenji in latinskimi napisi. Na vratu so sledeče podobe med arkadami: 1. sv. Marjeta z zmajem; 2. sv. Jožef; 3. glava sv. Očeta Pija X.; 4. glava presv. cesarja Franca Jožefa I.; 5. glava presv. cesarice Elizabete; pod podobami kot okrasek angelčki, ter pod podobo sv. Marjete napis:

KEBELJSKIH FARANOV LAST
SVETI MARJETI V ČAST.

ULIL JANEZ GRASSMAYR 1907.


- II. s premerom 103 *cm*, od klob. do krila 74 *cm*, obroč debel 75 *cm*, z glasom *fis* in s težo 1044 *kg*. — Ob zgornjem vratu so gotski okraski, nad obročem bršljani. — Podobe so: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Marjeta in 3. presv. Trojica. Poprej je bil to »veliki« zvon. — Napis na obroču je pa tak:

N= 1374. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1859.

- III. s premerom 86 *cm*; od klob.-krila 62 *cm*; debelost obroča 6.5 *cm*; glas *a*. Težek pa je 350 *kg*. Krona kaže angelske glave. Ob zgornjem vratu skoraj do obroča je za okrasek nekako čipkasto zagrinjalo. Pod njim podobe: 1. presv. Srce Jezusovo; 2. sladko Srce Marijino. Napis se glasi:

ŽUPNIK KOLAR ME JE NAROČIL. JANEZ GRASSMAYR V VILTNU
ULIL, DA POJEM BOGU NA ČAST, IN VERNIKOM V DUHOVNO
RAST. 1907.


- IV. s premerom 64 cm; od klob.-krila 47 cm; debelost obroča 4.5 cm; glas *d*; teža pa 150 kg. Krona kaže angelske glavice. — Ob zgornjem vratu med preprostimi rožnatimi okraski napis:

 **KEBELJČANOM HVALO VEM, DA TUKAJ SE GLASITI
SMEM. 1907.**

Podobe na vratu so: 1. rožnivenška Mati božja; 2. angelska glavica; 3. sv. Anton Pad.; 4. angelska glavica; 5. sv. Vid; — 7. sv. Frančišek Ks.; 8. angelska glavica; 9. kelih s hostijo. Na obroču preproste arabeske kot okrasek.



- V. prejšnji IV. s premerom 58 cm; od klob.-krila 39 cm; debelost obr. 4.5 cm. Ob zgornjem vratu napis:


 **FRANZ KEISSER IN CILLI HAT MICH GEGOSSEN 1781.**

Zvonček so ohranili, ker je že prej zvonil umirajočim smrtno uro, da še naprej opravlja svojo službo. — Nove zvonove je slovesno posvetil milostljivi knezoškof lavantinski Dr. Mih. Napotnik ob azistenci 10 duhovnikov dne 17. julija 1907. Stali so 8225 K 30 v., stare zvonove je vračunil za 1500 K, prevzv. knezoškof je daroval 110 K.


Poprejšnji II. in III. zvon je zvonolivec vzel v račun.

Drugi je imel v premeru 80 cm, glas *d* in je tehtal 486 *ll*. — Ob zgornjem vratu so bili gotski okraski, nad obročem pa jagode. Podobe pa: 1. Kristus na križu; 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo; 3. Marija z Jezuškom — ko N. Lj. G. presv. Srca. Napis na obroču: *N=1373*. Nadaljni napis ko pri II.

Tretji je imel v premeru 72 cm, z glasom *e*. — Ob zgornjem vratu so bili rožnati okraski, med temi napis:

 **SANCTE IOHANNES ORA PRO NOBIS ANNO 1711**

Podobe so bile sledeče: 1. sv. Janez Krst. v levi svojim znamenjem, z desno kaže na jagnje ob nogi ležeče; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 3. Marija z Jezuškom in žezlom in 4. sv. Florijan. — Pod Janezovo podobo je bil napis:

 **FRANZ KEISSER IN CILLI HAT MICH GEGOSSEN 1781**

Pod tem napisom so bili rožnati okraski, pod temi pa podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. presv. Trojica krona Marijo; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez in 4. sv. Barbara.

Kebeljska kronika ima o starih zvonovih sledeče:

»1859 wurden die grossen zwei Glocken mit der Inschrift opus Antonii Samassa von der Pfarrgemeinde beigeschaft, welche samt Zugehör und Fuhrkosten 1920 fl 20 kr. Zur Beischaffung dieser Glocken

opferte ein lediger Holzer mit Namen Joseph Furmann 100 fl 5 kr. Am 18. September nähmlichen Jahres war der feierliche Aufzug.«

»Inventarium« od 8. jun. 1860 ima pa to-le: »Die dritte alte und die vierte (Glocke) zusammen (Schätzungswerth) 480 fl.«

Podružnica sv. Lenarta (Kébelj) 750 m nad morjem.

- I. ima v premeru 70 cm; od klobuka do krila 50 cm; glas *d*. Ob zgornjem vratu so gotski, na obroču pa bršljanu slični okraski. Podobe ima sledeče: 1. sv. Lenart v škof. obleki — pri nogah volovska glava;

2. ZLIT OD SINOV J. DENCEL NA
V MARIBORU
ZUPNIKOM V. ...

3. Marija brezmadežnega spočetja in 4. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo.

- II. s premerom 51 cm; od klob. do krila 40 cm, z glasom *a*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi napis:



PETER·ZWELFFER·IN·GRAZ·HAT·MICH·GOSSEN·ANNO·1669

Na vratu sta podobi: Kristus na križu, spodaj Marija—Janez in sv. Andrej.

Glede zvonjenja omenja poročilo kn. šk. župn. urada (9. jan. 1904) le to, da se ob petkih zvoni ob 9. uri v spomin Kristusovega trpljenja in da se včasih zvoni z najmanjšim zvoncem, kadar kdo umira ali je ravnokar umrl.

* * *

Sv. Jernej pri Konjicah 360 m nad morjem.

- I. s premerom 121 cm; od klob.-krila 88 cm, obroč 9 cm debel s težo 1450 kg ter z glasom *e*. — Gornji vrat ima okraske hrast. perja z želodi — obroč pa vinsko trto z grozdom. — Podobe so: Marija čist. spočetja; Kristus na križu; podoba škofa v desni palico, na glavi kapo, z levo roko s tremi prsti kaže kvišku? — vse podobe v gotškem okvirju. — Nad krilom je napis:


Vhl Janez Denzel In Smova Teo: In Rih: Mariboru. V ZvisčnJe Časti BožJe

V Slavo Sv. JerneJa In MariJe D. Sm Rodil 1873. Pranz Pinter Župnik.

Zgornji del zvona — od klobuka do obroča še ni popolnoma izdelan — opiljen; posebno nerazločno so izdelani okraski in podobe. Kriv je sevé zvonar, ki ni do določenega dneva zvona

zgotovil. Voznik, ki je prišel po zvon, ga je hotel imeti, ter si je tudi takega neizdelanega — neopiljenega naložil in odpeljal.

- II. s premerom 91 *cm*; višino 63 *cm*, debel. obroča 6.5 *cm*, s težo 700 *kg* ter z glasom *a*. — Ob zgornjem vratu so rožnati okraski med temi:

 FRANZ ANTONI WEIER IN GRAZ GOSS MICH ANNO 1727
Podobe ima: stoječ svetnik v vitežki opravi — v desni meč, na katerega se naslanja — nad mečem palmova veja — v levi škof. palica — pri nogi na tleh škof. kapa; sv. Florijan, sv. Marjeta, sv. Jernej, sv. Barbara, sv. Frančišek Ksav., ležeč pod razdrapano streho.

- III. s premerom 75 *cm*, višino 54 *cm*, obroč je 5.7 *cm* debel, tehta 421 *kg*, glas *cis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski — nad obročem vinska trta. — Podobe na vratu s podstavki: Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; sv. Jernej. — Na obroču napis:

№ 129. OPUS ALBERTI SAMASSI FABRI 1868

- IV. spremerom 56 *cm*, visok 39 *cm*, obr. debel 4 *cm*, teža 159 *kg*, glas *e*. — Okraski gotski in bršljanovo perje. — Podobi: Kristus na križu in sv. Florijan. — Napis ko pri III. izvzemši № 128.

Ob petkih se tudi tukaj zvoni ob 9. uri zjutraj, zvonjenju ob 7. uri ni znan prvotni pomen, moli se za srečen dan. Od Jurijevega do Miholjega se vsak dan ob 9. uri zvoni za odvrnitev hudega vremena, v istem razdobju se zvoni tudi ob 7. uri zvečer in moli v čast sv. Florijanu. Ob sobotah in pred prazniki trjanči ob 3., oziroma 4. uri popoldne.

(Poroč. kn. šk. ž. ur. 18. jan. 1904, št. 11.)



